

**UJEDINJENE
NACIJE**

Međunarodni sud za krivično gonjenje
osoba odgovornih za teška kršenja
međunarodnog humanitarnog prava
počinjena na teritoriji bivše
Jugoslavije od 1991. godine

Predmet
br. IT-98-32/1-T
Datum: 20. juli 2009.
Original: engleski

PRED PRETRESNIM VIJEĆEM III

U sastavu: sudija Patrick Robinson, predsjedavajući
sudija Christine Van den Wyngaert
sudija Pedro David

Sekretar: g. John Hocking

Presuda od: 20. jula 2009.

TUŽILAC

protiv

**MILANA LUKIĆA
SREDOJA LUKIĆA**

JAVNO

PRESUDA

Tužilaštvo

g. Dermot Groome
g. Frédéric Ossogo
gđa Laurie Sartorio
g. Stevan Cole
gđa Francesca Mazzocco

Obrana

g. Jason Alarid i g. Dragan Ivetić za Milana Lukića
g. Đuro Čepić i g. Jens Dieckmann za Sredoja Lukića

I. UVOD.....	12
A. Optuženi Milan Lukić	12
B. Optuženi Sredoje Lukić.....	13
C. Optužbe protiv Milana Lukića i Sredoja Lukića	15
D. Pitanja u vezi s dokaznim postupkom	19
1. Navodi o nepoštovanju Suda koje je iznijelo tužilaštvo	19
2. Dokazivanje alibija	19
(a) Priroda alibija uopšte.....	20
(b) Najava odbrane alibijem	20
(c) Teret dokazivanja	22
3. Identifikacija u sudnici.....	23
4. Zaštitne mjere	25
5. Dokazi u vezi s krivičnim djelima za koje Optužnica ne tereti	25
II. ČINJENICE	26
A. Kontekst.....	26
B. Srpska policija u Višegradu	35
C. "Beli orlovi" i druge paravojne jedinice	37
1. Milan Lukić i Sredoje Lukić – pripadnici "Belih orlova" ili "Osvetnika"?	40
2. Činjenični zaključci	42
D. Dokazi o postojanju oružanog sukoba.....	43
E. Incident na obali Drine.....	50
1. Dokazni postupak tužilaštva	50
(a) Događaji	50
(b) Dokazi tužilaštva u vezi s identifikacijom	63
(i) Svjedok VG032.....	63
(ii) Svjedok VG014.....	65
(iii) Mitar Vasiljević.....	66
(iv) Svjedok VG079	67
2. Dokazni postupak odbrane.....	68
(a) Oспорavanje teze tužilaštva.....	68
(i) Iskaz Radomira Šimšića	68
(ii) Dokazi dobijeni od profesorice Vere Folnegović-Šmalc u predmetu <i>Vasiljević</i>	68
(iii) Dokazi dobijeni od profesorice Linde LaGrange.....	70
(b) Alibi Milana Lukića.....	73
3. Dokazi kojima je tužilaštvo pobijalo alibi	84
(a) Navodi tužilaštva u vezi s uticanjem odbrane Milana Lukića na svjedoke	84
(i) Argumenti	84
(ii) Dokazi dobijeni od Hamdije Vilića.....	86
(iii) Dokazi dobijeni od svjedokinje MLD10.....	88
(iv) Dokazi dobijeni od svjedoka VG146	89
(v) Oспорavanje dokaza dobijenih od svjedoka MLD1	91
(b) Dokazi kojima je pobijan alibi, dobijeni od svjedokinje VG063.....	92
(c) Dokazni predmeti P147, P149 i P313	95
4. Činjenični zaključci u vezi s incidentom na obali Drine	96

(a) Odbrana osporava da je došlo do incidenta na obali Drine	96
(b) Dokazi tužilaštva u vezi s djelima i ponašanjem Milana Lukića 7. juna 1992.	96
(c) Dokazi tužilaštva u vezi s prisustvom Milana Lukića 7. juna 1992.	99
(d) Dokazi odbrane u vezi s alibijem Milana Lukića	103
(e) Dokazi kojima je tužilaštvo pobijalo alibi	110
(f) Zaključak u vezi sa prisustvom, djelima i ponašanjem Milana Lukića 7. juna 1992. ...	112
F. Incident u fabrici "Varda"	112
1. Dokazni postupak tužilaštva	112
(a) Događaji	112
(b) John Clark	123
(c) Dokazi tužilaštva u vezi s identifikacijom	124
2. Dokazni postupak odbrane.....	130
(a) Osporavanje istraga tužilaštva od strane odbrane, uključujući istragu o incidentu u fabrici "Varda"	130
(b) Dokazi odbrane u vezi sa žrtvama incidenta u fabrici "Varda"	133
(c) Alibi Milana Lukića	133
3. Dokazi kojima je tužilaštvo pobijalo alibi	134
(a) Svjedokinja VG131	134
(b) Svjedokinje VG133 i VG141	135
4. Činjenični zaključci u vezi s incidentom u fabrici "Varda"	142
(a) Osporavanje istraga tužilaštva od strane odbrane, uključujući istragu o incidentu u fabrici "Varda"	142
(b) Ocjena težine dokaza dobijenih od svjedoka	142
(c) Datum incidenta	145
(d) Dokazi tužilaštva u vezi s djelima i ponašanjem Milana Lukića u fabrici "Varda"	146
(e) Dokazi tužilaštva u vezi s prisustvom Milana Lukića u fabrici "Varda"	150
(f) Dokazi odbrane u vezi s alibijem Milana Lukića	152
(g) Dokazi kojima je tužilaštvo pobijalo alibi	153
(h) Zaključak u vezi s prisustvom, djelima i ponašanjem Milana Lukića u fabrici "Varda"	154
G. Incident u Pionirskoj ulici	154
1. Dokazni postupak tužilaštva	154
(a) Svjedoci	154
(b) Odlazak iz Koritnika i dolazak u Pionirsku ulicu	155
(c) Pljačkanje u kući Jusufa Memića	158
(d) Oduzimanje vrijednih predmeta ljudima iz grupe iz Koritnika	159
(i) Pretresanje dogola	161
(ii) Odvođenje žena iz grupe iz Koritnika	163
(e) Premještanje u kuću Adema Omeragića	165
(f) Događaji u kući Adema Omeragića	168
(i) Paljevina	168
(ii) Bjekstvo	172
(g) Susret svjedokinje CW1 s Milanom Lukićem u maju 1992. godine	177
(h) Žrtve	178
(i) Dokazi tužilaštva u vezi s identifikacijom	186
(i) Svjedokinja VG018	186
(ii) Svjedok VG084	187
(iii) Svjedokinja VG013	188
(iv) Svjedok VG038	191
(v) Svjedokinja VG078	193

(vi) Svjedokinja VG101	194
(vii) Svjedokinja VG115	195
(viii) Huso Kurspahić	196
2. Dokazni postupak odbrane Milana Lukića	197
(a) Oспорavanje navoda o prisustvu Mitra Vasiljevi}a u Pionirskoj ulici 14. juna 1992. od strane odbrane	197
(b) Dokazi kojima je odbrana osporavala paljevinu od 14. juna 1992.	203
(i) Fizički opis kuće Adema Omeragića	203
(ii) Opšti zaključci vještaka	204
(iii) Vrata	205
(iv) Prozori i unutrašnji zidovi	206
(v) Pod prostorije	210
(vi) Plafon	211
(vii) Otvor	211
(viii) Spoljašnji zidovi	212
(ix) Gornji spratovi kuće Adema Omeragića	213
(x) Djelovanje požara i dima na ljude	214
(c) Alibi Milana Lukića	214
(i) Sažeti prikaz činjenica	214
(ii) Pripadnost Milana Lukića rezervnoj policiji	215
(iii) Dokazi izvedeni u prilog alibiju Milana Lukića	216
(iv) Dokazi odbrane Milana Lukića u vezi s identifikacijom	220
a. Željko Marković	220
b. Svjedok MLD7	222
c. Svjedok MLD4	223
d. Goran Đerić	223
e. Svjedok MLD19	224
f. Svjedok MLD21	224
g. Svjedok MLD22	225
h. Svjedok MLD23	226
i. Svjedok MLD24	227
j. Stoja Vujičić	228
k. Iskaz Wilhelmusa Fagela u vezi s dokaznim predmetom 1D25	228
3. Dokazni postupak odbrane Sredoja Lukića	229
(a) Alibi Sredoja Lukića	229
(b) Dokazi odbrane Sredoja Lukića u vezi s identifikacijom	231
(i) Veroljub Živković	231
(ii) Branimir Bugarski	233
4. Dokazi kojima je tužilaštvo pobijalo alibi	235
(a) Ferid Spahić i svjedokinja VG136	235
(b) Svjedok VG089	236
(c) Mirsada Kahrman	241
5. Činjenični zaključci u vezi s incidentom u Pionirskoj ulici	244
(a) Oспорavanje postojanja incidenta u Pionirskoj ulici od strane odbrane	244
(b) Dokazi tužilaštva u vezi s tim događajima	245
(c) Oспорavanje prisustva Mitra Vasiljevića u Pionirskoj ulici 14. juna 1992. od strane odbrane	250
(d) Dokazi tužilaštva u vezi s prisustvom, djelima i ponašanjem Milana Lukića i Sredoja Lukića	254

(i) Dolazak grupe iz Koritnika u Pionirsku ulicu	254
(ii) Događaji u kući Jusufa Memića	255
i. Pljačka	255
ii. Pretresanje dogola	260
iii. Odvođenje žena iz grupe iz Koritnika.....	260
(iii) Premještanje	261
(iv) Događaji kod kuće Adema Omeragića.....	265
(e) Dokazi odbrane u vezi s alibijem Milana Lukića.....	269
(i) Da li je Milan Lukić pripadao rezervnoj policiji.....	269
(ii) Prisustvo Milana Lukića u Kopitu u periodu od 13. do 15. juna 1992.	270
(f) Dokazi kojima je tužilaštvo pobijalo alibi	273
(g) Zaključci u vezi s prisustvom, djelima i ponašanjem Milana Lukića 14. juna 1992.	275
(h) Dokazi odbrane u vezi s alibijem Sredoja Lukića.....	276
(i) Zaključci u vezi sa prisustvom, djelima i ponašanjem Sredoja Lukića 14. juna 1992.	277
H. Incident na Bikavcu.....	278
1. Dokazni postupak tužilaštva	278
(a) Događaji	278
(b) Žrtve	289
(c) Dokazi tužilaštva u vezi s identifikacijom	291
(i) Zehra Turjačanin	291
(ii) Svjedokinja VG058.....	293
(iii) Svjedokinja VG115.....	295
(iv) Svjedokinje VG094 i VG119	295
2. Dokazni postupak odbrane Milana Lukića	298
(a) Dokazi kojima je osporavana teza tužilaštva	298
(b) Alibi Milana Lukića.....	301
3. Alibi Sredoja Lukića.....	301
4. Dokazi kojima je tužilaštvo pobijalo alibi	303
5. Činjenični zaključci u vezi s incidentom na Bikavcu	307
(a) Dokazi tužilaštva u vezi s predmetnim događajima i njihovo osporavanje od strane odbrane Milana Lukića.....	307
(b) Dokazi tužilaštva u vezi s prisustvom, djelima i ponašanjem Milana Lukića	312
(c) Dokazi odbrane u vezi s alibijem Milana Lukića.....	315
(d) Dokazi kojima je tužilaštvo pobijalo alibi	316
(e) Zaključci u vezi s prisustvom, djelima i ponašanjem Milana Lukića tokom incidenta na Bikavcu	317
(f) Dokazi tužilaštva u vezi s prisustvom Sredoja Lukića	317
(g) Dokazi odbrane u vezi s alibijem Sredoja Lukića.....	319
(h) Zaključak u vezi s prisustvom, djelima i ponašanjem Sredoja Lukića u incidentu na Bikavcu.....	320
I. Napomene Pretresnog vijeća o incidentima u Pionirskoj ulici i na Bikavcu.....	320
J. Lišavanje života Hajre Korić	321
1. Dokazni postupak tužilaštva	321
(a) Događaji	321
(b) Dokazi tužilaštva u vezi s identifikacijom	323
2. Dokazni postupak odbrane Milana Lukića	323
3. Činjenični zaključci u vezi s incidentom s Hajrom Korić	325
(a) Dokazi tužilaštva u vezi s predmetnim događajem.....	325
(b) Dokazi tužilaštva u vezi s prisustvom, djelima i ponašanjem Milana Lukića	325

(c) Dokazi odbrane	326
(d) Zaključci u vezi s prisustvom, djelima i ponašanjem Milana Lukića	326
K. Incidenti u zatočeničkom logoru u Uzamnici.....	326
1. Dokazni postupak tužilaštva	326
(a) Djela premlaćivanja	329
(i) Premlaćivanje Adema Berberovića	330
(ii) Premlaćivanje Islama Kusture.....	333
(iii) Premlaćivanje Nurka Derviševića.....	335
(iv) Premlaćivanje svjedoka VG025	337
(b) Zločini u logoru u Uzamnici za koje se u Optužnici ne tereti.....	339
(i) Ubistva i nestanci	339
(ii) Silovanje i zlostavljanje žena	340
(c) Identifikacija	341
(i) Adem Berberović	341
(ii) Islam Kustura	342
(iii) Nurko Dervišević	343
(iv) Svjedok VG025	344
2. Dokazni postupak odbrane Milana Lukića i dokazni postupak odbrane Sredoja Lukića	345
3. Činjenični zaključci u vezi s incidentima u logoru u Uzamnici	346
(a) Dokazi tužilaštva u vezi s djelima premlaćivanja	346
(b) Dokazi tužilaštva u vezi s prisustvom Milana Lukića u logoru u Uzamnici	346
(c) Dokazi odbrane u vezi s boravkom Milana Lukića u zatvoru.....	349
(d) Zaključak u vezi s prisustvom, djelima i ponašanjem Milana Lukića u logoru u Uzamnici.....	349
(e) Dokazi tužilaštva u vezi s prisustvom Sredoja Lukića u zatočeničkom logoru u Uzamnici.....	350
(f) Dokazi odbrane u vezi s prisustvom Sredoja Lukića u logoru u Uzamnici.....	353
(g) Zaključak u vezi s prisustvom, djelima i ponašanjem Sredoja Lukića u logoru u Uzamnici.....	353
L. Dokazi o drugim zločinima	353
III. MJERODAVNO PRAVO I UTVRĐENA ODGOVORNOST OPTUŽENIH.....	363
A. Uvod	363
B. Opšti uslovi za primjenu člana 3 Statuta.....	363
C. Opšti uslovi za primjenu člana 5 Statuta.....	365
1. Veza s oružanim sukobom.....	365
2. Rasprostranjeni ili sistematski napad na civilno stanovništvo.....	366
3. Primjenjivost člana 5 na žrtve koje nisu civili	368
D. Zaključci po opštim uslovima za primjenu člana 3 i člana 5.....	368
1. Postojanje oružanog sukoba.....	368
2. Rasprostranjeni ili sistematski napad.....	372
E. Član 7(1) Statuta	374
F. Ubistvo iz članova 3 i 5 Statuta (tačke 2, 3, 6, 7, 9, 10, 14, 15, 18 i 19)	377
1. Mjerodavno pravo.....	377
2. Zaključci o odgovornosti	378
(a) Optužbe protiv Milana Lukića	378
(i) Tačke 2 i 3 u vezi s incidentom na obali Drine	378
(ii) Tačke 6 i 7 u vezi s incidentom u fabrici "Varda"	381
(iii) Tačke 9 i 10 u vezi s incidentom u Pionirskoj ulici	382
(iv) Tačke 14 i 15 u vezi s incidentom na Bikavcu.....	383

(v) Tačke 18 i 19 u vezi s incidentom s Hajrom Korić	384
(b) Optužbe protiv Sredoja Lukića	384
(i) Tačke 9 i 10 u vezi s incidentom u Pionirskoj ulici	384
(ii) Tačke 14 i 15 u vezi s incidentom na Bikavcu.....	386
G. Istrebljivanje predviđeno članom 5(b) Statuta (tačke 8 i 13).....	386
1. Mjerodavno pravo.....	386
2. Utvrđena odgovornost.....	387
(a) Optužbe protiv Milana Lukića	387
(i) Tačka 8 u vezi s incidentom u Pionirskoj ulici	387
(ii) Tačka 13 u vezi s incidentom na Bikavcu.....	389
(b) Optužbe protiv Sredoja Lukića	390
(i) Tačka 8 u vezi s incidentom u Pionirskoj ulici	390
(ii) Tačka 13 u vezi s incidentom na Bikavcu.....	391
H. Okrutno postupanje i nehumana djela predviđena članom 3 i članom 5 Statuta	
(tačke 4, 5, 11, 12, 16, 17, 20 i 21).....	391
1. Mjerodavno pravo u vezi s okrutnim postupanjem.....	391
2. Mjerodavno pravo u vezi s nehumanim djelima.....	393
3. Zaključci o odgovornosti	395
(a) Optužbe protiv Milana Lukića	395
(i) Tačke 4 i 5 u vezi s incidentom na obali Drine	395
(ii) Tačke 11 i 12 u vezi s incidentom u Pionirskoj ulici	396
(iii) Tačke 16 i 17 u vezi s incidentom na Bikavcu.....	397
(iv) Tačke 20 i 21 u vezi sa zatočeničkim logorom u Uzamnici.....	398
(b) Optužbe protiv Sredoja Lukića	400
(i) Tačke 11 i 12 u vezi s incidentom u Pionirskoj ulici	400
(ii) Tačke 16 i 17 u vezi s incidentom na Bikavcu.....	401
(iii) Tačke 20 i 21 u vezi sa zatočeničkim logorom u Uzamnici.....	401
I. Progon predviđen članom 5(h) Statuta (tačka 1)	402
1. Mjerodavno pravo.....	402
(a) Radnje progona (<i>actus reus</i>)	403
(b) Namjera progona (<i>mens rea</i>)	404
(c) Konkretna djela na osnovu kojih se optuženi terete.....	404
2. Zaključci o odgovornosti	405
(a) Optužbe protiv Milana Lukića	405
(i) Incident na obali Drine.....	405
(ii) Incident u fabrici "Varda"	406
(iii) Incident u Pionirskoj ulici	407
(iv) Incident na Bikavcu.....	410
(v) Ubistvo Hajre Korić	412
(vi) Zatočenički logor u Uzamnici	413
(vii) Zaključak po tački 1 Optužnice u vezi s Milanom Lukićem.....	413
(b) Optužbe protiv Sredoja Lukića	415
(i) Incident u Pionirskoj ulici	415
(ii) Incident na Bikavcu.....	418
(iii) Zatočenički logor u Uzamnici.....	419
(iv) Zaključak po tački 1 Optužnice u vezi sa Sredojem Lukićem	419
J. Kumulativno osuđivanje.....	419
IV. ODMJERAVANJE KAZNE.....	423
A. Mjerodavno pravo za odmjeravanje kazne.....	423

1. Opšta načela.....	423
(a) Opšta praksa u pogledu zatvorskih kazni u bivšoj Jugoslaviji.....	424
(i) Praksa Međunarodnog suda.....	424
(b) Ostala opšta načela.....	425
2. Težina krivičnog djela	426
3. Otežavajuće i olakšavajuće okolnosti i karakter optuženog	427
(a) Otežavajuće okolnosti	427
(b) Olakšavajuće okolnosti	428
(c) Karakter optuženog	429
4. Umanjenje kazne optuženom kao rezultat olakšavajućih okolnosti	430
5. Umanjenje kazne optuženom na osnovu uračunavanja vremena provedenog u pritvoru.....	430
B. Diskusija i zaključci	430
1. Diskusija o krivičnim djelima koja je počinio Milan Lukić	430
(a) Težina krivičnih djela koja je počinio Milan Lukić	430
(b) Otežavajuće okolnosti krivičnih djela koja je počinio Milan Lukić	432
(c) Olakšavajuće okolnosti za Milana Lukića	435
(d) Karakter Milana Lukića kao faktor za ublažavanje kazne	438
(i) Karakter Milana Lukića prije rata	438
(ii) Karakter Milana Lukića tokom rata	438
(e) Cilj odmjeravanja kazne za Milana Lukića.....	439
(f) Zaključci u vezi s krivičnim djelima koja je počinio Milan Lukić.....	441
2. Diskusija o krivičnim djelima koja je počinio Sredoje Lukić.....	441
(a) Težina krivičnih djela koja je počinio Sredoje Lukić	441
(b) Otežavajuće okolnosti krivičnih djela koja je počinio Sredoje Lukić	442
(c) Olakšavajuće okolnosti za Sredoja Lukića.....	443
(d) Karakter Sredoja Lukića kao faktor za ublažavanje kazne	444
(i) Karakter Sredoja Lukića prije rata	444
(ii) Karakter Sredoja Lukića nakon boravka u zatočeništvu u aprilu 1992. godine.....	445
(e) Zaključci u vezi s krivičnim djelima koja je počinio Sredoje Lukić.....	446
V. DISPOZITIV	447
VI. IZDVOJENO MIŠLJENJE SUDIJE ROBINSONA	451
A. Odbrana osporava prisustvo Mitra Vasiljevića u Pionirskoj ulici 14. juna 1992.....	451
VII. IZDVOJENO MIŠLJENJE SUDIJE ROBINSONA	453
VIII. DJELIMIČNO SUPROTNO MIŠLJENJE SUDIJE VAN DEN WYNGAERT.....	454
A. Istrebljivanje je krivično djelo kojem je svojstvena masovnost	454
B. Prag za potvrđivanje pravne karakterizacije istrebljivanja mora ostati visok	456
C. Ni incident u Pionirskoj ulici ni incident na Bikavcu ne dosežu prag koji se traži za istrebljivanje	458
IX. DJELIMIČNO SUPROTNO MIŠLJENJE SUDIJE DAVIDA.....	462
X. DODATAK.....	466
A. Istorijat postupka	466
1. Pretpretresni postupak.....	466
2. Glavni pretres.....	468
(a) Opšti pregled	468
(b) Svjedoci i dokazi.....	469
(c) Prekidi i odgode postupka	470
3. Značajnija pitanja tokom postupka	471
(a) Zahtjevi za izmjene optužnice.....	471

(b) Obavijest o odbrani alibijem i najava svjedoka	471
(c) Izvođenje dokaza za pobijanje alibija	474
(d) Objelodanjivanja od strane tužilaštva tokom glavnog pretresa	474
(e) Pitanja u vezi s dr Wilhelmusom Fagelom, vještakom tužilaštva za rukopis	475
(f) Navodi o nepoštovanju suda.....	476
(g) Izuzeće Pretresnog vijeća.....	477
B. Predmeti i izvori.....	478
1. MKSJ	478
2. MKSR.....	483
3. Ostali izvori.....	484

Spisak skraćenica

ABiH	Armija Bosne i Hercegovine
BiH	Bosna i Hercegovina
JNA	Jugoslovenska narodna armija
Krivični zakon SFRJ	Krivični zakon Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije, objavljen u Službenom listu SFRJ br. 44 od 8. oktobra 1976. (ispravka u Službenom listu SFRJ br. 36 od 15. jula 1977.), koji je stupio na snagu 1. jula 1977.
Međunarodni sud	Međunarodni sud za krivično gonjenje osoba odgovornih za teška kršenja međunarodnog humanitarnog prava na teritoriji bivše Jugoslavije počinjena od 1991. godine (MKSJ), osnovan Rezolucijom Savjeta bezbjednosti 827 od 25. maja 1993. (UN Doc. S/RES/827)
MKCK	Međunarodni komitet Crvenog krsta
MKSR	Međunarodni krivični sud za krivično gonjenje osoba odgovornih za genocid i druga teška kršenja međunarodnog humanitarnog prava počinjena na teritoriji Ruande i državljana Ruande odgovornih za genocid i druga takva kršenja počinjena na teritorijama susjednih država između 1. januara 1994. i 31. decembra 1994., osnovan Rezolucijom Savjeta bezbjednosti 995 od 8. novembra 1994. (UN Doc. S/RES/955)
MUP	Ministarstvo unutrašnjih poslova
Optužnica	Druga izmijenjena optužnica, 27. februar 2006.
PJUN	Pritvorska jedinica Ujedinjenih nacija u Haagu, Nizozemska
Pravilnik	Pravilnik o postupku i dokazima Međunarodnog krivičnog suda za bivšu Jugoslaviju, 11. februar 1994., s izmjenama i dopunama od 4. novembra 2008. (UN Doc. IT/32/Rev. 42)
SDA	Stranka demokratske akcije
SDS	Srpska demokratska stranka
SFRJ	Socijalistička Federativna Republika Jugoslavija
SJB	Stanica javne bezbjednosti
Srbija	Republika Srbija
Statut	Statut Međunarodnog suda, usvojen Rezolucijom Savjeta bezbjednosti 827 od 25. maja 1993. (UN Doc. S/RES/827), s posljednjim izmjenama u skladu s Rezolucijom Savjeta bezbjednosti 1837 od 29. septembra 2008. (UN Doc. S/RES/1837)
SUP	Sekretarijat unutrašnjih poslova
TO	Teritorijalna odbrana
Tužilaštvo	Tužilaštvo Međunarodnog suda

Prijevod

UN
VRS

Ujedinjene nacije
Vojska Republike Srpske

I. UVOD

A. Optuženi Milan Lukić

1. Milan Lukić, Srbin, rođen je 6. septembra 1967. u Foči.¹ Sin je Mileta Lukića i Kate Lukić.² Milan Lukić ima dva brata, Gojka Lukića i Novicu Lukića, od kojih je potonji poginuo 2004. godine, i jednu sestru, Draginju Lukić.³ Milan Lukić ima dvije kćerke, od kojih je prva rođena za vrijeme rata.⁴

2. Milan Lukić je odrastao u Rujištu, selu približno 15 kilometara sjeverno od Višegrada.⁵ Od 1974. godine je pohađao osnovnu školu u Klašniku, od prvog do četvrtog razreda, a od petog do osmog razreda u Prelovu, u okolini Višegrada.⁶ Prema školskoj evidenciji, Milan Lukić je 1. septembra 1982. upisan u ugostiteljsku "vaspitno-obrazovnu organizaciju" "Ivo Andrić" u Višegradu kao konobar, a kasnije se prebacio u metalsku struku.⁷ Prema dokazima tužilaštva, Milan Lukić je, završivši drugi razred srednje škole, napustio školu i otišao na policijsku akademiju u Obrenovcu u Srbiji.⁸ Međutim, prema dokazima odbrane, Milan Lukić nikad nije živio u Obrenovcu i u Obrenovcu nikad nije bilo

¹ P147, str. 2; P149, str. 1; 1D105, str. 1.

² VG115, 27. avgust 2008., T. 672, 28. avgust 2008., T. 701; Huso Kurspahić, 1. septembar 2008., T. 897-898; VG042, 27. oktobar 2008., T. 2782; VG024, 3. novembar 2008., T. 3207, 3259-3262; P147, str. 2.

³ VG115, 27. avgust 2008., T. 672, 28. avgust 2008., T. 702, 718; VG024, 3. novembar 2008., T. 3207; Željko Marković, 17. decembar 2008., T. 3843; MLD18, 23. januar 2009., T. 4429-4431; MLD20, 26. januar 2009., T. 4481-4485; MLD17, 4. februar 2009., T. 4716; P150, str. 1.

⁴ P96, str. 2; 1D203, str. 2.

⁵ VG058, 11. septembar 2008., T. 1581; VG042, 27. oktobar 2008., T. 2780-2781; VG024, 3. novembar 2008., T. 3207; MLD20, 26. januar 2009., T. 4479-4480; MLD4, 26. januar 2009., T. 4534.

⁶ VG078, 8. septembar 2008., T. 1378; VG042, 27. oktobar 2008., T. 2779-2780; VG024, 3. novembar 2008., T. 3207-3208, 3211; MLD20, 26. januar 2009., T. 4480, 4497-4498; MLD24, 4. mart 2009., T. 5031; P92, str. 4; 1D106.

⁷ VG082, 22. septembar 2008., T. 2034-2035, 2052; MLD 20, 26. januar 2009., T. 4491; 1D105, str. 1; 1D203, str. 5.

⁸ VG078, 8. septembar 2008., T. 1378; VG082, 22. septembar 2008., T. 2058-2059. V. takode VG014, 10. juli 2008., T. 356, 11. juli. 2008., T. 373-374; VG115, 27. avgust 2008., T. 667; 1D19, T. 1014.

policijske akademije.⁹ Prije povratka u Višegrad, Milan Lukić je živio u Offenbachu, u Njemačkoj, i u Zürichu, u Švicarskoj, gdje je radio kao barmen.¹⁰

3. Prema dokazima dobijenim od svjedokinje tužilaštva VG058, Milan Lukić je 1992. godine neko vrijeme živio u njenom komšiluku u Šeganju.¹¹ Za vrijeme rata, Milan Lukić je živio s ocem, majkom i bratom u jednoj kući u Pionirskoj ulici.¹²

B. Optuženi Sredoje Lukić

4. Sredoje Lukić, Srbin, rođen je 5. aprila 1961. u Rujištu.¹³ Sin je Đorđa Lukića, koji je stric Milana Lukića, Mileta Lukića.¹⁴ Sredoje Lukić i Milan Lukić su rođaci.¹⁵ Sredoje Lukić ima dva brata, Slavka Lukića i Radeta Lukića, i dvije sestre, Vojku Lukić i Savku Lukić.¹⁶ Sredoje Lukić je oženjen i ima dvoje djece.¹⁷

5. Premda je Sredoje Lukić osamdesetih godina neko vrijeme radio kao policajac u Beogradu,¹⁸ prije početka rata najduže je radio kao policajac u saobraćajnom odjeljenju Stanice javne bezbjednosti (dalje u tekstu: SJB)

⁹ Goran Đerić, 14. januar 2009., T. 4102; Željko Marković, 17. decembar 2008., T. 3841.

¹⁰ Željko Marković, 17. decembar 2008., T. 3843-3844; P147, str. 2. V. takode 10 septembar 2008., T. 1553; MLD10, 18. decembar 2008., T. 3996; MLD20, 26. januar 2009., T. 4500.

¹¹ VG058, 11. septembar 2008., T. 1578-1580.

¹² VG115, 27. avgust 2008., T. 671-672.

¹³ VG058, 11. septembar 2008., T. 1581; P319, str. 1.

¹⁴ Huso Kurspahić, 1. septembar 2008., T. 914; VG017, 9. oktobar 2008., T. 2760-2761; P319, str. 1.

¹⁵ VG042, 27. oktobar 2008., T. 2848 .

¹⁶ VG024, 3. novembar 2008., T. 3215; Zorka Lukić, 1. decembar 2008., T. 3675.

¹⁷ Mevsud Poljo, 26. avgust 2008., T. 583; VG024, 3. novembar 2008., T. 3216; 1D18, str. 15. V. takode pretres, 6. mart 2009., T. 5238-5239.

¹⁸ Veroljub Živković, 1. decembar 2008., T. 3625-3626; 2D47, str. 2.

Višegrad.¹⁹ U tom periodu Sredoje Lukić je živio u dijelu Višegrada koji se zove Šeganje.²⁰

6. U martu 1992. godine, porodica Sredoja Lukića preselila se u Obrenovac, gdje je isprva boravila u kući Milojka Popadića, pašenoga Sredoja Lukića.²¹ Sredoje Lukić se u aprilu 1992. pridružio porodici u Obrenovcu.²² Prema iskazu Branimira Bugarskog, zeta Milojka Popadića, Sredoje Lukić i njegova porodica otišli su iz kuće Milojka Popadića i on im je dao na korištenje stan u svom vlasništvu u selu Krtinska, opština Obrenovac, od kraja aprila 1992. do kraja oktobra 1992.²³ Međutim, prema dokazima dobijenim od svjedokinje tužilaštva VG024, Sredoje Lukić je za vrijeme rata živio u Šeganju.²⁴

7. Početkom aprila 1992. godine, Sredoje Lukić je otišao iz višegradske policije kako bi se priključio naoružanoj grupi od 12 Srba za koju se misli da je bila pod komandom i rukovodstvom Srpske demokratske stranke (dalje u tekstu: SDS).²⁵ Između 7. i 9. aprila 1992. godine, Teritorijalna odbrana (dalje u tekstu: TO) je tokom rutinskog obilaska terena uhapsila pripadnike te grupe, uključujući Sredoja Lukića, jer su bili naoružani, a nisu pripadali ni policiji ni Teritorijalnoj odbrani.²⁶ Privedeni su i zadržani u SJB-u Višegrad, a potom su odvedeni u hidroelektranu.²⁷ Pretresnom vijeću su predloženi dokazi o tome da je Sredoje Lukić u zatočeništvu bio podvrgnut nasilju od strane Muslimana, uključujući i

¹⁹ VG148, 25. avgust 2008., T. 501, 508; Ferid Spahić, 26. avgust 2008., T. 569; VG097, 26. avgust 2008., T. 579; Mevsud Poljo, 26. avgust 2008., T. 579; Huso Kurspahić, 1. septembar 2008., T. 885, 913-914, 917; VG013, 2. septembar 2008., T. 1000; VG064, 28. oktobar 2008., T. 2897; MLD22, 26. februar 2009., T. 4840; P36, str. 3; 1D18, str. 15; 1D29, str. 2; 2D44, str. 5; 2D47, str. 2; 2D56. V. takode finansijsku dokumentaciju SJB-a Višegrad, P210, str. 1 (maj 1992.); P209, str. 1 (juni 1992.); P211, str. 1 (juli 1992.); P213, str. 1 (juli 1992.); 11. septembar 2008., T. 1639, 6. mart 2009., T. 5309.

²⁰ VG058, 11. septembar 2008., T. 1578-1580; VG024, 4. novembar 2008., T. 3293; Zorka Lukić, 1. decembar 2008., T. 3676; P28, str. 3; 2D44, str. 5.

²¹ 2D53, str. 34.

²² Branimir Bugarski, 2. decembar 2008., T. 3732-3733; 2D47, str. 2-3.

²³ Branimir Bugarski, 2. decembar 2008., T. 3720, 3731-3733; 2D47, str. 2. V. takode Veroljub Živković, 1. decembar 2008., T. 3622; 2D53, str. 34-40.

²⁴ VG024, 4. novembar 2008., T. 3293.

²⁵ VG148, 25. avgust 2008., T. 497, 508, 514-515; P14, T. 138. V. takode Huso Kurspahić, 1. septembar 2008., T. 917-918.

²⁶ VG148, 25. avgust 2008., T. 495-496, 508, 514-515; P14, T. 138. V. takode 1D18, str. 6.

²⁷ VG148, 25. avgust 2008., T. 510-511; P14, T. 138; P38, T. 870-871. V. takode Zorka Lukić, 1. decembar 2008., T. 3679; 2D44, str. 6.

dokaze o tome da su mu cigaretama nanošene opekotine.²⁸ Dana 14. ili 15. aprila 1992. godine, Huso Kurspahić, koji je nekada radio kao policajac u SJB-u Višegrad, pomogao je da se ti muškarci, među kojima je bio i Sredoje Lukić, iz Medede puste na slobodu i oni su kasnije vraćeni u Višegrad.²⁹

8. Svjedoci odbrane su u svojim svjedočenjima rekli da je Sredoje Lukić, približno u maju 1992., počeo da traži posao u beogradskoj policiji uz pomoć Sretena Lukića, rođaka zaposlenog u Sekretarijatu unutrašnjih poslova (dalje u tekstu: SUP).³⁰ U tom periodu, Sredoje Lukić je ponovo počeo da radi kao policajac u Višegradu.³¹ Sredoje Lukić je naveden na spisku pripadnika policije koji su imali "ratni raspored" u periodu od 4. avgusta 1992. do 20. januara 1993.³²

C. Optužbe protiv Milana Lukića i Sredoja Lukića

9. Tužilaštvo tereti Milana Lukića po devet tačaka Optužnice za sljedeća kršenja zakona ili običaja ratovanja, kažnjiva po članu 3 Statuta Međunarodnog suda (dalje u tekstu: Statut) i sankcionisana članom 3 koji je zajednički svim četirima Ženevskim konvencijama od 12. avgusta 1949. (dalje u tekstu: zajednički član 3): *ubistvo* (tačke 3, 7, 10, 15 i 19) i *okrutno postupanje* (tačke 5, 12, 17 i 21). Tužilaštvo nadalje tereti Milana Lukića po 12 tačaka za sljedeće zločine protiv čovječnosti, kažnjive po članu 5 Statuta: *progoni* (tačka 1), *istrebljivanje* (tačke 8 i 13), *ubistvo* (tačke 2, 6, 9, 14 i 18) i *nehumana djela* (tačke 4, 11, 16 i 20).

10. Tužilaštvo tereti Sredoja Lukića po pet tačaka Optužnice za sljedeća kršenja zakona ili običaja ratovanja prema članu 3 Statuta: *ubistvo* (tačke 10 i 15) i *okrutno postupanje* (tačke 12, 17 i 21). Tužilaštvo nadalje tereti Sredoja Lukića po osam tačaka Optužnice za sljedeće zločine protiv čovječnosti prema članu 5

²⁸ Branimir Bugarski, 2. decembar 2008., T. 3730; P203; 2D47, str. 2. V. takode MLD22, 26. februar 2009., T. 4840.

²⁹ P38, T. 872-873; Huso Kurspahić, 1. septembar 2008., T. 920.

³⁰ Zorka Lukić, 1. decembar 2008., T. 3680; Branimir Bugarski, 2. decembar 2008., T. 3729.

³¹ Branimir Bugarski, 2. decembar 2008., T. 3728-3729; Zorka Lukić, 1. decembar 2008., T. 3681; 2D47, str. 2.

³² 2D60, str. 1; Zoran Uščumlić, 2. april 2009., T. 6610-6611.

Statuta: *progoni* (tačka 1), *istrebljivanje* (tačke 8 i 13), *ubistvo* (tačke 9 i 14) i *nehumana djela* (tačke 11, 16 i 20).

11. Tužilaštvo tvrdi da se Milan Lukić 1992. godine vratio u Višegrad, u blizinu mjesta gdje je odrastao u istočnom dijelu Bosne i Hercegovine (dalje u tekstu: BiH), i organizovao lokalnu paravojnu grupu koja se ponekad pominjala pod nazivom "Beli orlovi" i "Osvetnici".³³ Navodi se da je ta grupa imala veze sa višegradskom policijom i srpskim vojnim jedinicama.³⁴ Tužilaštvo navodi da je Sredoje Lukić radio kao policajac u Višegradu i da se pridružio "paravojnoj grupi Milana Lukića" kada je počeo rat.³⁵ Tužilaštvo optuženima Optužnicom stavlja na teret konkretne incidente opisane u paragrafima koji slijede.

12. Dana 7. juna 1992., ili približno tog datuma, Milan Lukić je, zajedno s Mitrom Vasiljevićem i drugim, neoptuženim pojedincima, postrojio sedmoricu Muslimana na obali rijeke Drine i pucao u njih. To je prouzrokovalo smrt petorice muškaraca, dok su dvojica preživjela (dalje u tekstu: incident na obali Drine).³⁶

13. Dana 10. juna 1992. ili približno tog datuma, Milan Lukić i još jedna, neoptužena osoba odvelu su sedmoricu Muslimana iz fabrike "Varda" u Višegradu na obalu rijeke Drine, gdje su pucali u tu sedmoricu muškaraca i usmrtili ih (dalje u tekstu: incident u fabrici "Varda").³⁷

14. Dana 14. juna 1992. ili približno tog datuma, Milan Lukić i Sredoje Lukić su, zajedno s drugim, neoptuženim pojedincima, opljačkali grupu od približno 70 Muslimana, prisilno ih premjestili u jednu kuću u Pionirskoj ulici u Višegradu, zaključali ih u jednu prostoriju te kuće, zapalili tu prostoriju i potom pucali u ljude koji su pokušavali da pobjegnu, čime su prouzrokovali smrt 70 ljudi i teške ozljede preživjelih (dalje u tekstu: incident u Pionirskoj ulici).³⁸

³³ Optužnica, par. 1.

³⁴ Optužnica, par. 1.

³⁵ Optužnica, par. 2.

³⁶ Optužnica, par. 5.

³⁷ Optužnica, par. 6.

³⁸ Optužnica, par. 7-10.

15. Dana 27. juna 1992. ili približno tog datuma, Milan Lukić i Sredoje Lukić su, zajedno s drugim, neoptuženim pojedincima, prisilili približno 70 Muslimana da uđu u jednu kuću u naselju Bikavac, zabarikadirali su izlaze i zapalili kuću, čime su prouzrokovali smrt približno 70 ljudi, kao i teške povrede jedine osobe koja je preživjela požar (dalje u tekstu: incident na Bikavcu).³⁹

16. U junu 1992. ili približno u to vrijeme, Milan Lukić je s grupom nepoznatih pojedinaca otišao u naselje "Potok" u Višegradu, pucao u Muslimanku Hajru Korić i usmrtio je (dalje u tekstu: lišavanje života Hajre Korić).⁴⁰

17. U periodu od avgusta 1992. do 10. oktobra 1994., Milan Lukić, Sredoje Lukić i drugi, nepoznati pojedinci u više navrata su premlaćivali muškarce Muslimane zatočene u zatočeničkom logoru u kasarni u Uzamnici u Višegradu, čime su prouzrokovali teške i trajne ozljede mnogih zatočenika (dalje u tekstu: incidenti u logoru u Uzamnici).⁴¹

18. Tačkom 1 Optužnice Milan Lukić i Sredoje Lukić se terete da su počinili zločin progona, odnosno da su pomagali i podržavali izvršenje progona učestvujući u:

- ubistvu civila, Muslimana i drugih nesrba, za koje se navodi da je počinjeno u incidentu u Pionirskoj ulici i incidentu na Bikavcu, kao i – samo za Milana Lukića – u incidentu na obali Drine, incidentu u fabrici "Varda" i prilikom lišavanja života Hajre Korić;⁴²
- okrutnom i nečovječnom postupanju sa civilima, Muslimanima i drugim nesrbima, u zatočeničkom logoru u Uzamnici u periodu od avgusta 1992. do 10. oktobra 1994.⁴³

³⁹ Optužnica, par. 11.

⁴⁰ Optužnica, par. 12.

⁴¹ Optužnica, par. 13-15.

⁴² Optužnica, par. 4, u kojem se upućuje na *id.*, par. 7-11, i, samo za Milana Lukića, par. 5, 6 i 12.

⁴³ Optužnica, par. 4, u kojem se upućuje na *id.*, par. 13-15.

- protivpravnom zatočavanju i zatvaranju civila, Muslimana i drugih nesrba, u nečovječnim uslovima u incidentu u Pionirskoj ulici i incidentu na Bikavcu;⁴⁴
- maltretiranju, ponižavanju, terorisanju i psihičkom zlostavljanju civila, Muslimana i drugih nesrba, u incidentu u Pionirskoj ulici, incidentu na Bikavcu i incidentima u zatočeničkom logoru u Uzamnici, kao i – samo za Milana Lukića – u incidentu na obali Drine, incidentu u fabrici "Varda" i prilikom lišavanja života Hajre Korić;⁴⁵ i
- krađi lične imovine i uništavanju kuća civila, Muslimana i drugih nesrba, konkretno, kuća Jusufa Memića i Adema Omeragića u incidentu u Pionirskoj ulici i kuće Mehe Aljića u incidentu na Bikavcu.⁴⁶

19. U svakoj tački Optužnice tužilaštvo tereti Milana Lukića i Sredoja Lukića da su počinili, odnosno da su pomogli i podržali izvršenje zločina za koje se terete po članu 7(1) Statuta. Pretresno vijeće smatra da se oni tim vidovima odgovornosti terete alternativno, zbog čega će tačke Optužnice razmatrati u skladu s tim.

20. Suđenje je počelo 9. jula 2008., a završne riječi su saslušane 19. i 20. maja 2009. godine.⁴⁷ Saslušano je 46 svjedoka tužilaštva, tri svjedoka odbrane Sredoja Lukića i 28 svjedoka odbrane Milana Lukića. Pretresno vijeće je pozvalo četiri svjedoka.

⁴⁴ Optužnica, par. 4, u kojem se upućuje na *id.*, par. 7-11.

⁴⁵ Optužnica, par. 4, u kojem se upućuje na *id.*, par. 7-11, 13-15, i, samo za Milana Lukića, par. 5, 6 i 12.

⁴⁶ Optužnica, par. 4, u kojem se upućuje na *id.*, par., 7, 9 i 11.

⁴⁷ Pretres, 9. juli 2008., T. 229; završna riječ tužilaštva, 19. maj 2009., T. 7157-7185; završna riječ odbrane Milana Lukića, 19. maj 2009., T. 7185-7218; završna riječ odbrane Sredoja Lukića, 20. maj 2009., T. 7230-7252.

D. Pitanja u vezi s dokaznim postupkom

1. Navodi o nepoštovanju Suda koje je iznijelo tužilaštvo

21. U dvije prilike tokom suđenja, Pretresno vijeće je tužilaštvu naložilo da istraži navode o mogućem nepoštovanju Suda, po zahtjevima koje je tužilaštvo podnijelo na osnovu pravila 77 Pravilnika o postupku i dokazima (dalje u tekstu: Pravilnik).⁴⁸ U oba zahtjeva tužilaštvo je optužilo članove tima odbrane Milana Lukića da su podmitili svjedoke odbrane ili na druge načine manipulirali dokazima odbrane. U oba navrata, Pretresno vijeće je odbacilo sve navode u vezi s dodijeljenim glavnim braniocem ili kobraniocem. Štaviše, Pretresno vijeće je u oba navrata, nakon što je od tužilaštva primilo izvještaj o istrazi, u svrhu ocjene da li je navodno manipulisanje svjedocima imalo uticaja na pouzdanost dokaza u ovom postupku, stranama u postupku dozvolilo da podnesu molbe za uvrštavanje dokaza ili pozivanje svjedoka koji su relevantni za te navode.⁴⁹ Tužilaštvu je potom dozvoljeno da, s tim u vezi, pozove četiri svjedoka u svrhu pobijanja alibija i na kraju su pozvani da svjedoče Hamdija Vilić i svjedok VG146.⁵⁰ Odbrana Milana Lukića nije pozvala nijednog svjedoka.

2. Dokazivanje alibija

22. I Milan Lukić i Sredoje Lukić su iznijeli alibije u vezi s dijelom optužbi koje su podignute protiv njih. Obojica optuženih tvrde da nisu bili na relevantnim mjestima, ni u Pionirskoj ulici ni na Bikavcu, u vrijeme kada su, prema navodima, izvršena krivična djela za koja se terete. Milan Lukić je iznio alibi i u vezi s incidentom na obali rijeke Drine, incidentom u fabrici "Varda" i dijelom perioda

⁴⁸ Nalog po hitnom zahtjevu tužilaštva da se istraži moguće nepoštovanje Suda, izdat 29. avgusta 2008. na povjerljivoj i *ex parte* osnovi; Nalog po zahtjevu tužilaštva na osnovu pravila 77, izdat 10. februara 2009. na povjerljivoj i *ex parte* osnovi. V. o tome i dalje odjeljak II.E.3(a).

⁴⁹ Povjerljiva i *ex parte* Odluka po izvještaju koji je tužilaštvo podnijelo u skladu s nalogom za istragu mogućeg nepoštovanja Suda, s izmjenama i dopunama, i Odluka po zahtjevu za odobrenje da se izmijeni spisak svjedoka tužilaštva, Odluka po trećem hitnom zahtjevu tužilaštva u vezi s postupkom zbog nepoštovanja suda, zavedena 6. oktobra 2008. kao povjerljiva i *ex parte*; pretres, 13. mart 2009., T. 5512.

⁵⁰ Pretresno vijeće ocjenjuje dokaze pribavljene putem tih svjedoka dolje u odjeljku II.E.4(d). Odluka po zahtjevu tužilaštva za odobrenje da izmijeni spisak svjedoka (Hamdija Vilić), zavedena kao povjerljiva 6. novembra 2008.; Odluka u vezi sa svjedocima u postupku pobijanja, zavedena kao povjerljiva 25. marta 2009., str. 5, 10.

na koji se odnose navodi u vezi s događajima u zatočeničkom logoru u Uzamnici. Činjenični argumenti izneseni u prilog tim alibijima razmatraju se kasnije u ovoj presudi, u vezi s događajem na koji se odnose.

(a) Priroda alibija uopšte

23. Kada se poziva na alibi, optuženi tvrdi da nije mogao počinuti krivično djelo za koje se tereti zato što u vrijeme njegovog počinjenja nije bio na mjestu zločina nego negdje drugdje.⁵¹ Alibi se zasniva na dokazima na koje se optuženi namjerava pozvati kako bi pokazao da tužilaštvo nije ispunilo svoju obavezu dokazivanja.⁵² Međutim, kao što je Žalbeno vijeće istaklo u predmetu *Čelebići*, alibi nije prava "odbrana":

Posrijedi je uobičajeno pogrešno shvatanje alibija kao "odbrane". Ako se optuženi pozove na alibi, on samo poriče da je bio u položaju da počini krivično djelo za koje je optužen. To uopšte nije odbrana u pravom smislu te riječi. Postavljajući to pitanje, *osumnjicheni pred optužbu stavlja zadatak da eliminiše razumnu mogućnost da je alibi istinit.*⁵³

(b) Najava odbrane alibijem

24. Budući da tužilaštvo ne može predvidjeti koji će alibi odbrana iznijeti, na odbrani je da tužilaštvo obavijesti o tom alibiju.⁵⁴ U relevantnim odredbama pravila 67 kaže se sljedeće:

(B) Što je prije izvedivo, a svakako prije početka suđenja:

(ii) odbrana će obavijestiti tužioca o svojoj namjeri da iznese:

(a) odbranu alibijem; u tom slučaju u obavještenju se mora navesti mjesto ili mjesta na kojima optuženi tvrdi da se nalazio u vrijeme krivičnog djela za koje se tereti, imena i adrese svjedoka i sav drugi dokazni materijal koji je temelj na kojem će optuženi graditi svoj alibi;

(C) Propust odbrane da dostavi obavještenje u skladu s ovim pravilom ne ograničava pravo optuženog da svjedoči o odbranama iz prethodnog stava.

⁵¹ Prvostepena presuda u predmetu *Musema*, par. 108, citirano u Prvostepenoj presudi u predmetu *Nahimana et al.*, par. 99, i potvrđeno od strane Žalbenog vijeća u Drugostepenoj presudi u predmetu *Nahimana et al.*, par. 414.

⁵² Drugostepena presuda u predmetu *Kayishema i Ruzindana*, par. 106.

⁵³ Drugostepena presuda u predmetu *Delalić i drugi*, par. 581 (naglasak dodat).

⁵⁴ Drugostepena presuda u predmetu *Kayishema i Ruzindana*, par. 106.

25. U pravilu 67(C) izričito se kaže da propust odbrane da dostavi obavještenje u skladu s ovim pravilom ne ograničava pravo optuženog da se pozove na alibi.⁵⁵ Dostavljanje tog obavještenja potrebno je kako bi se tužilaštvo moglo na odgovarajući način pripremiti za izvođenje svojih dokaza i u skladu je s principom prezumpcije nevinosti i obavezom tužilaštva da dokaže krivicu van razumne sumnje.⁵⁶ Stoga postupanje u skladu s tom odredbom u nekoj kasnijoj fazi postupka može značiti da je tužilaštvo bilo uskraćeno za mogućnost da izvede dokaze u vezi s alibijem i praksa Međunarodnog suda dopušta Vijeću da prilikom ocjenjivanja alibija uzme u obzir svaki eventualni propust da se dostavi potrebno obavještenje.⁵⁷

26. U pravilu 67(B)(i) se nadalje predviđa da optuženi, u slučaju da odbrana namjerava da iznese odbranu alibijem, mora, osim potrebnog obavještenja tužilaštvu, dostaviti i dokaze na koje se namjerava pozvati kako bi dokazao taj alibi.⁵⁸

27. Nakon duže debate i nekoliko podnesaka u vezi s pitanjem adekvatnosti obavještenja koja su timovi odbrane dostavili u pretpretresnoj fazi postupka, Pretresno vijeće je donijelo dvije odluke kojima je zatražilo obrazloženje najava odbrane alibijem.⁵⁹ Odbrana Sredoja Lukića je svoju obavijest dostavila 2. juna 2008. a odbrana Milana Lukića svoju 18. jula 2008. godine.⁶⁰

⁵⁵ Kada je prvobitno uvrštena u Pravilnik o postupku i dokazima, citirana odredba stajala je u stavu (B) ovog pravila i tako se o njoj govori u najavama odbrane dvojice optuženih alibijem. Taj stav je renumerisan i označen slovom (C) u IT/32/Rev.41, usvojenom 28. februara 2008.

⁵⁶ Prvostepena presuda u predmetu *Kayishema i Ruzindana*, par. 233-234.

⁵⁷ Drugostepena presuda u predmetu *Ndindabahizi*, par. 66, gdje se, između ostalog, citira Drugostepena presuda u predmetu *Kayishema i Ruzindana*, par. 106, 110-111; Prvostepena presuda u predmetu *Nchamihigo*, par. 20.

⁵⁸ Drugostepena presuda u predmetu *Musema*, par. 202.

⁵⁹ Odluka po zahtjevu tužilaštva za izdavanje naloga optuženom Milanu Lukiću da obrazloži obavijest o odbrani alibijem koju je podnio u skladu s pravilom 67(A)(i)(a) i po drugom zahtjevu odbrane Milana Lukića u vezi sa zaštitnim mjerama za svjedoke o alibiju, 9. maj 2008.; Odluka po zahtjevu tužilaštva za izdavanje naloga optuženom Sredoju Lukiću da obrazloži obavijest o odbrani alibijem koju je podnio u skladu s pravilom 67(A)(i)(a), 15. maj 2008.

⁶⁰ Podnesak u kojem Sredoje Lukić obrazlaže obavijest odbrane na osnovu pravila 67(A)(i)(a), 2. juni 2008.; Dodatni argumenti Milana Lukića u vezi s odbranom alibijem, 18. juli 2008.

(c) Teret dokazivanja

28. Ustaljena je praksa Žalbenog vijeća dva *ad hoc* međunarodna suda da optuženi, prilikom iznošenja alibija, mora izvesti samo one dokaze za koje postoji vjerovatnoća da će izazvati razumnu sumnju u tezu tužilaštva.⁶¹ Na tužilaštvu ostaje teret da van razumne sumnje dokaže činjenice na kojima se zasnivaju optužbe za zločine.⁶² Štaviše, na tužilaštvu je da van razumne sumnje dokaže da su navedene činjenice, uprkos alibiju, tačne.⁶³ Međutim, time se od tužilaštva ne traži izričito da van razumne sumnje pobije svaki iskaz svjedoka u vezi s alibijem.⁶⁴ Umjesto toga, tužilaštvo ima obavezu da, uprkos iznesenom alibiju, van razumne sumnje dokaže krivicu optuženog u vezi sa zločinima za koje se tereti.⁶⁵ Jedina svrha alibija je da izazove razumnu sumnju u tezu tužilaštva⁶⁶ i on "obavezuje tužilaštvo da pokaže da ne postoji razumna vjerovatnoća da je alibi istinit".⁶⁷

29. U vezi sa samom ocjenom alibija, Žalbeno vijeće je u više navrata potvrdilo standard koji je postavilo Pretresno vijeće u predmetu *Musema*, a prema kojem alibi ne povlači dodatni teret dokazivanja već: "Ako postoji razumna mogućnost da je odbrana istinita, ona mora biti uspješna".⁶⁸ U Drugostepenoj presudi u predmetu *Musema*, Žalbeno vijeće je to prihvatilo kao ispravnu pravnu

⁶¹ Drugostepena presuda u predmetu *Niyitegeka*, par. 60, gdje se upućuje na Drugostepenu presudu u predmetu *Kayishema i Ruzindana*, par. 113, Drugostepena presuda u predmetu *Musema*, par. 202. V. takode Drugostepena presuda u predmetu *Kamuhanda*, par. 167.

⁶² Drugostepena presuda u predmetu *Niyitegeka*, par. 60.

⁶³ Drugostepena presuda u predmetu *Niyitegeka*, par. 60, gdje se upućuje na Drugostepenu presudu u predmetu *Musema*, par. 202. V. takode Drugostepena presuda u predmetu *Limaj i drugi*, par. 63, gdje se citira Drugostepena presuda u predmetu *Niyitegeka*, par. 60.

⁶⁴ Drugostepena presuda u predmetu *Limaj i drugi*, par. 63; Drugostepena presuda u predmetu *Kajelijeli*, par. 43.

⁶⁵ Drugostepena presuda u predmetu *Limaj i drugi*, par. 63.

⁶⁶ Drugostepena presuda u predmetu *Musema*, par. 200.

⁶⁷ Drugostepena presuda u predmetu *Nahimana i drugi*, par. 417, gdje se citira Drugostepena presuda u predmetu *Musema*, par. 202. V. takode Drugostepena presuda u predmetu *Limaj i drugi*, par. 65.

⁶⁸ Prvostepena presuda u predmetu *Musema*, par. 108, citirano i podržano u Drugostepenoj presudi u predmetu *Nahimana i drugi*, par. 414; Drugostepena presuda u predmetu *Niyitegeka*, par. 61; Drugostepena presuda u predmetu *Musema*, par. 205-206.

tvrdnju, dodajući, osim toga, sljedeće: "Optuženi mora naprosto izvesti dokaze koji *ukazuju na to* da je bio odsutan u vrijeme zločina za koji se tereti".⁶⁹

3. Identifikacija u sudnici

30. Pretresno vijeće je 27. oktobra 2008. od strana u postupku zatražilo da dostave pismene podneske u vezi s pitanjem identifikacije optuženog od strane svjedoka.⁷⁰ U svojim podnescima, odbrana Milana Lukića i odbrana Sredoja Lukića usprotivile su se bilo kakvoj identifikaciji u sudnici i postavile su pitanje pouzdanosti te vrste dokaza u svrhu identifikacije.⁷¹

31. Praksa Međunarodnog suda pravi razliku između "svjedoka identifikacije" i "svjedoka prepoznavanja". Pretresno vijeće u predmetu *Tadić* definisalo je "svjedoke identifikacije" kao svjedoke kojima optuženi "nije bio prethodno poznat iz viđenja".⁷² "Svjedoci prepoznavanja" su, naprotiv, od ranije poznavali optuženog, zbog čega su ga mogli prepoznati u vrijeme zločina za koji se optuženi tereti.⁷³

32. Žalbena vijeće u predmetu *Kunarac* nije identifikacijama u sudnici dalo "nikakvu pozitivnu dokaznu težinu" uz obrazloženje da "[s]ve okolnosti suđenja nužno navode takvog svjedoka da identifikuje lice kome se sudi".⁷⁴ Taj stav je zauzet i u predmetu *Kamuhanda* i u predmetu *Limaj i drugi*.⁷⁵ Međutim, ovo Pretresno vijeće napominje da u predmetima *Kunarac i drugi*, *Kamuhanda* i

⁶⁹ Drugostepena presuda u predmetu *Musema*, par. 202 (naglasak dodat). V. takode Drugostepena presuda u predmetu *Kayishema i Ruzindana*, par. 113, gdje je taj zahtjev malo drukčije formulisan: "Od [odbrane] se naprosto traži da izvede dokaze za koje postoji vjerovatnoća da će izazvati razumnu sumnju u tezu tužilaštva."

⁷⁰ Pretres, 28. oktobar 2008., T. 2766-2767.

⁷¹ Podnesak tužilaštva u vezi s dokazima u vidu identifikacije u sudnici, 3. novembar 2008.; Podnesak Milana Lukića u vezi s identifikacijom u sudnici u skladu s nalogom Pretresnog vijeća, 3. novembar 2008.; Podnesak Sredoja Lukića o tretmanu identifikacije u sudnici, 3. novembar 2008.

⁷² Prvostepena presuda u predmetu *Tadić*, par. 545.

⁷³ Prvostepena presuda u predmetu *Tadić*, par. 545. V. takode Prvostepena presuda u predmetu *Haradinaj i drugi*, par. 29.

⁷⁴ Drugostepena presuda u predmetu *Kunarac i drugi*, par. 226.

⁷⁵ Drugostepena presuda u predmetu *Kamuhanda*, par. 27; Drugostepena presuda u predmetu *Limaj i drugi*, par. 27.

Limaj i drugi Žalbeno vijeće nije govorilo o pitanju identifikacije u sudnici od strane svjedoka prepoznavanja.

33. U ovom predmetu, Pretresno vijeće se suočilo s teškoćama u vezi s identifikacijom u sudnici s obzirom na to da su među svjedocima koji su tvrdili da su znali Milana Lukića i Sredoja Lukića postojale značajne razlike u tom znanju. Nekoliko svjedoka je u svjedočenju reklo da su jednog ili obojicu optuženih poznavali u periodima različitog trajanja prije incidenta koji je predmet Optužnice. Drugi svjedoci nisu od ranije poznavali optužene, ali su u svjedočenjima rekli da su im Milana Lukića i Sredoja Lukića identifikovale druge osobe, koje su optužene znale od ranije. Dio tih svjedoka je, nakon što su saznali identitet optuženih, proveo duže vrijeme u prisustvu Milana Lukića i Sredoja Lukića i posmatrao ih.

34. Uz jedan izuzetak, Pretresno vijeće je u vezi sa svakom situacijom u ovom predmetu za koju je zaključilo da postoje dovoljni dokazi da su Milan Lukić ili Sredoje Lukić identifikovani kao prisutni tokom incidenta o kojem je riječ, razmatralo isključivo dokaze o prethodnom poznavanju ili informacije relevantnih svjedoka koje omogućuju identifikaciju.⁷⁶ Međutim, Pretresno vijeće smatra da kategorije "identifikacije" i "prepoznavanja" nije moguće tako usko tumačiti, tj. zahtijevati da je svjedok znao optuženog od ranije, iz vremena prije početka izvršenja krivičnog djela, da bi taj svjedok potpao pod kategoriju svjedoka prepoznavanja. Konkretno, Pretresno vijeće se uvjerilo da je, onda kada je krivično djelo vršeno tokom dužeg vremenskog perioda i kada je svjedok tokom tog perioda stekao dovoljno saznanja o optuženom, taj svjedok "svjedok prepoznavanja".⁷⁷

⁷⁶ V. dolje odjeljak II.K.3(b).

⁷⁷ *Ibid.*

4. Zaštitne mjere

35. Znatno broj svjedoka u ovom predmetu svjedočio je uz primjenu zaštitnih mjera, od kojih su mnoge prvobitno određene u predmetu *Vasiljević*.⁷⁸ Osim toga, mnogi dokazni predmeti su uvršteni u dokaze na povjerljivoj osnovi.⁷⁹ U interesu sveobuhvatnosti i javnosti presude, Pretresno vijeće je nastojalo da na najpotpuniji mogući način prikaže dokaze, starajući se, istovremeno, da eventualne zaštitne mjere i obaveza povjerljivosti ne budu dovedene u pitanje.

5. Dokazi u vezi s krivičnim djelima za koje Optužnica ne tereti

36. Manje od mjesec dana prije početka suđenja i više od dvije godine poslije podizanja druge izmijenjene optužnice, 12. juna 2008., tužilaštvo je podnijelo zahtjev za izmjenu Druge izmijenjene optužnice, koji je uključivao prijedloge za bolje usklađivanje s aktualnom sudskom praksom u vezi s udruženim zločinačkim poduhvatom, kao i za uključivanje novih optužbi za silovanje, porobljavanje i mučenje.⁸⁰ Pretresno vijeće je odbilo taj zahtjev uz obrazloženje da tužilaštvo nije pokazalo potrebnu revnost jer taj zahtjev nije dostavilo pravovremeno, čime je optuženi uskraćen za adekvatno obavještenje.⁸¹

37. Za vrijeme suđenja, izveden je vrlo veliki broj dokaza u vezi sa zločinima koji su počinjeni u Višegradu u periodu na koji se odnosi Optužnica, uključujući konkretne slučajeve ubistava, silovanja i premlaćivanja koja su navodno počinili Milan Lukić i Sredoje Lukić, ali za koje ih Optužnica ne tereti.⁸² Tužilaštvo je veliki dio tih dokaza izvelo sa ciljem pobijanja alibija koje su iznijeli Milan Lukić i Sredoje Lukić. Konkretno, velik dio tih dokaza kojima se pobijao alibi uključuje

⁷⁸ Odobrene su zaštitne mjere za 30 svjedoka tužilaštva, 14 svjedoka odbrane Milana Lukića i dva svjedoka Pretresnog vijeća. V. o tome i dolje odjeljak IX.B.2.

⁷⁹ V. dolje odjeljak IX.A.2.

⁸⁰ Tužiočev zahtjev za dozvolu da izmijeni Drugu izmijenjenu optužnicu, zaveden 16. juna 2008. s povjerljivim dodacima (prvobitno podnesen 12. juna 2008.), par. 3.

⁸¹ Odluka po tužiočevom zahtjevu kojim traži dozvolu da izmijeni Drugu izmijenjenu optužnicu i po tužiočevom zahtjevu da uključi Rezoluciju 1820 (2008.) kao dodatni popratni materijal uz predloženu treću izmijenjenu Optužnicu, kao i po zahtjevu Milana Lukića za preispitivanje ili za odobrenje radi ulaganja žalbe na nalog pretpretresnog sudije od 19. juna 2008., 8. juli 2008., str. 26-27.

⁸² V. dolje odjeljak II.L.

slučajeve silovanja. S obzirom na to da ni Milan Lukić ni Sredoje Lukić nisu optuženi za krivična djela koja proizlaze iz tih incidenata, uključujući slučajeve silovanja, Pretresno vijeće naglašava da nije utvrđivalo njihovu krivicu u vezi s tim krivičnim djelima za koje ih Optužnica ne tereti.

II. ČINJENICE

A. Kontekst

38. Opština Višegrad smještena je u jugoistočnom dijelu Bosne i Hercegovine, a na svom istočnom rubu graniči sa Republikom Srbijom (dalje u tekstu: Srbija).⁸³ Godine 1991. u opštini Višegrad živjelo je oko 21.000 stanovnika, od čega je 63 posto bilo muslimanske nacionalnosti, a oko 32 posto srpske.⁸⁴

39. Višegrad je glavni grad opštine i nalazi se na istočnoj obali Drine. U Višegradu je 1991. godine živjelo 9.000 stanovnika, pretežno muslimanske i srpske nacionalnosti.⁸⁵ Hidroelektrana, smještena južno od Višegrada, snabdijevala je to područje električnom energijom i omogućavala regulaciju nivoa vode u Drini.⁸⁶

40. U novembru 1990. u opštini Višegrad su održani višestranački izbori, na kojima je pobijedila Stranka demokratske akcije (dalje u tekstu: SDA), uglavnom muslimanska stranka, a druga po broju glasova bila je Srpska demokratska stranka.⁸⁷ Srpski političari nisu bili zadovoljni takvom raspodjelom moći i

⁸³ Pretresno vijeće je 22. avgusta 2008. formalno primilo na znanje 52 činjenice o kojima je presuđeno iz Prvostepene presude u predmetu *Vasiljević*, Odluka po zahtjevu Tužilaštva za formalno primanje na znanje činjenica o kojima je presuđeno, 22. avgust 2008. (dalje u tekstu: Odluka u vezi sa činjenicama o kojima je presuđeno, 22. avgust 2008.). Odluka u vezi sa činjenicama o kojima je presuđeno, 22. avgust 2008., činjenice br. 1-2. V. takode P118.

⁸⁴ U opštini Višegrad je bilo i Jugoslovena (4,5 posto) i Hrvata (0,2 posto), Odluka u vezi sa činjenicama o kojima je presuđeno, 22. avgust 2008., činjenica br. 2. V. takode P118, str. 1.

⁸⁵ Odluka u vezi sa činjenicama o kojima je presuđeno, 22. avgust 2008., činjenice br. 1-2. V. takode P118.

⁸⁶ P38, T. 869.

⁸⁷ Odluka u vezi sa činjenicama o kojima je presuđeno, 22. avgust 2008., činjenica br. 3.

smatrali su da su nedovoljno zastupljeni na položajima vlasti, tako da je između te dvije grupe došlo do napetosti.⁸⁸

41. Krajem 1991. godine i početkom 1992. godine, u skladu s naređenjima koje je izdala Jugoslovenska narodna armija (dalje u tekstu: JNA), građani muslimanske nacionalnosti, kao i preduzeća, ustanove i TO koju su zahvaljujući demografskoj strukturi opštine, činili prvenstveno Muslimani, razoružani su ili je od njih zatraženo da predaju oružje.⁸⁹ U istom vremenskom periodu, JNA je organizovala vojnu obuku za Srbe i Srbi su naoružavani.⁹⁰ Muslimanski dio stanovništva takođe se pokušao naoružati i organizovati, ali je u tome uspio u manjoj mjeri od Srba.⁹¹ Političari iz Srpske demokratske stranke su u više navrata tražili da se policija podijeli po nacionalnoj osnovi.⁹² Kako su rasle etničke napetosti u opštini Višegrad i njenoj okolini, Srbi i Muslimani su dizali barikade.⁹³

42. Početkom aprila 1992. u opštini Višegrad i njenoj okolini počinjena su djela nasilja nad muslimanskim stanovništvom, poput pucnjave i granatiranja. Užički korpus JNA, koji je smjestio svoj štab na Bikavac, u nekoliko dana je zauzeo sva strateška mjesta u opštini.⁹⁴ Mnogi civili muslimanske nacionalnosti su zbog toga pobjegli iz svojih sela ili su se sakrivali u šumi.⁹⁵

43. U međuvremenu su se širom teritorije BiH ponovo aktivirale stanice rezervne policije.⁹⁶ Otprilike od 7. do 9. aprila 1992., policajci i pripadnici TO-a

⁸⁸ Odluka u vezi sa činjenicama o kojima je presuđeno, 22. avgust 2008., činjenica br. 4. V. takode VG014, 10. juli 2008., T. 352; P23, T. 616; P172, T. 931.

⁸⁹ Odluka u vezi sa činjenicama o kojima je presuđeno, 22. avgust 2008., činjenica br. 5. V. takode VG148, 25. avgust 2008., T. 485-487; P14, T. 136-138.

⁹⁰ VG014, 10. juli 2008., T. 355; VG148, 25. avgust 2008., T. 491; Mirsad Tokača, 23. septembar 2008., T. 2157; Islam Kustura, 23. septembar 2008., T. 2157; MLD18, 23. januar 2009., T. 4412; P14, T. 136-138, 174.

⁹¹ Odluka u vezi sa činjenicama o kojima je presuđeno, 22. avgust 2008., činjenica br. 6. V. takode P14, T. 173; 1D66, str. 3.

⁹² Odluka u vezi sa činjenicama o kojima je presuđeno, 22. avgust 2008., činjenica br. 7. V. takode P14, T. 181.

⁹³ Mevsud Poljo, 26. avgust 2008., T. 581; MLD18, 23. januar 2009., T. 4414; P23, T. 616; 1D8, T. 4548-4549.

⁹⁴ VG082, 22. septembar 2008., T. 2050; P127, T. 856.

⁹⁵ VG035, 15. septembar 2008., T. 1647-1648; P23, T. 616-617; P38, T. 866; P127, T. 856.

⁹⁶ VG014, 10. juli 2008., T. 355; P38, T. 862-865.

muslimanske nacionalnosti uhapsili su i priveli grupu od dvanaest naoružanih i uniformisanih Srba, od kojih su neki prethodno napustili svoja radna mjesta u policiji.⁹⁷ Otprilike u isto vrijeme Murat Šabanović, Musliman iz Višegrada, i drugi Muslimani, naoružali su se radi zaštite svojih sela. Na kraju su preuzeli kontrolu nad hidroelektranom.⁹⁸ Dana 13. aprila 1992., ili približno tog datuma, Murat Šabanović je ispustio nešto vode iz akumulacije, čime su nanesene štete imanjima nizvodno.⁹⁹ Dana 14. aprila 1992. došlo je do intervencije Užičkog korpusa, koji je preuzeo kontrolu nad hidroelektranom i ušao u Višegrad.¹⁰⁰ U periodu od otvaranja brane do zauzimanja Višegrada od strane JNA iz Višegrada je otišlo gotovo cjelokupno stanovništvo, tražeći utočište i sklonište u mjestima poput Goražda, Međeđe, Brstanice i Uzamnice.¹⁰¹

44. Nakon što su obezbijedili Višegrad, vođe JNA i SDA su putem sredstava informisanja povele zajedničku kampanju kako bi one koji su pobjegli podstakli da se vrate.¹⁰² Jugoslovenska narodna armija je pritom jamčila bezbjednost svim građanima koji se vrate i, osim toga, organizovala je patrole¹⁰³ vojnika po selima.¹⁰⁴

Zbog toga su se mnogi vratili krajem aprila 1992.¹⁰⁵

45. Dana 15. aprila 1992., ili približno tog datuma, održano je više krugova pregovora između članova SDS-a i SDA. Stranka demokratske akcije je zatražila da se prekine granatiranje muslimanskih područja u zamjenu za puštanje na

⁹⁷ VG148, 25. avgust 2008., T. 506-510; P14, T. 138. Među uhapšenima je bio i Sredoje Lukić, v. gore odjeljak I.B.

⁹⁸ Odluka u vezi sa činjenicama o kojima je presuđeno, 22. avgust 2008., činjenica br. 10. V. takode VG148, 25. avgust 2008., T. 509-513; P127, T. 856; P14, T. 140, 178-179; P38, T. 869.

⁹⁹ Odluka u vezi sa činjenicama o kojima je presuđeno, 22. avgust 2008., činjenica br. 10. V. takode VG014, 10. juli 2008., T. 288-289; VG042, 27. oktobar 2008., T. 2804; P14, T. 140, 178-179, 509-513; P15, T. 407; 1D19, T. 1040-1041.

¹⁰⁰ Odluka u vezi sa činjenicama o kojima je presuđeno, 22. avgust 2008., činjenica br. 10.

¹⁰¹ VG032, 4. septembar 2008., T. 1143; VG035, 15. septembar 2008., T. 1647-1648; MLD21, 25. februar 2009., T. 4765; 1D19, T. 1040-1041; P14, T. 151; P15, T. 407; P38, T. 869-870; P127, T. 846, 855-856.

¹⁰² VG035, 15. septembar 2008., T. 1648; P127, T. 846, 856; Odluka u vezi sa činjenicama o kojima je presuđeno, 22. avgust 2008., činjenica br. 11.

¹⁰³ P15, T. 355-356.

¹⁰⁴ VG014, 10. juli 2008., T. 288-289; VG032, 4. septembar 2008., T. 1143-1144; VG035, 15. septembar 2008., T. 1648; MLD18, 23. januar 2009., T. 4415-4416.

¹⁰⁵ VG014, 10. juli 2008., T. 288-289; VG032, 4. septembar 2008., T. 1143-1144; VG035, 15. septembar 2008., T. 1648. V. takode 1D19, T. 1042.

slobodu 12 muškaraca srpske nacionalnosti.¹⁰⁶ U tim pregovorima je učestvovala i JNA kako bi smirila napetosti između Srba i Muslimana.¹⁰⁷ Za vrijeme pregovora, svjedok VG148 je čuo jednog oficira JNA srpske nacionalnosti kako drugim oficirima objašnjava da je Užički korpus "očistio" područja uz Drinu i kaže za jedno područje na kojem je bilo 4.000 Muslimana da će biti "očišćeno" narednog dana.¹⁰⁸ Nakon što je SDA tokom pregovora intervenisala kako bi zaštitila muslimansko stanovništvo u opštini, Užički korpus je pristao da dovede dio muslimanskog stanovništva iz Brstanice na fudbalski stadion u Višegradu.¹⁰⁹ To je koincidiralo s napadom lokalnih Srba na selo Koritnik 15. aprila 1992. godine. Seljani iz Koritnika su pobjegli u Brstanicu, gdje ih je dočekaio Užički korpus, koji je i njih odveo na stadion.¹¹⁰ Užički korpus je takođe organizovao konvoje kako bi se i iz drugih sela uklonilo muslimansko stanovništvo.¹¹¹

46. Postoje dokazi da je na fudbalskom stadionu u Višegradu izvršeno pretresanje dovedenog stanovništva u potrazi za oružjem i da su odvojeni vojno sposobni muškarci.¹¹² Ljudima se obratio jedan starješina iz JNA i rekao im da se oni koji žive na lijevoj obali Drine mogu vratiti u svoja sela koja su očišćena od "reakcionarnih snaga", dok se stanovnici desne obale Drine, gdje se nalazi i muslimansko selo Koritnik, ne mogu vratiti do sljedećeg dana.¹¹³ Po povratku u svoja sela mnogi Muslimani su vidjeli da je u njihove kuće provaljeno, da su u njima izvršene premetačine, da su spaljene ili na drugi način oštećene, dok su

¹⁰⁶ VG148, 25. avgust 2008., T. 512-513; P14, T. 142-143.

¹⁰⁷ P14, T. 142-143, 145; Odluka u vezi sa činjenicama o kojima je presudeno, 22. avgust 2008., činjenica br. 11.

¹⁰⁸ P14, T. 149.

¹⁰⁹ P14, T. 153-157.

¹¹⁰ P44, T. 1339-1341. V. takođe P72, T. 1645.

¹¹¹ VG014, 10. juli 2008., T. 289; VG018, 8. septembar 2008., T. 1338; VG084, 5. septembar 2008., T. 1265-1266; P44, T. 1339-1341; Odluka u vezi sa činjenicama o kojima je presudeno, 22. avgust 2008., činjenica br. 12.

¹¹² VG038, 2. septembar 2008., T. 969-970; P44, T. 1341. V. takođe P14, T. 159.

¹¹³ P14, T. 159-160; P72, T. 1651-1652; Odluka u vezi sa činjenicama o kojima je presudeno, 22. avgust 2008., činjenica br. 13.

srpske kuće ostale netaknute.¹¹⁴ Kada su se stanovnici Koritnika vratili svojim kućama, vidjeli su da je dio kuća spaljen.¹¹⁵

47. Užički korpus je postavio nekoliko kontrolnih punktova u Višegradu i okolini na kojima su bili vojnici JNA i lokalni Srbi, od kojih su neki bili u vojnim, a drugi u policijskim uniformama.¹¹⁶ Na tim kontrolnim punktovima većinom su, ili čak isključivo, zaustavljani Muslimani, koji su pretresani u potrazi za oružjem.¹¹⁷ Njihova imena su tražena po spiskovima.¹¹⁸

48. Muslimanima koji nisu imali odgovarajuću potvrdu ili propusnicu, koje su mogli dobiti samo u policijskoj stanici, nije bilo dopušteno da izađu iz Višegrada ili da idu na posao.¹¹⁹ To je za posljedicu imalo ozbiljno ograničenje njihove mogućnosti kretanja.¹²⁰ Umirujući efekt koji je isprva imalo prisustvo JNA ubrzo je zamijenio osjećaj straha među muslimanskim stanovništvom, izazvan pretresanjima na kontrolnim punktovima i odvođenjem Muslimana iz njihovih domova ili s njihovih radnih mjesta.¹²¹ Mnogi muškarci Muslimani koji su se javili u policiju ispitivani su i premlaćivani.¹²² Osim toga, bilo je slučajeva kada su odvedeni Muslimani nestali ili su ubijeni.¹²³ Mnogi muškarci muslimanske

¹¹⁴ VG014, 10. juli 2008., T. 291-292, 375; VG063, 17. septembar 2008., T. 1818; P72, T. 1653; Odluka u vezi sa činjenicama o kojima je presuđeno, 22. avgust 2008., činjenica br.12.

¹¹⁵ P72, T. 1652-1653.

¹¹⁶ Nurko Dervišević, 19. septembar 2008., T. 1989; VG014, 10. juli 2008., T. 289-291, 11. juli 2008., T. 367, 376-377; VG032, 4. septembar 2008., T. 1145, 1147, 1155-1156, 1215; VG042, 27. oktobar 2008., T. 2835; VG097, 27. avgust 2008., T. 606; VG133, 29. oktobar 2008., T. 3007-3008; P14, T. 161, 163.

¹¹⁷ VG014, 10. juli 2008., T. 289-291, 367, 11. juli 2008., T. 376-377; VG042, 27. oktobar 2008., T. 2835; P172, T. 909-910.

¹¹⁸ VG014, 10. juli 2008., T. 290-291; VG032, 4. septembar 2008., T. 1147; P19, T. 421; P172, T. 909-910.

¹¹⁹ VG014, 11. juli 2008., T. 386; VG032, 4. septembar 2008., T. 1156-1157, 1221; VG148, 25. avgust 2008., T. 498, 500. Preduzeća su takode izdavala potvrde svojim zaposlenicima muslimanske nacionalnosti kako bi se ovi mogli kretati po Višegradu, VG035, 15. septembar 2008., T. 1648-1650.

¹²⁰ P127, T. 846-847.

¹²¹ Adem Berberović, 2. oktobar 2008., T. 2528-2529; MLD1, 22. januar 2009., T. 4331; VG014, 11. juli 2008., T. 376, 382; VG038, 2. septembar 2008., T. 965; VG017, 9. oktobar 2008., T. 2730-2731; VG032, 4. septembar 2008., T. 1145; VG063, 17. septembar 2008., T. 1821; Zehra Turjačanin, 25. septembar 2008., T. 2351-2352; P7, T. 314; P127, T. 848-849; Odluka u vezi sa činjenicama o kojima je presuđeno, 22. avgust 2008., činjenica br. 13.

¹²² VG014, 11. juli 2008., T. 382, 384; VG017, 9. oktobar 2008., T. 2730-2731; VG032, 4. septembar 2008., T. 1145.

¹²³ VG014, 10. juli 2008., T. 293, 11. juli 2008., T. 380-381; VG079, 11. juli 2008., T. 438.

nacionalnosti napustili su svoja radna mjesta, pobjegli su ili su se sakrivali.¹²⁴ U nekim selima bi vojnici JNA ponekad uz pomoć lokalnih Srba izdali naređenje da se preda oružje, pretresli i odveli vojno sposobne muškarce nesrpske nacionalnosti.¹²⁵ Paljena je muslimanska imovina.¹²⁶

49. Dana 19. maja 1992. ili približno tog datuma, Užički korpus se povukao iz Višegrada.¹²⁷ Međutim, paravojne jedinice su ostale i dobile su pojačanje kada je, po odlasku JNA, došlo više paravojnih grupa.¹²⁸ Lokalni Srbi su se priključili tim paravojnim jedinicama.¹²⁹ Nesrpsko stanovništvo koje je ostalo u opštini ili se u nju vratilo našlo se u klopci, razoružano i prepušteno na milost i nemilost te paravojske koja je djelovala uz saučesništvo ili u najmanju ruku prešutno odobravanje srpskih vlasti, a naročito policije koja je tada već bila isključivo srpska.¹³⁰ Po odlasku JNA pojačali su se napadi na nesrpsko stanovništvo i dokazi pokazuju da je broj slučajeva samovoljnog lišavanja života i nestanaka dosegao vrhunac u maju i junu 1992. godine.¹³¹ Mnogi od ubijenih bili su jednostavno bačeni u Drinu, tako da su se mogli vidjeti leševi kako plutaju rijekom.¹³² Od svih tijela izvučenih iz vode samo je jedno bilo tijelo osobe srpske nacionalnosti.¹³³

50. Prema riječima Mevsuda Polje, od maja 1992. Drina je donijela mnoga tijela iz Višegrada.¹³⁴ Mevsud Poljo je bio u grupi mještana koji su u periodu od sredine maja 1992. do septembra ili oktobra 1992. izvukli iz Drine i sahranili 170

¹²⁴ VG014, 10. juli 2008., T. 293-294; VG104, 29. avgust 2008., T. 828; P7, T. 317.

¹²⁵ Adem Berberović, 2. oktobar 2008., T. 2528-2529; Islam Kustura, 23. septembar 2008., T. 2153; VG038, 2. septembar 2008., T. 963-965; P127, T. 846-849, 853.

¹²⁶ VG017, 9. oktobar 2008., T. 2728; VG032, 4. septembar 2008., T. 1145.

¹²⁷ Adem Berberović, 2. oktobar 2008., T. 2528-2529; Mirsad Tokača, 23. septembar 2008., T. 2153; VG058, 11. septembar 2008., T. 1586; P7, T. 315; Odluka u vezi sa činjenicama o kojima je presuđeno, 22. avgust 2008., činjenica br. 14.

¹²⁸ Adem Berberović, 2. oktobar 2008., T. 2528-2529; Odluka u vezi sa činjenicama o kojima je presuđeno, 22. avgust 2008., činjenica br. 14.

¹²⁹ Odluka u vezi sa činjenicama o kojima je presuđeno, 22. avgust 2008., činjenica br. 14.

¹³⁰ Odluka u vezi sa činjenicama o kojima je presuđeno, 22. avgust 2008., činjenica br. 15.

¹³¹ Ewa Tabeau, 22. septembar 2008., T. 2089-2090, 19. septembar 2001., T. 771-775; P118, str. 19-22; Odluka u vezi sa činjenicama o kojima je presuđeno, 22. avgust 2008., činjenica br. 20.

¹³² Odluka u vezi sa činjenicama o kojima je presuđeno, 22. avgust 2008., činjenica br. 17. V. takode Mevsud Poljo, 26. avgust 2008., T. 574-575.

¹³³ Odluka u vezi sa činjenicama o kojima je presuđeno, 22. avgust 2008., činjenica br. 18.

¹³⁴ Mevsud Poljo, 26. avgust 2008., T. 574-575, 577. Mevsud Poljo je prepoznao gotovo 50 tijela i identifikovao ih kao ljude koji su živjeli u Višegradu, među kojima su bili i njegove komšije i ljudi u radnim odijelima fabrika "Terpentin" i "Varda" u Višegradu, *id.* V. takode P23, T. 619; P24, T. 636-638. V. takode 1D68, str. 3-4; P8, T. 328; P25.

do 180 tijela.¹³⁵ U junu i julu 1992. rijeka je svakodnevno donosila tijela.¹³⁶ Pomenuta grupa je izvukla približno 20 posto tijela iz Drine.¹³⁷ Prema procjeni Mevsuda Polje, približno deset od tih tijela bilo je ženskog pola, a dva do tri su bila tijela male djece.¹³⁸ Ta tijela su "[b]ila [...] masakrirana"¹³⁹ i na nekima su bili tragovi metaka.¹⁴⁰ Ta tijela su uglavnom bila u civilnoj odjeći, jedno ili dva su bila u policijskim uniformama, a nijedno nije bilo u vojnoj uniformi.¹⁴¹

51. Nesrpsko stanovništvo podvrgnuto je silovanjima i premlaćivanjima.¹⁴² Muslimani i drugi nesrpski civili koji još nisu bili izbjegli, sistematski su protjerivani u autobusima, koji su ponekad imali pratnju srpske policije.¹⁴³ Njihovo prebacivanje je često uključivalo krađu ličnih dokumenata i vrijednih predmeta.¹⁴⁴ Dokazi takođe pokazuju da su neki Muslimani koji su pokušali da tim konvojima odu iz grada ubijeni.¹⁴⁵ Muslimanske kuće su pljačkane, a često i paljene.¹⁴⁶ Srušene su dvije gradske džamije u Višegradu.¹⁴⁷ Muslimansko i drugo nesrpsko stanovništvo sakrivalo se u brdima i šumama ili je bježalo u sela poput Dobruna, Jelačića i Hamzića.¹⁴⁸

52. Poslije rata, iz masovnih grobnica u ovoj opštini ekshumirana su tijela stotina muslimanskih civila, oba pola, svih godina starosti.¹⁴⁹ U oktobru 2000. izvršena je ekshumacija na dva lokaliteta grobnica u Slapu, gdje su mještani

¹³⁵ Mevsud Poljo, 26. avgust 2008., T. 574, 577; P23, T. 618-620. Napomena: Mevsud Poljo je 2000. godine predstavnicima međunarodne zajednice, policiji i snagama bezbjednosti pokazao grobnice u koje su ta tijela zakopana. Kasnije je izvršena ekshumacija dviju od tih grobnica, P24, T. 635-636.

¹³⁶ P23, T. 9. V. takode Mevsud Poljo, 26. avgust 2008., T. 577.

¹³⁷ P23, T. 619, 622; P24, T. 638-639, 641. Po njegovoj procjeni, rijeka je donijela 500-600 tijela.

¹³⁸ P23, T. 620-621, 626. Ta djeca su bila stara nekoliko mjeseci. V. takode P23, T. 625; P24, T. 641, 643-644; John Clark, 3. oktobar 2001., T. 1546-1547.

¹³⁹ P23, T. 621-624, 626. V. takode Mevsud Poljo, 26. avgust 2008., T. 577-578.

¹⁴⁰ Mevsud Poljo, 26. avgust 2008., T. 578; P23, T. 626.

¹⁴¹ P24, T. 634-635.

¹⁴² Odluka u vezi sa činjenicama o kojima je presuđeno, 22 avgust 2008., činjenica br. 21.

¹⁴³ Odluka u vezi sa činjenicama o kojima je presuđeno, 22 avgust 2008., činjenice br. 15, 24.

¹⁴⁴ Odluka u vezi sa činjenicama o kojima je presuđeno, 22 avgust 2008., činjenica br. 25.

¹⁴⁵ Odluka u vezi sa činjenicama o kojima je presuđeno, 22 avgust 2008., činjenica br. 25.

¹⁴⁶ Odluka u vezi sa činjenicama o kojima je presuđeno, 22 avgust 2008., činjenica br. 26.

¹⁴⁷ VG032, 4. septembar 2008., 1174; Odluka u vezi sa činjenicama o kojima je presuđeno, 22. avgust 2008., činjenica br. 26.

¹⁴⁸ P8, T. 321; P15, T. 360-361.

¹⁴⁹ John Clark, 22. septembar 2008., T. 2100, 2101; Odluka u vezi sa činjenicama o kojima je presuđeno, 22. avgust 2008., činjenica br. 19.

sahranili tijela izvučena iz Drine.¹⁵⁰ John Clark, patolog i vještak tužilaštva, koji je u to vrijeme bio u Visokom,¹⁵¹ izjavio je da su pronašli 131 tijelo: 114 muškog pola, 14 ženskog pola i tri neutvrđenog pola.¹⁵² Većina tih ljudi bila je između 30 i 60 godina stara kada je umrla, 13 ih je imalo 25 ili manje godina, a za osam je moguće da su imali 75 ili više godina.¹⁵³

53. Premda se za 28 posto slučajeva ne može utvrditi uzrok smrti, utvrđeno je da su smrt preostalih 72 posto uzrokovale od jedne do šest strijelnih rana nanesenih oružjem s velikom izlaznom brzinom zrna.¹⁵⁴ U određenom broju slučajeva ustanovljene su ozljede nanesene udarcem tupim predmetom, vjerovatno oružjem.¹⁵⁵ Tokom unakrsnog ispitivanja John Clark je priznao da nije u stanju zaključiti da li je dio tih rana zadobiven u borbi.¹⁵⁶ U deset slučajeva su na tijelima pronađeni povezi i ligature, što navodi na zaključak da su tim ljudima bili vezani ručni zglobovi ili cijelo tijelo.¹⁵⁷ Premda je na većini tijela bilo odjeće, on je u unakrsnom ispitivanju ostao pri tome da nema dokaza da je bilo koji dio te odjeće vojni.¹⁵⁸

54. Od Ewe Tabeau, vještaka tužilaštva demografa, dobijeni su dokazi o promjeni u demografskom sastavu Višegrada u periodu od 1991. do 1997. godine.¹⁵⁹ Njena analiza se zasniva na tri izvora podataka: Popisu stanovništva iz 1991. godine, biračkim spiskovima iz 1997. godine i spisku nestalih lica koji je

¹⁵⁰ John Clark, 22. septembar 2008., T. 2100; P122, str. 1. V. takode John Clark, 23. septembar 2008., T. 2122, gdje se, tokom unakrsnog ispitivanja, John Clark složio da zbog vremena koje je proteklo i promjena do kojih je došlo na koži i drugim mekim tkivima ne može zaključiti da li su ta tijela prethodno bila u vodi Drine.

¹⁵¹ John Clark, 3. oktobar 2001., T. 1530, 22. septembar 2008., T. 2099.

¹⁵² John Clark, 22. septembar 2008., T. 2101; P122, str. 5. Napomena: John Clark je tokom unakrsnog ispitivanja izjavio da to što neka tijela nisu kompletna ne dokazuje nužno nepropisno postupanje na lokalitetu grobnice, John Clark, 22. septembar 2008., T. 2112-2113.

¹⁵³ P122, str. 5.

¹⁵⁴ John Clark, 3. oktobar 2001., T. 1538-1540, 1544, 22. septembar 2008., T. 2104; P122, str. 13-15.

¹⁵⁵ John Clark, 3. oktobar 2001., T. 1544-1545; P122, str. 11.

¹⁵⁶ John Clark, 22. septembar 2008., T. 2114.

¹⁵⁷ John Clark, 3. oktobar 2001., T. 1545-1546; P122, str. 7-8.

¹⁵⁸ John Clark, 3. oktobar 2001., T. 1548, 1550, 23. septembar 2008., T. 2123; P122, str. 6-7.

¹⁵⁹ Ewa Tabeau, 22. septembar 2008., T. 2079; P118, str. 1.

sačinio Međunarodni komitet Crvenog krsta (dalje u tekstu: MKCK) 2005. godine.¹⁶⁰

55. Iz dokaza se vidi da je u trenutku kada je počeo sukob u Višegradu živjelo gotovo dvostruko više Muslimana nego Srba, kao i to da su 1997. godine Srbi činili 95,9 posto stanovništva, dok je udio stanovništva muslimanske nacionalnosti pao na manje od jedan posto.¹⁶¹ Iz dokaza se takođe vidi da je broj prijavljenih nestalih osoba u Višegradu bio najveći u maju, junu i julu 1992. godine.¹⁶² U ta tri mjeseca, najviše ljudi je nestalo sljedećih dana: 25. maja, 14. juna i 20. juna 1992. godine.¹⁶³ Prema riječima Ewe Tabeau, vještaka tužilaštva demografa, "ogromnu većinu lica nestalih iz Višegrada činili [su] Muslimani, uglavnom između 15 i 44 godina starosti (mlađa vojno sposobna lica)".¹⁶⁴ Nadalje, "[n]ajveću grupu interno raseljenog stanovništva višegradske opštine činili su Muslimani".¹⁶⁵

56. Uporedivši Višegrad i okolne opštine,¹⁶⁶ Ewa Tabeau je zaključila da su promjene u Višegradu bile "znatno većeg intenziteta" nego u većini okolnih opština.¹⁶⁷

57. Ewi Tabeau je tokom unakrsnog ispitivanja postavljeno pitanje da li se podaci iz biračkih spiskova iz 1997. godine mogu precizno uporediti sa Popisom stanovništva iz 1991. godine, a ona je izjavila da ti izvori sadrže dovoljno velik uzorak na osnovu kojeg se može procijeniti kakav je bio etnički sastav regije u to

¹⁶⁰ P118, str. 1, 3.

¹⁶¹ Ewa Tabeau, 22. septembar 2008., T. 2085-2086, 24. septembar 2008., T. 2216-2217, 2220, 2228.

¹⁶² Ewa Tabeau, 22. septembar 2008., T. 2089, 24. septembar 2008., T. 2248; P118, str. 19. Šezdeset dva posto svih nestalih osoba 1992. godine nestalo je u maju i junu 1992. godine, Ewa Tabeau, 24. septembar 2008., T. 2247-2248; P118, str. 22.

¹⁶³ Ewa Tabeau, 22. septembar 2008., T. 2090; P118, str. 18-19, 20, 22.

¹⁶⁴ P118, str. 20.

¹⁶⁵ P118, str. 14. Ewa Tabeau je u izvještaju takođe rekla sljedeće: "od 2.255 lica koja su ovu opštinu napustila i koja su 1997. godine i dalje živjela izvan svog predratnog mjesta boravišta, i to izvan granica Bosne i Hercegovine, najveću grupu (njih 2.081 ili otprilike toliko) činili [su] Muslimani", *id.*, str. 15.

¹⁶⁶ P118, str. 16.

¹⁶⁷ P118, str. 17.

vrijeme.¹⁶⁸ Tokom unakrsnog ispitivanja potvrdila je da su brojke koje je iznijela u vezi s opštim etničkim sastavom stanovništva u regiji isključivo odraz promjena do kojih je došlo u periodu od 1991. do 1997. godine i da se one ne mogu pripisati nekoj konkretnoj godini u tom periodu.¹⁶⁹ Na pitanje da li vjeruje da postoji mogućnost da je još uvijek živa neka od osoba sa spiska nestalih koji je sačinio MKCK 2005. godine, rekla je da za to postoji vrlo mala mogućnost.¹⁷⁰

B. Srpska policija u Višegradu

58. Zbog sve većih napetosti između srpskih i muslimanskih službenika policije policijske snage u Višegradu podijelile su se početkom rata po nacionalnoj osnovi.¹⁷¹ Policajci srpske nacionalnosti ostali su u glavnoj policijskoj stanici u Višegradu,¹⁷² dok su policajci muslimanske nacionalnosti otišli u druge policijske stanice na tom području.¹⁷³ U aprilu 1992., u sastavu policijskih snaga u Višegradu bilo je između 220 i 250 rezervnih¹⁷⁴ i aktivnih policajaca.¹⁷⁵ Mnogi muškarci su u maju 1992. godine mobilisani u rezervnu policiju ili u vojsku.¹⁷⁶

59. Risto Perišić, učitelj, postao je načelnik policije u Višegradu,¹⁷⁷ a Dragan Tomić komandir.¹⁷⁸ Jedan od njegovih pratilaca bio je Vidoje Andrić, rezervni policajac.¹⁷⁹

¹⁶⁸ Ewa Tabeau, 24. septembar 2008., T. 2213-2216, 2225-2226.

¹⁶⁹ Ewa Tabeau, 24. septembar 2008., T. 2222-2223.

¹⁷⁰ Ewa Tabeau, 24. septembar 2008., T. 2263.

¹⁷¹ Odluka u vezi sa činjenicama o kojima je presudeno, 22. avgust 2008., činjenica br. 7; Huso Kurspahić, 1. septembar 2008., T. 891, 895, P36, str. 2; VG042, 1D68, str. 2.

¹⁷² Stoja Vujičić, 2. april 2009., T. 6683, gdje je objasnila da je policijska stanica bila udaljena približno jedan kilometar od starog mosta.

¹⁷³ P36, str. 2.

¹⁷⁴ Huso Kurspahić, 1. septembar 2008., T. 889, 908.

¹⁷⁵ Huso Kurspahić, 1. septembar 2008., T. 890-891, 895; MLD23, 3. mart 2009., T. 4965.

¹⁷⁶ MLD21, 25. februar 2009., T. 4747-4748; Miodrag Mitrašinović, 26. februar 2009., T. 4855; MLD22, 25. februar 2009., T. 4813; MLD7, 19. januar 2009., T. 4245; MLD23, 3. mart 2009., T. 4966, 4967.

¹⁷⁷ VG022, 25. avgust 2008., T. 489-490; VG082, 22. septembar 2008., T. 2058; VG097, 26. avgust 2008., T. 600; Ferid Spahić, 26. avgust 2008., T. 549, 556; VG115, 28. avgust 2008., T. 747; MLD18, 23. januar 2009., T. 4416; MLD23, 3. mart 2009., T. 4932, 4952-4953, 4990; Huso Kurspahić, 1. septembar 2008., T. 895; Stoja Vujičić, 3. april 2009., T. 6689. V. takode Zoran Uščumlić, 2. april 2009., T. 6597-6598.

¹⁷⁸ Huso Kurspahić, 1. septembar 2008., T. 895, P36, str. 2, P38, T. 870; VG022, 25. avgust 2008., T. 489-490; MLD22, 25. februar 2009., T. 4816; MLD23, 3. mart 2009., T. 4916-4917, 4931-4932, 4952-4953; Stoja Vujičić, 2. april 2009., T. 6676; VG115, 28. avgust 2008., T. 744-745;

60. Dragan Tomić, Vidoje Andrić i Mladen Andrić poginuli su 19. jula 1992. kada je njihovo vozilo aktiviralo minu u Okrugloj.¹⁸⁰ Približno 15 dana kasnije komandir policije je postao Milan Josipović.¹⁸¹

61. Poslije podjele policije, nije bilo dovoljno materijalnih sredstava i nisu svi policajci mogli dobiti policijske uniforme.¹⁸² Plave uniforme su nosili i aktivni i rezervni policajci, ali neki su nosili maskirne uniforme, neki sivomaslinaste uniforme, a bilo je i onih koji su nosili vlastite uniforme.¹⁸³ Neki policajci su imali kokarde na rukavima i kapama i oznake na kojima je pisalo "Srpska policija" ili "Milicija", ali nije bilo dovoljno oznaka za sve policajce.¹⁸⁴ Aktivni i rezervni policajci su bili naoružani puškama.¹⁸⁵ Višegradaska policija je 1992. godine imala samo dva-tri službena policijska automobila.¹⁸⁶ Pošto nije bilo dovoljno automobila, koristila je i civilne.¹⁸⁷

62. Rezervni policajci su dobijali raznovrsne zadatke. Stražarili su pred zgradom policije u Višegradu, na kontrolnim punktovima, uručivali pozive za vojsku i izvlačili tijela poginulih vojnika.¹⁸⁸ Osim toga, rezervni policajci su učestvovali u borbenim dejstvima.¹⁸⁹ Međutim, pripadnik rezervne policije nije ujedno mogao biti i pripadnik vojske.¹⁹⁰

VG097, 26. avgust 2008., T. 600; Zoran Uščumlić, 2. april 2009., T. 6612-6613; VG082, 22. septembar 2008., T. 2058.

¹⁷⁹ MLD21, 25. februar 2009., T. 4775; MLD23, 3. mart 2009., T. 4928-4929; 6. mart 2009., T. 5310-5311.

¹⁸⁰ Huso Kurspahić, P36, str. 2; MLD21, 25. februar 2009., T. 4775; MLD23, 3. mart 2009., 4930, 4943, 4953; 6 mart 2009., T. 5311; Stoja Vujičić, 2. april 2009., T. 6676. V. takode 1D122 (Dragan Tomić); 1D115 (Vidoje Andrić); 1D119 (Mladen Andrić).

¹⁸¹ MLD23, 3. mart 2009., T. 4931-4932; VG115, 28. avgust 2008., T. 744.

¹⁸² MLD23, 3. mart 2009., T. 4918-4919, 4920.

¹⁸³ Huso Kurspahić, 1. septembar 2008., T. 889; MLD23, 3. mart 2009., T. 4918-4920, 4922; Miodrag Mitrašinić, 26. februar 2009., T. 4855-4856.

¹⁸⁴ MLD23, 3. mart 2009., T. 4918-4920.

¹⁸⁵ MLD23, 3. mart 2009., T. 4922, 4982.

¹⁸⁶ MLD23, 3. mart 2009., T. 4923, 4933.

¹⁸⁷ MLD23, 3. mart 2009., T. 4923, 4932, 4947.

¹⁸⁸ MLD23, 3. mart 2009., T. 4917-4918, 4922, 4924.

¹⁸⁹ MLD23, 3. mart 2009., T. 4927, 4961-4963, 4967; Miodrag Mitrašinić, 26. februar 2009., T. 4864.

¹⁹⁰ MLD23, 3. mart 2009., T. 4961-4962.

C. "Beli orlovi" i druge paravojne jedinice

63. U Višegradu su 1992. godine bile razne paravojne i neregularne jedinice,¹⁹¹ među kojima su bili "šešeljevci",¹⁹² "arkanovci",¹⁹³ "Garavi sokak"¹⁹⁴ i "Beli orlovi".¹⁹⁵ "Beli orlovi" su bili paravojna grupa iz Srbije, koja je u Višegrad ušla 13. aprila 1992. godine zajedno s JNA.¹⁹⁶ Postoje i dokazi da se za pripadnike paravojnih grupa u Višegradu koristio zajednički naziv "Beli orlovi", bez obzira na grupu kojoj su pripadali.¹⁹⁷

64. Neki dokazi upućuju na zaključak da je JNA štitila "Bele orlove" i da je, po svom povlačenju, pripadnicima te paravojne grupe ostavila naoružanje i opremu.¹⁹⁸ Prema iskazu Mitra Vasiljevića, naprotiv, "Beli orlovi" su bili u sastavu policijskih snaga.¹⁹⁹ Međutim, prema iskazima svjedoka MLD23 i MLD24, "Beli orlovi" nisu djelovali zajedno s višegradskom policijom²⁰⁰ i ostali su naoružana grupa za sebe.²⁰¹

¹⁹¹ VG032, 4. septembar 2008., T. 1145-1146, 1217, 1219-1220; VG133, 29. oktobar 2008., T. 3002; VG148, 25. avgust 2008., T. 515; 1D30, T. 216; 1D66, str. 3; 1D70, str. 5; P7, T. 317; P15, T. 357; P20, str. 2.

¹⁹² VG032, 4. septembar 2008., T. 1146; P7, T. 317; P15, T. 357.

¹⁹³ VG032, 4. septembar 2008., T. 1146; 1D66, str. 4; P5, str. 4; P7, T. 317; P15, T. 357.

¹⁹⁴ VG032, 4. septembar 2008., T. 1146; 1D30, T. 297.

¹⁹⁵ VG014, 11. juli 2008., T. 380; 1D30, T. 216; 1D66, str. 4.

¹⁹⁶ MLD18, 23. januar 2009., T. 4420; MLD24, 5. mart 2009., T. 5034, 5098-5099; VG014, 11. juli 2008., T. 379-380; VG038, 2. septembar 2008., T. 971; VG084, 5. septembar 2008., T. 1266; VG148, 25. avgust 2008., T. 477-479; P15, T. 351; P72, T. 1650; P74, str. 2; P83, str. 3; P96, str. 5-6.

¹⁹⁷ VG032, 4. septembar 2008., T. 1145-1146, 1219-1220. Upor. MLD23, 3. mart 2009., T. 4980, koji je izjavio da se nije pričalo o drugim grupama koje su vršile zločine nad bosanskim civilima u tom periodu, nego samo o "Belim orlovima".

¹⁹⁸ Mirsad Tokača, 23. septembar 2008., T. 2156; Mirsada Kahrman, 29. avgust 2008., T. 832-833; VG014, 11. juli 2008., T. 383-343; VG148, 25. avgust 2008., T. 477; P5, str. 4; VG084, 5. septembar 2008., T. 1266; P15, T. 357.

¹⁹⁹ P96, str. 5-6. V. takode 6. mart 2009., T. 5309-5310.

²⁰⁰ MLD23, 3 mart 2009., T. 4950; MLD24, 4. mart 2009., T. 5034; P5, str. 4.

²⁰¹ MLD24, 4. mart 2009., T. 5034.

65. Po povlačenju JNA, "Beli orlovi" su počeli vršiti zločine, poput ubistava, pljački, razbojništava, paljenja sela, silovanja i prisilnog odvođenja ljudi, uključujući i djevojke.²⁰² "Belih orlova" su se bojali i Srbi i Muslimani.²⁰³

66. Kada je uspostavljena Republika Srpska i ljudi mobilisani u vojsku, većina pripadnika "Belih orlova" otišla je iz Višegrada i nisu viđeni do kraja rata.²⁰⁴

67. Pretresno vijeće je saslušalo iskaze koji se razilaze u pogledu lokacije baze, odnosno štaba "Belih orlova". Prema iskazima nekih svjedoka, taj štab je bio smješten u hotelu "Višegrad".²⁰⁵ Drugi svjedoci su u iskazima rekli da je baza grupe "Beli orlovi" bila u hotelu "Bikavac".²⁰⁶ Osim toga, postoje dokazi da su pripadnici "Belih orlova" nosili iskaznice ili "propusnice" s kojima su mogli ući u štab,²⁰⁷ kao i da su se u međusobnoj komunikaciji koristili pseudonimima ili nadimcima.²⁰⁸

68. Svjedočenja su se uveliko razilazila u pogledu uniformi i izgleda "Belih orlova". Na primjer, prema iskazu svjedoka VG022, "Beli orlovi" su nosili maskirne uniforme, kokardu sa znakom dvoglavog orla, plave i crvene beretke i "fantomke".²⁰⁹ Prema iskazu Mirsade Kahriman, "Beli orlovi" su nosili uniforme s amblesima na rukavu na kojima su bili bijeli orlovi i naziv grupe ispisan ćirilicom.²¹⁰ Svjedokinja VG058 je izjavila da su pripadnici "Belih orlova", kada ih je ona prvi put vidjela, nosili crne uniforme s bijelim trakama na ramenima i

²⁰² MLD18, 23. januar 2009., T. 4437-4438; VG014, 10. juli 2008., T. 294; VG018, 8. septembar 2008., T. 1338-1339; VG148, 25. avgust 2008., T. 476, 480-481; VG042, 27. oktobar 2008., T. 2826; 1D35, str. 1; 1D69, str. 4; P92, str. 2.

²⁰³ MLD18, 23. januar 2009., T. 4421, 4437-4438; MLD23, 3. mart 2009., T. 4949-4950, 4975; MLD24, 4. mart 2009., T. 5098-5099. Pretresno vijeće je takode saslušalo iskaze o zločinima koje su počinile druge paravojsne grupe, VG018, 8. septembar 2008., T. 1339-1340; P83, str. 4-5; P116, str. 6, 7.

²⁰⁴ MLD18, 23. januar 2009., T. 4432.

²⁰⁵ Zvali su ga i "novi" hotel, MLD23, 3. mart 2009., T. 4950; MLD24, 4. mart 2009., T. 5034; VG014, 10. juli 2008., T. 380; VG032, 4. septembar 2008., T. 1146; 2D15, str. 4. VG133 je u svom svjedočenju rekao da su pripadnici "Belih orlova" prvo bili stacionirani u "Vilinoj Vlasi", a kasnije u hotelu "Višegrad", VG133, 29. oktobar 2008., T. 3002.

²⁰⁶ P5, str. 4; P34, str. 6. Međutim, postoje dokazi da su u hotelu "Bikavac" bile regularne jedinice, MLD18, 23. januar 2009., T. 4417; MLD21, 25. februar 2009., T. 4748; MLD22, 25. februar 2009., T. 4813-4814.

²⁰⁷ P15, T. 351, 405.

²⁰⁸ MLD18, 23. januar 2009., T. 4437, 4450; MLD23, 3. mart 2009., T. 4978.

²⁰⁹ P5, str. 4.

²¹⁰ P34, str. 3.

imali kape s oznakama na kojima je bila mrtvačka glava.²¹¹ Svjedok MLD23 je u svjedočenju rekao da su "Beli orlovi" nosili uniforme slične onima koje su nosile druge jedinice koje su učestvovalе u borbenim dejstvima.²¹² Drugi svjedoci su u svjedočenjima rekli da pripadnici "Belih orlova" nisu imali jedinstvenu uniformu i da su svi bili različito odjeveni.²¹³

69. Predočena je značajna količina dokaza o različitim vrstama kapa, šešira i oznaka koje su nosili "Beli orlovi".²¹⁴ Svjedok MLD18 je u svjedočenju rekao da su neki pripadnici "Belih orlova" nosili šubare, to jest krznene kape, dok su drugi nosili velike crne šešire.²¹⁵ Svjedok MLD18 je nadalje izjavio da su "Beli orlovi" nosili grb Nemanjića.²¹⁶ Međutim, dodao je da su šubare s tom oznakom nosili i mnogi pripadnici srpske vojske, uglavnom zato što su te kape uzeli od djedova i pradjedova koji su nosili grb Nemanjića u Prvom svjetskom ratu i Drugom svjetskom ratu.²¹⁷ Prema riječima svjedoka VG014, "Beli orlovi" su nosili simbol dvoglavog orla.²¹⁸ Svjedok MLD24 je u svjedočenju rekao da su svi pripadnici vojnih snaga na uniformama imali orlove.²¹⁹

70. P229 je fotografija dvojice muškaraca koji stoje svaki sa svoje strane kombija, naoružani automatskim puškama, i drže zastavu na kojoj je bijela mrtvačka glava s ukrštenim kostima i riječima "S verom u Boga".²²⁰ Pitanje da li se zna ili se pretpostavlja da su dvije osobe koje se mogu vidjeti na toj fotografiji 1992. godine bile pripadnici "Belih orlova" ili bilo koje druge paravojne organizacije u Višegradu, odnosno da li su bile na glasu kao takve, postavljeno je

²¹¹ 1D41, str. 5.

²¹² MLD23, 3. mart 2009., T. 4974-4975.

²¹³ MLD18, 23. januar 2009., T. 4420, 4438, 4440-4441, 4444, 4452; MLD23, 3. mart 2009., T. 4974.

²¹⁴ MLD18, 23. januar 2009., T. 4420, 4438.

²¹⁵ MLD18, 23. januar 2009., T. 4438, 4439, 4452.

²¹⁶ MLD18, 23. januar 2009., T. 4438, 4439, 4446-4447, 4453-4454. Misli se na istorijski grb nekadašnje države Nemanjića, na kojem je dvoglavi orao s krunom. Grb Nemanjića je vrlo sličan grbu Republike Srpske, na kojem je takode dvoglavi orao.

²¹⁷ MLD18, 23. januar 2009., T. 4446-4447.

²¹⁸ VG014, 11. juli 2008., T. 377-378.

²¹⁹ MLD24, 4. mart 2009., T. 5069.

²²⁰ P229. V. takode MLD18, 23. januar 2009., T. 4438-4439, 4442-4444; MLD23, 3. mart 2009., T. 4979; MLD24, 4. mart 2009., T. 5036-5037.

određenom broju svjedoka odbrane. Svjedoci MLD24²²¹ i MLD4²²² prepoznali su muškarce na fotografiji kao Stevu Milosavljevića (lijevo) i Josipa Stevanovića (desno) i za njih rekli da nisu bili pripadnici "Belih orlova".²²³ U svojim svjedočenjima su rekli da su obojica muškaraca vozila hranu jedinicama.²²⁴ Postavljena su i pitanja u vezi s kapama koje nose osobe na fotografiji.²²⁵

1. Milan Lukić i Sredoje Lukić – pripadnici "Belih orlova" ili "Osvetnika"?

71. Prema iskazima više svjedoka, Milan Lukić i Sredoje Lukić bili su pripadnici "Belih orlova", a Milan Lukić je bio vođa te grupe.²²⁶ Postoje dokazi da su Mitar Vasiljević, Slobodan Trifković, Veselin Vučelja i Oliver Krsmanović bili pripadnici "Belih orlova".²²⁷ Prema riječima svjedoka MLD23, "Beli orlovi" su se razlikovali od drugih u Višegradu jer ih tamo niko nije poznao,²²⁸ a svjedok MLD18 je u svjedočenju rekao da su "Beli orlovi" bili iz različitih krajeva zemlje.²²⁹

72. Postoje i dokazi da Milan Lukić nije bio pripadnik "Belih orlova" i da nikad nije bio vođa "Belih orlova".²³⁰ Pretresno vijeće je takođe čulo da je vođa "Belih orlova" bio Veselin Vucelja,²³¹ Dejan Jeftić,²³² ili neki muškarac zvani "Ćale".²³³

²²¹ MLD24, 4. mart 2009., T. 5036-3037.

²²² MLD4, 26. januar 2009., T. 4540-4542 i 27. januar 2009., T. 4579-4580.

²²³ MLD4, 26. januar 2009., T. 4541; MLD24, 4. mart 2009., T. 5036-3037.

²²⁴ MLD4 26. januar 2009., T. 4540-4541; MLD24, 4. mart 2009., T. 5036-3037. V. takođe MLD21, 25. februar 2009., T. 4749-4750.

²²⁵ Svjedoci su u svjedočenjima rekli da muškarac lijevo na fotografiji nosi šajkaču, dok muškarac desno na fotografiji nosi šubaru, MLD4, 26. januar 2009., T. 4541-4542; MLD18, 23. januar 2009., T. 4452-4453; MLD23, 3. mart 2009., T. 4979. Svjedok MLD4 je u svjedočenju rekao da šajkače obično nose Srbi, poljoprivrednici ili seljaci, oko Užica u Srbiji, MLD4, 26. januar 2009., T. 4541-4542. V. takođe MLD24, 4. mart 2009., T. 5037.

²²⁶ Ferid Spahić, 26. avgust 2008., T. 562; VG058, 11. septembar 2008., T. 1588; P34, str. 3; 2D15, str. 4, 8.

²²⁷ VG014, 10. juli 2008., T. 291, 11. juli 2008., T. 377; P34, str. 3. V. takođe 6. mart 2009. T. 5258; P260.

²²⁸ MLD23, 3. mart 2009., T. 4975.

²²⁹ MLD18, 23. januar 2009., T. 4452

²³⁰ MLD18, 23. mart 2009., T. 4420-4421; MLD24, 4. mart 2009., T. 5034.

²³¹ P34, str. 3; P35, str. 2.

²³² MLD18, 23. januar 2009., T. 4421, 4436.

²³³ MLD23, 3. mart 2009., T. 4950.

73. Prema riječima Mitra Vasiljevića, Milan Lukić je bio vođa grupe od 10-15 pristaša koji nisu bili iz Višegrada, ali on tu grupu ne dovodi u vezu s "Belim orlovima".²³⁴ Postoje i drugi dokazi koji upućuju na to da je Milan Lukić bio vođa grupe pod nazivom "Osvetnici" i da su među pripadnicima te grupe bili Sredoje Lukić, Mitar Vasiljević, Niko Vujičić²³⁵ i Mitar Knežević.²³⁶ Konkretno, Pretresno vijeće je dobilo izvještaje o informativnim razgovorima koje je srpska policija krajem 1992. godine obavila s Milanom Lukićem u Užicu u vezi s navodnim zločinima koji nisu obuhvaćeni Optužnicom u ovom predmetu.²³⁷ U tim razgovorima se kaže da je Milan Lukić izjavio da je vođa "Osvetnika".²³⁸ Objasnio je da se ta grupa prvobitno zvala "Obrenovački odred", da je bila "sastavljena od ljudi koji su rodom iz Višegrada, a živeli su pretežno u Srbiji", kao i da je prvobitno bila u sastavu SUP-u u Višegradu, a kasnije u sastavu TO-a Višegrad "kao četa dobrovoljačke garde pod nazivom 'Osvetnik'".²³⁹

74. Milan Lukić je viđen kako nosi različite uniforme, uključujući jednu plavu uniformu i više vrsta maskirnih uniformi, a viđen je i u civilnoj odjeći.²⁴⁰ Sredoje Lukić je viđen u više vrsta maskirnih uniformi.²⁴¹

75. Milan Lukić je takođe viđen kako, između ostalog na šubari, nosi oznaku s dvostrukim orlom,²⁴² i srpski amblem s ocilima, odnosno četiri ćirilična slova

²³⁴ P96, str. 5; P256, T. 2, 4, 7-8.

²³⁵ 1D18, str. 8-9. Prema riječima svjedokinje VG115, među pripadnicima te grupe bili su Sredoje Lukić, Gojko Lukić, Jovo Lipovac, Veljko Planičić, zvani "Razinoda", Slobodan Rončević, Momir Savić, Radoje Šimšić, Zoran Vasiljević, Niko Vujičić.

²³⁶ P256, T. 6.

²³⁷ P147; P148; P149; P150; P313. V. takode VG142, 8. oktobar 2008., T. 2600-2601.

²³⁸ P147, str. 1; P148, str. 1; P149, str. 1; P150, str. 1; P313, str. 1.

²³⁹ P147, str. 2; P149, str. 1; P150, str. 1; P313, str. 3.

²⁴⁰ Islam Kustura, 23. septembar 2008., T. 2186-2187; MLD17, 4. februar 2009., T. 4702-4704; MLD22, 25. februar 2009., T. 4816, 26. februar 2009., T. 4824-4825; MLD21, 25. februar 2009., T. 4751-4752; MLD23, 3. mart 2009., T. 4933-4934; Stoja Vujičić, 2. april 2009., T. 6671-6672; P142, str. 9. V. takode 6. mart 2009., T. 5310-5311.

²⁴¹ Islam Kustura, 23. septembar 2008., T. 2186-2187. Prema riječima svjedoka VG148, Sredoje Lukić je bio redovni policajac, ali svjedok pretpostavlja da, u trenutku kada je svjedoka uhapsio TO, Sredoje Lukić više nije bio u sastavu policije nego se priključio neslužbenoj naoružanoj grupi, VG148, 25. avgust 2008., T. 496-501.

²⁴² Mirsada Kahrman, 29. avgust 2008., T. 807, 818-819, 831-833; VG032, 4. septembar 2008., T. 1161-1162; 1D30, T. 241. V. takode MLD18, 23. januar 2009., T. 4447-4448; MLD23, 26. februar 2009., T. 4982-4984; MLD24, 4. mart 2009., T. 5069; P230; P249; P258.

"S".²⁴³ Na primjer, svjedok VG032 je u svjedočenju rekao da je Milan Lukić nosio šešir s oznakom na kojoj je bio dvoglavi orao kada je 7. juna 1992. odveo svjedoka od kuće.²⁴⁴ Svjedok VG064 se prisjetio da je Milan Lukić nosio kapu s mrtvačkom glavom i bio u grupi koja se sastojala od 15 naoružanih muškaraca i jedne žene, koji su imali crno obojena lica i od kojih su neki imali šubare s kokardama.²⁴⁵

76. Svjedoci VG064 i VG115 su u svjedočenjima rekli da su pripadnici "Belih orlova", među kojima su bili Milan Lukić, Sredoje Lukić i Mitar Vasiljević, nosili crnu zastavu s mrtvačkom glavom i kostima.²⁴⁶ Svjedokinja VG115 je u svjedočenju rekla da je na zastavi pisalo "Osvetnik".²⁴⁷

2. Činjenični zaključci

77. U Optužnici se navodi da se Milan Lukić u proljeće 1992. godine vratio u Višegrad i među mještanima organizovao paravojnu grupu koja se ponekad pominjala pod nazivom "Beli orlovi" i "Osvetnici" i koja je imala veze sa višegradskom policijom i srpskim vojnim jedinicama.²⁴⁸ Optužnica sadrži navod da se Sredoje Lukić priključio grupi Milana Lukića.²⁴⁹

78. Pretresnom vijeću nisu predloženi uvjerljivi dokazi o tome da su Milan Lukić i Sredoje Lukić bili pripadnici "Belih orlova" ili "Osvetnika", kao ni i o povezanosti "Belih orlova" ili "Osvetnika" s bilo kojim od zločina za koje se Milan Lukić i Sredoje Lukić terete. Pretresno vijeće posebno napominje da se po odjeći, kapama ili oznakama koje su Milan Lukić i Sredoje Lukić nosili ne može zaključiti da li su oni bili pripadnici "Belih orlova". Nadalje, Pretresno vijeće ne pridaje veliku težinu policijskim razgovorima u kojima je Milan Lukić navodno rekao da je bio vođa "Osvetnika".

²⁴³ MLD18, 23. januar 2009., T. 4448; 5. mart 2009., T. 5253-5254; P230.

²⁴⁴ 1D30, T. 241.

²⁴⁵ VG064, 27. oktobar 2008., T. 2878.

²⁴⁶ VG064, 27. oktobar 2008., T. 2878.

²⁴⁷ VG115, 28. avgust 2008., T. 723.

²⁴⁸ Optužnica, par. 1, 31.

²⁴⁹ Optužnica, par. 2.

D. Dokazi o postojanju oružanog sukoba

79. Sukob u BiH počeo je početkom aprila 1992. i završio se Dejtonskim sporazumom krajem 1995. godine.²⁵⁰ Dana 14. aprila 1992., ili približno tog datuma, Užički korpus JNA ušao je u Višegrad.²⁵¹ Ustanovljen je štab Užičkog korpusa u hotelu "Bikavac",²⁵² kao i kontrolni punktovi za kontrolu kretanja ljudi koji dolaze u Višegrad i odlaze iz njega.²⁵³

80. U to vrijeme, u Višegradu je djelovao TO.²⁵⁴ Teritorijalna odbrana, u čijem je sastavu bio svaki građanin,²⁵⁵ bila je jedan od organa Republike Bosne i Hercegovine i dio oružanih snaga Jugoslavije.²⁵⁶ Zbog nacionalnog sastava stanovništva, u sastavu višegradskog TO-a bili su uglavnom Muslimani.²⁵⁷ Prema riječima svjedoka VG082, višegradski TO bio je neposredno podređen regionalnom štabu TO-a u Goraždu.²⁵⁸ Bio je podijeljen po nadležnostima, poput obavještajnih, bezbjednosnih i pozadinskih poslova, i vršio je obuku vojnika.²⁵⁹ Od početka aprila 1992., većinsko muslimansko ljudstvo preduzimalo je korake da se TO organizuje radi zaštite Višegrada.²⁶⁰

81. Kada je Užički korpus preuzeo kontrolu nad opštinom Višegrad, izvršio je pretres muslimanskih domova u Višegradu i okolnim selima²⁶¹ i razoružao postojeći TO.²⁶² Prema iskazu svjedoka VG082, naoružanje višegradskog TO-a držalo se u kasarni u Uzamnici i Užički korpus je TO-u onemogućio pristup tom

²⁵⁰ Goran Đerić, 15. januar 2009., T. 4120; MLD10, 18. decembar 2008., T. 3952; P116, str. 3. V. takode VG013, 3. septembar 2008., T. 1079.

²⁵¹ Odluka u vezi sa činjenicama o kojima je presuđeno, 22. avgust 2008., činjenica br. 10.

²⁵² MLD21, 25. februar 2009., T. 4746, 4748; MLD22, 25. februar 2009., T. 4814; P5, str. 3.

²⁵³ P5, str. 3.

²⁵⁴ 1D68, str. 2. Postoje dokazi da se inkorporacija muslimanskih jedinica TO-a u Višegradu odvijala i u periodu na koji se odnosi Optužnica, v. P116, str. 8; P168, str. 4.

²⁵⁵ VG148, 25. avgust 2008., T. 485. Osim toga, svako ko se želio priključiti rezervnim policijskim snagama i rezervnom TO-u mogao je to učiniti na poziv opštinskih vlasti, *id.*, T. 512. Teritorijalna odbrana je imala opštinske kancelarije s nekoliko odjeljenja, P116, str. 2.

²⁵⁶ P116, str. 2.

²⁵⁷ VG148, 25. avgust 2008., T. 486; P116, str. 3. V. takode Odluka u vezi sa činjenicama o kojima je presuđeno, 22. avgust 2008., činjenica br. 5.

²⁵⁸ P116, str. 2.

²⁵⁹ P116, str. 2. V. takode VG082, 22. septembar 2008., T. 2062-2063.

²⁶⁰ P116, str. 3.

²⁶¹ 1D18, str. 18.

²⁶² VG148, 25. avgust 2008., T. 485-486; 1D18, str. 18. V. takode Odluka u vezi sa činjenicama o kojima je presuđeno, 22. avgust 2008., činjenica br. 5.

oružju.²⁶³ Užički korpus je, osim toga, konfiskovao naoružanje muslimanskog stanovništva.²⁶⁴

82. Srbi koji su ranije otišli iz Višegrada vratili su se kada je u taj grad stigao Užički korpus i počeli su se naoružavati oružjem koje je dopremljeno iz Srbije.²⁶⁵ Užički korpus je, osim toga, oružjem snabdijevao lokalne Srbe u Višegradu²⁶⁶ i pružao im vojnu obuku.²⁶⁷ Srbi su mobilisani u višegradsku rezervnu policiju, a formirali su i jedinice koje su ušle u sastav srpskih snaga.²⁶⁸ Obrenovački odred je, na primjer, bio pod komandom višegradskog TO-a i primao je naredjenja od Vinka Pandurevića.²⁶⁹ U zapisniku s jednog razgovora, Milan Lukić nabraja raznovrsno naoružanje koje mu je izdato "kao pripadnik[u] vojne jedinice Republike Srpske, [...] [kao] komandir[u] čete", konkretno pet ručnih bombi, pištolj, tromblonska mina, automat "tompson" i automatska puška.²⁷⁰ Nosio je pancirni prsluk i imao je "radio stanicu [...] radi radio veze sa pretpostavljenim".²⁷¹ Dana 27. juna 1992., u sastavu Rogatičke brigade, jedinice u sastavu srpskih snaga, bilo je 30 oficira, 108 mlađih oficira i 1.391 vojnik.²⁷²

83. Užički korpus se 19. maja 1992. godine povukao iz Višegrada.²⁷³

84. Svjedok VG025 je objasnio da su se poslije napada na njegovo selo Muslimani počeli organizovati "u neku vrstu teritorijalne odbrane koja se razvila

²⁶³ P116, str. 2, 3.

²⁶⁴ 1D18, str. 18; 1D27, str. 2-3; 1D32, str. 1; 1D61, str. 2; 2D4, str. 2; P83, str. 2. V. takode Odluka u vezi sa činjenicama o kojima je presudeno, 22. avgust 2008., činjenica br. 5.

²⁶⁵ P168, str. 2. V. takode Odluka u vezi sa činjenicama o kojima je presudeno, 22. avgust 2008., činjenica br. 6.

²⁶⁶ 1D18, str. 18; 1D66, str. 3; P74, str. 2; 1D79, str. 2; P142, str. 3. V. takode Mirsad Tokača, 23. septembar 2008., T. 2157.

²⁶⁷ VG148, 25. avgust 2008., T. 491-492; 1D18, str. 18; 1D79, str. 2. V. takode Odluka u vezi sa činjenicama o kojima je presudeno, 22. avgust 2008., činjenica br. 6. V. takode P148, str. 2, prema kojem su Obrenovački odred obučavali pripadnici "Crvenih beretki" - "knindže".

²⁶⁸ MLD21, 25. februar 2009., T. 4747-4748, 4759; P150, str. 1; P313, str. 3. V. takode P317, str. 2.

²⁶⁹ P150, str. 1; P313, str. 3.

²⁷⁰ P313, str. 5. V. takode P150, str. 2.

²⁷¹ P313, str. 5.

²⁷² P219, str. 1.

²⁷³ Odluka u vezi sa činjenicama o kojima je presudeno, 22. avgust 2008., činjenica br. 14. Mirsad Tokača je u svom svjedočenju rekao da se JNA u maju 1992. povukla samo "zvanično, formalno", jer je postala Vojska Republike Srpske (dalje u tekstu: VRS), Mirsad Tokača, 23. septembar 2008., T. 2156-2157.

u nekakvu vojsku", kao i da su se "[o]d 11. juna 1992. smatrali [...] pripadnicima Armije BiH".²⁷⁴ Svjedok VG082 je u svom svjedočenju rekao da je od 11. juna 1992. bio pripadnik TO-a opštine Višegrad, ali je izjavio i da se 11. juna 1992. priključio "Armiji BiH".²⁷⁵ Njegova funkcija u TO-u je ostala ista kao i prije rata.²⁷⁶ Više drugih svjedoka je takođe bilo u sastavu muslimanskih snaga.²⁷⁷ Muslimanske snage nisu bile dobro opremljene ni dobro naoružane.²⁷⁸ Međutim, svjedokinja VG013 je krajem juna 1992. odvedena do, kako je ona to nazvala, "naše armije" na Crnom vrhu, gdje joj je pružena ljekarska pomoć, nakon čega ju je vojska odvezla u bolnicu u Goraždu.²⁷⁹

85. U okolini opštine Višegrad bile su linije fronta obiju oružanih snaga,²⁸⁰ konkretno u Brodaru,²⁸¹ Rujištu,²⁸² Rudom²⁸³ i preko Drine u Žepi.²⁸⁴

86. U opštini Višegrad i okolnim područjima bilo je borbenih djestava u periodu na koji se odnosi Optužnica, kao i prije tog perioda.²⁸⁵ Poslije maja 1992. bilo je granatiranja.²⁸⁶ Često je dolazilo do okršaja između srpskih i muslimanskih snaga na putu Višegrad-Rogatica. Taj put su koristile obje snage i to je bio jedini put na tom području koji nije bio pod kontrolom muslimanskih snaga.²⁸⁷

87. Drugi svjedoci su se prisjetili konkretnih napada. Adem Berberović se sjeća da su u junu 1992. njegovo selo Hamzići²⁸⁸ i 12 okolnih sela intenzivno

²⁷⁴ P168, str. 4.

²⁷⁵ VG082, 22. septembar 2008., T. 2062. V. takode P116, str. 8.

²⁷⁶ VG082, 22. septembar 2008., T. 2062.

²⁷⁷ Ferid Spahić, P20, str. 9; MLD1, 22. januar 2009., T. 4377. V. takode MLD10, 18. decembar 2008., T. 3952-3953. Neki svjedoci su bili pripadnici VRS-a: MLD4, 26. januar 2009., T. 4538; MLD21, 25. februar 2009., T. 4748; MLD22, 25. februar 2009., T. 4813 i 26. februar 2009., T. 4829-4830; Miodrag Mitrašinić, 26. februar 2009., T. 4855, 4863; MLD23, 3. mart 2009., T. 4916, 4926-4927; MLD24, 4. mart 2009., T. 5030, 5035, 5065.

²⁷⁸ P116, str. 8. V. takode P168, str. 4.

²⁷⁹ P60, str. 9-10.

²⁸⁰ P168, str. 4.

²⁸¹ MLD23, 3. mart 2009., T. 4922-4923, 4976-4977.

²⁸² MLD22, 25. februar 2009., T. 4815; MLD24, 4. mart 2009., T. 5038-5039.

²⁸³ P148, str. 3; P313, str. 3.

²⁸⁴ MLD24, 4. mart 2009., T. 5038; P24, T. 10.

²⁸⁵ Goran Đerić, 15. januar 2009., T. 4121; MLD23, 3. mart 2009., T. 4922-4923; MLD24, 4. mart 2009., T. 5039, 5065; P24, T. 10. V. takode P317, str. 1-3.

²⁸⁶ P24, T. 10, 14; P60, str. 2.

²⁸⁷ Goran Đerić, 14. januar 2009., T. 4103-4104, 15. januar 2009., T. 4145-4146.

²⁸⁸ Adem Berberović, 2. oktobar 2008., T. 2500; P142, str. 2.

granatirani "iz sela Haluge, Donje Lijeske i sportskog centra u Višegradu".²⁸⁹ U tom granatiranju je poginuo otac Adema Berberovića.²⁹⁰ Dana 10. juna 1992. granatiran je i Koritnik.²⁹¹

88. Poslije ranijih bitaka između srpskih i muslimanskih snaga za Crni Vrh,²⁹² srpske snage i rezervisti napali su to područje granatama i minobacačkom paljbom 20. juna 1992. godine iz Gornje Lijeske, Donje Lijeske i Kočarina.²⁹³

89. Srpske snage su 13. juna 1992. poslate da postavе zasjede na području Kočara, Gornje i Donje Lijeske, Han-Brda i Kopita i na putu Žepa-Goražde, gdje su se očekivali napadi muslimanskih snaga.²⁹⁴

90. U operativnim izvještajima komande Rogatičke brigade opisana su različita borbena dejstva u zoni odgovornosti te brigade u periodu od 13. do 15. juna 1992.²⁹⁵ Konkretno, u njima su dokumentovane pripreme za odbranu i ofanzivne akcije jedinica Rogatičke brigade,²⁹⁶ uključujući ukopavanje i maskiranje položaja, postavljanje minskih polja i zasjeda, kao i niz napada ili provokacija "neprijateljskih snaga".²⁹⁷ U tim izvještajima se takođe kaže da su jedinice Rogatičke brigade učestvovalе u "čišćenju" određenih područja, uključujući "grad i prigradska naselja", i obezbjeđenju puteva.²⁹⁸ U tim izvještajima je evidentirana municija koju je Rogatička brigada utrošila 13. i 14. juna 1992. godine: 100 minobacačkih mina kalibra 82 mm, 115 (dimnih) mina

²⁸⁹ 1D61, str. 2.

²⁹⁰ 1D61, str. 2.

²⁹¹ P60, str. 2.

²⁹² P116, str. 8.

²⁹³ P116, str. 8. V. takođe 2D59.

²⁹⁴ MLD4, 26. januar 2009., T. 4546-4547, 27. januar 2009., T. 4567; MLD7, 19. januar 2009., T. 4245, 4254-4256, 20. januar 2009., T. 4281; P220, str. 2; P221, str. 1; P238, str. 1. O tim dokazima se detaljnije govori dolje u odjeljku II.G.2(c)(iii).

²⁹⁵ P220; P221; P222.

²⁹⁶ U izvještaju se napominje da te pripreme vrši 24 oficira, 99 podoficira i 1.198 vojnika, P220, str. 1.

²⁹⁷ P220, str. 1; P221, str. 1-2; P222.

²⁹⁸ P220, str. 2; P221, str. 1.

kalibra 120 mm i mina kalibra 82 mm, kao i značajne količine drugih vrsta municije.²⁹⁹

91. Svjedokinja VG013 se sjeća da je 18. juna 1992., ili približno tog datuma, vidjela kako tenk puca u pravcu Crnče i Hamzića.³⁰⁰

92. U operativnom izvještaju Rogatičke brigade od 27. juna 1992. zabilježene su tekuće borbene aktivnosti "neprijateljskih snaga" u zoni odgovornosti brigade, između ostalog u sektoru Kopito-Gornja Lijeska, kao i pripreme jedinica brigade za ofanzivna dejstva.³⁰¹ U tim aktivnostima Rogatička brigada je utrošila 120 mina kalibra 82 mm, 40 mina kalibra 60 mm, 25 (dimnih) mina kalibra 120 mm, kao i velike količine drugih vrsta municije.³⁰²

93. Konvoj u kojem su bile 753 osobe, među kojima je bilo i pripadnika TO-a iz Okrugle, došao je u julu 1992. u Višegrad da pokupi one Muslimane koji su još bili u gradu.³⁰³ Taj konvoj je poslije nastavio put u pravcu Međeđe.³⁰⁴

94. U izvještaju o bezbjednosnoj situaciji u Višegradu od 13. jula 1992. kaže se da je "u borbi sa neprijateljem oslobođeno [...] oko 80% teritorije Srpske Opštine Višegrad", kao i da se "[n]a graničnom području oslobođene teritorije Srpske Opštine Višegrad i neoslobođenom području ove [...] mjesne zajednice, u posljednje vrijeme vode [...] i najžešće borbe".³⁰⁵ U nastavku tog izvještaja se kaže sljedeće: "planiramo da se u najskorije vrijeme preduzmu ofanzivne borbene aktivnosti na oslobađanju i ovog dijela teritorije Opštine".³⁰⁶

95. Dana 19. jula 1992., sedam ili osam pripadnika srpske rezervne policije raspoređeno je na uzvisinu Granje, s koje su, ne naišavši na otpor, okružili

²⁹⁹ P220, str. 2; P221, str. 1-2.

³⁰⁰ P60, str. 9.

³⁰¹ P219.

³⁰² P219, str. 2.

³⁰³ Zehra Turjačanin, 25. septembar 2008., T. 2350; P139, str. 24.

³⁰⁴ 1D83, str. 4; P66, str. 6-7; P139, str. 24. V. takode VG024, 3. novembar 2008., T. 3238-3239.

³⁰⁵ P317, str. 1-2.

³⁰⁶ P317, str. 2.

"neprijateljske snage".³⁰⁷ Borba je bila u toku kada su Dragan Tomić, Vidoje Andrić i Mladen Andrić poginuli kada je auto u kojem su se vozili nagazio na minu koja je eksplodirala.³⁰⁸

96. Srpske snage su 8. avgusta 1992. izvršile napad zapadno od Drine i ušle u sela Barimo i Miloševići.³⁰⁹ U Barimu su paljene kuće i ubijene su 24 osobe, među kojima i troje djece.³¹⁰ Drugi su odvedeni na Drinu i ondje ubijeni.³¹¹

97. Nakon što su srpske snage početkom avgusta 1992. godine granatirale Jelačice, Koritnik, Halugu i Prelovo, stanovnici muslimanske nacionalnosti iz tih mjesta su u dva konvoja otišli prema Međedi i "slobodnoj teritoriji".³¹²

98. U septembru 1992. godine, srpske snage su izvršile još jedan napad na Crni Vrh.³¹³ Dana 16. oktobra 1992. bilo je borbenih dejstava u Moremišlju i okolini, južno od Višegrada.³¹⁴

99. U borbama u Moremišlju 20. oktobra 1992., ili približno tog datuma, zarobljena je borbena oprema boraca i ubijeno je 20 srpskih vojnika, petorica su ranjena, a trojica su "prebegli".³¹⁵ Nekoliko dana kasnije, 24. oktobra, organizovan je napad na muslimanske snage koje su bile odgovorne za tu akciju.³¹⁶

100. Pretresno vijeće je saslušalo i druge iskaze o vojnicima koji su poginuli u tim borbama³¹⁷ i o stanovnicima Višegrada koji su nestali uslijed borbenih

³⁰⁷ MLD23, 3. mart 2009., T. 4930-4931.

³⁰⁸ MLD23, 3. mart 2009., T. 4930. V. takode 1D115; 1D119; 1D122. V. takode gore odjeljak II.B.

³⁰⁹ P168, str. 5.

³¹⁰ P168, str. 5.

³¹¹ P168, str. 5.

³¹² P8, T. 326, 328.

³¹³ P168, str. 5.

³¹⁴ P168, str. 5, gdje je izjavio da je Moremišlje bilo važan položaj zato što se odande mogla kontrolisati Međeda. V. takode *ibid.*, "Započela je borba u kojoj smo zarobili mnogo oružja, uključujući i teško naoružanje. Muslimani su zarobili neke Srbe, ali neki su uspjeli da pobjegnu. Imali smo nekoliko ranjenika."

³¹⁵ P313, str. 4.

³¹⁶ P313, str. 4.

³¹⁷ Na primjer, medicinski tehničar u VRS-u, Stevan Grujić, poginuo je 28. avgusta 1992. godine na jednom putu na području Klašnika, MLD22, 26. februar 2009., T. 4829, 4833, 4835-4836;

dejtava.³¹⁸ Dokazi dobijeni od Ewe Tabeau pokazuju da se sastav stanovništva Višegrada drastično promijenio između 1991. i 1997. godine, tako da se stanovništvo 1997. godine sastojalo gotovo isključivo od Srba, kao i da je najveći broj nestalih osoba prijavljen u maju, junu i julu 1992. godine.³¹⁹

P246. Osim toga, odbrana Milana Lukića je predložila P246, spisak "Poginuli u ovome ratu: Višegradska parohija", svjedoku MLD23, koji je prepoznao sljedeće muškarce: Vidoja Andrića (poginuo 19. jula 1992., Okrugla), Duška Andrića (poginuo 16. oktobra 1992., Moremišlje), Miću Indića (poginuo 12. aprila 1992., Višegrad), Dragana Filipovića (16. oktobra 1992., Moremišlje), MLD23, 3. mart 2009., T. 4935-4936; 1D115. Svjedok MLD23 je potvrdio da je navedeni datum smrti Vidoja Andrića, 19. juli 1992., tačan, MLD23, 3. mart 2009., T. 4936. Svjedok MLD23 je na istom spisku prepoznao i sljedeće muškarce: Vlatka Trikovića (poginuo 13. juna 1992., Gornja Lijeska), MLD23, 3. mart 2009., T. 4936-4937; 1D116; Iliju Andrića (poginuo 5. septembra 1992., Drinsko), MLD23, 3. mart 2009., T. 4938; 1D117; Stevu Draškovića (poginuo 27. jula 1992., Kaoštice), Peru Kovačevića (poginuo 16. oktobra 1992, Moremišlje), Miodraga Vučelju (poginuo 5. septembra 1992, Pijavice), MLD23, 3. mart 2009., T. 4938-4939; 1D118; Milana Krsmanovića ili Kremanovića (poginuo 14. septembra 1992., Višegrad), Radomira Nikitovića (poginuo 25. oktobra 1992., Višegrad), Jovu Samardžića (poginuo 29. oktobra 1992., Donja Lijeska), Mladena Andrića (poginuo 19. jula 1992., Okrugla), Slavišu Kneževića (poginuo 8. decembra 1992., Višegrad), Radivoja Nikitovića (poginuo 16. oktobra 1992., Moremišlje), MLD23, 3. mart 2009., T. 4939-4940; 1D119; Mladena ili Mladu Savića (poginuo 16. oktobra 1992., Moremišlje), MLD23, 3. mart 2009., T. 4941; 1D120; Gorana Zečevića (poginuo 20. juna 1992., Kopito), Dušana Baranca (poginuo 30. decembra 1992., Džankići), Ristu Markovića (poginuo 27. juna 1992., Gornja Lijeska), Slavka Dikića, (poginuo 21. marta 1995., Goražde), MLD23, 3. mart 2009., T. 4941-4942; 1D121; Dragana Tomića (poginuo 19. jula 1992., Okrugla), MLD23, 3. mart 2009., T. 4943; 1D122; Milana Šimšića (poginuo 6. avgust 1992., Gornje Dubovo), MLD23, 3. mart 2009., T. 4944; 1D123; Radislava Stanimirovića (poginuo 16. juna 1992., Jabuka), MLD23, 3. mart 2009., T. 4945; 1D124; Stanka Pecikozu (poginuo 20. juna 1992., Oplave) i Milenka Čosovića (poginuo 16. oktobra 1992., Moremišlje), MLD23, 3. mart 2009., T. 4945-4946; 1D125. MLD23 je identifikovao i Slavu Tošića, koji je umro 31. oktobra 1993. i Mileta Veljovića, koji je umro 25. aprila 1994. MLD23, 3. mart 2009., T. 4945; 1D125.

³¹⁸ P184, str. 26-51. Amor Mašović je takođe izjavio da je siguran da je izvan opštine Višegrad nestalo više ljudi, bilo da su "nesta[li] [...] na području nekih drugih opština u ratnom periodu [susjednih ili drugih opština]", bilo da su nestali nakon što su iz Višegrada pobjegli u Goražde. Procijenjeno je da je iz Višegrada u Goražde pobjeglo 3.000 "Bošnjaka". Osim toga, "jedan broj" je nestao u pokušaju da dođe do Sarajeva, Zenice ili centralne Bosne. P173, T. 975-976. V. takođe Amor Mašović, 30. oktobar 2008., T. 3170; P183, str. 4, 8; P184, str. 62. Amor Mašović je izjavio da su dvije najmlade osobe evidentirane kao nestale u BiH (Irma Subašić i "beba Kurspahić", obje stare dva dana), kao i jedna od najstarijih osoba nestalih u BiH, Fata Sejdić, upravo iz opštine Višegrad, P183, str. 8.

³¹⁹ V. gore odjeljak II.A.

E. Incident na obali Drine

1. Dokazni postupak tužilaštva

(a) Događaji

101. Svjedok VG032, Musliman, skrivao se 7. juna 1992. zajedno s Hasanom Kusturom i svojim tastom u podrumu tastove kuće na Bikavcu.³²⁰ U poslijepodnevnim satima toga dana svjedok VG032 je kroz jedan prozorčić vidio vlastiti automobil kad je ovaj nakratko zastao ispred kuće u kojoj je svjedok bio skriven prije nego što se odvezao niz ulicu.³²¹ Malo dalje, automobil se još jednom zaustavio i vozač je izašao iz vozila kako bi upitao jednu ženu gdje može pronaći svjedoka VG032, ali ona mu je rekla da ne zna.³²² Ubrzo nakon toga, približno u 17:00 sati, svjedok VG032, njegov tast i Hasan Kustura su izašli iz te kuće.³²³ Tada su vidjeli kako im prilaze četvorica vojnika, među kojima je bio i Milan Lukić.³²⁴ Milan Lukić je imao ljubičastoplavu maskirnu uniformu kakvu je obično nosila policija, crnu beretku s dvoglavim orlom i patike.³²⁵ Milan Lukić je na oba rukava uniforme imao po jedan amblem s dvoglavim orlom i lice mu je bilo premazano tamnom bojom.³²⁶ Svjedok VG032 je primijetio da Milan Lukić ima kompresu od gaze i flaster na unutrašnjoj strani desne ruke.³²⁷ Svjedok

³²⁰ VG032, 4. septembar 2008., T. 1155 (svjedok VG032 je u svjedočenju rekao da mu je jedan poznanik Srbin rekao da se sakrije od "ovih iz Obrenovca", koji će ga ubiti ako ga pronađu), *id.* T. 1157-1159; 1D30, T. 230.

³²¹ VG032, 4. septembar 2008., T. 1157-1159; 1D30, T. 234-235, gdje je VG032 u svom svjedočenju rekao da je prije toga ostavio automobil kod stana.

³²² VG032, 4. septembar 2008., T. 1157-1159; 1D30, T. 236.

³²³ VG032, 4. septembar 2008., T. 1158-1159; 1D30, T. 236-237.

³²⁴ VG032, 4. septembar 2008., T. 1159; 1D30, T. 237-238.

³²⁵ VG032, 4. septembar 2008., T. 1161-1163; 1D31, str. 3. U predmetu *Vasiljević*, svjedok VG032 je izjavio da je Milan Lukić nosio "maskirni šešir sa oznakom dvoglavog orla", 1D30, T. 241. Međutim, svjedok VG032 je takode izjavio da je Milan Lukić nosio plavu beretku s oznakom na kojoj je bio dvoglavi orao, 1D31, str. 3.

³²⁶ VG032, 4. septembar 2008., T. 1161-1163. U predmetu *Vasiljević*, svjedok VG032 je izjavio da su ti emblemni bili na džepovima košulje Milana Lukića, dok je na amblemu na rukavu ćirilicom pisalo "Policija", 1D30, T. 241.

³²⁷ VG032, 4. septembar 2008., T. 1162; 1D30, T. 242; P68, bilješka za 7. juni 1992., prema kojoj je evidentirano da je Milan Lukić došao u Dom zdravlja Višegrad i dobio intramuskularnu injekciju, između ostalog, glukoze. V. takode VG032, 4. septembar 2008., T. 1162, 1191-1193. Svjedok VG133 je u svom svjedočenju rekao da u knjizi evidencije Doma zdravlja Višegrad za datum 7. juni 1992., pod brojem 5170, piše da je Milan Lukić, rođen 1967. i pripadnik TO-a, primio dvije intramuskularne injekcije glukoze i vitamina, VG133, 28. oktobar 2008., T. 2963-

VG032 je takođe vidio da Milan Lukić ima snajpersku pušku s prigušivačem, kao i da druga tri vojnika imaju automatsko oružje.³²⁸

102. Milan Lukić je svjedoka VG032 upitao zašto se skriva, uzeo je njegovu ličnu kartu i poderao je.³²⁹ Potom je naredio svjedoku VG032 i Hasanu Kusturi da pođu s njim i još jednim vojnikom, dok su druga dvojica vojnika ostala.³³⁰ Poslije nekog vremena došli su do jedne kuće na Bikavcu, blizu brda Grad, u koju je Milan Lukić ušao i pretražio je.³³¹ Kada je izašao iz kuće, rekao je svjedoku VG032 i Hasanu Kusturi da uđu u kuću.³³² Milan Lukić je potom otišao iz te kuće, ali drugi vojnik je ostao na ulazu u nju.³³³ Taj vojnik se prilično prijateljski ponašao i razgovarao je s Hasanom Kusturom.³³⁴

103. Poslije nekog vremena, u kuću su ušli Hasan Mutapčić i njegov trinaestogodišnji sin.³³⁵ Sin Hasana Mutapčića bio je prestrašen i vidljivo je drhtao.³³⁶ Ubrzo nakon toga, u kuću je dovedeno još nekoliko osoba sve dok na kraju u kući nije bilo zatočeno deset do trinaest osoba.³³⁷ Među onima koji su došli u kuću bili su Meho Džafić i jedan od njegovih sinova, Ekrem Džafić.³³⁸ Hasan Kustura je vojniku rekao da želi razgovarati s Branimirom Savovićem, predsjednikom opštine Višegrad, kojeg je lično poznao.³³⁹ Vojnik mu je odgovorio da to mora pitati Milana Lukića kad se vrati.³⁴⁰

104. Nakon što je otišao iz kuće u kojoj su ljudi bili zatočeni, Milan Lukić je otišao u kuću svjedoka VG014. Prema iskazu svjedoka VG014, oko 17:30 sati

2965; P161, str. 6; P165; P166. Svjedok VG133 je potvrdio da su se takve injekcije obično davale u venu na unutrašnjoj strani lakta, VG133, 28. oktobar 2008., T. 2966-2967.

³²⁸ VG032, 4. septembar 2008., T. 1163; 1D30, T. 241.

³²⁹ VG032, 4. septembar 2008., T. 1161.

³³⁰ VG032, 4. septembar 2008., T. 1163; 1D30, T. 240, koji je u svom svjedočenju rekao da je Milan Lukić tastu svjedoka VG032 rekao da ostane u kući.

³³¹ VG032, 4. septembar 2008., T. 1164; 1D30, T. 240, 243-244.

³³² VG032, 4. septembar 2008., T. 1164; 1D30, T. 244.

³³³ VG032, 4. septembar 2008., T. 1164.

³³⁴ VG032, 4. septembar 2008., T. 1165.

³³⁵ VG032, 4. septembar 2008., T. 1166; 1D30, T. 246-247; 1D31, str. 3.

³³⁶ VG032, 4. septembar 2008., T. 1166.

³³⁷ VG032, 4. septembar 2008., T. 1166; 1D30, T. 249; 1D31, str. 3.

³³⁸ VG032, 4. septembar 2008., T. 1166; 1D30, T. 249; 1D31, str. 3.

³³⁹ VG032, 4. septembar 2008., T. 1165; 1D30, T. 246; 1D31, str. 3.

³⁴⁰ 1D31, str. 3.

neko je zakucio na vrata i u kuću je ušao Milan Lukić.³⁴¹ Dokazi o izgledu Milana Lukića dobijeni od svjedoka VG014 slični su dokazima dobijenim od svjedoka VG032: lice mu je bilo namazano crnom bojom, na sebi je imao plavu maskirnu uniformu s policijskom oznakom na jednom rukavu, a na nogama bijele patike.³⁴² Svjedok VG014 je vidio flaster na veni s unutrašnje strane Lukićevog desnog lakt, kao i to da on ima snajpersku pušku s prigušivačem.³⁴³

105. Milan Lukić je naredio svjedoku VG014 da uzme uniformu i ode s njim do tamnocrvenog automobila marke "Passat" parkiranog ispred kuće, koji je čuvao vojnik u sivomaslinastoj uniformi, koga je Milan Lukić zvao "Montenegro".³⁴⁴ Svjedok VG014 je prepoznao taj automobil kao automobil koji je ranije bio u vlasništvu Behije Zukić.³⁴⁵ Kada je Milan Lukić izašao iz kuće, spazio je Amira Kurtalića, prijatelja svjedoka VG014 i njegove porodice, koji je u Višegrad došao pobjegavši iz sela Kurtalići, i rekao mu da pođe s njim.³⁴⁶ Amir Kurtalić je rekao da želi da donese ličnu kartu, ali Milan Lukić mu je rekao da mu ona neće trebati jer je on, Milan Lukić, njegova "lična karta".³⁴⁷ Svjedoka VG014 i Amira Kurtalića su smjestili na zadnje sjedalo Passata.³⁴⁸ "Montenegro" je sjeo na mjesto suvozača, a Milan Lukić na mjesto vozača.³⁴⁹ Odvezli su se u pokrajnju ulicu blizu hotela "Bikavac" i zaustavili su se pred kućom u kojoj su bili zatočeni svjedok VG032 i drugi.³⁵⁰ Ispred kuće je bio sivi automobil marke "Jugo".³⁵¹

³⁴¹ VG032, 4. septembar 2008., T. 1166; 1D30, T. 249; 1D31, str. 3.

³⁴² VG014, 10. juli 2008., T. 296-297, 299, 11. juli 2008., T. 391-393; P5, str. 5.

³⁴³ VG014, 10. juli 2008., T. 296-297, 299; P5, str. 5.

³⁴⁴ VG014, 10. juli 2008., T. 304-307, 314-315, 11. juli 2008., T. 395; P5, str. 5.

³⁴⁵ VG014, 10. juli 2008., T. 304-307; P5, str. 5.

³⁴⁶ VG014, 10. juli 2008., T. 304-307, 11. juli 2008., T. 394-395; P5, str. 6.

³⁴⁷ VG014, 10. juli 2008., T. 304-307; P5, str. 5-6.

³⁴⁸ VG014, 10. juli 2008., T. 304-307; P5, str. 5.

³⁴⁹ VG014, 10. juli 2008., T. 311-312.

³⁵⁰ Jugo je automobil srednje veličine, sa dvoja vrata i pet mjesta, VG014, 11. juli 2008., T. 399-401. V. takođe P5, str. 6. Na pitanje odbrane Milana Lukića, svjedok VG014 je odgovorio da je Jugo bio veći od "peglice" i da bi se u "peglicu" teško moglo smjestiti šest ljudi, premda misli da bi i to za nuždu bilo moguće, VG014, 11. juli 2008., T. 399-401.

³⁵¹ VG014, 10. juli 2008., T. 310 (u svjedočenju je takođe rekao da je Osman Džafić bio vlasnik Yuga), 11. juli 2008., T. 396; P5, str. 6.

106. Milan Lukić je ušao u kuću i naredio zatočenim muškarcima da stanu u polukrug, izuju cipele, skinu čarape i stave sve vrijedne predmete na pod.³⁵² Milan Lukić je rekao da će ubiti svakog kod koga nešto pronade.³⁵³ Milan Lukić je pokupio novčanice iz novčanika i stavio ih u svoje džepove.³⁵⁴ Šutnuo je lične dokumente koje su muškarci stavili na pod.³⁵⁵ Kada mu je preneseno da je Hasan Kustura tražio da razgovara s Branimirom Savovićem, Milan Lukić je opsovao Hasana Kusturu.³⁵⁶ Milan Lukić je zatim upitao čiji je Jugo parkiran ispred kuće, a Meho Džafić je rekao da je to automobil njegovog starijeg sina, Osmana.³⁵⁷ Milan Lukić je tražio da mu se daju ključevi automobila i otišao je s Mehom Džafićem po njih.³⁵⁸ Kada se Milan Lukić vratio u kuću, pokazao je na Ekrema Džafića, Hasana Kusturu, Hasana Mutapčića i svjedoka VG032 i rekao im da pođu s njim.³⁵⁹

107. Dokazi o tome šta se potom dogodilo dobijeni od svjedoka VG032 i oni dobijeni od svjedoka VG014 donekle se razlikuju. Svjedok VG032 je u svjedočenju rekao da je, kada je po naređenju Milana Lukića izašao iz kuće, napolju vidio maslinasti Jugo, a ispred njega tamnocrveni Passat.³⁶⁰ Milan Lukić je zatim muškarcima rekao kako da se razmjestite u Jugu. Ekrem Džafić je trebao voziti, svjedok VG032 je trebao sjesti na lijevu stranu zadnjeg sjedala, Meho Džafić u sredinu, a s njegove desne strane vojnik koji je prethodno stražario ispred kuće.³⁶¹ Milan Lukić je Ekremu Džafiću rekao da vozi "Pravac Banja", misleći pritom na Višegradsku Banju.³⁶² Hasanu Kusturi je rečeno da sjedne na

³⁵² VG032, 4. septembar 2008., T. 1166; 1D30, T. 250.

³⁵³ VG032, 4. septembar 2008., T. 1166; 1D30, T. 250.

³⁵⁴ VG032, 4. septembar 2008., T. 1166-1167; 1D30, T. 250-251.

³⁵⁵ VG032, 4. septembar 2008., T. 1168; 1D30, T. 251.

³⁵⁶ VG032, 4. septembar 2008., T. 1167-1168; 1D30, T. 252; 1D31, str. 3-4.

³⁵⁷ VG032, 4. septembar 2008., T. 1168; 1D30, T. 251.

³⁵⁸ VG032, 4. septembar 2008., T. 1168; 1D30, T. 251.

³⁵⁹ VG032, 4. septembar 2008., T. 1168; 1D30, T. 252; 1D31, str. 3.

³⁶⁰ VG032, 4. septembar 2008., T. 1152, 1168-1169; 1D30, T. 253.

³⁶¹ VG032, 4. septembar 2008., T. 1169, 1227-1229; 1D30, T. 253-254; P5, str. 6.

³⁶² 1D30, T. 254-255.

mjesto suvozača.³⁶³ Prema iskazu svjedoka VG032, Hasanu Mutapčiću je rečeno da uđe u Passat,³⁶⁴ a Milan Lukić je ušao sa strane suvozača.³⁶⁵

108. Prema iskazu svjedoka VG014, kada su on i Amir Kurtalić s Milanom Lukićem stigli do te kuće u Passatu, iz kuće je izašao vojnik plave kovrdžave kose, star otprilike 30 godina i mršav, u maskirnoj uniformi, vodeći petoricu Muslimana: Mehu Džafića, Ekrema Džafića, Hasana Kusturu, Hasana Mutapčića i svjedoka VG032.³⁶⁶ On je u svjedočenju rekao da je Hasan Mutapčić stavljen u Passat, dok su preostala četvorica Muslimana i vojnik koji je izašao iz kuće ušli u Jugo.³⁶⁷

109. Passat i Jugo su se odvezli u hotel "Vilina Vlas", a vožnja je trajala 20 do 25 minuta.³⁶⁸ Svjedok VG032 je putem vidio da su obje višegradske džamije spaljene.³⁶⁹ S vremena na vrijeme, Milan Lukić je zaustavljao automobil kada bi vidio nekog muškarca na putu, pitao ga kako se zove i odgovorio: "Ah, [...] nisi balija".³⁷⁰ Na raskrsnici u Sasama je bio kontrolni punkt i Milan Lukić je zaustavio automobil. Policajac je otvorio vozačeva vrata i pogledao unutra, ali nije ništa komentarisao.³⁷¹ Svjedok VG014 je čuo kako Milan Lukić muškarcima na kontrolnom punktu kaže "da je nafatao balija".³⁷²

110. Kada su stigli u hotel "Vilina Vlas", Milan Lukić je svima naredio da izađu iz vozila i uđu u hotel.³⁷³ U svom svjedočenju u predmetu *Vasiljević* Mitar Vasiljević je rekao da su sva sedmorica zarobljenika bila nenaoružana.³⁷⁴ Hotel je

³⁶³ VG032, 4. septembar 2008., T. 1168-1169, 1227-1229; 1D30, T. 253-254.

³⁶⁴ VG032, 4. septembar 2008., T. 1169; P5, str. 6.

³⁶⁵ 1D30, T. 254.

³⁶⁶ VG014, 10. juli 2008., T. 310, 332-333 i 11. juli 2008., T. 396; P5, str. 6.

³⁶⁷ VG014, 10. juli 2008., T. 310-312.

³⁶⁸ VG014, 10. juli 2008., T. 311-312; VG032, 4. septembar 2008., T. 1174; 1D31, str. 4.

³⁶⁹ VG032, 4. septembar 2008., T. 1174; 1D30, T. 255.

³⁷⁰ VG014, 10. juli 2008., T. 312-313; P5, str. 6. Svjedok VG014 je u svjedočenju rekao da je u svim okolnostima uvredljivo Muslimana nazvati "balijom", VG014, 11. juli 2008., T. 410-411.

³⁷¹ 1D30, T. 257.

³⁷² VG014, 10. juli 2008., T. 313; P5, str. 6.

³⁷³ VG014, 10. juli 2008., T. 313, 328; P2; P96, video-insert br. 20 (svjedočenje Mitra Vasiljevića u predmetu *Vasiljević*); P264, video-insert br. 115 (iz snimka razgovora s Mitrom Vasiljevićem održanog 16. i 17. novembra 2000.). U svom svjedočenju u predmetu *Vasiljević*, svjedok VG032 je rekao da im je vojnik u Jugu rekao da izađu iz automobila, 1D30, T. 258.

³⁷⁴ 10. septembar 2008., T. 1506; P96, video-insert br. 24.

bio zatvoren.³⁷⁵ Milan Lukić je postrojio zarobljene muškarce ispred recepcijskog pulta i od Mitra Vasiljevića, koji je bio u predvorju kada su ti muškarci ušli, zatražio da mu da ključeve kancelarije direktora hotela.³⁷⁶ Mitar Vasiljević nije bio naoružan i na sebi je imao sivomaslinastu uniformu TO-a i crni šešir s obodom, na kojem je bila kokarda i dvoglavi orao.³⁷⁷ Kada je svjedok VG014 došao na hotelsku recepciju, vidio je dvije osobe koje je poznavao: Momira Savića, koji je nosio maskirnu uniformu i isti crni šešir kakav je imao i Mitar Vasiljević, i vojnika koji se prezivao Šušnjar.³⁷⁸ U hotelu je, dakle, ukupno bilo šest vojnika.³⁷⁹

111. Milan Lukić je pogledao iza recepcijskog pulta, ali nije našao ključeve.³⁸⁰ U svom svjedočenju u predmetu *Vasiljević* Mitar Vasiljević je rekao da je Milanu Lukiću dao ključeve kojima ovaj nije mogao otvoriti kancelariju, što ga je razbjesnilo.³⁸¹ Milan Lukić je i od Šušnjara zatražio da mu dâ ključeve, ali Šušnjar je odbio, rekavši da bi Lukić trebao pustiti sedmoricu muškaraca da odu.³⁸² Nakon što su u hotelu bili 15 do 20 minuta, Milan Lukić je "Montenegru", plavokosom vojniku, sedmorici muškaraca i Mitru Vasiljeviću naredio da odu do automobila.³⁸³ U tom trenutku, Milan Lukić je imao snajpersku pušku, Mitar Vasiljević automatsku ili poluautomatsku pušku, a druga dva vojnika bila su naoružana automatskim oružjem.³⁸⁴

³⁷⁵ VG032, 4. septembar 2008., T. 1175; 1D30, T. 258.

³⁷⁶ VG014, 10. juli 2008., T. 313-315; VG032, 4. septembar 2008., T. 1175-1178; P54; P69.

³⁷⁷ VG014, 10. juli 2008., T. 313; VG032, 4. septembar 2008., T. 1208; 10. septembar 2008., T. 1532; 1D30, T. 260-261; P96, video-insert br. 21.

³⁷⁸ VG014, 10. juli 2008., T. 313 i 11. juli 2008., T. 416-417; 1D30, T. 259; P5, str. 6; P263, video-insert br. 113 (razgovor s Mitrom Vasiljevićem održanog 16. i 17. novembra 2000.).

³⁷⁹ VG014, 10. juli 2008., T. 314.

³⁸⁰ VG032, 4. septembar 2008., T. 1177.

³⁸¹ VG014, 10. juli 2008., T. 315; P263, snimak 113.

³⁸² VG014, 10. juli 2008., T. 313, 315-316; VG032, 4. septembar 2008., T. 1177; 1D30, T. 270, 289; P96, video-insert br. 23.

³⁸³ VG014, 10. juli 2008., T. 315-318, 11. juli 2008., T. 411-412; VG032, 4. septembar 2008., T. 1177, 1227-1228; 10. septembar 2008., T. 1504; 1D30, T. 270-271; 1D31, str. 5; P5, str. 7; P96, video-inserti br. 26, 40; P263, video-inserti br. 113.

³⁸⁴ VG014, 10. juli 2008., T. 323; 11. mart 2009., T. 5362-5363; 1D30, T. 271; P96, video-insert br. 23; P264, video-insert br. 122. Svjedok VG032 je u svjedočenju rekao da su ti vojnici bili pripadnici "paravojnih snaga" zato što na uniformama nisu imali službene oznake, VG032, 4. septembar 2008., T. 1209; 1D30, T. 242-243. U jednom razgovoru s tužilaštvom u predmetu

112. Automobili su se od hotela "Vilina Vlas" odvezli u pravcu Višegrada istim putem kojim su i došli.³⁸⁵ U svom svjedočenju u predmetu *Vasiljević* Mitar Vasiljević je rekao da je na putu pitao Milana Lukića šta će se dogoditi sa zarobljenim muškarcima.³⁸⁶ Milan Lukić je odgovorio da idu na "razmjenu za trista njihovih vojnika koji su stradali u Žepi".³⁸⁷ Milan Lukić je takođe rekao da moraju požuriti jer u kući u kojoj je on prvobitno držao te muškarce u zatočeništvu ima još šest muškaraca koje treba odvesti na pogubljenje.³⁸⁸

113. Automobili su se zaustavili nekoliko stotina metara poslije raskrsnice u Sasama u pravcu Višegradske Župe.³⁸⁹ Milan Lukić je naredio svima da izađu iz vozila i krenu prema Drini, koja je bila blizu.³⁹⁰ Prijetio je da će ih pobiti ako pokušaju pobjeći.³⁹¹ Svjedok VG032 je primijetio da se ponašanje vojnika koji se, dok je čuvao zatočenike u kući, prilično prijateljski ponašao, u tom trenutku dramatično promijenilo.³⁹² Svjedok VG014 je u svjedočenju rekao da su kroz livadu hodali jedan iza drugoga: Meho Džafić je išao prvi, za njim su išli njegov sin Ekrem Džafić, svjedok VG032, Hasan Mutapčić, svjedok VG014, Hasan Kustura i Amir Kurtalić.³⁹³ Svjedok VG032 je u svjedočenju rekao da su hodali u liniji, jedan pored drugoga.³⁹⁴ Svjedok VG032 je sljedećim riječima opisao osjećaj koji ga je obuzeo kad su prelazili livadu: "I ako je i jedna iskra nade do tada postojala da će se to sve sretno završiti samim tim, polaskom niz tu livadu te su se nade ugasile."³⁹⁵

Vasiljević, Mitar Vasiljević je izjavio da nije bio naoružan, P263, video-insert br. 113. V. takode 10. septembar 2008., T. 1506-1507.

³⁸⁵ VG014, 10. juli 2008., T. 316-318; 1D31, str. 5. Svjedok VG032 je izjavio da su iz hotela "Vilina Vlas" otišli približno u 18:45 sati, premda u tom trenutku nije imao sat, 1D31, str. 5.

³⁸⁶ VG014, 10. juli 2008., T. 318-319.

³⁸⁷ VG014, 10. juli 2008., T. 318-319; P263, video-insert br. 113.

³⁸⁸ VG014, 10. juli 2008., T. 326.

³⁸⁹ Odluka u vezi sa činjenicama o kojima je presudeno, 22. avgust 2008., br. 52. V. takode VG014, 10. juli 2008., T. 316-318; VG032, 4. septembar 2008., T. 1178; 10. septembar 2008., T. 1501-1502; 1D30, T. 273; P3; P5, str. 7; P263, video-insert br. 113.

³⁹⁰ VG014, 10. juli 2008., T. 318-319; VG032, 4. septembar 2008., T. 1178; 10. septembar 2008., T. 1505, 1519-1520, 1522; 1D30, T. 274-275; P4; P5, str. 7; P263, video-insert br. 113.

³⁹¹ P5, str. 7.

³⁹² VG032, 4. septembar 2008., T. 1178.

³⁹³ VG014, 10. juli 2008., T. 322-323; P4.

³⁹⁴ VG032, 4. septembar 2008., T. 1179.

³⁹⁵ VG032, 4. septembar 2008., T. 1178-1179.

114. Kada su zarobljenici stigli na desetak metara od rijeke, Milan Lukić im je naredio da stanu.³⁹⁶ Obalni pojas, prostor između livade i vode, bio je širok oko pet metara.³⁹⁷ Milan Lukić je pitao zarobljenike ko zna plivati, a svjedok VG032 je rekao da on zna.³⁹⁸ Milan Lukić im je potom naredio da idu prema rijeci, upozoravajući ih da će biti ubijeni ako pokušaju pobjeći.³⁹⁹ Oni su zapomagali i preklinjali da im se poštedi život.⁴⁰⁰ Po mišljenju VG032, niko od prisutnih nije davao naređenja Milanu Lukiću i činilo se da ne mogu uticati na njegove postupke ili odluke.⁴⁰¹ Svjedok VG014 je u svjedočenju rekao da su mu kroz glavu prolazile slike supruge i njihove male kćerke i da je mislio da se ništa ne može promijeniti.⁴⁰² Svjedok VG032 je u svjedočenju rekao da je "zamro", da je polako hodao prema rijeci i da je želio "da tih [svojih] zadnjih deset metara pređe[m] sa [svojom] kćerkom u mislima".⁴⁰³ Meho Džafić je molio svog bivšeg kolegu, Mitra Vasiljevića, da ih poštede.⁴⁰⁴

115. Sedmorica zarobljenih muškaraca je postrojena na obali, okrenuti prema rijeci.⁴⁰⁵ Svjedok VG014 je u svjedočenju rekao da su stajali poredani na sljedeći način: Meho Džafić, Ekrem Džafić, svjedok VG032, Hasan Mutapčić, svjedok VG014, Hasan Kustura i Amir Kurtalić.⁴⁰⁶ Svjedok VG032 je posvjedočio da su

³⁹⁶ VG014, 10. juli 2008., T. 318-319.

³⁹⁷ VG014, 10. juli 2008., T. 332-333, koji je u svom svjedočenju rekao da je nivo vode bio nizak; P4; P5, str. 7, u kojem se kaže da je nivo vode bio tako nizak "jer su ga kontrolisali sa brane", kao i da se "rijeka povukla otprilike 4 do 5 metara zbog niskog vodostaja, što je formiralo obalni pojas"; 1D30, T. 295; P65.

³⁹⁸ VG014, 10. juli 2008., T. 320; VG032, 4. septembar 2008., T. 1179; 10. septembar 2008., T. 1505; 1D30, T. 277; 1D31, str. 5; P96, video-insert br. 22.

³⁹⁹ Odluka u vezi sa činjenicama o kojima je presuđeno, 22. avgust 2008., br. 54. V. takode VG014, 10. juli 2008., T. 320; 10. septembar 2008., T. 1521-1523; P96, video-insert br. 27.

⁴⁰⁰ VG032, 11. septembar 2001., T. 278; 10. septembar 2008., T. 1523; P263, video-insert br. 113.

⁴⁰¹ VG032, 11. septembar 2001., T. 300-301.

⁴⁰² VG014, 10. juli 2008., T. 320.

⁴⁰³ VG032, 4. septembar 2008., T. 1179-1180; 1D30, T. 278.

⁴⁰⁴ VG014, 10. juli 2008., T. 320; VG032, 4. septembar 2008., T. 1179; 10. septembar 2008., T. 1510; 11. mart 2009., T. 5362-5363; 1D30, T. 278; P8, T. 328; P96, video-insert br. 13; P264, video-insert br. 121.

⁴⁰⁵ VG014, 10. juli 2008., T. 322; VG032, 4. septembar 2008., T. 1179; 10. septembar 2008., T. 1507-1508; P65. V. takode VG032, 4. septembar 2008., T. 1204-1205; P5, str. 7.

⁴⁰⁶ VG014, 10. juli 2008., T. 322.

bili poredani kao što je opisao svjedok VG014, osim što je zamijenio mjesta Amira Kurtalića⁴⁰⁷ i Hasana Kusture.⁴⁰⁸

116. Jedan od vojnika je pitao kako da pucaju, pojedinačnom ili rafalnom paljbom, a Milan Lukić im je naredio da podese oružje na pojedinačnu paljbu.⁴⁰⁹ Vojnici su postupili kako im je naloženo i podesili su regulatore paljbe.⁴¹⁰ Vojnici su proklinjali zarobljenike i psovali im balijsku majku.⁴¹¹ U svom svjedočenju u predmetu *Vasiljević*, Mitar Vasiljević je rekao da je, u trenutku kad je Milan Lukić otvorio paljbu, on stajao dalje od rijeke.⁴¹²

117. Svjedok VG014 je neozlijeđen pao u vodu.⁴¹³ Istovremeno je u vodu skočio svjedok VG032, koji takođe nije bio ozlijeđen i koji je, našavši se u vodi, u njoj vidio krv.⁴¹⁴ Meho Džafić je kriknuo, ali njegov krik je presječen.⁴¹⁵ U tom trenutku, svjedok VG032 nije čuo hitac. Međutim, shvatio je da je Meho Džafić ustrijeljen snajperskom puškom Milana Lukića koja je imala prigušivač.⁴¹⁶ Svjedok VG014 je takođe čuo pucnje iz snajperske puške Milana Lukića.⁴¹⁷ Hasan Mutapčić je pao preko svjedoka VG014 i pokrio gornji dio njegovog tijela.⁴¹⁸ Jedan muškarac je pao i na svjedoka VG032.⁴¹⁹ Dok su ležali u vodi, svjedoci VG014 i VG032 su čuli krikove muškaraca kojima prvi hitac nije nanio

⁴⁰⁷ Svjedok VG032 za Amira Kurtalić kaže "jedan čovjek kojeg ja nisam poznavao", VG032, 4. septembar 2008., T. 1180.

⁴⁰⁸ VG032, 4. septembar 2008., T. 1180, 1184, 1207; P65.

⁴⁰⁹ VG014, 10. juli 2008., T. 321-325; VG032, 4. septembar 2008., T. 1180; 1D30, T. 279; 1D31, str. 5; P5, str. 7.

⁴¹⁰ VG014, 10. juli 2008., T. 323-325 i 11. juli 2008., T. 401-402; VG032, 4. septembar 2008., T. 1180 (on je u svjedočenju rekao da je čuo kako se puške podešavaju na pojedinačnu paljbu "sa tri različite strane"); 1D30, T. 278-279, 306-307 (on je u svjedočenju rekao da je čuo "tri klika").

⁴¹¹ 1D30, T. 278.

⁴¹² VG032, 4. septembar 2008., T. 1179-1180, 1184; 10. septembar 2008., T. 1507-1509; 11. mart 2009., T. 5363-5364; 1D30, T. 295; 1D31, str. 5; P65; P96, video-insert br. 22; P264, video-insert br. 121, 123.

⁴¹³ VG014, 10. juli 2008., T. 320-322, 325-326; P5, str. 7.

⁴¹⁴ VG032, 4. septembar 2008., T. 1180-1181; 1D30, T. 279.

⁴¹⁵ VG032, 4. septembar 2008., T. 1180; 1D30, T. 280.

⁴¹⁶ VG032, 4. septembar 2008., T. 1180, 1D30, T. 279-280; 1D31, str. 5.

⁴¹⁷ P5, str. 7.

⁴¹⁸ VG014, 10. juli 2008., T. 325-326; P5, str. 8.

⁴¹⁹ VG032, 4. septembar 2008., T. 1181-1182; 1D30, T. 281.

smrtonosnu ozljedu, a potom i pojedinačne pucnjeve.⁴²⁰ Svjedok VG014 je ležao dijelom uronjen u vodu, blizu obale i okrenut prema njoj.⁴²¹ Svjedok VG032 je okrenuo glavu na stranu, tako da je dopola bila u pijesku i ukopao je ruke u pijesak.⁴²² Svjedok VG032 je primijetio da je Ekrem Džafić, koji je ležao kraj njega, utihnuo.⁴²³ Malo kasnije, jedan od vojnika je prišao do rijeke i rekao: "Evo ima jedan živ. Priđi dolje."⁴²⁴ Ispaljena su još tri metka, nakon čega je nastupila tišina.⁴²⁵

118. Kada je svjedok VG014 čuo da se zatvaraju vrata automobila, uspravio se u vodi zajedno sa svjedokom VG032.⁴²⁶ Svjedok VG032 je pregledao petoricu muškaraca u vodi da vidi da li je još neko živ, ali sva petorica su bila mrtva.⁴²⁷ Svjedok VG014 je predložio da odu jer je Milan Lukić rekao da ima još šest ljudi koje želi da dovede i pogubi.⁴²⁸ U tom trenutku svjedok VG014 je pogledao na sat i vidio da je 19:45 sati.⁴²⁹ Potom su pješke prešli dva i po kilometra uz Drinu u pravcu Mušića i, kada se spustila noć, preplivali su rijeku uz pomoć jednog drveta.⁴³⁰ Na kraju su stigli u kuću svjedoka VG014, u kojoj je svjedok VG032 ostao nekoliko dana.⁴³¹

⁴²⁰ Odluka u vezi sa činjenicama o kojima je presuđeno, 22. avgust 2008., br. 58. V. takode VG014, 10. juli 2008., T. 320-322 i 11. juli 2008., T. 401-402; VG032, 4. septembar 2008., T. 1181; 1D31, str. 5; P5, str. 8.

⁴²¹ VG014, 10. juli 2008., T. 321, 325.

⁴²² VG032, 4. septembar 2008., T. 1181; 1D30, str. 280.

⁴²³ VG032, 4. septembar 2008., T. 1181-1182; 1D30, T. 281.

⁴²⁴ VG014, 10. juli 2008., T. 321; VG032, 4. septembar 2008., T. 1182; 1D30, T. 281.

⁴²⁵ Odluka u vezi sa činjenicama o kojima je presuđeno, 22. avgust 2008., br. 58. V. takode VG014, 10. juli 2008., T. 320-322; VG032, 4. septembar 2008., T. 1182; 10. septembar 2008., T. 1508-1509, 11. mart 2009., T. 5363-5364; 1D30, T. 281; P264, snimak 123.

⁴²⁶ Odluka u vezi sa činjenicama o kojima je presuđeno, 22. avgust 2008., br. 60. V. takode VG014, 10. juli 2008., T. 321-322; VG032, 4. septembar 2008., T. 1182; 1D30, T. 281-282; 1D31, str. 5.

⁴²⁷ Odluka u vezi sa činjenicama o kojima je presuđeno, 22. avgust 2008., br. 59. V. takode VG032, 4. septembar 2008., T. 1183; VG014, 10. juli 2008., T. 321-322; 1D30, T. 283-284; 1D31, str. 6. Svjedok VG014 je vidio da Meho Džafić, Ekrem Džafić, Hasan Kustura i Amir Kurtalić leže na stomaku, dok je Hasan Mutapčić ležao na ledima, tako da mu se vidjela strijelna rana na glavi, VG014, 10. juli 2008., T. 326-327.

⁴²⁸ VG014, 10. juli 2008., T. 322; P5, str. 8.

⁴²⁹ VG014, 11. juli 2008., T. 392; P5, str. 8.

⁴³⁰ VG014, 10. juli 2008., T. 327-328; VG032, 4. septembar 2008., T. 1183; 1D30, T. 285-286; 1D31, str. 6.

⁴³¹ 1D30, T. 287; 1D31, str. 6.

119. Svjedok VG079 je posmatrao ubijanje s druge strane rijeke. U poslijepodnevnim satima 6. ili 7. juna 1992., stajao je sa svojim pašenogom neposredno ispod sela Hamzići i posmatrao incident s udaljenosti od približno 400 do 500 metara.⁴³² Njegov pašenog je imao dvogled.⁴³³ Svjedok VG079 je vidio kako se dva automobila parkiraju u Sasama i kako potom iz tih automobila izlazi deset ili jedanaest muškaraca koji su krenuli prema Drini.⁴³⁴ Svjedoku VG079 su ti automobili izgledali kao sivomaslinasti Jugo i svjetloljubičasta "peglica".⁴³⁵

120. Odbrana Milana Lukića je sugerisala svjedoku VG014 i svjedoku VG032 da je na mjesto na kojem su ljudi bili postrojani pucao neko s druge obale Drine. Svjedok VG014 je opovrgao tu sugestiju.⁴³⁶ Premda ni svjedok VG032 nije prihvatio tu sugestiju, opisao je incident u kojem su, nepoznatog datuma, nepoznati muškarci doveli dva brata i njihovog oca na Drinu kako bi ih pogubili.⁴³⁷ Tom prilikom pomogao im je muslimanski snajperista koji je pucao s druge obale rijeke.⁴³⁸ Svjedok VG032 je nepokolebljivo tvrdio da taj incident nije povezan s incidentom koji je svjedok VG032 proživio na Drini.⁴³⁹ U vezi s tom sugestijom odbrane, Pretresno vijeće napominje da je svjedok VG079 u svom iskazu rekao da ni on ni njegov pašenog toga dana nisu bili naoružani, kao i da nema dokaza da je toga dana u blizini bilo borbenih dejstava.⁴⁴⁰

⁴³² VG079, 11. juli 2008., T. 426-428, 452. Svjedok VG079 je ispravio grešku u svojoj izjavi (1D2, par. 7) prema kojoj je taj incident posmatrao u 11:00 sati, VG079, 11. juli 2008., T. 452-453.

⁴³³ VG079, 11. juli 2008., T. 430-431.

⁴³⁴ VG079, 11. juli 2008., T. 428; 1D3.

⁴³⁵ VG079, 11. juli 2008., T. 447-448; P8, T. 323. Svjedok VG079 je u svjedočenju takode rekao da je te automobile posmatrao s velike udaljenosti, bez dvogleđa, da je jedan od tih automobila bio parkiran iza živice ili grmlja, kao i da je mislio da je Jugo isto što i "peglica", VG079, 11. juli 2008., T. 455-456. V. takode 1D2, str. 2.

⁴³⁶ VG014, 11. juli 2008., T. 403-405. V. takode 10. septembar 2008., T. 1556.

⁴³⁷ VG032, 4. septembar 2008., T. 1203.

⁴³⁸ VG032, 4. septembar 2008., T. 1203.

⁴³⁹ VG032, 4. septembar 2008., T. 1203.

⁴⁴⁰ VG079, 11. juli 2008., T. 434.

121. Svjedok VG079 je vidio sedmoricu muškaraca u civilnoj odjeći, među kojima je prepoznao Mehu Džafića i Amira Kurtalića.⁴⁴¹ Trojica ili četvorica naoružanih muškaraca, u crnim, mrkim ili plavkastim uniformama, koji su na glavi imali crne marame s mrtvačkim glavama, hodali su iza te sedmorice muškaraca. Svjedok nije prepoznao te muškarce.⁴⁴² Ta sedmorica su ušla u rijeku u liniji, razmaknuti jedan od drugog 20 do 50 centimetara, i licem okrenuti prema rijeci.⁴⁴³ Trojica naoružanih muškaraca ostala su pozadi, na udaljenosti od šest do sedam metara od vode.⁴⁴⁴ Svjedok VG079, osim toga, misli da je vidio i četvrtu osobu iza drveta, za koju misli da je pripadala grupi izvršilaca.⁴⁴⁵

122. Na crtežu koji je priložen izjavi datoj tužilaštvu, svjedok VG079 je prikazao način na koji su ti muškarci "prošli idući ka Drini": svjedok VG079 je vidio sedmoricu muškaraca koji su "išli jedan za drugim, a iza njih su išla još trojica njih".⁴⁴⁶ Tokom unakrsnog ispitivanja odbrana Milana Lukića je sugerisala da je svjedočenje svjedoka VG079 u suprotnosti s njegovom izjavom u kojoj je, prema braniočevim riječima, rekao da su "žrtve išle preko polja prema Drini u liniji, jedna pored druge".⁴⁴⁷ Odgovarajući na tu braniočevu tvrdnju, svjedok VG079 je u svom svjedočenju rekao sljedeće: "a uglavnom, kad su došli obali, to sam nacrtao, i kako su ih razdvojili u vodi kad su ulazili".⁴⁴⁸ Svjedok VG079 je u svjedočenju takođe rekao: "da su išli u redu jedan pored drugog [ka] Drini kad su ih razdvojili [i] sa obale u rijeku. Jedan od drugog, razdvojeni su."⁴⁴⁹ Pretresno vijeće zaključuje da nema potvrde za braniočevu sugestiju u izjavi svjedoka

⁴⁴¹ VG079, 11. juli 2008., T. 428-430; P8, T. 325, 336-337. Svjedok VG079 je u svjedočenju takođe rekao da se u tom trenutku poslužio dvogledom kako bi provjerio da li su to stvarno Meho Džafić i Amir Kurtalić, VG079, 11. juli 2008., T. 446-447, 450.

⁴⁴² VG079, 11. juli 2008., T. 429, 447; P8, T. 324, 334-336, 338-339. Pretresno vijeće s tim u vezi napominje da je svjedok VG014 u svom svjedočenju rekao da nije vidio nikakve vojnike s crnim maramama s lobanjama, VG014, 11. juli 2008., T. 393.

⁴⁴³ VG079, 11. juli 2008., T. 430-431, u svom svjedočenju je rekao da je voda bila približno 30 centimetara duboka, 450-451; P8, T. 336-337.

⁴⁴⁴ VG079, 11. juli 2008., T. 430-431; P8, T. 325, u svom svjedočenju je rekao sljedeće: "Kad su došli Drini, valjda je neka komanda bila, oni su stali na obale Drine i tada sam vidio odmah pucnje iz tih pušaka".

⁴⁴⁵ VG079, 11. juli 2008., T. 445; P8, T. 324-325, 334.

⁴⁴⁶ 1D2, str. 2-3.

⁴⁴⁷ VG079, 11. juli 2008., T. 444-445.

⁴⁴⁸ VG079, 11. juli 2008., T. 445.

⁴⁴⁹ VG079, 11. juli 2008., T. 445.

VG079, u kojoj se govori o tome kako su ti muškarci hodali kad su prilazili rijeci i postrojivali se, a ne o tome kako su prelazili polje.

123. Svjedok VG079 je vidio trojicu naoružanih muškaraca kako pucaju u sedmoricu muškaraca u civilnoj odjeći.⁴⁵⁰ Kada su ta sedmorica pala u vodu, naoružani muškarci su se vratili do automobila. Međutim, ubrzo poslije toga, dvojica od njih su opet otišla na obalu rijeke i pojedinačnom paljbom ispalila jedan do dva metka u ljude u vodi.⁴⁵¹ Potom su naoružani muškarci ušli u automobile i odvezli se u pravcu Višegrada.⁴⁵² Svjedok VG079 je vidio da su svjedoci VG014 i VG032 preživjeli i posmatrao ih je do 20 sati, kada su počeli da plivaju preko rijeke.⁴⁵³ Dva dana kasnije, svjedok VG079 i njegov rođak vratili su se na mjesto sa kojeg su posmatrali pogubljenje i vidjeli su da su oni leševi još uvijek u vodi.⁴⁵⁴

124. Tužilaštvo je predložilo kao dokaz P119 tabelu s podacima koje je prikupila vještak demograf Ewa Tabeau, u kojoj se navodi pet žrtava incidenta na obali Drine. Dokazni predmet P119 sadrži informacije o datumu i mjestu nestanka pet žrtava incidenta na obali Drine prema prijavi podnesenoj MKCK-u.⁴⁵⁵ Za četiri od tih pet žrtava navedena su različita mjesta nestanka.⁴⁵⁶ Hasan Kustura nije na spisku nestalih, a naveden je na spisku birača 1997/1998. godine.⁴⁵⁷ Kada je odbrana Milana Lukića ponovo pozvala Ewu Tabeau radi daljnjeg ispitivanja, ona je rekla da je, izvršivši provjeru na osnovu biografskih podataka, zaključila da

⁴⁵⁰ VG079, 11. juli 2008., T. 430-431, 450-451, 453-454, u svom svjedočenju je rekao da su naoružani muškarci ispalili više rafala u zarobljene muškarce, kao i da su se dvojica muškaraca kasnije vratila i ispalila jedan ili dva metka; P8, T. 326 (u svjedočenju je rekao da je paljba bila "[k]ratka, dva tri puta pojedinačno."), 336-337 (u svom svjedočenju je rekao da je Meho Džafić bio drugi u kojeg se pucalo), 338-339. U izjavi datoj tužilaštvu 19. januara 2001., svjedok VG079 je izjavio da su u muškarce ispalili "rafale", držeći pritom oružje u visini struka, 1D2, str. 3.

⁴⁵¹ VG079, 11. juli 2008., T. 431.

⁴⁵² VG079, 11. juli 2008., T. 431.

⁴⁵³ 1D2, str. 3.

⁴⁵⁴ VG079, 11. juli 2008., T. 434, u svom svjedočenju je takođe rekao da misli da su leševi u vodi ležali oko četiri dana. Svjedok VG032 je u svjedočenju rekao da je vidio leševe žrtava u vodi sedam dana poslije incidenta. V. takođe 1D30, T. 287.

⁴⁵⁵ P119, str. 1.

⁴⁵⁶ Kaže se da je Meho Džafić nestao u Višegradu, Ekrem Džafić u Holijacima, Hasan Mutapčić na Bikavcu i Amir Kurtalić u Sasama, P119, str. 1. Na str. 9 su informacije preuzete iz "Bosanske knjige mrtvih", prema kojima je svih pet žrtava nestalo u Višegradu.

⁴⁵⁷ P119, str. 1.

Hasan Kustura sa spiska birača i Hasan Kustura koji je naveden kao žrtva incidenta na obali Drine nisu ista osoba.⁴⁵⁸ Osim toga, postoje nepodudarnosti u pogledu datuma nestanka ili smrti tih pet žrtava.⁴⁵⁹

125. Osim dokaza dobijenih od Ewe Tabeau, Pretresno vijeće je dokaze u vezi s nestalim osobama dobilo i posredstvom Amora Mašovića. Pretresno vijeće je uvrstilo u spis dokazni predmet P184, koji sadrži nekoliko tabela u kojima je Amor Mašović naveo osobe koje se još uvijek vode kao nestale iz opštine Višegrad i informacije o mjestu ekshumacije posmrtnih ostataka žrtava. U dokaznom predmetu P184 sve žrtve incidenta na obali Drine, osim Hasana Mutapčića, navedene su kao nestale.⁴⁶⁰ Taj dokazni predmet sadrži podatak da su posmrtni ostaci Hasana Kusture ekshumirani 4. oktobra 2000. u Slapu.⁴⁶¹ Nadalje, u tom dokaznom predmetu se takođe kaže da su posmrtni ostaci Hasana Mutapčića ekshumirani 14. novembra 2000. na lokalitetu Kameničko Tocilo – Luke.⁴⁶²

(b) Dokazi tužilaštva u vezi s identifikacijom

(i) Svjedok VG032

126. Svjedok VG032 je u iskazu izjavio da je Milana Lukića vidio prije 7. juna 1992. godine. U periodu od 25. ili 26. aprila do 19. maja 1992., poznanici su svjedoku VG032 jednom prilikom pokazali Milana Lukića na ulazu u kafić "Kod

⁴⁵⁸ Ewa Tabeau, 24. mart 2009., T. 6135-6140, 6145; P119, str. 9.

⁴⁵⁹ P119, str. 1, prema kojem su Meho Džafić, Ekrem Džafić i Hasan Mutapčić nestali 7. juna 1992. godine. Za Amira Kurtalića se kaže da je nestao "-.06.1992". Na str. 9 se navodi da su Meho Džafić i Hasan Mutapčić nestali 7. juna 1992. godine, dok se za Ekrema Džafića kaže da je toga dana poginuo. Za Hasana Kusturu i Amira Kurtalića se kaže da su poginuli jedan 25. juna 1992., a drugi 31. maja 1992. godine. Nadalje, navodi se i podatak da su posmrtni ostaci Hasana Mutapčića ekshumirani 14. novembra 2002. na lokalitetu Kameničko Tocilo - Srebrenica, koji se nalazi u blizini lokaliteta grobnice Slap 1, P119, str. 9; P172, str. 938.

⁴⁶⁰ P184, Tabela A, u kojoj se navode Ekrem Džafić i Meho Džafić (str. 4) i Amir Kurtalić (str. 10). Ovaj dokazni predmet sadrži još jednu "Tabelu A", u kojoj su navedeni Ekrem Džafić i Meho Džafić (str. 6) i Amir Kurtalić i Hasan Kustura (str. 13).

⁴⁶¹ P184, Tabela B, str. 4.

⁴⁶² P184, Tabela B, str. 5.

Pipe", u blizini restorana "Panos".⁴⁶³ Milan Lukić je tada na sebi imao zelenu maskirnu uniformu i nosio je pušku s prigušivačem.⁴⁶⁴ Poznanici su svjedoku VG032 rekli da je taj čovjek Milan Lukić, ne rekavši ništa više o njemu.⁴⁶⁵ Dan ili dva poslije odlaska Užičkog korpusa u maju 1992., otprilike u 10:00 sati, svjedok VG032 je vidio Milana Lukića ispred Doma zdravlja Višegrad kako vozi automobil Behije Zukić, crveni Passat.⁴⁶⁶ Svjedok VG032 je tom prilikom saznao da je Behija Zukić ubijena.⁴⁶⁷ Svjedok VG032 je prepoznao Milana Lukića zato što ga je prije toga nekoliko puta vidio.⁴⁶⁸ Svjedok VG032 je takođe izjavio da je čuo da je Milan Lukić radio u Obrenovcu, u Srbiji, i da je rođen između 1965. i 1969. godine.⁴⁶⁹

127. Svjedok VG032 je posvjedočio da je u poslijepodnevnim satima 7. juna 1992. bio iza tastove kuće i bilo je dovoljno svjetla da prepozna Milana Lukića među muškarcima koji su prilazili kući.⁴⁷⁰ Svjedok VG032 je takođe izjavio da je u kući u kojoj je bio zatočen s još šestoricom muškaraca prije odvođenja u hotel "Vilina Vlas" jedan od vojnika poimence pomenuo Milana Lukića.⁴⁷¹ Tokom unakrsnog ispitivanja svjedok VG032 se nije složio sa tvrdnjom odbrane Milana Lukića da je znao da je to Milan Lukić samo zbog toga što je on pomenut po imenu.⁴⁷² Prema riječima svjedoka VG032, činjenica da se Milan Lukić pominjao po imenu prije je bila "potvrda" svega ostalog.⁴⁷³ Svjedok VG032 je nadalje opovrgao sugestiju odbrane Milana Lukića da je, zato što je "mislio da je crveni Passat ondje" i zato što je povezivao "crveni Passat s Milanom Lukićem", mislio

⁴⁶³ VG032, 4. septembar 2008., T. 1210-1212. V. takode 1D30, T. 226. Svjedok VG032 je u svom svjedočenju rekao da se vratio u Višegrad 25. ili 26. aprila 1992. godine, VG032, 4. septembar 2008., T. 1144.

⁴⁶⁴ VG032, 4. septembar 2008., T. 1210-1211.

⁴⁶⁵ VG032, 4. septembar 2008., T. 1210-1212.

⁴⁶⁶ VG032, 4. septembar 2008., T. 1212; 1D30, T. 225. U izjavi od 30. septembra – 1. oktobra 1995., svjedok VG032 je rekao da se to dogodilo približno 18. maja 1992. godine i da je Milan Lukić u Domu zdravlja ostao tridesetak minuta, 1D31, str. 2.

⁴⁶⁷ VG032, 4. septembar 2008., T. 1152-1153; 1D31, str. 2.

⁴⁶⁸ VG032, 4. septembar 2008., T. 1152-1153; 1D30, T. 226.

⁴⁶⁹ VG032, 4. septembar 2008., T. 1220, u svom svjedočenju je takode rekao da, premda je to bilo "opšta poznata stvar", on "zna[o] dosta ljudi koji su [Milana Lukića] poznavali lično i koji su [svjedoku VG032] rekli da je tamo radio".

⁴⁷⁰ VG032, 4. septembar 2008., T. 1161; 1D30, T. 238.

⁴⁷¹ VG032, 4. septembar 2008., T. 1168, 1D30, T. 246.

⁴⁷² VG032, 4. septembar 2008., T. 1225-1226.

⁴⁷³ VG032, 4. septembar 2008., T. 1226.

da je taj čovjek Milan Lukić. Svjedok VG032 je u vezi s tim istakao da toga dana nije vidio crveni Passat sve dok nije izašao iz kuće u kojoj je bio zatočen i opljačkan zajedno s drugim muškarcima.⁴⁷⁴

128. Kada ga je tužilaštvo pitalo da li prepoznaje nekoga u sudnici, svjedok VG032 je prepoznao Milana Lukića.⁴⁷⁵

(ii) Svjedok VG014

129. Svjedok VG014 je približno istih godina kao Milan Lukić i, premda nisu bili u istom razredu, išli su u istu srednju školu 1983. i 1984. godine.⁴⁷⁶ Svjedok VG014 je znao da je Milan Lukić iz Rujišta i da je išao u metalski smjer.⁴⁷⁷ Svjedok VG014 je viđao Milana Lukića za vrijeme odmora u školskom dvorištu i u hodnicima i u svom svjedočenju je rekao da su se na taj način "mogli i družiti i viđati".⁴⁷⁸ Svjedok VG014 je takođe izjavio da je Milan Lukić poslije drugog razreda napustio školu i otišao u Obrenovac da se zaposli u policiji.⁴⁷⁹ Prije 7. juna 1992., svjedok VG014 je posljednji put vidio Milana Lukića 1984. godine.⁴⁸⁰ Čim je Milan Lukić ušao u kuću svjedoka VG014 7. juna 1992., svjedok VG014 ga je prepoznao.⁴⁸¹ Uprkos tome što je lice Milana Lukića bilo je nagaravljeno "nek[om] garež[i]", svjedok VG014 mu je vidio kožu ispod toga i lako ga je prepoznao.⁴⁸² Svjedok VG014 je izjavio da Milan Lukić na jednoj strani lica iznad usne ima mali mladež sivkaste boje.⁴⁸³ Svjedok VG014 je takođe izjavio da je bio dan i da je Milana Lukića vidio sa udaljenosti od "približno jednog

⁴⁷⁴ VG032, 4. septembar 2008., T. 1226.

⁴⁷⁵ VG032, 4. septembar 2008., T. 1230.

⁴⁷⁶ VG014, 10. juli 2008., T. 297, 302, 348-349.

⁴⁷⁷ VG014, 10. juli 2008., T. 297.

⁴⁷⁸ VG014, 10. juli 2008., T. 298, 302.

⁴⁷⁹ VG014, 10. juli 2008., T. 297.

⁴⁸⁰ VG014, 10. juli 2008., T. 339. Prije nego što ga je Milan Lukić odveo od kuće 7. juna 1992., svjedok VG014 je čuo mnogo priča o Milanu Lukiću, između ostalog to da je ubio Behiju Zukić i uzeo njen crveni Passat, VG014, 10. juli 2008., T. 307-309.

⁴⁸¹ VG014, 10. juli 2008., T. 298.

⁴⁸² VG014, 10. juli 2008., T. 301.

⁴⁸³ VG014, 10. juli 2008., T. 299, 11 juli 2008., T. 390.

metra".⁴⁸⁴ Kada ga je tužilaštvo pitalo da li prepoznaje nekoga u sudnici, svjedok VG014 je prepoznao Milana Lukića.⁴⁸⁵

130. Tokom unakrsnog ispitivanja svjedok VG014 je izjavio da je vidio "potjernice" s fotografijama Milana Lukića.⁴⁸⁶ Bez obzira na to, rekao da je da nema potrebe da pomnije pregleda fotografije Milana Lukića.⁴⁸⁷ Odbrana Milana Lukića je na ekranima u sudnici prikazala oba profila Milana Lukića pokazujući time svjedoku VG014 da na licu Milana Lukića nema mladeža.⁴⁸⁸ Bez obzira na to, svjedok VG014 je ustrajao u tvrdnji da je vidio mladeže na licu Milana Lukića.⁴⁸⁹ On je, nadalje, izjavio da Milanu Lukiću "garež" kojom je namazao lice 7. juna 1992. nije pokrila crte lica u tolikoj mjeri da se nije vidio mladež.⁴⁹⁰ Odbrana Milana Lukića je svjedoka VG014 takođe suočila s njegovom ranijom izjavom da je Milan Lukić na licu imao "velik i upadljiv crni mladež". Međutim, odbrana je kasnije priznala da je riječ o grešci i da to svjedok nije izjavio.⁴⁹¹

131. Tokom ponovnog ispitivanja, svjedok VG014 je ponovio da je vidio mladež na licu Milana Lukića.⁴⁹² On je takođe nedvosmisleno izjavio da je Milan Lukić "osoba koja je mene uhapsila u mojoj kući, odvela na Drinu i pokušala da me ubije".⁴⁹³ Odgovarajući na sugestiju predsjedavajućeg sudije da se izgled osobe može promijeniti od sedamnaeste do dvadeset pete godine života, svjedok VG014 je izjavio sljedeće: "Može se promijeniti, ali ne može se [...] promijeniti u tolikom pogledu da ne bi mogao biti prepoznatljiv."⁴⁹⁴

(iii) Mitar Vasiljević

⁴⁸⁴ VG014, 10. juli 2008., T. 300.

⁴⁸⁵ VG014, 10. juli 2008., T. 335-337, takođe je izjavio da je Milan Lukić bio mršaviji kada ga je vidio 7. juna 1992. godine, ali da je bio "jasno prepoznatljiv", kao i da "jasne crte pokazuju da je to on", *id.*, T. 337-338.

⁴⁸⁶ VG014, 10. juli 2008., T. 340-342.

⁴⁸⁷ VG014, 10. juli 2008., T. 343.

⁴⁸⁸ VG014, 11. juli 2008., T. 390.

⁴⁸⁹ VG014, 11. juli 2008., T. 391.

⁴⁹⁰ VG014, 11. juli 2008., T. 391.

⁴⁹¹ VG014, 11. juli 2008., T. 393-394.

⁴⁹² VG014, 11. juli 2008., T. 412-413.

⁴⁹³ VG014, 11. juli 2008., T. 422.

⁴⁹⁴ VG014, 11. juli 2008., T. 408-409.

132. Mitar Vasiljević je u svjedočenju u predmetu *Vasiljević* rekao da su on i Milan Lukić kumovi, a u srpskoj kulturi kumstvo je blizak odnos između porodica, u kojem su članovi tako povezanih porodica kumovi djeci druge porodice ili kumovi na vjenčanju članova druge porodice.⁴⁹⁵ Porodica Vasiljević iz Đurevića i porodica Lukić iz Rujišta su kumstvom povezane već nekoliko generacija.⁴⁹⁶ Mitar Vasiljević je taj odnos opisao kao doživotnu obavezu prema krštenom djetetu ili vjenčanom kumu i rekao da se prekidanje takvog odnosa smatra grijehom.⁴⁹⁷ Mitar Vasiljević je kum kćeri Milana Lukića, a bio je i kum na vjenčanju Milana Lukića.⁴⁹⁸ Bez obzira na to, Mitar Vasiljević je u svom svjedočenju rekao da se nije družio s Milanom Lukićem i da nisu bili ista generacija.⁴⁹⁹

133. Mitar Vasiljević je prepoznao Milana Lukića kao osobu koja je prisustvovala događajima prije i za vrijeme incidenta na obali Drine 7. juna 1992.⁵⁰⁰

134. Mitar Vasiljević je u svjedočenju u predmetu *Vasiljević* rekao da je alkoholičar i da se znalo dogoditi da se ne sjeća šta se desilo dan ranije ili kako je stigao kući.⁵⁰¹ Međutim, bilo je i perioda kada uopšte nije pio.⁵⁰² On je izjavio da je imao fizičku potrebu za alkoholom i da je povremeno morao ići u ambulantu na infuziju kako ne bi pio.⁵⁰³ Mitar Vasiljević je izjavio da je 7. juna 1992. konzumirao alkohol "možda sat i po, dva" prije događaja u Sasama.⁵⁰⁴

(iv) Svjedok VG079

⁴⁹⁵ P96, snimci 1-5.

⁴⁹⁶ 10. septembar 2008., T. 1497-1498; P96, snimci 1-2.

⁴⁹⁷ P96, video-insert br. 2.

⁴⁹⁸ P96, video-inserti br. 3-4.

⁴⁹⁹ P256, video-insert br. 60 (svjedočenje Mitra Vasiljevića u predmetu *Vasiljević*).

⁵⁰⁰ P96, video-inserti br. 23-28, 38; P263, video-insert br. 113; P264, video-inserti br. 115-117, 121-124. V. takode npr. 10. septembar 2008., T. 1505, 1507.

⁵⁰¹ Mitar Vasiljević, 23. oktobar 2001., T. 1859, na koji se upućuje u 1D182, izvještaju Linde LaGrange, str. 1. V. takode 10. septembar 2008., T. 1543, 5. mart 2009., T. 5156-5157.

⁵⁰² Mitar Vasiljević, 26. oktobar 2001., T. 2131. V. takode 5. mart 2009., T. 5152.

⁵⁰³ Mitar Vasiljević, 25. oktobar 2001., T. 2009. V. takode 5. mart 2009., T. 5156.

⁵⁰⁴ Mitar Vasiljević, 26. oktobar 2001., T. 2131. V. takode 10. septembar 2008., T. 1546, 6. mart 2009., T. 5225-5226, 5281-5282.

135. Prema iskazu svjedoka VG079, on prije 7. juna 1992. nije poznavao Milana Lukića.⁵⁰⁵ Toga dana mu je pašenog rekao da je Milan Lukić najviši od trojice muškaraca koji su pucali na muškarce Muslimane.⁵⁰⁶

2. Dokazni postupak odbrane

(a) Osporavanje teze tužilaštva

(i) Iskaz Radomira Šimšića

136. Odbrana Milana Lukića izvela je 21. aprila 2009. svjedoka po imenu Radomir Šimšić kako bi komentarisao navode svjedokâ tužilaštva prema kojima je on učestvovao u incidentu na obali Drine.⁵⁰⁷ Taj svjedok je u svom iskazu rekao da je rođen 1945. godine i da se iz Višegrada odselio 1959. godine,⁵⁰⁸ da je od 1965. do 1966. imao prijavljeno prebivalište u Beogradu⁵⁰⁹ i da ga nikad nisu zvali nadimkom Rašo ili Raša.⁵¹⁰ Osim toga, izjavio je da je došao u Višegrad 1991. na bratov pogreb, ali da 1992. nije dolazio.⁵¹¹ Tužilaštvo je osporilo relevantnost iskaza tog svjedoka uz obrazloženje da njegovi biografski podaci ne odgovaraju dokazima u ovom predmetu u vezi s njim kao jednim od navodnih saizvršilaca ubijanja na Drini.⁵¹² Na pitanja odbrane i tužilaštva da li zna da je neko s njegovim imenom naveden kao saizvršilac tih ubijanja, Radomir Šimšić je odgovorio da ne zna za to i da nije imao nikakve veze s tim incidentom.⁵¹³

(ii) Dokazi dobijeni od profesorice Vere Folnegović-Šmalc u predmetu Vasiljević

⁵⁰⁵ 1D2, str. 3, što je potvrđeno tokom unakrsnog ispitivanja na suđenju u predmetu *Vasiljević*, P8, T. 338, i tokom unakrsnog ispitivanja na suđenju u ovom predmetu, svjedok VG079, 11. juli 2008., T. 439.

⁵⁰⁶ VG079, 11. juli 2008., T. 439-440; 1D2, str. 3; P8, T. 338. Pašenog svjedoka VG079, koji nije pozvan da svjedoči ni u ovom predmetu ni u predmetu *Vasiljević*, umro je poslije 7. juna 1992., VG079, 11. juli 2008., T. 428.

⁵⁰⁷ Radomir Šimšić, 21. april 2009., T. 7096.

⁵⁰⁸ Radomir Šimšić, 21. april 2009., T. 7097, 7105.

⁵⁰⁹ Radomir Šimšić, 21. april 2009., T. 7116.

⁵¹⁰ Radomir Šimšić, 21. april 2009., T. 7103.

⁵¹¹ Radomir Šimšić, 21. april 2009., T. 7098, 7101, 7103, 7104.

⁵¹² Radomir Šimšić, 21. april 2009., T. 7100.

⁵¹³ Radomir Šimšić, 21. april 2009., T. 7100-7101, 7105-7106. Vidi dolje odjeljak II.E.4(a).

137. Na zahtjev odbrane Milana Lukića, Pretresno vijeće je uvrstilo u spis izvještaj vještaka Vere Folnegović-Šmalc u vezi s njenim psihijatrijskim pregledom Mitra Vasiljevića u decembru 2001. godine.⁵¹⁴ U tom izvještaju težište je stavljeno na mentalno stanje Mitra Vasiljevića poslije njegove navodne hospitalizacije 15. jula 1992., a izvještaj se zasniva na dokazima u vezi s njegovim alkoholizmom iz predmeta *Vasiljević*, koji potiče iz ranih osamdesetih.⁵¹⁵ Vera Folnegović-Šmalc je zaključila da je Mitar Vasiljević po dolasku u bolnicu u Užicu pokazivao znakove "predelirantnog stanja", za koje smatra da se razvilo u apstinencijski delirijum.⁵¹⁶ Delirijum je trajao do njegovog otpuštanja iz bolnice.⁵¹⁷ Vera Folnegović-Šmalc je takođe zaključila da "[n]akon tog vremena nema elemenata koji bi utjecali na njegovu mogućnost razumijevanja i rasuđivanja".⁵¹⁸ U vrijeme tog psihijatrijskog pregleda, "pažnja, moć zaključivanja i shvaćanje [Mitra Vasiljevića bili su] zadovoljavajuć[i]"⁵¹⁹ i nije "bol[ovao] od psihičkog poremećaja (duševne bolesti)".⁵²⁰

138. U svom izvještaju, Vera Folnegović-Šmalc napominje da je s Mitrom Vasiljevićem razgovarala o incidentu na obali Drine i da je on vrlo detaljno ispričao šta se dogodilo i šta je doživio toga dana.⁵²¹ Ona ne kaže da joj je Mitar Vasiljević tokom tog psihijatrijskog pregleda rekao da je 7. juna 1992. bio pijan. Međutim, u njenom izvještaju stoji da je Mitar Vasiljević počeo više piti u ratnom periodu, kad mu je porodica otišla u Beograd a on je ostao sam u Višegradu,⁵²² da je pio kontinuirano i dugotrajno, tako da je zadovoljavao kriterije za "kronični alkoholizam".⁵²³

⁵¹⁴ 1D38.7. V. o tome i Odluka o uvrštavanju u spis medicinske dokumentacije u vezi s Mitrom Vasiljevićem, 26. mart 2009., str. 11.

⁵¹⁵ 1D38.7, str. 5, gdje se govori o prvoj hospitalizaciji Mitra Vasiljevića u bolnici u Užicu i str. 7-9.

⁵¹⁶ 1D38.7, str. 13-14.

⁵¹⁷ 1D38.7, str. 14.

⁵¹⁸ 1D38.7, str. 14.

⁵¹⁹ 1D38.7, str. 12.

⁵²⁰ 1D38.7, str. 12.

⁵²¹ 1D38.7, str. 9.

⁵²² 1D38.7, str. 8-9.

⁵²³ 1D38.7, str. 13.

139. Na zahtjev tužilaštva, Pretresno vijeće je uvrstilo u spis i iskaz Vere Folnegović-Šmalc u predmetu *Vasiljević* u vezi sa njenim psihijatrijskim pregledom Mitra Vasiljevića.⁵²⁴ Ona je potvrdila svoj zaključak da je Mitar Vasiljević patio od alkoholnog delirijuma u periodu po primanju u bolnicu u Užicu 15. juna 1992. godine.⁵²⁵ U svom svjedočenju je rekla da "opis strijeljanja na Drini" koji je dao Mitar Vasiljević "govori o opisu jednog čovjeka koji nije bio u to vrijeme psihički bolestan".⁵²⁶ Ona je nadalje izjavila da delirijum nije bio posljedica nikakvog stresa ni toga što je vidio ubijanje na Drini.⁵²⁷ To mišljenje je obrazložila tako što bi "takav stresor doveo do specifične kliničke slike, specifičnih simptoma" posttraumatskog stresnog poremećaja, koje joj Mitar Vasiljević nije opisao tokom pregleda.⁵²⁸

(iii) Dokazi dobijeni od profesorice Linde LaGrange

140. Odbrana Milana Lukića je pozvala Lindu LaGrange, profesoricu eksperimentalne psihologije, da ospori dokaze dobijene od Mitra Vasiljevića u vezi s događajima 7. juna 1992. godine, konkretno, u vezi s njegovom sposobnošću da se prisjeti događaja s obzirom na to da je alkoholičar.

141. Linda LaGrange je proučila dijelove iskaza Mitra Vasiljevića na suđenju u predmetu *Vasiljević*, uključujući dio u kojem on kaže da bi počeo piti rano ujutro i nastavio tokom dana, da je pio "stalno", ali znao se i opijati bez kontrole i znalo se dogoditi da ne zna s kim je bio ni ko ga je doveo kući.⁵²⁹ Ona se takođe osvrnula na to da je Mitar Vasiljević u iskazu rekao da je 7. juna 1992. konzumirao alkohol.⁵³⁰ Linda LaGrange je u izvještaju izjavila da "velike količine alkohola imaju značajan uticaj na pamćenje", što u nekim slučajevima može "čak izazvati potpuni gubitak pamćenja u vezi s događajima tokom kojih je ta osoba bila pod

⁵²⁴ P341, V. o tome i Odluka po zahtjevu Tužilaštva za ponovno razmatranje odluke Vijeća o uvrštavanju u spis medicinske dokumentacije u vezi s Mitrom Vasiljevićem ili, alternativno, za odobrenje da uloži žalbu na tu odluku, zavedena kao povjerljiva 9. aprila 2009., str. 9. Istom odlukom, Pretresno vijeće je uvrstilo u spis *curriculum vitae* profesorice Folnegović-Šmalc, P340.

⁵²⁵ P341, T. 4445.

⁵²⁶ P341, T. 4444.

⁵²⁷ P341, T. 4434.

⁵²⁸ P341, T. 4434-4437.

⁵²⁹ 1D182, str. 1, gdje se upućuje na iskaz Mitra Vasiljevića u predmetu *Vasiljević*.

⁵³⁰ 1D182, str. 1, gdje se upućuje na iskaz Mitra Vasiljevića u predmetu *Vasiljević*

uticajem alkohola".⁵³¹ Međutim, Linda LaGrange nije lično pregledala Mitra Vasiljevića. U svom izvještaju, Linda LaGrange je zaključila:

[s] obzirom na obrazac konzumiranja alkohola koji je g. Vasiljević sam opisao (najmanje jedna boca od 750ml rakije dnevno); vjerovatno je tokom cijelog dana imao koncentraciju alkohola u krvi od 0.10-0.20 mg/dL.⁵³²

U nastavku izvještaja ona takođe kaže da je, zahvaljujući svojoj "dugotrajnoj intenzivnoj konzumaciji alkohola, Mitar Vasiljević vjerovatno mogao funkcionisati s izrazito visokom koncentracijom alkohola u krvi, čak 0.3 mg/dL".⁵³³ Po njenom profesionalnom mišljenju, s "tako visokim vrijednostima [koncentracije alkohola u krvi], nije vjerovatno da se g. Vasiljević sjeća bilo kojeg događaja iz perioda tokom kojeg je bio pod uticajem alkohola".⁵³⁴

142. U iskazu datom pred Pretresnim vijećem, Linda LaGrange je rekla da postoji vjerovatnoća da Mitar Vasiljević zbog takvog obrasca konzumacije alkohola pati od gubitka kratkoročnog i dugoročnog pamćenja.⁵³⁵ Što se tiče događaja od 7. juna 1992., takav gubitak pamćenja bio bi posljedica kako njegove alkoholiziranosti toga dana, tako i kumulativnih posljedica alkoholizma u vidu oštećenja mozga.⁵³⁶ Ona je dovela u pitanje tačnost svjedočenja Mitra Vasiljevića u vezi s događajima 7. juna 1992. pozivajući se na teoriju "kontekstualnog učenja",⁵³⁷ prema kojoj se alkoholizirani svjedok može prisjetiti činjenica samo u sličnom, pijanom stanju. Takođe je izjavila da konzumacija alkohola narušava sposobnost osobe da posveti pažnju odgovarajućim pojedinostima nekog događaja.⁵³⁸ Međutim, ona je izjavila i to da "neko ko je hronični alkoholičar

⁵³¹ 1D182, str. 1.

⁵³² 1D182, str. 1.

⁵³³ 1D182, str. 1.

⁵³⁴ 1D182, str. 1.

⁵³⁵ Linda LaGrange, 20. mart 2009., T. 5856-5857, 5862, 5864. Tokom unakrsnog ispitivanja, priznala je da do takvih oštećenja mozga ne dolazi kod svih alkoholičara, Linda LaGrange, 20. mart 2009., T. 5905.

⁵³⁶ Linda LaGrange, 20. mart 2009., T. 5856-5857, 5862, 5864.

⁵³⁷ Linda LaGrange je u svjedočenju rekla da je manja vjerovatnost da će sjećanje osobe koja se sjeća događaja tokom kojeg je bila pijana biti tačno ako se ona tog događaja sjeća trijezna, Linda LaGrange, 20. mart 2009., T. 5880.

⁵³⁸ Linda LaGrange, 20. mart 2009., T. 5880, 5888.

mora konzumirati mnogo više alkohola nego osoba "koja nije navikla na alkohol" da bi doživio sličan gubitak pamćenja".⁵³⁹

143. Tokom unakrsnog ispitivanja Linda LaGrange je priznala da je važno da prouči sav dostupni materijal kako bi mišljenje formirala u potpunosti.⁵⁴⁰ Ona je nadalje priznala da nije imala pristup relevantnom materijalu, uključujući presudu i zaključke Pretresnog vijeća u predmetu *Vasiljević*, kao i izvještaj i iskaz vještaka Vere Folnegović-Šmalc, odnosno, da nije razmotrila taj materijal.⁵⁴¹ S tim u vezi, Linda LaGrange je izjavila da forenzički psihijatar koji je lično razgovarao s Mitrom Vasiljevićem nije nužno u boljoj poziciji da primijeti fizičke znakove hroničnog alkoholizma nego neko ko s njim nije razgovarao.⁵⁴² Bez obzira na to, priznala je da bi to bio slučaj da je forenzički psihijatar testirao kognitivne sposobnosti Mitra Vasiljevića.⁵⁴³

144. Linda LaGrange je tokom unakrsnog ispitivanja takođe izjavila da nije uzela u obzir određene dokaze, poput iskaza Mitra Vasiljevića da nije bio pijan kada je 7. juna 1992. bio na obali Drine. Bez obzira na to, ostala je pri tvrdnji da taj iskaz ne utiče na njenu analizu.⁵⁴⁴ Izjavila je takođe da mišljenja koja je iznijela nemaju nikakve veze sa stvarnom koncentracijom alkohola u krvi Mitra Vasiljevića 7. juna 1992., za koju se složila da je ne može procijeniti.⁵⁴⁵ S tim u vezi i pozivajući se na svoj izvještaj, Linda LaGrange se složila sa sugestijom da ne može "s razumnim stepenom naučne sigurnosti, tvrditi da je vrijednost koncentracije alkohola u krvi g. Vasiljevića iznosila 0.3" 7. juna 1992. godine.⁵⁴⁶ Složila se, osim toga, s tim da je, sudeći po njegovoj dnevnoj konzumaciji alkohola, vjerovatnije da je taj nivo bio u rasponu od 0.10 do 0.20 mg/dL.⁵⁴⁷

⁵³⁹ Linda LaGrange, 20. mart 2009., T. 5861.

⁵⁴⁰ Linda LaGrange, 20. mart 2009., T. 5865-5866, 5877.

⁵⁴¹ Linda LaGrange, 20. mart 2009., T. 5866-5867, 5872-5873.

⁵⁴² Linda LaGrange, 20. mart 2009., T. 5873.

⁵⁴³ Linda LaGrange, 20. mart 2009., T. 5873-5874.

⁵⁴⁴ Linda LaGrange, 20. mart 2009., T. 5867, 5874.

⁵⁴⁵ Linda LaGrange, 20. mart 2009., T. 5881.

⁵⁴⁶ Linda LaGrange, 20. mart 2009., T. 5894.

⁵⁴⁷ Linda LaGrange, 20. mart 2009., T. 5894.

145. Tokom unakrsnog ispitivanja Linda LaGrange je takođe izrazila mišljenje da je to što se Mitar Vasiljević u više navrata uspio sjetiti tih događaja možda rezultat ponavljanja pojedinosti kojih se ne sjeća, a ne njegovog vlastitog pamćenja događaja.⁵⁴⁸ Međutim, ona se složila i sa sugestijom tužilaštva da ta eventualno smanjena sposobnost da se neka osoba prepozna tokom nekog incidenta ne bi bila toliko izražena u slučaju da je alkoholizirana osoba tu osobu poznavala prije tog incidenta, posebno ako su se poznavali dugo vremena.⁵⁴⁹ Linda LaGrange nije znala da postoje dva očevica incidenta 7. juna 1992.⁵⁵⁰ Složila se sa sugestijom da bi, u slučaju da je Mitar Vasiljević samostalno opisao događaje na isti način kao i ti očevici, to bio pokazatelj njegovog jasnog pamćenja događaja od 7. juna 1992. godine.⁵⁵¹

(b) Alibi Milana Lukića

146. Pet svjedoka odbrane Milana Lukića dalo je iskaze u prilog iznesenom alibiju da je Milan Lukić u vrijeme incidenta na obali Drine bio u Beogradu. Dokazi dobijeni od tih svjedoka odnose se na period od 7. do 10. juna, što znači da se odnose kako na incident na obali Drine tako i na incident u fabrici "Varda".

147. Svjedok MLD1, Musliman koji je živio u Višegradu, u svjedočenju je rekao da je 4. juna 1992. Milan Lukić s dva naoružana muškarca došao u stan njegove vjerenice u Višegradu.⁵⁵² Milan Lukić i ta dva muškarca su imali plave policijske uniforme.⁵⁵³ Svjedok MLD1 tada još nije poznao Milana Lukića.⁵⁵⁴

⁵⁴⁸ Linda LaGrange, 20. mart 2009., T. 5902-5903.

⁵⁴⁹ Linda LaGrange, 20. mart 2009., T. 5882.

⁵⁵⁰ Linda LaGrange, 20. mart 2009., T. 5876.

⁵⁵¹ Linda LaGrange, 20. mart 2009., T. 5896-5897.

⁵⁵² MLD1, 22. januar 2009., T. 4329, 4332-4333, u svom svjedočenju je rekao da su ti naoružani muškarci došli ujutro. Tokom unakrsnog ispitivanja, u vezi s pismenom izjavom koju je dao odbrani Milana Lukića (1D101; P226; P227), svjedok MLD1 je rekao da su stigli "[o]ko podne, prijepodne, tako...", *id.* T. 4384-4385. Tokom unakrsnog ispitivanja, svjedok MLD1 nije mogao navesti ime ulice u kojoj se taj stan nalazi, kao ni broj stana, *id.*, T. 4379-4380. Svjedok MLD1 je takođe izjavio da se "može [...] reći više da [je] živio" s djevojkom u njenom stanu, što je donekle izmijenio, rekavši da je u posljednja dva do tri mjeseca njihove petomjesečne ili šestomjesečne veze provodio u njenom stanu dvije do tri noći sedmično, MLD1, 22. januar 2009., T. 4370-4371. Na pitanje da li se sjeća imena nekih od susjeda, svjedok MLD1 je izjavio da su se "stanari [...] mijenjali" i "[n]e mogu", *id.* T. 4379-4380.

⁵⁵³ MLD1, 22. januar 2009., T. 4333.

⁵⁵⁴ MLD1, 22. januar 2009., T. 4333.

Milan Lukić i dvojica naoružanih muškaraca provjerili su lične karte svjedoka MLD1 i njegove vjerenice.⁵⁵⁵ Milan Lukić se potom predstavio svjedoku MLD1 i rekao mu da se upravo vratio iz Švajcarske, da je "mimo svoje volje mobilisan, kako da kažem, u tu policiju", da mu je majka bolesna i da se vratio da je odvede u Beograd na liječenje.⁵⁵⁶ Milan Lukić je poznao vjericu svjedoka MLD1 jer ju je viđao u kafiću u Višegradu u kojem je radila.⁵⁵⁷ Kada je svjedok MLD1 zamolio Milana Lukića za pomoć da pobjegne iz Višegrada, Milan Lukić mu je rekao da će pokušati da mu pomogne, i rekao im je da odu u jednu napuštenu kuću nedaleko od stana.⁵⁵⁸ Milan Lukić je potom rekao da će im pokušati nabaviti određene dokumente koji su im potrebni da odu iz Višegrada.⁵⁵⁹

148. Tužilaštvo je suočilo svjedoka MLD1 s činjenicom da u izjavi koju je dao ne pominje vjericu, već govori samo o "prijateljici" koja je radila kao konobarica u kafani. Svjedok MLD1 je izjavio sljedeće: "Nismo bili ono da se uzmemo, kako se kaže, da se oženimo. Nego ašikovali, tamo-vamo, ovo-ono. Pred kraj smo se dogovorili da se uzmemo. A, 'nakav običaj, ono, ili lančić, nešto da kupiš, ili veru ili prsten, nešto'.⁵⁶⁰ Tokom unakrsnog ispitivanja svjedoku MLD1 je postavljeno pitanje u vezi s datumom vjeridbe, ali on nije mogao navesti datum kada je zaprosio svoju vjericu, rekavši da je to bilo približno "mjesec dana" prije 4. juna 1992.⁵⁶¹ Svjedok MLD1 je i tokom unakrsnog ispitivanja izjavio da mu je teško da se sjeti da se incident u stanu dogodio 4. juna 1992., ali se sjeća da je to bilo "prije mjesec dana [u odnosu na vjeridbu]. Tada je ona vrištala k'o blagojac. Strah, prepala se, razumijete. I baš tad kad smo... ona govori: 'Ne more se ovo nikada zaboraviti, ako se izvučemo, ovo što nam je obećano, da će nas izvući za dva tri dana.'"⁵⁶² Tužilaštvo je svjedoku MLD1 takođe postavilo pitanje zašto je odlučio otići u Beograd, a ne na područje pod kontrolom ABiH-a. Svjedok MLD1 je odgovorio da ih je Milan Lukić mogao

⁵⁵⁵ MLD1, 22. januar 2009., T. 4332-4333.

⁵⁵⁶ MLD1, 22. januar 2009., T. 4334, 4386-4387.

⁵⁵⁷ MLD1, 22. januar 2009., T. 4334-4335, 4380-4381.

⁵⁵⁸ MLD1, 22. januar 2009., T. 4334; P228.

⁵⁵⁹ MLD1, 22. januar 2009., T. 4334-4335.

⁵⁶⁰ MLD1, 22. januar 2009., T. 4381, gdje se upućuje na ID101.

⁵⁶¹ MLD1, 22. januar 2009., T. 4381-4382.

⁵⁶² MLD1, 22. januar 2009., T. 4382.

odvesti u Beograd "[z]ato što mu je bilo usput".⁵⁶³ Tužilaštvo je, osim toga, svjedoku MLD1 postavilo pitanja u vezi s njegovim hapšenjem i pritvorom u trajanju od dva do tri dana u policijskoj stanici u Višegradu u maju 1992. godine.⁵⁶⁴ Svjedok MLD1 je izjavio da su ga pretukli pripadnici Užičkog korpusa koji su došli u policijsku stanicu, ali tvrdio je da ga nije tukao niko iz policije.⁵⁶⁵

149. Svjedok MLD1 i njegova vjerenica su otišli u kuću u koju im je Milan Lukić rekao da odu i u njoj su proveli tri dana.⁵⁶⁶ Tri dana kasnije, 7. juna 1992.,⁵⁶⁷ došao je Milan Lukić, s majkom.⁵⁶⁸ Rekao je da nije uspio nabaviti dokumente za svjedoka MLD1 i njegovu vjerenicu i da ih je "nabavio samo za sebe i za majku".⁵⁶⁹ Međutim, Milan Lukić je donio odjeću za vjerenicu svjedoka MLD1, "odjeću [...] koju nose srpske žene".⁵⁷⁰ Kada je vjerenica svjedoka MLD1 obukla tu odjeću, ona, svjedok MLD1 i Milan Lukić zaputili su u pravcu Priboja, u Srbiji, i zaustavili se na mostu na kojem je bio kontrolni punkt.⁵⁷¹ Majka Milana Lukića nije išla s njima do tog kontrolnog punkta.⁵⁷² Tokom unakrsnog ispitivanja svjedok je izjavio da je taj kontrolni punkt bio na graničnom prijelazu između Bosne i Hercegovine i Srbije u Uvcu.⁵⁷³ Takođe je izjavio da u Uvcu nisu morali pokazati pasoše, "samo ličnu kartu i te potvrde".⁵⁷⁴ Milan Lukić je odveo svjedoka MLD1 i njegovu vjerenicu preko mosta i nekoliko stotina metara niz put i rekao im da su sad u Srbiji.⁵⁷⁵ Milan Lukić im je rekao da će ih čekati u vozilu oko kilometar dalje na putu kad s majkom opet prođe kontrolni punkt.⁵⁷⁶ Svjedok MLD1 i njegova vjerenica su nastavili hodati i došli su na "glavni put koji vodi ka Priboju i Beogradu".⁵⁷⁷ Poslije jednog ili dva kilometra naišli su na Milana

⁵⁶³ MLD1, 22. januar 2009., T. 4390-4391.

⁵⁶⁴ MLD1, 22. januar 2009., T. 4372-4376.

⁵⁶⁵ MLD1, 22. januar 2009., T. 4374, 4389.

⁵⁶⁶ MLD1, 22. januar 2009., T. 4335.

⁵⁶⁷ MLD1, 22. januar 2009., T. 4336.

⁵⁶⁸ MLD1, 22. januar 2009., T. 4336.

⁵⁶⁹ MLD1, 22. januar 2009., T. 4336.

⁵⁷⁰ MLD1, 22. januar 2009., T. 4336.

⁵⁷¹ MLD1, 22. januar 2009., T. 4337.

⁵⁷² MLD1, 22. januar 2009., T. 4337.

⁵⁷³ MLD1, 22. januar 2009., T. 4391.

⁵⁷⁴ MLD1, 22. januar 2009., T. 4392.

⁵⁷⁵ MLD1, 22. januar 2009., T. 4337.

⁵⁷⁶ MLD1, 22. januar 2009., T. 4337.

⁵⁷⁷ MLD1, 22. januar 2009., T. 4337.

Lukića, koji ih je s majkom čekao u automobilu.⁵⁷⁸ Potom su se svi četvero odvezli prema Beogradu, u koji su stigli u poslijepodnevnom satima.⁵⁷⁹

150. Svjedok MLD1 i njegova vjerenica su se smjestili u stanu Milana Lukića u zgradi od bijele cigle na Bežanijskoj Kosi.⁵⁸⁰ Milan Lukić i njegova majka su takođe bili u tom stanu.⁵⁸¹ U tom stanu su ostali četiri dana i otišli su iz njega tek u podne 10. juna 1992., kada su krenuli u pravcu Novog Pazara.⁵⁸² Tokom unakrsnog ispitivanja svjedok MLD1 je objasnio da je u ta četiri dana uračunao i 7. juni 1992.⁵⁸³ On je, nadalje, tokom unakrsnog ispitivanja rekao da su on i njegova vjerenica 10. juna 1992. odlučili da odu u Novi Pazar.⁵⁸⁴ U Novi Pazar ih je odvezao Milan Lukić, a s njima je išla i njegova majka.⁵⁸⁵ Svjedok MLD1 je u svom svjedočenju rekao da su u Novi Pazar stigli 10. juna 1992., oko 20:00 sati.⁵⁸⁶ Nakon što je ostavio svjedoka MLD1 i njegovu vjerenicu, Milan Lukić se odvezao dalje s majkom.⁵⁸⁷ Svjedok MLD1 i njegova vjerenica su potom otišli u jedan u hotel, koji se nalazi u blizini novopazarske tvrđave i autobuske stanice.⁵⁸⁸ Svjedok MLD1 nije znao gdje su Milan Lukić i njegova majka kasnije otišli.⁵⁸⁹ Svjedok MLD1 je izjavio da on i njegova vjerenica nisu namjeravali ostati u Novom Pazaru.⁵⁹⁰

151. Sljedećeg dana, svjedok MLD1 je iz Novog Pazara krenuo autobusom za Višegrad kako bi pokušao da evakuiše roditelje u Novi Pazar.⁵⁹¹ U svjedočenju je rekao da se tako brzo vratio zato što više nije osjećao opasnost, sad kad je uspio

⁵⁷⁸ MLD1, 22. januar 2009., T. 4337.

⁵⁷⁹ MLD1, 22. januar 2009., T. 4337-4338, koji je u svom svjedočenju rekao da su stigli "predveče, tako nešto. Poslijepodne."

⁵⁸⁰ MLD1, 22. januar 2009., T. 4338.

⁵⁸¹ MLD1, 22. januar 2009., T. 4339.

⁵⁸² MLD1, 22. januar 2009., T. 4339-4341.

⁵⁸³ MLD1, 22. januar 2009., T. 4394, 4400-4401.

⁵⁸⁴ MLD1, 22. januar 2009., T. 4396.

⁵⁸⁵ MLD1, 22. januar 2009., T. 4341.

⁵⁸⁶ MLD1, 22. januar 2009., T. 4340.

⁵⁸⁷ MLD1, 22. januar 2009., T. 4341-4342.

⁵⁸⁸ MLD1, 22. januar 2009., T. 4341; 1D101, str. 2.

⁵⁸⁹ MLD1, 22. januar 2009., T. 4341-4342, u svom svjedočenju je takođe rekao da nije ponovo vidio Milana Lukića.

⁵⁹⁰ MLD1, 22. januar 2009., T. 4340.

⁵⁹¹ MLD1, 22. januar 2009., T. 4342-4344, u svom svjedočenju je takođe rekao da je situacija u Višegradu bila drukčija kada se vratio i da su se ljudi skrivali u šumi.

izvući vjerenicu iz Višegrada.⁵⁹² Tokom unakrsnog ispitivanja izjavio je da "[n]ije problem unići u Bosnu, [...] konkretno Višegrad", problem je bio "izaći".⁵⁹³ Svjedok MLD1 je tokom unakrsnog ispitivanja takođe izjavio: "a iz Višegrada, da napustiš grad [...] [t]reba na tim putevima potvrda".⁵⁹⁴ Međutim, pokazalo se da ne može odvesti porodicu u Novi Pazar. Jedini način da se ode iz Višegrada bio je "preko Donje Lijeske gore za Međeđu da se prebacimo. Iz Međeđe za Goražde [...]. Pa iz Goražda neke potvrde moraš da dobiješ da možeš preko Grebka... Bilo je da idemo preko Suhodola za Zenicu."⁵⁹⁵

152. Svjedok MLD1 je u svjedočenju rekao da nije imao prilike da se ponovo sastane sa vjerenicom, rekavši:

Raspitivao sam se ja o njoj, Gdje da je nađem, kako preko svih tih mogućih veza. Iskreno da kažem, volio sam ja nju puno, što jest jest. Bilo i prošlo. I vjerio sam je bio onako kako mi to, prsten... I saznao sam da ona nije među živima, nažalost.⁵⁹⁶

Kada se od njega tokom unakrsnog ispitivanja tražilo da kaže datum smrti vjerenice, svjedok MLD1 je rekao da se raspitivao, ali da ga ne zna.⁵⁹⁷

153. Željko Marković je upoznao Milana Lukića 1987. u Studentskom gradu, naselju u Beogradu.⁵⁹⁸ Milan Lukić nije tamo živio, ali je često posjećivao brata Novicu, koji je živio u istoj zgradi kao i Željko Marković.⁵⁹⁹ Željko Marković je otišao iz Studentskog Grada 1989. godine i sljedeći put je vidio Milana Lukića 1989. ili 1990. godine.⁶⁰⁰

154. Željko Marković je u svom svjedočenju rekao da ga je Milan Lukić nazvao 7. juna 1992. u večernjim satima⁶⁰¹ u njegov stan u Zemunu, u okolini

⁵⁹² MLD1, 22. januar 2009., T. 4398.

⁵⁹³ MLD1, 22. januar 2009., T. 4392, u svom svjedočenju je takođe rekao da, kad se vratio u Višegrad, kod sebe nije imao pasoš, ali je imao ličnu kartu.

⁵⁹⁴ MLD1, 22. januar 2009., T. 4391-4392.

⁵⁹⁵ MLD1, 22. januar 2009., T. 4344.

⁵⁹⁶ MLD1, 22. januar 2009., T. 4346.

⁵⁹⁷ MLD1, 22. januar 2009., T. 4384.

⁵⁹⁸ Željko Marković, 17. decembar 2008., T. 3843.

⁵⁹⁹ Željko Marković, 17. decembar 2008., T. 3843.

⁶⁰⁰ Željko Marković, 17. decembar 2008., T. 3844.

⁶⁰¹ Željko Marković, 17. decembar 2008., T. 3883.

Beograda.⁶⁰² Željko Marković se sjeća tog datuma zato što je večerao sa suprugom i vjenčanim kumom.⁶⁰³ On je u svjedočenju rekao da sa suprugom "živi [...] od 7. juna '88. godine".⁶⁰⁴ On je nadalje za sebe i suprugu izjavio sljedeće: "Svake godine [na godišnjicu vjenčanja] mi obeležimo taj dan, da li je to neka večera u našoj kući ili u restoranu u Beogradu ili odemo do Novog Sada kod kumova."⁶⁰⁵ Tokom unakrsnog ispitivanja on je u svom svjedočenju rekao da je s vjenčanim kumom bio u odnosu kumstva i opovrgao je sugestiju tužilaštva da se njegov vjenčani kum, u slučaju da bude pozvan da svjedoči, ne bi sjetio datuma, zato što "svake godine [...] donese neki poklon kumi svojoj i meni".⁶⁰⁶ Željko Marković ne zna odakle je Milan Lukić zvao.⁶⁰⁷ Milan Lukić je Željku Markoviću rekao da je nakratko u Beogradu zbog majke i da bi se mogli naći u kafiću "Indeks 10", u kojem su se obično nalazili.⁶⁰⁸ Željko Marković je odbio i predložio da se, umjesto tada, u tom kafiću nađu sutradan ujutro u 10:00 sati.⁶⁰⁹

155. Sutradan ujutro, 8. juna 1992., Milan Lukić je već bio u kafiću i pio sok kada je Željko Marković stigao.⁶¹⁰ Milan Lukić, koji je, kako se činilo, "mnogo žurio", objasnio je da se žuri zato što je "doveo majku na neke preglede".⁶¹¹ Milan Lukić mu nije rekao gdje njegova majka ide na te preglede.⁶¹² Međutim, tokom unakrsnog ispitivanja, Željko Marković je izjavio da mu je Milan Lukić rekao da mu je majka u "lošem stanju" i da je "[n]ašao [...] neku vezu tu kod doktora nekih

⁶⁰² Željko Marković, 17. decembar 2008., T. 3856-3857.

⁶⁰³ Željko Marković, 17. decembar 2008., T. 3856-3857, 3880-3881. Na T. 3885-3886, Željko Marković je izjavio da je to bilo jedini put da je vidio Milana Lukića "sve do kraja rata".

⁶⁰⁴ Željko Marković, 17. decembar 2008., T. 3842.

⁶⁰⁵ Željko Marković, 17. decembar 2008., T. 3856.

⁶⁰⁶ Željko Marković, 17. decembar 2008., T. 3880-3881.

⁶⁰⁷ Željko Marković, 17. decembar 2008., T. 3882-3884.

⁶⁰⁸ Željko Marković, 17. decembar 2008., T. 3857. Tokom unakrsnog ispitivanja, Željko Marković je izjavio da vožnja od Višegrada do Beograda, dobrim automobilom, traje tri i po do četiri sata, *id.*, T. 3884.

⁶⁰⁹ Željko Marković, 17. decembar 2008., T. 3857-3859.

⁶¹⁰ Željko Marković, 17. decembar 2008., T. 3858-3859. Tokom unakrsnog ispitivanja, tužilaštvo je svjedoku reklo da nije uvjerljiva tvrdnja da se on sjeća da je Milan Lukić toga dana pio kokakolu i nosio jaknu od antilopa, a ne sjeća se "kada je izbio rat u vašoj zemlji", Željko Marković, 17. decembar 2008., T. 3871-3873. Željko Marković je to objasnio rekavši da je Milan Lukić tu jaknu nosio "dok je bio student u Studentskom gradu" u Beogradu, *id.*

⁶¹¹ Željko Marković, 17. decembar 2008., T. 3858-3859.

⁶¹² Željko Marković, 17. decembar 2008., T. 3874.

koga on zna" i "da je vodi na preglede".⁶¹³ Milan Lukić je takođe rekao da su u njegovom stanu u Beogradu "neki Muslimani", "prijatelji njegovi".⁶¹⁴ Trebao ih je odvesti u Novi Pazar i zanimalo ga je stanje na putu od Beograda do Novog Pazara.⁶¹⁵ Željku Markoviću je to pitanje bilo čudno, ali rekao je Milanu Lukiću da neće imati nikakvih problema na putu za Novi Pazar.⁶¹⁶ Željko Marković je takođe izjavio da se trebao sastati s ujakom u 10:30 radi potrage za novim stanom za iznajmljivanje u Beogradu, kao i da je Milan Lukić otišao prije nego što je njegov ujak došao.⁶¹⁷

156. Milan Lukić se 9. juna 1992. nije javio Željku Markoviću, što je ovome bilo "čudno". Međutim, nazvao ga je 10. juna 1992. godine.⁶¹⁸ U tom kratkom razgovoru, Milan Lukić je rekao da ide u Novi Pazar.⁶¹⁹

157. Svjedok MLD15 je u svjedočenju rekao da je Milana Lukića upoznao u jednom restoranu krajem 1990. godine, nakon čega ga je vidio više puta.⁶²⁰ Izjavio je da ga je Milan Lukić nazvao u podne 7. juna 1992. godine.⁶²¹ Milan Lukić je rekao da je došao u Beograd da bi odveo majku "u bolnicu na pregled".⁶²² Svjedok MLD15 je iskoristio priliku da ga pozove na svoju proslavu te večeri.⁶²³ To je trebala biti proslava iznenađenja u restoranu "Maca" u Zemunu, blizu Beograda, na kojoj je svjedok MLD15 planirao da zaprosi svoju djevojku.⁶²⁴ Proslava je zamišljena kao "večera i piće" i "okupljanje dragih ljudi".⁶²⁵ Tokom

⁶¹³ Željko Marković, 17. decembar 2008., T. 3875. Željko Marković je u svom svjedočenju izjavio da mu je bilo "specifično da je stigao iz ratnog područja u Beograd zbog majke", *id.*, T. 3885.

⁶¹⁴ Željko Marković, 17. decembar 2008., T. 3859. Tokom unakrsnog ispitivanja, Željko Marković se složio da ti prijatelji Muslimani možda nisu bili iz Višegrada i da mora da su se međusobno dobro poznavali s obzirom na to da su odsjeli u stanu Milana Lukića, Željko Marković, 17. decembar 2008., T. 3873-3874.

⁶¹⁵ Željko Marković, 17. decembar 2008., T. 3859. Željko Marković je u svom svjedočenju takođe rekao da je Novi Pazar mjesto u kojem Muslimani čine znatan dio stanovništva, Željko Marković, 17. decembar 2008., T. 3881-3882.

⁶¹⁶ Željko Marković, 17. decembar 2008., T. 3859.

⁶¹⁷ Željko Marković, 17. decembar 2008., T. 3859.

⁶¹⁸ Željko Marković, 17. decembar 2008., T. 3859-3860.

⁶¹⁹ Željko Marković, 17. decembar 2008., T. 3860.

⁶²⁰ MLD15, 14. januar 2009., T. 4097-4099.

⁶²¹ MLD15, 14. januar 2009., T. 4102 i 3. februar 2009., T. 4665-4666.

⁶²² MLD15, 14. januar 2009., T. 4102-4103.

⁶²³ MLD15, 14. januar 2009., T. 4101-4102.

⁶²⁴ MLD15, 14. januar 2009., T. 4101-4102 i 3. februar 2009., T. 4670.

⁶²⁵ MLD15, 14. januar 2009., T. 4101.

unakrsnog ispitivanja svjedok MLD15 je izjavio da nije rekao Milanu Lukiću ko će doći na proslavu jer je to bio "parti iznenađenja". Na pitanje koliko unaprijed je pozvao goste, svjedok je izjavio sljedeće: "To je bilo mjesto gdje smo se mi svakodnevno okupljali u noćnim satima. Tako da nisam ja imao potrebe nikog da zovem. Bili su tu svako večer moji prijatelji."⁶²⁶ U nastavku unakrsnog ispitivanja svjedok MLD15 je izjavio da je taj restoran "bilo mjesto gdje smo se [...] sastajali, mladi iz Zemuna",⁶²⁷ kao i to da misli da osobe na proslavi nisu znale da će on zaprositi vjericu.⁶²⁸

158. Proslava je trajala od 20:00 sati do ponoći⁶²⁹ i već je bila u toku kada je Milan Lukić došao u restoran, "[m]ožda oko pola sata, sat vremena" poslije početka proslave.⁶³⁰ Kada je Milan Lukić ušao u restoran, žena za stolom svjedoka MLD15, po svemu sudeći, "zbog neke svađe koja je između [nje i Milana Lukića] bila prethodnih...ne znam već kad", ustala je i otišla.⁶³¹ Svjedok MLD15 je izjavio da mu se taj događaj urezao u pamćenje zato što ga je iznenadila reakcija te žene.⁶³² Svjedok MLD15 je izjavio da se ta žena uzrujala zato što se "šali[o] na njen račun" i zato što je "znala da će on vjerovatno da se šali".⁶³³ Svjedok MLD15 je nadalje rekao da je dotad već zaprosio vjericu.⁶³⁴ Svjedok MLD15 je izjavio da je i on otišao kako bi tu ženu odvezao kući.⁶³⁵ Nakon što ju je odvezao, vratio se na proslavu.⁶³⁶ Kada mu je tokom unakrsnog ispitivanja postavljeno pitanje zašto je odlučio da tu ženu odveze kuću, svjedok MLD15 je rekao da je "osjećao potrebu" zato što su se "svakodnevno" viđali i bili su "veliki prijatelji".⁶³⁷

⁶²⁶ MLD15, 3. februar 2009., T. 4670, u svom svjedočenju je takođe rekao da nije bilo potrebe da rezervišu sto: "ja i ona smo bili svakodnevni gosti. Praktično su imali vazda mjesto za nas".

⁶²⁷ MLD15, 3. februar 2009., T. 4670.

⁶²⁸ MLD15, 3. februar 2009., T. 4671-4672.

⁶²⁹ MLD15, 3. februar 2009., T. 4672.

⁶³⁰ MLD15, 3. februar 2009., T. 4672.

⁶³¹ MLD15, 14. januar 2009., T. 4104 i 3. februar 2009., T. 4673-4674.

⁶³² MLD15, 14. januar 2009., T. 4104.

⁶³³ MLD15, 3. februar 2009., T. 4673-4674.

⁶³⁴ MLD15, 3. februar 2009., T. 4674.

⁶³⁵ MLD15, 14. januar 2009., T. 4094.

⁶³⁶ MLD15, 14. januar 2009., T. 4095.

⁶³⁷ MLD15, 3. februar 2009., T. 4674, koji je dodao da žena nije uzela taksi zato što se "nije [...] baš vozalo taksijima".

159. Svjedok MLD15 se 9. juna 1992. sastao s Milanom Lukićem da bi igrali biljar u jednom kafiću ili restoranu u Zemunu.⁶³⁸ Svjedok MLD15 je u svom svjedočenju rekao da je u taj kafić došla i žena koja je s Milanom Lukićem bila u svađi i da su se ona i Milan Lukić pomirili.⁶³⁹

160. Svjedokinja MLD10, Muslimanka, u svom svjedočenju je rekla da dobro poznaje Milana Lukića i njegovu porodicu, da ga zna od rođenja i da su bili komšije.⁶⁴⁰ Posljednji put je vidjela Milana Lukića 1990. godine.⁶⁴¹

161. Prema iskazu svjedokinje MLD10, ona je u poslijepodnevним satima 8. juna 1992. iz svog stana u Crnoj Gori nazvala sestru Milana Lukića u Beograd kako bi stupila u kontakt s Milanom Lukićem jer ga je htjela pitati "šta je sa mojima" u BiH.⁶⁴² Sestra Milana Lukića je rekla da je Milan Lukić u Beogradu, ali da u tom trenutku nije s njom.⁶⁴³ Svjedokinja MLD10 je Milanu Lukiću ostavila poruku da je nazove, što je on i učinio te večeri između 20:00 i 21:00 sat.⁶⁴⁴ Milan Lukić je pitao svjedokinju MLD10 da li je udata, "kako živi", kako je, nakon čega ga je svjedokinja MLD10 zamolila da se sastanu.⁶⁴⁵ Milan Lukić je predložio da se sastanu u Novom Pazaru, a svjedokinja MLD10 ga je pitala postoji li mogućnost da se nađu negdje drugdje. Međutim, on je rekao "da je prevezio neke Muslimane iz Višegrada u Novi Pazar da ih skloni sa ratnog područja".⁶⁴⁶ Tokom unakrsnog ispitivanja svjedokinja MLD10 je izjavila da se u tom telefonskom razgovoru raspitivala za svoju porodicu.⁶⁴⁷ Milan Lukić joj je nadalje rekao da je u Beogradu zato što mu majka "ima neku kontrolu pretrage, snimanje, sedmog [...] da ide na ultrazvuk" bubrega.⁶⁴⁸ Svjedokinja MLD10 je

⁶³⁸ MLD15, 14. januar 2009., T. 4095-4096, 3. februar 2009., T. 4666-4667.

⁶³⁹ MLD15, 14. januar 2009., T. 4096.

⁶⁴⁰ MLD10, 18. decembar 2008., T. 3947, 3951.

⁶⁴¹ MLD10, 14. januar 2009., T. 3997, 4046.

⁶⁴² MLD10, 18. decembar 2008., T. 3953-3954, 4012, 14. januar 2009., T. 4047-4048; P215, str. 1, gdje se kaže da se to dogodilo "[n]eka dva dana ranije" 10. juna 1992.

⁶⁴³ MLD10, 18. decembar 2008., T. 3953-3954. Pretresno vijeće napominje da P215 ne sadrži informaciju da je Milan Lukić bio u Beogradu.

⁶⁴⁴ MLD10, 18. decembar 2008., T. 3953-3954; P215, str. 1.

⁶⁴⁵ MLD10, 18. decembar 2008., T. 3953.

⁶⁴⁶ MLD10, 18. decembar 2008., T. 3953-3954.

⁶⁴⁷ MLD10, 18. decembar 2008., T. 4012.

⁶⁴⁸ MLD10, 18. decembar 2008., T. 3955. Svjedokinja MLD10 je tokom unakrsnog ispitivanja potvrdila datum pregleda, MLD10, 18. decembar 2008., T. 4001, izjavivši takode da je razlog za

izjavila da "vjeruje" da Dom zdravlja u Višegradu nije imao opremu za pregled ultrazvukom, kao i da su ljude u Višegradu "za najmanje sitnice" slali u bolnice u Užicu, Foči ili Beogradu.⁶⁴⁹ Izjavila je nadalje da bolnica u Užicu nije imala sve što je imala bolnica u Beogradu i da je bolnica u Užicu bila "uglavnom za ležanje u bolnici, za porođaj žena i tako".⁶⁵⁰

162. Svjedokinja MLD10 je izjavila da zna da se to dogodilo 8. i 10. juna zato što se njen suprug prije toga vratio iz Njemačke, gdje je radio od 1973. godine, "sedam dana" prije toga, kao i to da ona slavi "rođendan 13. juna", što je "sveti Antun Padovanski".⁶⁵¹ Dana 10. juna 1992. godine, oko 13:00 sati, Milan Lukić je nazvao svjedokinju MLD10 i potvrdio sastanak u Novom Pazaru, nakon čega je svjedokinja MLD10 sa suprugom krenula iz Crne Gore. Putovanje je trajalo približno četiri sata.⁶⁵² Sastala se s Milanom Lukićem kod tvrđave u Novom Pazaru između 19:00 i 20:00 sati.⁶⁵³ Susret je trajao "nekih 15 [minuta] do pola sata, nije više".⁶⁵⁴ Tokom tog susreta, kojem je prisustvovao i suprug svjedokinje MLD10, svjedokinja MLD10 je Milana Lukića pitala

za moje. Da li ih viđa, da li je čuo za nekog, gdje se nalaze i tako. On mi je objasnio tako, da će se potruditi da ih nađe i da ima saznanja da moga oca privode. Da on mora da se javlja u stanicu milicije u Višegrad. I da će se potruditi da ih nađe čim se vrati iz Novog Pazara.⁶⁵⁵

Svjedokinja MLD10 je Milanu Lukiću dala paket u kojem je bila "šteda cigareta, možda jedan kilogram kafe i 100 maraka" i zamolila ga da to dâ njenim roditeljima.⁶⁵⁶ Milan Lukić je svjedokinji MLD10 rekao da će im to "predati", "da će potruditi 100 posto da ih nađe i obećao mi je sve što bude u njegovoj moći da

pregled bilo "od bubrega nešto, na ultrazvuk bubrega, kamena, tako nešto". Na pitanje da li je Milan Lukić rekao zašto je doveo majku na pregled ultrazvukom u Beograd, zašto to nisu napravili u Višegradu, svjedokinja MLD10 je izjavila sljedeće: "vjerujem da mi to u Višegradu nismo ni imali", MLD10, 18. decembar 2008., T. 4001-4002.

⁶⁴⁹ MLD10, 18. decembar 2008., T. 4001-4002.

⁶⁵⁰ MLD10, 18. decembar 2008., T. 4002.

⁶⁵¹ MLD10, 18. decembar 2008., T. 3955.

⁶⁵² MLD10, 18. decembar 2008., T. 3955-3956, u svom svjedočenju je rekla da su se vozili "Bar-Podgorica, Podgorica-Ivangrad, onda iz Ivangrada Rožaje - Novi Pazar".

⁶⁵³ MLD10, 18. decembar 2008., T. 3953-3956.

⁶⁵⁴ MLD10, 18. decembar 2008., T. 3957.

⁶⁵⁵ MLD10, 18. decembar 2008., T. 3957.

⁶⁵⁶ MLD10, 18. decembar 2008., T. 3954, 3955, 3957.

će im pomoći i moralno i materijalno".⁶⁵⁷ Tokom unakrsnog ispitivanja svjedokinja MLD10 je izjavila da je tek 2000. godine, tokom posjete ocu i bratu, od njih saznala da je Milan Lukić isporučio njen paket.⁶⁵⁸ Izjavila je da to saznala tako kasno zato što "nisu imali priliku prije, ja nisam znala gdje su oni".⁶⁵⁹ Svjedokinja je izjavila da je na kraju susreta s Milanom Lukićem vidjela majku Milana Lukića i razgovarala s njom pet minuta.⁶⁶⁰

163. Svjedokinja MLD17 je u svjedočenju rekla da je Milana Lukića upoznala u aprilu 1992. godine u Beogradu, kada se doselila u zgradu u kojoj je on stanovao.⁶⁶¹ Svjedokinja MLD17 i Milan Lukić su se tokom aprila i početkom maja 1992. godine znali naći na kafi.⁶⁶² Međutim, svjedokinja MLD17 je tokom unakrsnog ispitivanja rekla da se tokom aprila 1992. godine s Milanom Lukićem sastajala "dva puta, tri u tjednu i preko, mislim, vikenda".⁶⁶³

164. Svjedokinja MLD17 je vidjela Milana Lukića 7. juna 1992. godine u Beogradu.⁶⁶⁴ Sjeća se da je to bio 7. juni 1992. zato što je toga dana organizovala malu kućnu zabavu za prijatelje i rodbinu da proslavi kupovinu stana 29. maja 1992. godine.⁶⁶⁵ Sjeća se da je sreća Milana Lukića između 17:00 i 18:00 sati, kada je izašla iz zgrade da kupi još pića za zabavu. Svjedokinja MLD17 je vidjela Milana Lukića, u uniformi, kako vadi stvari iz automobila.⁶⁶⁶ Svjedokinji MLD17 je bilo drago što ga vidi, pa ga je pozvala na zabavu.⁶⁶⁷ Milan Lukić je odbio njen poziv zato što su mu u stanu bili bolesna majka i neki prijatelji.⁶⁶⁸ Svjedokinja

⁶⁵⁷ MLD10, 18. decembar 2008., T. 3957.

⁶⁵⁸ MLD10, 14. januar 2009., T. 4044-4045.

⁶⁵⁹ Pretres, 14. januar 2009., T. 4045.

⁶⁶⁰ MLD10, 18. decembar 2008., T. 3958.

⁶⁶¹ MLD17, 4. februar 2009., T. 4700.

⁶⁶² MLD17, 4. februar 2009., T. 4700, 4714.

⁶⁶³ MLD17, 4. februar 2009., T. 4714-4715.

⁶⁶⁴ MLD17, 4. februar 2009., T. 4702.

⁶⁶⁵ MLD17, 4. februar 2009., T. 4702, u svom svjedočenju je takode rekla da se sjeća da je 7. juni 1992. bio nedjelja.

⁶⁶⁶ MLD17, 4. februar 2009., T. 4703. Tokom unakrsnog ispitivanja, svjedokinja MLD17 je izjavila da je taj automobil bio tamne boje, ali da se ne sjeća marke. Međutim, sjeća se da je Milan Lukić iz automobila vadio "[p]utne torbe, mislim, sa ručkom", MLD17, 4. februar 2009., T. 4719-4720.

⁶⁶⁷ MLD17, 4. februar 2009., T. 4703.

⁶⁶⁸ MLD17, 4. februar 2009., T. 4703.

MLD17 nije pitala može li posjetiti njegovu majku jer je mislila da će "ona ostati tu duže vremena".⁶⁶⁹

165. U jednom trenutku 8. juna 1992. godine, svjedokinja MLD17 je sa svog balkona vidjela Milana Lukića na parkiralištu.⁶⁷⁰ U jutarnjim satima 9. juna 1992. godine, svjedokinja MLD17 je išla da kupi doručak i na izlazu iz stambene zgrade je srela Milana Lukića.⁶⁷¹ Otprilike u 07:30 sati 10. juna 1992. godine, Milan Lukić je pozvonio na vrata svjedokinje MLD17.⁶⁷² Svjedokinja MLD17 ga je pozvala da uđe i on je pristao, ali rekao je da će ući samo nakratko, jer mu se žuri.⁶⁷³

166. Odbrana Milana Lukića je ponudila kao dokaz ugovor o izgradnji i prodaji jednog stana u stambenom naselju na Bežanijskoj Kosi, Novi Beograd, od 6. januara 1992. godine.⁶⁷⁴ Ugovor su sklopili "Energoprojekt Visokogradnja d.d." i Milan Lukić, kao kupac, na adresi Slobodana Penezića 5, Beograd, i na njemu je jedan potpis. Prema članu 10 tog ugovora, "predviđen je [bio] rok završetka do 15-01-92 godine".

3. Dokazi kojima je tužilaštvo pobijalo alibi

(a) Navodi tužilaštva u vezi s uticanjem odbrane Milana Lukića na svjedoke

(i) Argumenti

167. Tužilaštvo tvrdi da je svjedokinja MLD10 bila umiješana u pokušaj podmićivanja dva potencijalna svjedoka odbrane, Hamdije Vilića i svjedoka MLD2, i da ta umiješanost diskredituje njen iskaz.⁶⁷⁵ Tužilaštvo takođe tvrdi da je odbrana pokušala fabrikovati dokaze u prilog alibiju Milana Lukića za incident na

⁶⁶⁹ MLD17, 4. februar 2009., T. 4718.

⁶⁷⁰ MLD17, 4. februar 2009., T. 4705.

⁶⁷¹ MLD17, 4. februar 2009., T. 4705.

⁶⁷² MLD17, 4. februar 2009., T. 4706.

⁶⁷³ MLD17, 4. februar 2009., T. 4706.

⁶⁷⁴ 1D239.

⁶⁷⁵ Završni pretresni podnesak tužilaštva s javnim i povjerljivim dodacima, zaveden 12. maja 2009. (dalje u tekstu: Završni pretresni podnesak tužilaštva), par. 486, 497-501.

obali Drine i incident u fabrici "Varda".⁶⁷⁶ Tužilaštvo napominje da je svjedok VG146 u svjedočenju rekao da je bio plaćen da za odbranu Milana Lukića potpiše izjavu svjedoka, koju nikad nije pročitao.⁶⁷⁷ Tužilaštvo takođe napominje da se iz transkripta jednog razgovora s gospodinom A, za kojeg je odbrana najavila da će svjedočiti u prilog alibiju Milana Lukića za incident na obali Drine, vidi da je gospodin A plaćen 1.000 EUR da potpiše izjavu svjedoka.⁶⁷⁸

168. Tužilaštvo je tvrdilo da je Jelena Rašić, koordinator predmeta tima odbrane Milana Lukića, sastavila izjave svjedoka VG146, koji je prvobitno bio na spisku svjedoka odbrane,⁶⁷⁹ i svjedoka MLD1, kao i to da je Milan Lukić lično kontaktirao sa Hamdijom Vilićem, svjedokinjom MLD10 i svjedokom MLD15.⁶⁸⁰ Posebno s obzirom na iskaz Hamdije Vilića u vezi s njegovom komunikacijom s Milanom Lukićem, tužilaštvo tvrdi da Pretresno vijeće prilikom ocjene vjerodostojnosti tog svjedoka odbrane mora pridati težinu dokazu da je on prije svjedočenja razgovarao s Milanom Lukićem lično. Tužilaštvo takođe iznosi argument da pokušaji Milana Lukića da fabrikuje lažni alibi ili utiče na moguće svjedoke dokazuju da je svjestan krivice.⁶⁸¹

169. Odbrana Milana Lukića tvrdi da se tužilaštvo služi "apsurdnim i prezira vrijednim insinuacijama da svaki kontakt tima odbrane sa svjedocima predstavlja dokaz o lažnom svjedočenju".⁶⁸² Odbrana takođe tvrdi da se tužilaštvo tokom unakrsnog ispitivanja nije bavilo iskazom svjedokinje MLD10 i nije ga

⁶⁷⁶ Završni pretresni podnesak tužilaštva, Dodatak E, par. E39.

⁶⁷⁷ Završni pretresni podnesak tužilaštva, par. 489.

⁶⁷⁸ Završni pretresni podnesak tužilaštva, Dodatak E, par. E39.

⁶⁷⁹ Ažurirani spisak svjedoka Milana Lukića u skladu s nalogom Pretresnog vijeća, zaveden kao povjerljiv 2. decembra 2008. s povjerljivim dodatkom, Dodatak A; Podnesci Milana Lukića na osnovu pravila 65 *ter*(G), zavedeni kao povjerljivi 19. novembra 2008. s povjerljivim dodacima; Završni pretresni podnesak tužilaštva, par. 489.

⁶⁸⁰ Tužilaštvo, par. 497, 502, 506.

⁶⁸¹ Završni pretresni podnesak tužilaštva, par. 25.

⁶⁸² Završni pretresni podnesak i argumentacija Milana Lukića, zaveden 13. maja 2009. (dalje u tekstu: Završni pretresni podnesak Milana Lukića), gdje odbrana u nastavku kaže da "takav osude vrijedan čin bacanja ljage na redovnu obavezu i zadatak odbrane pokazuje kako se tim tužilaštva, u odsustvu ograničenja od strane Pretresnog vijeća, oteo kontroli i okaljao postupak, nanoseći nepopravljivu štetu propisnom vodenju postupka, interesima pravde i integritetu postupka, istovremeno ugrožavajući prava optuženog, uz pokušaj izvrtanja tereta dokazivanja i presumpcije nevinosti." V. takođe *id.*, par. 509.

pobijalo.⁶⁸³ Gledište odbrane jest da su svjedoci koji su svjedočili o alibiju koji je iznesen u vezi s incidentom na obali Drine i incidentom u fabrici "Varda" dali vjerodostojne i potkrepljujuće dokaze.⁶⁸⁴ Odbrana nije iznijela dodatne argumente u vezi s navodima tužilaštva.

(ii) Dokazi dobijeni od Hamdije Vilića

170. Pretresno vijeće je, po zahtjevu tužilaštva na osnovu pravila 77, 29. avgusta 2008. naložilo tužilaštvu da pokrene istragu po optužbama za moguće nepoštovanje Suda u vezi s navodnim podmićivanjem svjedoka MLD2 i svjedokinje MLD10.⁶⁸⁵ Dana 6. oktobra 2008., Pretresno vijeće je, u skladu s pravilom 77(D), zaključilo da ne postoji dovoljna osnova za postupak, ne dovodeći pritom u pitanje pravo tužilaštva da "podnese nove zahtjeve za pribavljanje ili uvođenje dokaza relevantnih za navode o pokušaju podmićivanja u sklopu pobijanja dokaza odbrane o alibiju".⁶⁸⁶ Pretresno vijeće je 6. novembra 2008. odobrilo zahtjev tužilaštva da Hamdiju Vilića doda na spisak svjedoka kao svjedoka koji će svjedočiti u svrhu pobijanja alibija.⁶⁸⁷

171. Hamdija Vilić je u svjedočenju izjavio da su mu se svjedokinja MLD10 i njen suprug obratili 4. juna 2008. u vezi s mogućnošću da kao svjedok o alibiju svjedoči za Milana Lukića u vezi s paljevinom u Pionirskoj ulici i zauzvrat dobije

⁶⁸³ Završni pretresni podnesak Milana Lukića, par. 532.

⁶⁸⁴ V. *npr.* Završni pretresni podnesak Milana Lukića, par. 508.

⁶⁸⁵ Nalog po hitnom zahtjevu tužilaštva da se istraži moguće nepoštovanje Suda, koji je zaveden kao povjerljiv i *ex parte* 29. avgusta 2008.; Hitan zahtjev tužilaštva da se izda nalog za pokretanje istrage o mogućem nepoštovanju Međunarodnog suda, s povjerljivim i *ex parte* dodacima, koji je zaveden kao povjerljiv i *ex parte* 13. avgusta 2008. V. takođe Nalog po hitnom zahtjevu tužilaštva za izmjenu Naloga za provođenje istrage o mogućem nepoštovanju Međunarodnog suda, koji je zaveden kao povjerljiv i *ex parte* 23. septembra 2008.; Hitan zahtjev tužilaštva za izmjenu Naloga za provođenje istrage o mogućem nepoštovanju Međunarodnog suda s povjerljivim i *ex parte* dodatkom, zaveden kao povjerljiv i *ex parte* 12. septembra 2008. Svjedok MLD2 je bio na spisku svjedoka odbrane Milana Lukića, ali nije svjedočio. Svjedokinja MLD10 je svjedočila 18. decembra 2008.

⁶⁸⁶ Povjerljiva i *ex parte* Odluka po izvještaju koji je tužilaštvo podnijelo u skladu s nalogom za istragu mogućeg nepoštovanja Suda, s izmjenama i dopunama, i Odluka po zahtjevu za odobrenje da se izmijeni spisak svjedoka tužilaštva, Odluka po trećem hitnom zahtjevu tužilaštva u vezi s postupkom zbog nepoštovanja suda, zavedena kao povjerljiva i *ex parte* 6. oktobra 2008., kojom je ukinut *ex parte* status većine tih podnesaka.

⁶⁸⁷ Odluka po zahtjevu tužilaštva za odobrenje da izmijeni spisak svjedoka (Hamdija Vilić), koja je zavedena kao povjerljiva 6. novembra 2008.

"sve [...] u životu što mi bude potrebno, znači uključujući i finansije".⁶⁸⁸ On je nekoliko puta razgovarao s Milanom Lukićem u vezi s tim dogovorom.⁶⁸⁹ Hamdija Vilić je, po uputama svjedokinje MLD10, 22. juna 2008. otišao u njenu kuću kako bi se sastao s dvije osobe za koje je rekao da su advokati Milana Lukića.⁶⁹⁰ Kada je stigao, ti advokati nisu bili tamo. Svjedokinja MLD10 mu je dala komad papira, na jednoj strani je bila napisana poruka Milana Lukića za Hamdiju Vilića, a na drugoj strani je bila poruka za svjedokinju MLD10, koju ona nije dala Hamdiji Viliću da pročita.⁶⁹¹ Poruka namijenjena Hamdiji Viliću upućivala ga je da u svom svjedočenju kaže da je bio vojni komandant u sastavu muslimanskih snaga koje su presrele kolonu srpske vojske u Kopitu, ubile tri srpska oficira i držale Milana Lukića "i njegovu vojsku" tamo u okruženju od 13. juna do 15. juna 1992. godine.⁶⁹²

172. Advokati su stigli ubrzo poslije toga, prvo su se sastali sa svjedokinjom MLD10, a zatim s Hamdijom Vilićem.⁶⁹³ Hamdija Vilić je u svom svjedočenju rekao da su mu ti advokati rekli da mu je Milan Lukić spreman dati 100.000 EUR.⁶⁹⁴ Kada im je rekao da to što se od njega očekuje da ispriča u svom svjedočenju nije istina i da će odbiti da svjedoči, nisu vršili pritisak na njega. Hamdija Vilić je to potvrdio tokom glavnog ispitivanja, kao i tokom unakrsnog ispitivanja.⁶⁹⁵ Tokom unakrsnog ispitivanja Hamdija Vilić je takođe izjavio da se Armiji BiH priključio tek 20. juna 1992. godine i da 14. juna 1992. nije bio u Kopitu.⁶⁹⁶ Izjavio je takođe da ne zna ni za kakav incident između muslimanskih snaga i kolone srpske vojske u Kopitu toga dana.⁶⁹⁷

173. Hamdija Vilić je u svjedočenju rekao da misli da su njegova supruga i troje djece izgubili život u incidentu na Bikavcu 27. juna 1992. i da je Milan

⁶⁸⁸ Hamdija Vilić, 11. novembar 2008., T. 3457-3458.

⁶⁸⁹ Hamdija Vilić, 11. novembar 2008., T. 3460, 3462, 3466.

⁶⁹⁰ Hamdija Vilić, 11. novembar 2008., T. 3461, 3463.

⁶⁹¹ Hamdija Vilić, 11. novembar 2008., T. 3463-3464.

⁶⁹² Hamdija Vilić, 11. novembar 2008., T. 3464-3465.

⁶⁹³ Hamdija Vilić, 11. novembar 2008., T. 3468-3470.

⁶⁹⁴ Hamdija Vilić, 11. novembar 2008., T. 3471.

⁶⁹⁵ Hamdija Vilić, 11. novembar 2008., T. 3472, 3492.

⁶⁹⁶ Hamdija Vilić, 11. novembar 2008., T. 3479, 3486-3487.

⁶⁹⁷ Hamdija Vilić, 11. novembar 2008., T. 3486, 3487.

Lukić odgovoran za taj incident.⁶⁹⁸ Rekao je to tim advokatima kada je odbio njihovu ponudu.⁶⁹⁹ Nije prihvatio sugestiju odbrane Milana Lukića da su advokati pogrešno mislili da je on zaista bio u Kopitu u periodu na koji se odnosi alibi.⁷⁰⁰ Međutim, izjavio je da su mu samo svjedokinja MLD10, suprug svjedokinje MLD10 i Milan Lukić govorili o mogućnosti sticanja koristi od svjedočenja.⁷⁰¹

174. Hamdija Vilić je takođe izjavio da je svjedokinja MLD10, u ime Milana Lukića, dala svom bratu, svjedoku MLD2, 5.000 EUR za njegov pristanak da lažno svjedoči o alibiju Milana Lukića. Hamdija Vilić je izjavio da je svjedok MLD2 potrošio taj novac i onda odbio svjedočiti jer "ne zna ništa",⁷⁰² kao i da se svjedok MLD2 boji javiti na telefon zato što je odbio svjedočiti.⁷⁰³

(iii) Dokazi dobijeni od svjedokinje MLD10

175. Svjedokinja MLD10 je u svjedočenju rekla da se plašila i da se još uvijek plaši Hamdije Vilića zato što je "ubio borce sa kojima je bio u ratu" i zato što se "ne trijezni",⁷⁰⁴ kao i to da je maltretirao njenog brata, svjedoka MLD2, zato što je ovaj pristao da svjedoči za odbranu Milana Lukića.⁷⁰⁵ Posvjedočila je da je stupila u kontakt s Hamdijom Vilićem u vezi sa svjedočenjem za odbranu Milana Lukića.⁷⁰⁶ Prema njenom svjedočenju u okviru glavnog i unakrsnog ispitivanja, Hamdija Vilić je bio taj koji je tražio da se s advokatima sastane u njenoj kući, a ne u Sarajevu, što bi advokatima bilo praktičnije.⁷⁰⁷ U unakrsnom ispitivanju svjedokinja MLD10 je takođe izjavila da je Hamdija Vilić došao oko 8:00 ili 9:00 sati, premda ga je ona pozvala da dođe dan ranije i prenoći u njenoj kući prije sastanka.⁷⁰⁸ Kada joj je tokom unakrsnog ispitivanja postavljeno pitanje zašto je Hamdiju Vilića, ako ga se plašila, ne samo primila u kuću nego ga čak pozvala da prenoći, svjedokinja MLD10 je izjavila da ga se tada još nije plašila jer joj je, kada ga je pitala, rekao da će svjedočiti za Milana Lukića.⁷⁰⁹ Tokom unakrsnog ispitivanja svjedokinja MLD10 je izjavila da je sastanak advokata odbrane s

⁶⁹⁸ Hamdija Vilić, 11. novembar 2008., T. 3456, 3472.

⁶⁹⁹ Hamdija Vilić, 11. novembar 2008., T. 3472.

⁷⁰⁰ Hamdija Vilić, 11. novembar 2008., T. 3492.

⁷⁰¹ Hamdija Vilić, 11. novembar 2008., T. 3507.

⁷⁰² Hamdija Vilić, 11. novembar 2008., T. 3467-3468.

⁷⁰³ Hamdija Vilić, 11. novembar 2008., T. 3468.

Hamdijom Vilićem u njenoj kući trajao "možda 5 minuta, ni toliko".⁷¹⁰ Izjavila je da je Hamdija Vilić rekao advokatima da će svjedočiti samo ako mu plate, što su advokati odmah odbili i završili razgovor.⁷¹¹

176. Tokom unakrsnog ispitivanja svjedokinja MLD10 je izjavila da ona i njen brat, svjedok MLD2, nisu komunicirali tokom godine dana prije njenog svjedočenja jer se plašila Hamdije Vilića, koji je blizak i sa svjedokom MLD2.⁷¹² Ona je takođe osporila da su ona i svjedok MLD2 prihvatili 21.000 EUR u zamjenu za svjedočenje.⁷¹³ Ona je, nadalje, osporila da je između nje i svjedoka MLD2 došlo svađe zato što mu je dala samo 5.000 EUR od 21.000 EUR.⁷¹⁴ Tokom unakrsnog ispitivanja izjavila je takođe da ju je, po njenom mišljenju, Hamdija Vilić optužio da je pristala da lažno svjedoči za novac zato što je on "nacionalista" koji ne odobrava to što ona, Muslimanka, živi sa Srbinom.⁷¹⁵

(iv) Dokazi dobijeni od svjedoka VG146

177. Dana 10. februara 2009., po zahtjevu tužilaštva na osnovu pravila 77, Pretresno vijeće je tužilaštvu naložilo da istraži drugi niz navoda o nepoštovanju Suda.⁷¹⁶ Navodi tužilaštva odnosili su se na način na koji su dobijene izjave svjedoka odbrane Milana Lukića, uključujući svjedoka MLD1. Nakon što je primilo izvještaj tužilaštva o tim navodima, Pretresno vijeće je naložilo stranama u postupku da dostave obrazložene zahtjeve u kojima će reći da li žele da se osobe navedene u tom izvještaju pozovu kao svjedoci.⁷¹⁷ Pretresno vijeće je potom dozvolilo tužilaštvu da pozove svjedoke VG145 i VG146,⁷¹⁸ koji su obojica prvobitno bili na spisku svjedoka Milana Lukića.⁷¹⁹ Ni tužilaštvo ni odbrana

⁷⁰⁴ MLD10, 18. decembar 2008., T. 3972.

⁷⁰⁵ MLD10, 18. decembar 2008., T. 3988.

⁷⁰⁶ MLD10, 18. decembar 2008., T. 4023-4024 i 14. januar 2009., T. 4057-4058.

⁷⁰⁷ MLD10, 18. decembar 2008., T. 3973-3974, 4023.

⁷⁰⁸ MLD10, 18. decembar 2008., T. 4023.

⁷⁰⁹ MLD10, 18. decembar 2008., T. 4022, 4024.

⁷¹⁰ MLD10, 14. januar 2009., T. 4059.

⁷¹¹ MLD10, 18. decembar 2008., T. 3974-3975, i 14. januar 2009., T. 4059-4060.

⁷¹² MLD10, 18. decembar 2008., T. 4021-4022, 4025, i 14. januar 2009., T. 4068.

⁷¹³ MLD10, 18. decembar 2008., T. 4026.

⁷¹⁴ MLD10, 18. decembar 2008., T. 4026, 4027.

⁷¹⁵ MLD10, 14. januar 2009., T. 4065-4066.

Milana Lukića nisu zatražili da se u vezi s navodima o nepoštovanju Suda pozove svjedok MLD1, koji je prije toga već svjedočio 22. januara 2009. godine.

178. Svjedok VG145 je prema rasporedu trebao svjedočiti 3. aprila 2009., ali na kraju nije svjedočio.⁷²⁰ Svjedok VG146 je u svjedočenju rekao da mu je 2008. godine, mjesec ili dva prije Nove godine, svjedok VG145 rekao za mogućnost da zarade nešto novaca.⁷²¹ Svjedok VG146 se sastao sa svjedokom VG145 i gospodinom A u jednom kafiću, njih dvojica su mu uzeli ličnu kartu, otišli i nije ih bilo približno 45 minuta.⁷²² Svjedok VG145 je potom odveo svjedoka VG146 u opštinu, gdje je jedna žena svjedoku VG146 dala na potpis pet kopija nekog dokumenta.⁷²³ Svjedok VG146 je u svom svjedočenju izjavio da je morao potpisati taj dokument "da se to ovjeri, da je to, kao, regularno".⁷²⁴ Svjedok VG146 nikad nije pročitao taj dokument.⁷²⁵ Kada je potpisao pet kopija tog dokumenta, ta žena ili jedan muškarac koji je bio s njom, dali su svjedoku VG146 1.000 EUR. Svjedok VG146, svjedok VG145 i gospodin A su podijelili taj novac.⁷²⁶ Svjedok VG146 je potom toj ženi dao lažni broj telefona i poslije tog dana nije više komunicirao ni sa jednom od uključenih osoba, osim sa svjedokom VG145.⁷²⁷

179. Tokom glavnog ispitivanja svjedok VG146 je prepoznao svoj potpis na dokumentu koji je odbrana Milana Lukića objelodanila tužilaštvu kao njegovu izjavu kada se još planiralo da on svjedoči kao svjedok odbrane.⁷²⁸ Tokom

⁷¹⁶ Nalog po zahtjevu tužilaštva na osnovu pravila 77, zaveden kao povjerljiv i *ex parte*, 10. februar 2009.

⁷¹⁷ Pretres, 13. mart 2009., T. 5512-5513. V. gore par. 21.

⁷¹⁸ Odluka u vezi sa svjedocima u postupku pobijanja, zavedena kao povjerljiva 25. marta 2009., str. 5, 10.

⁷¹⁹ Ažurirani spisak svjedoka Milana Lukića u skladu s nalogom Pretresnog vijeća, zaveden kao povjerljiv 2. decembra 2008. s povjerljivim dodatkom, Dodatak A; Podnesci Milana Lukića na osnovu pravila 65 *ter*(G), zavedeni kao povjerljivi 19. novembra 2008. s povjerljivim dodacima.

⁷²⁰ Pretres, 3. april 2009., T. 6739.

⁷²¹ VG146, 3. april 2009., T. 6714.

⁷²² VG146, 3. april 2009., T. 6714-6715.

⁷²³ VG146, 3. april 2009., T. 6715.

⁷²⁴ VG146, 3. april 2009., T. 6715-6716.

⁷²⁵ VG146, 3. april 2009., T. 6716.

⁷²⁶ VG146, 3. april 2009., T. 6716.

⁷²⁷ VG146, 3. april 2009., T. 6717-6718.

⁷²⁸ VG146, 3. april 2009., T. 6718-6719, 6737.

glavnog ispitivanja svjedok VG146 je takođe potvrdio da mu je poznato nekoliko osoba koje se pominju u toj izjavi, ali je rekao da mu druge pomenute osobe nisu poznate.⁷²⁹ Međutim, porekao je da je bio u ABiH ili u blizini Goražda u periodu od 12. do 15. juna 1992., što je i jedno i drugo zabilježeno u njegovoj izjavi.⁷³⁰

180. Tokom unakrsnog ispitivanja svjedok VG146 je izjavio da je svjedok VG145 bio taj koji mu se prvi obratio i davao mu uputstva tokom cijelog postupka.⁷³¹ Svjedok VG146 nije prihvatio sugestiju odbrane Milana Lukića da je Hamdija Vilić pomagao svjedoku VG145 kad je ovaj njemu nudio novac za lažno svjedočenje.⁷³² Svjedok VG146 je takođe negirao sugestiju odbrane da je bio u kontaktu sa Hamdijom Vilićem u vezi sa svojim dogovorima sa svjedokom VG145, svojim razgovorom sa tužilaštvom ili svojim stupanjem pred Međunarodni sud.⁷³³

(v) Osporavanje dokaza dobijenih od svjedoka MLD1

181. Tokom unakrsnog ispitivanja svjedok MLD1 je rekao da nije potpisao unaprijed napisanu izjavu, kao ni razgovarao o plaćanju za svjedočenje zasnovano na toj izjavi.⁷³⁴ Svjedok MLD1 je u svjedočenju izjavio da je koordinatorka predmeta odbrane Milana Lukića na njihovom prvom sastanku razgovarala s njim, napisala izjavu, dala tu izjavu svjedoku MLD1 da je pročitana i poslije toga otišla sa svjedokom MLD1 u zgradu suda, "gdje se ovjeravaju dokumenti", da on tu izjavu potpiše pred službenom osobom.⁷³⁵ Svjedok MLD1 ne zna kada je i kako koordinatorka predmeta tokom tog sastanka odštampana tu kucanu izjavu.⁷³⁶ Tužilaštvo je svjedoku MLD1 takođe postavilo pitanje o razlici između fotokopije originalne pismene izjave s potpisom svjedoka MLD1 i neslužbenog engleskog prijevoda izjave koju je odbrana Milana Lukića dostavila tužilaštvu. U prijevodu na engleski pominje se mjesto rođenja svjedoka MLD1, čega u originalnoj izjavi nema. Svjedok MLD1 se nije mogao sjetiti da li se u izjavi koju je potpisao

⁷²⁹ VG146, 3. april 2009., T. 6719-6720.

⁷³⁰ VG146, 3. april 2009., T. 6720.

⁷³¹ VG146, 3. april 2009., T. 6730.

⁷³² VG146, 3. april 2009., T. 6736-6737.

⁷³³ VG146, 3. april 2009., T. 6734.

pominjalo mjesto njegovog rođenja.⁷³⁷ Tokom unakrsnog ispitivanja svjedok MLD1 je izjavio da je njegovo svjedočenje u kojem je potvrdio alibi Milana Lukića istinito.⁷³⁸

182. U postupku pobijanja, tužilaštvo je pozvalo svjedoka VG148, koji je sa svjedokom MLD1 u vrlo bliskom odnosu.⁷³⁹ Svjedok VG148 je u svjedočenju rekao da su on i svjedok MLD1 poslije rata često razgovarali o tome šta se dogodilo u Višegradu.⁷⁴⁰ Svjedok VG148 je izjavio da nije znao ni za kakvu "vjerenicu" svjedoka MLD1, kao ni to da žive zajedno.⁷⁴¹ Svjedok VG148 je nadalje izjavio da nije znao da je Milan Lukić spasio svjedoka MLD1 i njegovu "vjerenicu" tako što ih je odveo u Beograd i Novi Pazar.⁷⁴² Tokom unakrsnog ispitivanja od strane odbrane Milana Lukića, svjedok VG148 je rekao da će se "prikloniti" svjedoku MLD1 u vezi s događajima u junu 1992. zato što je svjedok VG148 otišao iz Višegrada u maju 1992. godine.⁷⁴³ Međutim, on je takođe izjavio da je riječ o stvarima za koje bi očekivao da mu ih svjedok MLD1 ispriča kada su se ponovo sastali 1993. godine.⁷⁴⁴ Svjedok VG148 je izjavio da je svjedok MLD1 u proljeće 1992. godine imao "ozbiljnu" vezu sa nekom ženom iz Rogatice.⁷⁴⁵

(b) Dokazi kojima je pobijan alibi, dobijeni od svjedokinje VG063

183. U svom svjedočenju, svjedokinja VG063 je izjavila da su, jednog dana početkom juna 1992. godine, Milan Lukić, Ljubiša Cvijović i neki treći muškarac došli u kuću u Višegradu u kojoj je svjedokinja VG063 boravila, između ostalog, zajedno s jednom djevojkom starom 15 ili 16 godina (dalje u tekstu: žena br. 1),

⁷³⁴ MLD1, 22. januar 2009., T. 4363-4364.

⁷³⁵ MLD1, 22. januar 2009., T. 4353-4354, 4349-4350. Ali v. MLD1, 22. januar 2009., T. 4350, 4353.

⁷³⁶ MLD1, 22. januar 2009., T. 4353-4354.

⁷³⁷ MLD1, 22. januar 2009., T. 4361-4362.

⁷³⁸ MLD1, 22. januar 2009., T. 4346-4347.

⁷³⁹ VG148, 6. april 2009., T. 6839-6840, 6846.

⁷⁴⁰ VG148, 6. april 2009., T. 6843.

⁷⁴¹ VG148, 6. april 2009., T. 6844-6845.

⁷⁴² VG148, 6. april 2009., T. 6843.

⁷⁴³ VG148, 6. april 2009., T. 6848-6849.

⁷⁴⁴ VG148, 6. april 2009., T. 6844, 6848.

⁷⁴⁵ VG148, 6. april 2009., T. 6845.

sa svojom sestrom i njenim sedamnaestomjesečnim sinom.⁷⁴⁶ Kada je Milan Lukić ušao u kuću, pokazao je da je iznenađen što tamo vidi svjedokinju VG063, svoju nekadašnju školsku drugaricu.⁷⁴⁷ Svjedokinja VG063 je primijetila da Milan Lukić ima maskirnu uniformu i crnu traku na rukavu na kojoj je pisalo: "Milicija".⁷⁴⁸ Ljubiša Cvijović je nosio policijsku uniformu na kojoj je bila oznaka s imenom.⁷⁴⁹ Milan Lukić je rekao da traže muškarce i da će morati izvršiti pretres kuće.⁷⁵⁰ Milan Lukić je takođe tražio da mu daju ključeve automobila u garaži, nakon čega su njih trojica otišla.⁷⁵¹

184. Milan Lukić je u tu kuću ponovo došao poslije ponoći 4. juna 1992. godine,⁷⁵² zajedno s Ljubišom Cvijovićem i još dvojicom muškaraca, i ponovo izvršio pretres.⁷⁵³ Milan Lukić je kod sebe imao oružje, za koje je ženama u kući rekao da je to "snajper prigušivač".⁷⁵⁴ U tom trenutku, u kući je boravila još jedna žena (dalje u tekstu: žena br. 2).⁷⁵⁵ Milan Lukić i muškarci su uzeli televizor, videorekorder i druge predmete.⁷⁵⁶ Milan Lukić je potom ženi br. 1 i ženi br. 2 naredio da pođu s njima, rekavši da su im potrebne radi ispitivanja.⁷⁵⁷

185. Te žene su se vratile kući kasnije toga dana, "negdje pred zoru".⁷⁵⁸ Žena br. 2 nije htjela govoriti i plakala je, ali žena br. 1 je rekla da su ih u zgradi MUP-a silovali Milan Lukić, Ljubiša Cvijović i nekoliko drugih muškaraca koje nije poznavala.⁷⁵⁹ Ženi br. 1 su krvarile usne, a vrat, lice i grudi bili su joj prekriveni

⁷⁴⁶ VG063, 17. septembar 2008., T. 1821-1822 i 18. septembar 2008., T. 1834. V. takode 1D51, str. 5; 2D12, str. 2; 2D13, str. 3.

⁷⁴⁷ VG063, 17. septembar 2008., T. 1822.

⁷⁴⁸ VG063, 17. septembar 2008., T. 1822. V. takode 1D49, str. 4.

⁷⁴⁹ VG063, 17. septembar 2008., T. 1822.

⁷⁵⁰ VG063, 17. septembar 2008., T. 1822-1823.

⁷⁵¹ VG063, 17. septembar 2008., T. 1823. Svjedokinja VG063 je u svom iskazu rekla da je sutradan u tu kuću došao Željko Grujić i uzeo automobil, 1D51, str. 6; 2D12, str. 3; 2D13, str. 3.

⁷⁵² 1D51, str. 6; 2D12, str. 3; 2D13, str. 4.

⁷⁵³ VG063, 17. septembar 2008., T. 1824 i 18. septembar 2008., T. 1834-1835.

⁷⁵⁴ VG063, 18. septembar 2008., T. 1835. V. takode 1D49, str. 5; 1D51, str. 5; 2D12, str. 3; 2D13, str. 3.

⁷⁵⁵ VG063, 17. septembar 2008., T. 1824.

⁷⁵⁶ VG063, 17. septembar 2008., T. 1824 i 18. septembar 2008., T. 1835; 1D49, str. 5.

⁷⁵⁷ VG063, 17. septembar 2008., T. 1824-1825; 1D51, str. 6; 2D12, str. 3; 2D13, str. 4.

⁷⁵⁸ VG063, 17. septembar 2008., T. 1825 i 18. septembar 2008., T. 1835.

⁷⁵⁹ VG063, 18. septembar 2008., T. 1835.

masnicama, dok joj je odjeća bila poderana i mokra.⁷⁶⁰ Imala je bolove i plakala je.⁷⁶¹ Žena br. 2 je bila u sličnom stanju.⁷⁶²

186. Nekoliko dana kasnije, Milan Lukić je jedne večeri ponovo došao u tu kuću s Ljubišom Cvijovićem i još dvojicom vojnika.⁷⁶³ Milan Lukić je provocirao žene i rugao im se, nakon čega je naredio ženi br. 1, ženi br. 2 i još jednoj ženi da pođu s njima.⁷⁶⁴ Žena br. 1 i treća žena vratile su se sljedećeg jutra pred samu zoru.⁷⁶⁵ Obje su rekly da su ih u jednoj prostoriji u zgradi MUP-a silovali Milan Lukić, Ljubiša Cvijović i drugi muškarci, a žena br. 1 je potvrdila da je to bila ista prostorija u kojoj je silovana nekoliko dana ranije.⁷⁶⁶ Treća žena je imala masnice po vratu, krvarila je iz usta i bila je u šoku.⁷⁶⁷ Žena br. 2 se nije vratila s drugim ženama i više je niko nikad nije vidio.⁷⁶⁸

187. Svjedokinja VG063 je Milana Lukića poznavala iz osnovne škole, u koju su zajedno išli četiri godine.⁷⁶⁹ Krenula je u školu godinu dana prije Milana Lukića i pomagala mu je u pisanju domaćih zadataka u sklopu vanškolskih obrazovnih aktivnosti.⁷⁷⁰

188. U izjavi koju je 2000. godine dala tužilaštvu, svjedokinja VG063 je ovako opisala Milana Lukića: "Milan Lukić je rođen 1967. ili 1968. u selu Rujište, Opština Višegrad. Bio je visok oko 190 cm, bio je tamnopus. Imao je istetovirana dva orla na nadlaktici, ali se ne sjećam na kojoj. Imao je crne oči i pomalo kovrčavu crnu kosu."⁷⁷¹ Svjedokinja VG063 se ne sjeća da je rekla da Milan

⁷⁶⁰ VG063, 18. septembar 2008., T. 1835-1836.

⁷⁶¹ VG063, 18. septembar 2008., T. 1836.

⁷⁶² VG063, 18. septembar 2008., T. 1836.

⁷⁶³ VG063, 18. septembar 2008., T. 1836-1837.

⁷⁶⁴ VG063, 18. septembar 2008., T. 1837.

⁷⁶⁵ VG063, 18. septembar 2008., T. 1837.

⁷⁶⁶ VG063, 18. septembar 2008., T. 1838.

⁷⁶⁷ VG063, 18. septembar 2008., T. 1838.

⁷⁶⁸ VG063, 18. septembar 2008., T. 1837-1838.

⁷⁶⁹ VG063, 17. septembar 2008., T. 1819.

⁷⁷⁰ VG063, 17. septembar 2008., T. 1819-1820 i 18. septembar 2008., 1879-1881.

⁷⁷¹ 1D49, str. 11.

Lukić ima kovrčavu kosu ili tetovaže.⁷⁷² Svjedokinja VG063 je rekla da nikad nije pročitala izjave koje je potpisala.⁷⁷³

189. Svjedokinja VG063 je tokom unakrsnog ispitivanja ispitana o svom odnosu s udruženjem "Žena - žrtva rata" i mjesečnim primanjima od tog udruženja. Odbrana Milana Lukića je sugerisala da su je ta primanja podstakla da svjedoči protiv Milana Lukića, našto je svjedokinja VG063 odgovorila da niko nije na nju uticao kad je davala izjave.⁷⁷⁴ Svjedokinja VG063 je izjavila da bi pomoć od tog udruženja dobijala i da ne svjedoči na Međunarodnom sudu.⁷⁷⁵

190. Kada ju je tužilaštvo pitalo da li prepoznaje nekoga u sudnici, svjedokinja VG063 je prepoznala Milana Lukića.⁷⁷⁶

(c) Dokazni predmeti P147, P149 i P313

191. Dokazni predmet P147 je službena bilješka o informativnom razgovoru s Milanom Lukićem obavljenom u SDB-u Užice, u Srbiji, 2. novembra 1992. U tom dokumentu se kaže da je Milan Lukić tokom tog razgovora izjavio da stanuje "u Beogradu, opština Savski Venac, ulica Slobodana Penezića br. 5".⁷⁷⁷ U tom dokumentu nadalje stoji da je Milan Lukić izjavio da je taj stan kupio "pre početka rata" i da se u Beograd u taj stan vratio kada je krajem septembra 1992. otišao iz Višegrada.⁷⁷⁸ Svjedok VG142 je u svom svjedočenju rekao da je on sastavio taj dokument.⁷⁷⁹ Dokazni predmet P149 je izjava koju je Milan Lukić navodno dao SUP-u u Užicu 27. oktobra 1992. godine. Svjedok VG142 je u svjedočenju rekao da je taj dokument dobio od policijskog inspektora SUP-a Užice.⁷⁸⁰ Dokazni predmet P313 je "zapisnik o ispitivanju" Milana Lukića 30.

⁷⁷² VG063, 18. septembar 2008., T. 1894-1896.

⁷⁷³ VG063, 18. septembar 2008., T. 1896 i 19. septembar 2008., T. 1936.

⁷⁷⁴ VG063, 19. septembar 2008., T. 1924-1927.

⁷⁷⁵ VG063, 19. septembar 2008., T. 1946.

⁷⁷⁶ VG063, 18. septembar 2008., T. 1868, 1869.

⁷⁷⁷ P147, str. 2.

⁷⁷⁸ P147, str. 2.

⁷⁷⁹ VG142, 8. oktobar 2008., T. 2598.

⁷⁸⁰ VG142, 8. oktobar 2008., T. 2600-2601.

oktobra 1992. godine pred istražnim sudijom u Užicu. U dokaznom predmetu P149, kao i u P313 navodi se gorepomenuta adresa Milana Lukića.⁷⁸¹

4. Činjenični zaključci u vezi s incidentom na obali Drine

(a) Odbrana osporava da je došlo do incidenta na obali Drine

192. Odbrana Milana Lukića je osporila dokaze dobijene od svjedoka VG014 i VG032 sugerišući im da je na mjesto na kojem su bili postrojani pucao neko sa suprotne obale Drine.⁷⁸² Oba svjedoka su to odbila. Svjedok VG032 je dodao da mu je poznat incident o kojem odbrana govori, ali je nepokolebljivo ostao pri tome da to nije incident koji su on i svjedok VG014 zajedno preživjeli 7. juna 1992. godine.⁷⁸³ Nakon što je posmatralo držanje svjedoka VG014 i VG032 tokom svjedočenja, Pretresno vijeće pridaje veliku težinu njihovim iskazima i prihvata ih kao istinite svjedoke činjenice da se incident na obali Drine odigrao 7. juna 1992. godine. S tim u vezi, Pretresno vijeće podsjeća da je odbrana Milana Lukića pozvala Radomira Šimšića.⁷⁸⁴ Međutim, Pretresno vijeće zaključuje da njegov iskaz nije relevantan jer on u njemu kaže da nije bio umiješan u incident na obali Drine. Pretresno vijeće stoga nije razmatralo taj iskaz.

(b) Dokazi tužilaštva u vezi s djelima i ponašanjem Milana Lukića 7. juna 1992.

193. Dokazi tužilaštva pokazuju da je, od trenutka kada je Milan Lukić pokupio svjedoka VG032 u poslijepodnevnom satima 7. juna 1992. godine do ubijanja petorice muškaraca na obali rijeke u večernjim satima, Milan Lukić kontrolisao događaje i bio naredbodavac vojnicima i zarobljenim Muslimanima. Milan Lukić je te muškarce lično doveo u kuću na Bikavcu, u koju je prethodno doveden i svjedok VG032, i opljačkao ih pod prijetnjom oružjem, prijeteci da će ih ubiti. Milan Lukić je poderao lične isprave zatočenih muškaraca i gazio po njima i naredio je zatočenim muškarcima da se izuju. Dva automobila su bila na

⁷⁸¹ P149, str. 1; P313, str. 1.

⁷⁸² Gore, par. 120.

⁷⁸³ Gore, par. 120.

⁷⁸⁴ V. gore odjeljak II.E.2(a)(i).

raspolaganju, uključujući Passat, i Milan Lukić je izdvojio sedam muškaraca koliko je, zajedno s njim i dvojicom vojnika, moglo stati u njih. Pogrdne komentare koje je Milan Lukić tokom vožnje prema hotelu "Vilina Vlas" uputio osobama koje je vidio na putu pokazuju da je bio diskriminatorски настроjen prema Muslimanima. Postoje dokazi da je Milan Lukić na recepciji hotela "Vilina Vlas" tražio ključeve, iz čega se može zaključiti da je htio da zaključa te muškarce. Međutim, kada je shvatio da ključeva nema, naredio je sedmorici muškaraca, dvojici vojnika i Mitru Vasiljeviću da se vrate u vozila i odvezli su se prema Sasama, blizu Drine.

194. Dokazi pokazuju da je tokom vožnje prema Sasama Milan Lukić rekao da mu se žuri zato što želi da pogubi muškarce koji su ostali u kući u kojoj je opljačkao zatočene muškarce. Kada su stigli u Sase, Milan Lukić je prvo svima naredio da iziđu iz automobila, a potom je zarobljenim muškarcima naložio da stanu desetak metara od vode. Prije nego što je zarobljenim muškarcima naredio da krenu prema rijeci, pitao je da li neko od njih zna plivati. Osim toga, upozorio ih je da će ih pobiti ako pokušaju pobjeći. Značajno je da se vojnik koji je tražio uputstvo u vezi s tim kako da pucaju u sedmoricu muškaraca obratio upravo Milanu Lukiću i da je Milan Lukić dao takvo uputstvo dvojici vojnika, koji su potom postupili u skladu s njim. Neposredno prije nego što će pucati u sedmoricu Muslimana, vojnici su ih psovali i vrijeđali. Dokazi tužilaštva pokazuju da je i Milan Lukić pucao u sedmoricu muškaraca koje je prethodno postrojio uz rijeku.

195. Pretresno vijeće napominje da odbrana Milana Lukića tvrdi da iskaz Mitra Vasiljevića treba smatrati nevjerodostojnim zato što on, kao nekadašnji saoptuženi Milana Lukića u vezi s incidentom na obali Drine, možda ima motiv da žrtvuje Milana Lukića.⁷⁸⁵ S obzirom na vjerodostojan iskaz svjedoka VG014 u vezi sa prisustvom Milana Lukića za vrijeme događaja koji su doveli do incidenta u Sasama, koji je potkrijepljen iskazom Mitra Vasiljevića, Pretresno vijeće odbacuje argument odbrane.

⁷⁸⁵ Završni pretresni podnesak Milana Lukića, par. 202, 206. V. takode 6 mart 2009., T. 5210-5212.

196. Pretresno vijeće napominje da postoje manje razlike među dokazima u pogledu načina na koji su zatočeni muškarci dovedeni u kuću u kojoj su opljačkani i načina na koji su odvedeni iz nje, kao i načina na koji su raspoređeni u dva automobila koja su se odvezla prvo u Hotel "Vilina Vlas" i zatim u Sase. S tim u vezi, Pretresno vijeće smatra da iskaz svjedoka VG032 u vezi s tim šta se dogodilo kada se Milan Lukić vratio u kuću u kojoj su ti muškarci bili zatočeni sadrži mnogo više pojedinosti. Osim toga, svjedok VG032 je bio u toj kući sve dok Milan Lukić njemu i drugima nije rekao da odu. Pretresno vijeće nadalje napominje da je svjedok VG032 vidio Milana Lukića kako dvaput odlazi iz kuće i vraća se, da ga je Milan Lukić u toj kući opljačkao, kao i da je vidio kad je Milan Lukić otišao s Mehom Džafićem po ključeve Juga Osmana Džafića. Iz tih razloga, Pretresno vijeće smatra iskaz svjedoka VG032 pouzdanijim od iskaza svjedoka VG014 u vezi s tim događajima, uključujući redosljed događaja i način na koji su zarobljeni muškarci na kraju raspoređeni u ta dva vozila. Bez obzira na to, Pretresno vijeće nije pridalo nikakvu važnost tom dijelu iskaza i smatra da nepodudaranje iskaza svjedoka VG014 s iskazom svjedoka VG032 u tom pogledu ne utiče na vjerodostojnost suštine dokaza u vezi s djelima i ponašanjem Milana Lukića dobijenih od tih svjedoka.

197. Isto tako, dokazi dobijeni od svjedoka VG014, VG032 i VG079 ne podudaraju se u pogledu automobila koji su zatočene muškarce dovezli do Drine. Osim toga, dokazi dobijeni od svjedoka VG014, svjedoka VG032 i Mitra Vasiljevića ne podudaraju se u pogledu toga kako su zarobljeni muškarci prešli preko polja između puta u Sasama i Drine. Pretresno vijeće takođe napominje da se opis odjeće naoružanih muškaraca koji je dao svjedok VG079 djelimično razlikuje od iskaza svjedoka VG014 i VG032. Postoje i nepodudaranje između dokaza dobijenih od svjedoka VG014 i iskaza svjedoka VG032 u vezi s tim kako su ti muškarci prišli rijeci, ušli u vodu i postrojili se licem okrenuti prema rijeci. Konkretno, u vezi s tim kako su bili poredani, prilikom određivanja težine koju će pridati dokazima dobijenim od svjedoka VG014 i VG032 s tim u vezi, Pretresno vijeće uzima u obzir činjenicu da su se svjedok VG014 i Amir Kurtalić

poznavali.⁷⁸⁶ Iz tog razloga, Pretresno vijeće je, s tim u vezi, skloni da veću težinu prida svjedočenju svjedoka VG014 nego svjedoka VG032, koji nije poznavao Amira Kurtalića.⁷⁸⁷ Bez obzira na to, Pretresno vijeće smatra da to nepodudaranje ne utiče na vjerodostojnost suštine dokaza dobijenih od tih svjedoka u vezi s djelima i ponašanjem Milana Lukića.

198. Dokazi dobijeni od svjedoka VG014 i VG032, s jedne strane, i dokazi dobijeni od Mitra Vasiljevića, s druge strane, razlikuju se u pogledu toga da li je Mitar Vasiljević bio naoružan kada su on, Milan Lukić, dva vojnika i sedmorica zarobljenih otišli iz hotela "Vilina Vlas" i kada je ta grupa bila na obali Drine. Konkretno, Mitar Vasiljević tvrdi da nije bio naoružan, dok su svjedoci VG014 i VG032 u svjedočenju rekli da je imao automatsku pušku. Pretresno vijeće smatra da pitanje da li je Mitar Vasiljević bio naoružan nije od suštinskog značaja za optužbe protiv Milana Lukića.

199. Pretresno vijeće je razmotrilo dokaze sadržane u dokaznim predmetima P119 i P184, kao i iskaze Ewe Tabeau i Amora Mašovića s njima u vezi. Vijeće je zauzelo stav da eventualne nepodudarnosti među tim dokazima ne utiču na direktne i vjerodostojne dokaze dobijene od svjedoka VG014, svjedoka VG032 i Mitra Vasiljevića u vezi sa pet žrtava incidenta na obali Drine.

200. Na osnovu gore navedenog, Pretresno vijeće zaključuje da su 7. juna 1992. na Drini, u blizini Sasa, ubijena sljedeća petorica civila muslimanske nacionalnosti: Meho Džafić i njegov sin Ekrem Džafić, Hasan Mutapčić, Hasan Kustura i Amir Kurtalić.

(c) Dokazi tužilaštva u vezi s prisustvom Milana Lukića 7. juna 1992.

201. Dokazi koje je izvelo tužilaštvo pokazuju da je Milan Lukić 7. juna 1992. oteo svjedoka VG014 i doveo ga u kuću na Bikavcu u kojoj je opljačkao druge zatočene muškarce. Svjedok VG014 je poznavao Milana Lukića iz srednje škole, u koju su zajedno išli dvije godine, kada su imali 16, odnosno 17 godina, a

⁷⁸⁶ VG014, 10. juli 2008., T. 306.

⁷⁸⁷ VG032, 4. septembar 2008., T. 1180.

posljednji put ga je vidio 1984. godine. Milan Lukić je napustio školu i svjedok VG014 ga je poslije toga vidio nekih sedam godina kasnije, 7. juna 1992. Svjedok VG014 je tokom glavnog ispitivanja nedvosmisleno izjavio da je prepoznao Milana Lukića čim je ovaj toga dana ušao u njegovu kuću i odveo ga od porodice. Odbrana Milana Lukića je osporila tvrdnju svjedoka VG014 da je 7. juna 1992. prepoznao Milana Lukića pitajući ga, tokom unakrsnog ispitivanja, da li je doista vidio, kao što je rekao, mladež na licu Milana Lukića koje je bilo prekriveno čađu. Međutim, svjedok VG014 se tokom unakrsnog ispitivanja nije pokolebao. Naprotiv, ostao je pri svojoj tvrdnji da je prepoznao Milana Lukića 7. juna 1992. i da mu je toga dana na licu vidio mladež. Na osnovu cjelokupnog iskaza svjedoka VG014, uključujući unakrsno ispitivanje, i nakon što je posmatralo njegovo držanje, Pretresno vijeće prihvata svjedoka VG014 kao istinitog svjedoka u pogledu prepoznavanja Milana Lukića 7. juna 1992.

202. Dokazi potvrđuju da je Mitar Vasiljević 1992. godine bio hronični alkoholičar i da je 7. juna 1992., sat i po ili dva sata prije događaja u Sasama, konzumirao alkohol. Profesorica Vera Folnegović-Šmalc je izvršila psihijatrijski pregled Mitra Vasiljevića u decembru 2001. godine za potrebe predmeta *Vasiljević*. Mitar Vasiljević joj je vrlo detaljno opisao incident na obali Drine i ona je zaključila da to nije opis koji bi dao čovjek koji pati od posttraumatskog stresnog poremećaja uzrokovanog tim ubijanjem.⁷⁸⁸ Ona je nadalje zaključila da Mitar Vasiljević u vrijeme psihijatrijskog pregleda nije imao nikakvo duševno oboljenje.

203. U vezi s vještakom odbrane Lindom LaGrange, Pretresno vijeće napominje da se njeni zaključci zasnivaju samo na dijelovima onoga što se može smatrati relevantnim materijalom. Konkretno, Linda LaGrange nije znala za dokaze dobijene od vještaka Vere Folnegović-Šmalc i njene zaključke u vezi s mentalnim zdravljem Mitra Vasiljevića 7. juna 1992. godine. Nije bila upoznata ni s relevantnim dijelovima iskaza samog Mitra Vasiljevića u vezi s njegovim stanjem tog dana. Umjesto toga, ona se ograničila na proučavanje određenih

⁷⁸⁸ Gore par. 139.

dijelova njegovog iskaza u predmetu *Vasiljević*. Ključno je da Linda LaGrange nije lično izvršila evaluaciju Mitra Vasiljevića.

204. Na osnovu pretpostavki o nivou alkohola u krvi Mitra Vasiljevića 7. juna 1992. godine i s obzirom na ograničeni materijal koji je proučila, Linda LaGrange je sugerisala da je Milan Lukić toga dana "vjerovatno" tokom cijelog dana imao koncentraciju alkohola u krvi od 0.10-0.20 mg/dL. Međutim, značajno je da je ona u svom izvještaju, na osnovu tih vrijednosti, zaključila da je Mitar Vasiljević "vjerovatno mogao funkcionisati" i s koncentracijom alkohola u krvi od čak 0,30 mg/dL, ali s tako visokim vrijednostima "nije vjerovatno da se g. Vasiljević sjeća bilo kojeg događaja" koji se zbio dok je on bio pod tako jakim uticajem alkohola. Tokom unakrsnog ispitivanja Linda LaGrange se složila s tim da je vjerovatnije da se prosječni nivo alkohola u krvi Mitra Vasiljevića kretao u rasponu od 0,10 do 0,20 mg/dL. Linda LaGrange je, nadalje, na osnovu materijala koji je pregledala, iznijela profesionalno mišljenje da postoji vjerovatnoća da je Mitar Vasiljević pretrpio gubitak kratkoročnog i dugoročnog pamćenja, i, na osnovu teorije "kontekstualnog učenja", da je njegova sposobnost sjećanja umanjena.⁷⁸⁹ Bez obzira na to, Linda LaGrange se složila s tim da, premda postoji mogućnost da je sposobnost pamćenja alkoholizirane osobe smanjena, ta eventualno alkoholom smanjena sposobnost da se neka osoba prepozna tokom nekog incidenta ne bi bila toliko izražena u slučaju kada je riječ o nekome koga je ta osoba godinama dobro poznavala.

205. Pretresno vijeće zaključuje da Linda LaGrange nije predočila nikakve dokaze koji bi doveli u pitanje njegovu ocjenu vjerodostojnosti dokaza dobijenih od Mitra Vasiljevića.

206. Pretresno vijeće prima na znanje dokaze dobijene od Mitra Vasiljevića da se nije družio s Milanom Lukićem i da nisu ista generacija. Međutim, Pretresno vijeće je uvjeren da je Mitar Vasiljević, s obzirom na to da je Milana Lukića poznao godinama i da su bili kumovi, mogao prepoznati Milana Lukića 7. juna 1992. u trenutku kad je ovaj ušao u hotel "Vilina Vlas" sa zatočenim muškarcima

⁷⁸⁹ Gore par. 138-139.

muslimanske nacionalnosti. Pretresno vijeće je nadalje uvjerenom da je Mitar Vasiljević bio u poziciji da posmatra postupke Milana Lukića sve do događaja na obali rijeke kasnije te večeri i tokom tog događaja. Premda postoje dokazi o alkoholizmu Mitra Vasiljevića i o tome da je 7. juna 1992., prije nego što ga je Milan Lukić odveo iz hotela "Vilina Vlas", konzumirao alkohol, Pretresno vijeće zaključuje da je on bio u stanju da prepozna Milana Lukića i uvjerilo se da ga je zaista i prepoznao 7. juna 1992. godine.

207. Svjedok VG032 nije lično poznao Milana Lukića prije 7. juna 1992., ali u svjedočenju je rekao da su mu ga poznanici, koji su ga poznavali, pokazali u aprilu ili maju 1992. On je takođe izjavio da je prepoznao Milana Lukića u Domu zdravlja Višegrad onoga dana kada je tijelo Behije Zukić doneseno u mrtvačnicu i da je Milan Lukić tom prilikom vozio crveni Passat Behije Zukić. Svjedok VG032 je izjavio da je 7. juna 1992. bez problema prepoznao Milana Lukića kada se ovaj približio kući njegovog tasta.

208. Iskaz svjedoka VG032 u vezi s izgledom Milana Lukića 7. juna 1992. u velikoj mjeri odgovara iskazu svjedoka VG014, koji je dobro poznao Milana Lukića i koji ga je toga dana s lakoćom prepoznao. Konkretno, oba svjedoka su primijetila da je lice Milana Lukića bilo nagaravljeno nekom vrstom boje ili čađi, kao i da je on na sebi imao policijsku plavu maskirnu uniformu. Oba svjedoka su nadalje primijetila da je Milan Lukić nosio tenisice i da je imao flaster na desnoj ruci. Osim toga, oba svjedoka su opisala oružje koje je Milan Lukić nosio kao snajpersku pušku s prigušivačem. Na osnovu vrlo sličnih iskaza svjedoka VG032 i VG014 u tom pogledu, Pretresno vijeće smatra da dokazi van razumne sumnje pokazuju da je čovjek kojeg je svjedok VG032 prepoznao 7. juna 1992. bio Milan Lukić.

209. Pretresno vijeće napominje da svjedok VG079 nije znao za Milana Lukića prije 7. juna 1992. i da je izjavio da mu je pašenog, koji je bio s njim, rekao da je najviši od trojice muškaraca koji su pucali na muškarce Muslimane Milan Lukić. Pretresno vijeće nije pridalo nikakvu težinu tom dijelu iskaza svjedoka VG079.

Međutim, Pretresno vijeće smatra da njegov iskaz u vezi s drugim pitanjima potkrepljuje iskaze svjedoka VG014, svjedoka VG032 i Mitra Vasiljevića.

(d) Dokazi odbrane u vezi s alibijem Milana Lukića

210. Svjedoci MLD1, MLD10, MLD15, MLD17 i Željko Marković, u svojim svjedočenjima su izjavili da su se sastali s Milanom Lukićem, da su razgovarali s njim ili da su ga vidjeli u Beogradu i Novom Pazaru u raznim prilikama u periodu od 7. do 10. juna 1992. godine. Iskaz svjedoka MLD1 je suštinski element iznesenog alibija i, kao takav, od ključne je važnosti za vjerodostojnost tog alibija u cjelini. Iskaz svjedoka MLD1 sadrži razloge za odlazak Milana Lukića u Novi Pazar 10. juna 1992. i za njegov dogovor da se tamo sastane sa svjedokinjom MLD10. To je ujedno bila glavna tema razgovora Milana Lukića i Željka Markovića tokom njihovog prvog susreta i kasnijeg telefonskog razgovora.

211. Pretresno vijeće je razmotrilo svjedočenje svjedoka VG146 i dokaze s njim u vezi, kao i navode tužilaštva u vezi s uticanjem na moguće svjedoke odbrane, uključujući svjedoka MLD1. S obzirom na te dokaze i te navode, nameću se pitanja u vezi s načinom na koji su od svjedoka odbrane dokazi dobijeni. Od svjedoka na koje se odnose navodi tužilaštva samo je svjedok MLD1 svjedočio o suštinskim pitanjima. Stoga to može imati posljedice samo po njegov iskaz. Svjedok MLD1 je tokom unakrsnog ispitivanja opovrgao navod da je tražio ili dobio novac u zamjenu za lažno svjedočenje o događajima kojim bi potkrijepio alibi Milana Lukića za incident na obali Drine i incident u fabrici "Varda". Međutim, Pretresno vijeće je uzelo u obzir i držanje svjedoka MLD1 tokom svjedočenja. Premda dokazi koje je tužilaštvo izvelo o postupcima koji predstavljaju nepoštovanje Suda u vezi sa svjedocima VG145 i VG146 nisu dovoljni da diskredituju iskaz svjedoka MLD1 u cjelini, uzeti zajedno s držanjem svjedoka MLD1, Pretresno vijeće će biti posebno oprezno pri ocjeni pouzdanosti svjedoka MLD1.

212. Razmotrivši dokaze dobijene od svjedoka MLD1 u cjelini, Pretresno vijeće se uvjerilo u njihovu nevjerodostojnost. Teško je povjerovati u brojne

elemente prikaza događaja koji je dao svjedok MLD1. Prvo, svjedok MLD1, Musliman, kojeg su srpski vojnici zatočili i pretukli u policijskoj stanici u Višegradu nedugo prije nego što je on navodno upoznao Milana Lukića, zamolio je Milana Lukića, Srbina koji je bio obučan kao policajac i kojeg je svjedok MLD1 vidio prvi put u životu, da njega i njegovu "vjerenicu" odvede iz Višegrada. Drugo, takođe je teško povjerovati da svjedok MLD1, koji je navodno bio vjeren s tom ženom i redovno boravio u njenom stanu, ne zna adresu stana u kojem je ona živjela. Treće, Pretresno vijeće napominje da se Milan Lukić, prema riječima svjedoka MLD1, u ratnim okolnostima i kako bi poveo sa sobom dvoje Muslimana s kojima nije bio ni u kakvom odnosu ili je imao tek površan odnos, odlučio da ugrozi već loše zdravstveno stanje svoje majke dugim putovanjem prvo u Beograd, a zatim u Novi Pazar. Četvrto, Vijeće takođe napominje da je svjedok MLD1 u svom iskazu rekao da su on i njegova "vjerenica" odlučili da s Milanom Lukićem odu Beograd, umjesto da pokušaju doći na teritoriju pod kontrolom Muslimana, ali nije uspio da tu odluku objasni na zadovoljavajući način. Peto, čim je došao u Novi Pazar, svjedok MLD1 je odlučio da se *odmah* vrati u Višegrad, premda je samo četiri dana ranije bio toliko uplašen da se odlučio da ode iz Višegrada sa jednim Srbinom koga nije poznavao.

213. Pretresno vijeće je iskaz svjedoka MLD1 posmatralo i u kontekstu iskaza svjedoka VG148. Svjedok VG148 je izjavio da, uprkos njihovom bliskom odnosu, ne samo da nije znao da je Milan Lukić spasio svjedoka MLD1 i njegovu "vjerenicu" tako što ih je odvezao u Beograd i Novi Pazar, nego nije znao ni da svjedok MLD1 u proljeće 1992. godine ima "ozbiljnu" vezu sa nekom ženom iz Rogatice. Pretresno vijeće zaključuje da je iskaz svjedoka VG148 vjerodostojan i da ozbiljno dovodi u sumnju istinitost iskaza svjedoka MLD1.

214. Dokazi dobijeni od svjedokinje MLD10 takođe su vrlo značajni za ponuđeni alibi, posebno u vezi s incidentom u fabrici "Varda".⁷⁹⁰ Pretresno vijeće prima na znanje dokaze kojima je tužilaštvo pobijalo vjerodostojnost svjedokinje MLD10 i napominje da se ona i Hamdija Vilić slažu u pogledu nekih pitanja, ali

⁷⁹⁰ V. dolje II.F.

se ne slažu u vezi s drugim, suštinskim pitanjima. Svjedokinja MLD10 i Hamdija Vilić su oboje u svjedočenju rekli da je svjedokinja MLD10 prva stupila u kontakt s Hamdijom Vilićem u vezi sa svjedočenjem za Milana Lukića.⁷⁹¹ Svjedokinja MLD10 i Hamdija Vilić takođe se slažu u tome da je on u junu 2008. otišao do njene kuće, gdje se sastao s osobama koje je opisao kao advokate odbrane Milana Lukića. Međutim, iskazi svjedokinje MLD10 i Hamdije Velića razilaze se u pogledu pitanja da li su novac za svjedočenje Hamdiji Viliću ponudili svjedokinja MLD10, njen suprug ili advokati odbrane. Pretresno vijeće napominje da su i svjedokinja MLD10 i Hamdija Vilić tokom unakrsnog ispitivanja ostali pri svom prikazu događaja.⁷⁹²

215. Pretresno vijeće zaključuje da je Hamdija Vilić istiniti svjedok. Ta ocjena Pretresnog vijeća u velikoj mjeri se zasniva na držanju Hamdije Vilića tokom svjedočenja. Pretresno vijeće takođe smatra da prošlost Hamdije Vilića, posebno njegovo uvjerenje da su članovi njegove porodice izgubili život u paljevini na Bikavcu, za što on smatra odgovornim Milana Lukića, ide u prilog njegovoj tvrdnji da ne bi za novac svjedočio u korist Milana Lukića. Osim toga, Pretresno vijeće napominje da za upoznatost Hamdije Vilića s pojedinostima u vezi s alibijem Milana Lukića⁷⁹³ nema adekvatnog objašnjenja u iskazu svjedokinje MLD10, prema kojem je sastanak advokata Milana Lukića s Hamdijom Vilićem trajao manje od pet minuta.⁷⁹⁴ Međutim, prema mišljenju Pretresnog vijeća, objašnjenje za to može se naći u iskazu Hamdije Vilića da mu je svjedokinja MLD10 dala pismenu poruku Milana Lukića s pojedinostima svjedočenja o alibiju koje se tražilo od Hamdije Vilića.⁷⁹⁵ Pretresno vijeće je pri ocjeni razmotrilo i činjenicu da od svjedokinje MLD10 tokom unakrsnog ispitivanja nisu dobijeni uvjerljivi odgovori u vezi s nedosljednostima u njenom iskazu u pogledu njenog odnosa sa svjedokom MLD2, njenog straha od Hamdije Vilića i odluke da

⁷⁹¹ Hamdija Vilić, 11. novembar 2008., T. 3457-3458; MLD10, 14. januar 2009., T. 4057-4058.

⁷⁹² V. npr. Hamdija Vilić, 11. novembar 2008., T. 3487-3488, 3492, 3507; MLD10, 18. decembar 2008., T. 4027, 14. januar 2009., T. 4064-4065.

⁷⁹³ Hamdija Vilić, 11. novembar 2008., T. 3464-3465.

⁷⁹⁴ MLD10, 14. januar 2009., T. 4059.

⁷⁹⁵ Hamdija Vilić, 11. novembar 2008., T. 3464-3465.

ga pozove da prenoći u njenoj kući prije sastanka s advokatima.⁷⁹⁶ Pretresno vijeće primjećuje nedosljednost u iskazu svjedokinje MLD10 u pogledu pitanja zašto bi ona, ako je sa svjedokom MLD2 prestala razgovarati zbog Hamdije Vilića i ako je šest mjeseci prije svjedočenja bila s Hamdijom Vilićem u dovoljno dobrim odnosima da ga pozove u kuću kao gosta, sa svjedokom MLD2 prestala razgovarati godinu dana prije njenog svjedočenja u decembru 2008. godine.⁷⁹⁷ Pretresno vijeće je razmotrilo iskaz svjedokinje MLD10 u vezi s razlozima iz kojih bi Hamdija Vilić želio da i nju implicira. Međutim, Vijeće zaključuje da je iskaz Hamdije Vilića vjerodostojniji.

216. Pretresno vijeće stoga smatra da svjedočenje Hamdije Vilića povodom navoda o podmićivanju i iskaz svjedokinje MLD10 s tim u vezi ozbiljno dovode u pitanje vjerodostojnost svjedokinje MLD10 uopšte, kao i njenog iskaza u prilog alibiju za incident na obali Drine i incident u fabrici "Varda". Pretresno vijeće je razmotrilo te navode u sklopu konačne ocjene pouzdanosti svjedokinje MLD10.

217. Svjedokinja MLD10 i Željko Marković su oboje dobro poznavali Milana Lukića i u svjedočenju su rekli da su se sastali s njim u periodu od 7. do 10. juna 1992. godine. Međutim, na osnovu dokaza dobijenih od tih svjedoka, Pretresno vijeće se nije uvjerilo da su se njihovi kontakti i susreti s Milanom Lukićem nužno odigrali 1992. godine. Svjedokinja MLD10 je u svjedočenju rekla da se sjeća datuma 8. i 10. juna zato što se njen suprug oko sedam dana ranije vratio iz Njemačke, gdje je radio, i zato što je njen rođendan 13. juna. Pretresno vijeće smatra da ne postoji nikakva veza između tih datuma i upravo 1992. godine. Željko Marković je te večeri kada ga je Milan Lukić nazvao slavio nekakvu godišnjicu. Premda se slavilo to što Željko Marković sa svojom suprugom "živi" od 7. juna 1988. godine, on je u iskazu rekao da to nije bila jedina proslava, da se to slavilo svake godine. Željko Marković je nadalje, tokom unakrsnog ispitivanja, rekao da je njegov kum svake godine za proslavu godišnjice njemu i njegovoj supruzi donosio poklone. Pretresno vijeće stoga, na osnovu njegovog iskaza,

⁷⁹⁶ V. gore par. 175-176. V. takode MLD10, 18. decembar 2008., T. 4023, 4025.

⁷⁹⁷ MLD10, 18. decembar 2008., T. 4025.

zaključuje da ne postoji ništa što bi telefonski poziv Milana Lukića povezal sa 7. junom upravo 1992. a ne neke druge godine.

218. Tužilaštvo tvrdi da zakasnjelo i neadekvatno obavještenje prema pravilu 67 u vezi sa svjedokom MLD15, kao i u vezi sa svjedokinjom MLD17, o čemu će se govoriti u nastavku teksta, nameće "ozbiljna pitanja u vezi s istinitošću dokaza dobijenih od tih svjedoka".⁷⁹⁸ Tužilaštvo s tim u vezi napominje da je odbrana Milana Lukića obavještenje u vezi s tim svjedocima dostavila više od četiri mjeseca poslije konačnog roka koji je odredilo Pretresno vijeće.⁷⁹⁹ Tužilaštvo takođe napominje da je u tom trenutku već bilo završeno glavno izvođenje dokaza tužilaštva, koje je "u skladu s ranijom odlukom Vijeća uključivalo izvođenje značajnog dijela dokaza tužilaštva u svrhu pobijanja".⁸⁰⁰ Tužilaštvo tvrdi da činjenica da je svjedok MLD15 u svjedočenju rekao da je s Milanom Lukićem razgovarao "dva ili tri puta dok je ovaj bio u Pritvorskoj jedinici UN-a" znači da je moguće da je na njega vršen neprimjeren uticaj.⁸⁰¹ Kao što je već rečeno, odbrana Milana Lukića tvrdi da u uspostavljanju takvih kontakata nije bilo ničeg neprimjerenog.⁸⁰² Nadalje, odbrana nije iznijela nikakve argumente u vezi s adekvatnošću ili pravovremenošću datog obavještenja.

219. Pretresno vijeće podsjeća na sljedeći zaključak koji je donijelo na pretpretresnoj konferenciji:

Odbrana je dužna da dostavi obavještenja o određenim pitanjima. Odbrana je dala određene informacije. O adekvatnosti, dovoljnosti, tih informacija na kraju će odlučivati Vijeće kada bude razmatralo da li će prihvatiti ili odbiti odbranu alibijem.⁸⁰³

Bez obzira na to, u okolnostima ovog predmeta, Pretresno vijeće nije sklono da prihvati tvrdnju tužilaštva da zakasnjelo obavještenje u vezi sa svjedokinjom

⁷⁹⁸ Završni pretresni podnesak tužilaštva, par. 486. V. takođe *id.*, par. 508, 511, u kojima tužilaštvo govori o obavještenju dostavljenom 18. jula 2008. u kojem se ne pominju svjedoci MLD15 ili MLD17.

⁷⁹⁹ Završni pretresni podnesak tužilaštva, par. 508, 511.

⁸⁰⁰ Završni pretresni podnesak tužilaštva, par. 507.

⁸⁰¹ Završni pretresni podnesak tužilaštva, par. 506, u kojem se upućuje na MLD15, 3. februar 2009., T. 4664-4665.

⁸⁰² V. gore, par. 169.

⁸⁰³ Pretpretresna konferencija, 9. juli 2008., T. 223.

MLD17 i svjedokom MLD15 utiče na pouzdanost dokaza dobijenih od tih svjedoka.

220. Svjedok MLD15 pamti da je Milan Lukić bio u Beogradu 7. juna 1992. zato što je došao na večeru iznenađenja koju je svjedok on organizovao. Svjedok MLD15 je zaprosio svoju djevojku na početku te večere. Prema njegovom iskazu tokom glavnog ispitivanja, Milan Lukić je stigao oko pola sata do sat vremena poslije početka proslave, a on je gotovo odmah morao napustiti proslavu kako bi odvezao kući jednu dobru prijateljicu, koja je htjela otići jer se jednom ranije posvađala s Milanom Lukićem.

221. U vezi sa svjedokom MLD15, Pretresno vijeće napominje da nije jasno kada se mogla odigrati navodna svađa između te žene i Milana Lukića. Svjedok MLD15 je rekao da se sjeća te prepirke jer ga je iznenadila. Pretresno vijeće takođe napominje da je, prema predočenim dokazima u prilog alibiju, Milan Lukić upravo stigao u Beograd. Tokom unakrsnog ispitivanja svjedok MLD15 je prvo izjavio da je ta njegova prijateljica otišla zato što se Milan Lukić šalio na njen račun, a zatim da je ustala od stola kada je došao Milan Lukić zato što je očekivala da će se šaliti na njen račun. Cijela ta epizoda se čini čudna i neprirodna: dobra prijateljica se odlučila napustiti tako važnu proslavu tako brzo nakon što je svjedok MLD15 zaprosio svoju djevojku.

222. Svjedokinja MLD17 je u svom svjedočenju rekla da se s Milanom Lukićem upoznala u aprilu 1992. godine. Tokom glavnog ispitivanja izjavila je da se tog mjeseca s njim "povremeno sretala". Međutim, tokom unakrsnog ispitivanja u značajnoj mjeri je promijenila iskaz u pogledu učestalosti susreta s Milanom Lukićem. Izjavila je da se s njim sretala "dva puta, tri u tjednu i preko, mislim, vikenda". Pretresno vijeće napominje da je svjedokinja MLD17 Milana Lukića vidjela 7. juna 1992. godine, da ga je pozvala na proslavu i da je on taj poziv odbio. Svjedokinja MLD17 je takođe izjavila da ga je vidjela 8. juna 1992., da ga je srela i razgovarala s njim 9. juna 1992. godine. Međutim, Milan Lukić je svjedokinju MLD17 posjetio tek onoga dana kada je odlazio iz Beograda, i to u 07:30 sati. S obzirom na iskaz svjedokinje MLD17 da se s Milanom Lukićem

poslije samog upoznavanja prilično redovno viđala tokom aprila, nije uvjerljiva njena izjava da su se vidjeli samo nakratko i rano ujutro 10. juna 1992. Premda to ne dovodi u pitanje dokaze dobijene od svjedokinje MLD17 u cjelini, Pretresno vijeće će to uzeti u obzir pri njihovom razmatranju.

223. Pretresno vijeće smatra da postoji niz drugih poteškoća u pogledu konkretnosti i pouzdanosti ponuđenog alibija. Svjedok MLD1 je u svjedočenju rekao da su njegova djevojka i on tek 10. juna 1992. odlučili da odu u Novi Pazar. Nakon što su donijeli tu odluku, pitali su Milana Lukića da li ih može tamo odvesti. Međutim, prema riječima Željka Markovića, Milan Lukić se raspitivao kako da dođe do Novog Pazara u jutarnjim satima 8. juna 1992. godine. Nadalje, prema riječima svjedokinje MLD10, ona se u večernjim satima 8. juna 1992. dogovorila s Milanom Lukićem da se u Novom Pazaru nađu 10. juna 1992. U oba slučaja, Milan Lukić im je rekao da ide u Novi Pazar zato što vozi neke Muslimane. Pretresno vijeće smatra da je ta nedosljednost dovoljno značajna da dovede u pitanje alibi u cjelini, jer, osim iskaza svjedoka MLD1, dovodi u razumnu sumnju i iskaze svjedokinje MLD10 i Željka Markovića o alibiju.

224. Svjedoci MLD1, MLD10, MLD15, MLD17 i Željko Marković su svi u svjedočenju izjavili da je Milan Lukić doveo majku u Beograd na ljekarske preglede. Svjedokinja MLD10 je u svom svjedočenju rekla da je majku Milana Lukića vidjela nakratko u Novom Pazaru. Niko od svjedoka nije mogao pružiti konkretne informacije o zdravstvenim problemima majke Milana Lukića. Jedina informacija o tome dobijena je od svjedokinje MLD10, koja misli da je majci Milana Lukića trebao ultrazvučni pregled bubrega. S obzirom na iskaze svjedoka da je majka Milana Lukića imala zdravstvenih problema, bilo bi čudno da je ona s njim prvo prešla dugi put iz Višegrada u Beograd, a potom se vozila preko cijele Srbije do Novog Pazara na jugu. Pretresno vijeće napominje da nema dokaza o tome kada su se Milan Lukić i njegova majka iz Novog Pazara vratili u Višegrad. Značajno je da svjedok MLD1, koji se navodno vrlo brzo toliko zbližio s Milanom Lukićem da ga je nagovorio da njega i njegovu vjerenicu odveze u

Beograd, ne zna gdje su Milan Lukić i njegova majka trebali otići nakon što su otišli iz Novog Pazara.

225. Svjedokinja MLD10 je u svjedočenju rekla da je 8. juna 1992. pokušala doći do Milana Lukića preko njegove sestre kako bi saznala kako je njena porodica u Višegradu. Pretresno vijeće prima na znanje njenu izjavu datu tokom unakrsnog ispitivanja da je Milana Lukića, kada ju je nazvao te večeri, pitala za porodicu. Međutim, podrobnije se raspitala o tome kako joj je porodica tek kad se s njim na kraju sastala u Novom Pazaru. S obzirom na to koliko je svjedokinji MLD10 bilo važno da sazna kako joj je porodica, čudno je što od Milana Lukića u telefonskom razgovoru nije tražila da joj da više informacija o njenoj porodici.

226. Nadalje, Pretresno vijeće podsjeća da je svjedok MLD24, koji je svjedočio u prilog alibiju za incident u Pionirskoj ulici, izjavio da su u junu 1992. roditelji Milana Lukića živjeli u jednom šatoru u Rujištu blizu njegovog vojnog položaja. On je tokom unakrsnog ispitivanja objasnio da ih je često viđao i da nisu napustili to područje u prvoj polovini juna 1992. godine.⁸⁰⁴ Ocjenjujući to nepodudaranje svjedočenja svjedoka MLD24 i svjedoka MLD1, svjedokinje MLD10, Željka Markovića, svjedoka MLD15 i svjedokinje MLD17, a posebno svjedoka MLD1 i svjedokinje MLD10, koji su u svjedočenjima rekli da su vidjeli majku Milana Lukića u vremenu od 7. do 10. juna 1992. godine, Pretresno vijeće podsjeća na svoje ranije zaključke u vezi s dokazima dobijenim od svjedoka MLD1, kao i to da je moguće da je svjedokinja MLD10 vidjela majku Milana Lukića u Novom Pazaru, ali možda nije navela tačan datum kada se to dogodilo. Pretresno vijeće takođe zaključuje da to nepodudaranje u odnosu na dokaze dobijene od MLD24 dodatno dovodi u sumnju istinitost ponuđenog alibija u cjelini.

(e) Dokazi kojima je tužilaštvo pobijalo alibi

227. Svjedokinja VG063 je Ministarstvu unutrašnjih poslova BiH dala dvije izjave, od kojih jedna nosi datum 11. januar 1994., a druga 9. april 2004. godine. Pretresno vijeće napominje da su te izjave identične, osim što izjava iz 2004.

⁸⁰⁴ V. dolje odjeljak II.G.2(c)(iv)(i).

godine sadrži dodatne podatke u vezi s učešćem Bobana Šimšića u događajima u školi "Hasan Veletovac".⁸⁰⁵ Pretresno vijeće takođe napominje da je izjava koju je svjedokinja VG063 dala udruženju "Žena – žrtva rata" 13. aprila 2004. identična izjavi od 9. aprila 2004. koju je dala Ministarstvu unutrašnjih poslova BiH.⁸⁰⁶ Pretresno vijeće napominje da u dokazima dobijenim od svjedokinje VG063 ima nekoliko nedosljednosti, koje se iznose u nastavku.

228. U izjavama iz 1994. i 2004. svjedokinja VG063 ne kaže da je s Milanom Lukićem, kada je on prvi put došao u njenu kuću, došao i treći muškarac.⁸⁰⁷ Osim toga, u izjavama iz 1994. i 2004., svjedokinja VG063 je kao prisutne prilikom drugog dolaska u kuću, 4. juna 1992. poslije ponoći, navela: Milana Lukića, Ljubišu Cvijovića i Nenada Tanaskovića.⁸⁰⁸ U izjavi koju je 2000. godine dala tužilaštvu, svjedokinja VG063 ne pominje da je žena br. 2 u tom trenutku boravila u kući.⁸⁰⁹ Pretresno vijeće takođe primjećuje da je svjedokinja VG063 u svjedočenju rekla da je Milan Lukić bio taj koji je naredio ženi br. 1 i ženi br. 2 da pođu s njim. Međutim, u izjavama iz 1994. i 2000. godine, svjedokinja VG063 je rekla da je Milan Lukić naredio ženi br. 1 da pođe s njim, dok je Nenad Tanasković ženi br. 2 naredio da pođe s njim.⁸¹⁰ Svjedokinja VG063 je u svjedočenju govorila o trećem incidentu, ali nije o njemu govorila ni u jednoj od svojih ranijih pismenih izjava. Osim toga, Pretresno vijeće napominje da izjava iz iskaza svjedokinje VG063 da nikad poslije nije vidjela ženu br. 2, po svemu sudeći, protivrječi njenim pismenim izjavama iz 1994. i 2004. godine da je svjedokinja VG063 nakon tih incidenata pokušala nagovoriti ženu br. 2 da zajedno odu iz te kuće na Bikavac.⁸¹¹

229. Pretresno vijeće smatra da ti incidenti, premda značajni, ne utiču na vjerodostojnost i pouzdanost dokaza dobijenih od svjedokinje VG063 u pogledu njenih zapažanja u vezi s Milanom Lukićem. Budući da je poznavala Milana

⁸⁰⁵ 1D51, str. 10.

⁸⁰⁶ VG063, 18 septembar 2008., T. 1899-1900; 1D51; 2D12.

⁸⁰⁷ VG063, 17 septembar 2008., T. 1822; 1D51, str. 5; 2D12, str. 2; 2D13, str. 3.

⁸⁰⁸ 1D51, str. 6; 2D12, str. 3; 2D13, str. 4.

⁸⁰⁹ VG063, 17 septembar 2008., T. 1824; 1D49, str. 4.

⁸¹⁰ VG063, 17 septembar 2008., T. 1824-1825; 1D51, str. 6; 2D12, str. 3; 2D13, str. 4.

⁸¹¹ 1D51, str. 7; 2D12, str. 4; 2D13, str. 5.

Lukića od ranije, Pretresno vijeće smatra da ga je znala dovoljno da ga je mogla prepoznati kada je ušao u kuću u kojoj je boravila, što je i bio slučaj. Međutim, dokazi dobijeni od nje nisu dovoljno konkretni u pogledu datuma kada je Milana Lukića vidjela u Višegradu. Pretresno vijeće stoga nije uzelo u obzir te dokaze u sklopu sveobuhvatne ocjene dokaza u vezi s prisustvom Milana Lukića onih datuma koji su relevantni za incident na obali Drine i incident u fabrici "Varda".

(f) Zaključak u vezi sa prisustvom, djelima i ponašanjem Milana Lukića 7. juna 1992.

230. Svjedoci tužilaštva od kojih su dobijeni dokazi u vezi s prisustvom, djelima i ponašanjem Milana Lukića 7. juna 1992. vjerodostojni su i pouzdani. S druge strane, Pretresno vijeće zaključuje da dokaze izvedene u prilog alibiju Milana Lukića karakterišu nedosljedna i nepouzdana svjedočenja. Na osnovu cjelokupnih izvedenih dokaza, odnosno, dokaza tužilaštva i dokaza odbrane, Pretresno vijeće zaključuje da ne postoji razumna mogućnost da je alibi istinit i konstatuje da je tužilaštvo van razumne sumnje dokazalo događaje koji su doveli do ubijanja na obali Drine 7. juna 1992., uključujući to da je Milan Lukić pucao u sedmoricu muškaraca koje je ranije toga dana pokupio i zatočio. Ukratko, Pretresno vijeće odbacuje alibi kao ciničnu i bezosjećajno orkestriranu fabrikaciju.

F. Incident u fabrici "Varda"

1. Dokazni postupak tužilaštva

(a) Događaji

231. Fabrika namještaja "Varda" bila je smještena u Dušću, južno od Višegrada, na obali Drine.⁸¹²

232. Dana 10. juna 1992., ili približno tog datuma, otprilike u 11:00 ili 11:30 sati, Milan Lukić je došao u fabriku "Varda" u crvenom Passatu i parkirao se

⁸¹² VG017, 9. oktobar 2008., T. 2686-2687, 2687-2688; P54; P152; P153.

blizu portirnice na glavnoj kapiji.⁸¹³ Svjedokinja VG042 je u svjedočenju rekla da se taj incident odigrao na muslimanski praznik Bajram, ali se nije mogla sjetiti tačnog datuma.⁸¹⁴ U pismenoj izjavi se prisjetila da je Bajram bio "oko 10. juna" 1992. godine.⁸¹⁵ Svjedokinja VG024 se prisjetila da se taj incident dogodio 9. juna 1992. zato što je to bio dan prije Bajrama, kada fabrika ne radi.⁸¹⁶ Međutim, svjedokinja VG024 je u pismenoj izjavi prema sjećanju rekla da su se ti događaji odigrali 10. juna 1992. godine.⁸¹⁷ Svjedok VG017 je u svjedočenju rekao da je "napustio Višegrad 18. 06. 1992.", a da je Milan Lukić došao u fabriku dan prije toga.⁸¹⁸ Taj svjedok je tokom unakrsnog ispitivanja potvrdio da se ne sjeća tačnog datuma, ali rekao je da se incident odigrao u maju ili junu 1992. godine.⁸¹⁹

233. Milan Lukić je imao pušku.⁸²⁰ Tokom unakrsnog ispitivanja svjedok VG017 je rekao da je Milan Lukić na sebi imao civilnu odjeću.⁸²¹ Svjedokinja VG042 je, takođe tokom unakrsnog ispitivanja, rekla da je Milan Lukić na sebi imao maskirnu uniformu.⁸²²

234. Milan Lukić je u fabriku "Varda" došao s jednim ili više naoružanih muškaraca. Svjedok VG017 je u svjedočenju rekao da je Milan Lukić došao s dvojicom muškaraca.⁸²³ Tokom unakrsnog ispitivanja svjedok VG017 je suočen sa svojom pismenom izjavom u kojoj kaže da su tamo bila tri muškarca u maskirnim uniformama, a da su "neki [...] imali SMB uniforme".⁸²⁴ Svjedok VG017 je odgovorio da je vidio samo trojicu muškaraca.⁸²⁵ Svjedokinja VG042 je izjavila da je Milan Lukić u fabriku "Varda" stigao s "vozačem" Passata.⁸²⁶ U

⁸¹³ VG042, 27. oktobar 2008., T. 2788, 2792, 2830.

⁸¹⁴ VG042, 27. oktobar 2008., T. 2786-2787, 2792, 2801.

⁸¹⁵ 1D68, str. 3.

⁸¹⁶ VG024, 3. novembar 2008., T. 3225, 3264; 2D34, str. 4-5.

⁸¹⁷ 1D78, str. 3.

⁸¹⁸ VG017, 9. oktobar 2008., T. 2689, 2694.

⁸¹⁹ VG017, 9. oktobar 2008., T. 2743. V. takode 1D63, str. 2; 1D64, str. 2.

⁸²⁰ VG017, 9. oktobar 2008., T. 2696; VG042, 27. oktobar 2008., T. 2788-2789.

⁸²¹ VG017, 9. oktobar 2008., T. 2696, 2733.

⁸²² VG042, 27. oktobar 2008., T. 2832. V. takode VG024, 3. novembar 2008., T. 3208; 2D34, str.

4.

⁸²³ VG017, 9. oktobar 2008., T. 2695.

⁸²⁴ 1D63, str. 3.

⁸²⁵ VG017, 9. oktobar 2008., T. 2733.

⁸²⁶ 1D69, str. 3.

pismenoj izjavi iz 1998. godine svjedokinja VG042 je rekla da je vozač čekao u automobilu i da pretpostavlja da je taj vozač bio Sredoje Lukić zato što su Milan Lukić i Sredoje Lukić uvijek bili zajedno.⁸²⁷ Međutim, u pismenoj izjavi iz 2008. godine rekla je da nije mogla vidjeti ko je vozač.⁸²⁸ Tokom unakrsnog ispitivanja izjavila je da je rekla da je Sredoje Lukić bio prisutan zato što "[n]iko drugi nije vozao taj Passat, samo ovaj Milan i Sredoje", tako da je ona pretpostavila da je u automobilu Sredoje Lukić, ali nije imala direktan pogled na vozača.⁸²⁹ Svjedokinja VG024 je izjavila da je Milan Lukić bio sam kada je ušao u fabriku, ali da ga je druga osoba, s kojom je stigao, čekala na ulazu u fabriku.⁸³⁰ Svjedokinja VG024 je tokom unakrsnog ispitivanja izjavila da nikad nije bila svjedok incidenta u kojem je učestvovao i Sredoje Lukić.⁸³¹ S obzirom na to da se Sredoje Lukić ne tereti po tačkama 6 i 7, nema potrebe da Pretresno vijeće dalje razmatra dokaze u vezi s njegovim prisustvom.

235. Postoje izvjesne razlike među dokazima dobijenim od svjedoka VG017, VG024 i VG042 u pogledu događaja koji su se potom odigrali.

236. Svjedok VG017 je izjavio da je sa mjesta na kojem je bio skriven iza dva bureta, približno 150 metara od kapije fabrike,⁸³² vidio Milana Lukića i još dvojicu muškaraca kako ulaze u fabričku radionicu i izvode Nedžada Bektaša, koji je zatim odveden u portirnicu na kapiji fabrike.⁸³³ Milan Lukić i dvojica muškaraca su se potom vratili u fabriku i izveli još šest ili sedam radnika, uključujući Ibrišima Memiševića, Nusreta Aljuševića, Lutvu Tvrtkovića, Hameda Osmanagića i Sabahudina Velagića, koji su takođe odvedeni u portirnicu.⁸³⁴ U pismenoj izjavi iz 1998. godine, svjedok VG017 kaže da je Milan Lukić izveo i Mušana Čančara, da je on Mušana Čančara poznavao i da ga je jasno prepoznao,

⁸²⁷ 1D68, str. 3.

⁸²⁸ 1D69, str. 2.

⁸²⁹ VG042, 27. oktobar 2008., T. 2798-2799, 2840, 2850, 2852-2853. V. takode 2D23.

⁸³⁰ 2D34, str. 5.

⁸³¹ VG024, 3. novembar 2008., T. 3279.

⁸³² VG017, 9. oktobar 2008., T. 2690; 1D63, str. 2; 1D64, str. 2; P154.

⁸³³ VG017, 9. oktobar 2008., T. 2696.

⁸³⁴ VG017, 9. oktobar 2008., T. 2696-2699, 2735, 2736-2737, 2762. V. takode 1D63, str. 3.

kao i ostale žrtve.⁸³⁵ Međutim, svjedok VG017 se u izjavi iz 2008. ispravio i rekao da je "[u] tom trenutku prepoznao [...] trojicu njih": Ibrišima Memiševića, Nusreta Aljuševića i Nedžada Bektaša, a kasnije je saznao i imena ostalih muškaraca.⁸³⁶ Tokom unakrsnog ispitivanja svjedok VG017 je potvrdio da je vidio kada su Nedžad Bektaš i Ibrišim Memišević odvedeni iz fabrike, ali je izjavio da toga dana nije prepoznao Mušana Čančara, premda ga je poznao iz viđenja.⁸³⁷

237. Svjedokinja VG024, radnica u toj fabrici, u svjedočenju je rekla da je bila u fabrici i da je prošla pokraj Milana Lukića, koji je došao iz pravca pilane.⁸³⁸ Potom je naišla na Sabahudina Velagića i Lutvu Tabakovića, kojima je bilo rečeno da nikud ne idu.⁸³⁹ Tri radnika srpske nacionalnosti rekla su svjedokinji VG024 da ne mogu pustiti Sabahudina Velagića da ode jer im je Milan Lukić rekao da paze na njega.⁸⁴⁰ Ona je to potvrdila tokom unakrsnog ispitivanja.⁸⁴¹ Poslije nekoliko trenutaka, svjedokinja VG024 je vidjela Milana Lukića kako se vraća i odvodi ta dva muškarca.⁸⁴² Milan Lukić je potom nastavio prema fabričkom pogonu za poliranje, odakle je odveo Hameda Osmanagića i Nusreta Aljuševića.⁸⁴³ Izlazeći iz fabrike, Milan Lukić je pokupio i Ibrišima Memiševića, nakon čega je tu petoricu muškaraca odveo prema pilani.⁸⁴⁴

238. Svjedokinja VG042 je u svjedočenju rekla da je s balkona svoje kuće, koja je od glavne kapije fabrike "Varda" udaljena 50 metara "vazdušnom linijom",⁸⁴⁵ vidjela Milana Lukića kako ide prema upravnoj zgradi, u kojoj je izdvojio Nusreta Aljuševića, Nedžada Bektaša, Mušana Čančara, Ibrišima Memiševića, Hameda Osmanagića, Lutvu Turtkovića i Sabahudina Velagića.⁸⁴⁶ Svjedokinja VG042 je

⁸³⁵ 1D63, str. 3.

⁸³⁶ 1D64, str. 3.

⁸³⁷ VG017, 9. oktobar 2008., T. 2735-2736.

⁸³⁸ VG024, 3. novembar 2008., T. 3225.

⁸³⁹ VG024, 3. novembar 2008., T. 3225.

⁸⁴⁰ VG024, 3. novembar 2008., T. 3225-3226.

⁸⁴¹ VG024, 3. novembar 2008., T. 3270.

⁸⁴² VG024, 3. novembar 2008., T. 3226; 2D34, str. 5.

⁸⁴³ VG024, 3. novembar 2008., T. 3226.

⁸⁴⁴ VG024, 3. novembar 2008., T. 3226; P190. V. takode 2D34, str. 5.

⁸⁴⁵ VG042, 27. oktobar 2008., T. 2790; C1; 2D22; 2D23.

⁸⁴⁶ VG042, 27. oktobar 2008., T. 2788, 2791, 2830; 1D68, str. 3; 2D21.

poznavala tu sedmoricu, svi su joj bili komšije, osim Mušana Čančara, ali on je "uvijek ... dolazio".⁸⁴⁷ Naoružan puškom, Milan Lukić ih je vodio prema portirnici.⁸⁴⁸ Kada su okupljeni muškarci došli do portirnice, naređeno im je da skinu radna odijela. Muškarci su cigarete i ključeve pobacali na košulju Ibrašima Memiševića.⁸⁴⁹ Svjedokinja VG042 je to tokom unakrsnog ispitivanja potvrdila.⁸⁵⁰

239. Pretresno vijeće napominje da svjedoci koriste nešto drukčija imena za dvije od žrtava koje se u Optužnici navode kao Nusret Aljušević i Lutvo Tvrtković. Svjedok VG017 u iskazu u sudnici i pismenim izjavama pominje "Nusreta Aljuševića", svjedokinja VG024 u iskazu i jednoj pismenoj izjavi pominje "Nusreta Aljuševića",⁸⁵¹ ali u drugoj izjavi govori o "Nusretu Aljuševiću",⁸⁵² dok svjedokinja VG042 u svojim pismenim izjavama govori o "Nusretu Aljuševiću".⁸⁵³ U transkriptu iskaza je zabilježeno da je rekla "Nusreta Jušević",⁸⁵⁴ što Pretresno vijeće smatra greškom u transkriptu. Što se tiče Lutve Tvrtkovića, svjedok VG017 u pismenoj izjavi o njemu govori kao o "Lutvi Tvrtkoviću".⁸⁵⁵ U svjedočenju u sudnici ne pominje Lutvu Tvrtkovića. Svjedokinja VG024 u pismenim izjavama i iskazu dosljedno govori o "Lutvi Tabakoviću", a svjedokinja VG042 u iskazu i izjavama govori o "Lutvi Turtkoviću".⁸⁵⁶ Pretresno vijeće prima na znanje te manje razlike između svjedočenja i teksta Optužnice. Međutim, ono ne smatra da te razlike dovode u pitanje identitet žrtava navedenih u Optužnici i u nastavku će za te žrtve koristiti imena iz Optužnice.

⁸⁴⁷ VG042, 27. oktobar 2008., T. 2791.

⁸⁴⁸ VG042, 27. oktobar 2008., T. 2788-2789.

⁸⁴⁹ VG042, 27. oktobar 2008., T. 2788; 1D68, str. 3; 1D69, str. 3.

⁸⁵⁰ VG042, 27. oktobar 2008., T. 2828.

⁸⁵¹ 1D78, str. 3.

⁸⁵² 2D34, str. 5.

⁸⁵³ 1D68, str. 3; 1D69, str. 3.

⁸⁵⁴ VG042, 27. oktobar 2008., T. 2788.

⁸⁵⁵ 1D63, str. 3.

⁸⁵⁶ V. 1D68, str. 3.

240. Milan Lukić je tu sedmoricu muškaraca prisilio da ispred njega krenu prema rijeci.⁸⁵⁷ U jednom trenutku je stavio ruku na rame Hameda Osmanagića.⁸⁵⁸ Svjedokinja VG042 je to potvrdila tokom unakrsnog ispitivanja.⁸⁵⁹ Milan Lukić ih je na rijeci postrojio jednog do drugog.⁸⁶⁰ Potom je pucao u jednog po jednog.⁸⁶¹ Svjedokinja VG042 je to potvrdila i tokom unakrsnog ispitivanja.⁸⁶²

241. Tokom unakrsnog ispitivanja svjedokinji VG042 su postavljena pitanja u vezi s izjavom koju je dala MUP-u 1993. godine, u kojoj kaže da je ubijeno deset muškaraca, ali navodi imena samo sedmorice i kaže da se ne sjeća imena ostale trojice.⁸⁶³ Svjedokinja VG042 ne zna zašto je to zapisano u njenoj izjavi.⁸⁶⁴ Svjedokinju VG042 su suočili i s izjavom koju je dala MUP-u 1994. godine, u kojoj je rekla da je Milan Lukić te muškarce odveo na Drinu u grupama, kao i s bilješkom s pripremnog razgovora u kojoj je navedeno njeno objašnjenje da je Milan Lukić sve muškarce odjednom odveo do rijeke.⁸⁶⁵ Svjedokinja VG042 je odgovorila da je "uvijek govorila [da] ih je zajedno stjer'o u Drinu".⁸⁶⁶

242. Pretresno vijeće napominje da je odbrana Milana Lukića svjedokinju VG042 u drugim momentima unakrsnog ispitivanja suočila s informacijama sadržanim u izjavama koje je dala MUP-u 1993. i 1994. godine, a koje se razlikuju od informacija sadržanih u izjavama koje je dala tužilaštvu i za koje je u pripremnim razgovorima s tužilaštvom rekla da su to informacije koje je dobila od drugih ljudi.⁸⁶⁷ Tokom unakrsnog ispitivanja svjedokinja VG042 je potvrdila da je dala nekoliko pismenih izjava nakon što je pobjegla iz Višegrada, ali da se ne

⁸⁵⁷ VG042, 27. oktobar 2008., T. 2789, 2828; 1D68, str. 3; 1D69, str. 3; P157.

⁸⁵⁸ VG042, 27. oktobar 2008., T. 2828; 1D69, str. 3.

⁸⁵⁹ VG042, 27. oktobar 2008., T. 2831.

⁸⁶⁰ VG042, 27. oktobar 2008., T. 2789; 1D69, str. 3.

⁸⁶¹ VG042, 27. oktobar 2008., T. 2789, 2828-2829; 1D68, str. 3.

⁸⁶² VG042, 27. oktobar 2008., T. 2829.

⁸⁶³ 1D66, str. 6.

⁸⁶⁴ VG042, 27. oktobar 2008., T. 2830-2831.

⁸⁶⁵ 1D67, str. 2-3.

⁸⁶⁶ VG042, 27. oktobar 2008., T. 2829.

⁸⁶⁷ V. 1D66, izjava data MUP-u Sarajevo, 14. decembar 1993.; 1D67, izjava data MUP-u Sarajevo, 14. januar 1994.; 1D68, izjava data tužilaštvu, 17. oktobar 1998.; 1D69, izjava data tužilaštvu, 14. i 16. april 2008.

sjeća kome. Osim toga, rekla je da je jednu izjavu dala zajedno s nekom drugom osobom.⁸⁶⁸ U svjedočenju je takođe rekla da su drugi ljudi dali dio informacija sadržanih u izjavama koje je ona dala MUP-u 1993. i 1994. godine.⁸⁶⁹ Kada su joj postavljena pitanja u vezi s nepodudaranjem između njenog svjedočenja u sudnici i tih pismenih izjava, svjedokinji VG042 je često bilo prilično nejasno što se od nje traži.⁸⁷⁰ Bila je zbunjena i kad se od nje tražilo da potvrdi istinitost drugih informacija iz izjava koje je dala MUP-u 1993. godine.⁸⁷¹ Tokom dodatnog ispitivanja tužilaštvo je postavilo pitanja o okolnostima u kojima je svjedokinja VG042 dala izjave MUP-u. Svjedokinja VG042 je izjavila da je te izjave dala u učionicama u kojima je bilo 20 do 30 drugih ljudi.⁸⁷² Tužilaštvo joj je, jednu pored druge, predočilo izjavu koju je dala MUP-u 1993. godine i izjavu koju je dala tužilaštvu 2008. i pitalo je koju od njih je potpisala, na što je ona odgovorila da je označila izjavu datu tužilaštvu.⁸⁷³ Tužilaštvo joj je potom pokazalo potpis na izjavi koju je dala MUP-u 1994. godine i VG042 je izjavila da se ona ne umije tako potpisati.⁸⁷⁴ Pretresno vijeće nadalje napominje da svjedokinja VG042 u pismenoj izjavi iz 2008. godine kaže da se sjeća da je MUP-u dala izjavu 14. januara 1994., ali da joj ta izjava nije pročitana prije potpisivanja.⁸⁷⁵ Potvrdila je da joj je tužilaštvo, kada je davala izjavu 2008. godine, pokazalo dokument na kojem je bio potpis koji nije njen.⁸⁷⁶ Na osnovu ovih dokaza, Pretresno vijeće smatra da postoji prilična nesigurnost u pogledu toga koje se informacije iz izjava datih MUP-u 1993. i 1994. godine zaista mogu pripisati svjedokinji VG042 i, prema tome, mogu smatrati njenim svjedočenjem. Shodno tome, Pretresno vijeće smatra da tim dvama dokaznim predmetima ne može pridati nikakvu dokaznu vrijednost tako da ih neće uzeti u obzir.

⁸⁶⁸ VG042, 27. oktobar 2008., T. 2811-2812, 2813-2814.

⁸⁶⁹ VG042, 27. oktobar 2008., T. 2812, 2813, 2814, 2815, 2823.

⁸⁷⁰ VG042, 27. oktobar 2008., T. 2821, 2824-2827, 2830-2831.

⁸⁷¹ VG042, 27. oktobar 2008., T. 2821, 2827.

⁸⁷² VG042, 27. oktobar 2008., T. 2856.

⁸⁷³ VG042, 27. oktobar 2008., T. 2857-2858.

⁸⁷⁴ VG042, 27. oktobar 2008., T. 2858.

⁸⁷⁵ 1D69, str. 2.

⁸⁷⁶ 1D69, str. 2.

243. Takođe tokom unakrsnog ispitivanja svjedokinji VG042 je odbrana Sredoja Lukića pokazala video-snimak koji prikazuje pogled s njenog balkona, s kojeg se vide fabrika "Varda" i Drina.⁸⁷⁷ Na pitanje da li se slaže da je portirnica bila "prilično udaljena" od njenog balkona, svjedokinja VG042 je izjavila da je dobro vidjela šta se događa, da je vidjela ljude koji su tamo dovedeni i da je poznavala svakog od njih.⁸⁷⁸ Ponovno je procijenila udaljenost na 50 metara "vazdušnom linijom".⁸⁷⁹ Kada su je pitali da li može, gledajući taj video-snimak, vidjeti ima li koga u automobilu, rekla je da ne razumije pitanje i mislila je da je pitaju koga je vidjela u automobilu na dan incidenta.⁸⁸⁰ Tokom dodatnog ispitivanja svjedokinja VG042 je izjavila da joj je 1992. godine vid bio vrlo dobar.⁸⁸¹

244. Supruga Ibrišima Memiševića Mujesira Memišević i njegova kćerka Meliha Memišević stajale su sa svjedokinjom VG042 na balkonu i gledale ubijanje.⁸⁸² Kada je došao red na Ibrišima Memiševića, njegova kćerka je zavikala: "Tajo, tajo", na što se Ibrišim Memišević okrenuo prema njoj.⁸⁸³ Vraćajući se s rijeke, Milan Lukić je zapucao prema svjedokinji VG042, Mujesiri Memišević i Melihi Memišević, pa su one polijegale po tlu da ih meci ne bi pogodili.⁸⁸⁴ Milan Lukić se potom vratio u automobil i odvezao.⁸⁸⁵ Drugi srpski vojnik, Rade Stefanović, pokupio je na kapiji odjeću muškaraca i bacio je u rijeku.⁸⁸⁶ Nešto kasnije, majka Ibrišima Memiševića je otišla do rijeke i sakupila lične predmete Ibrišima Memiševića koje je uspjela naći.⁸⁸⁷

245. Prema iskazu svjedokinje VG042, kasnije toga dana je na brani ispuštena voda koja je odnijela nekoliko tijela.⁸⁸⁸ Tijela koja su ostala sahranjena su

⁸⁷⁷ 2D23.

⁸⁷⁸ VG042, 27. oktobar 2008., T. 2850.

⁸⁷⁹ VG042, 27. oktobar 2008., T. 2850.

⁸⁸⁰ VG042, 27. oktobar 2008., T. 2852.

⁸⁸¹ VG042, 27. oktobar 2008., T. 2858.

⁸⁸² VG042, 27. oktobar 2008., T. 2790, 2861.

⁸⁸³ VG042, 27. oktobar 2008., T. 2790; 1D69, str. 3.

⁸⁸⁴ VG042, 27. oktobar 2008., T. 2790; 1D69, str. 3.

⁸⁸⁵ 1D68, str. 3.

⁸⁸⁶ 1D68, str. 3; 1D69, str. 3.

⁸⁸⁷ 1D68, str. 3; 1D69, str. 3.

⁸⁸⁸ VG042, 27. oktobar 2008., T. 2792; 1D68, str. 3; 1D69, str. 3.

sljedećeg jutra. Svjedokinja VG042 je izjavila da su neka tijela sahranjena uz rijeku, dok su druga tijela porodice sahranile u svojim baštama i drugdje.⁸⁸⁹ Istoga dana svjedokinja VG042 je, zajedno s Vahidom Memišević i suprugom Rame Ramića, pomogla da se donese leš Ibrišima Memiševića i sahrani kod njegove kuće.⁸⁹⁰ Svjedokinja VG042 je takođe prepoznala tijela Mušana Čančara, Nusreta Aljuševića i Hameda Osmanagića.⁸⁹¹

246. Prema iskazu svjedokinje VG024, muškarci su nakon izvođenja iz fabrike svukli radnu odjeću i Milan Lukić ih je odveo do Drine.⁸⁹² Tokom unakrsnog ispitivanja svjedokinja VG024 je potvrdila da su muškarci svukli radnu odjeću.⁸⁹³ Potvrdila je da u pismenim izjavama iz 1994. i 1998. godine nije pomenula da su muškarci svukli radnu odjeću i da su bili postrojeni uz rijeku.⁸⁹⁴ Rekla je da je izjava iz 1998. godine data "brzo" i da je s njom "sve oživila, znači svoje uspomene".⁸⁹⁵ U vezi sa svojom izjavom iz 1994. godine, objasnila je da u to doba nije znala da su ti detalji važni.⁸⁹⁶ Svjedokinja VG024 je ponovila da su ona, i koleginya s kojom je bila, izašle iz fabrike, i da su "vidjele [...] ljude kad ih [je Milan Lukić] poredao da ih poubija".⁸⁹⁷

247. Kada je VG024 shvatila šta će se dogoditi, pobjegla je. Potom je čula dug rafal.⁸⁹⁸ U izjavi iz 1994. godine, svjedokinja VG024 rekla je samo sljedeće: "Izveli su ih iz kruga fabrike, a nekoliko minuta poslije moje kolege i ja čuli smo rafalnu pucjavu iz pješadijskog naoružanja".⁸⁹⁹ U izjavi iz 1998. godine, svjedokinja VG024 je rekla da se nalazila na putu iza fabrike kada je čula "rafal".⁹⁰⁰

⁸⁸⁹ 1D68, str. 3.

⁸⁹⁰ VG042, 27. oktobar 2008., T. 2792; 1D68, str. 3; 1D69, str. 3.

⁸⁹¹ 1D69, str. 3.

⁸⁹² VG024, 3. novembar 2008., T. 3227; P190; P191. V. takode 2D34, str. 5.

⁸⁹³ VG024, 3. novembar 2008., T 3266.

⁸⁹⁴ VG024, 3. novembar 2008., T. 3266-3267.

⁸⁹⁵ VG024, 3. novembar 2008., T 3267.

⁸⁹⁶ VG024, 3. novembar 2008., T 3267.

⁸⁹⁷ VG024, 3. novembar 2008., T. 3265.

⁸⁹⁸ VG024, 3. novembar 2008., T. 3228, 3265-3266; 2D34, str. 5.

⁸⁹⁹ 1D78, str. 3.

⁹⁰⁰ 2D34, str. 5.

248. Poslije ubijanja, svjedokinja VG024 se vratila u fabriku i rekla Sulji Velagiću, ocu Sabahudina Velagića, da mu je Milan Lukić odveo sina.⁹⁰¹ To je potvrdila tokom unakrsnog ispitivanja.⁹⁰² Suljo Velagić je otišao na rijeku i sam to "vidio".⁹⁰³ Vratio se i rekao svjedokinji VG024 da su sva sedmorica muškaraca ubijena⁹⁰⁴ i da njegov život, sad kad mu je sin mrtav, ništa ne vrijedi, nakon čega je otišao u zgradu MUP-a da prijavi incident.⁹⁰⁵ Svjedokinja VG024 je u svjedočenju rekla da Suljo Velagić otad više nikad nije viđen.⁹⁰⁶ Prema izjavi svjedokinje VG024 iz 1998. godine, supruga Ibrišima Memiševića, Mujesira Memišević, sredinom jula 1992. rekla joj je da je nekoliko dana kasnije na mjestu na kojem se incident dogodio pronašla tijelo Ibrišima Memiševića i da ga je tamo sahranila.⁹⁰⁷

249. Svjedok VG017 je u svjedočenju rekao da su muškarci od portirnice do rijeke odvedeni u dvije grupe.⁹⁰⁸ Prva grupa se sastojala od tri radnika, od kojih je jedan bio Nedžad Bektaš.⁹⁰⁹ Njih trojica su išla ispred Milana Lukića.⁹¹⁰ U jednom trenutku, Milan Lukić je prebacio ruku preko ramena Nedžadu Bektašu.⁹¹¹ Svjedok VG017 je na trenutak izgubio grupu iz vida i čuo je paljbu iz automatskog oružja.⁹¹² Svjedok VG017 je iz svog skrovišta iza buradi otišao do kokošinjca.⁹¹³ Potom je vidio Milana Lukića, koji je u rukama još uvijek držao automatsku pušku, kako se vraća prema preostalim muškarcima.⁹¹⁴ Milan Lukić im je dao znak da mu priđu, što su oni i učinili.⁹¹⁵ Svjedok VG017 ni tada nije vidio šta se dogodilo na rijeci, ali čuo je paljbu iz automatskog oružja ubrzo

⁹⁰¹ VG024, 3. novembar 2008., T. 3228; 1D78, str. 3; 2D34, str. 5.

⁹⁰² VG024, 3. novembar 2008., T. 3266.

⁹⁰³ VG024, 3. novembar 2008., T. 3228; 1D78, str. 3; 2D34, str. 5.

⁹⁰⁴ 2D34, str. 5.

⁹⁰⁵ VG024, 3. novembar 2008., T. 3228-3229; 1D78, str. 3; 2D34, str. 5.

⁹⁰⁶ VG024, 3. novembar 2008., T. 3229. V. takode 1D78, str. 3.

⁹⁰⁷ 2D34, str. 5.

⁹⁰⁸ VG017, 9. oktobar 2008., T. 2700, 2704-2705.

⁹⁰⁹ VG017, 9. oktobar 2008., T. 2700, 2735; 1D63, str. 3.

⁹¹⁰ VG017, 9. oktobar 2008., T. 2699-2700; 1D63, str. 3.

⁹¹¹ VG017, 9. oktobar 2008., T. 2700; 1D63, str. 3.

⁹¹² VG017, 9. oktobar 2008., T. 2701; 1D63, str. 3; 1D64, str. 3.

⁹¹³ VG017, 9. oktobar 2008., T. 2703; P155.

⁹¹⁴ VG017, 9. oktobar 2008., T. 2704; 1D63, str. 4.

⁹¹⁵ VG017, 9. oktobar 2008., T. 2704-2705; 1D63, str. 4.

nakon što je druga grupa muškaraca otišla do Milana Lukića.⁹¹⁶ Svjedok VG017 je potom vidio Milana Lukića kako se vraća u automobil i s drugim naoružanim muškarcima odvozi se prema centru Višegrada.⁹¹⁷

250. Poslije ubijanja, svjedok VG017 je vidio majku Ibrišima Memiševića, Smailu Memišević, kako ide prema rijeci i plače.⁹¹⁸ Svjedok VG017 je u svjedočenju rekao da je Smaila Memišević izvukla tijelo Ibrišima Memiševića i da je on sljedećeg dana pomogao Ismaeli Jeti i Mustafi Memiševiću da ga zakopaju.⁹¹⁹ Tokom unakrsnog ispitivanja je potvrdio da je pomogao pri pokopu.⁹²⁰ Svjedok VG017 je izjavio da je tijelo Ibrišima Memiševića bilo "potpuno izrešetano".⁹²¹

251. U spis je uvršteno više tabela u kojima su podaci u vezi s nestankom žrtava incidenta u fabrici "Varda" navedenih u Optužnici. Nusret Aljušević, Nedžad Bektaš, Mušan Čančar, Ibrišim Memišević, Lutvo Tvrtković i Sabahudin Velagić pominju se u dokaznom predmetu P184. Međutim, u njemu se ne pominje Hamed Osmanagić, a lični podaci Nedžada Bektaša i Ibrišima Memiševića neznatno se razlikuju od podataka navedenih u dokaznom predmetu P119, tabeli s podacima koje je prikupila Ewa Tabeau. U dokaznom predmetu P184 se kaže da je ime oca Nedžada Bektaša "Salkan", a ime oca Ibrišima Memiševića "Malić". Nadalje, dokazni predmet P119 sadrži izvjesne nedosljednosti u pogledu datuma nestanka Mušana Čančara, Lutve Tvrtkovića i Sabahudina Velagića iz Višegrada.

252. Ewa Tabeau je u svjedočenju rekla da navedeni datumi često nisu tačni,⁹²² posebno u slučajevima kada su informacije kompilirane iz raznih izvora, bez ličnih karata ili pasoša.⁹²³ Tačnost prikupljenih podataka je još upitnija ako su prikupljeni u "haotičnim okolnostima".⁹²⁴ Ewa Tabeau je priznala da su u mnogim

⁹¹⁶ VG017, 9. oktobar 2008., T. 2705, 2706, 2707; 1D64, str. 3.

⁹¹⁷ VG017, 9. oktobar 2008., T. 2705, 2707; 1D63, str. 4.

⁹¹⁸ VG017, 9. oktobar 2008., T. 2708, 2710; 1D64, str. 3.

⁹¹⁹ VG017, 9. oktobar 2008., T. 2706, 2710, 2711-2712; 1D63, str. 3.

⁹²⁰ VG017, 9. oktobar 2008., T. 2736.

⁹²¹ VG017, 9. oktobar 2008., T. 2706, 2711; 1D63, str. 3.

⁹²² Ewa Tabeau, 22. septembar 2009., T. 2094.

⁹²³ Ewa Tabeau, 22. septembar 2009., T. 2094-2095.

⁹²⁴ Ewa Tabeau, 22. septembar 2009., T. 2095.

slučajevima informacije iz raznih izvora kompilirale nestručne osobe i da su podaci o datumima rođenja ili nestanka često nepotpuni ili pogrešni.⁹²⁵

253. Ewa Tabeau je nadalje izjavila da je porodica dužna da obavijesti federalne organe o smrti člana porodice u roku od tri dana poslije smrti, nakon čega se ta smrt registruje i izdaje se potvrda o smrti.⁹²⁶ To tokom rata nije dobro funkcionisalo, zbog čega mnoge smrti nisu prijavljene, tako da nisu registrovane.⁹²⁷

(b) John Clark

254. Johnu Clarku, sudskom patologu, vještaku tužilaštva, pokazan je izvještaj o obdukciji za slučaj broj 361B, u kojem se dokumentuju rezultati njegove obdukcije tijela koje je pronađeno na lokaciji Slap uz Drinu, nizvodno od Višegrada.⁹²⁸ Na osnovu pregleda koji je izvršio, John Clark je zaključio da je smrt muškarca prouzrokovala strijelna rana na prsima i da je pogođen s leđa.⁹²⁹ Izvještaj sadrži zaključak prema kojem "nema drugih vidljivih ozljeda ni značajnih nalaza", premda je zabilježena fraktura lobanje po središnjoj liniji mandibule, do čega je vjerovatno došlo prije obdukcije.⁹³⁰ Na tijelu su pronađeni ostaci odjeće, uključujući tamnoplave pantalone s prugom i kariranu košulju svijetlo i tamnoplave boje.⁹³¹ John Clark je izjavio da je poslije obdukcije tijelo predato bosanskoj Komisiji za nestala lica, koja je izvršila identifikaciju.⁹³² On je u svjedočenju izjavio da se zapisnik policije BiH o utvrđivanju identiteta leša koji nosi isti broj kao i njegov izvještaj o obdukciji, odnosi na isto tijelo.⁹³³ U tom zapisniku o utvrđivanju identiteta kaže se da je Azra Osmanagić tijelo identifikovala kao Hameda Osmanagića, kao i to da je na tijelu uočen "zaživotni

⁹²⁵ Ewa Tabeau, 22. septembar 2009., T. 2095.

⁹²⁶ Ewa Tabeau, 24. mart 2009., T. 6123.

⁹²⁷ Ewa Tabeau, 24. mart 2009., T. 6123.

⁹²⁸ John Clark, 22. septembar 2008., T. 2106-2107.

⁹²⁹ John Clark, 22. septembar 2008., T. 2107; P123.

⁹³⁰ P123, str. 1-2.

⁹³¹ P123, str. 2.

⁹³² John Clark, 22. septembar 2008., T. 2105, 2108.

⁹³³ John Clark, 22. septembar 2008., T. 2108; P124.

prelom kosti nosa".⁹³⁴ U njemu je takođe zabilježeno da je identifikacija izvršena na osnovu odjeće, uključujući tamne pantalone s bijelim uzdužnim prugama i svjetloplavu kariranu košulju.⁹³⁵

255. Tokom unakrsnog ispitivanja John Clark se složio s tim da se ne zna tačno gdje su na obali Drine i kada ubijeni ljudi zakopani na lokaciji Slap.⁹³⁶ John Clark ne zna koliko dugo su tijela bila u vodi prije nego što su zakopana.⁹³⁷ Potvrdio je da nije učestvovao u identifikaciji.⁹³⁸ Nije učestvovao ni u ekshumaciji i složio se s tim da mu je dostavljeno više necjelovitih skeleta, za što postoji više mogućih razloga, uključujući mogućnost da su dijelovi tijela stavljeni u krivu vreću za posmrtnu ostatke.⁹³⁹ Tokom dodatnog ispitivanja John Clark je rekao da je ekshumacijama na lokalitetu Slap 2 prisustvovao lokalni sudija.⁹⁴⁰

256. Odbrana Milana Lukića je Johnu Clarku sugerisala mogućnost da je u tog čovjeka, o kojem se govori kao o slučaju br. 361B, pucano sprijeda, ali John Clark je izjavio da je "siguran" da je u njega pucano s leđa.⁹⁴¹ Nije bilo moguće utvrditi da li je u tog čovjeka pucano u borbi.⁹⁴² Međutim, John Clark je tokom dodatnog ispitivanja potvrdio da ni uz jedno tijelo, uključujući br. 361B, nije našao nikakav vojni odjevni predmet ni vatreno oružje.⁹⁴³

(c) Dokazi tužilaštva u vezi s identifikacijom

257. Svjedokinja VG042 je u svjedočenju izjavila da je dobro poznavala Milana Lukića, da ga poznaje otkad je bio dijete i da bi se ujutro vozili istim autobusom.⁹⁴⁴ Takođe, Milan Lukić je bio prijatelj njenih sinova i bili su otprilike

⁹³⁴ P124, str. 1-2.

⁹³⁵ P124, str. 1.

⁹³⁶ John Clark, 22. septembar 2008., T. 2110-2111, i 23. septembar 2008., T. 2119-2122.

⁹³⁷ John Clark, 23. septembar 2008., T. 2122.

⁹³⁸ John Clark, 22. septembar 2008., T. 2111.

⁹³⁹ John Clark, 22. septembar 2008., T. 2113.

⁹⁴⁰ John Clark, 23. septembar 2008., T. 2125.

⁹⁴¹ John Clark, 22. septembar 2008., T. 2114.

⁹⁴² John Clark, 22. septembar 2008., T. 2114.

⁹⁴³ John Clark, 23. septembar 2008., T. 2123. John Clark je izjavio da su na lokalitetu Slap 2 pronađena tri neiskorištena metka, ali ti meci su ležali pored tijela, *id.* T. 2124. V. takođe P11, T. 1548, 1550.

⁹⁴⁴ VG042, 27. oktobar 2008., T. 2779-2780, 2782.

vršnjaci.⁹⁴⁵ Poznavala je njegove roditelje i njegov djed je bio prijatelj njenog oca.⁹⁴⁶ Svjedokinja VG042 je izjavila da zna da je porodica Milana Lukića iz Rujišta i da je on otišao iz Višegrada kada mu je bilo 18 ili 20 godina da radi u Srbiji.⁹⁴⁷ Tokom unakrsnog ispitivanja izjavila je da je prije rata posljednji put vidjela Milana Lukića dok je još bio dijete i prije nego što se udala.⁹⁴⁸

258. Svjedokinja VG042 je u svjedočenju rekla da je vidjela Milana Lukića u fabrici "Varda" neposredno prije incidenta u toj fabrici. Istoga dana kada se odigrao incident u fabrici "Varda", približno u 10:30 sati, Milan Lukić je stigao u fabriku "Varda" u crvenom Passatu i parkirao se pored portirnice na kapiji fabrike.⁹⁴⁹ Svjedokinja VG042 je izjavila da je jasno vidjela Milana Lukića.⁹⁵⁰ Milan Lukić je imao pušku, ušao je u pilanu i supruga svjedokinje VG042, Ramiza Karamana, i Ahmeda Kasapovića pod prisilom odveo na kapiju fabrike "Varda".⁹⁵¹ Kada su došli do kapije, naredio je toj trojici da sjednu na zadnje sjedište Passata i odveo se prema Višegradu.⁹⁵² Nekoliko mjeseci kasnije svjedokinja VG042 je čula da je u Drini nađeno tijelo njenog supruga.⁹⁵³ Kasnije je u Visokom izvršena identifikacija posmrtnih ostataka.⁹⁵⁴ Svjedokinja VG042 je tokom unakrsnog ispitivanja više puta potvrdila da je njen suprug odveden tog jutra.⁹⁵⁵

259. Svjedokinja VG042 je takođe izjavila da je "jednog dana" vidjela Milana Lukića kako oduzima Passat Behiji i Džemi Zukiću na jednom mjestu na makadamskom putu uz Drinu, u blizini fabrike "Varda".⁹⁵⁶ Tokom unakrsnog ispitivanja svjedokinja VG042 je izjavila da se to dogodilo dan prije incidenta u

⁹⁴⁵ 1D68, str. 3.

⁹⁴⁶ VG042, 27. oktobar 2008., T. 2782.

⁹⁴⁷ 1D68, str. 3.

⁹⁴⁸ VG042, 27. oktobar 2008., T. 2816, 2819-2820.

⁹⁴⁹ VG042, 27. oktobar 2008., T. 2787-2788, 2790-2791, 2801-2804; 1D68, str. 3; 1D69, str. 2.

⁹⁵⁰ 1D68, str. 3.

⁹⁵¹ VG042, 27. oktobar 2008., T. 2787-2788.

⁹⁵² VG042, 27. oktobar 2008., T. 2787, 2788, 2830-2831; 1D68, str. 3; 1D69, str. 2, 3.

⁹⁵³ VG042, 27. oktobar 2008., T. 2795-2796; 1D68, str. 3; 1D69, str. 3, 4.

⁹⁵⁴ VG042, 27. oktobar 2008., T. 2795.

⁹⁵⁵ VG042, 27. oktobar 2008., T. 2801-2803.

⁹⁵⁶ VG042, 27. oktobar 2008., T. 2778-2779, 2840; 2D24.

fabrici "Varda".⁹⁵⁷ Odbrana Milana Lukića je pitala svjedokinju VG042 zašto to o oduzimanju Passata nije ispričala u izjavi koju je dala MUP-u 1993. Svjedokinja VG042 nije razumjela pitanje i ponovila je da uvijek priča ono što je vidjela da se dogodilo.⁹⁵⁸ Pretresno vijeće ponavlja svoj zaključak da izjava data MUP-u 1993. godine nema dokaznu vrijednost. U izjavi koju je dala 2008. godine, svjedokinja VG042 je rekla da su Milan Lukić i Sredoje Lukić oteli Passat Behije Zukić, ali nije rekla kada i kako se to, po njenom mišljenju, dogodilo.⁹⁵⁹

260. Svjedokinja VG042 je u svjedočenju nadalje izjavila da ju je nazvala jedna žena koju je poznavala i rekla joj da je Behija Zukić ubijena.⁹⁶⁰ Svjedokinja VG042 je otišla u kuću Behije Zukić da vidi šta se dogodilo i da se pobrine za tijelo Behije Zukić.⁹⁶¹ Vidjela je Behiju Zukić koja je ležala na podu u svojoj kući, ustrijeljena u glavu.⁹⁶² Rečeno joj je da je Behiju Zukić ubio Milan Lukić.⁹⁶³ U izjavi iz 2008. godine svjedokinja VG042 je izjavila da je Behija Zukić ubijena "prije ubistva u pilani" i da se sjeća da je Behija Zukić "[u]bijena [...] uveče, a ja sam tijelo vidjela ujutro".⁹⁶⁴ U izjavi iz 1998. godine svjedokinja VG042 kaže da je vidjela tijelo Behije Zukić nakon što ju je Milan Lukić ubio, ali ne kaže kada ju je tačno vidjela.⁹⁶⁵

261. Tokom unakrsnog ispitivanja odbrana Milana Lukića je svjedokinju VG042 suočila s bilješkom sa pripremnog razgovora, u kojoj ona kaže da misli da je Milan Lukić ubio Behiju Zukić i uzeo njen Passat istog dana kada se odigrao i incident u fabrici "Varda".⁹⁶⁶ Svjedokinja je prvo odgovorila da je možda pogriješila u datumu i da je automobil otet ranije.⁹⁶⁷ Odbrana je svjedokinji VG042 rekla da se ne mora sjećati konkretnih datuma i da odbranu zanima samo

⁹⁵⁷ VG042, 27. oktobar 2008., T. 2800-2802.

⁹⁵⁸ VG042, 27. oktobar 2008., T. 2826-2827.

⁹⁵⁹ 1D69, str. 2.

⁹⁶⁰ VG042, 27. oktobar 2008., T. 2783-2784.

⁹⁶¹ VG042, 27. oktobar 2008., T. 2783-2784.

⁹⁶² VG042, 27. oktobar 2008., T. 2784. Svjedokinja VG042 je to potvrdila tokom unakrsnog ispitivanja, v. *id.*, T. 2801.

⁹⁶³ VG042, 27. oktobar 2008., T. 2785, 2786.

⁹⁶⁴ 1D69, str. 4.

⁹⁶⁵ 1D68, str. 3.

⁹⁶⁶ VG042, 27. oktobar 2008., T. 2800.

⁹⁶⁷ VG042, 27. oktobar 2008., T. 2800.

slijed događaja. Svjedokinja VG042 je rekla da se ne sjeća kada je Behija Zukić ubijena, ali da je prvo ona ubijena, potom su odvedena trojica muškaraca, a nakon toga se odigrao incident u fabrici "Varda".⁹⁶⁸ Na daljnja pitanja o tome kada se odigrao svaki od tih događaja svjedokinja VG042 je odgovorila da misli da su se svi događaji odigrali u periodu od 24 sata, premda je pritom pokazivala znakove velike zbnjenosti.⁹⁶⁹ Svjedokinja VG042 je ponovno potvrdila da je njen suprug odveden na Bajram.⁹⁷⁰

262. Tokom unakrsnog ispitivanja svjedokinja VG042 je rekla da je sigurna da je Milan Lukić tada imao više od 40 godina, ali je rekla i to da ne zna koliko je tačno godina imao i da joj je teško pogoditi koliko neko ima godina.⁹⁷¹ Svjedokinja VG042 se u vrijeme tih događaja nalazila na udaljenosti od 50 do 100 metara od mjesta događaja i u svjedočenju je rekla da je jasno vidjela Milana Lukića.⁹⁷² Tužilaštvo nije pitalo svjedokinja VG042 da li prepoznaje nekog u sudnici.

263. Svjedokinja VG024 je poznavala Milana Lukića od njegove dvanaeste ili trinaeste godine i dobro je poznavala njegovu porodicu.⁹⁷³ Tokom 1992. godine Milan Lukić je "maltene bio redovna posjeta" u fabrici "Varda".⁹⁷⁴ Svjedokinja VG024 je u svjedočenju rekla da je na dan incidenta, kada je ona bila u fabrici, čula Milana Lukića kako jednom radniku, koji se zvao Milan, kaže "da je [i] on Milan".⁹⁷⁵ Tokom unakrsnog ispitivanja odbrana Milana Lukića je stavila težište na razliku u godinama između svjedokinje VG024 i Milana Lukića. Svjedokinja VG024 nije mogla reći koliko je Milan Lukić imao tačno godina kada ga je prvi put vidjela i kada ga je vidjela posljednji put prije rata, ali izjavila je da je to bilo

⁹⁶⁸ VG042, 27. oktobar 2008., T. 2800-2801.

⁹⁶⁹ VG042, 27. oktobar 2008., T. 2800-2806.

⁹⁷⁰ VG042, 27. oktobar 2008., T. 2801.

⁹⁷¹ VG042, 27. oktobar 2008., T. 2832. U izjavi iz 1998. godine, svjedokinja VG042 je rekla da je imao oko 30 godina, 1D68, str. 3.

⁹⁷² 1D68, str. 3.

⁹⁷³ VG024, 3. novembar 2008., T. 3207-3208, 3212; 1D78, str. 2; 2D34, str. 3.

⁹⁷⁴ VG024, 3. novembar 2008., T. 3222-3223; 2D34, str. 3-4.

⁹⁷⁵ VG024, 3. novembar 2008., T. 3223.

kada je išao na odsluženje vojnog roka.⁹⁷⁶ Više puta je ponovila da ga dobro poznaje.⁹⁷⁷ Odbrana Milana Lukića je takođe suočila svjedokinju VG024 s njenom pismenom izjavom od 18. decembra 1998., u kojoj ona kaže da je prepoznala Milana Lukića na više fotografija.⁹⁷⁸ Svjedokinja VG024 je izjavila da su joj tom prilikom pokazane četiri fotografije, ali da su one bile mutne i da je ona bila protiv potpisivanja izjave zato što slike nisu bile jasne.⁹⁷⁹ Pretresno vijeće takođe prima na znanje iskaz Ibna Jula Hansena, istražitelja tužilaštva, da nikad nije utvrđeno je li čovjek na tim fotografijama "Milan Lukić ili neko ko izgleda kao on".⁹⁸⁰

264. Svjedokinja VG024 je u svjedočenju rekla da je vidjela crveni Passat "koji je koristio Milan Lukić" blizu kapije fabrike "Varda".⁹⁸¹ Milan Lukić je vozio taj automobil nakon što je Behija Zukić ubijena u maju 1992. godine.⁹⁸² Kada ju je tužilaštvo pitalo da li prepoznaje nekoga u sudnici, svjedokinja VG024 je prepoznala Milana Lukića.⁹⁸³

265. Tokom unakrsnog ispitivanja svjedokinja VG024 je suočena s izjavom koju je dala udruženju "Žena – žrtva rata", u kojoj se sjeća da je u aprilu 2004. godine vidjela Milana Lukića i Sredoja Lukića u džipu na putu u blizini Omeragića.⁹⁸⁴ Tokom unakrsnog ispitivanja svjedokinja VG024 je izjavila da je sjedila na zadnjem sjedištu i da nije lično vidjela Milana Lukića i Sredoja Lukića, ali da su ih vidjela njena braća, koja su bila s njom i koja su joj rekla da su to Milan Lukić i Sredoje Lukić.⁹⁸⁵ Potvrdila je da je prilikom njenog davanja izjave

⁹⁷⁶ VG024, 3. novembar 2008., T. 3252-3257, 3258-3259. V. takode *id.* T. 3259, 3262; 2D34, str. 3.

⁹⁷⁷ VG024, 3. novembar 2008., T. 3249, 3256, 3258.

⁹⁷⁸ VG024, 3. novembar 2008., T. 3270-3272; 1D75; 1D80, str. 2.

⁹⁷⁹ VG024, 3. novembar 2008., T. 3272.

⁹⁸⁰ Ib juli Hansen, 30. oktobar 2008., T. 3092.

⁹⁸¹ VG024, 3. novembar 2008., T. 3231; P190. *Upor.* P192.

⁹⁸² VG024, 3. novembar 2008., T. 3218-3219. V. takode 2D34, str. 3.

⁹⁸³ VG024, 3. novembar 2008., T. 3217-3218.

⁹⁸⁴ 1D81, str. 1.

⁹⁸⁵ VG024, 3. novembar 2008., T. 3275.

udruženju prisutna bila Bakira Hasečić, predsjednica udruženja.⁹⁸⁶ Svjedokinja VG024 je rekla da nikad nije bila u bliskom kontaktu s Bakirom Hasečić.⁹⁸⁷

266. Svjedok VG017 je tokom glavnog ispitivanja i tokom unakrsnog ispitivanja dao kontradiktorne iskaze u vezi s pitanjem da li je prije incidenta u fabrici "Varda" poznavao Milana Lukića. Izjavio je da nije znao ko je on kada je ovaj došao na portirnicu, ali da je kasnije čuo da je to Milan Lukić.⁹⁸⁸ Svjedok VG017 je takođe izjavio da je znao da je Milan Lukić osoba koja je došla toga dana i da je Milana Lukića vidio dva ili tri puta prije tog incidenta, između ostalog, jednom kada je ovaj došao u kuću svjedoka VG017 tražeći ga po imenu.⁹⁸⁹ Osim toga, svjedok VG017 je rekao da je Milana Lukića i njegovu porodicu poznavao prije rata i naveo je ime jednog člana porodice Milana Lukića.⁹⁹⁰ Tužilaštvo nije pitalo svjedoka VG017 da li prepoznaje nekoga u sudnici.

267. Svjedok VG017 je u svjedočenju rekao da automobil koji je Milan Lukić vozio nije imao registarske tablice i da je kasnije čuo da je to automobil marke "Passat".⁹⁹¹ Znao je da je taj automobil prvobitno bio u vlasništvu Behije Zukić.⁹⁹² Osim toga, viđao ga je kako "stalno" ide u fabriku "Varda" zato što je morao proći pokraj njegove kuće na putu do fabrike.⁹⁹³ Tokom unakrsnog ispitivanja svjedok VG017 se složio s tim da je na pripremnom razgovoru s tužilaštvom 8. oktobra 2008. prvi put pomenuo da je Milan Lukić više puta prošao pored njegove kuće.⁹⁹⁴ Osim toga, Milan Lukić se dovezao tim automobilom kada je jednom prilikom prije 18. juna 1992. godine došao u kuću svjedoka VG017 i tražio ga.⁹⁹⁵ Svjedok VG017 je to tokom unakrsnog ispitivanja potvrdio, ali izjavio je da tada

⁹⁸⁶ VG024, 3. novembar 2008., T. 3274, 3276-3277.

⁹⁸⁷ VG024, 3. novembar 2008., T. 3277.

⁹⁸⁸ VG017, 9. oktobar 2008., T. 2695, 2724, 2731; 1D64, str. 3.

⁹⁸⁹ VG017, 9. oktobar 2008., T. 2695, 2732, 2745. V. takođe 1D63, str. 3.

⁹⁹⁰ VG017, 9. oktobar 2008., T. 2724, 2726, 2727-2728.

⁹⁹¹ VG017, 9. oktobar 2008., T. 2695, 2717, 2720-2721, 2723; 1D63, str. 3

⁹⁹² VG017, 9. oktobar 2008., T. 2713, 2741-2742, 2743-2744.

⁹⁹³ VG017, 9. oktobar 2008., T. 2693.

⁹⁹⁴ VG017, 9. oktobar 2008., T. 2723.

⁹⁹⁵ VG017, 9. oktobar 2008., T. 2694, 2732.

nije znao da je to Milan Lukić.⁹⁹⁶ Svjedok VG017 je tokom unakrsnog ispitivanja takođe potvrdio da u ranijim izjavama nije naveo ni model ni boju automobila i izjavio je da je u pismenoj izjavi iz 1998. godine za taj automobil rekao da je bio "najnoviji tip limuzine", odnosno, da su to bila "nova kola".⁹⁹⁷

2. Dokazni postupak odbrane

(a) Osporavanje istraga tužilaštva od strane odbrane, uključujući istragu o incidentu u fabrici "Varda"

268. Vještak odbrane Milana Lukića za istragu, Clifford Jenkins, svjedočio je u vezi s istragama izvršenim u Višegradu, uključujući istragu u vezi s incidentom u fabrici "Varda", i rekao da je "veoma zabrinut" zbog načina na koji su te istrage provedene.⁹⁹⁸

269. Clifford Jenkins je rekao da zbog načina na koji su izjave svjedoka uzete, između ostalog, "nije tačno zabilježeno što su svjedoci zaista rekli".⁹⁹⁹ Međutim, tokom unakrsnog ispitivanja, složio se s tim da, premda misli da je u istrazi kakva je provedena u Višegradu za svaki razgovor trebao biti načinjen tonski snimak i transkript, to nije nužno praksa u jurisdikciji u kojoj on radi, u Novom Meksiku u Sjedinjenim Američkim Državama, kao i da takav standardni operativni postupak nije propisan.¹⁰⁰⁰ Tokom dodatnog ispitivanja Clifford Jenkins je izjavio da se u istragama o ubistvu snimaju razgovori sa svjedocima i osumnjičenima.¹⁰⁰¹

270. U vezi s identifikacijom Milana Lukića od strane svjedoka, Clifford Jenkins je u svjedočenju rekao da je svjedokinja VG042 od mjesta zločina bila udaljena približno 75 do 100 metara, dok je svjedok VG017 bio udaljen približno

⁹⁹⁶ VG017, 9. oktobar 2008., T. 2731-2732.

⁹⁹⁷ VG017, 9. oktobar 2008., T. 2722, 2723, 2737, 2740-2741; 1D63, str. 3; 1D64, str. 3.

⁹⁹⁸ Clifford Jenkins, 26. mart 2009., T. 6437. V. takođe 1D218.

⁹⁹⁹ Clifford Jenkins, 26. mart 2009., T. 6437-6438.

¹⁰⁰⁰ Clifford Jenkins, 27. mart 2009., T. 6537-6538, 6544. V. takođe *id.*, T. 6558, gdje Clifford Jenkins priznaje da se praksa trajnog bilježenja razgovora uveliko razlikuje od jurisdikcije do jurisdikcije, uključujući jurisdikcije unutar SAD-a.

¹⁰⁰¹ Clifford Jenkins, 27. mart 2009., T. 6576.

200 do 225 metara.¹⁰⁰² Po njegovom mišljenju, teza tužilaštva bila bi mnogo čvršće utemeljena da su uzeti u obzir iskazi svjedoka iz fabrike, koji su "vidjeli događaje koji su se odigrali, umjesto što se zasniva na dva slučajna svjedoka koja su se nalazila na izvjesnoj udaljenosti od mjesta zločina".¹⁰⁰³ Izjavio je da su iskazi svjedoka koji su se nalazili u fabrici tokom incidenta, "očigledno odbačeni u korist izjava" svjedoka VG017 i VG042.¹⁰⁰⁴ Tokom unakrsnog ispitivanja Clifford Jenkins je potvrdio da zna za postojanje još jednog svjedoka koji je svjedočio u ovom predmetu i koji je događaje u vezi s incidentom za koji tereti Optužnica posmatrao iz fabrike.¹⁰⁰⁵ Složio se s tim da bi se, u situaciji u kojoj neki svjedok vrlo dobro poznaje navodnog počinioca, "vjerovatno" i on oslonio na identifikaciju počinioca od strane tog svjedoka.¹⁰⁰⁶

271. Clifford Jenkins je pomenuo pismenu izjavu osobe koja je dio događaja u fabrici "Varda" posmatrala iz same fabrike, ali nije svjedočila u ovom predmetu, koju mu je dala odbrana Milana Lukića, i iznio je svoj komentar u vezi s tom izjavom.¹⁰⁰⁷ Izjavio je da su u njoj kao počinioci u tom incidentu inkriminirani drugi ljudi, što tužilaštvu "može biti od neprocjenjive pomoći u utvrđivanju šta se tačno dogodilo na tom konkretnom mjestu".¹⁰⁰⁸ Tokom unakrsnog ispitivanja rekao je da postoji mogućnost da su ti drugi navodni počinioci došli u fabriku "Varda" prije incidenta za koji tereti Optužnica i potvrdio je da nije vidio kasniju pismenu izjavu iste osobe koju je ona dala istražiteljima tužilaštva i u kojoj je možda objasnila neke aspekte svoje ranije izjave.¹⁰⁰⁹

272. Clifford Jenkins je govorio o tome kako bi on identifikovao žrtve incidenta u fabrici "Varda"¹⁰¹⁰ i rekao je da bi, u slučaju da se otkrije da su ljudi

¹⁰⁰² Clifford Jenkins, 27. mart 2009., T. 6489, 6494; 1D216.

¹⁰⁰³ Clifford Jenkins, 27. mart 2009., T. 6495.

¹⁰⁰⁴ Clifford Jenkins, 27. mart 2009., T. 6494.

¹⁰⁰⁵ Clifford Jenkins, 27. mart 2009., T. 6533.

¹⁰⁰⁶ Clifford Jenkins, 27. mart 2009., T. 6542.

¹⁰⁰⁷ Clifford Jenkins, 27. mart 2009., T. 6507.

¹⁰⁰⁸ Clifford Jenkins, 27. mart 2009., T. 6512.

¹⁰⁰⁹ Clifford Jenkins, 27. mart 2009., T. 6534-6535. Clifford Jenkins je nadalje u svjedočenju rekao da mu nije rečeno da su dio izjava uzeli bosanski organi vlasti, a drugi dio istražitelji MKSJ-a, *id.* T. 6568.

¹⁰¹⁰ Clifford Jenkins, 27. mart 2009., T. 6489-6490, 6496.

prvobitno pogrešno identifikovani kao žrtve, to "čovjeka nagnalo da pokaže više dužne revnosti [...] i postara se da se za što više ljudi utvrdi da su živi i zdravi".¹⁰¹¹ Tokom unakrsnog ispitivanja Clifford Jenkins se složio s tim da su drugi svjedoci dali dokaze u vezi s identifikacijom žrtava.¹⁰¹²

273. Tokom unakrsnog ispitivanja Clifford Jenkins se složio s tim da nikad nije istraživao kršenja međunarodnog krivičnog prava i da nikad nije učestvovao u istragama vođenim za vrijeme oružanog sukoba ili neposredno nakon oružanog sukoba.¹⁰¹³ Rekao je da je vjerovatno "nemoguće porediti" opšte kriminalističke istražne metode u njegovoj jurisdikciji i metode istrage u vezi s međunarodnim zločinima zato što je to "drukčiji pravosudni sistem".¹⁰¹⁴ Tokom unakrsnog ispitivanja, Cliffordu Jenkinsu su postavljena pitanja vezana za zaštitu svjedoka, poteškoće u vezi s osiguranjem mjesta zločina u postkonfliktnoj situaciji i zavisnost o drugim instancama u pogledu obezbjeđenja.¹⁰¹⁵ On je odgovorio da shvata kakve su to morale biti okolnosti, kao i da se policija u Albuquerqueju ne susreće s problemima s kojima s susreću istražitelji tužilaštva u svojim istragama.¹⁰¹⁶ Međutim, ponovno je izjavio da su problemi koje je naveo mogli biti riješeni.¹⁰¹⁷

274. Clifford Jenkins se tokom unakrsnog ispitivanja takođe složio s tim da pri donošenju svojih zaključaka nije imao na raspolaganju spis predmeta, zbog čega nije bio upoznat s ispravkama koje su svjedoci iznijeli u sudnici u vezi sa svojim ranijim pismenim izjavama.¹⁰¹⁸ Clifford Jenkins se složio s tim da je moguće da se o elementima zbog kojih istrage smatra problematičnim već razgovaralo u sudnici, kao i da bi, da je pregledao cijeli predmetni spis, možda došao do

¹⁰¹¹ Clifford Jenkins, 27. mart 2009., T. 6490.

¹⁰¹² Clifford Jenkins, 27. mart 2009., T. 6533.

¹⁰¹³ Clifford Jenkins, 27. mart 2009., T. 6529.

¹⁰¹⁴ Clifford Jenkins, 27. mart 2009., T. 6540.

¹⁰¹⁵ Clifford Jenkins, 27. mart 2009., T. 6541-6542, 6543-6545, 6550-6552.

¹⁰¹⁶ Clifford Jenkins, 27. mart 2009., T. 6541, 6544, 6549-6551, 6552-6553.

¹⁰¹⁷ Clifford Jenkins, 27. mart 2009., T. 6555.

¹⁰¹⁸ Clifford Jenkins, 27. mart 2009., T. 6570-6571.

drukčijih zaključaka.¹⁰¹⁹ Nadalje, složio se sa sugestijom da se i nesavršenom istragom može prikupiti dovoljno dokaza da se dokaže krivica optuženog.¹⁰²⁰

(b) Dokazi odbrane u vezi sa žrtvama incidenta u fabrici "Varda"

275. Pretresno vijeće je bez posredstva svjedoka prihvatilo izvode iz matične knjige umrlih BiH izdate 1996. i 1997. godine za Nedžada Bektaša,¹⁰²¹ Ibrišima Memiševića¹⁰²² i Sabahudina Velagića.¹⁰²³ U izvodima iz matične knjige umrlih za Nedžada Bektaša i Ibrišima Memiševića navode se sljedeći datumi i mjesta smrti: za prvog 10. juni 1992., Višegrad, za drugog 9. juni 1992., Dušće.¹⁰²⁴ U izvodu iz matične knjige umrlih za Sabahudina Velagića piše da je datum smrti 30. maj 1992. i da je mjesto smrti Višegrad.¹⁰²⁵

276. Odbrana Milana Lukića je predložila kao dokaz dokazni predmet 1D226, koji sadrži spisak određenog broja osoba koje su podnijele zahtjeve za povrat napuštene imovine u Višegradu. Prema tom dokaznom predmetu, izvjesni "Memišević (Hameda) Ibrišim, rođen 05. 02. 1936. godine" podnio je zahtjev za povrat imovine u Omeragićima.¹⁰²⁶ U završnom pretresnom podnesku, odbrana Milana Lukića tvrdi da je "utvrđeno da je [Ibrišim Memišević] živ i zdrav i da živi u Švedskoj".¹⁰²⁷

(c) Alibi Milana Lukića

277. Odbrana Milana Lukića je iznijela alibi za incident u fabrici "Varda". Dokazi koji su izvedeni u prilog alibiju navedeni su u gornjem odjeljku u vezi s incidentom na obali Drine.¹⁰²⁸

¹⁰¹⁹ Clifford Jenkins, 27. mart 2009., T. 6571-6572, 6574.

¹⁰²⁰ Clifford Jenkins, 27. mart 2009., T. 6574.

¹⁰²¹ 1D241.

¹⁰²² 1D242.

¹⁰²³ 1D243.

¹⁰²⁴ 1D241; 1D242.

¹⁰²⁵ 1D243.

¹⁰²⁶ 1D226, str. 2.

¹⁰²⁷ Završni pretresni podnesak Milana Lukića, par. 236.

¹⁰²⁸ V. gore odjeljak II.E.2(b).

3. Dokazi kojima je tužilaštvo pobijalo alibi

(a) Svjedokinja VG131

278. Svjedokinja VG131 je u svjedočenju rekla da su Milan Lukić i Mitar Vasiljević 9. juna 1992. došli u jedan stan u Višegradu i kratko razgovarali sa stanarima muslimanske nacionalnosti, između ostalog i sa njom, da se Milan Lukić u tom razgovoru predstavio i da je potom otišao.¹⁰²⁹ Oko ponoći istog dana Milan Lukić je ponovno došao u taj stan, ovoga puta sa Sredojem Lukićem.¹⁰³⁰ Tokom unakrsnog ispitivanja svjedokinja VG131 je izjavila da je sigurna u datum zato što je sve što se događalo zapisivala u dnevnik.¹⁰³¹

279. Svjedokinja VG131 nije znala za Milana Lukića prije 9. juna 1992. godine, ali je izjavila da je znala ko je on prilikom incidenta zato što joj se predstavio kada je prvi put došao u njen stan 9. juna 1992.¹⁰³² Tokom unakrsnog ispitivanja potvrdila je da joj se on predstavio.¹⁰³³ Kada ju je tužilaštvo pitalo da li prepoznaje nekoga u sudnici, svjedokinja VG031 je prepoznala Milana Lukića.¹⁰³⁴ S obzirom na to da se Sredoje Lukić ne tereti u vezi s incidentom u fabrici "Varda" i nema nikakvu ulogu u alibiju ponuđenom za Milana Lukića u vezi s ovim incidentom, ovdje se neće govoriti o njegovom prisustvu i učešću.¹⁰³⁵

280. Milan Lukić je došao u taj stan naoružan i izdavao je naloge tokom cijelog incidenta.¹⁰³⁶ Milan Lukić je rekao da svjedokinja VG131, njena sestra i prijateljica moraju u zgradu SUP-a kako bi identifikovale neke ljude.¹⁰³⁷ Milan Lukić ih je, umjesto toga, crvenim automobilom odveo u hotel "Vilina Vlas".¹⁰³⁸ Nakon što ih je odveo u hotelsku sobu, Milan Lukić je pozvao prijateljicu svjedokinje VG131 i jednom muškarcu rekao da je ispita. Milan Lukić

¹⁰²⁹ VG131, 5. novembar 2008., T. 3379-3381.

¹⁰³⁰ VG131, 5. novembar 2008., T. 3381-3382.

¹⁰³¹ VG131, 5. novembar 2008., T. 3396, 3397.

¹⁰³² VG131, 5. novembar 2008., T. 3380; 1D89, str. 3.

¹⁰³³ VG131, 5. novembar 2008., T. 3413.

¹⁰³⁴ VG131, 5. novembar 2008., T. 3404.

¹⁰³⁵ V. dolje odjeljak II.L.

¹⁰³⁶ VG131, 5. novembar 2008., T. 3382-3383.

¹⁰³⁷ VG131, 5. novembar 2008., T. 3382-3383.

¹⁰³⁸ VG131, 5. novembar 2008., T. 3384.

se smijao.¹⁰³⁹ Milan Lukić je pozvao sestru svjedokinje VG131 i rekao joj da pođe s jednim vojnikom.¹⁰⁴⁰ Milan Lukić je potom silovao svjedokinju VG131.¹⁰⁴¹ Svjedokinja VG131 se sjeća da je poslije čula vrisku i vojnike kako viču i psuju.¹⁰⁴² Čula je i glasove svoje sestre i njene prijateljice, njena sestra je vrištala tražeći da joj kažu gdje je svjedokinja VG131.¹⁰⁴³ Milan Lukić je na neko vrijeme ostavio svjedokinju VG131 s dvojicom vojnika koji su joj prijetili.¹⁰⁴⁴ Kada se vratio, odveo je svjedokinju VG131 u drugu sobu. Rekao joj je da u slučaju da neko pokuša ući kaže da je on unutra.¹⁰⁴⁵ Počelo se daniti.¹⁰⁴⁶ Milan Lukić je potom svjedokinju VG131 crvenim automobilom odveo kući.¹⁰⁴⁷ Putem ju je seksualno zlostavljao.¹⁰⁴⁸ Osim toga, rekao joj je da njenu sestru i prijateljicu vodi na razmjenu i da bi mogla poginuti ako ode iz kuće.¹⁰⁴⁹ Svjedokinja VG131 nikad više nije vidjela ni sestru ni prijateljicu.¹⁰⁵⁰

(b) Svjedokinje VG133 i VG141

281. Dana 10. juna 1992., između 18:00 i 19:00 sati, Milan Lukić se tamnocrvenim Passatom doveo do jedne stambene zgrade u Višegradu u kojoj su tada boravile svjedokinje VG141 i VG133.¹⁰⁵¹

282. Prema riječima svjedokinje VG141, Milan Lukić je pozvao na vratima stana i, kada je ona otvorila vrata, pitao ju je da li u kući ima muškaraca i rekao joj je da traži muškarca po imenu "Šehić".¹⁰⁵² Na vrata su, jedan za drugim, došli muškarac po imenu Alija Selak i njegov sin, Nezir Selak, sitan mladić, i Alija

¹⁰³⁹ VG131, 5. novembar 2008., T. 3384, 3385, 3386-3387.

¹⁰⁴⁰ VG131, 5. novembar 2008., T. 3387.

¹⁰⁴¹ VG131, 5. novembar 2008., T. 3387-3388.

¹⁰⁴² VG131, 5. novembar 2008., T. 3388, 3389-3390.

¹⁰⁴³ VG131, 5. novembar 2008., T. 3388-3389.

¹⁰⁴⁴ VG131, 5. novembar 2008., T. 3390.

¹⁰⁴⁵ VG131, 5. novembar 2008., T. 3390-3391.

¹⁰⁴⁶ VG131, 5. novembar 2008., T. 3391.

¹⁰⁴⁷ VG131, 5. novembar 2008., T. 3391.

¹⁰⁴⁸ VG131, 5. novembar 2008., T. 3391.

¹⁰⁴⁹ VG131, 5. novembar 2008., T. 3391-3392.

¹⁰⁵⁰ VG131, 5. novembar 2008., T. 3393.

¹⁰⁵¹ VG133, 28. oktobar 2008., T. 2947, 2972-2973, 2975 i 29. oktobar 2008., T. 3066; VG141, 6. april 2009., T. 6745, 6763-6764; 1D224.1, str. 2; 1D224.2, str. 9; 1D224.4, str. 2; P161, str. 5.

¹⁰⁵² VG141, 6. april 2009., T. 6745-6746, 6767-6768. V. takode 1D224.2, str. 9; 1D224.4, str. 2.

Selak je Milanu Lukiću rekao da u zgradi ne živi nikakav "Šehić".¹⁰⁵³ Milan Lukić je obojici rekao da pođu s njim i da im neće biti potrebne lične karte.¹⁰⁵⁴ Milan Lukić je otišao u komšijin stan i odveo i komšijinog sina, Mirsada Hotu.¹⁰⁵⁵

283. Prema riječima svjedokinje VG133, Milan Lukić je potom došao u stan u kojem je ona boravila.¹⁰⁵⁶ S njim su bili Alija Selak, Nezir Selak i Mirsad Hota.¹⁰⁵⁷ Milan Lukić je pitao svekrvu svjedokinje VG133 gdje su joj sinovi i ona mu je odgovorila da ne zna.¹⁰⁵⁸ Svjedokinja VG133 je čula kada je Milan Lukić rekao: "Ako uđem i unutra nađem muškarce, sve ću vas pobiti."¹⁰⁵⁹ Milan Lukić se tada zagledao u svjedokinja 15 do 20 sekundi.¹⁰⁶⁰

284. Milan Lukić je potom Aliju Selaka, Nezira Selaka i Mirsada Hotu ukrcao u Passat.¹⁰⁶¹ U tom trenutku je stigao Huso Hota.¹⁰⁶² Svjedokinja VG141 je čula kako Huso Hota Milanu Lukiću kaže da mu ostavi sina na miru i da povede njega umjesto sina.¹⁰⁶³ Svjedokinja VG133 je čula Husu Hotu kako pita može li zagrliti svog sina, Mirsada Hotu.¹⁰⁶⁴ Milan Lukić je naredio Husi Hoti da i on uđe u automobil.¹⁰⁶⁵ Prema iskazu svjedokinje VG141, ona je, zajedno s drugima, posmatrala razvoj događaja s balkona i vidjela je svjedokinja VG133, njenu svekrvu i svekra kako gledaju s drugog balkona.¹⁰⁶⁶ Milan Lukić je potom odvezao Aliju Selaka, Nezira Selaka, Mirsada Hotu i Husu Hotu na "stari višegradski most" na Drini.¹⁰⁶⁷ Svjedokinja VG141 je u svjedočenju rekla da je

¹⁰⁵³ VG133, 29. oktobar 2008., T. 3038; VG141, 6. april 2009., T. 6746; 1D224.1, str. 2; 1D224.4, str. 2.

¹⁰⁵⁴ VG141, 6. april 2009., T. 6746-6747; 1D224.4, str. 2. Upor. 1D224.2, str. 9.

¹⁰⁵⁵ VG141, 6. april 2009., T. 6746-6747; 1D224.1, str. 2; 1D224.2, str. 9; 1D224.4, str. 2.

¹⁰⁵⁶ VG133, 28. oktobar 2008., T. 2975; P161, str. 5.

¹⁰⁵⁷ VG133, 28. oktobar 2008., T. 2975, 2976-2977.

¹⁰⁵⁸ VG133, 28. oktobar 2008., T. 2977; P161, str. 5.

¹⁰⁵⁹ P161, str. 5.

¹⁰⁶⁰ VG133, 28. oktobar 2008., T. 2977. V. takode P161, str. 5.

¹⁰⁶¹ VG133, 28. oktobar 2008., T. 2977; VG141, 6. april 2009., T. 6747.

¹⁰⁶² VG133, 28. oktobar 2008., T. 2977; VG141, 6. april 2009., T. 6747.

¹⁰⁶³ VG141, 6. april 2009., T. 6747; 1D224.4, str. 2.

¹⁰⁶⁴ VG133, 28. oktobar 2008., T. 2977; P161, str. 5.

¹⁰⁶⁵ VG133, 28. oktobar 2008., T. 2977; VG141, 6. april 2009., T. 6747; 1D224.2, str. 9-10; 1D224.4, str. 2-3; P161, str. 5.

¹⁰⁶⁶ VG141, 6. april 2009., T. 6748; 1D224.2, str. 9-10; 1D224.4, str. 2-3.

¹⁰⁶⁷ VG133, 28. oktobar 2008., T. 2947, 2972-2973; VG141, 6. april 2009., T. 6748-6749; 1D224.1, str. 2-3; 1D224.2, str. 10.

stambena zgrada od mosta udaljena 100 metara "vazdušne linije".¹⁰⁶⁸ Prema riječima svjedokinje VG133, stan njene svekrve je od mosta udaljen približno 200 do 300 metara.¹⁰⁶⁹

285. Svjedokinje VG133 i VG141 su sa svojih balkona vidjele Nezira Selaka kako maše rukama "činilo [...] se da pritom razgovara s Milanom".¹⁰⁷⁰ Potom su vidjele kako Milan Lukić puca u njega i u ostalu trojicu.¹⁰⁷¹ Njihova tijela nisu nikad pronađena.¹⁰⁷²

286. Svjedokinja VG133 je u periodu od 20. maja 1992. do 17. juna 1992. godine "iz dana u dan" viđala Milana Lukića kako se vozi u crvenom Passatu koji je prije toga bio u vlasništvu Behije Zukić.¹⁰⁷³ Prvi put je Milana Lukića vidjela 20. maja 1992. godine, kada je tijelo Behije Zekić dovezeno u Dom zdravlja Višegrad.¹⁰⁷⁴ Osim toga, Milana Lukića je srela u Domu zdravlja Višegrad sredinom maja 1992. godine.¹⁰⁷⁵

287. Tokom unakrsnog ispitivanja je postalo jasno da svjedokinja VG133 nije sigurna kojeg datuma je vidjela da je Milan Lukić ubio tu četvoricu. Tokom glavnog ispitivanja izjavila je da je 10. juni 1992. bio srijeda, da zna da su ubistva izvršena tog dana zato što je njena majka nestala dva dana ranije i da je toga jutro sa sestrom otišla u majčino selo da je traži.¹⁰⁷⁶ Svjedokinja VG133 je to potvrdila tokom unakrsnog ispitivanja, ali rekla je i to da se ne sjeća tačnog vremena ni datuma incidenta.¹⁰⁷⁷ Prema riječima svjedokinje VG133, njen suprug i svekrva su je "podsjetili" na to da je Milan Lukić došao istog dana kada je ona išla da traži

¹⁰⁶⁸ VG141, 6. april 2009., T. 6748.

¹⁰⁶⁹ VG133, 28. oktobar 2008., T. 2972.

¹⁰⁷⁰ P161, str. 5. V. takode VG141, 6. april 2009., T. 6749; 1D224.1, str. 2; 1D224.2, str. 10-11; 1D224.4, str. 3.

¹⁰⁷¹ 1D224.1, str. 3. *Upor.* 1D224.2, str. 11; P161, str. 5. V. takode VG141, 6. april 2009., T. 6749.

¹⁰⁷² VG133, 28. oktobar 2008., T. 2972; 1D224.2, str. 11; 1D224.4, str. 4; P161, str. 5.

¹⁰⁷³ VG133, 28. oktobar 2008., T. 2955-2956.

¹⁰⁷⁴ VG133, 28. oktobar 2008., T. 2953; P161, str. 3.

¹⁰⁷⁵ VG133, 28. oktobar 2008., T. 2954-2955; P161, str. 3.

¹⁰⁷⁶ VG133, 28. oktobar 2008., T. 2972-2973.

¹⁰⁷⁷ VG133, 29. oktobar 2008., T. 3024, 3026.

majku.¹⁰⁷⁸ Tokom unakrsnog ispitivanja svjedokinja VG133 takođe je izjavila da nikad ne može zaboraviti 10. juni 1992. zato što su tada ubijene njene komšije.¹⁰⁷⁹

288. Svjedokinja VG133 u izjavi pominje bilješku od 7. juna 1992. iz knjige protokola Doma zdravlja Višegrad, u kojoj je pisalo da je Safiji Selak, supruzi Alije Selaka i majci Nezira Selaka, toga dana ukazana pomoć zbog šoka.¹⁰⁸⁰ Svjedokinja VG133 je izjavila da nije "sigurna kog datuma su se ta ubistva dogodila, ali je to sigurno bilo oko 7. juna i ovi podaci u protokolu navode me na pretpostavku da je to tačan datum".¹⁰⁸¹ Tokom unakrsnog ispitivanja svjedokinja VG133 je izjavila da nije rekla da se incident odigrao 7. juna 1992., nego da je vidjela ime Safije Selak u knjizi protokola za taj dan i pomislila da je moguće da je Safiji Selak toga dana "pozlilo" zato što su joj ubijeni suprug i sin. U svjedočenju je rekla da se to "možda moglo desiti tog dana, ali ja nisam tvrdila da je to bilo tog dana".¹⁰⁸²

289. Tokom unakrsnog ispitivanja pokrenuto je i pitanje vremenskog okvira u kojem su se ti događaji odigrali. U pismenoj izjavi svjedokinja VG133, premda se ne sjeća tačnog vremena, misli da je Milan Lukić došao u stan njene svekrve sredinom prijepodneva "pošto je već neko vrijeme prošlo otkako smo bili ustali i doručkovali smo, kada je na vratima zazvonilo zvono".¹⁰⁸³ Međutim, svjedokinja VG133 je u svjedočenju rekla da su ona i njena sestra 10. juna 1992. provele dan s majkom u selu njihove majke.¹⁰⁸⁴ Otišle su autobusom do tog sela oko 09:00 sati,¹⁰⁸⁵ a vratile se autobusom koji je kretao u 17:00 sati.¹⁰⁸⁶ Svjedokinja VG133 je objasnila da se zabunila i da je, kada je u pismenoj izjavi govorila o "prijepodnevnu", mislila na incident koji se odigrao dan ranije, kada su dva muškarca u sivim uniformama došli u stan i zaključali svjedokinja VG133 u sobu

¹⁰⁷⁸ VG133, 29. oktobar 2008., T. 3022-3023, 3025.

¹⁰⁷⁹ VG133, 29. oktobar 2008., T. 3038-3039.

¹⁰⁸⁰ P161, str. 5-6.

¹⁰⁸¹ P161, str. 5.

¹⁰⁸² VG133, 29. oktobar 2008., T. 3011.

¹⁰⁸³ P161, str. 5. V. takode VG133, 29. oktobar 2008., T. 3022.

¹⁰⁸⁴ VG133, 28. oktobar 2008., T. 2972-2973.

¹⁰⁸⁵ VG133, 28. oktobar 2008., T. 2973 i 29. oktobar 2008., T. 3014-3015, 3017-3018.

¹⁰⁸⁶ VG133, 29. oktobar 2008., T. 3019. V. takode *id.* T. 3014.

i kada ju je jedan od njih pokušao silovati.¹⁰⁸⁷ To je potvrdila tokom dodatnog ispitivanja.¹⁰⁸⁸ Nadalje, tokom unakrsnog ispitivanja izjavila je da se zabunila zbog toga što Milan Lukić nije bio jedini koji je došao u stan, u tri ili četiri prilike su došle grupe drugih ljudi i "ima logike da nekad pobrkate par datuma, par sati".¹⁰⁸⁹

290. Kada ju je tužilaštvo pitalo da li prepoznaje nekoga u sudnici, svjedokinja VG133 je prepoznala Milana Lukića.¹⁰⁹⁰

291. Svjedokinja VG141 je Milana Lukića prvi put vidjela te večeri u junu 1992. godine.¹⁰⁹¹ Oko pola sata nakon incidenta, svjedokinja VG133, njena svekrva i svekar su svjedokinji VG141 rekli da je čovjek koji joj je došao na vrata Milan Lukić i objasnili su joj odakle ga poznaju.¹⁰⁹² Prema njenom iskazu, kada je prvi put vidjela Milana Lukića, još se nije bilo smračilo i stajala je oko metar od njega.¹⁰⁹³ Bio je naoružan.¹⁰⁹⁴ Tokom unakrsnog ispitivanja potvrdila je da se Milan Lukić nije predstavio i da je imala priliku da ga posmatra nekoliko minuta.¹⁰⁹⁵ Ponovno je potvrdila da zna da je to bio on.¹⁰⁹⁶

292. Svjedokinja VG141 je tokom unakrsnog ispitivanja takođe izjavila da su joj, kada je davala izjavu u Visokom, pokazali nekoliko fotografija i da su joj rekli da je Milan Lukić muškarac kojeg je na jednoj od tih fotografija prepoznala kao muškarca koji je došao u njen stan.¹⁰⁹⁷ Svjedokinja VG141 je izjavila da to nije pomenula ni u jednoj od svojih pismenih izjava, kao ni u razgovoru s tužilaštvom zato što nije mislila da je to važno.¹⁰⁹⁸ Svjedokinju su nadalje pitali zašto se izjava koju je dala u Visokom ne pominje u njenim drugim izjavama. Svjedokinja

¹⁰⁸⁷ VG133, 29. oktobar 2008., T. 3024-3025.

¹⁰⁸⁸ VG133, 29. oktobar 2008., T. 3065.

¹⁰⁸⁹ VG133, 29. oktobar 2008., T. 3022-3023.

¹⁰⁹⁰ VG133, 28. oktobar 2008., T. 2981-2982.

¹⁰⁹¹ VG141, 6. april 2009., T. 6745, 6766, 6768, 6775.

¹⁰⁹² VG141, 6. april 2009., T. 6750; 1D224.4, str. 2, 3.

¹⁰⁹³ VG141, 6. april 2009., T. 6745-6747; 1D224.4, str. 2.

¹⁰⁹⁴ VG141, 6. april 2009., T. 6745; 1D224.1, str. 2; 1D224.4, str. 2.

¹⁰⁹⁵ VG141, 6. april 2009., T. 6766-6767.

¹⁰⁹⁶ VG141, 6. april 2009., T. 6772.

¹⁰⁹⁷ VG141, 6. april 2009., T. 6776-6780.

¹⁰⁹⁸ VG141, 6. april 2009., T. 6778-6779

VG141 je odgovorila da ju je sama napisala i potpisala pred prisutnim ljudima.¹⁰⁹⁹ Svjedokinji VG141 je prigovoreno da mijenja iskaz jer je ranije u svjedočenju rekla da se ne sjeća da li postoji neka pismena izjava u kojoj je zabilježeno da je identifikovala Milana Lukića na fotografiji. Svjedokinja VG141 je rekla da se sjeća da takva izjava postoji.¹¹⁰⁰ Tokom dodatnog ispitivanja svjedokinja VG141 se složila s tim da su joj, kada je davala pismene izjave, pitanja uvijek postavljali različiti ljudi.¹¹⁰¹

293. Svjedokinja VG141 je u svjedočenju rekla da zna da je Passat ranije bio u vlasništvu Behije Zukić.¹¹⁰² Tokom unakrsnog ispitivanja izjavila je da je znala da je to bio Milan Lukić po tome što je vozio taj Passat i zato što su joj to rekli svjedokinja VG133, svekrva i svekar.¹¹⁰³ Na pitanje zašto u pismenim izjavama nije povezala Passat s Milanom Lukićem, odgovorila je da nije mislila da je to važno.¹¹⁰⁴

294. U vezi s njenim iskazom o datumu incidenta, svjedokinja VG141 je izjavila da je jedan prijatelj, nakon što je pobjegao iz Višegrada, prijavio nestanak Alije Selaka i Nezira Selaka MKCK-u.¹¹⁰⁵ Svjedokinja VG141 je kasnije prijavila nestanak Alije Selaka i Nezira Selaka bosanskoj Komisiji za nestala lica.¹¹⁰⁶ Tom prilikom joj je pokazan registar nestalih i vidjela je da je zapisan pogrešan datum njihovog nestanka: 16. maj 1992., umjesto 10. juna 1992. godine.¹¹⁰⁷ Rekla je Komisiji da je tačan datum 10. juni 1992. godine.¹¹⁰⁸ Tokom unakrsnog ispitivanja složila se s tim da je Alija Selak 14. maja 1992. godina uhapšen i premlaćen u policijskoj stanici.¹¹⁰⁹ Međutim, nije se složila s tim da se Alija Selak nije vratio poslije hapšenja.¹¹¹⁰ Svjedokinja VG141 je u svjedočenju nadalje

¹⁰⁹⁹ VG141, 6. april 2009., T. 6785.

¹¹⁰⁰ VG141, 6. april 2009., T. 6785, 6786.

¹¹⁰¹ VG141, 6. april 2009., T. 6793.

¹¹⁰² VG141, 6. april 2009., T. 6747. V. takode 1D224.1, str. 2; 1D224.2, str. 10.

¹¹⁰³ VG141, 6. april 2009., T. 6750, 6771-6772.

¹¹⁰⁴ VG141, 6. april 2009., T. 6771-6772.

¹¹⁰⁵ VG141, 6. april 2009., T. 6752.

¹¹⁰⁶ VG141, 6. april 2009., T. 6753.

¹¹⁰⁷ VG141, 6. april 2009., T. 6757, 6762.

¹¹⁰⁸ VG141, 6. april 2009., T. 6762. V. takode P327.

¹¹⁰⁹ VG141, 6. april 2009., T. 6791-6792.

¹¹¹⁰ VG141, 6. april 2009., T. 6792. V. takode *id.*, T. 6794.

izjavila da je njena tetka ta koja je dala podatke zabilježene u sarajevskom popisu domaćinstava iz 1994. godine, u kojem se kao datum smrti Alije Selaka i Nezira Selaka navodi 10. juni 1992. godine.¹¹¹¹

295. Tokom unakrsnog ispitivanja, svjedokinja VG141 je potvrdila da je članica udruženja "Žena – žrtva rata".¹¹¹² Izjavila je da se Bakira Hasečić, predsjednica tog udruženja, nije obratila njoj u vezi s uzimanjem izjave, već da je ona sama stupila u kontakt s tim udruženjem.¹¹¹³ Svjedokinja VG141 je odbacila sugestiju da je tom udruženju dala izjavu samo radi dobijanja novčane pomoći.¹¹¹⁴

296. Svjedokinja VG141 je potvrdila da je prilikom uzimanja izjave iz 2007. godine razgovor s njom vodila Bakira Hasečić, ali nije prihvatila sugestiju odbrane Milana Lukića da ju je Bakira Hasečić "podsjećala" na to šta se dogodilo 10. juna 1992.¹¹¹⁵ Svjedokinja VG141 je u svjedočenju izjavila da u toj izjavi nije navela iste pojedinosti u vezi s incidentom zato što je tu izjavu dala u kontekstu učlanjivanja u udruženje, a ne u vezi sa suđenjem Milanu Lukiću.¹¹¹⁶ Prigovoreno joj je da se izjave tog udruženja prilagođavaju prema optuženom kojem se sudi i da je ona svoju izjavu prilagodila suđenju Milanu Lukiću. Svjedokinja VG141 je odgovorila da je dala izjave kako bi objasnila šta se dogodilo 10. juna 1992. godine.¹¹¹⁷ Svjedokinja VG141 je nadalje izjavila da o Milanu Lukiću nikad nije mislila kao o "četniku" i odbacila je ideju da ju je Bakira Hasečić prisilila da u izjavu ubaci "Milan Lukić" ili da tu izjavu na bilo koji način dotjera.¹¹¹⁸

297. Tužilaštvo nije pitalo svjedokinju VG141 da li prepoznaje nekoga u sudnici.

¹¹¹¹ VG141, 6. april 2009., T. 6763; P327, str. 5.

¹¹¹² VG141, 6. april 2009., T. 6781.

¹¹¹³ VG141, 6. april 2009., T. 6781.

¹¹¹⁴ VG141, 6. april 2009., T. 6781, 6787-6789.

¹¹¹⁵ VG141, 6. april 2009., T. 6781-6782.

¹¹¹⁶ VG141, 6. april 2009., T. 6783.

¹¹¹⁷ VG141, 6. april 2009., T. 6787.

¹¹¹⁸ VG141, 6. april 2009., T. 6790.

4. Činjenični zaključci u vezi s incidentom u fabrici "Varda"

(a) Osporavanje istraga tužilaštva od strane odbrane, uključujući istragu o incidentu u fabrici "Varda"

298. Clifford Jenkins je osporio pouzdanost dokaza pribavljenih putem svjedoka tužilaštva u prilog navodima u vezi s incidentom u fabrici "Varda". Po mišljenju Pretresnog vijeća, dokazi koji se odnose isključivo na preporučljive istražne metode nisu relevantni. Vijeće smatra da je iskaz Clifforda Jenkinsa relevantan samo u onoj mjeri u kojoj eventualno pokazuje da je u načinu na koji je tužilaštvo vodilo istragu o incidentu u fabrici "Varda" bilo manjkavosti koje imaju uticaja na dokaze tužilaštva u ovom predmetu. Međutim, Clifford Jenkins nije pokazao da takve manjkavosti postoje. U vezi s pismenom izjavom koju je dala osoba koja nije stupila pred Pretresno vijeće u svojstvu svjedoka, Vijeće napominje da ono mora utvrđivati činjenice na osnovu dokaza izvedenih na suđenju i da ne smatra da je za ocjenu tih dokaza relevantno to što postoje druge informacije o tim incidentima. Pretresno vijeće nije uzelo u obzir iskaz Clifforda Jenkinsa s tim u vezi. O konkretnim komentarima Clifforda Jenkinsa u vezi s dokazima pribavljenim putem svjedoka VG042, VG024 i VG017 govori se u nastavku.

(b) Ocjena težine dokaza dobijenih od svjedoka

299. Pretresno vijeće smatra da su određene nepodudarnosti u dokazima dobijenim od svjedoka VG042, VG024 i VG017 u vezi s događajima u fabrici "Varda" posljedica različitih mjesta sa kojih su posmatrali te događaje.

300. Pretresno vijeće se prvenstveno oslanja na iskaz svjedokinje VG042, koja je, kao što je rečeno gore u tekstu, posmatrala cijeli događaj. Pretresno vijeće prima na znanje primjedbu Clifforda Jenkinsa da se svjedokinja VG042 nalazila na određenoj udaljenosti od fabričke kapije i Drine i njegovu sumnju u to da je mogla da identifikuje Milana Lukića. Vijeće takođe prima na znanje da je svjedokinja VG042 u više navrata u sudnici izjavila da je s balkona na gornjem

spratu svoje kuće mogla vidjeti što se događa. Izjavila je da je u to vrijeme imala dobar vid. Osim toga, dokazni video-materijal snimljen s balkona svjedokinje VG042 pokazuje da se s njega pružao nesmetan pogled na fabriku, portirnicu i put prema rijeci. Pretresno vijeće primjećuje da je svjedokinja VG042 posmatrala događaje u koje su bili uključeni ljudi koje je dobro poznavala i koje je prepoznala. Nadalje, sa svjedokinjom VG042 na njenom balkonu bile su i supruga Ibrišima Memiševića Mujesira Memišević i njegova kćerka Meliha Memišević. Meliha Memišević je jasno prepoznala oca na obali i pozvala ga je, zbog čega se on okrenuo. To je potvrda iskaza svjedokinje VG042 da je vidjela šta se događa i da je prepoznala konkretne osobe. Pretresno vijeće zaključuje da je VG042 s balkona imala nesmetan pogled i da je mogla vidjeti šta se toga dana događalo u fabrici "Varda".

301. Pretresno vijeće napominje da se ono što je svjedokinja VG042 ispričala o tome kako je Milan Lukić uzeo Passat Behije Zukić bitno razlikuje od drugih izvedenih dokaza u ovom predmetu.¹¹¹⁹ S obzirom na to veliko nepodudaranje, Pretresno vijeće će zanemariti taj dio iskaza svjedokinje VG042. Međutim, ono smatra da njeno pogrešno sjećanje na oduzimanje Passata ne utiče na pouzdanost i vjerodostojnost njenog iskaza u vezi s incidentom u fabrici "Varda".

302. Pretresno vijeće nadalje prima na znanje sjećanje svjedokinje VG042 da je leš Behije Zukić vidjela istog jutra kada se odigrao incident u fabrici "Varda".¹¹²⁰ Tokom unakrsnog ispitivanja, svjedokinja VG042 je izjavila da se ne sjeća kada je vidjela leš Behije Zukić, premda je taj događaj povezala i s otmicom supruga. Za razliku od toga, u pismenoj izjavi iz 2008. godine se prisjetila da je tijelo Behije Zukić vidjela prije incidenta u fabrici "Varda", ali nije preciznije navela kada se to dogodilo, a u izjavi iz 1998. nije dala nikakvu vremensku odrednicu za taj incident. Drugi dokazi izvedeni u ovom predmetu pokazuju da je Behija Zukić ubijena u maju 1992. godine. Pretresno vijeće smatra da je iskaz VG042 dosljedan utoliko što je tijelo Behije Zukić vidjela i da je to bilo prije incidenta u fabrici

¹¹¹⁹ V. gore par. 259.

¹¹²⁰ V. gore par. 260-261.

"Varda". Međutim, očigledno je pobrkala kada se to tačno dogodilo. Pretresno vijeće smatra da je svjedokinja VG042, premda je u svjedočenju vrijeme smrti Behije Zukić povezala s otmicom svoga supruga i incidentom u fabrici "Varda", tačno opisala jasan slijed događaja, konkretno, situaciju u kojoj je vidjela leš Behije Zukić, otmicu svoga supruga i još dvojice muškaraca, kao i incident u fabrici "Varda". Pretresno vijeće smatra da, s obzirom na njene ranije izjave, njen iskaz da je tijelo Behije Zukić vidjela istog jutra kada se odigrao i incident u fabrici "Varda" ne utiče na pouzdanost i vjerodostojnost njenog iskaza o samom incidentu u fabrici "Varda".

303. Pretresno vijeće se oslanja i na sjećanja svjedokinje VG024 na te događaje. S tim u vezi, Pretresno vijeće napominje da je Clifford Jenkins doveo u pitanje odluku tužilaštva da se osloni na dokaze pribavljene putem svjedoka VG017 i VG042, umjesto na iskaze ljudi koji su Milana Lukića vidjeli u fabrici. Međutim, Clifford Jenkins je, po svemu sudeći, pritom zanemario iskaz svjedokinje VG024, koja je u fabrici bila očevidac početne faze incidenta.

304. Pri ocjenjivanju težine koju treba pridati dokazima pribavljenim putem svjedokinje VG024, Pretresno vijeće napominje da ona nije neometano posmatrala incident i nije imala nesmetan pogled na obalu Drine. Pretresno vijeće je uzelo u obzir i nedosljednosti u iskazu svjedokinje VG024 u odnosu na njene ranije pismene izjave u vezi s tim događajima. Pretresno vijeće ne pridaje nikakvu težinu činjenici da se u pismenim izjavama svjedokinje VG024 ne pominje da je Milan Lukić odveo muškarce na Drinu i tamo ih postrojio, s obzirom na to da je ona tokom svjedočenja potvrdila da je vidjela kada se to dogodilo.¹¹²¹ Pretresno vijeće smatra da, u pogledu događaja tog dana, svjedočenje svjedokinje VG042 ima veću dokaznu vrijednost od svjedočenja svjedokinje VG024, kao i da svjedočenje svjedokinje VG024 potvrđuje prikaz događaja koji je dala svjedokinja VG042.

¹¹²¹ V. gore par. 246.

305. Pri ocjeni težine koju treba pridati dokazima dobijenim od svjedoka VG017, Pretresno vijeće napominje da on nije neometano posmatrao incident. Vijeće podsjeća na stav Clifforda Jenkinsa da je svjedok VG017 bio 200 do 225 metara udaljen od mjesta događaja, premda to ne smatra presudnim. Svjedočenje svjedoka VG017 sadrži značajne nedosljednosti u pogledu njegovog poznavanja i prepoznavanja Passata kao i čovjeka kojeg je identifikovao kao Milana Lukića. Osim toga, njegova verzija događaja razlikuje se od verzije koju su iznijele svjedokinje VG042 i VG024, posebno u vezi s načinom na koji je čovjek kojeg je on identifikovao kao Milana Lukića odveo Muslimane na Drinu. Za razliku od svjedokinja VG042 i VG024, svjedok VG017 je vidio kako je Milan Lukić odveo te muškarce do Drine u dvije grupe, jednu za drugom, i čuo je dva rafala, po jedan za svaku grupu muškarca odvedenih do rijeke. S obzirom na tu razliku u njegovom sjećanju na događaje i iskaz u vezi s prepoznavanjem Milana Lukića, o kojem se govori u nastavku, Pretresno vijeće će pridati malu težinu iskazu svjedoka VG017, pri čemu se to ne odnosi na njegov iskaz o žrtvama incidenta, koji će Pretresno vijeće smatrati potvrdom drugih dokaza.

(c) Datum incidenta

306. Pretresno vijeće podsjeća na navod tužilaštva da se incident u fabrici "Varda" odigrao "dana 10. juna 1992. ili oko tog datuma". Premda svjedokinje VG024 i VG042 nisu nedvosmisleno izjavile da su se događaji u fabrici "Varda" odigrali 9. ili 10. juna 1992., one se jasno i dosljedno sjećaju da su se ti događaji odigrali na muslimanski praznik Bajram. U njihovim pismenim izjavama zabilježeno je da su rekle da su se ti događaji odigrali 10. juna 1992. Osim toga, svjedokinja VG042 je bila svjedok otmice supruga istog jutra kada se odigrao i incident u fabrici "Varda". Dokazi dobijeni od svjedokinja VG042 i VG024 pokazuju da se incident u fabrici "Varda" odigrao "dana 10. juna 1992. ili oko tog datuma", kao što je navedeno u Optužnici.

(d) Dokazi tužilaštva u vezi s djelima i ponašanjem Milana Lukića u fabrici "Varda"

307. Na osnovu dokaza pribavljenih putem svjedokinja VG042 i VG024 utvrđeno je da se Milan Lukić u kasnim jutarnjim satima toga dana dovezao crvenim Passatom u fabriku "Varda" i da je imao pušku. Ušao je u fabriku "Varda" i iz fabrike odveo sedmoricu Muslimana, koje je odveo do portirnice. Naredio im je da skinu radna odijela. Potom ih je odveo do obale Drine ispred "Varda", gdje je pucao u njih.

308. Prema navodima tužilaštva, Milan Lukić je u fabriku "Varda" došao s jednom "osobom" protiv koje nije podignuta optužnica. Pretresno vijeće napominje da je svjedok VG017 u sudnici potvrdio da su s Milanom Lukićem bila dva muškarca, dok je prema riječima svjedokinja VG024 i VG042 Milan Lukić došao samo s jednom osobom. Tužilaštvo u završnom pretresnom podnesku ne govori o tim dokazima, zapravo uopšte ne pominje drugu "osobu" protiv koje nije podignuta optužnica, koja je navedena u Optužnici. Pretresno vijeće ne smatra da je riječ o bitnom neslaganju među iskazima svjedoka: svjedočenja svjedoka VG017, VG024 i VG042 ne inkriminišu nikog drugog da je odveo muškarce muslimanske nacionalnosti nizbrdo do Drine i pucao u njih i, s obzirom na to, razumno je zaključiti da svjedoci toj pojedinosti nisu pridali veliku važnost. Međutim, Pretresno vijeće se na osnovu iskaza VG042 i VG024 uvjerilo da je Milan Lukić u fabriku "Varda" došao s još jednim muškarcem.

309. Svjedokinja VG042 je u svjedočenju rekla da je vidjela Milana Lukića kako iz fabrike izvodi Nusreta Aljuševića, Nedžada Bektaša, Mušana Čančara, Ibrišima Memiševića, Hameda Osmanagića, Lutvu Tvrtkovića i Sabahudina Velagića, kao i da je gledala dok ih je vodio nizbrdo do rijeke i kad je pucao u njih. Svjedokinja VG042 je dobro poznavala sve te muškarce. Pretresno vijeće se nadalje uvjerilo da je svjedokinja VG042 vidjela leševe Ibrišima Memiševića, Mušana Čančara, Nusreta Aljuševića i Hameda Osmanagića, i da je pomagala pri pokopu Ibrišima Memiševića. Pri donošenju tog zaključka, Pretresno vijeće je

uzelo u obzir unakrsno ispitivanje svjedokinje VG042 u vezi s izjavom koju je dala MUP-u 1993. godine, u kojoj je navela imena gore navedenih muškaraca i rekla da se ne sjeća imena "ostale trojice ubijenih". Pretresno vijeće ponavlja svoj raniji zaključak da toj izjavi ne pridaje dokaznu vrijednost.¹¹²²

310. Iskaz svjedokinje VG042 u vezi s Nedžadom Bektašem potvrđuje i svjedok VG017, a njen iskaz u vezi sa Sabahudinom Velagićem, Lutvom Tvrkovićem i Hamedom Osmanagićem potvrđuje svjedokinja VG024. Osim toga, i svjedok VG017 i svjedokinja VG024 potkrepljuju njen iskaz u vezi sa Nusretom Aljuševićem i Ibrišimom Memiševićem.

311. Prema riječima Clifforda Jenkinsa, svjedok VG017 je od fabričke kapije bio udaljen 200 do 225 metara. Međutim, svjedok VG017 je na sudu dosljedno tvrdio da je prepoznao Nedžada Bektaša, Nusreta Aljuševića i Ibrišima Memiševića kada ih je Milan Lukić izveo iz fabrike i objasnio je otkud ih je poznao. Pretresno vijeće smatra taj iskaz vjerodostojnim. Svjedok VG017 je takođe potvrdio svoje ranije svjedočenje da je dan poslije incidenta pomagao pri zakopavanju tijela Ibrišima Memiševića. Međutim, Pretresno vijeće se nije uvjerilo da je svjedok VG017 prepoznao Lutvu Tvrkovića, Hameda Osmanagića, Sabahudina Velagića i Mušana Čančara kada su izvedeni iz fabrike jer su mu, po svemu sudeći, poslije tog događaja drugi rekli da su u grupi bili i ti muškarci.

312. Pretresno vijeće skreće pažnju na neslaganje između iskaza svjedokinje VG042 i iskaza svjedoka VG017 u vezi s tim kome je Milan Lukić prebacio ruku preko ramena kada su muškarci vođeni do rijeke, i uzelo je u obzir da su i svjedokinja VG042 i svjedok VG017 u svjedočenjima izjavili da su pomagali pri pokopu Ibrišima Memiševića, ali niko od njih u svom iskazu nije potvrdio prisustvo onog drugog. Međutim, Vijeće smatra da te nedosljednosti nisu značajne i, shodno tome, da ne utiču na vjerodostojnost svjedoka VG042 i VG017 u vezi s tim žrtvama.

¹¹²² V. gore par. 242.

313. Svjedokinja VG024 je vidjela Milana Lukića kako iz fabrike izvodi Sabahudina Velagića, Lutvu Tvrtkovića, Hameda Osmanagića, Nusreta Aljuševića i Ibrišima Memiševića. Nadalje, prema riječima svjedokinje VG024, nakon pucnjave, otac Sabahudina Velagića identifikovao je sinovljevo tijelo među tijelima drugih muškaraca kod Drine. Pretresno vijeće se nadalje uvjerilo da je Mujesira Memišević, supruga Ibrišima Memiševića, svjedokinji VG024 rekla da je tijelo Ibrišima Memiševića poslije incidenta pronađeno na mjestu na kojem je ustrijeljen. Međutim, Pretresno vijeće napominje da se ti dokazi iz druge ruke ne podudaraju s iskazima svjedoka VG017 i VG042 u vezi s tim kada je pronađeno tijelo Ibrišima Memiševića i gdje je sahranjeno. S obzirom na to, Pretresno vijeće pridaje malu težinu tim dokazima kao potkrepi drugih dokaza o tome da je Ibrišim Memišević toga dana ubijen na Drini.

314. Izvodi iz matične knjige umrlih za Nedžada Bektaša i Ibrišima Memiševića dodatno potvrđuju tvrdnju VG042 da ih je prepoznala među žrtvama.¹¹²³ Pretresno vijeće prima na znanje razliku između tih izvoda u pogledu vremena i mjesta smrti. S tim u vezi, Pretresno vijeće podsjeća na svoj raniji zaključak da se uvjerilo da se incident odigrao 10. juna 1992. ili približno tog datuma.¹¹²⁴ Vijeće smatra da ta neslaganja ne dovode u sumnju to da su Nedžad Bektaš i Ibrišim Memišević ubijeni u incidentu u fabrici "Varda".

315. U vezi s dokaznim predmetom 1D226, na koji se odbrana Milana Lukića poziva kao na dokaz da je Ibrišim Memišević zapravo živ,¹¹²⁵ Pretresno vijeće se uvjerilo da Ibrišim Memišević čije ime sadrži taj dokazni predmet nije osoba koja se navodi kao žrtva incidenta u fabrici "Varda". Pri donošenju ovog zaključka Pretresno vijeće je uzelo u obzir više podudarnih iskaza svjedoka o suprotnom.

316. Pretresno vijeće napominje da je izvod iz matične knjige umrlih u kojem piše da je Sabahudin Velagić preminuo 30. maja 1992. izdat 1997. godine, tako da postoji mogućnost da je njegova smrt prijavljena tek dugo nakon što je do nje

¹¹²³ V. gore par. 275.

¹¹²⁴ V. gore par. 306.

¹¹²⁵ V. gore par. 276.

došlo. Svjedokinje VG042 i VG024 navode Sabahudina Velagića kao jednu od žrtava incidenta u fabrici "Varda". Pretresno vijeće smatra da datum smrti iz izvoda iz matične knjige umrlih ne dovodi u pitanje te druge konzistentne dokaze da je Sabahudin Velagić žrtva incidenta u fabrici "Varda".

317. Pretresno vijeće podsjeća da je za tijelo o kojem se u izvještaju Johna Clarka o obdukciji govori kao o slučaju br. 361B identificovano kao tijelo Hameda Osmanagića.¹¹²⁶ Pretresno vijeće smatra da se izvještaj o obdukciji i zapisnik o utvrđivanju identiteta mogu koristiti isključivo kao potkrepa iskaza svjedokinja VG042 i VG024 da je Hamed Osmanagić bio žrtva incidenta u fabrici "Varda" jer se ni u jednom od tih dokumenata ne navode ni vrijeme ni mjesto smrti. Pretresno vijeće napominje da se izvještaj o obdukciji i zapisnik o utvrđivanju identiteta leša ne slažu u pogledu facijalnih ozljeda vidljivih na posmrtnim ostacima. Pretresno vijeće takođe skreće pažnju na iskaze svjedokinja VG024 i VG042 da je tim muškarcima rečeno da skinu radnu odjeću prije nego što su odvedeni na rijeku, uz napomenu da Pretresnom vijeću nisu predočeni dokazi na osnovu kojih bi moglo zaključiti da je odjeća pronađena kod tog tijela radno odijelo. Stoga, i uprkos nepodudarnostima u pogledu facijalnih ozljeda, Pretresno vijeće prihvata te dokumente kao potkrepu iskaza svjedokinja VG042 i VG024 da je Hamed Osmanagić ustrijeljen tokom incidenta u fabrici "Varda".

318. Pri donošenju zaključaka u vezi sa žrtvama, Pretresno vijeće je uzelo u obzir neslaganja između dokaznog predmeta P184, spiska osoba iz Višegrada koje se još uvijek vode kao nestale, i dokaznog predmeta P119, tabele s podacima koje je prikupila Ewa Tabeau, kao i svjedočenje Ewe Tabeau o razlozima za navođenje netačnih datuma nestanka. U kontekstu utvrđivanja identiteta žrtava incidenta u fabrici "Varda", Pretresno vijeće smatra da podaci sadržani u tim tabelama nisu dovoljno pouzdani i, kao što je rečeno gore u tekstu, umjesto na njih oslonilo se na podudarne i vjerodostojne iskaze svjedoka.

¹¹²⁶ V. gore par. 254.

319. Pretresno vijeće se uvjerilo da je iz fabrike "Varda" odvedeno i ustrijeljeno sljedećih sedam muškaraca: Nusret Aljušević, Nedžad Bektaš, Mušan Čančar, Ibrišim Memišević, Hamed Osmanagić, Lutvo Tvrtković i Sabahudin Velagić.

(e) Dokazi tužilaštva u vezi s prisustvom Milana Lukića u fabrici "Varda"

320. Pretresno vijeće podsjeća na iskaze svjedokinja VG024 i VG042 da su u fabrici "Varda" prepoznale Milana Lukića. Premda je svjedokinja VG042 dobro poznavala Milana Lukića i njegovu porodicu, u trenutku kad je počeo rat prošlo je duže vrijeme da ga nije vidjela. Pretresno vijeće prima na znanje argument iz Završnog pretresnog podneska odbrane Milana Lukića da je iskaz svjedokinje VG042 da je viđala Milana Lukića u autobusu prije nego što se udala "neshvatljiv jer to nije moguće zbog razlike u godinama" i da to dovodi u pitanje vjerodostojnost svjedokinje VG042.¹¹²⁷ Svjedokinja VG042 je u svjedočenju rekla da je Milana Lukića redovno viđala u autobusu prije nego što se udala, odnosno prije svoje petnaeste godine, ali je rekla i to da se Milan Lukić rodio približno u isto vrijeme kada i njeni sinovi i da su bili prijatelji. Nadalje, pomenula je da je njen otac bio prijatelj s djedom Milana Lukića. Prema tome, premda se slaže s odbranom Milana Lukića u tome da svjedokinja nije mogla prije udaje u autobusu viđati Milana Lukića dok je još bio dječak, Pretresno vijeće se na osnovu ostatka njenog iskaza uvjerilo da je poznavala Milana Lukića prije incidenta u fabrici "Varda".

321. Nije jasno koliko često je svjedokinja VG042 viđala Milana Lukića nakon što je počeo rat. Međutim, ona je dosljedno tvrdila da je Milan Lukić čovjek kojeg je vidjela kako u jutarnjim satima na dan incidenta u fabrici "Varda" u dva navrata dolazi u fabriku i kako u jednom od ta dva navrata odvodi njenog supruga. Pretresno vijeće takođe napominje da je svjedokinja VG042 bila svjedok cijelog incidenta, tako da je bila u prilici da duže vrijeme posmatra Milana Lukića. Pretresno vijeće takođe uzima u obzir da je svjedokinja VG042 procijenila da je Milan Lukić imao 40 godina, ali i to da se činilo da nije sigurna u tu procjenu, i

¹¹²⁷ V. završni pretresni podnesak Milana Lukića, par. 247.

smatra da njen iskaz u vezi s tim nije presudan za pitanje njenog prepoznavanja Milana Lukića toga dana, posebno s obzirom na njen iskaz o tome otkud ga poznaje.

322. Svjedokinja VG024 je u svjedočenju izjavila da je poznavala Milana Lukića odmalena i u više navrata je rekla da ga dobro poznaje. U vrijeme incidenta, svjedokinja VG024 je došla u neposrednu blizinu Milana Lukića kada je prošla pored njega u fabrici "Varda". Pretresno vijeće napominje da je svjedokinja VG024 jednog čovjeka na foto panelu koji joj je predan 1998. pogrešno prepoznala kao Milana Lukića. Međutim, Vijeće ne smatra da to dovodi u pitanje njen iskaz u vezi s njenim ranijim poznavanjem Milana Lukića, kao ni njenu potvrdu da je na dan incidenta vidjela Milana Lukića. Pretresno vijeće smatra zadovoljavajućim objašnjenje svjedokinje VG024 da su fotografije bile mutne i da nije dobro vidjela čovjeka na njima. Vijeće nadalje napominje da je Ib Jul Hansen u svjedočenju izjavio da nikad nije utvrđeno da je li čovjek na tim fotografijama Milan Lukić. Pretresno vijeće takođe nije uvjereno da izjava koju je svjedokinja VG024 dala udruženju "Žena – žrtva rata" u vezi s incidentom koji se odigrao 2004. godine ima bilo kakav uticaj na njenu vjerodostojnost. Nadalje, u dokazima dobijenim od svjedokinje VG024 nema ničeg što bi pokazivalo da je ona imala bilo kakav razlog da u toj izjavi lažno identifikuje Milana Lukića i Sredoja Lukića.

323. Pretresno vijeće napominje da je svjedokinja VG024 prepoznala Milana Lukića u sudnici. Budući da je svjedokinja VG024 poznavala Milana Lukića od ranije i da se sjeća događaja u fabrici "Varda", postoje dovoljni dokazi da se može zaključiti da je svjedokinja VG024 poznavala Milana Lukića u vrijeme incidenta i da ga je toga dana prepoznala u fabrici "Varda".

324. Pretresno vijeće smatra nepouzdanim dokaze pribavljene putem svjedoka VG017 u vezi s njegovim prepoznavanjem Milana Lukića. Svjedok VG017 je sam sebi više puta protivrječio tokom svjedočenja u sudnici, kao i kad je riječ o njegovim pismenim izjavama, u vezi s pitanjem prethodnog poznavanja Milana

Lukića. Premda je u svjedočenju izjavio da je Milana Lukića poznao prije incidenta u fabrici "Varda", jasno je izjavio i to da na dan incidenta nije znao da je čovjek koji je došao u fabriku "Varda" Milan Lukić, nego da su mu to poslije rekli. Jednako je konfuzan i iskaz svjedoka VG017 da je viđao Milana Lukića kako vozi Passat. Teško je razabrati da li je VG017 u junu 1992. mogao prepoznati Milana Lukića i Pretresno vijeće ne može ništa zaključiti u vezi s pitanjem da li je svjedok VG017 prije incidenta u fabrici "Varda" vidio Milana Lukića kako vozi automobil, za koji su mu poslije rekli da je Passat, pa stoga ni o pitanju da li je svjedok VG017 zahvaljujući tome toga dana prepoznao Milana Lukića. S obzirom na protivrječnosti i nedovoljnu jasnoću dokaza pribavljenih putem svjedoka VG017, upitno je da li je on na dan incidenta mogao prepoznati Milana Lukića.

325. Pretresno vijeće podsjeća na svoj zaključak da je s Milanom Lukićem, kada je došao u fabriku "Varda", bio još jedan muškarac, ali napominje da ne postoje dokazi da su taj čovjek ili bilo koja druga naoružana osoba bili s njim na obali rijeke ili možda pucali u dotične muškarce.

(f) Dokazi odbrane u vezi s alibijem Milana Lukića

326. Pretresno vijeće će sada razmotriti alibi koji je iznijela odbrana Milana Lukića za period od 7. do 10. juna 1992. Dokazi i zaključci u vezi s tim alibijem iznijeti su u odjeljku koji se odnosi na incident na obali Drine.¹¹²⁸

327. Konkretno u vezi s incidentom u fabrici "Varda", tužilaštvo tvrdi da je neslaganje između prvobitne najave alibija od strane odbrane Milana Lukića,¹¹²⁹ u kojoj je stajalo da je Milan Lukić učestvovao samo u vođenju radnika iz fabrike "Varda" u policijsku stanicu, i kasnije najave alibija od 18. jula 2008., prema kojoj je Milan Lukić bio u Beogradu, govori u prilog zaključku da je alibi lažan.¹¹³⁰ Pretresno vijeće napominje da je u prvobitnoj najavi odbrane alibijem

¹¹²⁸ V. gore par. 146-166, 210-226, 230.

¹¹²⁹ Obavještenje odbrane Milana Lukića na osnovu pravila 67(A)(i)(a), zavedeno kao povjerljivo 9. januara 2008.

¹¹³⁰ Završni pretresni podnesak tužilaštva, povjerljivi Dodatak E, par. 40-41.

odbrana Milana Lukića izjavila: "optuženi potvrđuje da je učestvovao samo u odvođenju muškaraca iz fabrike u policijsku stanicu, što mu je bio posao, po direktnom naređenju načelnika policijske stanice u Višegradu".¹¹³¹ Alibi ponuđen u ovom predmetu iznesen je u najavi alibija koju je odbrana Milana Lukića podnijela 18. jula 2008.¹¹³² Tužilaštvo je prigovorilo novom alibiju, ističući da je "alibi za ovaj incident u potpunosti promijenjen".¹¹³³ Odbrana Milana Lukića je u odgovoru izjavila da je "uopštena tvrdnja" iz prvobitne najave odbrane alibijem bila informacija o tome da je "transport muškaraca iz fabrike 'Varda' u policijsku stanicu spadao u opis posla Milana Lukića. Namjera nije bila da se kaže da je on upravo tog dana prevezio muškarce, jer je tada bio izvan grada. Alibi nije promijenjen."¹¹³⁴

(g) Dokazi kojima je tužilaštvo pobijalo alibi

328. Svjedokinje VG131, VG133 i VG141 pouzdani su svjedoci. Iznijele su vjerodostojne prikaze dva incidenta koji su se odigrali u Višegradu 9. i 10. juna 1992. u kojima je učestvovao Milan Lukić. Konkretno, u vezi s incidentom o kojem su svjedočile svjedokinje VG133 i VG144, Pretresno vijeće smatra da se VG133 pokazala konfuznom u pogledu datuma incidenta i da je, premda tokom unakrsnog ispitivanja nije bila sigurna kada se incident tačno dogodio, kako tokom unakrsnog ispitivanja tako i tokom dodatnog ispitivanja potvrdila da se odigrao u večernjim satima 10. juna 1992. godine. Svjedokinja VG133 se jasno sjeća odvođenja četvorice muškaraca iz stambene zgrade i njihove smrti na mostu. Štaviše, prikaz svjedokinje VG133 potkrepljuje svjedokinja VG141, od koje su takođe dobijeni uvjerljivi dokazi da se incident odigrao u večernjim satima 10. juna 1992. godine. Dokazi dobijeni od svjedokinja VG131 i VG141, kao takvi,

¹¹³¹ Obavještenje odbrane Milana Lukića na osnovu pravila 67(A)(i)(a), zavedeno kao povjerljivo 9. januara 2008., str. 7.

¹¹³² Dodatni podnesak Milana Lukića u vezi s odbranom alibijem, zaveden kao povjerljiv 18. jula 2008., str. 5-6.

¹¹³³ Odgovor tužilaštva na Dodatni podnesak Milana Lukića u vezi s odbranom alibijem, zaveden kao povjerljiv 24. jula 2008., par. 6.

¹¹³⁴ Replika Milana Lukića na Odgovor tužilaštva na Dodatni podnesak Milana Lukića u vezi s odbranom alibijem, zavedena kao povjerljiva 31. jula 2008., par. 14.

jasno pokazuju da je Milan Lukić u večernjim satima 9. juna 1992. i 10. juna 1992. bio u Višegradu.

(h) Zaključak u vezi s prisustvom, djelima i ponašanjem Milana Lukića u fabrici "Varda"

329. Dokaze koje je tužilaštvo izvelo u vezi s prisustvom, djelima i ponašanjem Milana Lukića 10. juna 1992., ili približno tog datuma, dali su vjerodostojni i pouzdani svjedoci. Alibi Milana Lukića u vezi s ovim događajem je isti kao i alibi za incident na obali Drine, koji je Pretresno vijeće već odbacilo zbog toga što ne postoji razumna mogućnost da je istinit.¹¹³⁵ Na osnovu cjelokupnih dokaza, to jest, dokaza tužilaštva i dokaza odbrane u vezi s incidentom u fabrici "Varda", Pretresno vijeće još jednom odbacuje taj alibi kao cinično i bezosjećajno orkestriranu fabrikaciju, za koju ne postoji razumna mogućnost da je tačna.¹¹³⁶ Pretresno vijeće zaključuje da je tužilaštvo van razumne sumnje dokazalo događaje u fabrici "Varda", konkretno, da je 10. juna 1992. ili približno tog datuma, Milan Lukić izabrao Nusreta Aljuševića, Nedžada Bektaša, Mušana Čančara, Ibrišima Memiševića, Hameda Osmanagića, Lutvu Tvrtkovića i Sabahudina Velagića iz fabrike "Varda" i prisilio ih da odu na obalu Drine, gdje ih je ustrijelio i ubio.

G. Incident u Pionirskoj ulici

1. Dokazni postupak tužilaštva

(a) Svjedoci

330. Pretresno vijeće je saslušalo iskaze osam svjedoka: VG013, VG018, VG038, VG078, VG084, VG101, VG115 i Huse Kurspahića.

¹¹³⁵ V. gore par. 230.

¹¹³⁶ V. takođe gore par. 230.

331. Svjedokinje VG078 i VG101 su sestre.¹¹³⁷ Obje su izjavile da su uspjele pobjeći neposredno prije navodne paljevine, tokom premještanja grupe žrtava iz kuće Jusufa Memića u kuću Adema Omeragića.¹¹³⁸

332. Prema svjedočenju svjedoka VG013, VG018, VG038 i VG084, ti svjedoci su pobjegli iz kuće Adema Omeragića tokom navodne paljevine.¹¹³⁹ Svjedokinja VG018 je majka svjedoka VG084, koji je u junu 1992. godine imao oko 14 godina.¹¹⁴⁰ Svjedokinja VG013 je majka svjedoka VG038, koji je tada imao oko 14 i po godina.¹¹⁴¹

333. Prema svjedočenju svjedokinje VG115, ona je iz daljine pratila određene događaje, premda lično nije bila uključena u incident.¹¹⁴²

334. Huso Kurspahić je 6. aprila 1992. otišao iz Višegrada. Međutim, članovi njegove porodice ostali su na tom području.¹¹⁴³ Prema svjedočenju Huse Kurspahića, njegov otac Hasib Kurspahić, starac koji je preživio paljevinu i preminuo 1996. godine, ispričao mu je šta se dogodilo 14. juna 1992. godine.¹¹⁴⁴

(b) Odlazak iz Koritnika i dolazak u Pionirsku ulicu

335. Prije 14. juna 1992. godine u selu Koritnik živjeli su i Muslimani i Srbi. U muslimanskom dijelu Koritnika bilo je dvadesetak kuća u kojima je živjelo šezdesetak ljudi.¹¹⁴⁵

336. Dana 13. juna 1992., ili približno tog datuma, u Koritnik je došlo više muškaraca srpske nacionalnosti iz obližnjih sela i obavijestilo muslimansko

¹¹³⁷ VG078, 8. septembar 2008., T. 1382; VG101, 9. septembar 2008., T. 1420.

¹¹³⁸ Dokazi pribavljeni putem svjedokinja VG078 i VG101 u vezi s tim pitanjem detaljnije se izlažu dolje u par. 357, 362, 375.

¹¹³⁹ Dokazi pribavljeni putem svjedoka VG013, VG018, VG038 i VG084 u vezi s tim događajima detaljnije se izlažu u par. 376-387.

¹¹⁴⁰ VG084, 4. septembar 2008., T. 1234 i 5. septembar 2008., T. 1256, 1272, 1276, 1278, 1282; VG018, 8. septembar 2008., 1360.

¹¹⁴¹ VG038, 2. septembar 2008., T. 959; VG013, 3. septembar 2008., T. 1047.

¹¹⁴² Prikaz događaja koji je iznijela svjedokinja VG115 izložen je u par. 374-375.

¹¹⁴³ Huso Kurspahić, 1. septembar 2008., T. 883; P36, str. 2.

¹¹⁴⁴ Huso Kurspahić, 1. septembar 2008., T. 874-875, 878-79, 899; P37, T. 789-796.

¹¹⁴⁵ 1D36, str. 2; P92, str. 2.

stanovništvo da mora da napusti svoje domove.¹¹⁴⁶ Rečeno im je da će biti transportovani u Kladanj, u sklopu razmjene u kojoj će Srbi koji žive u Kladnju biti preseljeni u Koritnik, a Muslimani iz Koritnika u Kladanj.¹¹⁴⁷ Jedan od muškaraca je rekao svjedokinji VG013: "Ovo je etničko čišćenje i vi morate odavde ići."¹¹⁴⁸

337. Dana 14. juna 1992., između 06:00 i 08:00 sati, okupila se grupa stanovnika Koritnika muslimanske nacionalnosti i čekala dolazak autobusa.¹¹⁴⁹ Tu grupu su činili isključivo Muslimani,¹¹⁵⁰ a svi su bili nenaoružani civili, obučeni u civilnu odjeću.¹¹⁵¹

338. Pošto autobusi nisu stigli, ljudi su krenuli pješke prema jugu, do susjednog sela Greben, gdje su nastavili da čekaju autobuse.¹¹⁵² Kako autobusi i dalje nisu dolazili, grupa je pješke nastavila prema jugu, u pravcu Višegrada.¹¹⁵³ Na putu između Grebena i Višegrada, grupa je prošla kroz Sase, u kojima se oko sedam osoba s tog područja priključilo grupi ljudi iz Koritnika (dalje u tekstu: grupa iz Koritnika).¹¹⁵⁴

¹¹⁴⁶ VG013, 2. septembar 2008., T. 1014-1015; VG101, 9. septembar 2008., T. 1421-1422; 1D27, str. 3; 1D32, str. 2; 1D36, str. 2; 1D37, T. 1143-1144; P44, T. 1345-1346; P 62, str. 3; P72, T. 1655-1656; P74, str. 3; P83, str. 4-5; P88, T. 1278-1279; P92, str. 2.

¹¹⁴⁷ VG013, 2. septembar 2008., T. 1014; VG101, 9. septembar 2008., T. 1423; 1D32, str. 2; P83, str. 4-5; P92, str. 2. V. takode 1D36, str. 2; 1D37, T. 1144; P62, str. 3; P72, T. 1655-1656; P74, str. 3. Prema svjedočenju svjedoka VG038, toj grupi je bilo rečeno da će ih preseliti u Zenicu, 1D27, str. 3; P44, T. 1345.

¹¹⁴⁸ P62, str. 3. V. takode VG013, 2. septembar 2008., T. 1014.

¹¹⁴⁹ VG101, 9. septembar 2008., T. 1423; 1D26, str. 2; 1D36, str. 2-3; 2D4, str. 2; P44, T. 1349.

¹¹⁵⁰ VG101, 9. septembar 2008., T. 1423; 1D36, str. 2-3.

¹¹⁵¹ VG101, 9. septembar 2008., T. 1423; P82, T. 1566.

¹¹⁵² VG013, 2. septembar 2008., T. 1015-1017; VG101, 9. septembar 2008., T. 1422-1423; 1D36, str. 3; P44, T. 1350; P72, T. 1656; P82, T. 1567, 1605; P83, str. 6; P88, T. 1279.

¹¹⁵³ VG013, 2. septembar 2008., T. 1018-1019; VG101, 9. septembar 2008., T. 1423-1424; 1D37, T. 1147-1148; P44, T. 1352-1353, 1356-1357; P62, str. 3; P72, T. 1656-1657; P82, T. 1567, 1605, P83, str. 6; P88, T. 1279-1280.

¹¹⁵⁴ P44, T. 1354; P82, T. 1568-1569; P88, T. 1280; P40, P41, str. 4. P40. Svjedokinja VG018 je za četiri osobe koje su se priključile grupi iz Koritnika rekla da su to bili Mujo Halilović, Meho Halilović, supruga Mehe Halilovića Murka i Igbala Kurspahić, P82, T. 1568-1569. U transkriptu razgovora s Hasibom Kurspahićem nedugo poslije 14. juna 1992. godine, Hasib Kurspahić je za šest osoba iz Sasa rekao da su to bili Mujo Halilović, Meho Halilović, supruga Mehe Halilovića Murka Verić, kćerka Murke Verić i Igbala Kurspahić, P40; P41, str. 4. V. takode Huso Kurspahić, 1. septembar 2008., T. 875-876 (koji je potvrdio da je čovjek s kojim se razgovara u tom video-snimku, dokazni predmet P40, njegov otac, Hasib Kurspahić).

339. Grupa iz Koritnika je stigla u Višegrad između podneva i 13:00 sati¹¹⁵⁵ i nastavila do zgrade SUP-a, gdje je zatekla više naoružanih srpskih policajaca i vojnika koji su joj rekli da ode u kancelariju Crvenog krsta, smještenu u jednoj zgradi blizu Drine koju su ljudi zvali "novi hotel".¹¹⁵⁶ Grupa je otišla pješke do zgrade Crvenog krsta, našla je zatvorenu i ostala čekati ispred novog hotela.¹¹⁵⁷

340. Prema svjedočenju VG018 i VG084, iz novog hotela je izašao jedan mladić koji je grupi rekao da je ranije toga dana za Kladanj otišlo više autobusa, da prema rasporedu sljedeća grupa autobusa treba doći sutradan, između 8:00 i 12:00 sati i da grupa treba da prenoći u jednoj od praznih muslimanskih kuća u Pionirskoj ulici.¹¹⁵⁸ Prema svjedočenju svjedoka VG013, VG038, VG078 i VG101, Mitar Vasiljević je bio taj koji je grupi dao ta uputstva.¹¹⁵⁹ Svjedok VG038 koji je posmatrao Mitra Vasiljevića sa udaljenosti od najviše pet metara, rekao je da je on imao veliki crni šešir i crnu uniformu.¹¹⁶⁰

341. Trebalo im je između petnaest minuta i jedan sat da od novog hotela dođu do Pionirske ulice.¹¹⁶¹ Svjedokinja VG115 je u svjedočenju rekla da je, između 16:00 i 17:00 sati, dok se Pionirskom ulicom pješke vraćala kući s posla, vidjela Milana Lukića i Sredoja Lukića, naoružane i u maskirnim uniformama, kako ulicom vode grupu od šezdesetak civila.¹¹⁶² U nastavku svjedočenja je rekla da je vidjela Mitra Vasiljevića s jednom nogom u gipsu, kako jaše na bijelom konju, dok su grupu sprovodili ulicom.¹¹⁶³ Kada su, tokom unakrsnog ispitivanja u predmetu *Vasiljević*, od nje zatražili da se sjeti kada je prvi put vidjela Mitra

¹¹⁵⁵ P72, T. 1657; P88, T. 1280.

¹¹⁵⁶ VG101, 9. septembar 2008., T. 1427; 1D33, str. 5; 1D36, str. 3; P60, str. 3; P72, T. 1657; P74, str. 3; P82, T. 1569-1570; P83, str. 6.

¹¹⁵⁷ VG013, 2. septembar 2008., T. 1019-1020; VG101, 9. septembar 2008., T. 1427-1428; 1D33, str. 5; P88, T. 1280; 1D36, str. 3; P44, T. 1358; P60, str. 3; P72, T. 1657-1658; P74, str. 3; P83, str. 6.

¹¹⁵⁸ 1D32, str. 2; P72, T. 1658; P74, str. 3; P82, T. 1571-1572.

¹¹⁵⁹ VG013, 2. septembar 2008., T. 1021; VG101, 9. septembar 2008., T. 1429-1430; 1D36, str. 3; 1D37, T. 1158; P44, T. 1359, 1363-1364; P88, T. 1283-1285.

¹¹⁶⁰ 2D4, str. 2; P44, T. 1363.

¹¹⁶¹ VG013, 2. septembar 2008., T. 1022; VG101, 9. septembar 2008., T. 1429; P44, T. 1366; P72, T. 1659; P88, T. 1286.

¹¹⁶² VG115, 27. avgust 2008., T. 682-684, 685-686, 28 avgust 2008., T. 758, 767, 29. avgust 2008., T. 795-796; 1D22; 1D23.

¹¹⁶³ VG115, 28. avgust 2008., T. 763-764, 767.

Vasiljevića s nogom u gipsu, svjedokinja VG115 je rekla: "Ja mislim da su to bili jesenski dani. Bilo je hladnije. Možda mjesec septembar, oktobar."¹¹⁶⁴ Na pitanje da li je vidio Mitra Vasiljevića s nogom u gipsu, kako jaše na bijelom konju, svjedok VG084 je odgovorio da "konja nikakvog nije bilo".¹¹⁶⁵

342. Kada je grupa iz Koritnika stigla u Pionirsku ulicu, okupila se kod prazne kuće u vlasništvu Jusufa Memića.¹¹⁶⁶ Mitar Vasiljević se obratio grupi. Obavijestio ih je da će sutradan rano ujutro doći konvoj koji će ih odvesti iz Višegrada i rekao im da prenoće u kući ispred koje su se okupili.¹¹⁶⁷ Mitar Vasiljević je nešto napisao na komad papira koji je predao jednom muškarcu iz grupe, Muji Haliloviću, koji je bio iz Sasa. Mujo Halilović je drugima u grupi kasnije rekao da mu je Mitar Vasiljević rekao da je taj papir garancija bezbjednosti grupe tokom noćenja u toj kući i da ga pokažu svakom ko ih bude pitao šta rade u toj kući, kao dokaz da imaju pravo biti u njoj i da im se ne smije učiniti ništa nažao.¹¹⁶⁸ Grupa iz Koritnika je ušla u kuću Jusufa Memića.¹¹⁶⁹ Mitar Vasiljević je potom otišao iz te kuće.¹¹⁷⁰

(c) Pljačkanje u kući Jusufa Memića

343. Otprilike 45 minuta do sat vremena kasnije, u tu kuću su stigli Milan Lukić,¹¹⁷¹ koji je bio naoružan,¹¹⁷² i Sredoje Lukić,¹¹⁷³ koji je takođe bio

¹¹⁶⁴ 1D19, T. 1029. V. takođe 1D19, T. 1067.

¹¹⁶⁵ VG084, 5. septembar 2008., T. 1269.

¹¹⁶⁶ VG013, 2. septembar 2008., T. 1022-1023; P44, T. 1366; P82, T. 1573-1574; P88, T. 1286, 1292-1293. Svjedokinja VG101 je svjedočila o okupljanju u praznoj kući, ali nije mogla sa sigurnošću reći ko je bio vlasnik te kuće, VG101, 9. septembar 2008., T. 1430.

¹¹⁶⁷ VG101, 9. septembar 2008., T. 1430; P72, T. 1663; P82, T. 1578-1579, 1611-1613, 1618-1619; P83, str. 7; P88, T. 1283, 1286-1287; P89, T. 1313.

¹¹⁶⁸ VG013, 2. septembar 2008., T. 1029-1030; VG078, 8. septembar 2008., T. 1379-1380; 2D8, T. 1432, 1435; P40, P41, str. 4; P44, T. 1367-1368, 1405-1406; P72, T. 1663-1664; P73, T. 1760-1761; P74, str. 4; P82, T. 1578-1579, 1611-1613, 1618-1619; P83, str. 7; P88, T. 1286-1287; P89, T. 1321.

¹¹⁶⁹ VG013, 2. septembar 2008., T. 1022-1023; VG101, 9. septembar 2008., T. 1430; P44, T. 1366; P72, T. 1661; P74, str. 3; P82, T. 1574, 1579, 1611-1613, 1618-1619, P83, str. 7; P88, T. 1286.

¹¹⁷⁰ VG013, 2. septembar 2008., T. 1030; VG101, 9. septembar 2008., T. 1431; 2D8, T. 1432, 1435; P44, T. 1368, 1406-1407; P72, T. 1663; P88, T. 1286-1287.

¹¹⁷¹ VG038, 1. septembar 2008., T. 946; VG013, 2. septembar 2008., T. 1031; VG101, 9. septembar 2008., T. 1432; P44, T. 1369-1371, 1408; P72, T. 1664-1666; P82, T. 1581-1582; P83, str. 7; P88, T. 1287.

¹¹⁷² VG013, 2. septembar 2008., T. 1031; P44, T. 1372; P83, str. 7.

naoružan.¹¹⁷⁴ Milan Lukić i Sredoje Lukić su bili obučeni u sivomaslinaste uniforme bivše JNA, na kojima je bila srpska trobojka.¹¹⁷⁵ Na glavi su imali kape s kokardama, zbog čega im svjedokinja VG018 nije dobro vidjela kosu.¹¹⁷⁶ S Milanom Lukićem i Sredojem Lukićem došao je i čovjek po imenu Milan Šušnjar, zvani "Laco".¹¹⁷⁷ Imao je brkove, bio je srednjeg stasa¹¹⁷⁸ i imao je automatsku pušku, kao i bajonet.¹¹⁷⁹ S tim muškarcima je bio i Mitar Vasiljević, koji je ponovo došao u tu kuću, ovog puta s automatskim oružjem.¹¹⁸⁰ Pretresno vijeće u predmetu *Vasiljević* prihvatilo je alibi Mitra Vasiljevića prema kojem je on 14. juna 1992. pao s konja, slomio nogu i bio primljen u bolnicu u Užicu u 21:35 sati radi liječenja, tako da nije bio u Pionirskoj ulici tokom premještanja ljudi ni paljenja kuće.¹¹⁸¹

344. U kući Jusufa Memića, grupi iz Koritnika je zatim naređeno da predaju vrijedne predmete, što je uključivalo novac i nakit. Međutim, svjedoci su dali kontradiktorne iskaze u vezi s načinom na koji je to pljačkanje izvršeno.

(d) Oduzimanje vrijednih predmeta ljudima iz grupe iz Koritnika

345. Svjedok VG101 je u svjedočenju rekao da je Milan Lukić udarcem noge otvorio vrata i ušao u kuću Jusufa Memića.¹¹⁸² Svjedokinje VG013, VG078 i VG101 su izjavile da je Milan Lukić grupi iz Koritnika naredio da preda vrijedne predmete.¹¹⁸³ Zatražio je da ljudi vrijedne predmete stave na krpnu koju je

¹¹⁷³ VG038, 1. septembar 2008., T. 946; VG013, 2. septembar 2008., T. 1031; P44, T. 1369-1371, 1408; P72, T. 1664-1665; P82, T. 1581-1582; P83, str. 7.

¹¹⁷⁴ P44, T. 1372; P83, str. 7.

¹¹⁷⁵ 1D33, str. 6; P83, str. 7. V. takode P44, T. 1372.

¹¹⁷⁶ 1D33, str. 6; P83, str. 7.

¹¹⁷⁷ VG038, 1. septembar 2008., T. 946; VG013, 2. septembar 2008., T. 1031; 2D6, str. 1; P44, T. 1369-1371, 1408; P82, T. 1582; P83, str. 7.

¹¹⁷⁸ 2D8, T. 1502; P44, T. 1408.

¹¹⁷⁹ P44, T. 1372.

¹¹⁸⁰ P44, T. 1371. V. takode VG038, 2. septembar 2008., T. 946-47; 2D4, str. 3; 2D6, str. 1.

¹¹⁸¹ Prvostepena presuda u predmetu *Vasiljević*, par. 129-131, 136-140, 147-148, 154, 166. Pretresno vijeće će razmatrati to pitanje u nastavku u odjeljcima II.G.2(a) i II.G.5(c).

¹¹⁸² VG101, 9. septembar 2008., T. 1432.

¹¹⁸³ VG013, 2. septembar 2008., T. 1031, 3. septembar 2008., T. 1058; VG078, 8. septembar 2008., T. 1383; VG101, 9. septembar 2008., T. 1434-1435; 1D36, str. 4; 2D8, T. 1439; P62, str. 3; P88, T. 1288; P92, str. 4. V. takode 1D37, T. 1165; 2D6, str. 1-2; P37, T. 790-791, P41, str. 5.

prethodno stavio na sto¹¹⁸⁴ i zaprijetio da će svakog ko ne da svoje vrijedne predmete zaklati, odsjeći mu prste ili mu ispaliti metak u čelo.¹¹⁸⁵

346. Prema riječima svjedokinje VG013, Sredoje Lukić je tokom pljačke bio napolju, "oko kuće".¹¹⁸⁶

347. U svjedočenju na suđenju u predmetu *Vasiljević*, svjedokinja VG018 je izjavila da je Sredoje Lukić izvukao nož iz čizme i zaprijetio da će ga upotrijebiti na svakome ko ne preda svoje vrijedne predmete.¹¹⁸⁷ To je ponovila i u pismenoj izjavi iz 1998. godine, u kojoj je izjavila da je Sredoje Lukić zaprijetio da će ih zaklati "tupom stranom noža" ako kod nekog pronađe i dinar.¹¹⁸⁸ Međutim, svjedokinja VG018 je tokom glavnog ispitivanja izjavila da je Milan Lukić bio taj koji je izvukao nož iz čizme i zaprijetio da će ga upotrijebiti na svakome ko ne preda svoje vrijedne predmete.¹¹⁸⁹ Opisujući upravo taj trenutak, svjedokinja VG018 je rekla sljedeće: "Na svu priliku Milan. [...] Milan je bio prednjačio, ovaj je opet bio Sredoje, ali Milan je to, mislim, i odradio".¹¹⁹⁰ U pismenoj izjavi svjedoka iz 1998. godine, svjedokinja VG018 je ispričala da je Sredoje Lukić u jednom momentu prišao jednom dječaku kod kojeg je bio skriven novac, povukao ga za uši i zaprijetio mu.¹¹⁹¹ Međutim, u svjedočenju na suđenju u predmetu *Vasiljević* svjedokinja VG018 je izjavila da je Milan Lukić bio taj koji je prišao dječaku i udario ga.¹¹⁹²

¹¹⁸⁴ VG013, 2. septembar 2008., T. 1031; VG101, 9. septembar 2008., T. 1434; 1D37, T. 1165; 2D8, T. 1439; P62, str. 3. V. takode P37, T. 791.

¹¹⁸⁵ VG013, 2. septembar 2008., T. 1031; VG078, 8. septembar 2008., T. 1383; VG101, 9. septembar 2008., T. 1434; 1D37, T. 1165; 2D8, T. 1439; P88, T. 1288; P92, str. 4.

¹¹⁸⁶ VG013, 2. septembar 2008., T. 1031, 1035.

¹¹⁸⁷ P82, T. 1583.

¹¹⁸⁸ P83, str. 7.

¹¹⁸⁹ VG018, 5. septembar 2008., T. 1306.

¹¹⁹⁰ VG018, 5. septembar 2008., T. 1306.

¹¹⁹¹ P83, str. 7.

¹¹⁹² P82, T. 1586.

348. Prema iskazu svjedoka VG084, Sredoje Lukić je naredio ljudima iz grupe da predaju nakit i novac, izvadio je nož, pokazao njegovu tupu stranu i zaprijetio da će, ako kod nekog nađe ijedan dinar, taj nož upotrijebiti na njima.¹¹⁹³

349. Prema iskazu svjedoka VG038, premda su u pljački učestvovali i Milan Lukić i Sredoje Lukić,¹¹⁹⁴ Sredoje Lukić i Milan Šušnjar su bili ti koji su ušli u kuću Jusufa Memića i od grupe, koju su činili muškarci, žene i djeca, zatražili da predaju nakit i novac.¹¹⁹⁵ Svjedok VG038 je izjavio da je Milan Šušnjar zaprijetio da će ispaliti metak u glavu svakome ko ne preda sve svoje vrijedne predmete.¹¹⁹⁶ Za to vrijeme, Sredoje Lukić je stajao u sredini kuće.¹¹⁹⁷ Svjedok VG038 je tokom unakrsnog ispitivanja ostao pri izjavi da je Sredoje Lukić bio u kući s Milanom Šušnjaram, dok su Milan Lukić i Mitar Vasiljević stajali napolju pored prozora i "gledali [...] hoće li ko šta izbaciti kroz prozor".¹¹⁹⁸

350. Huso Kurspahić je u svjedočenju rekao da su, prema riječima njegovog oca Hasiba Kurspahića, Milan Lukić, Sredoje Lukić i Mitar Vasiljević ušli u kuću, zabranili da iko iz grupe izađe iz kuće i naredili grupi da preda vrijedne predmete.¹¹⁹⁹

(i) Pretresanje dogola

351. Žene i djeca iz te grupe su potom odvojeni od muškaraca i podijeljeni u grupe od tri do četiri osobe. Naređeno im je da odu u susjednu sobu, gdje su pretreseni dogola.¹²⁰⁰

352. Prema iskazu svjedokinje VG018, Milan Lukić je, nakon što je ljudima uzeo vrijedne predmete, grupi iz Koritnika naredio da po tri ulaze u susjednu

¹¹⁹³ 1D32, str. 2; P72, T. 1667; P74, str. 4.

¹¹⁹⁴ VG038, 1. septembar 2008., T. 946.

¹¹⁹⁵ VG038, 1. septembar 2008., T. 946, 2. septembar 2008., T. 978; P44, T. 1374.

¹¹⁹⁶ P44, T. 1373.

¹¹⁹⁷ P44, T. 1373.

¹¹⁹⁸ VG038, 2. septembar 2008., T. 978. V. takode P44, T. 1374.

¹¹⁹⁹ P37, T. 791.

¹²⁰⁰ VG013, 2. septembar 2008., T. 1033-1034, 3. septembar 2008., T. 1058; VG101, 9. septembar 2008., T. 1435-1437; 1D33, str. 6; 1D36, str. 4; 2D8, T. 1439-1440; P41, str. 5; P83, str. 8.

sobu.¹²⁰¹ Međutim, u pismenoj izjavi iz 1993. godine svjedokinja VG018 je izjavila da je Sredoje Lukić bio taj koji je ženama naredio da u grupama po četiri ulaze u susjednu sobu da bi bile pretresene dogola.¹²⁰² Prema iskazu svjedokinje VG018 u ovom predmetu i na suđenju u predmetu *Vasiljević*, ona je, ušavši u sobu, vidjela muškarca kojeg nije poznavala kako sjedi na stolici s puškom pored sebe. Taj muškarac je njoj i drugim dvjema osobama koje su s njom ušle u sobu rekao da se svuku.¹²⁰³ Muškarac je svjedokinju VG018 i druge osobe koje su pretresane dogola nazvao balijama.¹²⁰⁴ Jedan komšija joj je poslije rekao da je taj čovjek bio "Lalco".¹²⁰⁵ "Lalco" je imao crnu kosu i kratku crnu bradu.¹²⁰⁶ U pismenoj izjavi iz maja 1993. svjedokinja VG018 je rekla da je, ušavši u sobu, u njoj vidjela čovjeka s podrežanom bradom, za kojeg je rekla da je brat Sredoja Lukića. Izjavila je, nadalje, da je "Lukić" naredio ženama da se "skin[u] dogola i da se okreć[u] pred njima".¹²⁰⁷

353. Prema iskazu svjedokinje VG018, svjedokinja VG078 je jedna od žena koje su bile s njom u toj sobi dok je ona pretresena dogola. Svjedokinja VG078 se nije htjela svući i rekla je muškarcima da je mogu ubiti. Tada je jedna od žena držala svjedokinju VG078 dok joj je svjedokinja VG018 otkopčavala odjeću.¹²⁰⁸

354. Svjedok VG084, koji je tada imao oko 14 godina, bio je među onima koji su pretreseni dogola.¹²⁰⁹ Prema njegovom iskazu, taj pretres dogola je vršio vojnik kojeg nije poznao, koji je sjedio u fotelji s automatskom puškom na koljenu.¹²¹⁰

¹²⁰¹ VG018, 5. septembar 2008., T. 1306-1307.

¹²⁰² 1D33, str. 6.

¹²⁰³ VG018, 5. septembar 2008., T. 1306-1307.

¹²⁰⁴ VG018, 5. septembar 2008., T. 1307.

¹²⁰⁵ VG018, 5. septembar 2008., T. 1303. Prema svjedočenju svjedokinje VG018, pretresanje dogola je vršio "Laco", koji je, naoružan puškom, otišao u susjednu sobu, sjeo i pokazao "tri da udemo". P82, T. 1583-1584. "Laco" je digao prst i ženama rekao: "Vidiš ovaj prst? Moraš biti gola kao ovaj prst", P83, str. 8.

¹²⁰⁶ P83, str. 7.

¹²⁰⁷ 1D33, str. 6.

¹²⁰⁸ P82, T. 1585.

¹²⁰⁹ P72, T. 1668.

¹²¹⁰ P72, T. 1668-1669. V. takode VG084, 5. septembar 2008., T. 1280.

U pismenoj izjavi iz 1995. godine svjedok VG084 je rekao da je grupa odvedena u susjednu sobu "gdje [su] se dogola skidali pred Lukić Milanom".¹²¹¹

355. Prema svjedočenju svjedoka VG013 i VG038, pretresanje dogola je vršio Milan Šušnjar.¹²¹² Prema svjedočenju svjedokinje VG101, pretresanje dogola je vršio "Srbin sa brkovima i crnom kovrdžavom kosom".¹²¹³

(ii) Odvođenje žena iz grupe iz Koritnika

356. Prema svjedočenju svjedoka VG-013, VG-018, VG-078, VG-084, VG-101 i Huse Kurspahića, Milan Lukić je iz kuće odveo više žena, uključujući Jasminu Vilu, Ifetu Kurspahić i Mujesiru Kurspahić.¹²¹⁴ Prema svjedočenju svjedokinje VG078, Milan Lukić je, sakupivši vrijedne predmete grupe iz Koritnika, prepoznao Jasminu Vilu i obratio joj se sljedećim riječima: "Otkud ti u pola tri?" Milan Lukić ju je potom zagrlio i izveo iz kuće.¹²¹⁵ Svjedokinja VG078 je jedna od žena koja je tokom pretresanja dogola ušla u sobu sa svjedokinjom VG018.¹²¹⁶ U svjedočenju na suđenju u predmetu *Vasiljević*, kao i u pismenim izjavama iz 1993. i 1998. godine, svjedokinja VG018 je izjavila da je Sredoje Lukić bio taj koji je pozvao Jasminu Vilu i djevojku u kožnoj jakni i naredio im da izađu iz kuće.¹²¹⁷ Međutim, svjedokinja VG018 je u svjedočenju u ovom predmetu izjavila da je Milan Lukić bio taj koji je stajao pored vrata i koji je Jasmini Vili, koja je stajala pored nje, i još jednoj djevojci u kožnoj jakni rekao da pođu s njim.¹²¹⁸

¹²¹¹ 1D32, str. 2.

¹²¹² VG013, 2. septembar 2008., T. 1034-1035, 3. septembar 2008., T. 1058; 2D8, T. 1439-1440; P44, T. 1374. V. takode VG038, 2. septembar 2008., T. 978.

¹²¹³ VG101, 9. septembar 2008., T. 1435-1436. V. takode 1D36, str. 4.

¹²¹⁴ VG013, 2. septembar 2008., T. 1035; VG018, 5. septembar 2008., T. 1308-1309; VG078, 8. septembar 2008., T. 1383-1384; VG101, 9. septembar 2008., T. 1437-1439; 1D32, str. 2; 1D36, str. 4. V. takode P37, T. 791.

¹²¹⁵ VG078, 8. septembar 2008., T. 1383-1384.

¹²¹⁶ VG018, P82, T. 1584-1585.

¹²¹⁷ 1D33, str. 6; P82, T. 1587; P83, str. 8. U pismenoj izjavi iz 1995. godine, svjedok VG038 je izjavio da su žene iz kuće izveli Sredoje Lukić i Milan Šušnjar. 1D26, str. 3.

¹²¹⁸ VG018, 5. septembar 2008., T. 1308-1309.

357. Poslije otprilike sat vremena te su žene vraćene u kuću.¹²¹⁹ Plakale su i jedna od njih je rekla ljudima u grupi da su silovane.¹²²⁰ Svjedokinja VG018 je u svjedočenju rekla da su žene po povratku izgledale "strašno".¹²²¹ Svjedokinja VG013 je izjavila sljedeće: "One nisu htjele reći ništa. Ni Ifeta Kurspahić, ni Jasmina Vila, samo je zatražila [...], daj mi jednu tabletu da popijem. Zaboljela je glava."¹²²² Na suđenju u predmetu *Vasiljević*, svjedokinja VG013 je u svjedočenju rekla sljedeće:

Djevojke su izvedene. Kad su se vratile, raščupane, nikakve. Jasmina Vila je tražila [...] daj mi jednu tabletu. Kad smo je pitale šta je bilo, jasno nam je sve šta je, kao da ništa ne pitamo. Tako isto i Ifeta, kad se vratila, nikakva je bila, samo su plakale, sve ćete, kao, na red doći [...] uspjele su reći da su silovane, mi smo sami vidjeli kakav čovjek izgleda posle tog maltretiranja i toga. I rekle su nam one ako ikako moremo da bježimo. Sve ćete biti silovane, i čak i tebe, tako su mi rekle. Lukić je Milan izveo.¹²²³

Svjedokinje VG078 i VG101 su takođe u svojim iskazima rekle da im je jedna od žena koje su se vratile nakon što je silovana rekla da će i one na kraju biti silovane.¹²²⁴ Svjedokinje VG078 i VG101 su u tom trenutku odlučile pobjeći iz straha da će i same biti silovane.¹²²⁵ Svjedokinja VG101 je u svjedočenju rekla sljedeće:

Riješila sam pobjeći, pa nek' me i ubiju. Nisam znala sigurno da li mogu, ali sam riješila da pokušam da pobjegnem samo da im ne padnem u ruke. Nije me bilo strah smrti. Bilo me je strah silovanja.¹²²⁶

¹²¹⁹ VG013, 2. septembar 2008., T. 1036-1037.

¹²²⁰ VG101, 9. septembar 2008., T. 1437-1439; 1D29, str. 2; 2D8, T. 1441; P89, T. 1294-1295; 1D26, str. 3; 1D36, str. 4. V. takode VG018, 5. septembar 2008., T. 1308-1309; 1D32, str. 2; 2D6, str. 2;

¹²²¹ P82, T. 1589. V. takode P83, str. 8.

¹²²² VG013, 2. septembar 2008., T. 1036.

¹²²³ 2D8, T. 1441.

¹²²⁴ 1D37, T. 1166, 1173; P89, T. 1294-1295.

¹²²⁵ 1D36, str. 5; 1D37, T. 1173; P89, T. 1294.

¹²²⁶ 1D37, T. 1173.

358. Muškarci su potom rekli da idu piti i nešto pojesti, nakon čega su otišli iz kuće Jusufa Memića.¹²²⁷

(e) Premještanje u kuću Adema Omeragića

359. Ti muškarci, među kojima su bili Milan Lukić, Sredoje Lukić i Mitar Vasiljević, vratili su se u kuću Jusufa Memića između 21:30 i 23:30 sati.¹²²⁸ Padao je mrak, a u kući Jusufa Memića nije bilo svjetla.¹²²⁹ Grupi koja je bila u kući naređeno je da prijeđe u kuću u vlasništvu čovjeka po imenu Adem Omeragić.¹²³⁰ Rečeno im je da je to premještanje potrebno radi njihove bezbjednosti¹²³¹ i da se ne moraju obuvati.¹²³² Prema iskazu svjedokinje VG078, grupi je rečeno da ostave prtljag kako bi mogao biti pretresen u potrazi za oružjem.¹²³³ Kuća Adema Omeragića bila je udaljena 20 do 30 metara¹²³⁴ i smještena uz potok koji teče u blizini Pionirske ulice.¹²³⁵

360. Svjedokinja VG013 je u svjedočenju izjavila da je Milan Lukić bio taj koji je grupi rekao da prijeđe u kuću Adema Omeragića.¹²³⁶ Milan Lukić je stajao na

¹²²⁷ VG013, 2. septembar 2008., T. 1033; VG018, 5. septembar 2008., T. 1308-1309; VG101, 9. septembar 2008., T. 1440; 1D36, str. 4; 1D37, T. 1167; P44, T. 1376; P72, T. 1669-1670; P82, T. 1589, 1619-1620; P83, str. 8.

¹²²⁸ VG038, 1. septembar 2008., T. 954; VG013, 2. septembar 2008., T. 1037-1038; VG018, 5. septembar 2008., T. 1312-1313; VG101, 9. septembar 2008., T. 1442-1443; 1D27, str. 4; 1D32, str. 2; 1D33, str. 6, 1D34, str. 3; 1D37, T. 1168; 2D4, str. 3; P37, T. 791-792; P44, T. 1370, 1376-1377; P74, str. 4; P82, T. 1590; P83, str. 8; P88, T. 1288-1290.

¹²²⁹ VG013, 2. septembar 2008., T. 1039; VG018, 8. septembar 2008., T. 1348; P82, T. 1622-1623, 1625; P83, str. 8.

¹²³⁰ VG013, 3. septembar 2008., T. 1038; VG018, 5. septembar 2008., T. 1312-1313; VG078, 8. septembar 2008., T. 1384; VG101, 9. septembar 2008., T. 1443; 1D32, str. 2; 1D37, T. 1168; 2D8, T. 1442-1443; P37, T. 791; P44, T. 1377; P72, T. 1671; P74, str. 4; P82, T. 1591-1592; P83, str. 8; P88, T. 1290.

¹²³¹ VG013, 2. septembar 2008., T. 1038; VG078, 8. septembar 2008., T. 1384; 1D32, str. 2; 1D35, str. 2; 2D8, T. 1443; P37, T. 792-793; P41, str. 5; P44, T. 1377; P72, T. 1671-1673; P74, str. 4; P82, T. 1591.

¹²³² VG013, 3. septembar 2008., T. 1055-1056; VG078, 8. septembar 2008., T. 1384, 1412; 1D36, str. 5; 2D8, T. 1444; P82, T. 1591-1592; P83, str. 8.

¹²³³ VG078, 8. septembar 2008., T. 1384; 1D35, str. 2; P88, T. 1290. Svjedokinja VG018 i VG101 su takođe posvjedočile da im je rečeno da ostave svoje stvari. VG018, 5. septembar 2008., T. 1312-1313; 1D37, T. 1168; P82, T. 1591; P83, str. 8.

¹²³⁴ VG084, 5. septembar 2008., T. 1247-1248; VG018, 5. septembar 2008., T. 1315-1316; P74, str. 4; P82, T. 1593; P83, str. 8-9.

¹²³⁵ VG101, 9. septembar 2008., T. 1451; 1D32, str. 2; P72, T. 1673.

¹²³⁶ VG013, 2. septembar 2008., T. 1038, 2D8, T. 1443.

vratima kuće Jusufa Memića i vikao na grupu da požuri.¹²³⁷ Svjedokinja VG013 je izlazeći iz kuće Jusufa Memića na vratima prošla pored Milana Lukića.¹²³⁸ Prema svjedočenju svjedoka VG084, premještanje je naredio Sredoje Lukić, s kojim je bio Milan Lukić.¹²³⁹ Na suđenju u predmetu *Vasiljević* svjedok VG084 je izjavio da su obojica bili u maskirnim uniformama, ali je Sredoje Lukić imao snajpersku pušku, dok je Milan Lukić imao automatsko oružje.¹²⁴⁰ U ovom predmetu svjedok VG084 je izjavio da je Sredoje Lukić imao automatsko oružje, a da je Milan Lukić imao snajpersku pušku.¹²⁴¹ Svjedokinja VG018 nije bila u stanju da precizno identifikuje muškarca koji je prišao vratima i izjavila je da je to bio ili Milan Lukić ili Sredoje Lukić.¹²⁴² Svjedokinje VG078 i VG101 izjavile su da je na vratima stajao "čovjek sa brkovima" i da je iza njega stajao Mitar Vasiljević.¹²⁴³

361. Svjedokinja VG013 je u svjedočenju rekla da je Sredoje Lukić sproveo grupu od jedne do druge kuće.¹²⁴⁴ Dok su premještali grupu, jedan čovjek iz grupe po imenu Edhem Kurspahić doviknuo je drugima u grupi da kolonu prati i Sredoje Lukić.¹²⁴⁵

362. Tokom premještanja grupe, svjedokinja VG078 je vidjela Milana Lukića i Mitra Vasiljevića kako hodaju između dvije kuće, a čovjeka s brkovima kako stoji ispred kuće Jusufa Memića.¹²⁴⁶ Svjedokinja VG101 je takođe izjavila da je na vratima kuće Jusufa Memića stajao čovjek s brkovima, da je osvijetlio put, a njoj i grupi rekao da krenu prema kući Adema Omeragića.¹²⁴⁷ Svjedokinje VG078 i

¹²³⁷ VG013, 2. septembar 2008., T. 1038.

¹²³⁸ VG013, 2. septembar 2008., T. 1039.

¹²³⁹ 1D32, str. 2.

¹²⁴⁰ P72, T. 1666.

¹²⁴¹ VG084, 5. septembar 2008., T. 1261-1262.

¹²⁴² VG018, 5. septembar 2008., T. 1312-1313; 1D33, str. 6; 1D34, str. 3; P83, str. 8. V. takode P82, T. 1591.

¹²⁴³ VG101, 9. septembar 2008., T. 1443-1444. V. takode 1D37, T. 1169; P88, T. 1290; P89, T. 1307.

¹²⁴⁴ VG013, 3. septembar 2008., T. 1058.

¹²⁴⁵ VG013, 2. septembar 2008., T. 1039, 3. septembar 2008., T. 1042, 1052, 1121.

¹²⁴⁶ P88, T. 1290.

¹²⁴⁷ VG101, 9. septembar 2008., T. 1443-1444. Ona je napomenula da je među muškarcima koji su ranije tog dana opljačkali grupu u kući Jusufa Memića bio i Srbin plave kose. VG101, 9. septembar 2008., T. 1445.

VG101 su tokom premještanja uspjele pobjeći tako što su otpuzale iza šupe i spustile se do potoka.¹²⁴⁸ Trenutak prije bjekstva, svjedokinje VG078 i VG101 su vidjele Milana Lukića i Mitra Vasiljevića kako stoje u blizini kuće u koju su utjerivali grupu.¹²⁴⁹ Huso Kurspahić je u svjedočenju rekao da su, prema riječima njegovog oca, ti muškarci, među kojima su bili Milan Lukić, Sredoje Lukić i Mitar Vasiljević, stajali u redu između dvije kuće i sprovodili grupu iz Koritnika u drugu kuću.¹²⁵⁰

363. Tokom premještanja je padala kiša.¹²⁵¹ Svjetlo je dolazilo iz više srpskih kuća i ulične rasvjete u komšiluku.¹²⁵² Osim toga, muškarci su imali dvije ili tri baterijske lampe.¹²⁵³ U kući Adema Omeragića nije bilo svjetla.¹²⁵⁴ U garaži ili šupi ispred kuće Adema Omeragića bilo je struje i taj dio je bio osvijetljen.¹²⁵⁵

364. Grupa je utjerana u jednu prostoriju u prizemlju.¹²⁵⁶ Svjedokinja VG018 je bila među posljednjima koji su ušli u tu prostoriju.¹²⁵⁷ Ugurao ju je jedan od Srba, koji ju je gurnuo kundakom u leđa i rekao: "Ulazi, balijo. Šta čekaš? Gdje vam je sad Alija, nek' vam pomogne."¹²⁵⁸ Svjedokinja VG018 je izjavila da je to rekao ili Milan Lukić ili Sredoje Lukić.¹²⁵⁹ Međutim, kada je od nje zatraženo dodatno objašnjenje, svjedokinja VG018 je rekla da nijednom muškarcu nije gledala u lice.¹²⁶⁰ Svjedok VG084 je takođe bio među posljednjima koji su izašli iz kuće

¹²⁴⁸ VG101, 9. septembar 2008., T. 1466, 1469; 1D36, str. 5; P83, str. 8; P92, str. 5.

¹²⁴⁹ VG101, 9. septembar 2008., T. 1446; P88, T. 1290, P89, T. 1294; P94.

¹²⁵⁰ P37, T. 793.

¹²⁵¹ VG018, 5. septembar 2008., T. 1319; VG101, 9. septembar 2008., T. 1470-1471; 1D33, str. 6.

¹²⁵² VG038, 2. septembar 2008., T. 977-978, 980; VG013, 2. septembar 2008., T. 1040, 3. septembar 2008., 1042-1043, 1085-1087, 1088, 1094; VG084, 5. septembar 2008., T. 1248; VG101, 9. septembar 2008., T. 1460-1461; 1D36, str. 5; P57; P82, T. 1592-1593, 1625-1626; P88, T. 1290.

¹²⁵³ VG038, 2. septembar 2008., T. 980; VG101, 9. septembar 2008., T. 1444; 1D37, T. 1169; P44, T. 1410-1411; P72, T. 1673-1674.

¹²⁵⁴ VG013, 2. septembar 2008., T. 1039; P45, T. 1410-1411.

¹²⁵⁵ VG101, 9. septembar 2008., T. 1460-1461; 1D36, str. 5; P94.

¹²⁵⁶ VG013, 3. septembar 2008., T. 1043; P44, T. 1378-1380; P74, str. 4. V. takode 2D8, T. 1447-1448.

¹²⁵⁷ VG018, 5. septembar 2008., T. 1315.

¹²⁵⁸ VG018, 5. septembar 2008., T. 1315. V. takode P82, T. 1592, 1594. Svjedokinja VG018 nije vidjela ko je to rekao i nije uspjela identifikovati glas, VG018, 5. septembar 2008., T. 1315, 1317.

¹²⁵⁹ VG018, 5. septembar 2008., T. 1317.

¹²⁶⁰ VG018, 5. septembar 2008., T. 1317-1318.

Jusufa Memića i jedan od posljednjih koji su ušli u kuću Adema Omeragića.¹²⁶¹ On je u svom svjedočenju rekao da je na vratima kuće Adema Omeragića stajao Sredoje Lukić.¹²⁶² Kada je svjedok VG084 ulazio u kuću Adema Omeragića, Sredoje Lukić mu se nasmijao i potapšao ga po ramenu.¹²⁶³ U tom trenutku, Sredoje Lukić je imao snajpersku pušku i bombe na opasaču.¹²⁶⁴ Posljednji je ušao otac Huse Kurspahića, Hasib Kurspahić.¹²⁶⁵ Kada je ulazio, Milan Šušnjar zvani "Laco" ga je ugurao unutra i zatvorio za njim vrata.¹²⁶⁶

365. Kada je cijela grupa bila u toj prostoriji, vrata su zatvorena.¹²⁶⁷ Postoje dokazi da su Milan Lukić i Mitar Vasiljević zatvorili vrata te prostorije.¹²⁶⁸

(f) Događaji u kući Adema Omeragića

366. Prostorija u koju je utjerana grupa iz Koritnika imala je dva prozora, koji su bili jedan pored drugog.¹²⁶⁹ U prostoriji su bili ormar, sto i kauč.¹²⁷⁰ U prostoriju je dopiralo svjetlo ulične rasvjete spolja.¹²⁷¹ Svjedokinja VG013 je primijetila da su tepisi na podu prostorije prekriveni nečim ljepljivim što je imalo ružan miris i gušilo neke u prostoriji.¹²⁷² Prostorija je bila pretrpana ljudima.¹²⁷³

(i) Paljevina

367. Poslije približno pola sata vrata su se otvorila i u prostoriju je ubačena eksplozivna naprava.¹²⁷⁴ Svjedokinja VG013 je u svjedočenju rekla da su vrata

¹²⁶¹ VG084, 5. septembar 2008., T. 1284; P72, T. 1673.

¹²⁶² VG084, 5. septembar 2008., T. 1284.

¹²⁶³ VG084, 5. septembar 2008., T. 1284; P72, T. 1674.

¹²⁶⁴ P72, T. 1673-1674.

¹²⁶⁵ P37, T. 793. V. takode VG013, 3. septembar 2008., T. 1049.

¹²⁶⁶ P37, T. 793.

¹²⁶⁷ VG018, 5. septembar 2008., T. 1318; P72, T. 1675; P74, str. 4; P82, T. 1594, P83, str. 9.

¹²⁶⁸ VG013, 3. septembar 2008., T. 1049.

¹²⁶⁹ VG013, 3. septembar 2008., T. 1043; 2D8, T. 1498.

¹²⁷⁰ VG013, 3. septembar 2008., T. 1043; P44, T. 1381; P72, T. 1675.

¹²⁷¹ VG013, 3. septembar 2008., T. 1043.

¹²⁷² VG013, 3. septembar 2008., T. 1043; 2D8, T. 1446-1447, 1448; P62, str. 4. V. takode P82, T. 1596.

¹²⁷³ VG013, 3. septembar 2008., T. 1093.

¹²⁷⁴ VG013, 3. septembar 2008., T. 1047, 1049; 1D29, str. 2; 1D32, str. 2; 2D4, str. 3; 2D6, str. 2; P62, str. 4; P74, str. 4.

prostorije otvorili Milan Lukić i Mitar Vasiljević.¹²⁷⁵ Milan Lukić je držao napravu,¹²⁷⁶ za koju je svjedokinja VG013 rekla da je bila "kao neka bomba" na kojoj je bio "ščapin".¹²⁷⁷ Milan Lukić je rekao: "Zapali je [...] i spusti je do vrata."¹²⁷⁸ Naprava je gorjela kad ju je Milan Lukić spustio.¹²⁷⁹ Dok je naprava stavljana u prostoriju, Milan Lukić je "rafalom pucao u pod na izlazu da narod ne bi pokušao bježati".¹²⁸⁰

368. Svjedokinja VG013 je u svjedočenju rekla da u tom trenutku i otkad je Edhem Kurspahić rekao grupi da je prati Sredoje Lukić nije znala gdje je Sredoje Lukić: "Ja više nisam znala ni kud sam, ni gdje sam, niti mi je bio na pameti."¹²⁸¹ Međutim, u pismenoj izjavi iz 1998. godine, svjedokinja VG013 je izjavila da su Sredoje Lukić i Mitar Vasiljević stajali naoružani iza Milana Lukića dok je Milan Lukić stavljao eksplozivnu napravu kod vrata kuće Adema Omeragića.¹²⁸²

369. Svjedoka VG038, koji je bio zaspao, probudilo je vrištanje. Čuo je ženski glas koji je dolazio iz pravca vrata kako kaže: "Zapaliće nas."¹²⁸³ Prema riječima svjedokinje VG013, ona se sa svjedokom VG038 progurala kroz pretrpanu prostoriju do prozora kroz koji su na kraju pobjegli.¹²⁸⁴

370. Naprava je eksplodirala i tepih se odmah zapalio.¹²⁸⁵ Plamen se digao "[d]o plafona" i "[g]orjelo je to sve. To je piska, to je vriska".¹²⁸⁶ Svjedok VG084, koji je sjedio na stolu u sredini prostorije, postao je svjestan da se plamen od vrata širi u unutrašnjost prostorije.¹²⁸⁷ U pismenoj izjavi iz 1995. godine, svjedok VG084 je izjavio sljedeće: "Tu smo se zadržali oko pola sata da bi nakon toga

¹²⁷⁵ 2D8, T. 1449.

¹²⁷⁶ 2D8, T. 1449-1450.

¹²⁷⁷ VG013, 3. septembar 2008., T. 1047. V. takode 2D8, T. 1450.

¹²⁷⁸ VG013, 2D8, T. 1449.

¹²⁷⁹ 2D8, T. 1449-50.

¹²⁸⁰ 1D29, str. 2.

¹²⁸¹ VG013, 3. septembar 2008., T. 1052, 1057-1058.

¹²⁸² P60, str. 6.

¹²⁸³ P44, T. 1383.

¹²⁸⁴ VG013, 3. septembar 2008., T. 1094; 2D6, str. 2. Svjedokinja VG013 je izjavila da su ona i svjedok VG038 bili blizu prozora prije nego što je počela vatra. Svjedok VG038 je izjavio da su krenuli prema prozoru kada su vidjeli vatru, P44, T. 1383-1384.

¹²⁸⁵ VG013, 3. septembar 2008., T. 1047, 1050; 2D8, T. 1453.

¹²⁸⁶ VG013, 3. septembar 2008., T. 1050.

¹²⁸⁷ P73, T. 1754.

otvorili vrata, kada sam na vratima vidio plamen i dim, zatim je neko iz navedene grupe među narod bacio ručnu bombu."¹²⁸⁸ U pismenoj izjavi iz 2001. godine, ovako je opisao šta se dogodilo, približno pola sata nakon što je grupa zaključana u tu prostoriju: "Sljedeće što sam čuo bila je snažna eksplozija i [vidio] da su vrata u plamenu."¹²⁸⁹

371. Svjedokinja VG018 se probijala prema prozoru prostorije.¹²⁹⁰ Kada je došla do prozora, ili nekoliko trenutaka prije nego što je došla do prozora,¹²⁹¹ vrata su se otvorila i vidio se "plamen, kolika su vrata, toliki je plamen".¹²⁹² Izjavila je sljedeće: "Nisam vidjela ko drži plamen. Svi su ljudi bili na nogama. Izgledalo je da plamen dolazi iz plinske boce."¹²⁹³

372. Kada je svjedok VG038 vidio vatru, požurio je prema prozoru kod kojeg je vidio svjedokinju VG018 kako ga pokušava razbiti.¹²⁹⁴ Ispričao je da je osjećao kako ga guši dim, koji je zaudarao na mješavinu boje, farbe ili terpentina i širio se prostorijom.¹²⁹⁵

373. Svjedok VG038 je izjavio da je prije izbijanja vatre Sredoje Lukić otvorio vrata prostorije i ubacio već zapaljenu kantu terpentina.¹²⁹⁶ Međutim, u pismenoj izjavi iz 1998. svjedok VG038 je izjavio sljedeće: "Nisam vidio ko je bacio tu zapaljivu smjesu u kuću."¹²⁹⁷

374. U pismenoj izjavi iz 2000. godine, svjedokinja VG115 je izjavila sljedeće:

Bilo je veče i bližio se policijski sat. Hodala sam prema kući u kojoj sam boravila. Vidjela sam velik broj ljudi (žena, djece i staraca) iz obližnjih sela. Većina je bila iz sela Koritnik, a bilo je i Muslimana iz Pionirske ulice koji su ranije uhapšeni. Svi su morali ući u kuću Adema Omeragića, koja se nalazila otprilike

¹²⁸⁸ 1D32, str. 2.

¹²⁸⁹ P74, str. 4.

¹²⁹⁰ P82, T. 1597; P83, str. 9.

¹²⁹¹ P82, T. 1597; P83, str. 9.

¹²⁹² VG018, 5. septembar 2008., T. 1318-1319. V. takode P82, T. 1597-1598; P83, str. 9.

¹²⁹³ P83, str. 9.

¹²⁹⁴ P44, T. 1383.

¹²⁹⁵ P44, T. 1384; 1D26, str. 5; 2D4, str. 3.

¹²⁹⁶ 1D26, str. 5.

¹²⁹⁷ 2D4, str. 3.

sedam ili osam metara od ceste. Oko kuće sam vidjela velik broj pripadnika Lukićeve grupe, među kojima i njega. Vidjela sam kako u kuću ubacuju razne zapaljive predmete, među kojima i ručne granate i benzin. Vrlo brzo sam otišla kući. Takođe su pucali rafale u kuću, što se moglo čuti preko sat vremena. Sa balkona sam vidjela dim i vatru i čula vrištanje.¹²⁹⁸

Prema iskazu svjedokinje VG115 u ovom predmetu, kad se Pionirskom ulicom pješke vraćala kući s posla, vidjela je Milana Lukića, Sredoja Lukića i Mitra Vasiljevića, koji je bio na bijelom konju i imao nogu u gipsu, kako grupu iz Koritnika vode kroz Pionirsku ulicu.¹²⁹⁹ U svjedočenju je rekla da je oko sat do sat i po kasnije "bila tišina". Ona je već bila u svojoj kući. Svjedokinja VG115 je potom začula vrištanje i snažnu eksploziju, osjetila je miris dima i kroz prozor kuće vidjela je vatru.¹³⁰⁰ Svjedokinja VG115 je i u svjedočenju na suđenju u predmetu *Vasiljević* izjavila da je, oko sat vremena nakon što je ušla u kuću, čula snažne eksplozije, pucnjavu, jauke i krikove, kao i da je osjetila miris dima. Napomenula je da "[n]isu radnje odmah nastale".¹³⁰¹ Kada joj je tokom unakrsnog ispitivanja postavljeno pitanje da li je mogla vidjeti mjesto s kojeg su dolazili ti zvukovi, svjedokinja VG115 je odgovorila: "Kuća je ... na desnoj strani, gdje sam boravila. Zvuci su uvijek dolazili s lijeve strane u blizini, jako u blizini."¹³⁰² Kada joj je u nastavku unakrsnog ispitivanja postavljeno pitanje da li je u tom periodu mogla vidjeti Milana Lukića, svjedokinja VG115 je odgovorila: "Nisam mogla. Nikoga nisam mogla raspoznati od te, od tih... ljudi što su to radili, nisam mogla nikoga raspoznati. Već je bio mrak."¹³⁰³

375. Dok su se svjedokinje VG078 i VG101 skrivale u šupi, čule su pucnjavu koja je dolazila iz kuće Adema Omeragića. Svjedokinja VG101 je rekla svjedokinji VG078: "Pa, ti ljudi ubijaju našu majku, moju snahu i dvoje djece od brata. Oni nisu ništa krivi."¹³⁰⁴

¹²⁹⁸ 1D18, str. 10-11.

¹²⁹⁹ V. gore par. 341.

¹³⁰⁰ VG115, 27. avgust 2008., T. 686-687.

¹³⁰¹ 1D19, T. 1024-1025.

¹³⁰² 1D19, T. 1025.

¹³⁰³ 1D19, T. 1026-1027.

¹³⁰⁴ VG101, 9. septembar 2008., T. 1451. V. takode 1D36, str. 5.

(ii) Bjektivstvo

376. Dim vatre je gušio svjedokinju VG018 dok je pokušavala razbiti prozor koji je bio najdalje od vrata¹³⁰⁵ kako bi unutra ušao vazduh.¹³⁰⁶ Na kraju je uspjela razbiti staklo na jednom krilu prozora.¹³⁰⁷ Dok je pokušavala izaći iz prostorije kroz prozor, ispriječila joj se mreža na prozoru.¹³⁰⁸ U tom trenutku ju je sin, svjedok VG084, odostraga gurnuo kroz prozor.¹³⁰⁹ Kada je polovinom tijela već bila napolju, svjedokinja VG018 je čula eksploziju ručne bombe.¹³¹⁰ Osjetila je nešto mokro na ruci i kao da joj je ruka "oduzeta".¹³¹¹ Geler bombe ubačene u prostoriju pogodio ju je u vrat, glavu i šaku. Izjavila je sljedeće: "...ja ne čujem da je to moje, da je to moje tijelo. Ja sam [...] vidjela, kao da mi nema po' glave".¹³¹²

377. Kada je planula vatra, svjedok VG084 je krenuo prema prozoru.¹³¹³ Dok je gurao svjedokinju VG018 kroz prozor, došlo je do eksplozije i komad gelera ga je pogodio u čelo.¹³¹⁴ Svjedok VG084 je izašao kroz prozor za svjedokinjom VG018.¹³¹⁵ Kada su bili napolju, svjedokinja VG018 nije mogla trčati, pa ju je svjedok VG084 odvuкао od kuće do potoka ispod kuće Adema Omeragića.¹³¹⁶ Svjedokinja VG018 je između kuće i potoka vidjela muškarce s baterijskim lampama.¹³¹⁷ Tokom unakrsnog ispitivanja svjedokinja VG018 je izjavila da se, nakon što je pobjegla kroz prozor, osvrnula i iza sebe vidjela svjetlo baterijske

¹³⁰⁵ P44, T. 1383.

¹³⁰⁶ VG018, 5. septembar 2008., T. 1318. V. takode P82, T. 1598-1599.

¹³⁰⁷ VG018, 5. septembar 2008., T. 1318; P82, 1598-1599. V. takode VG013, 3. septembar 2008., T. 1050.

¹³⁰⁸ VG018, 5. septembar 2008., T. 1318.

¹³⁰⁹ VG018, 5. septembar 2008., T. 1318-1319; P82, T. 1598.

¹³¹⁰ VG018, 5. septembar 2008., T. 1318; P73, T. 1754-1755. U svjedočenju u predmetu *Vasiljević* svjedokinja VG018 je, izrazivši se uopštenije, zapaljivu napravu opisala kao: "bomбу", P82, T. 1598. V. takode P83, str. 9.

¹³¹¹ VG018, 5. septembar 2008., T. 1318.

¹³¹² P82, T. 1598. V. takode 1D33, str. 7; P83, str. 9.

¹³¹³ P73, T. 1754. Svjedok VG084 je rekao da su od mjesta na kojem je sjedio bila "tri koraka do prozora", *ibid.*

¹³¹⁴ P73, T. 1754-1755. Svjedok VG084 je izjavio da je "u jednom trenutku", nakon što je krenuo prema VG084, u sobu ubačena ručna bomba, P74, str. 4. V. takode VG018, 5. septembar 2008., T. 1318-1319.

¹³¹⁵ P73, T. 1755; P74, str. 4.

¹³¹⁶ VG018, 5. septembar 2008., T. 1318-1319; P82, T. 1598.

¹³¹⁷ P82, T. 1602.

lampe i da je pomislila da su krenuli za njom.¹³¹⁸ Nije mogla identifikovati osobu koja je držala baterijsku lampu "[j]er ko te god svjetli, njega ne vidiš".¹³¹⁹

378. Svjedok VG084 se prisjetio da se sa svjedokinjom VG018 skrivao iza jednog stabla, zato što su muškarci koji su bili napolju došli do strane kuće na kojoj su bili prozori, osvijetlili prozore baterijskim lampama i pucali po njima.¹³²⁰ Prema riječima svjedokinje VG013, Milan Lukić i Mitar Vasiljević su primijetili da su svjedokinja VG018 i svjedok VG084 pobjegli, a Milan Lukić je zgrabio svoju pušku i počeo pucati po oba prozora.¹³²¹

379. Svjedokinja VG018 i svjedok VG084 su, prešavši 20 metara uz potok, došli do mosta pod kojim su prenoćili u potoku u koji se ulijevala kanalizacija.¹³²² Još oko sat ili sat i po nakon što su pobjegli iz kuće Adema Omeragića, svjedokinja VG018 i svjedok VG084 čuli su krikove i pucnjavu.¹³²³

380. Prije izbijanja vatre, svjedokinja VG013 je sa sinom, svjedokom VG038, bila kod istog onog prozora kroz koji su pobjegli svjedokinja VG018 i svjedok VG084.¹³²⁴ Nekoliko minuta poslije njihovog bijega svjedokinja VG013 je gurnula svjedoka VG038 kroz prozor.¹³²⁵ Misli da je tada ranjena gelerom iznad

¹³¹⁸ P82, T. 1634.

¹³¹⁹ P82, T. 1635.

¹³²⁰ P73, T. 1755.

¹³²¹ VG013, 3. septembar 2008., T. 1049. Iz svjedočenja svjedokinje VG013 nije jasno da li su svjedokinja VG018 i svjedok VG084 pobjegli prije nego što je planula vatra ili poslije toga, *id.*, T. 1047, 1049. Međutim, jasno je da su svjedokinja VG018 i svjedok VG084 pobjegli prije svjedokinje VG013 i svjedoka VG038, kao i da su VG013 i VG038 pobjegli poslije eksplozije, *id.*, T. 1047, 1049, 1052.

¹³²² P82, T. 1601.

¹³²³ P74, str. 4; P82, T. 1601; P83, str. 9.

¹³²⁴ VG038, 1. septembar 2008., T. 955; VG013, 3. septembar 2008., T. 1047, 1050. V. takode 2D6, str. 2.

¹³²⁵ VG013, 3. septembar 2008., T. 1052; P37, T. 788, 804. Huso Kurspahić je tokom unakrsnog ispitivanja izjavio da je svjedokinja VG013 jednog dana stigla u policijsku stanicu u kojoj je on radio i ispričala mu kako je pobjegla iz vatre tako što je "iskočila sa donje strane na jednom prozoru sa [svjedokom VG038]". On je tokom unakrsnog ispitivanja izjavio da mu je to što se dogodilo svjedokinja VG013 ispričala oko deset ili jedanaest dana nakon incidenta, P37, T. 803.

koljena, mada to u tom trenutku nije osjetila.¹³²⁶ Potom je i sama pobjegla iz kuće.¹³²⁷

381. Svjedok VG038 je izjavio da je pobjegao kroz isti prozor kroz koji su prethodno pobjegli svjedokinja VG018 i svjedok VG084.¹³²⁸ Iako se svjedokinja VG018 nije mogla sjetiti kroz koji je, konkretno, prozor pobjegla,¹³²⁹ prema svjedočenju svjedoka VG084, on je pobjegao kroz drugi od dva prozora, onaj dalje od vrata.¹³³⁰ Svjedok VG038 je u svjedočenju rekao da je pobjegao kroz prozor udaljeniji od vrata, kao i da je to bio isti prozor kroz koji su pobjegli i svjedokinja VG018 i svjedok VG084.¹³³¹ Međutim, prema svjedočenju svjedokinje VG013, ona je pobjegla kroz prozor bliži vratima.¹³³² Ona je u svjedočenju rekla da su svjedokinja VG018 i svjedok VG084 pobjegli kroz prozor "od vrata na lijevu stranu", koji je bio "malo dalje".¹³³³ U svjedočenju je rekla da nije mogla prići na "prozor do ovoga" drugoga zbog mnogo ljudi naguranih oko njega.¹³³⁴ U svjedočenju je, osim toga, rekla da je svjedok VG038 pobjegao kroz lijevi prozor jer su muškarci napolju pucali u desni. Budući da "od pucanja" nije mogla iskočiti kroz prozor odmah za svjedokom VG038, svjedokinja VG013 je pričekala "dva-tri minuta" nakon što je svjedok VG038 izašao kroz prozor, dok muškarci s druge strane prozora nisu okrenuli puške od tog prozora, nakon čega je i ona krenula za svjedokom VG038 kroz prozor.¹³³⁵

382. Prema svjedočenju svjedokinje VG013, Milan Lukić je stajao lijevo od kuće i pucao na oba prozora.¹³³⁶ Mitar Vasiljević je baterijskom lampom osvjetljavao prozore kuće dok je Milan Lukić pucao po njima.¹³³⁷ Njih dvojica su

¹³²⁶ VG013, 3. septembar 2008., T. 1047, 1052. V. takode 1D26, str. 5; 1D29, str. 2; 2D6, str. 2, 2D8, T. 1455-1456; P62, str. 4.

¹³²⁷ VG013, 3. septembar 2008., T. 1051-1052.

¹³²⁸ P45, T. 1411-1412.

¹³²⁹ P82, T. 1628. V. takode VG018, 5. septembar 2008., T. 1318.

¹³³⁰ VG084, 5. septembar 2008., T. 1249-1250, 1555-155; P78.

¹³³¹ P44, T. 1385; P45, T. 1411-1412.

¹³³² VG013, 3. septembar 2008., T. 1065-1066, 1088; P58.

¹³³³ 2D8, T. 1454.

¹³³⁴ VG013, 3. septembar 2008., T. 1090. V. takode 2D8, T. 1498-1499.

¹³³⁵ VG013, 3. septembar 2008., T. 1090; 2D8, T. 1454-1555.

¹³³⁶ VG013, 3. septembar 2008., T. 1051-1052; 1088, 1090; 2D8, T. 1450.

¹³³⁷ VG013, 3. septembar 2008., T. 1088; 2D8, T. 1450, 1452, 1504; P62, str. 4.

stajala jedan do drugoga,¹³³⁸ uz jedan stub kuće Adema Omeragića.¹³³⁹ Svjedokinja VG013 je, prema vlastitoj procjeni, pala na zemlju najviše "dva do tri metra" od njih.¹³⁴⁰ Svjedokinja VG013 je, dok je bježala, pogodio hitac Milana Lukića. Tako je ranjena u lijevu nadlakticu.¹³⁴¹

383. U pismenoj izjavi iz 1998. godine svjedokinja VG013 je rekla da je, osim Milana Lukića i Mitra Vasiljevića, "ispred prozora jasno vidjela" i Sredoja Lukića, kao i da su oni od nje bili udaljeni dva do tri metra. Ona je, nadalje, izjavila da je "Sredoje [...] takođe pucao" na osobe koje su pokušavale pobjeći kroz prozor.¹³⁴²

384. Desetak metara od kuće prolazio je jarak za kanalizaciju i svjedokinja VG013 je u njemu ostala tri dana i tri noći.¹³⁴³ Vidjela je kako kuća gori. U tom periodu nije znala gdje je svjedok VG038.¹³⁴⁴ Svjedokinja VG013 je potom pobjegla preko Drine, da bi na kraju stigla do Zenice.¹³⁴⁵

385. Prema riječima svjedoka VG038, svjedokinja VG018 je razbila jedno krilo prozora, a on je razbio drugo. Nakon što je svjedokinja VG018 strgnula mrežu koja je pokrivala prozore,¹³⁴⁶ svjedok VG038 se spremao da iskoči kada je vidio Milana Šušnjara kako stoji napolju ispred drugog prozora, zbog čega se svjedok VG038 vratio u kuću.¹³⁴⁷ Jasno je vidio Milana Šušnjara koji je bio osvjetljen vatrom iz prostorije.¹³⁴⁸ Milan Šušnjara je u tom trenutku kroz prozor bliži vratima

¹³³⁸ VG013, 3. septembar 2008., T. 1073; 2D6, str. 2, 2D8, T. 1499.

¹³³⁹ VG013, 3. septembar 2008., T. 1088.

¹³⁴⁰ VG013, 3. septembar 2008., T. 1051, 1073. Prema procjeni koju je iznijela u svjedočenju na suđenju u predmetu *Vasiljević*, udaljenost između nje i Milana Lukića i Mitra Vasiljevića, dok su pucali na ljude koji su bježali, bila samo "tri ili četiri koraka", 2D8, T. 1455.

¹³⁴¹ VG013, 3. septembar 2008., T. 1051-1052. V. takođe 1D26, str. 5; 1D29, str. 2; 2D6, str. 2, 2D8, T. 1455-1456; P62, str. 4

¹³⁴² P60, str. 6.

¹³⁴³ VG013, 3. septembar 2008., T. 1048, 1059; P62, str. 4. V. takođe 1D26, str. 5.

¹³⁴⁴ VG013, 3. septembar 2008., T. 1054.

¹³⁴⁵ P62, str. 4.

¹³⁴⁶ Svjedok VG038 je u svjedočenju rekao da je ta mreža bila poput onih u kojima se prodaje povrće, da je riječ o plastičnoj, gustoj mreži, kroz koju "možda kako more komarac proći", ali ništa drugo, P44, T. 1380-1381.

¹³⁴⁷ 2D4, str. 3; P44, T. 1383.

¹³⁴⁸ P45, T. 1417.

u prostoriju ubacio već zapaljenu "bambu".¹³⁴⁹ Bomba je eksplodirala.¹³⁵⁰ U pismenoj izjavi iz 1998. godine svjedok VG039 je zapaljivu napravu koju je ubacio Milan Šušnjar opisao kao ručnu bombu.¹³⁵¹ Međutim, on ju je na suđenju u predmetu *Vasiljević* nazvao "bombom" i rekao je: "To je bilo prije zapaljeno nego što će ubaciti bombu."¹³⁵²

386. Svjedok VG038 je iskočio kroz prozor i sakrio se u grmlju približno 20-25 metara iza kuće Adema Omeragića, odakle je "gledao kako gori kuća i čuo [...] vrisku" i vidio je kako se puca iz automatskog oružja.¹³⁵³ Svjedok VG038 je izjavio da je bio sa svjedokinjom VG013 u kući koja je gorjela, kao i da je svjedokinja VG013 ozlijeđena.¹³⁵⁴ Nije je više vidio te noći i mislio je da je poginula.¹³⁵⁵ Kasnije je saznao da je i svjedokinja VG013 pobjegla kroz prozor.¹³⁵⁶ Prema riječima svjedokinje VG018, kada su ljudi koji su pucali vidjeli da su svjedokinja VG013 i svjedok VG038 pobjegli iz kuće, krenuli su da ih gone.¹³⁵⁷

387. Hasib Kurspahić je pobjegao tokom eksplozije od koje su se otvorila vrata pored kojih je stajao.¹³⁵⁸ Prema riječima Huse Kurspahića, eksplozija je izbacila napolje njegovog oca, koji je pao na leđa.¹³⁵⁹ Hasib Kurspahić se uspio skotrljati u obližnji potok.¹³⁶⁰ Došao je do jedne kupe kukuruznog otpada, odakle je vidio kako se puca na ljude koji pokušavaju pobjeći i kako oni ginu.¹³⁶¹ U televizijskom intervjuu iz 1992. godine, koji je dao nedugo nakon paljevine,¹³⁶² Hasib

¹³⁴⁹ 1D26, str. 5; 1D27, str. 4; P44, T. 1383-1385.

¹³⁵⁰ P44, T. 1383.

¹³⁵¹ 2D4, str. 3.

¹³⁵² P44, T. 1385.

¹³⁵³ P44, T. 1383, 1385-1386.

¹³⁵⁴ VG038, 1. septembar 2008., T. 955-956.

¹³⁵⁵ P44, T. 1385, 1388. Svjedok VG038 je takode izjavio da sljedeće: "Za [svjedokinju VG013] nisam znao ništa kada sam skočio", P44, T. 1385.

¹³⁵⁶ VG038, 2D4, str. 3. On je izjavio da zna da je svjedokinja VG013 pobjegla kroz isti prozor, ali da to tada nije znao i da je mislio da je svjedokinja VG013 ostala u kući, *ibid.* V. takode 1D27, str. 4-5. Ali, v. 1D26, str. 5.

¹³⁵⁷ P82, T. 1598, 1601-1602.

¹³⁵⁸ P37, T. 794.

¹³⁵⁹ P37, T. 794.

¹³⁶⁰ P37, T. 794. V. takode VG013, 3. septembar 2008., T. 1049.

¹³⁶¹ P37, T. 794.

¹³⁶² P40, P41. V. takode Huso Kurspahić, 1. septembar 2008., T. 875.

Kurspahić je izjavio je da su se uslijed eksplozije, koja je izazvala vatru, vrata odškrinula.¹³⁶³ Ustao je i povukao vrata, koja su bila u plamenu i vrela, i kroz vatru istrčao napolje.¹³⁶⁴ Premda su u njega pucali dok je trčao, Hasib Kurspahić je uspio doći do potoka, gdje je ostao do sljedećeg jutra.¹³⁶⁵ U televizijskom intervjuu iz 1992. godine, Hasib Kurspahić je izjavio da su, dok je on bio u potoku, "zapalili i onu kuću što smo bili..., što su nam stvari..., Josipa Memića, i nju zapalili".¹³⁶⁶

(g) Susret svjedokinje CW1 s Milanom Lukićem u maju 1992. godine

388. Svjedokinja CW1 je u svjedočenju rekla da je 29. maja 1992. godine zbog rata pobjegla iz svoje kuće u Višegradu i naselila se na jednom drugom mjestu u Evropi. Prije odlaska iz Višgrada svjedokinja CW1 je otišla u zgradu lokalnog SUP-a po propusnicu. Tamo je sreła Milana Lukića. Svjedokinja CW1 je viđala Milana Lukića dok su išli u istu školu. On je sedam godina mlađi od nje.¹³⁶⁷ Milan Lukić je bio vrlo ljut i agresivan i, prema iskazu svjedokinje CW1, "[p]očeo je da psuje što smo tu došli da tražimo pomoć. [...] Psovao nam je i boga i Aliju, da idemo od Alije tražiti pomoć, da tražimo od njih".¹³⁶⁸ Milan Lukić je poslije toga prišao svjedokinji CW1. Pitao ju je u koju se familiju udala, a ona je odgovorila da se udala u familiju Kurspahić. Milan Lukić je odgovorio: "To mi je mnogo žao. Dobili smo naredbu da od Kurspahića uho ne ostane."¹³⁶⁹ Svjedokinja CW1 je izjavila da ju je ta izjava jako prestrašila, a na pitanje kako je shvatila tu izjavu, odgovorila je sljedećim riječima: "Pa šta bih drugo shvatila, nego da je ono najgore, da nas nema. I meni je ušao strah tako, šta više da mislim drugo."¹³⁷⁰

¹³⁶³ P41, str. 6. Taj prikaz odgovara činjenici o kojoj je već presuđeno br. 78 ("Otac svjedoka VG-61 potrčao je kroz plamen i pobjegao kroz ulazna vrata kada su se ova otvorila od potiska eksplozije koja je prouzrokovala vatru.").

¹³⁶⁴ P41, str. 6.

¹³⁶⁵ P41, str. 6.

¹³⁶⁶ P41, str. 6.

¹³⁶⁷ CW1, 17. mart 2009., T. 5547.

¹³⁶⁸ CW1, 17. mart 2009., T. 5548.

¹³⁶⁹ CW1, 17. mart 2009., T. 5548.

¹³⁷⁰ CW1, 17. mart 2009., T. 5593.

(h) Žrtve

389. Prema dokazima dobijenim od svjedoka tužilaštva, u paljevini kuće Adema Omeragića poginule su osobe navedene kao žrtve u Dodatku A Optužnici.¹³⁷¹ Tužilaštvo je umjesto izvoda iz matične knjige umrlih za 70 osoba koje se navode kao preminule podnijelo nekoliko tabela koje je sastavila Ewa Tabeau, vještak tužilaštva demograf, koje sadrže podatke iz različitih izvora o osobama koje se još uvijek vode kao nestale.¹³⁷² Pretresno vijeće je saslušalo iskaze svjedoka VG013, VG018, VG038 i VG084, koji su preživjeli paljevinu, kao i svjedoka VG078, VG101, VG115, Huse Kurspahića i CW001.

390. Prema iskazima koje je Pretresno vijeće čulo, sve žrtve paljevine kuće bile su Muslimani. Žrtve su bile muškarci, žene i djeca, u starosnom rasponu: od oko dva ili tri dana do 70 godina.¹³⁷³

391. Dana 18. marta 2009., tužilaštvo je Pretresnom vijeću uputilo usmenu molbu za izmjenu optužnice na osnovu pravila 50, tj. za brisanje imena Latife Kurspahić, Lejle Kurspahić i Meve Kurspahić iz Dodatka A.¹³⁷⁴ Pretresno vijeće napominje da je tužilaštvo tu molbu podnijelo približno devet sedmica prije završetka izvođenja dokaza. Pretresno vijeće odbija ovu molbu tužilaštva za izmjenu optužnice i razmatraće dokaze koji su mu predloženi pri odlučivanju o tome da li postoji u dokazima potvrda za svaku od osoba navedenih u Dodatku A Optužnici.¹³⁷⁵

392. Prema dokazima predloženim Pretresnom vijeću, u paljevini kuće Adema Omeragića 14. juna 1992. godine poginule su sljedeće osobe navedene kao žrtve: Mula Ajanović (približna starost 75 godina),¹³⁷⁶ Adis Delija (približna starost

¹³⁷¹ VG013, VG018, VG038, VG078, VG084, VG101, Huso Kurspahić. V. takode CW1.

¹³⁷² P119. V. takode P300.

¹³⁷³ VG101, 9. septembar 2008., T. 1423; 1D33, str. 7; 1D36, str. 3; P83, str. 5.

¹³⁷⁴ CW1, 18. mart 2009., T. 5626-5633.

¹³⁷⁵ V. dolje par. 567-568.

¹³⁷⁶ Huso Kurspahić, 1. septembar 2008., T. 877-878 (u vezi s P39), 7. april 2009., T. 6943; VG078, 8. septembar 2008., T. 1388 (u vezi s P90); 1D26, str. 6; 1D29, str. 3; 1D33, str. 7; 1D36, str. 6; P60, str. 8; P83, str. 5; P90, str. 1; P92, str. 6; P119, str. 2; P175, str. 1; P184, str. 1; P333, str. 1. V. takode CW1, 17. mart 2009., T. 5558-5559.

dvije godine),¹³⁷⁷ Ajnija Delija (približna starost 50 godina),¹³⁷⁸ Jasmina Delija (približna starost 24 godine),¹³⁷⁹ Hasena (prezime nepoznato),¹³⁸⁰ Tima Jašarević,¹³⁸¹ Hajra Jašarević (približna starost 35 godina),¹³⁸² Meho Jašarević (približna starost 42 godina),¹³⁸³ Mujo Jašarević (približna starost 47 godina),¹³⁸⁴ Aiša Kurspahić (približna starost 49 godina),¹³⁸⁵ Aida Kurspahić (približna starost 12 godina),¹³⁸⁶ Ajka Kurspahić (približna starost 62 godina),¹³⁸⁷ Alija Kurspahić (približna starost 55 godina),¹³⁸⁸ Almir Kurspahić (približna starost 10 godina),¹³⁸⁹ Aner Kurspahić (približna starost 6 godina),¹³⁹⁰ Bećar Kurspahić (približna starost 52 godina),¹³⁹¹ Bisera Kurspahić (približna starost 50

¹³⁷⁷ Huso Kurspahić, 7. april 2009., T. 6943-6944; VG078, 8. septembar 2008., T. 1388 (u vezi s P90); 1D36, str. 6; P90, str. 1 (pominje se kao sin Jasmine Delije); P92, str. 6; P119, str. 2; P175, str. 5; P184, str. 3P333, str. 1.

¹³⁷⁸ Huso Kurspahić, 7. april 2009., T. 6944; VG078, 8. septembar 2008., T. 1388 (u vezi s P90); 1D36, str. 6; P90, str. 1; P92, str. 6; P119, str. 2; P175, str. 5; P184, str. 3; P333, str. 1.

¹³⁷⁹ Huso Kurspahić, 7. april 2009., T. 6944; VG078, 8. septembar 2008., T. 1388 (u vezi s P90); 1D36, str. 6; P90, str. 1; P92, str. 6; P119, str. 2; P175, str. 5; P184, str. 3; P300, str. 14; P333, str. 1.

¹³⁸⁰ 1D36, str. 6.

¹³⁸¹ 1D36, str. 6; P119, str. 2.

¹³⁸² Huso Kurspahić, 1. septembar 2008., T. 877-878 (u vezi s P39); P60, str. 8; P119, str. 2.

¹³⁸³ Huso Kurspahić, 1. septembar 2008., T. 877-878 (u vezi s P39); P60, str. 8; P119, str. 2; P300, str. 14-15.

¹³⁸⁴ Huso Kurspahić, 1. septembar 2008., T. 877-878 (u vezi s P39); 1D29, str. 3; 1D37, T. 65; P60, str. 8; P119, str. 2.

¹³⁸⁵ Huso Kurspahić, 1. septembar 2008., T. 877-878 (u vezi s P39), 7. april 2009., T. 6946; 1D29, str. 3; 1D33, str. 7; P60, str. 8; P82, T. 50-51 (u vezi s P85); P83, str. 5; P119, str. 2; P175, str. 12; P184, str. 9; P300, str. 15; P333, str. 1.

¹³⁸⁶ Huso Kurspahić, 1. septembar 2008., T. 877-878 (u vezi s P39), 7. april 2009., T. 6946; VG078, 8. septembar 2008., T. 1388 (u vezi s P90); 1D26, str. 6; 1D29, str. 3; 1D36, str. 6; 2D8, T. 59; P60, str. 8; P61, str. 6; P90, str. 1; P92, str. 6; P119, str. 2; P175, str. 12; P184, str. 9; P333, str. 2.

¹³⁸⁷ Huso Kurspahić, 1. septembar 2008., T. 877-878 (u vezi s P39), 7. april 2009., T. 6946; VG078, 8. septembar 2008., T. 1388 (u vezi s P90); 1D27, str. 5; 1D29, str. 3; 1D33, str. 7; 1D36, str. 6; 2D8, T. 59; P60, str. 8; P61, str. 6; P83, str. 5; P90, str. 1; P92, str. 6; P119, str. 2; P175, str. 12; P184, str. 9; P333, str. 1.

¹³⁸⁸ Huso Kurspahić, 1. septembar 2008., T. 877-878 (u vezi s P39), 7. april 2009., T. 6946; VG078, 8. septembar 2008., T. 1388 (u vezi s P90); 1D26, str. 6; 1D29, str. 3; 1D33, str. 7; 1D36, str. 6; P60, str. 7; P83, str. 5; P90, str. 1; P92, str. 5; P175, str. 12; P333, str. 1.

¹³⁸⁹ Huso Kurspahić, 1. septembar 2008., T. 877-878 (u vezi s P39), 7. april 2009., T. 6946-6947; VG078, 8. septembar 2008., T. 1388 (u vezi s P90); 1D26, str. 6; 1D29, str. 3; 1D36, str. 6; 2D8, T. 59; P60, str. 8; P61, str. 6; P83, str. 5; P90, str. 1; P92, str. 6; P119, str. 2; P175, str. 12; P184, str. 9; P333, str. 2.

¹³⁹⁰ P60, str. 8.

¹³⁹¹ Huso Kurspahić, 1. septembar 2008., T. 877-878 (u vezi s P39), 7. april 2009., T. 6947; VG078, 8. septembar 2008., T. 1388 (u vezi s P90); 1D26, str. 6; 1D33, str. 7; 1D36, str. 5; P60, str. 8; P61, str. 3; P83, str. 5; P90, str. 1; P92, str. 5; P119, str. 3; P175, str. 12; P184, str. 9; P333, str. 1.

godina),¹³⁹² Bula Kurspahić (približna starost 58 godina),¹³⁹³ Džehva Kurspahić (približna starost 22 godine),¹³⁹⁴ Enesa Kurspahić (približna starost dvije godine),¹³⁹⁵ Kurspahić (ime nepoznato) (približna starost dva dana),¹³⁹⁶ Hasa Kurspahić (približna starost 18 godina),¹³⁹⁷ Hajrija Kurspahić (približna starost 60 godina),¹³⁹⁸ Halida Kurspahić (približna starost 10 godina),¹³⁹⁹ Hana Kurspahić (približna starost 30 godina),¹⁴⁰⁰ Hasan Kurspahić (približna starost 50 godina),¹⁴⁰¹ Hasiba Kurspahić,¹⁴⁰² Hasnija Kurspahić (približna starost 62 godine),¹⁴⁰³ Hata Kurspahić (približna starost 68 godina),¹⁴⁰⁴ Ifeta Kurspahić

¹³⁹² Huso Kurspahić, 1. septembar 2008., T. 877-878 (u vezi s P39), 7. april 2009., T. 6947; VG078, 8. septembar 2008., T. 1388 (u vezi s P90); 1D27, str. 5; 1D29, str. 3; 1D33, str. 7; P60, str. 8; P83, str. 5; P90, str. 1; P92, str. 6; P119, str. 3; P175, str. 12; P184, str. 9; P333, str. 1.

¹³⁹³ Huso Kurspahić, 1. septembar 2008., T. 877-878 (u vezi s P39), 7. april 2009., T. 6947; VG078, 8. septembar 2008., T. 1388 (u vezi s P90); 1D26, str. 6; 1D29, str. 3; 1D33, str. 7; 1D36, str. 5; 2D8, T. 60; P60, str. 8; P61, str. 11; P83, str. 5; P90, str. 1; P92, str. 5; P119, str. 3; P175, str. 12; P184, str. 9; P333, str. 2.

¹³⁹⁴ Huso Kurspahić, 1. septembar 2008., T. 877-878 (u vezi s P39), 7. april 2009., T. 6947; VG078, 8. septembar 2008., T. 1388 (u vezi s P90); 1D26, str. 6 kao "Dehva"; 1D29, str. 3; 1D33, str. 7; 1D36, str. 5 "Đehva"; 2D8, T. 61 kao "Djehva"; P60, str. 8; P61, str. 12 kao "Džehva"; P82, T. 50-51 (u vezi s P85) kao "Dzehra"; P83, str. 5; P90, str. 1 kao "Đehva"; P92, str. 5 kao "Đehva"; P175, str. 12 kao "Džheva"; P184, str. 9; P333, str. 2 kao "Džehva".

¹³⁹⁵ Huso Kurspahić, 1. septembar 2008., T. 877-878 (u vezi s P39), 7. april 2009., T. 6947-6948; VG078, 8. septembar 2008., T. 1388 (u vezi s P90); 1D26, str. 6; 1D29, str. 3; 1D33, str. 7; 1D36, str. 5-6; P60, str. 8; P61, str. 10 kao "Enisa"; P82, T. 50-51 (u vezi s P85) kao "Enisa"; P83, str. 5; P90, str. 1; P92, str. 6; P119, str. 3; P175, str. 12; P184, str. 9; P333, str. 1.

¹³⁹⁶ Huso Kurspahić, 1. septembar 2008., T. 877-878 (u vezi s P39), 7. april 2009., T. 6948; VG018, P82, 8. oktobar 2001., T. 1566-1567; VG078, 8. septembar 2008., T. 1388 (u vezi s P90); 1D29, str. 3; 1D33, str. 7; 1D36, str. 5-6; P60, str. 8; P90, str. 1; P333, str. 1. To je bilo dijete Sadete Kurspahić, CW1, 17. mart 2009., T. 5565, 5574; Huso Kurspahić, 7. april 2009., T. 6948; VG101, 27. septembar 2001., T. 1149; 1D29, str. 3; 1D33, str. 7; 1D36, str. 6; P41, str. 6; P60, str. 8.

¹³⁹⁷ Huso Kurspahić, 7. april 2009., T. 6948; VG078, 8. septembar 2008., T. 1388 (u vezi s P90); 1D26, str. 6; 1D36, str. 5; P83, str. 5; P90, str. 1; P92, str. 5; P119, str. 3; P175, str. 12, kao "Haša"; P184, str. 9 as "Hasa-Hasnija"; P300, str. 15-16; P333, str. 1.

¹³⁹⁸ Huso Kurspahić, 1. septembar 2008., T. 877-878 (u vezi s P39), 7. april 2009., T. 6948; VG078, 8. septembar 2008., T. 1388 (u vezi s P90); 1D26, str. 6; 1D36, str. 5; P60, str. 8; P61, str. 3; P83, str. 5; P90, str. 1; P92, str. 5; P119, str. 3; P175, str. 12; P184, str. 9; P333, str. 1.

¹³⁹⁹ Huso Kurspahić, 7. april 2009., T. 6948; VG078, 8. septembar 2008., T. 1388 (u vezi s P90); 1D26, str. 6; 1D29, str. 3; 1D36, str. 5-6; P60, str. 7; P61, str. 10; P83, str. 5; P90, str. 1; P92, str. 6; P119, str. 3; P175, str. 12; P184, str. 9; P333, str. 1.

¹⁴⁰⁰ VG078, 8. septembar 2008., T. 1388 (u vezi s P90); 1D26, str. 6; 1D29, str. 3; 1D33, str. 7; 1D36, str. 6; P60, str. 8; P83, str. 5; P90, str. 1; P92, str. 5.

¹⁴⁰¹ Huso Kurspahić, 1. septembar 2008., T. 877-878 (u vezi s P39), 7. april 2009., T. 6950; VG078, 8. septembar 2008., T. 1388 (u vezi s P90); 1D26, str. 6; 1D29, str. 3; 1D33, str. 7; 1D36, str. 5; 2D8, T. 59; P60, str. 8; P83, str. 5; P90, str. 1; P92, str. 5; P175, str. 12; P184, str. 9; P300, str. 16; P333, str. 1. V. takode CW1, 17. mart 2009., T. 5544-5545.

¹⁴⁰² Huso Kurspahić, 7. april 2009., T. 6949-6950; 1D27, str. 5; P61, str. 2; P82, T. 50-51 (u vezi s P85); P175, str. 12.

¹⁴⁰³ VG078, 8. septembar 2008., T. 1388 (u vezi s P90); P90, str. 1; P92, str. 5; P184, str. 9 kao "Hasa-Hasnija"; P300, str. 17 kao "Hasnia".

(približna starost 17 godina),¹⁴⁰⁵ Igabala Kurspahić (približna starost 58 godina),¹⁴⁰⁶ Ismet Kurspahić (približna starost tri godine),¹⁴⁰⁷ Ismeta Kurspahić (približna starost 26 godina),¹⁴⁰⁸ Izeta Kurspahić (približna starost 24 godine),¹⁴⁰⁹ Kada Kurspahić (približna starost 40 godina),¹⁴¹⁰ Latifa Kurspahić (približna starost 23 godine),¹⁴¹¹ Lejla Kurspahić (približna starost četiri godine),¹⁴¹² Maida Kurspahić,¹⁴¹³ Medina Kurspahić (približna starost 28 godina),¹⁴¹⁴ Medo Kurspahić (približna starost 50 godina),¹⁴¹⁵ Mejra Kurspahić (približna starost 47 godina),¹⁴¹⁶ Meva Kurspahić (približna starost 45 godina),¹⁴¹⁷ Mina Kurspahić (približna starost 20 godina),¹⁴¹⁸ Mirela Kurspahić (približna starost tri

¹⁴⁰⁴ Huso Kurspahić, 1. septembar 2008., T. 877-878 (u vezi s P39), 7. april 2009., T. 6951; 1D27, str. 5; 1D29, str. 3; 1D33, str. 7; 1D36, str. 6; P60, str. 8; P61, str. 3; P83, str. 5; P119, str. 4; P184, str. 9; P333, str. 1.

¹⁴⁰⁵ Huso Kurspahić, 1. septembar 2008., T. 877-878 (u vezi s P39), 7. april 2009., T. 6951; VG078, 8. septembar 2008., T. 1388 (u vezi s P90); 1D26, str. 6; 1D33, str. 7; 1D36, str. 5; 2D8, T. 60; P60, str. 8; P61, str. 9; P83, str. 5; P90, str. 1; P92, str. 5; P119, str. 4; P175, str. 12; P184, str. 9; P333, str. 1.

¹⁴⁰⁶ Huso Kurspahić, 1. septembar 2008., T. 877-878 (u vezi s P39), 7. april 2009., T. 6951; 1D29, str. 3; 1D27, str. 5; 1D33, str. 7; 1D36, str. 6; P60, str. 8; P119, str. 4; P175, str. 12; P184, str. 9; P333, str. 2; i kao Igabala.

¹⁴⁰⁷ Huso Kurspahić, 1. septembar 2008., T. 877-878 (u vezi s P39), 7. april 2009., T. 6951-6952; VG078, 8. septembar 2008., T. 1388 (u vezi s P90); 1D26, str. 6; 1D29, str. 3; 1D36, str. 5; 2D8, T. 61; P60, str. 8; P61, str. 12; P83, str. 5; P90, str. 1; P92, str. 5; P119, str. 4; P175, str. 12; P184, str. 9; P300, str. 17; P333, str. 2.

¹⁴⁰⁸ Huso Kurspahić, 1. septembar 2008., T. 877-878 (u vezi s P39), 7. april 2009., T. 6952; VG078, 8. septembar 2008., T. 1388 (u vezi s P90); 1D26, str. 6; 1D29, str. 3; 1D33, str. 7; 1D36, str. 6; 2D8, T. 59; P60, str. 8; P61, str. 6; P83, str. 5; P90, str. 1; P92, str. 6; P119, str. 4; P175, str. 12; P184, str. 9; P300, str. 17-18; P333, str. 2.

¹⁴⁰⁹ VG078, 8. septembar 2008., T. 1388 (u vezi s P90); P90, str. 1; P92, str. 5.

¹⁴¹⁰ Huso Kurspahić, 1. septembar 2008., T. 877-878 (u vezi s P39), 7. april 2009., T. 6952, 6961; VG078, 8. septembar 2008., T. 1388 (u vezi s P90); 1D36, str. 6; 90, str. 1; P92, str. 5.

¹⁴¹¹ P60, str. 8.

¹⁴¹² P60, str. 8.

¹⁴¹³ P82, T. 50-51 (u vezi s P85); P83, str. 5.

¹⁴¹⁴ Huso Kurspahić, 1. septembar 2008., T. 877-878 (u vezi s P39), 7. april 2009., T. 6953; VG078, 8. septembar 2008., T. 1388 (u vezi s P90); 1D26, str. 6; 1D29, str. 3; 1D33, str. 7; 1D36, str. 6; P60, str. 7; P83, str. 5; P90, str. 1; P92, str. 5; P119, str. 5; P175, str. 12; P184, str. 9; P333, str. 1.

¹⁴¹⁵ Huso Kurspahić, 1. septembar 2008., T. 877-878 (u vezi s P39), 7. april 2009., T. 6954; VG078, 8. septembar 2008., T. 1388 (u vezi s P90); 1D26, str. 6; 1D29, str. 3; 1D33, str. 7; 1D36, str. 6; P60, str. 7; P83, str. 5; P90, str. 1; P92, str. 5; P119, str. 5; P175, str. 12; P184, str. 9; P333, str. 1.

¹⁴¹⁶ Huso Kurspahić, 7. april 2009., T. 6954; VG078, 8. septembar 2008., T. 1388 (u vezi s P90); 1D26, str. 6; 1D29, str. 3; 1D33, str. 7; 1D36, str. 5; P60, str. 8; P83, str. 5; P90, str. 1; P92, str. 5.

¹⁴¹⁷ P60, str. 8.

¹⁴¹⁸ Huso Kurspahić, 1. septembar 2008., T. 877-878 (u vezi s P39); 1D27, str. 5; 1D29, str. 3; P82, T. 50-51 (u vezi s P85).

godine),¹⁴¹⁹ Mujesira Kurspahić (približna starost 35 godina),¹⁴²⁰ Munevera Kurspahić (približna starost 20 godina),¹⁴²¹ Munira Kurspahić (približna starost 55 godina),¹⁴²² Osman Kurspahić (približna starost 67 godina),¹⁴²³ Pašana ili Pašija Kurspahić (približna starost 56 godina),¹⁴²⁴ Ramiza Kurspahić (približna starost 57 godina),¹⁴²⁵ Sabiha Kurspahić (približna starost 14 godina),¹⁴²⁶ Sadeta Kurspahić (približna starost 18 godina),¹⁴²⁷ Safa Kurspahić (približna starost 50 godina),¹⁴²⁸ Šaha Kurspahić (približna starost 70 godina),¹⁴²⁹ Sajma Kurspahić (približna starost 20 godina),¹⁴³⁰ Šejla Kurspahić (približna starost dvije

¹⁴¹⁹ Huso Kurspahić, 1. septembar 2008., T. 877-878 (u vezi s P39), 7. april 2009., T. 6955; VG078, 8. septembar 2008., T. 1388 (u vezi s P90); 1D26, str. 6; 1D29, str. 3; 1D33, str. 7; 1D36, str. 5; P60, str. 8; P61, str. 12; P90, str. 1; P92, str. 5; P119, str. 5; P175, str. 13; P184, str. 9; P333, str. 2.

¹⁴²⁰ Huso Kurspahić, 1. septembar 2008., T. 877-878 (u vezi s P39), 7. april 2009., T. 6955; VG078, 8. septembar 2008., T. 1388 (u vezi s P90); 1D29, str. 3; 1D33, str. 7; 1D26, str. 6; 1D36, str. 6; 2D8, T. 60; P60, str. 7; P61, str. 10; P83, str. 5; P90, str. 1; P92, str. 6; P119, str. 5; P175, str. 13; P184, str. 9; P333, str. 1.

¹⁴²¹ Huso Kurspahić, 1. septembar 2008., T. 877-878 (u vezi s P39), 7. april 2009., T. 6955; VG078, 8. septembar 2008., T. 1388 (u vezi s P90); 1D26, str. 6; 1D29, str. 3; 1D33, str. 7; P60, str. 7; P83, str. 5; P90, str. 1; P92, str. 5; P119, str. 6; P175, str. 13; P184, str. 9; P333, str. 1.

¹⁴²² Huso Kurspahić, 7. april 2009., T. 6955-6956; VG078, 8. septembar 2008., T. 1388 (u vezi s P90); 1D26, str. 6; 1D29, str. 3; 1D33, str. 7; 1D36, str. 6; P60, str. 7; P83, str. 5; P90, str. 1; P92, str. 5; P119, str. 6; P175, str. 13; P184, str. 9.

¹⁴²³ Huso Kurspahić, 1. septembar 2008., T. 877-878 (u vezi s P39), 7. april 2009., T. 6956; VG078, 8. septembar 2008., T. 1388 (u vezi s P90); 1D26, str. 6; 1D29, str. 3; 1D33, str. 7; 1D36, str. 6; 2D8, T. 59; P60, str. 8; P61, str. 6, 7; P83, str. 5; P90, str. 1; P92, str. 6; P119, str. 6; P175, str. 13; P184, str. 10; P333, str. 1.

¹⁴²⁴ Huso Kurspahić, 1. septembar 2008., T. 877-878 (u vezi s P39), 7. april 2009., T. 6956-6957; 1D26, str. 6; 1D29, str. 3; 1D33, str. 7; 1D36, str. 6; P60, str. 7; P83, str. 5; P90, str. 1; P119, str. 6; P175, str. 13; P184, str. 10; P333, str. 1: i kao Pasija.

¹⁴²⁵ Huso Kurspahić, 1. septembar 2008., T. 877-878 (u vezi s P39), 7. april 2009., T. 6957; VG078, 8. septembar 2008., T. 1388 (u vezi s P90); 1D29, str. 3; 1D26, str. 6; 1D33, str. 7; 1D36, str. 5; 2D8, T. 61; P60, str. 8; P61, str. 3; P83, str. 5; P90, str. 1; P92, str. 5; P119, str. 6; P175, str. 13; P184, str. 10; P300, str. 19; P333, str. 1.

¹⁴²⁶ Huso Kurspahić, 1. septembar 2008., T. 877-878 (u vezi s P39), 7. april 2009., T. 6957; VG078, 8. septembar 2008., T. 1388 (u vezi s P90) kao "Sabija"; 1D26, str. 6; 1D29, str. 3; 1D33, str. 7 kao "Sabih"; 1D36, str. 5; P60, str. 8; P83, str. 5; P90, str. 1; P92, str. 5; P119, str. 6; P175, str. 13; P184, str. 10; P333, str. 1.

¹⁴²⁷ Huso Kurspahić, 1. septembar 2008., T. 877-878 (u vezi s P39), 7. april 2009., T. 6957; 1D26, str. 6; 1D29, str. 3; 1D33, str. 7; 1D36, str. 6; P60, str. 8; P83, str. 5; P119, str. 6; P175, str. 13; P184, str. 10; P333, str. 1.

¹⁴²⁸ Huso Kurspahić, 1. septembar 2008., T. 877-878 (u vezi s P39), 7. april 2009., T. 6957; VG078, 8. septembar 2008., T. 1388 (u vezi s P90); 1D26, str. 6; 1D29, str. 3; 1D33, str. 7; 1D36, str. 6; P60, str. 7; P83, str. 5; P90, str. 1; P92, str. 5; P119, str. 6; P175, str. 13; P184, str. 10; P333, str. 1.

¹⁴²⁹ 1D26, str. 6; 1D29, str. 3; P60, str. 8; P119, str. 6.

¹⁴³⁰ Huso Kurspahić, 1. septembar 2008., T. 877-878 (u vezi s P39), 7. april 2009., T. 6958-6959, gdje svjedok objašnjava da joj je pravo ime bilo "Sajmija" i da joj je "Sajma" bilo ime od milja; VG078, 8. septembar 2008., T. 1388 (u vezi s P90); 1D26, str. 6 kao "Sajmija"; 1D36, str. 5 kao "Sajmija"; P82, T. 50-51 (u vezi s P85); P83, str. 5 kao "Sajmija"; P90, str. 1; P92, str. 5 kao "Sajmija"; P119, str. 7; P184, str. 10 kao "Sajmija"; P333, str. 1 kao "Sajmija".

godine),¹⁴³¹ Seniha Kurspahić (približna starost devet godina),¹⁴³² Sumbula Kurspahić (približna starost 62 godine),¹⁴³³ Vahid Kurspahić (približna starost osam godina),¹⁴³⁴ Fazila Memišević (približna starost 54 godine),¹⁴³⁵ Redžo Memišević (približna starost 57 godina),¹⁴³⁶ Rabija Sadiković (približna starost 52 godine),¹⁴³⁷ Enver Šehić (približna starost 13 godina),¹⁴³⁸ Faruk Šehić (približna starost 12 godina),¹⁴³⁹ Haraga Šehić,¹⁴⁴⁰ Kada Šehić (približna starost 39 godina),¹⁴⁴¹ Nurka Velić (približna starost 70 godina),¹⁴⁴² Tima Velić (približna starost 35 godina),¹⁴⁴³ Jasmina Vila (približna starost 20 godina).¹⁴⁴⁴

393. Pretresnom vijeću nisu predočeni dokazi da je Munira Kurspahić (približna starost 12 godina), koja je na spisku u Dodatku A Optužnice navedena pod brojem 47, poginula u paljevini kuće Adema Omeragića.

¹⁴³¹ Huso Kurspahić, 7. april 2009., T. 6959; P60, str. 8; P119, str. 7.

¹⁴³² Huso Kurspahić, 7. april 2009., T. 6959; 1D29, str. 3; P82, T. 50-51 (u vezi s P85); P83, str. 5; P175, str. 13; P119, str. 7; P184, str. 10; P333, str. 1.

¹⁴³³ Huso Kurspahić, 1. septembar 2008., T. 877-878 (u vezi s P39), 7. april 2009., T. 6959; VG078, 8. septembar 2008., T. 1388 (u vezi s P90); 1D26, str. 6; 1D29, str. 3; 1D36, str. 6; P60, str. 7; P83, str. 5; P90, str. 1; P92, str. 6; P119, str. 7; 175, str. 13; P184, str. 10; P333, str. 1.

¹⁴³⁴ Huso Kurspahić, 1. septembar 2008., T. 877-878 (u vezi s P39), 7. april 2009., T. 6959; VG078, 8. septembar 2008., T. 1388 (u vezi s P90); 1D26, str. 6; 1D29, str. 3; 1D33, str. 7; 1D36, str. 6; 2D8, T. 59; P60, str. 8; P61, str. 6, 7; P83, str. 5; P90, str. 1; P92, str. 6; P119, str. 7; P175, str. 13; P184, str. 10; P333, str. 2.

¹⁴³⁵ Huso Kurspahić, 1. septembar 2008., T. 877-878 (u vezi s P39), 7. april 2009., T. 6959; VG078, 8. septembar 2008., T. 1388 (u vezi s P90); 1D26, str. 6; 1D29, str. 3; 1D33, str. 7; 1D36, str. 6; P60, str. 8; P83, str. 5; P90, str. 2; P92, str. 6; P119, str. 7; P175, str. 15, kao "Fazila Memišević"; P184, str. 11; P333, str. 2.

¹⁴³⁶ Huso Kurspahić, 1. septembar 2008., T. 877-878 (u vezi s P39), 7. april 2009., T. 6959-6960; VG078, 8. septembar 2008., T. 1388 (u vezi s P90); 1D26, str. 6; 1D29, str. 3 kao "Redo"; 1D33, str. 7; 1D36, str. 6; P60, str. 8; P83, str. 5; P90, str. 2; P92, str. 6; P119, str. 7; P175, str. 15, kao "Redžo Memišević"; P184, str. 11; P333, str. 2.

¹⁴³⁷ Huso Kurspahić, 7. april 2009., T. 6960; 1D27, str. 5 kao "Rabina"; 1D36, str. 6; P61, str. 5; P82, T. 50-51 (u vezi s P85); P119, str. 7; P175, str. 19; P300, str. 19-20; P333, str. 2.

¹⁴³⁸ P119, str. 7; P175, str. 21; P184, str. 15.

¹⁴³⁹ Huso Kurspahić, 1. septembar 2008., T. 877-878 (u vezi s P39), 7. april 2009., T. 6960; 1D26, str. 6; 1D29, str. 3; P60, str. 8; P61, str. 2; P82, T. 50-51 (u vezi s P85); P119, str. 7; P175, str. 21 kao "Faruk Šehić"; P184, str. 15; P300, str. 20; P333, str. 2.

¹⁴⁴⁰ P83, str. 5; P184, str. 15.

¹⁴⁴¹ 1D27, str. 5; 1D29, str. 3; 1D33, str. 7; 2D8, T. 70; P60, str. 8; P61, str. 4; P82, T. 50-51 (u vezi s P85); P83, str. 5; P175, str. 21; P184, str. 15; P333, str. 2.

¹⁴⁴² Huso Kurspahić, 1. septembar 2008., T. 877-878 (u vezi s P39), 7. april 2009., T. 6961; 1D27, str. 5; 1D29, str. 3; 1D33, str. 7; 1D37, T. 65; P60, str. 8; P82, T. 50-51 (u vezi s P85); P119, str. 7; P175, str. 24; P333, str. 2; i kao "Nurka".

¹⁴⁴³ Huso Kurspahić, 1. septembar 2008., T. 877-878 (u vezi s P39), 7. april 2009., T. 6944-6945; 1D27, str. 5; 1D29, str. 3 kao "Timka"; 1D33, str. 7; 1D37, T. 65; P60, str. 8; P82, T. 50-51 (u vezi s P85); P119, str. 7; P300, str. 20; P333, str. 2 kao "Fatima".

¹⁴⁴⁴ Huso Kurspahić, 1. septembar 2008., T. 877-878 (u vezi s P39), 7. april 2009., T. 6961-6962; 1D26, str. 6; 1D29, str. 3; 1D33, str. 7; P60, str. 8; P61, str. 1; P82, T. 50-51 (u vezi s P85); P119, str. 7; P175, str. 24; P184, str. 18; P333, str. 2.

394. Prema dokazima koje je Pretresno vijeće dobilo, u Dodatku A su netačna sljedeća imena: Hajra Jašarević¹⁴⁴⁵ iz Optužnice zapravo je Hajra Halilović,¹⁴⁴⁶ Meho Jašarević¹⁴⁴⁷ iz Optužnice je Meho Halilović,¹⁴⁴⁸ a Mujo Jašarević¹⁴⁴⁹ iz Optužnice zapravo je Mujo Halilović.¹⁴⁵⁰

395. Pretresnom vijeću su predloženi dokazi prema kojima se imena Tima Jašarević¹⁴⁵¹ i Tima Velić¹⁴⁵² u Dodatku A odnose na istu osobu.¹⁴⁵³ Pretresnom vijeću su također predloženi dokazi prema kojima se imena Kada Kurspahić¹⁴⁵⁴ i Kada Šehić¹⁴⁵⁵ u Dodatku A odnose na istu osobu.¹⁴⁵⁶ Postoje također dokazi da se imena Hana Kurspahić¹⁴⁵⁷ i Hasiba Kurspahić¹⁴⁵⁸ u Dodatku A odnose na istu osobu.¹⁴⁵⁹ Pretresno vijeće se uvjerilo da se imena Tima Jašarević i Tima Velić u Dodatku A odnose na istu osobu, da se imena Kada Kurspahić i Kada Šehić odnose na istu osobu i da se imena Hana Kurspahić i Hasiba Kurspahić odnose na istu osobu.

396. Prema dokazima koje je Pretresno vijeće dobilo, postojale su dvije osobe po imenu Hasan Kurspahić. Prvi čovjek po imenu Hasan Kurspahić bio je suprug Meve Kurspahić, otac Omera Kurspahića i djed Anera Kurspahića.¹⁴⁶⁰ Drugi čovjek po imenu Hasan Kurspahić bio je suprug Mejre Kurspahić i sin Hajrije Kurspahića.¹⁴⁶¹ Pretresno vijeće također napominje da se u dokaznom predmetu

¹⁴⁴⁵ Hajra Jašarević je na spisku u Dodatku A Optužnici navedena pod brojem 7.

¹⁴⁴⁶ Huso Kurspahić, 7. april 2009., T. 6945.

¹⁴⁴⁷ Meho Jašarević je na spisku u Dodatku A Optužnici naveden pod brojem 8.

¹⁴⁴⁸ Huso Kurspahić, 7. april 2009., T. 6945-6946.

¹⁴⁴⁹ Mujo Jašarević je na spisku u Dodatku A Optužnici naveden pod brojem 9.

¹⁴⁵⁰ Huso Kurspahić, 7. april 2009., T. 6946. V. takode P61, str. 8.

¹⁴⁵¹ Tima Jašarević je na spisku u Dodatku A Optužnici navedena pod brojem 6.

¹⁴⁵² Tima Velić je na spisku u Dodatku A Optužnici navedena pod brojem 69. V. takode Huso Kurspahić, 7 april 2009., T. 6961.

¹⁴⁵³ Huso Kurspahić, 7. april 2009., T. 6944-6945.

¹⁴⁵⁴ Kada Kurspahić je na spisku u Dodatku A Optužnici navedena pod brojem 35.

¹⁴⁵⁵ Kada Šehić je na spisku u Dodatku A Optužnici navedena pod brojem 67. Djevojačko prezime Kade Šehić bilo je Kurspahić, CW1, 17. mart 2009., T. 5576; Huso Kurspahić, 7. april 2009., T. 6952, 6961.

¹⁴⁵⁶ CW1, 17. mart 2009., T. 5576; Huso Kurspahić, 7. april 2009., T. 6952, 6961. Ona je bila sestra Huse Kurspahića.

¹⁴⁵⁷ Hana Kurspahić je na spisku u Dodatku A Optužnici navedena pod brojem 25.

¹⁴⁵⁸ Hasiba Kurspahić je na spisku u Dodatku A Optužnici navedena pod brojem 27.

¹⁴⁵⁹ Huso Kurspahić, 7. april 2009., T. 6949-6950. Ona je takode bila sestra Huse Kurspahića.

¹⁴⁶⁰ CW1, 17. mart 2009., T. 5552-5553.

¹⁴⁶¹ CW1, 17. mart 2009., T. 5571-5572; 1D33, str. 7; P60, str. 8; P90, str. 1; P92, str. 5.

P119, tabeli s podacima koje je prikupila Ewa Tabeau, takođe navode dva Hasana Kurspahića.¹⁴⁶² Pretresno vijeće se uvjerilo da je Hasan Kurspahić naveden u Dodatku A Optužnici onaj Hasan Kurspahić koji je bio suprug Mejre Kurspahić i sin Hajrije Kurspahića.¹⁴⁶³

397. Pretresno vijeće je čulo iskaze prema kojima neke od osoba koje su navedene kao preminule nisu bile uključene u incident u Pionirskoj ulici. Potvrđeno je da su Latifa Kurspahić¹⁴⁶⁴ i Lejla Kurspahić¹⁴⁶⁵ žive. Meva Kurspahić je umrla 2003. godine.¹⁴⁶⁶

398. Pretresnom vijeću su takođe predloženi dokazi o tome da sljedeće osobe navedene kao preminule zapravo nisu poginule u incidentu u Pionirskoj ulici: Aner Kurspahić,¹⁴⁶⁷ Hasnija Kurspahić,¹⁴⁶⁸ Izeta Kurspahić,¹⁴⁶⁹ Maida Kurspahić,¹⁴⁷⁰ Mina Kurspahić,¹⁴⁷¹ Šaha Kurspahić¹⁴⁷² i Enver Šehić.¹⁴⁷³

¹⁴⁶² P119, str. 3-4.

¹⁴⁶³ CW1, 17. mart 2009., T. 5571-5572; 1D33, str. 7; P60, str. 8; P90, str. 1; P92, str. 5.

¹⁴⁶⁴ CW1, 17. mart 2009., T. 5539-5549, 5546-5547, 5555-5557. V. takođe Huso Kurspahić, 7. april 2009., T. 6953; P333, str. 3. Latifa Kurspahić je na spisku u Dodatku A Optužnici navedena pod brojem 36.

¹⁴⁶⁵ CW1, 17. mart 2009., T. 5544-5545. V. takođe Huso Kurspahić, 7. april 2009., T. 6953. Lejla Kurspahić je na spisku u Dodatku A Optužnici navedena pod brojem 37.

¹⁴⁶⁶ CW1, 17. mart 2009., T. 5571-5572. V. takođe Huso Kurspahić, 7. april 2009., T. 6954. Meva Kurspahić je na spisku u Dodatku A Optužnici navedena pod brojem 42.

¹⁴⁶⁷ Huso Kurspahić, 7. april 2009., T. 6947; P333, str. 2. Aner Kurspahić je na spisku u Dodatku A Optužnici naveden pod brojem 15.

¹⁴⁶⁸ Huso Kurspahić, 7. april 2009., T. 6950-6951. Taj svjedok je u svjedočenju rekao da nije poznao osobu po imenu Hasnija Kurspahić staru 65 godina. Međutim, postojala je Hasnija Kurspahić koja je imala 35 godina i bila kćerka Pasiije Kurspahić, ali Hasnija Kurspahić stara 35 godina nije poginula u incidentu u Pionirskoj ulici. Hasnija Kurspahić je na spisku u Dodatku A Optužnici navedena pod brojem 28.

¹⁴⁶⁹ CW1, 17. mart 2009., T. 5570. V. takođe Huso Kurspahić, 7. april 2009., T. 6952. Izeta Kurspahić je na spisku u Dodatku A Optužnici navedena pod brojem 34.

¹⁴⁷⁰ CW1, 17. mart 2009., T. 5570-5571, 5580-5581. V. takođe Huso Kurspahić, 7. april 2009., T. 6953. Maida Kurspahić je na spisku u Dodatku A Optužnici navedena pod brojem 38.

¹⁴⁷¹ CW1, 17. mart 2009., T. 5572. V. takođe Huso Kurspahić, 7. april 2009., T. 6955. Mina Kurspahić je na spisku u Dodatku A Optužnici navedena pod brojem 43.

¹⁴⁷² Huso Kurspahić, 7. april 2009., T. 6957-6958. Taj svjedok je u svjedočenju rekao da vidio Šahu Kurspahić poslije incidenta u Pionirskoj ulici. Izjavio je da je preminula poslije 14. juna 1992. i da je bio na njenom pogrebu u Sarajevu. Šaha Kurspahić je na spisku u Dodatku A Optužnici navedena pod brojem 55.

¹⁴⁷³ Huso Kurspahić, 7. april 2009., T. 6960. Taj svjedok je u svjedočenju rekao da je Enver Šehić ubijen prije 14. juna 1992. Svjedok tvrdi da je Milan Lukić odveo Envera Šehića i njegovog oca, poslije čega ih svjedok nikada više nije vidio. Enver Šehić je na spisku u Dodatku A Optužnici naveden pod brojem 64.

(i) Dokazi tužilaštva u vezi s identifikacijom(i) Svjedokinja VG018

399. Svjedokinja VG018 nije ranije imala kontakta s Milanom Lukićem, kao ni sa Sredojem Lukićem.¹⁴⁷⁴

400. Prema iskazu svjedokinje VG018, kada su Milan Lukić i Sredoje Lukić došli u kuću Jusufa Memića i naredili ljudima iz grupe iz Koritnika da predaju vrijedne predmete, predstavili su se rekavši kako se zovu.¹⁴⁷⁵ Kada joj je tokom unakrsnog ispitivanja postavljeno pitanje da li je gledala u te muškarce dok su se predstavljali, svjedokinja VG018 je odgovorila:

Možda bih i gledala da sam bila negdje blizu. Ja sam bila u sobi, a oni su prvo ušli u dnevni boravak. Samo sam čula. [...] Nisam, vidjela sam ga ovamo kad smo došli u jednu prostoriju, morali doći svi, onda sam i vidjela, ali ne znam koji je koji.¹⁴⁷⁶

401. Kada joj je postavljeno pitanje o identitetu muškaraca koji su se vratili u kuću Jusufa Memića, došli na vrata i naredili premještanje, svjedokinja VG018 je odgovorila:

Pa, ko će biti no Sredoje i Milan. Ko će biti? Samo je jedan došao na vrata, a koji je ne znam. Ko je drugi za nas - niko drugi nije znao nego oni, tu i ostavili nas. Oni, po riječima, po vozilu, po priči finoj, kad je doš'o, fino se obratio.¹⁴⁷⁷

Svjedokinja VG018 je u svjedočenju, osim toga, rekla da je znala da su se te večeri u kuću vratili Milan Lukić i Sredoje Lukić po zvuku automobila kojim su se dovezli kada je izvršena pljačka,¹⁴⁷⁸ kao i zato što su druge osobe u kući vikale: "Evo Lukića, opet dođoše."¹⁴⁷⁹

402. Tokom premještaja grupe iz Koritnika u kuću Adema Omeragića svjedokinja VG018 nije mogla vidjeti ko su muškarci koji su ih sprovodili jer se

¹⁴⁷⁴ VG018, 8. septembar 2008., T. 1360; P82 str. 1582; P83, str. 7.

¹⁴⁷⁵ VG018, 5. septembar 2008., T. 1303.

¹⁴⁷⁶ VG018, 8. septembar 2008., T. 1367.

¹⁴⁷⁷ VG018, 5. septembar 2008., T. 1313.

¹⁴⁷⁸ VG018, 5. septembar 2008., T. 1309, 1312.

¹⁴⁷⁹ VG018, 5. septembar 2008., T. 1313.

nije usuđivala da pogleda direktno u njih.¹⁴⁸⁰ Kada je svjedokinja VG018 ušla u kuću Adema Omeragića, nije mogla vidjeti ko je muškarac koji je rekao: "Ulazi, balijo"¹⁴⁸¹ i gurnuo je unutra.¹⁴⁸²

(ii) Svjedok VG084

403. Svjedok VG084 nije vidio Milana Lukića ni Sredoja Lukića prije 14. juna 1992. godine.¹⁴⁸³

404. U pismenoj izjavi iz 2001. godine svjedok VG084 je izjavio da je pljačka počela tako što je Sredoje Lukić, u maskirnoj uniformi i sa snajperskom puškom, ušao u kuhinju kuće Jusufa Memića i predstavio se kao Sredoje Lukić.¹⁴⁸⁴ Svjedok VG084 je tokom unakrsnog ispitivanja ostao pri tome da se Sredoje Lukić predstavio nakon što je ušao u kuću Jusufa Memića.¹⁴⁸⁵ Izjavio je, osim toga, da je on stajao na dva metra od osobe koja se predstavila kao Sredoje Lukić.¹⁴⁸⁶ Međutim, svjedok VG084 je na pitanje da li je mogao jasno vidjeti lice osobe koja se predstavila kao Sredoje Lukić odgovorio da se ne sjeća.¹⁴⁸⁷ Osim toga, na pitanje koliko je u tom trenutku bio udaljen od svjedokinje VG018, svjedok VG084 je izjavio da je bio tik uz nju.¹⁴⁸⁸

405. Svjedok VG084 je nadalje izjavio da su neke osobe iz grupe u kući Jusufa Memića prepoznale "[i] jednog i drugog, i Sredoja i Milana" kada su oni ušli u kuću. Prema procjeni svjedoka VG084, "20 do 25 posto ljudi je poznavalo tu dvojicu ljudi koji su ušli u tu kuću".¹⁴⁸⁹ Svjedok VG084 je u svjedočenju rekao da

¹⁴⁸⁰ VG018, 5. septembar 2008., T. 1315.

¹⁴⁸¹ VG018, 5. septembar 2008., T. 1315-1317. V. takode P82, T. 1592, 1594.

¹⁴⁸² VG018, 5 septembar 2008., T. 1315.

¹⁴⁸³ P72, T. 1665-1667.

¹⁴⁸⁴ P74, str. 4.

¹⁴⁸⁵ VG084, 5. septembar 2008., T. 1274-1276.

¹⁴⁸⁶ VG084, 5. septembar 2008., T. 1277.

¹⁴⁸⁷ VG084, 5. septembar 2008., T. 1277.

¹⁴⁸⁸ VG084, 5. septembar 2008., T. 1277.

¹⁴⁸⁹ VG084, 5. septembar 2008., T. 1245.

su u kući Jusufa Memića Milana Lukića prepoznale dvije djevojke koje su s njim išle u školu.¹⁴⁹⁰

406. Svjedok VG084 je također izjavio da je više članova njegove rodbine poznavalo Sredoja Lukića kao policajca i da su ga identifikovali po imenu.¹⁴⁹¹ Svjedok VG084 je u svjedočenju rekao da je od nekog u kući Jusufa Memića čuo da Sredoje Lukić radi u Beogradu.¹⁴⁹² Svjedok VG084 je izjavio da je Milan Lukić, sudeći po njegovom izgledu, bio oko sedam godina mlađi od Sredoja Lukića.¹⁴⁹³

407. Svjedok VG084 je izjavio da je čovjek koji je stajao na vratima kuće Adema Omeragića, nasmiješio mu se i potapšao ga po ramenu dok je ulazio, bio Sredoje Lukić, isti onaj "koji se predstavio, kad su nas opljačkali, kao Sredoje Lukić".¹⁴⁹⁴ Međutim, svjedok VG084 je, pod pritiskom unakrsnog ispitivanja, izjavio sljedeće: "Da li je on ili je Milan, ko je drugi neko tu sad bio, dvojica-trojica ih je bilo ispred te kuće."¹⁴⁹⁵

(iii) Svjedokinja VG013

408. Tokom glavnog ispitivanja svjedokinja VG013 je izjavila da je Milana Lukića prvi put vidjela 14. juna 1992. godine.¹⁴⁹⁶ Međutim, tokom unakrsnog ispitivanja je izjavila da je prije tog incidenta viđala Milana Lukića u kraju u kom je stanovala i da ga je posljednji put vidjela kad je imao "dvadeset godina, možda koju više".¹⁴⁹⁷ Bilo je godina kada su se ona i Milan Lukić otprilike dvaput godišnje "sretali" kada bi ona otišla u hotel "Panos".¹⁴⁹⁸ Međutim, ona je izjavila sljedeće: "Ja nemam nekih ličnih saznanja o Milanu Lukiću. Znači, to je komšija,

¹⁴⁹⁰ VG084, 5. septembar 2008., T. 1246.

¹⁴⁹¹ VG084, 5. septembar 2008., T. 1244-1245, 1274-1275, 1280; P72, T. 1665; P74, str. 4.

¹⁴⁹² VG084, 5. septembar 2008., T. 1287.

¹⁴⁹³ VG084, 5. septembar 2008., T. 1281-1282.

¹⁴⁹⁴ P72, T. 1673. V. takode VG084, 5. septembar 2008., T. 1284-1285.

¹⁴⁹⁵ VG084, 5. septembar 2008., T. 1284.

¹⁴⁹⁶ VG013, 3. septembar 2008., T. 1055.

¹⁴⁹⁷ VG013, 3. septembar 2008., T. 1104.

¹⁴⁹⁸ VG013, 3. septembar 2008., T. 1101-1103.

koji se... raslo [se], maltene u blizini. I ja nemam ništa da njemu nadovezujem nešto, ono što nije."¹⁴⁹⁹

409. Svjedokinja VG013 je poznavala Sredoja Lukića kao policajca koji je odrastao u susjednom selu Rujište.¹⁵⁰⁰ Povremeno ga je viđala na igrankama, na koje je odlazila gotovo svake subote od trinaeste do dvadeset treće godine.¹⁵⁰¹ Svjedokinja VG013 je viđala Sredoja Lukića i na autobusnoj liniji između Žepe i Višegrada, kao i kad bi došao u patrolu u Koritnik.¹⁵⁰²

410. Tokom pljačke u kući Jusufa Memića, svjedokinja VG013 je jasno vidjela lice Milana Lukića jer je u prostoriji bilo dovoljno svjetla.¹⁵⁰³ Isto tako, kada je Milan Lukić stavio torbu na sto i od ljudi u grupi zatražio da u nju stave svoje vrijedne predmete, svjedokinja VG013 je stajala približno jedan do dva metra od stola.¹⁵⁰⁴ U vezi sa Sredojem Lukićem, svjedokinja VG013 je izjavila sljedeće: "Sredoje je bio, Lukić, oko kuće. Edhem ga je, kaže, vidio."¹⁵⁰⁵

411. Svjedokinja VG013 je bila prisutna kada je, tokom premještanja iz kuće Jusufa Memića, Kada Šehić Milana Lukića, kojem se obraćala po imenu, pitala može li se obuti, na što joj je Milan Lukić odgovorio: "Ne trebaju vam opanci."¹⁵⁰⁶ Kada Šehić je potom svjedokinji VG013 rekla da joj je Milan Lukić odveo supruga i sina.¹⁵⁰⁷ Svjedokinja VG013 je prolazeći kroz vrata kuće Jusufa Memića prošla pored Milana Lukića, koji je u tom trenutku od nje bio udaljen najviše 30 centimetara.¹⁵⁰⁸

412. U vezi sa Sredojem Lukićem, svjedokinja VG013 je u svjedočenju rekla da je tokom premještanja grupe iz Koritnika Edhem Kurspahić, jedan od ljudi iz

¹⁴⁹⁹ VG013, 3. septembar 2008., T. 1105.

¹⁵⁰⁰ VG013, 2. septembar 2008., T. 1000-1002; 1D29, str. 2.

¹⁵⁰¹ VG013, 2. septembar 2008., T. 1000, 1002-1003.

¹⁵⁰² VG013, 2. septembar 2008., T. 1004, 1005-1006.

¹⁵⁰³ VG013, 2. septembar 2008., T. 1032-1033. Prema opisu svjedokinje VG013, Milan Lukić je na sebi imao "zeleno-smečkastu šarenu uniformu, vojnu", VG013, 3. septembar 2008., T. 1098-1099. V. takođe VG013, 2. septembar 2008., T. 1011.

¹⁵⁰⁴ VG013, 2. septembar 2008., T. 1032.

¹⁵⁰⁵ VG013, 2. septembar 2008., T. 1031.

¹⁵⁰⁶ VG013, 3. septembar 2008., T. 1055-1056.

¹⁵⁰⁷ VG013, 2. septembar 2008., T. 1038, 3. septembar 2008., T. 1055-1056; 2D8, T. 1443-1444.

¹⁵⁰⁸ VG013, 2. septembar 2008., T. 1039.

grupe, viknuo da ih prati Sredoje Lukić, koji je hodao uz grupu.¹⁵⁰⁹ Svjedokinja VG013 je izjavila da pretpostavlja da je Edhem Kurspahić poznao Sredoja Lukića.¹⁵¹⁰ Tokom unakrsnog ispitivanja svjedokinja VG013 je u glavnom ispitivanju potvrdila da toga dana u Pionirskoj ulici nije vidjela Sredoja Lukića, već da je za njegovo prisustvo saznala od Edhema Kurspahića. Na pitanje da li zna da je Edhem Kurspahić poznao Sredoja Lukića od ranije, svjedokinja VG013 je odgovorila: "Pa, dok ga je pozvao, vjerovatno je i znao."¹⁵¹¹ Svjedokinja VG013 je tokom dodatnog ispitivanja iznijela mišljenje prema kojem je Edhem Kurspahić mogao poznavati Sredoja Lukića zato što je ovaj u Višegrad "u patroli dolazio".¹⁵¹² Prema riječima svjedokinje VG018, Edhem Kurspahić je od ranije poznao samo čovjeka po imenu "Lalco" i nije poznao Sredoja Lukića, kojeg je upoznao tek kad se ovaj tog popodneva predstavio imenom.¹⁵¹³

413. Dok je bila u kući Adema Omeragića, svjedokinja VG013 je vidjela Milana Lukića kako pali eksplozivnu napravu i stavlja je kod vrata prostorije.¹⁵¹⁴ Tokom unakrsnog ispitivanja je priznala da u tom trenutku nije toliko mislila na vrata koliko na prozor kroz koji bi mogla pobjeći.¹⁵¹⁵ Bez obzira na to, svjedokinja VG013 je odbacila sugestiju odbrane Milana Lukića da zbog toga što su ljudi sjedili nije vidjela lice osobe koja je postavila eksplozivnu napravu.¹⁵¹⁶

414. Svjedokinja VG013 je u vezi s Edhemom Kurspahićem u svjedočenju rekla da, nakon što je on grupi rekao da ih prati Sredoje Lukić, ona "više ni[je] znala ni kud [je], ni gdje [je], niti [joj] je bio na pameti".¹⁵¹⁷ Tokom unakrsnog ispitivanja svjedokinja VG013 je rekla da misli da je Sredoje Lukić bio "oko kuće", premda ga ona nije vidjela.¹⁵¹⁸ Kada je od nje zatraženo da konkretno

¹⁵⁰⁹ VG013, 2. septembar 2008., T. 1039, 3. septembar 2008., T. 1042, 1052, 1058.

¹⁵¹⁰ VG013, 3. septembar 2008., T. 1121.

¹⁵¹¹ VG013, 3. septembar 2008., T. 1121.

¹⁵¹² VG013, 3. septembar 2008., T. 1121-1122. V. takode VG013, 3. septembar 2008., T. 1132.

¹⁵¹³ VG018, 8. septembar 2008., T. 1360-1361.

¹⁵¹⁴ VG013, 3. septembar 2008., T. 1047; 2D8, T. 1449-1450.

¹⁵¹⁵ VG013, 3. septembar 2008., T. 1095.

¹⁵¹⁶ VG013, 3. septembar 2008., T. 1095. Huso Kurspahić je u svjedočenju rekao da mu je svjedokinja VG013 rekla ko su počinioci paljevine i poimence navela Milana Lukića, Sredoja Lukića, Milana Šušnjara zvanog "Laco" i Mitra Vasiljevića, T. 804-805.

¹⁵¹⁷ VG013, 3. septembar 2008., T. 1052. V. takode VG013, 3. septembar 2008., T. 1057-1058.

¹⁵¹⁸ VG013, 3. septembar 2008., T. 1099.

navede šta je Sredoje Lukić tokom noći radio, svjedokinja VG013 je odgovorila sljedeće: "Sredoje Lukić je bio oko kuće i kad su nas trebali pretjerati iz [...] kuće [...] Jusufa Memića [...] u Adema Omeragića kuću, pratio nas je. Drugo mu ne znam ništa reći."¹⁵¹⁹ Međutim, u pismenoj izjavi iz 1998. svjedokinja VG013 je rekla da je "jasno" vidjela Sredoja Lukića i Mitra Vasiljevića kako stoje iza Milana Lukića dok je ovaj stavljao bombu na vrata kuće Adema Omeragića.¹⁵²⁰ Uprkos tome što u kući Adema Omeragića nije bilo svjetla, vidjela je te muškarce zahvaljujući "svjetlu koje je dopiralo s ulice".¹⁵²¹

415. Kada ju je tužilaštvo pitalo da li prepoznaje osobu za koju je u svjedočenju rekla da je Sredoje Lukić, svjedokinja VG013 je prepoznala Sredoja Lukića.¹⁵²² Svjedokinja VG013 je prepoznala i Milana Lukića.¹⁵²³

(iv) Svjedok VG038

416. Svjedok VG0138 je rekao da nije od ranije znao Milana Lukića, ali je u grupi u kući Jusufa Memića bilo osoba koje su ga dobro poznavale, među kojima su neke išle u školu s njim i koje su ga identifikovale po imenu.¹⁵²⁴ Tokom unakrsnog ispitivanja svjedok VG038 se složio s opisom Milana Lukića koji mu je predočila odbrana, a koji se zasniva na opisu Milana Lukića koji je svjedokinja VG013 dala u pismenoj izjavi iz 1998. godine. Svjedok VG038 je potvrdio da je Milan Lukić "imao tridesetak godina, možda i manje, [da je bio] visok, ni debeo ni mršav, a kosa mu je bila smečkasta, svetlo smeđa".¹⁵²⁵

417. Svjedok VG038 je u svjedočenju rekao da je Sredoje Lukić bio policajac u Višegradu.¹⁵²⁶ Dok je išao u školu i vraćao se iz nje viđao je Sredoja Lukića u

¹⁵¹⁹ VG013, 3. septembar 2008., T. 1058.

¹⁵²⁰ P60, str. 6.

¹⁵²¹ P60, str. 6.

¹⁵²² VG013, 2. septembar 2008., T. 1010-1011.

¹⁵²³ VG013, 2. septembar 2008., T. 1010-1011.

¹⁵²⁴ VG038, 1. septembar 2008., T. 947, 2. septembar 2008., T. 967; 2D4, str. 3; P44, T. 1369-1370, 1409.

¹⁵²⁵ VG038, 2. septembar 2008., T. 983-984. Tačan opis svjedokinje VG013 glasi: "Milan Lukić je visok, ni debeo, ni mršav, a kosa mu je smečkasta ili svjetlosmeđa. Imao je tridesetak godina, a možda i manje", P60, str. 4.

¹⁵²⁶ VG038, P44, T. 1370; VG038, 1. septembar 2008., T. 948-949.

uniformi na višegradskim ulicama.¹⁵²⁷ Potvrdio je opis Sredoja Lukića prema kojem je ovaj imao četrdesetak godina i tamnu kosu, bio srednje visine i "podebeo".¹⁵²⁸ Tokom unakrsnog ispitivanja svjedok VG038 je uporno tvrdio: "Da. Poznao sam Sredoja Lukića, Mitra Vasiljevića, Šušnjar Milana. Osim Milana Lukića. Ali bilo je osoba koje su ga znale i koje su išle u školu sa njim."¹⁵²⁹ Međutim, svjedok VG038 se u nastavku unakrsnog ispitivanja složio sa sugestijom da prije noći u kojoj se dogodio incident nije poznao Sredoja Lukića.¹⁵³⁰ U pismenoj izjavi iz 1998. godine, svjedok VG038 je izjavio da su, dva sata nakon što je grupa iz Koritnika stigla u kuću Jusufa Memića, došla

četiri Srbina. To su bili Milan Lukić, Sredoje Lukić, Mitar Vasiljević i Milan Šušnjar, zvani Lalko. Sredoja i Milana Lukića nisam poznao, ali sam od drugih ljudi čuo ko su oni. Drugu dvojicu sam poznao iz viđenja.¹⁵³¹

Svjedokinja VG013 je u pismenoj izjavi iz 1995. godine za Sredoja Lukića rekla da je ranije radio u UNIS-ovoj fabrici žice.¹⁵³²

418. Prema svjedočenju svjedoka VG038, Milan Lukić, Sredoje Lukić, Milan Šušnjar i Mitar Vasiljević su se te večeri vratili u kuću.¹⁵³³ Međutim, svjedok nije mogao da identifikuje osobu koja je grupi iz Koritnika naredila da ode u kuću Adema Omeragića.¹⁵³⁴

419. Dok su grupu iz Koritnika premještali u kuću Adema Omeragića, Milan Lukić, Sredoje Lukić, Milan Šušnjar i Mitar Vasiljević rasporedili su se između kuće Jusufa Memića i Adema Omeragića. Svjedok VG038 nije mogao vidjeti mjesto gdje su tačno stajali.¹⁵³⁵ Svjedok VG038 je takođe priznao da nije bio u

¹⁵²⁷ VG038, 1. septembar 2008., T. 949.

¹⁵²⁸ VG038, 2. septembar 2008., T. 983-984. Odbrana Sredoja Lukića je svjedoka VG038 suočila s tim opisom i tokom unakrsnog ispitivanja rekavši da je to opis koji je svjedokinja VG013 dala u pismenoj izjavi iz 1998. godine. Ona je izjavila sljedeće: "Sredoje Lukić je imao četrdesetak godina, imao je crnu kosu, tamniju od Milanove. Bio je srednje visine i podebeo." P60, str. 4.

¹⁵²⁹ VG038, 2. septembar 2008., T. 977.

¹⁵³⁰ VG038, 2. septembar 2008., T. 986.

¹⁵³¹ 2D4, str. 3

¹⁵³² 1D26, str. 4.

¹⁵³³ VG038, 1. septembar 2008., T. 954; P44, T. 1370, 1376-1377.

¹⁵³⁴ P44, T. 1377.

¹⁵³⁵ 2D4, str. 3; P44, T. 1378.

prilici da ih vidi izbliza.¹⁵³⁶ Na pitanje ko je sproveo grupu u kuću Adema Omeragića, svjedok VG038 je rekao: "Ta ista četvorica što sam naveo", odnosno Milan Lukić, Sredoje Lukić, Mitar Vasiljević i Milan Šušnjar.¹⁵³⁷ Sva četvorica su bila naoružana automatskim oružjem, bombama i bajonetama.¹⁵³⁸

420. Dok je bio u kući Adema Omeragića, svjedok VG038 nije mogao da vidi šta Milan Lukić i Sredoje Lukić rade.¹⁵³⁹ Bez obzira na to, ostao je pri tome da zna da su Milan Lukić i Sredoje Lukić zapalili kuću i da su oni pucali u nju.¹⁵⁴⁰

(v) Svjedokinja VG078

421. Svjedokinja VG078 i Milan Lukić, koji je od nje stariji godinu dana, išli su u istu školu u Prelovu.¹⁵⁴¹ Svjedokinja VG078 je sedam godina išla u istu školu u koju je išao i Milan Lukić i viđala ga je na hodnicima za vrijeme odmora i oko školske zgrade.¹⁵⁴²

422. Kada je Milan Lukić došao u kuću Jusufa Memića i naredio grupi iz Koritnika da preda vrijedne predmete, svjedokinja VG078 ga isprva nije prepoznala. Shvatila je ko je on tek kad ju je svjedokinja VG101 podsjetila da je osoba koja je došla Milan Lukić, koji je nekad s njima išao u školu.¹⁵⁴³ Kada je Milan Lukić došao u kuću, napolju je još bilo svjetla. Kada ga je ugledala, svjedokinja VG078 je od njega bila udaljena oko metar ili metar i po, a u kući je bilo svjetla, tako da ga je mogla vidjeti.¹⁵⁴⁴ Svjedokinja VG078 je stajala desetak koraka od Milana Lukića i onda kada je on, nakon pretresanja dogola, prišao Jasmini Vili i odveo je iz kuće Jusufa Memića.¹⁵⁴⁵

¹⁵³⁶ VG038, 2. septembar 2008., T. 980.

¹⁵³⁷ VG038, 1. septembar 2008., T. 954.

¹⁵³⁸ VG038, 2. septembar 2008., T. 984.

¹⁵³⁹ VG038, 1. septembar 2008., T. 955.

¹⁵⁴⁰ VG038, 1. septembar 2008., T. 955.

¹⁵⁴¹ 1D35, str. 2; P88, T. 1287; P92, str. 4.

¹⁵⁴² VG078, 8. septembar 2008., T. 1378.

¹⁵⁴³ VG078, 8. septembar 2008., T. 1382-1383.

¹⁵⁴⁴ VG078, 8. septembar 2008., T. 1380-1381; P88, T. 1288.

¹⁵⁴⁵ VG078, 8. septembar 2008., T. 1383-1384.

423. Za vrijeme premještanja iz kuće Jusufa Memića u kuću Adema Omeragića svjedokinja VG078 je vidjela Milana Lukića i Mitra Vasiljevića, prvo kako idu od jedne do druge kuće, a poslije i kako stoje kod kuće Adema Omeragića.¹⁵⁴⁶

Svjedokinja VG078 je vidjela Milana Lukića iz profila, sa udaljenosti od otprilike 30 koraka.¹⁵⁴⁷ U svjedočenju je rekla sljedeće: "Bilo je osvjetljenje, sve se vidjelo, svjetlo bilo".¹⁵⁴⁸ Svjedokinja VG078 je izjavila, "[p]otpuno sam sigurna" da su Milan Lukić i Mitar Vasiljević bili tamo.¹⁵⁴⁹

424. Kada ju je tužilaštvo pitalo da li prepoznaje nekoga u sudnici, svjedokinja VG078 je prepoznala Milana Lukića.¹⁵⁵⁰

(vi) Svjedokinja VG101

425. Svjedokinja VG101 i Milan Lukić su išli u istu osnovnu i srednju školu 11 godina i ona ga je u tom periodu svakodnevno viđala na hodnicima i u krugu škole.¹⁵⁵¹ Svjedokinja VG101 je završila srednju školu sa 18 godina i u junu 1992. je imala 23 godine.¹⁵⁵² Od svoje osamnaeste do dvadeset treće godine, svjedokinja VG101 je viđala Milana Lukića na igrankama i drugim zabavama.¹⁵⁵³

426. Svjedokinja VG101 je vidjela Milana Lukića za vrijeme pljačke u kući Jusufa Memića, kada je udarcem noge otvorio vrata i ušao u kuću.¹⁵⁵⁴ U jednoj od ranijih izjava svjedokinja VG101 je izjavila da su svjedokinje VG013 i VG018 tada rekle da u grupi naoružanih muškaraca u kući Jusufa Memića prepoznaju Sredoja Lukića.¹⁵⁵⁵

427. Tokom premještanja u kuću Adema Omeragića, svjedokinja VG101 je vidjela Milana Lukića i Mitra Vasiljevića kako stoje na osvjetljenom mjestu blizu

¹⁵⁴⁶ P88, T. 1290; P89, T. 1294.

¹⁵⁴⁷ VG078, 8. septembar 2008., T. 1385-1386, 1412.

¹⁵⁴⁸ P88, T. 1290.

¹⁵⁴⁹ P92, str. 4-5.

¹⁵⁵⁰ VG078, 8. septembar 2008., T. 1387.

¹⁵⁵¹ VG101, 9. septembar 2008., T. 1433-1434. V. takode 1D36, str. 4.

¹⁵⁵² VG101, 9. septembar 2008., T. 1433-1434. V. takode 1D36, str. 4.

¹⁵⁵³ VG101, 9. septembar 2008., T. 1433-1434, 1476.

¹⁵⁵⁴ VG101, 9. septembar 2008., T. 1432.

¹⁵⁵⁵ 1D36, str. 4.

te kuće.¹⁵⁵⁶ Prema njenom svjedočenju, premda u kući Jusufa Memića nije bilo struje, bilo je struje u garaži ili šupi ispred kuće Adema Omeragića. Tvrдила je da je "čitav [...] prostor bio osvijetljen", premda nije znala navesti konkretne izvore svjetla.¹⁵⁵⁷ Svjedokinja VG101 je nadalje izjavila da je staza između prve i druge kuće bila osvijetljena baterijskim lampama koje su ti ljudi nosili, kao i da je "[u] Pionirskoj [...] bilo i srpskih kuća, znači dolazilo je svjetlo iz srpskih kuća".¹⁵⁵⁸

428. Kada ju je tužilaštvo pitalo da li prepoznaje nekoga u sudnici, svjedokinja VG101 je prepoznala Milana Lukića.¹⁵⁵⁹

(vii) Svjedokinja VG115

429. Prije 14. juna 1992., svjedokinja VG115 je povremeno viđala Milana Lukića kada je dolazio kod rođaka u preduzeće u kojem je ona radila.¹⁵⁶⁰ Ona je znala da je Milan Lukić rođen u selu Rujište i u svjedočenju je rekla da su se Milan Lukić, njegov otac, majka i brat Gojko tokom rata preselili u kuću u Pionirskoj ulici.¹⁵⁶¹ Svjedokinja VG115 je redovno sretala Milana Lukića i njegovu majku u Pionirskoj ulici.¹⁵⁶² Milan Lukić je 14. juna 1992. imao oko 24 ili 25 godina i bio je visok i vitak.¹⁵⁶³

430. Svjedokinja VG115 je u svjedočenju rekla da je lično poznavala Sredoja Lukića i da je on bio redovni policajac.¹⁵⁶⁴ Na dan 14. juna 1992. godine imao je tridesetak godina. Imao je djelimično obrijanu tamnosmeđu kosu i smeđe oči.¹⁵⁶⁵

431. Svjedokinja VG115 je 14. juna 1992. pratila događaje u Pionirskoj ulici iz kuće udaljene manje od sto metara od kuće Adema Omeragića.¹⁵⁶⁶ Prema njenom svjedočenju, vidjela je Milana Lukića i Sredoja Lukića kako tjeraju grupu iz

¹⁵⁵⁶ VG101, 9. septembar 2008., T. 1446; 1D37, T. 1172-1173; P94. V. takode 1D36, str. 5.

¹⁵⁵⁷ VG101, 9. septembar 2008., T. 1461.

¹⁵⁵⁸ VG101, 9. septembar 2008., T. 1447-1450, 1460-1461; P94. V. takode 1D36, str. 5.

¹⁵⁵⁹ VG101, 9. septembar 2008., T. 1453-1455.

¹⁵⁶⁰ VG115, 27. avgust 2008., T. 671.

¹⁵⁶¹ VG115, 27. avgust 2008., T. 671-672.

¹⁵⁶² VG115, 27. avgust 2008., T. 672.

¹⁵⁶³ VG115, 27. avgust 2008., T. 684, 795. V. takode 1D18, str. 18.

¹⁵⁶⁴ VG115, 28. avgust 2008., T. 718.

¹⁵⁶⁵ 1D18, str. 15.

¹⁵⁶⁶ VG115, 27. avgust 2008., T. 686, 688.

Koritnika niz Pionirsku ulicu prema kući Jusufa Memića i kako stoje ispred kuće Adema Omeragića.¹⁵⁶⁷ Bio je mrak kada je izbila vatra. Međutim, prema njenom svjedočenju, vidjela je Milana Lukića sa udaljenosti od oko sedam metara.¹⁵⁶⁸ Tokom unakrsnog ispitivanja ostala je pri tome da sa mjesta na kojem je bila mogla vidjeti i čuti šta se događa zato što je kuća u kojoj je bila imala prozore prema kući Adema Omeragića.¹⁵⁶⁹ Međutim, kako je svjedočila svjedokinja VG115 u predmetu *Vasiljević*, premda je vidjela Milana Lukića i Mitra Vasiljevića ranije, dok je grupa iz Koritnika sprovedena Pionirskom ulicom,¹⁵⁷⁰ nije mogla vidjeti Milana Lukića u vrijeme kad je zapaljena kuća Adema Omeragića jer je u međuvremenu pao mrak.¹⁵⁷¹

432. Svjedokinja VG115 je takođe vidjela da je Sredoje Lukić imao "neku čarapu na glavi".¹⁵⁷² Ona je tokom unakrsnog ispitivanja ostala pri tome da su mu se, i sa čarapom na glavi, vidjele oči i da ga je mogla prepoznati jer ga je lično poznavala.¹⁵⁷³

433. Kada ju je tužilaštvo pitalo da li prepoznaje nekoga u sudnici, svjedokinja VG115 je prepoznala Milana Lukića i Sredoja Lukića.¹⁵⁷⁴

(viii) Huso Kurspahić

434. Hasib Kurspahić, otac Huse Kurspahića, nije lično poznavao Milana Lukića.¹⁵⁷⁵ Međutim, Hasib Kurspahić je lično poznavao Sredoja Lukića, a poznavao je i njegovog oca.¹⁵⁷⁶ Huso Kurspahić je takođe lično poznavao Sredoja Lukića. Njih dvojica su zajedno radili i bili su komšije 1982. i 1983. godine.

¹⁵⁶⁷ VG115, 27. avgust 2008., T. 685-686; 1D18, str. 11.

¹⁵⁶⁸ VG115, 27. avgust 2008., T. 718; 1D18, str. 11.

¹⁵⁶⁹ VG115, 28. avgust 2008., T. 757.

¹⁵⁷⁰ 1D19, T. 1020-1021.

¹⁵⁷¹ 1D19, T. 1026-1027.

¹⁵⁷² VG115, 27. avgust 2008., T. 686, 29. avgust 2008., T. 780-781.

¹⁵⁷³ VG115, 29. avgust 2008., T. 780-782.

¹⁵⁷⁴ VG115, 29. avgust 2008., T. 794-795.

¹⁵⁷⁵ P37, T. 806.

¹⁵⁷⁶ Huso Kurspahić, 1. septembar 2008., T. 913-914.

Sredoje Lukić je često dolazio u kuću Huse Kurspahića.¹⁵⁷⁷ Sredoje Lukić je često s Husom Kurspahićem ručao u kući Hasiba Kurspahića.¹⁵⁷⁸

435. Hasib Kurspahić je vidio Milana Lukića, Sredoja Lukića i Mitra Vasiljevića kako se vraćaju u kuću Jusufa Memića.¹⁵⁷⁹ Milan Lukić, Sredoje Lukić i Mitar Vasiljević bili su među više naoružanih muškaraca koji su sproveli grupu iz Koritnika do kuće Adema Omeragića.¹⁵⁸⁰ Prema svjedočenju Huse Kurspahića, otac mu je rekao da je mogao da identifikuje Milana Lukića zato što su mu se Sredoje Lukić i Mitar Vasiljević obraćali izričito kao "Milanu". Huso Kurspahić je nadalje izjavio da mu je otac rekao da mu je jedna žena iz grupe rekla da je dotična osoba Milan Lukić, što je ona znala jer je nekad išla s njim u školu u Prelovu.¹⁵⁸¹

436. Kada je tužilaštvo pitalo Husu Kurspahića da li je Sredoje Lukić prisutan u sudnici, Huso Kurspahić je odgovorio potvrdno.¹⁵⁸²

2. Dokazni postupak odbrane Milana Lukića

(a) Osporavanje navoda o prisustvu Mitra Vasiljevića u Pionirskoj ulici 14. juna 1992. od strane odbrane

437. Odbrana Milana Lukića i odbrana Sredoja Lukića osporile su vjerodostojnost svjedoka VG013, VG038, VG078, VG101 i Huse Kurspahića, prema čijem svjedočenju je Mitar Vasiljević bio u Pionirskoj ulici poslije 16:00 sati u vrijeme na koje se odnose navodi iz Optužnice.

438. Prema dokazima koje je izvela odbrana, Mitar Vasiljević je 14. juna 1992. popio piće s Mujom Halilovićem, koji je bio u većoj grupi ljudi ispred jedne kuće u Pionirskoj ulici.¹⁵⁸³ Otprilike u 16:00 sati toga dana Mitar Vasiljević je u centru

¹⁵⁷⁷ Huso Kurspahić, 1. septembar 2008., T. 913-917.

¹⁵⁷⁸ P37, T. 805.

¹⁵⁷⁹ P37, T. 791-792.

¹⁵⁸⁰ P37, T. 793.

¹⁵⁸¹ P37, T. 806.

¹⁵⁸² Huso Kurspahić, 1. septembar 2008., T. 886-887.

¹⁵⁸³ Huso Kurspahić, 5. mart 2009., T. 5158 i 6. mart 2009., 5282-5283.

Višegrada pao s konja¹⁵⁸⁴ i slomio dvije kosti u nozi.¹⁵⁸⁵ Odvezen je u Dom zdravlja Višegrad i, poslije početnog pregleda, kolima hitne pomoći koja je vozio Živorad Savić, prebačen u bolnicu u Užicu.¹⁵⁸⁶ Primljen je u bolnicu u Užicu u 21:35 sati.¹⁵⁸⁷ Odbrana tvrdi da Mitar Vasiljević, shodno tome, nije mogao biti u Pionirskoj ulici ili njenoj okolini poslije 16:00 sati.¹⁵⁸⁸

439. Odbrana je u prilog svojoj argumentaciji predočila dokumentarne dokaze, koji se sastoje od raznovrsne medicinske dokumentacije i istorije bolesti iz bolnice u Užicu.¹⁵⁸⁹ Iz tih dokaza se vidi da je Mitar Vasiljević odvezen u Dom zdravlja u Višegradu¹⁵⁹⁰ prije nego što je kolima hitne pomoći prebačen u bolnicu u Užicu.¹⁵⁹¹ U njima se precizira da je primljen na odjeljenje ortopedije u 21:35 sati¹⁵⁹² i da su mu u bolnici dijagnosticirali frakturu tibije.¹⁵⁹³

440. Pretresno vijeće je već iznijelo detaljan prikaz dokaza pribavljenih putem svjedoka tužilaštva VG013, VG038, VG078, VG101 i Huse Kurspahića. S obzirom na to, ono će sada podsjetiti samo na one aspekte njihovih svjedočenja koji su relevantni za ovo pitanje.

¹⁵⁸⁴ Huso Kurspahić, 5. mart 2009., T. 5159, 5187-5188 i 6. mart 2009., T. 5237.

¹⁵⁸⁵ Huso Kurspahić, 5. mart 2009., T. 5159, 5176.

¹⁵⁸⁶ Huso Kurspahić, 5. mart 2009., T. 5185. V. takode Huso Kurspahić, 5. mart 2009., T. 5174.

¹⁵⁸⁷ Huso Kurspahić, 5. mart 2009., T. 5161, 5174; 1D38.6.

¹⁵⁸⁸ Završni pretresni podnesak Milana Lukića, para. 201, u kojem se upućuje na pretres od 10. septembra 2008., T. 1529, uz napomenu da se na toj stranici transkripta ne pominje 16:00 sati. Odluka u vezi s činjenicama o kojima je presuđeno, 12. novembar 2008., činjenice br. 1-2, u kojima se kaže da je Mitar Vasiljević 14. juna 1992. u Pionirskoj ulici proveo veći dio popodneva, neka četiri sata od podneva nadalje, i da je 14. juna 1992. godine u Pionirskoj ulici svjedok VG087 bio u položaju da vidi Mitra Vasiljevića tokom većeg dijela perioda od podneva do 16:00 sati.

¹⁵⁸⁹ 1D38.1; 1D38.2; 1D38.3; 1D38.4; 1D38.5; 1D38.6; 1D38.7; 1D38.8; 1D39; Odluka u vezi s činjenicama o kojima je presuđeno, 22. avgust 2008., činjenice br. 1-3, u kojima se kaže: "Medicinska dokumentacija iz bolnice u Užicu je tačna i 'ova evidencija u najmanju ruku ukazuje na razumnu mogućnost da je optuženi [Vasiljević] bio u užičkoj bolnici kako u toj evidenciji stoji'; (ii) 'nije bilo ničeg što bi ukazivalo na to da je na bolničkoj evidenciji intervenisano'; (iii) 'da se optuženi [Vasiljević] nalazio u bolnici na dan i u vrijeme zabilježeno u protokolu pacijenata sa ratom zahvaćenog područja primljenih u užičku bolnicu', Obavijest o povlačenju "Zahtjeva Sredoja Lukića za formalno primanje na znanje činjenica o kojima je već presuđeno" od 9. septembra 2008. i Izmijenjeni zahtjev Sredoja Lukića za formalno primanje na znanje činjenica o kojima je već presuđeno, s Dodatkom A, Dodatak A, podnesen 11. septembra 2008.

¹⁵⁹⁰ 1D39.

¹⁵⁹¹ 1D38.6.

¹⁵⁹² 1D38.6.

¹⁵⁹³ 1D38.1; 1D38.6.

441. Svjedokinja VG013 je izjavila da je mogla prepoznati Mitra Vasiljevića jer ga je znala od ranije kao konobara u novom hotelu i u restoranu "Panos", koji je u brojnim prilikama posluživao njen sto.¹⁵⁹⁴ Svjedokinja VG013 je u svjedočenju rekla da se Mitar Vasiljević 14. juna 1992. obratio grupi ispred novog hotela i rekao im da odu u Pionirsku ulicu.¹⁵⁹⁵ Iz njenog svjedočenja nije jasno da li je Mitar Vasiljević sproveo grupu iz Koritnika u Pionirsku ulicu.¹⁵⁹⁶ U svjedočenju na suđenju u predmetu *Vasiljević* svjedokinja VG013 je rekla da je čovjek po imenu Brane Tešević, za kojeg je rekla da je "konobar [i] bio u Hidrogradnji", rekao grupi da ode u Pionirsku ulicu.¹⁵⁹⁷ Tokom unakrsnog ispitivanja svjedokinja VG013 se složila sa sugestijom da se čovjek koji je ispred novog hotela grupi dao uputstva zvao Božo Tešević.¹⁵⁹⁸ U iskazu svjedokinje VG013 na suđenju u predmetu *Vasiljević* Mitar Vasiljević se prvi put pominje u momentu kada je, poslije dolaska grupe, došao u Pionirsku ulicu i Muji Haliloviću dao komad papira kao potvrdu da će grupa biti bezbjedna.¹⁵⁹⁹

442. Prema dokazima dobijenim putem svjedokinje VG013, Mitar Vasiljević je bio prisutan tokom pljačke ljudi iz grupe u kući Jusefa Memića.¹⁶⁰⁰ Ona je u svjedočenju rekla da su se muškarci poslije pljačke i pretresanja dogola spremali da odu, kada je Milan Lukić Mitru Vasiljeviću rekao da bi muškarci svi zajedno trebali otići na piće.¹⁶⁰¹ Svjedokinja VG013 je nadalje izjavila da su, nakon što je cijela grupa ušla u Omeragićevu kuću, Mitar Vasiljević i Milan Lukić zatvorili vrata te kuće.¹⁶⁰² Svjedokinja VG013 izjavila je i to da su Milan Lukić i Mitar Vasiljević nakon toga otvorili vrata i da je Mitar Vasiljević bio prisutan kada je Milan Lukić stavio zapaljenu napravu u prostoriju.¹⁶⁰³ Kad je iskočila kroz prozor kuće Adema Omeragića, svjedokinja VG013 je napolju vidjela Mitra Vasiljevića

¹⁵⁹⁴ VG013, 2. septembar 2008., T. 1029.

¹⁵⁹⁵ VG013, 2. septembar 2008., T. 1021-1022.

¹⁵⁹⁶ VG013, 2. septembar 2008., T. 1022. Ona je u svjedočenju rekla da je neko u grupi viknuo da grupu sprovodi Mitar Vasiljević.

¹⁵⁹⁷ 2D8, T. 1429, 1431.

¹⁵⁹⁸ 2D8, T. 1483.

¹⁵⁹⁹ 2D8, T. 1432-1433.

¹⁶⁰⁰ VG013, 2. septembar 2008., T. 1031, 3. septembar 2008., T. 1058; 2D6, str. 1.

¹⁶⁰¹ VG013, 2. septembar 2008., T. 1033.

¹⁶⁰² 1D29, str. 2; P62, str. 4. V. takode VG013, 3. septembar 2008., T. 1048-1049.

¹⁶⁰³ 2D8, T. 1449-1450.

kako baterijskom lampom osvjetljava prozore kuće.¹⁶⁰⁴ Stajao je pored Milana Lukića, a prema procjeni svjedokinje VG013, ona je pala na najviše dva do tri metra od njih.¹⁶⁰⁵

443. Svjedok VG038 je takođe poznao Mitra Vasiljevića prije 14. juna 1992. godine. Prema njegovom svjedočenju, Mitar Vasiljević je, kao konobar, radio s njegovim rođakom u restoranu "Panos" i ponekad u hotelu "Vilina Vlas".¹⁶⁰⁶ Svjedok VG038 je u svjedočenju rekao da je Mitar Vasiljević 14. juna 1992. bio u Pionirskoj ulici prije 16:00 sati, da se kasnije vratio u kuću Jusufa Memića i da je stajao napolju dok je trajala pljačka.¹⁶⁰⁷ Prema svjedočenju svjedoka VG038, Mitar Vasiljević je takođe učestvovao u premještanju grupe u Omeragićevu kuću.¹⁶⁰⁸ Međutim, svjedok VG038 je tokom premještanja prepoznao Mitra Vasiljevića samo po šeširu i uniformi koje je ovaj imao na sebi ranije toga dana kada se grupi iz Koritnika, po njenom dolasku u Višegrad, obratio ispred novog hotela.¹⁶⁰⁹

444. Svjedokinja VG078 je prije 14. juna 1992. Mitra Vasiljevića poznavala kao konobara u restoranu "Panos" u Višegradu¹⁶¹⁰ i poznavala je njegovu suprugu iz viđenja.¹⁶¹¹ Svjedokinja VG078 je takođe povremeno viđala Mitra Vasiljevića na autobusu između Grebena i Prelova.¹⁶¹² Svjedokinja VG078 je 14. juna 1992. vidjela Mitra Vasiljevića s male udaljenosti od približno 10 do 20 koraka, dok je bježala tokom premještanja grupe iz kuće Jusufa Memića u Omeragićevu kuću.¹⁶¹³ Svjedokinja VG078 je u svom svjedočenju takođe rekla da je Mitar Vasiljević "staj[ao] tamo sa ovim svojima, Milanom i ovim ostalima".¹⁶¹⁴

¹⁶⁰⁴ VG013, 3. septembar 2008., T. 1052, 1088, 1090; 2D8, T. 1450, 1452, 1504; P62, str. 4.

¹⁶⁰⁵ VG013, 3. septembar 2008., T. 1051-1052; 2D8, T. 1455.

¹⁶⁰⁶ 2D4, str. 2; P44, T. 1359-1360.

¹⁶⁰⁷ VG038, 2. septembar 2008., T. 975, 978.

¹⁶⁰⁸ VG038, 2. septembar 2008., T. 978.

¹⁶⁰⁹ VG038, 2. septembar 2008., T. 980.

¹⁶¹⁰ VG078, 8. septembar 2008., T. 1411, P92, str. 3.

¹⁶¹¹ P88, T. 1280-1281.

¹⁶¹² P88, T. 1280-1281.

¹⁶¹³ P89, T. 1294.

¹⁶¹⁴ P89, T. 1307; P92, str. 4-5.

445. Svjedokinja VG101 je znala Mitra Vasiljevića od ranije, još iz školskih dana u Prelovu,¹⁶¹⁵ gdje je Mitar Vasiljević živio i gdje ga je često viđala.¹⁶¹⁶ Znala je takođe da radi kao konobar u Višegradu, gdje ga je povremeno viđala.¹⁶¹⁷ Prema svjedočenju svjedokinje VG101, na dan incidenta "[o]dmah [...] ga [je] prepoznala"¹⁶¹⁸ kada je naložio grupi da ode u kuću Jusufa Memića u Pionirskoj ulici.¹⁶¹⁹ Ona je u svom svjedočenju takođe rekla da je kasnije toga dana "nakratko" vidjela Mitra Vasiljevića na ulazu u kuću Jusufa Memića, dok je grupa premještana u Omeragićeve kuću.¹⁶²⁰ Osim toga, dok je bježala, vidjela je Mitra Vasiljevića s Milanom Lukićem ispred Omeragićeve kuće dok je u nju utjerivana grupa iz Koritnika.¹⁶²¹

446. Nejasno je da li je Hasib Kurspahić znao Mitra Vasiljevića prije 14. juna 1992. godine. Međutim, on je svom sinu Husi Kurspahiću ispričao da je Mitar Vasiljević bio prisutan 14. juna 1992., kao i da se te večeri vratio s Milanom Lukićem i Sredojem Lukićem.¹⁶²² Takođe je rekao da je Mitar Vasiljević bio jedan od nekoliko počinitelja koji su sproveli grupu iz Koritnika u Omeragićeve kuću.¹⁶²³

447. Svjedokinja VG115 je znala da je Mitar Vasiljević prije 14. juna 1992. godine radio u ugostiteljstvu u restoranu "Panos". Premda je rijetko išla u taj restoran, "[v]iđala [...] ga [je] često" na višegradskim ulicama.¹⁶²⁴ Svjedokinja VG115 je tokom unakrsnog ispitivanja ostala pri tome da je 14. juna 1992. vidjela Mitra Vasiljevića na bijelom konju dok su Milan Lukić i Sredoje Lukić sprovodili grupu iz Koritnika niz Pionirsku ulicu.¹⁶²⁵ Jedna noga mu je bila u gipsu.¹⁶²⁶ Međutim, svjedokinja VG115 je na suđenju u predmetu *Vasiljević* izjavila da je

¹⁶¹⁵ VG101, 9. septembar 2008., T. 1431; 1D36, str. 3.

¹⁶¹⁶ VG101, 9. septembar 2008., T. 1431; 1D36, str. 3.

¹⁶¹⁷ VG101, 9. septembar 2008., T. 1431; 1D36, str. 3.

¹⁶¹⁸ VG101, 9. septembar 2008., T. 1431; 1D36, str. 3.

¹⁶¹⁹ VG101, 9. septembar 2008., T. 1431; 1D36, str. 3.

¹⁶²⁰ VG101, 9. septembar 2008., T. 1444; 1D37, T. 1169.

¹⁶²¹ VG101, 9. septembar 2008., T. 1446.

¹⁶²² P37, T. 791-792.

¹⁶²³ P37, T. 793.

¹⁶²⁴ 1D19, T. 1013. V. takođe VG115, 28. avgust 2008., T. 732.

¹⁶²⁵ VG115, 28. avgust 2008., T. 762-767.

¹⁶²⁶ VG115, 28. avgust 2008., T. 764.

Mitra Vasiljevića prvi put vidjela s nogom u gipsu u "jesenskim danima", možda u septembru ili oktobru 1992., i da je tada jahao konja.¹⁶²⁷

448. Osim iskaza svjedoka prema kojima je Mitar Vasiljević bio u Pionirskoj ulici poslije 16:00 sati, tužilaštvo je dovelo u pitanje identitet osobe kojoj je pružena medicinska pomoć u bolnici u Užicu u noći 14. juna 1992. godine.¹⁶²⁸ Tužilaštvo se pritom oslonilo na iskaz dr Rabyja na suđenju u predmetu *Vasiljević*.¹⁶²⁹ U spis ovog predmeta uvršten je i izvještaj vještaka dr Rabyja iz postupka u predmetu *Vasiljević*.¹⁶³⁰ Iskaz i izvještaj vještaka dr Rabyja dovode u pitanje istinitost rendgenskih snimaka na kojima je navodno noga Mitra Vasiljevića snimljena 14. juna 1992. godine.¹⁶³¹

449. U iskazu i izvještaju vještaka u predmetu *Vasiljević* dr Raby je uporedio dva rendgenska snimka: navodni rendgenski snimak noge Mitra Vasiljevića od 14. juna 1992. i rendgenski snimak noge Mitra Vasiljevića napravljen u Pritvorskoj jedinici Ujedinjenih nacija 15. avgusta 2001. Dr Raby je zaključio da postoje značajne razlike između ta dva rendgenska snimka.¹⁶³² On je posebno napomenuo da su veličine rubova preloma, rastojanje od talarnog svoda do lateralnog ruba preloma i rastojanje od tibijalnog svoda do prednjeg ruba preloma bitno različiti.¹⁶³³ Napomenuo je takođe da je konfiguracija preloma različita i da postoje suštinske razlike u izgledu relevantnih kostiju.¹⁶³⁴ Shodno tome, zaključio je da rendgenski snimak iz 2001. godine nije snimak preloma koji se vidi na rendgenskom snimku iz 1992. godine¹⁶³⁵ i rekao da je riječ o rendgenskim

¹⁶²⁷ 1D19, T. 1029-1030, 1067.

¹⁶²⁸ 6. mart 2009., T. 5288, 5295-5300.

¹⁶²⁹ P344. V. takođe P342.

¹⁶³⁰ 1D38.8.

¹⁶³¹ P342.

¹⁶³² On je posebno napomenuo da među tim rendgenskim snimcima postoji bitna razlika u veličini rubova preloma, rastojanju od talarnog svoda do lateralnog ruba prijeloma i rastojanju od tibijalnog svoda do prednjeg ruba preloma, 1D138.8, str. 2; P343, str. 3-4. Napomenuo je takođe da je konfiguracija preloma različit i da postoje suštinske razlike u izgledu relevantnih kostiju, 1D138.8, str. 2; P343, str. 1; P344, T. 4231-4234, 4237-4239, 4242-4243, 4243-4245, 4253-4254.

¹⁶³³ 1D38.8, str. 2; P343, str. 3-4.

¹⁶³⁴ 1D38.8, str. 2; P343, str. 1.

¹⁶³⁵ 1D38.8, str. 2.

snimcima dvije različite osobe.¹⁶³⁶ On je nadalje napomenuo da se to ne može objasniti različitim radiografskim projekcijama¹⁶³⁷ i izjavio da je "neodrživa" tvrdnja da je hipotetski drugi prelom godinu dana poslije prvog preloma mogao maskirati nalaze i time navesti na pogrešan zaključak.¹⁶³⁸

(b) Dokazi kojima je odbrana osporavala paljevinu od 14. juna 1992.

450. Odbrana Milana Lukića je izvela dokaze dvojice vještaka istražitelja za požare i paljevine, Benjamina Dimasa¹⁶³⁹ i Martina McCoya,¹⁶⁴⁰ koji je radio pod vodstvom Benjamina Dimasa,¹⁶⁴¹ kao i dokaze vještaka za eksplozive Stephena O'Donnella,¹⁶⁴² i vještaka za kriminalističku istragu Clifforda Jenkinsa,¹⁶⁴³ kako bi dokazala da 14. juna 1992. nije bilo paljevine. Ti vještaci su pregledali lokaciju u Pionirskoj ulici u januaru 2009. godine.¹⁶⁴⁴

(i) Fizički opis kuće Adema Omeragića

451. Donji sprat kuće Adema Omeragića, u kojem je navodno došlo do paljevine, sastojao se od jedne prostorije i u njega se ulazilo kroz vrata na južnoj strani kuće. Prostorija je bila površine između 22 i 36 m².¹⁶⁴⁵ Na zapadnom zidu su bila dva prozora. O prozoru bližem vratima govori se kao o "prvom prozoru", a o prozoru daljem od vrata kao o "drugom prozoru". Spolja, ispred ulaznih vrata, bio je trijem ili veranda na južnoj strani kuće. Ta uvučena veranda bila je nadstvođena betonskim podom prvog sprata.¹⁶⁴⁶ Zidovi i plafon relevantne prostorije su uglavnom bili betonski,¹⁶⁴⁷ a ostaci poda drveni.¹⁶⁴⁸ Dva ili tri koraka

¹⁶³⁶ P344, T. 4227-4245, 4251-4253; P343, str. 3-4; 1D38.8, str. 2.

¹⁶³⁷ 1D38.8, str. 2.

¹⁶³⁸ 1D38.8, str. 3. V. takode P344, T. 4255, 4258-4259, 4260-4261, 4262-4264, 4281.

¹⁶³⁹ 1D183.

¹⁶⁴⁰ 1D160; 1D161.

¹⁶⁴¹ Pretres, 23. mart 2009., T. 5922, 5982.

¹⁶⁴² 1D133; 1D134; 1D135.

¹⁶⁴³ 1D208.

¹⁶⁴⁴ Benjamin Dimas, 23. mart 2009., T. 5941-5942; Clifford Jenkins, 26. mart 2009., T. 6433, 6435; Martin McCoy, 19. mart 2009., T. 5684-5685; Stephen O'Donnell, 12. mart 2009., T. 5465.

¹⁶⁴⁵ Stephen O'Donnell, 12. mart 2009., T. 5427 (20 X 20 stopa ili 6 X 6 metara, odnosno, 36 m²); 1D183, str. 1 (13 X 18 stopa, što je 4 X 5,5 metara, odnosno, 22 m²).

¹⁶⁴⁶ Martin McCoy, 19. mart 2009; 1D195, str. 1; P296.

¹⁶⁴⁷ Martin McCoy, 19. mart 2009; 1D179; 1D195; P275; P276; P277; P278; P297.

¹⁶⁴⁸ Martin McCoy, 19. mart 2009., T. 5694-5696, 5698; 1D180; P294; P295; P297.

desno od vrata nalazio se vertikalni otvor o kojem će se govoriti kao o "otvoru".¹⁶⁴⁹

(ii) Opšti zaključci vještaka

452. Martin McCoy je zaključio da ne postoje dokazi da je na toj lokaciji ikad došlo do požara većeg intenziteta.¹⁶⁵⁰ Benjamin Dimas je takođe zaključio da "u toj prostoriji nije bilo potpuno razvijenog požara".¹⁶⁵¹ Po mišljenju Martina McCoya, da je takvog požara bilo, sve površine bi ugljenisale i promijenile boju.¹⁶⁵² Na mjestima na kojima je Martin McCoy pronašao tragove promjene boje, zaključio je da je do toga došlo uslijed velike vlažnosti u prostoriji.¹⁶⁵³ On je u svjedočenju nadalje rekao da su zaključci koje je moguće izvesti tim manje pouzdani što se kasnije provede istraga na mjestu zločina.¹⁶⁵⁴ Međutim, takođe je izjavio da to "ne znači da bi dokazi u potpunosti nestali",¹⁶⁵⁵ premda nije isključio mogućnost da je bilo neovlaštenog mijenjanja stanja na toj lokaciji, moguće od strane počinitelaca.¹⁶⁵⁶

453. Clifford Jenkins je iznio opštu primjedbu da su unutrašnjost i spoljašnjost lokacije veoma propali, da je sve prožeto vlagom i prekriveno plijesni.¹⁶⁵⁷ Zaključio je da bi vlaga i njome uzrokovano propadanje zidova uništili tragove.¹⁶⁵⁸

454. Stephen O'Donnell je u svjedočenju rekao da vremenski uslovi, uključujući vlažnost vazduha, mogu uništiti određenu vrstu tragova, poput tragova eksploziva.¹⁶⁵⁹ On je nadalje izjavio da na drvu u suterenu nije našao nikakve

¹⁶⁴⁹ Martin McCoy, 19. mart 2009., T. 5707-5708.

¹⁶⁵⁰ Martin McCoy, 19. mart 2009., T. 5688-5689; 1D195, str. 1-4.

¹⁶⁵¹ 1D183, str. 2.

¹⁶⁵² Martin McCoy, 19. mart 2009., T. 5689, 5725-5726.

¹⁶⁵³ Martin McCoy, 19. mart 2009., T. 5694-5696, 5698, 5701; 1D165; 1D195, str. 1-2.

¹⁶⁵⁴ Martin McCoy, 19. mart 2009., T. 5728, 5730-5731.

¹⁶⁵⁵ Martin McCoy, 19. mart 2009., T. 5729.

¹⁶⁵⁶ Martin McCoy, 19. mart 2009., T. 5731-5732, 5742, 5744.

¹⁶⁵⁷ 1D219, str. 1-5.

¹⁶⁵⁸ Clifford Jenkins, 27. mart 2009., T. 6456, 6458.

¹⁶⁵⁹ Stephen O'Donnell, 12. mart 2009., T. 5453-5453.

tragove oštećenja uzrokovanog vatrom.¹⁶⁶⁰ On je takođe izjavio da je na lokacijama na kojima su detonirane eksplozivne naprave najbolje izvršiti uviđaj što prije poslije incidenta.¹⁶⁶¹

(iii) Vrata

455. Martin McCoy i Benjamin Dimas su obojica primijetili da se na vratima, dovratniku i pragu ne vide oštećenja uzrokovana vatrom.¹⁶⁶² Na osnovu toga, oba vještaka su zaključila da u toj prostoriji nije moglo biti vatre kakva se navodi.¹⁶⁶³ Premda Clifford Jenkins nije stručnjak za požar, i on¹⁶⁶⁴ je iznio mišljenje da na dovratku nema oštećenja uzrokovanih vatrom.¹⁶⁶⁵

456. Martin McCoy je bio mišljenja da su zatečena vrata ista ona koja su bila na kući 14. juna 1992.¹⁶⁶⁶ Kada su ga tokom unakrsnog ispitivanja pitali zar nije to što su brava i kvaka na istoj strani kao i šarke jasan dokaz da to nisu ista ona vrata koja su na tom mjestu bila 14. juna 1992.,¹⁶⁶⁷ Martin McCoy nije odgovorio na to pitanje, nego je rekao:

Opet, ja ne znam da li se u toj prostoriji ikad moglo živjeti. Ne znam da li su u njoj držali stoku. Ne znam za šta se ta prostorija koristila. Ako to jesu originalna vrata, možda su bila prilagođena. Mislim, ako odete na to područje, vidjećete da ti ljudi nisu bogati. Oni koriste stare cigle da...¹⁶⁶⁸

Benjamin Dimas je dopustio mogućnost da su vrata zamijenjena poslije 14. juna 1992., ali zaključio je da bi i u tom slučaju na betonu oko dovratnika bilo oštećenja, kojih nije bilo.¹⁶⁶⁹

¹⁶⁶⁰ Stephen O'Donnell, 12. mart 2009., T. 5440, 5444, 5484.

¹⁶⁶¹ Stephen O'Donnell, 12. mart 2009., T. 5451. V. takode *id.*, T. 5457.

¹⁶⁶² Benjamin Dimas, 23. mart 2009., T. 5964; Martin McCoy, 19. mart 2009., T. 5735.

¹⁶⁶³ Martin McCoy, 19. mart 2009., T. 5704-5705. V. takode Benjamin Dimas, 23. mart 2009., T. 5964; Martin McCoy, 19. mart 2009., T. 5701.

¹⁶⁶⁴ Clifford Jenkins, 27. mart 2009., T. 6479-6480; 1D208.

¹⁶⁶⁵ Clifford Jenkins, 1D219, str. 2.

¹⁶⁶⁶ Martin McCoy, 19. mart 2009., T. 5759-5760, 5763, 5773; P278.

¹⁶⁶⁷ Martin McCoy, 19. mart 2009., T. 5761-5766; P277; P279. V. takode Martin McCoy, 19. mart 2009., T. 5772-5773; P282.

¹⁶⁶⁸ Martin McCoy, 19. mart 2009., T. 5762-5763.

¹⁶⁶⁹ Benjamin Dimas, 23. mart 2009., T. 6006.

457. Martinu McCoyu i Benjaminu Dimasu su postavljena i pitanja u vezi s fotografijom na kojoj se vidi pocrnjeli komad drveta u zidu blizu gornjeg lijevog ugla vrata.¹⁶⁷⁰ Martin McCoy je tokom unakrsnog ispitivanja izjavio da promjena boje na jednoj strani drveta nije oštećenje uzrokovano vatrom već plijesni, premda je priznao da nije stručnjak za plijesan.¹⁶⁷¹ Benjamin Dimas se tokom glavnog ispitivanja složio s tim da na pocrnjelom komadu drveta nema oštećenja uzrokovano vatrom.¹⁶⁷²

458. Kada mu je predočena fotografija dovratnika, Stephen O'Donnell je izjavio da na njemu ne vidi nikakvo oštećenje uzrokovano vatrom.¹⁶⁷³ On se nadalje složio da je moguće da je eksplozivni udar izbio vrata i dovratnik. Međutim, po njegovom mišljenju, veća je vjerovatnoća da bi dovratnik ostao na mjestu i da bi samo vrata bila izbačena iz šarki.¹⁶⁷⁴ Složio se s hipotezom da je eksplozivni udar, uključujući onaj izazvan bombom, mogao izbaciti osobu sitnije građe kroz otvor vrata.¹⁶⁷⁵

(iv) Prozori i unutrašnji zidovi

459. Martin McCoy je primijetio da ni na jednom ni na drugom prozoru nije bilo okvira ni stakla, kao i da nije došlo do promjene boje iznad i sa strane prozora.¹⁶⁷⁶ On je nadalje primijetio da je drugi prozor zazidan betonskim blokovima.¹⁶⁷⁷ Sve je to uzeo u obzir pri izvođenju generalnog zaključka da u toj prostoriji nije nikad bilo požara velikog intenziteta.¹⁶⁷⁸ U vezi s horizontalnim komadom drveta ispod prvog prozora, za koji tužilaštvo tvrdi da je letva koja je možda bila element podkonstrukcije zidne obloge, Martin McCoy tvrdi da na njoj nema tragova vatre, a bilo bi ih da je u prostoriji gorio požar velikog

¹⁶⁷⁰ P280.

¹⁶⁷¹ Martin McCoy, 19. mart 2009., T. 5766, 5769-5771; P280.

¹⁶⁷² Benjamin Dimas, 23. mart 2009., T. 5958.

¹⁶⁷³ Stephen O'Donnell, 12. mart 2009., T. 5483; P265, str. 17.

¹⁶⁷⁴ Stephen O'Donnell, 12. mart 2009., T. 5478-5479, 5506-5507.

¹⁶⁷⁵ Stephen O'Donnell, 12. mart 2009., T. 5508.

¹⁶⁷⁶ Martin McCoy, 19. mart 2009., T. 5754-5757; P275; P276.

¹⁶⁷⁷ Martin McCoy, 19. mart 2009., T. 5758; P276.

¹⁶⁷⁸ Martin McCoy, 19. mart 2009., T. 5691-5692; 1D162.

intenziteta.¹⁶⁷⁹ U vezi s blokovima u drugom prozoru, Martin McCoy je zaključio da su oni "konkretan pokazatelj [...] da je netko, sa zlom namjerom ili bez nje, izmijenio stanje u prostoriji".¹⁶⁸⁰

460. Benjamin Dimas je primijetio rastoplenu izolaciju žica na više mjesta po zidovima u prostoriji, između ostalog kod prvog prozora, premda žljebovi kojima su prolazile gipsom pričvršćene žice nisu oštećeni vatrom.¹⁶⁸¹ Tužilaštvo mu je takođe ukazalo na tri mjesta u prostoriji, u vezi s kojima se složio da se na njima može naći ugljenisano drvo: (1) na gornjem dijelu zida suprotno od dva prozora,¹⁶⁸² (2) iza vrata¹⁶⁸³ i (3) duž zida prostorije uz podrumka vrata.¹⁶⁸⁴ Benjamin Dimas se složio s tužilaštvom da je, u slučaju da se vatra od koje je ugljenisalo drvo na jednom od ta tri mjesta proširila, moglo doći do "potpuno razvijenog požara u toj prostoriji".¹⁶⁸⁵ Međutim, nije se složio sa sugestijom tužilaštva da su, s obzirom na male dimenzije prostorije, ugljenisano drvo i istopljena izolacija žica dokaz da je došlo do "potpuno razvijenog požara u toj prostoriji".¹⁶⁸⁶ On je u svjedočenju rekao da takav zaključak "nije u skladu s cjelokupnim pregledom, izjavama svjedoka i načinom na koji je, prema tim izjavama, došlo do požara".¹⁶⁸⁷

461. Prema svjedočenju Stephena O'Donnella, da je u vrijeme eksplozije staklo na prozorima bilo čitavo, pritisak na čelu udarnog talasa mogao je izbiti prozor zajedno s okvirom. Međutim, to se ne bi dogodilo u slučaju da je staklo bilo razbijeno jer bi u tom slučaju eventualni udarni talas izašao kroz prozor.¹⁶⁸⁸

¹⁶⁷⁹ Martin McCoy, 19. mart 2009., T. 5784-5785. Martin McCoy je u svjedočenju takođe govorio o fenomenu poznatom kao *flash over*, odnosno prelaženje požara u potpuno razvijenu fazu, kada se "površina svega što može gorjeti zapali [...] od poda do plafona, od zida do zida", T. 5696-5698.

¹⁶⁸⁰ Martin McCoy, 19. mart 2009., T. 5757-5758; P275.

¹⁶⁸¹ Benjamin Dimas, 24. mart 2009., T. 6030-6032. Benjamin Dimas je u svjedočenju takođe rekao da je u izvještaju propustio pomenuti rastoplenu izolaciju žica, *id.* T. 6031, 6075-6076; P308.

¹⁶⁸² Benjamin Dimas, 24. mart 2009., T. 6049; P308.

¹⁶⁸³ Benjamin Dimas, 24. mart 2009., T. 6049-6050; P308.

¹⁶⁸⁴ Benjamin Dimas, 24. mart 2009., T. 6076, P308.

¹⁶⁸⁵ Benjamin Dimas, 24. mart 2009., T. 6050.

¹⁶⁸⁶ Benjamin Dimas, 24. mart 2009., T. 6077.

¹⁶⁸⁷ Benjamin Dimas, 24. mart 2009., T. 6077.

¹⁶⁸⁸ Stephen O'Donnell, 12. mart 2009., T. 5478; P265, str. 9.

Stephen O'Donnell se, međutim, složio da postoji mogućnost da prozorskih okvira nema zato što su skinuti u nekom trenutku poslije eksplozije.¹⁶⁸⁹

462. Stephen O'Donnell je primijetio da su unutrašnji zidovi propali zbog dugotrajne vlage u prostoriji.¹⁶⁹⁰ On je utvrdio postojanje 30 "tragova udara" na unutrašnjim zidovima prostorije.¹⁶⁹¹ Osamdeset posto tragova udara bilo je u visini ramena, a približno pet do šest tragova bilo je između visine ramena i struka.¹⁶⁹² Tokom glavnog ispitivanja, Stephen O'Donnell je izjavio da ne može sa sigurnošću reći šta je konkretno prouzrokovalo te tragove.¹⁶⁹³ Međutim, on se tokom unakrsnog ispitivanja, na osnovu "određenog stepena naučne sigurnosti koja odgovara njegovom iskustvu i stručnom znanju", složio s tvrdnjom tužilaštva da je u toj prostoriji došlo do detonacije eksplozivne naprave.¹⁶⁹⁴ On je nadalje izjavio da su tragovi udara mogli biti rezultat bilo kakve naprave, uključujući ručnu bombu, improvizovanu eksplozivnu napravu ili vatreno oružje.¹⁶⁹⁵

463. Stephen O'Donnell je tokom unakrsnog ispitivanja takođe izjavio da bi se fragmenti nastali eksplozijom, koji su letjeli putanjama nižim od visine ramena, zabili u tijela ljudi u prostoriji, dok bi fragmenti sa višim putanjama ostavili tragove na okolnim zidovima.¹⁶⁹⁶ Napomenuo je da fragmenti eksplozivne naprave mogu proći kroz meko tkivo ljudi i potom pogoditi okolne zidove.¹⁶⁹⁷ Stephen O'Donnell se složio s tvrdnjom tužilaštva da to što se više tragova udara nalazi iznad visine ramena pokazuje da je moguće da je prostorija bila puna ljudi kada je eksplozivna naprava eksplodirala.¹⁶⁹⁸ Međutim, po njegovom mišljenju,

¹⁶⁸⁹ Stephen O'Donnell, 12. mart 2009., T. 5478; P265, str. 9.

¹⁶⁹⁰ Stephen O'Donnell, 12. mart 2009., T. 5426, 5428. V. takode Stephen O'Donnell, 12. mart 2009., T. 5424.

¹⁶⁹¹ Stephen O'Donnell, 12. mart 2009., T. 5458-5459, 5461; 1D137, str. 2; 1D148.

¹⁶⁹² Stephen O'Donnell, 12. mart 2009., T. 5461, 5463-5464.

¹⁶⁹³ Stephen O'Donnell, 12. mart 2009., T. 5427.

¹⁶⁹⁴ Stephen O'Donnell, 12. mart 2009., T. 5494.

¹⁶⁹⁵ Stephen O'Donnell, 12. mart 2009., T. 5459-5461, 5492-5493.

¹⁶⁹⁶ Stephen O'Donnell, 12. mart 2009., T. 5442, 5461-5462. V. takode *id.*, T. 5423.

¹⁶⁹⁷ Stephen O'Donnell, 12. mart 2009., T. 5463.

¹⁶⁹⁸ Stephen O'Donnell, 12. mart 2009., T. 5464.

raspored tragova udara pokazuje da je u prostoriji u vrijeme eksplozije zapravo bilo manje ljudi nego što to tvrdi tužilaštvo.¹⁶⁹⁹

464. Stephenu O'Donnellu su tokom unakrsnog ispitivanja postavljena pitanja o mogućnosti da ručna bomba izazove požar. Izjavio je da bomba ne bi izazvala požar, ali bi ga zapaljivo sredstvo, uključujući molotovljev koktel, vjerovatno izazvalo.¹⁷⁰⁰ Bez obzira na to, ručna bomba bi mogla izazvati požar ako bi eksplodirala u sredini u kojoj ima benzinskih isparenja ili na tepihu natopljenom zapaljivom tekućinom.¹⁷⁰¹

¹⁶⁹⁹ Stephen O'Donnell, 12. mart 2009., T. 5442.

¹⁷⁰⁰ Stephen O'Donnell, 12. mart 2009., T. 5418, 5443.

¹⁷⁰¹ Stephen O'Donnell, 12. mart 2009., T. 5469-5471.

(v) Pod prostorije

465. Martin McCoy je primijetio da su "velike površine drvenog poda ostale netaknute", ali na njima ima većih potamnjelih površina.¹⁷⁰² On je također primijetio da nedostaje približno jedna trećina poda iza vrata i da je na tom mjestu ostala samo zemlja.¹⁷⁰³ Iza vrata i ispod prvog prozora primijetio je oštećenje uzrokovano vatrom koje odgovara manjoj vatri zapaljenoj za zagrijavanje ili kuhanje.¹⁷⁰⁴ U vezi sa zatamnjem na ostatku poda, Martin McCoy je zaključio da je ono posljedica dugotrajne prekomjerne vlage i da nema znakova ugljenisanja.¹⁷⁰⁵ Po mišljenju McCoya, tamnjenje uzrokovano vlagom, kao i trošnost i oštećenja, naveli su ga na zaključak da je riječ o originalnom podu iz juna 1992.¹⁷⁰⁶ Tokom unakrsnog ispitivanja, ostao je pri svom zaključku zasnovanom na oštećenju uzrokovanom vatrom iza vrata i činjenici da je najveći dio podne obloge ostao netaknut, da ne postoje dokazi o požaru velikog intenziteta.¹⁷⁰⁷

466. Martin McCoy se tokom unakrsnog ispitivanja složio da je moguće da drvena podna obloga ispod tepiha, po kojem je prethodno proliven neki katalizator, bude neravnomjerno oštećena vatrom: na mjestima na kojima je tepih bio potpuno natopljen katalizatorom na podu bi se vidjela velika oštećenja uzrokovana vatrom, na mjestima dalje od mjesta natopljenih benzinom bila bi umjerena oštećenja, a moguće je da na mjestima najudaljenijim od mjesta na koje je nanesen katalizator uopšte ne bi bilo tragova gorenja.¹⁷⁰⁸

467. Benjamin Dimas je uočio "materijalne ostatke vatre" na podu iza vrata. Zaključio je da to ukazuje na vatru manjih razmjera, a ne požar koji je mogao zahvatiti cijelu prostoriju.¹⁷⁰⁹ On je također primijetio da je sjeverozapadni ugao

¹⁷⁰² Martin McCoy, 19. mart 2009., T. 5694.

¹⁷⁰³ Martin McCoy, 19. mart 2009., T. 5743.

¹⁷⁰⁴ Martin McCoy, 19. mart 2009., T. 5789; 1D195, str. 2, 4.

¹⁷⁰⁵ Martin McCoy, 19. mart 2009., T. 5695, 5697.

¹⁷⁰⁶ Martin McCoy, 19. mart 2009., T. 5693-5694.

¹⁷⁰⁷ Martin McCoy, 19. mart 2009., T. 5791.

¹⁷⁰⁸ Martin McCoy, 20. mart 2009., T. 5810-5812.

¹⁷⁰⁹ Benjamin Dimas, 23. mart 2009., T. 5975-5976.

prostorije s drvenim podom "najtamniji i najcrnji dio" i da se "čini da je oštećen vatrom".¹⁷¹⁰ Međutim, zaključio je da se tamnjenje najvećim dijelom može pripisati plijesni i vlazi.¹⁷¹¹ Napomenuo je da postoje određeni dijelovi s vrlo malom vlažnošću i da na tim dijelovima nema nikakvih znakova koji su uobičajeni za požar velikih razmjera.¹⁷¹² On je nadalje zaključio da bi izgorjeli dijelovi drvene površine mogli biti posljedica logorske vatre.¹⁷¹³ Kada mu je postavljeno pitanje o učinku vode na drvo, Benjamin Dimas je izjavio da vlaga pomaže očuvanju drva i da bi pomogla da se očuvaju oštećenja uzrokovana vatrom.¹⁷¹⁴ Benjamin Dimas je iznio mišljenje prema kojem bi, u slučaju da je u prostoriji gorio požar velikog intenziteta, vatra ostavila barem neke tragove.¹⁷¹⁵

(vi) Plafon

468. Benjamin Dimas nije na plafonu uspio pronaći oštećenje kakvo bi mogao prouzrokovati požar velikog intenziteta pod njim.¹⁷¹⁶ Međutim, napomenuo je da je plafon iznimno vlažan i da s njega kaplje voda.¹⁷¹⁷

(vii) Otvor

469. Martin McCoy je primijetio da je otvor "netaknut", što po njegovom mišljenju dokazuje da u kući Adema Omeragića nikad nije bilo velikog požara.¹⁷¹⁸ Međutim, nije mogao sa sigurnošću reći šta je bila originalna funkcija otvora i rekao je da je možda bio predviđen za žice, za kanalizacijske plinove ili peć na drva.¹⁷¹⁹ Primijetio je da otvor nije začepljen i da nije promijenio boju od dima ili čađi, što bi se, po njegovom mišljenju, zbog poroznosti materijala otvora moglo očekivati u slučaju da je tamo bilo požara.¹⁷²⁰ Međutim, Martin McCoy se

¹⁷¹⁰ Benjamin Dimas, 23. mart 2009., T. 5967.

¹⁷¹¹ Benjamin Dimas, 23. mart 2009., T. 5967, 5972.

¹⁷¹² Benjamin Dimas, 23. mart 2009., T. 5973-5974.

¹⁷¹³ Benjamin Dimas, 23. mart 2009., T. 5968-5971; 1D190; 1D191.

¹⁷¹⁴ Benjamin Dimas, 23. mart 2009., T. 5973.

¹⁷¹⁵ Benjamin Dimas, 23. mart 2009., T. 5965-5966.

¹⁷¹⁶ Benjamin Dimas, 23. mart 2009., T. 5972.

¹⁷¹⁷ Benjamin Dimas, 23. mart 2009., T. 5972.

¹⁷¹⁸ Martin McCoy, 19. mart 2009., T. 5707-5708, 5753; P273; P274.

¹⁷¹⁹ Martin McCoy, 19. mart 2009., T. 5708-5709.

¹⁷²⁰ Martin McCoy, 19. mart 2009., T. 5708.

složio da su moguća sljedeća tri objašnjenja zbog čega je otvor čist: da nikad nije korišten, da je kiša u periodu od 17 godina mogla isprati eventualne tragove čađi i da ga je neko možda očistio.¹⁷²¹ Značajno je da je Martin McCoy primijetio da otvor nema zatvarač ni poklopac.¹⁷²²

(viii) Spoljašnji zidovi

470. Martin McCoy je primijetio da su spoljašnji zidovi promijenili boju, ali da na njima nema tragova dima. Zaključio je da promjenu boje treba pripisati plijesni, ali dopustio je mogućnost da su promjene boje izazvane čađu i dimom odsutne zbog 17 godina duge izloženosti vremenskim uslovima.¹⁷²³

471. Martin McCoy je takođe primijetio ostatke drveta pričvršćene za gornji dio spoljašnjeg betonskog zida u dijelu s verandom i na tim drvenim ostacima oštećenja uzrokovana vatrom, odnosno ispucalu površinu boje koja podsjeća na kožu aligatora.¹⁷²⁴ Martin McCoy je za to oštećenje uzrokovano vatrom rekao da varira od "manje izražene ispucalosti" do "ispucalosti većih promjera", napominjući da postoje i dijelovi "neoštećenog drveta".¹⁷²⁵ Martin McCoy je zaključio da oštećenje drvenih ostataka uzrokovano vatrom nije mogao prouzrokovati požar iznutra zato što bi, "na putu do tog mjesta vatra oštetila vrata, prag, dovratnik, okvir vrata".¹⁷²⁶ Martin McCoy se tokom unakrsnog ispitivanja složio s tim da, u slučaju da je preko spoljašnjeg betonskog zida bio kompletan drveni zid, postoji mogućnost da su u požaru izgorjeli njegovi dijelovi i da su ostali samo ti drveni ostaci.¹⁷²⁷

472. Benjamin Dimas je primijetio da nema znakova da je vatra probila napolje kroz vrata ili dva prozora.¹⁷²⁸ Objasnio je da se, u slučajevima oštećenja građevine

¹⁷²¹ Martin McCoy, 19. mart 2009., T. 5751.

¹⁷²² Martin McCoy, 19. mart 2009., T. 5751.

¹⁷²³ Martin McCoy, 19. mart 2009., T. 5698, 5725; 1D165.

¹⁷²⁴ Martin McCoy, 19. mart 2009., T. 5705; 1D169.

¹⁷²⁵ Martin McCoy, 19. mart 2009., T. 5705; 1D169.

¹⁷²⁶ Martin McCoy, 19. mart 2009., T. 5705; 1D169. V. takođe Martin McCoy, 19. mart 2009., T. 5701.

¹⁷²⁷ Martin McCoy, 19. mart 2009., T. 5778-5779; P283; P284.

¹⁷²⁸ 1D83, str. 2.

u požaru velikog intenziteta, vatra diže kroz raspoložive otvore građevine kao što su vrata i prozori i ostavlja za sobom tragove oštećenja na spoljašnjim površinama.¹⁷²⁹ Benjamin Dimas je takođe primijetio da su dijelovi spoljašnjih zidova iznad vrata i okvir vrata potamnili i zaključio je da je uzrok tome plijesan.¹⁷³⁰ Clifford Jenkins je takođe primijetio određene potamnjele dijelove na spoljašnjem zidu iznad vrata i zaključio da to oštećenje nisu uzrokovali dim ili vatra, nego plijesan.¹⁷³¹

(ix) Gornji spratovi kuće Adema Omeragića

473. Martin McCoy i Benjamin Dimas su se složili s tim da su gornji spratovi kuće Adema Omeragića oštećeni vatrom.¹⁷³² Tokom unakrsnog ispitivanja činilo se da Martin McCoy prihvata tvrdnju da je komad drveta koji strši iz spoljašnjeg zida jednog od gornjih spratova nagorio.¹⁷³³ Međutim, nije bio u stanju pokazati trag perjanice dima, prisutan kod oštećenja uzrokovanih vatrom.¹⁷³⁴ U tom kontekstu izjavio je da su dim i čađ mogli tokom vremena nestati ako su bili izloženi vremenskim uslovima.¹⁷³⁵

474. Međutim, Martin McCoy je tokom dodatnog ispitivanja izjavio da se iznad tog komada drveta ipak vidi oštećenje u obliku slova "V" uzrokovano dimom, uprkos činjenici da je drvo toliko godina bilo izloženo vremenskim uslovima.¹⁷³⁶ Martin McCoy je takođe svjedočio o promjeni boje uslijed dima na drugim mjestima na spoljašnjim zidovima gornjih spratova. Složio se s tim da u prostoriji u kojoj je 14. juna 1992. navodno gorjela vatra ne postoji jednoobraznost oštećenja kakva je uočena na gornjim spratovima.¹⁷³⁷

¹⁷²⁹ Benjamin Dimas, 23. mart 2009., T. 5960.

¹⁷³⁰ Benjamin Dimas, 23. mart 2009., T. 5955-5957, 1D187.

¹⁷³¹ 1D219, str. 1.

¹⁷³² Martin McCoy, 20 mart 2009., T. 5823-5824; Benjamin Dimas, 24. mart 2009., T. 6059; 1D174; 1D175; 1D176.

¹⁷³³ Martin McCoy, 19. mart 2009., T. 5718-5725; 1D174; 1D176.

¹⁷³⁴ Martin McCoy, 19. mart 2009., T. 5720.

¹⁷³⁵ Martin McCoy, 19. mart 2009., T. 5720-5721, 20. mart 2009., 5823-5824; 1D174; 1D176.

¹⁷³⁶ Martin McCoy, 20. mart 2009., T. 5824.

¹⁷³⁷ Martin McCoy, 20. mart 2009., T. 5828-5829.

475. Benjaminu Dimasu je tokom unakrsnog ispitivanja postavljeno pitanje da li je igdje vidio tragove perjanice dima požara, za koje tužilaštvo tvrdi da postoje na prvom i drugom spratu. Međutim, on je izjavio da ih nije vidio, kao i da, po njegovom mišljenju, 17 godina izloženosti vremenskim uslovima nije moglo izbrisati takve tragove.¹⁷³⁸

(x) Djelovanje požara i dima na ljude

476. Prema svjedočenju Martina McCoya, u prostoriji veličine prostorije koja se ovdje razmatra, u koju je nagurano 60 do 70 osoba, razbuktavanjem vatre zapalilo bi se sve što može gorjeti, uključujući navodne žrtve.¹⁷³⁹ Benjamin Dimas je takođe izjavio da bi masno i drugo tkivo ljudskog tijela, kosa i odjeća poslužili kao gorivo za eventualni požar u prostoriji i ostavili izraženije tragove ugljensisanja i čađi na površinama u prostoriji.¹⁷⁴⁰

477. Martin McCoy je u svjedočenju rekao da u mnogo slučajeva smrt žrtava požara nastupa kao posljedica gušenja zbog nedostatka kisika u okruženju intenzivne vatre, ili zbog udisanja dima, što se događa u prvih pet do dvadeset minuta.¹⁷⁴¹ Na pitanja u vezi s prihvatljivošću izjava preživjelih koji kažu da su čuli jauke i krike iz kuće Adema Omeragića još pola sata do sat nakon što su pobjegli, Benjamin Dimas je odgovorio da je nemoguće toliko dugo ostati na životu u prostoriji koju je vatra "potpuno zahvatila".¹⁷⁴² Stephen O'Donnell je takođe u svjedočenju rekao da takvi prikazi događaja ne odgovaraju korištenju "ogromnih količina" katalizatora, budući da bi po njihovom paljenju žrtve "podlegle zbog udisanja dima u roku od nekoliko minuta".¹⁷⁴³

(c) Alibi Milana Lukića

(i) Sažeti prikaz činjenica

¹⁷³⁸ Benjamin Dimas, 24. mart 2009., T. 6060-6061; P306.

¹⁷³⁹ Martin McCoy, 20. mart 2009., T. 5829-5831.

¹⁷⁴⁰ Benjamin Dimas, 24. mart 2009., T. 6098-6099.

¹⁷⁴¹ Benjamin Dimas, 24. mart 2009., T. 6100.

¹⁷⁴² Benjamin Dimas, 24. mart 2009., T. 6100-6101.

¹⁷⁴³ Stephen O'Donnell, 12. mart 2009., T. 5421.

478. Prema alibiju Milana Lukića, on i drugi pripadnici rezervne policije su, zajedno s raznim pripadnicima vojske, između 13. juna i 15. juna 1992. raspoređeni u Kopito, mjesto u okolini Višegrada.¹⁷⁴⁴

479. Grad Višegrad leži istočno od Rogatice.¹⁷⁴⁵ Asfaltni put između Višegrada i Rogatice prolazi kroz mjesto Borike.¹⁷⁴⁶ Između Višegrada i Borika su Tabla, koja je najbliža Višegradu, Gornja Lijeska i Kopito. Iznad Kopita je predio Sjemeč i planina Sjemeč.¹⁷⁴⁷ Postoje dokazi da je taj put bio od strateške važnosti za srpske snage u Rogatici i Višegradu.¹⁷⁴⁸ Žepa se nalazi sjeveroistočno od Borika, a Goražde južno od Rogatice. Uzak, neasfaltiran put povezuje Žepu na sjeveru sa Goraždem na jugu i prolazi pored glavnog puta Goražde-Višegrad.¹⁷⁴⁹ Taj uski put siječe put Višegrad-Rogatica u blizini Borika.¹⁷⁵⁰

(ii) Pripadnost Milana Lukića rezervnoj policiji

480. Svjedoci odbrane Željko Marković, MLD21, MLD22, MLD23 i MLD24 u svojim svjedočenjima su rekli da je Milan Lukić u maju 1992. godine mobilisan u rezervnu policiju u Višegradu i da je, zajedno s Vidojem Andrićem i Mladenom Andrićem, postao član obezbjeđenja komandira Dragana Tomića.¹⁷⁵¹ Milana Lukića su često viđali s Draganom Tomićem, Vidojem Andrićem i drugim policajcima u policijskoj stanici i u Višegradu i njegovoj okolini, obučenog u plavu ili maskirnu policijsku uniformu.¹⁷⁵² Među zadacima koje je Milan Lukić imao u policiji bilo je uručivanje poziva za mobilizaciju.¹⁷⁵³ U avgustu 1992.,

¹⁷⁴⁴ Završni pretresni podnesak Milana Lukića, par. 539-583.

¹⁷⁴⁵ P233.

¹⁷⁴⁶ MLD4, 26. januar 2009., T. 4547.

¹⁷⁴⁷ MLD4, 27. januar 2009., T. 4558-4562, P223; P218.

¹⁷⁴⁸ Goran Đerić, 14 januar 2009., T. 4103-4104, 15. januar 2009., T. 4145-4146.

¹⁷⁴⁹ Goran Đerić, 15. januar 2009., T. 4145; MLD4, 26. januar 2009., T. 4547.

¹⁷⁵⁰ Goran Đerić, 15. januar 2009., T. 4145-4146; P218; P223, str. 1. V. takode Goran Đerić, 15. januar 2009., T. 4133, 4135-4136.

¹⁷⁵¹ Željko Marković, 17. decembar 2008., T. 3846-3847, 3855, 3923; MLD21, 25. februar 2009., T. 4751-4752; MLD22, 26. februar 2009., T. 4823-4824; MLD23, 3. mart 2009., T. 4929-4930, 4954-4955; MLD24, 4. mart 2009., T. 5032.

¹⁷⁵² MLD21, 25. februar 2009., T. 4751-4752; MLD19, 25. februar 2009., T. 4799-4801; MLD22, 25. februar 2009., T. 4816, 26. februar 2009., T. 4824-4825; MLD23, 3. mart 2009., T. 4933-4934; MLD24, 4. mart 2009., T. 5068-5070; Stoja Vujičić, 2. april 2009., T. 6671-6672. V. takode MLD7, 19. januar 2009., T. 4250-4251.

¹⁷⁵³ MLD19, 25. februar 2009., T. 4788; MLD23, 3. mart 2009., T. 4929-4930.

Milan Lukić je bio u grupi rezervnih policajaca prisutnih poslije jednog masakra u selu Jelašice.¹⁷⁵⁴ Nadalje, iz vojne knjižice Milana Lukića se vidi da je učestvovao u ratu od 26. aprila 1992. do 1. jula 1994., kao i da je u vojnu evidenciju u Višegradu zaveden "26. [mjesec nečitak] 1992. godine".¹⁷⁵⁵

(iii) Dokazi izvedeni u prilog alibiju Milana Lukića

481. Svjedok MLD4, pripadnik TO-a, došao je 13. juna 1992. godine, između 09:00 i 10:00 sati, u vojnu komandu u hotelu "Bikavac".¹⁷⁵⁶ Ispred hotela je vidio dvadesetak vojnika i policajaca, među kojima je bio i njegov komšija Milan Lukić, kojeg je svjedok MLD4 pozdravio.¹⁷⁵⁷ Milan Lukić je bio s grupom muškaraca u maskirnim uniformama, kojima je na lijevom ramenu pisalo "milicija".¹⁷⁵⁸ Njima je naređeno da se ukrcaju u vozila koja će ih odvesti u Kopito.¹⁷⁵⁹ Svjedok MLD4 je tokom unakrsnog ispitivanja izjavio da ispred hotela "Bikavac" prije polaska za Kopito nije vidio Vlatka Trifkovića ni Novicu Savića, kao i da nije poznavao Vlatka Trifkovića.¹⁷⁶⁰ Svjedok MLD7, komandir voda za vezu TO-a stacioniranog u Hotelu "Bikavac", toga dana je bio u hotelu i vidio je kada je 40 do 50 ljudi poslato da izvrši izviđanje i postavi zasjede na području Kočara, Gornje i Donje Lijeske, Han-Brda i Kopita, gdje su se očekivali napadi muslimanskih snaga.¹⁷⁶¹ Svjedok MLD7 je u svjedočenju izjavio da su u snagama poslatim na zadatak bili i rezervni policajci, kao i Milan Lukić, Perica Marković i Vlatko Trifković.¹⁷⁶²

482. Svjedok MLD4 je u svjedočenju izjavio da su ih u Kopitu dočekali Vlatko Trifković, komandant za to područje, i Novica Savić.¹⁷⁶³ Novica Savić je ljudima naredio da zauzmu položaje duž puta Žepa-Goražde kako bi postavili zasjede

¹⁷⁵⁴ MLD21, 25. februar 2009., T. 4753.

¹⁷⁵⁵ 1D240, str. 2, 5.

¹⁷⁵⁶ MLD4, 26. januar 2009., T. 4543; P236, str. 1.

¹⁷⁵⁷ MLD4, 26. januar 2009., T. 4543-4545; P236, str. 1; P238, str. 1.

¹⁷⁵⁸ MLD4, 26. januar 2009., T. 4544-4545.

¹⁷⁵⁹ MLD4, 26. januar 2009., T. 4545.

¹⁷⁶⁰ MLD4, 27. januar 2009., T. 4568.

¹⁷⁶¹ MLD7, 19. januar 2009., T. 4245, 4247-4248, 4254-4255, 20. januar 2009., T. 4281.

¹⁷⁶² MLD7, 19. januar 2009., T. 4246, 4247, 4255-4256, 20. januar 2009., T. 4308.

¹⁷⁶³ MLD4, 27. januar 2009., T. 4568.

muslimanskim vojnicima.¹⁷⁶⁴ Objašnjeno im je da će možda morati ostati u Kopitu tri do pet dana.¹⁷⁶⁵ Vlatko Trifković je potom krenuo za Višegrad, prepustivši Perici Markoviću komandu.¹⁷⁶⁶ U automobilu kojim se Vlatko Trifković odvezao u Višegrad bila je oprema za vezu snaga u Kopitu.¹⁷⁶⁷

483. Dana 14. juna 1992., približno u 10:00 sati,¹⁷⁶⁸ u Kopito je stigao Goran Đerić, pošto mu je komanda Rogatičke brigade naredila da snage u Kopitu obavijesti da je automobil u kojem je bio Vlatko Trifković naišao na zasjedu i da su u toj zasjedi poginuli Vlatko Trifković, Novica Savić i još jedan čovjek, čije ime on ne zna.¹⁷⁶⁹ Goranu Đeriću je rečeno da se incident dogodio kod "repetitora", odnosno antene predajnika u Gornjoj Lijeski, te da je put blokiran i da su veze prekinute.¹⁷⁷⁰ Goran Đerić je snage u Kopitu takođe obavijestio da je oprema za vezu u automobilu Vlatka Trifkovića uništena i da će se iz pravca Višegrada 15. juna 1992. izvršiti akcija oslobađanja puta, kao i da treba izvršiti sličnu akciju iz pravca Kopita.¹⁷⁷¹ Kada je Goran Đerić stigao, vidio je mnogo

¹⁷⁶⁴ MLD4, 26. januar 2009., T. 4546-4547, 27. januar 2009., T. 4567; P238, str. 1.

¹⁷⁶⁵ MLD4, 26. januar 2009., T. 4547; P236, str. 1; P238, str. 1.

¹⁷⁶⁶ MLD4, 26. januar 2009., T. 4546, 27. januar 2009., T. 4568-4569.

¹⁷⁶⁷ MLD4, 26. januar 2009., T. 4549; Goran Đerić, 14. januar 2009., T. 4108. Svjedok MLD7 je u svjedočenju rekao da je u tom vozilu bio radio-uređaj "RU12" i da su oni ručno povezivali radio-uređaje s akumulatorima putničkih vozila zato što je bilo teško naći izvor električne energije za radio-opremu. MLD7, 19. januar 2009., T. 4256-4257.

¹⁷⁶⁸ MLD4, 26. januar 2009., T. 4550.

¹⁷⁶⁹ Goran Đerić, 14. januar 2009., T. 4102-4103, 4105, 4107. V. takođe MLD4, 26. januar 2009., T. 4548-4451; P236, str. 1; P238, str. 1. Dim koji se dizao iz zapaljenog automobila vidio se iz Višegrada i Višegradska brigada je stupila u kontakt s komandantom Rogatičke brigade Rajkom Kusićem i obavijestila ga šta se dogodilo, MLD4, 26. januar 2009., T. 4549. Goran Đerić je u svjedočenju rekao da je put Višegrad-Rogatica bio jedini put kojim su se mogle služiti srpske snage jer su drugi putevi bili pod kontrolom ABiH. Često je dolazilo do okršaja s muslimanskim snagama koje su se takođe služile tim putem, Goran Đerić, 14. januar 2009., T. 4104, 15. januar 2009., T. 4145-4146. Svjedok MLD7 je u svjedočenju izjavio da su Vlatko Trifković, Novica Savić i Veljko Mirković poginuli 13. juna 1992. u Kazmerićima, kod Višegrada, MLD7, 19. januar 2009., T. 4252-4253, 4257-4258. 1D229 sadrži, između ostalog, "kompletan vojni i personalni dosije Vlatka Trifkovića", u kojem je posljednja stranica dokument s naslovom: "Nalaz i mišljenje ljekara specijaliste". Taj dokument nosi datum 15. juni 1992. i pečat "OOUR Dom zdravlja Višegrad, Služba polivalentne patronaže". Potpisao ga je dr Nebojša M. Moljević i u njemu se kaže sljedeće: "Završen je pregled i dostavlja se sljedeći nalaz i mišljenje u pogledu dijagnoze, daljeg liječenja i radne sposobnosti naprijed imenovanog-e. Vlatko Trifković, smrt je nasilna. Nastupila je usled ozleda od vatrenog oružja i izloženosti plamenu gdje je došlo do karboniranja odnosno ugljenisanja", 1D229, str. 1, 12.

¹⁷⁷⁰ Goran Đerić, 14. januar 2009., T. 4104-4105, 4107; P223, str. 1.

¹⁷⁷¹ Goran Đerić, 14. januar 2009., T. 4107; MLD4, 26. januar 2009., T. 4548-4549.

Prijevod

vojnika, među kojima su bili svjedok MLD4 i Milan Lukić, koji su mu prišli.¹⁷⁷² Prema svjedočenju svjedoka MLD4, Goran Đerić im je rekao da je Vlatko Trifković poginuo kod Table i da antena predajnika blokira put.¹⁷⁷³ Prema svjedočenju svjedoka MLD4 i MLD7, taj incident se zbio kada se Vlatko Trifković iz Višegrada vraćao u Kopito.¹⁷⁷⁴ Milan Lukić i svjedok MLD4 su potom s Goranom Đerićem pješke otišli u kuću u kojoj je boravio Perica Marković i prenijeli mu te vijesti.¹⁷⁷⁵

484. Svjedoku MLD7 su postavljena pitanja u vezi s izjavama drugih svjedoka, prema kojima put koji je povezivao Gornju i Donju Lijesku, Sjemeč i Kopito u junu 1992. nije bio blokiran i koristio se za konvoje civila iz Višegrada.¹⁷⁷⁶ Svjedok MLD7 je u svjedočenju rekao:

Blokada i nije bivala na putu. Blokada je bila vojnik pored puta. A da je konvoj neki otišao iz Višegrada toga dana, ne znam. Jer znam da su to momci iz zasede i teren je takav da niko ne valja kamenje, jer tako bi se odao. On čeka za jelom na dva metra pored puta, a vi morate voziti deset na sat. To je bio prekid komunikacije i zato se nije smjelo ići dok vojska nije moćno obezbijedila prolaz.¹⁷⁷⁷

485. Goran Đerić je prenoćio u Kopitu i to večer je proveo u društvu Milana Lukića jer su se poznavali od ranije.¹⁷⁷⁸ Prema svjedočenju Gorana Đerića, on je krenuo u Rogaticu 15. juna 1992. godine oko 09:00 sati, kada je "tek [...] kretala akcija da bi se deblokirao put".¹⁷⁷⁹ Akcija deblokade puta iz pravca Kopita započela je između 09:00 i 09:30 sati i snage iz Kopita su, krećući se pješke pored

¹⁷⁷² Goran Đerić, 14. januar 2009., T. 4108; MLD4, 26. januar 2009., T. 4546, 4549; P223, str. 1; P236, str. 1; P238, str. 1. Milan Lukić je na sebi imao maskirnu uniformu s oznakom "milicija" na lijevoj ruci, Goran Đerić, 14. januar 2009., T. 4109.

¹⁷⁷³ MLD4, 26. januar 2009., T. 4546, 4549; P236, str. 1; P238, str. 1.

¹⁷⁷⁴ MLD7, 19. januar 2009., T. 4252-4253, 4257-4258; P238, str. 1.

¹⁷⁷⁵ Goran Đerić, 14. januar 2009., T. 4108; MLD4, 26. januar 2009., T. 4549.

¹⁷⁷⁶ MLD7, 20. januar 2009., T. 4284-4285. V. takode MLD7, 20. januar 2009., T. 4282.

¹⁷⁷⁷ MLD7, 20. januar 2009., T. 4284-4285. Iz svjedočenja nije jasno da li ovaj svjedok misli na blokadu u vidu zaseda muslimanskih snaga uz put ili blokadu u vidu srušene antene i olupine automobila Vlatka Trifkovića, koje se pominju u svjedočenju svjedoka MLD4 i Gorana Đerića.

¹⁷⁷⁸ Goran Đerić, 14. januar 2009., T. 4109-4110.

¹⁷⁷⁹ Goran Đerić, 14. januar 2009., T. 4109, 4111; P223, str. 1. V. takode MLD4, 26. januar 2009., T. 4550; P238, str. 1-2.

puta, pošle prema Višegradu.¹⁷⁸⁰ Prema svjedočenju svjedoka MLD4, on je u jednom trenutku ugledao ostatke izgorjelog automobila Vlatka Trifkovića.¹⁷⁸¹ Približno u podne 15. juna 1995. godine snage koje su se krenule iz Kopita sastale su sa snagama koje su došle iz pravca Višegrada.¹⁷⁸² Oni su na kraju s mjesta susreta prevezeni u komandu u hotelu "Bikavac", u koju su stigli između 13:00 i 14:00 sati.¹⁷⁸³

486. Tokom unakrsnog ispitivanja tužilaštvo je Goranu Đeriću pokazalo redovne borbene izvještaje Rogatičke brigade od 13., 14. i 15. juna 1992. godine.¹⁷⁸⁴ Goran Đerić je potvrdio autentičnost tih borbenih izvještaja.¹⁷⁸⁵ U vezi s izvještajem od 14. juna 1992. tužilaštvo je Goranu Đeriću predložilo da u njemu piše da su "[t]ri vojnika iz Višegrada [...] juče stradala u napadima neprijateljskih diverzantskih grupa" na potezu Kopito - Gornja Lijeska.¹⁷⁸⁶ Goran Đerić je izjavio da misli da se to odnosi na incident u kojem su poginuli Vlatko Trifković i još dvojica muškaraca zato što se u izvještaju pominje Gornja Lijeska, za koju je čuo da je tamo poginuo Vlatko Trifković.¹⁷⁸⁷ Tužilaštvo je Goranu Đeriću postavilo pitanje zašto se, po njegovom mišljenju, u tim izvještajima ne pominju blokiran put ili prekinute veze. Goran Đerić je u odgovoru izjavio da bi to "možda" bilo pomenuto u izvještajima Višegradske brigade.¹⁷⁸⁸

487. Tužilaštvo je, osim toga, Goranu Đeriću tokom unakrsnog ispitivanja postavilo pitanja u vezi sa njegovom sljedećom izjavom: "Prilikom kretanja akcije za [obezbjedjivanje puta Kopito-Višegrad] ja sam se vratio za Rogaticu i obavestio komandu Rogatice da sam izvršio zadatak."¹⁷⁸⁹ Tužilaštvo je Goranu Đeriću ukazalo na činjenicu da se ne pominje nikakva akcija deblokade puta. Goran Đerić je odgovorio da bi to bilo pomenuto u izvještajima Višegradske brigade

¹⁷⁸⁰ MLD4, 26. januar 2009., T. 4550; P238, str. 2.

¹⁷⁸¹ MLD4, 26. januar 2009., T. 4550-4451; P236, str. 1; P238, str. 2.

¹⁷⁸² MLD4, 26. januar 2009., T. 4550.

¹⁷⁸³ MLD4, 26. januar 2009., T. 4551-4552; MLD7, 20. januar 2009., T. 4307.

¹⁷⁸⁴ Goran Đerić, 15. januar 2009., T. 4151-4158; P220; P221, P222.

¹⁷⁸⁵ Goran Đerić, 15. januar 2009., T. 4151-4153.

¹⁷⁸⁶ Goran Đerić, 15. januar 2009., T. 4153; P221

¹⁷⁸⁷ Goran Đerić, 15. januar 2009., T. 4153.

¹⁷⁸⁸ Goran Đerić, 15. januar 2009., T. 4157.

¹⁷⁸⁹ Goran Đerić, 15. januar 2009., T. 4157-4158, gdje se citira P223, str. 1.

zato što "rogatička vojska u ovoj akciji nije učestvovala" jer je zona odgovornosti Rogatičke brigade završavala na Sjemeču i nije obuhvatala Kopito.¹⁷⁹⁰

488. Svjedok MLD24 je u svjedočenju rekao da je 13. juna 1992. sreo roditelje Milana Lukića. Izjavio je da su civili s područja Rujišta, iz bezbjednosnih razloga i straha od muslimanskih snaga u Žepi s druge strane Drine, spavali u šatorima uz šatore u kojima su bili smješteni pripadnici srpske vojske.¹⁷⁹¹ Roditelji Milana Lukića su boravili u jednom od tih civilnih šatora.¹⁷⁹² Svjedok MLD24 je izjavio da je često sretao roditelje Milana Lukića zato što su oni boravili u šatoru u blizini njegovog položaja i nisu nikud odlazili "početkom juna".¹⁷⁹³ Dana 13. juna 1992., svjedok MLD24 je išao kući da se okupa kada je u 16:00 sati prošao pored njihovog šatora i vidio da plaču.¹⁷⁹⁴ Rekli su mu da Milan Lukić učestvuje u jednoj akciji u Kopitu i da se boje da je poginuo jer se tamo vode borbe.¹⁷⁹⁵ Kada je svjedok MLD24 stigao kući, supruga mu je rekla da su u Gornjoj Lijeski poginula trojica ljudi, među kojima i Vlatko Trifković.¹⁷⁹⁶ Svjedok MLD24 je takođe izjavio da se ljudi poslati u Kopito nisu mogli vratiti prije 15. juna 1992. zato što je put otvoren tek toga dana.¹⁷⁹⁷ Svjedok MLD24 je tokom unakrsnog ispitivanja izjavio da nije bio prisutan kada su ti ljudi poslati u Kopito.¹⁷⁹⁸ Potvrdio je da je znao da je Milan Lukić u Kopitu samo zato što su mu roditelji Milana Lukića rekli da je tamo poslat.¹⁷⁹⁹ On je tokom unakrsnog ispitivanja takođe izjavio da su u Rujištu funkcionisale veze, ali u njegovom selu Greben nisu.¹⁸⁰⁰

(iv) Dokazi odbrane Milana Lukića u vezi s identifikacijom

a. Željko Marković

¹⁷⁹⁰ Goran Đerić, 15. januar 2009., T. 4158.

¹⁷⁹¹ MLD24, 4. mart 2009., T. 5031-5032, 5. mart 2009., T. 5101.

¹⁷⁹² MLD24, 4. mart 2009., T. 5031-5032, 5039.

¹⁷⁹³ MLD24, 5. mart 2009., T. 5101-5102.

¹⁷⁹⁴ MLD24, 4. mart 2009., T. 5079, 5. mart 2009., T. 5101.

¹⁷⁹⁵ MLD24, 4. mart 2009., T. 5039-5040, 5079. V. takođe P254, str. 1.

¹⁷⁹⁶ MLD24, 4. mart 2009., T. 5039-5040, 5079.

¹⁷⁹⁷ MLD24, 4. mart 2009., T. 5040.

¹⁷⁹⁸ MLD24, 4. mart 2009., T. 5082.

¹⁷⁹⁹ MLD24, 4. mart 2009., T. 5083-5084.

¹⁸⁰⁰ MLD24, 4. mart 2009., T. 5083, 5. mart 2009., T. 5100.

489. Željko Marković je Milana Lukića upoznao kao student, 1987. godine u Beogradu, kada je Milan Lukić došao u posjetu bratu Novici Lukiću.¹⁸⁰¹ Željko Marković je u svjedočenju rekao da je 6. maja 1992. odvezao Milana Lukića u Višegrad, gdje je ovaj mobilisan u policiju. Prilično detaljno je opisao sastanak s Milanom Lukićem u kafiću "Indeks" 5. maja 1992. i svoje putovanje s Milanom Lukićem iz Beograda u Višegrad 6. maja 1992., gdje su išli po Lukićevu bolesnu majku.¹⁸⁰² Na jednom kontrolnom punktu u Višegradu, na kojem su bili policajci, Milanu Lukiću je rečeno da ode u policijsku stanicu i prijavi se.¹⁸⁰³ Kada se Milan Lukić pojavio, 45 minuta poslije ulaska u policijsku stanicu, bio je obučen u policijsku uniformu s opasačem, ali nije imao oružje.¹⁸⁰⁴ Milan Lukić je Željku Markoviću rekao da je mobilisan u rezervnu policiju. Kada ga je Željko Marković pitao šta namjerava da napravi u vezi sa majkom, Milan Lukić je odgovorio da mora ostati u Višegradu, da je raspoređen u obezbjeđenje komandira Tomića.¹⁸⁰⁵ Prema riječima Željka Markovića, Milan Lukić je bio "poprilično nervozan".¹⁸⁰⁶ Milan Lukić se potom vratio u policijsku stanicu, a Željko Marković se vratio u Beograd.¹⁸⁰⁷

490. Tužilaštvo je tokom unakrsnog ispitivanja osporilo vjerodostojnost Željka Markovića uz obrazloženje da je njegovo sjećanje na te događaje "nevjerovatno" detaljno.¹⁸⁰⁸ Željko Marković je odgovorio da mu je lako da se sjeća 6. maja, Đurđevdana, jer je sv. Đorđe krsna slava porodice Marković. Željko Marković se sjeća Đurđevdana 1992. godine zato što te godine nije mogao biti na porodičnoj slavi.¹⁸⁰⁹ Kada ga je tužilaštvo pitalo da li se sjeća kada je počeo rat u BiH, Željko Marković je izjavio da ne zna koje godine je počeo rat i dodao je da toga ne želi da se sjeća.¹⁸¹⁰

¹⁸⁰¹ Željko Marković, 17. decembar 2008., T. 3843, 3865-3870.

¹⁸⁰² Željko Marković, 17. decembar 2008., T. 3846-3853.

¹⁸⁰³ Željko Marković, 17. decembar 2008., T. 3853.

¹⁸⁰⁴ Željko Marković, 17. decembar 2008., T. 3855.

¹⁸⁰⁵ Željko Marković, 17. decembar 2008., T. 3855-3856.

¹⁸⁰⁶ Željko Marković, 17. decembar 2008., T. 3856.

¹⁸⁰⁷ Željko Marković, 17. decembar 2008., T. 3856.

¹⁸⁰⁸ Željko Marković, 17. decembar 2008., T. 3871.

¹⁸⁰⁹ Željko Marković, 17. decembar 2008., T. 3847-3848, 3867.

¹⁸¹⁰ Željko Marković, 17. decembar 2008., T. 3870.

491. U nastavku unakrsnog ispitivanja, Željko Marković je izjavio da je odluku da se s Milanom Lukićem odveze u Višegrad umjesto da prisustvuje porodičnoj slavi donio zato što je smatrao da je važnije da Milanu Lukiću pomogne da izvuče bolesnu majku, jer Milan Lukić nije mogao sam doći do automobila, premda je Marković priznao da nije imao veoma prisan odnos s Milanom Lukićem.¹⁸¹¹ Željko Marković je, osim toga, tokom unakrsnog ispitivanja izjavio da ne zna da li je Milan Lukić trebao služiti u rezervnoj policiji ili vojsci.¹⁸¹²

492. Kada je tužilaštvo Željka Markovića suočilo s izjavom Milana Lukića da je od 10. aprila 1992. bio u Višegradu i okolini kao komandant grupe "Osvetnik",¹⁸¹³ Željko Marković je izjavio da mu je Milan Lukić u Beogradu rekao da je prije nekoliko dana stigao iz Švicarske.¹⁸¹⁴ Međutim, Željko Marković je priznao da ne zna da li je Milan Lukić bio na teritoriji BiH prije 6. maja 1992. godine.¹⁸¹⁵

493. Željko Marković je prepoznao Milana Lukića u sudnici.¹⁸¹⁶

b. Svjedok MLD7

494. Svjedok MLD7 je radio na benzinskoj pumpi u Višegradu. Milana Lukića je prvi put vidio po izbijanju rata zato što je ovaj "svraćao" na benzinsku pumpu.¹⁸¹⁷ Svjedok MLD7 tada nije znao kako se Milan Lukić zove, to je kasnije saznao, zalazeći u jedan restoran na Bikavcu u kojem je takođe viđao Milana Lukića.¹⁸¹⁸ Kada bi ga svjedok MLD7 vidio u komandi na Bikavcu, Milan Lukić je bio u društvu rezervnih policajaca i obučen u maskirnu uniformu kakvu su i oni nosili.¹⁸¹⁹

¹⁸¹¹ Željko Marković, 17. decembar 2008. T. 3867.

¹⁸¹² Željko Marković, 17. decembar 2008., T. 3923.

¹⁸¹³ Željko Marković, 17. decembar 2008., T. 3930-3931, u vezi s P150, str. 1.

¹⁸¹⁴ Željko Marković, 17. decembar 2008., T. 3868, 3931.

¹⁸¹⁵ Željko Marković, 17. decembar 2008., T. 3968-3969.

¹⁸¹⁶ Željko Marković, 17. decembar 2008., T. 3866.

¹⁸¹⁷ MLD7, 19. januar 2009., T. 4240, 4249.

¹⁸¹⁸ MLD7, 19. januar 2009., T. 4249.

¹⁸¹⁹ MLD7, 19. januar 2009., T. 4250-4251.

495. Svjedok MLD7 je u svjedočenju rekao da je bio u rodbinskom odnosu s Vlatkom Trifkovićem.¹⁸²⁰

496. Svjedok MLD7 je takođe izjavio da su mu se obratila dva muškarca koji su se predstavili kao članovi tima odbrane Milana Lukića i pitali ga da li bi bio voljan da svjedoči. Svjedok MLD7 je priznao da bi se teško sjetio datuma da ta dvojica nisu pomenula 13. juni 1992., premda je sama smrt Vlatka Trifkovića bila upečatljiv događaj.¹⁸²¹

c. Svjedok MLD4

497. Svjedok MLD4 je od djetinjstva poznao Milana Lukića, kao i njegovu porodicu u Rujištu.¹⁸²² Svjedok MLD4 je bio s Milanom Lukićem kada su 13. juna 1992. stigli u Kopito i u svjedočenju je izjavio da su se "družili" i da su, pošto su se poznavali, odlučili da "će [...] biti zajedno".¹⁸²³ Svjedok MLD4 je u svjedočenju rekao da su mu se događaji iz perioda od 13. do 15. juna 1992., uključujući druženje s Milanom Lukićem, usjekli u pamćenje zbog smrti Vlatka Trifkovića.¹⁸²⁴ Izjavio je sljedeće: "Prvi put sam u životu tako nešto vidio, taj zapaljeni auto u kojem je izgoreo Vlatko Trifković i Novica Savić."¹⁸²⁵

d. Goran Đerić

498. Goran Đerić¹⁸²⁶ je upoznao Milana Lukića krajem 1991. ili početkom 1992. godine na trgu ispred zgrade opštine u Obrenovcu.¹⁸²⁷ Milan Lukić je bio u društvu izvjesnog Bože Ivanovca, rođaka Gorana Đerića, koji ih je upoznao.¹⁸²⁸ Božo Ivanovac je rekao da mu je Milan Lukić rođak i da radi u inostranstvu.¹⁸²⁹ Po upoznavanju, njih trojica su otišli u hotel u Obrenovcu, gdje su razgovarali i

¹⁸²⁰ MLD7, 19. januar 2009., T. 4252.

¹⁸²¹ MLD7, 20. januar 2009., T. 4279-4280.

¹⁸²² MLD4, 26. januar 2009., T. 4534-4535.

¹⁸²³ MLD4, 26. januar 2009., T. 4546. V. takode P236, str. 1; P238, str. 1.

¹⁸²⁴ MLD4, 27. januar 2009., T. 4563; P236, str. 1; P238, str. 2.

¹⁸²⁵ MLD4, 27. januar 2009., T. 4563.

¹⁸²⁶ Opštinski sud u Obrenovcu proglasio je 29. maja 2008. Gorana Đerića krivim za klevetu prema članu 171 Krivičnog zakona Srbije, P225, str. 1, 4.

¹⁸²⁷ Goran Đerić, 14. januar 2009., T. 4100-4101.

¹⁸²⁸ Goran Đerić, 14. januar 2009., T. 4101.

¹⁸²⁹ Goran Đerić, 14. januar 2009., T. 4101.

pili 45 minuta do sat vremena.¹⁸³⁰ Goran Đerić je sljedeći put vidio Milana Lukića kada su se 14. juna 1992. sreli u Kopitu.¹⁸³¹ Goran Đerić slavi rođendan 15. juna i toga dana 1992. godine trebao je otići na dopust kući.

e. Svjedok MLD19

499. Svjedok MLD19 nije poznavao Milana Lukića prije 20. ili 22. juna 1992. ili približno tih datuma, kada su Milan Lukić i Vidoje Andrić došli u njegov stan u Užicu, Srbija, da mu uruče poziv za mobilizaciju u Višegradu.¹⁸³² Svjedok MLD19 je u svjedočenju rekao da je poznavao Vidoja Andrića i da mu se Milan Lukić predstavio.¹⁸³³ Tokom unakrsnog ispitivanja svjedok MLD19 je izjavio da su Milan Lukić i Vidoje Andrić nosili uniforme slične onima kakve su nosile jedinice srpske policije.¹⁸³⁴ Uprkos pozivu, svjedok MLD19 se nije vratio u Višegrad.¹⁸³⁵

500. Svjedok MLD19 je izjavio da vrijeme tog susreta s Milanom Lukićem pamti zato što je 13. juna 1992. ubijen Vlatko Trifković, suprug njegove vjenčane kume.¹⁸³⁶

501. Svjedok MLD19 je sretao Milana Lukića 1996. godine dok je izvodio građevinske radove kod njegovog oca u Višegradu i u gostionici u vlasništvu Milana Lukića u koju je "nekad" navraćao.¹⁸³⁷

f. Svjedok MLD21

502. Svjedok MLD21 nije ranije poznavao Milana Lukića.¹⁸³⁸ Upoznao ga je za vrijeme rata, jedne "srijede" kada je prolazio pored policijske stanice u Višegradu

¹⁸³⁰ Goran Đerić, 14. januar 2009., T. 4101.

¹⁸³¹ Goran Đerić, 14. januar 2009., T. 4103, 15. januar 2009., T. 4121.

¹⁸³² MLD19, 25. februar 2009., T. 4788-4791, 4799-4800. Svjedok MLD19 je poznavao Vidoja Andrića iz škole. Svjedok MLD19 se u Višegrad vratio tek 1994. godine, MLD19, 25. februar 2009., T. 4791-4792.

¹⁸³³ MLD19, 25. februar 2009., T. 4788, 4789-4790.

¹⁸³⁴ MLD19, 25. februar 2009., T. 4799-4801.

¹⁸³⁵ MLD19, 25. februar 2009., T. 4791-4792.

¹⁸³⁶ MLD19, 25. februar 2009., T. 4788-4789.

¹⁸³⁷ MLD19, 25. februar 2009., T. 4792-4793.

¹⁸³⁸ MLD21, 25. februar 2009., T. 4751.

na putu prema pijaci. Milan Lukić je bio sa Vidojem Andrićem i Mladenom Andrićem.¹⁸³⁹ Svjedok MLD21 je pitao Vidoja Andrića da li su izvjesni policajci u stanici jer je htio poslati šećera i kafe punici i puncu koji su živjeli u selu iz kojeg su bili ti policajci. Vidoje Andrić je odgovorio da će ti ljudi biti u stanici tek sutradan. Potom je predstavio Milana Lukića svjedoku MLD21. Svjedok MLD21 se sjeća da su Milan Lukić, Vidoje Andrić i Mladen Andrić svi nosili iste "zimске" plave policijske uniforme.¹⁸⁴⁰ Svjedok MLD21 je Milana Lukića potom ponovo vidio u avgustu 1992. u Jelašicama, selu svjedoka MLD21, u grupi rezervnih policajaca.¹⁸⁴¹ Svjedok MLD21 je bio na čelu grupe od 15 do 20 vojnika koji su poslani da zakopavaju leševe.¹⁸⁴² Milan Lukić je spavao u kući pokojnog oca svjedoka MLD21.¹⁸⁴³

503. Tokom unakrsnog ispitivanja svjedoku MLD21 je rečeno da se sjeća "nevjerovatnih detalja" vezanih za upoznavanje s Milanom Lukićem, poput dana u sedmici. Svjedok MLD21 je odgovorio da ga pamćenje dobro služi.¹⁸⁴⁴ Na pitanje tužilaštva da li je u proljeće i ljeto 1992. godine, kada je redovno prolazio kroz centar Višegrada, vidio paravojne jedinice ili ljude koji su izgledali kao pripadnici paravojnih jedinica, svjedok MLD21 je odgovorio da ih nikad nije vidio.¹⁸⁴⁵

g. Svjedok MLD22

504. Svjedok MLD22 nije od ranije znao Milana Lukića. Prema svjedočenju svjedoka MLD22, on je Milana Lukića znao kao rezervnog policajca i viđao ga je kada bi Milan Lukić posjećivao roditelje u Rujištu, gdje je svjedok MLD22 bio razmješten kako bi zamijenio jednog člana saniteta.¹⁸⁴⁶ "Negdje 1992. godine", svjedok MLD22 je vidio Milana Lukića u plavoj policijskoj uniformi, kakvu su

¹⁸³⁹ MLD21, 25. februar 2009., T. 4751-4752.

¹⁸⁴⁰ MLD21, 25. februar 2009., T. 4751-4752.

¹⁸⁴¹ MLD21, 25. februar 2009., T. 4752-4753.

¹⁸⁴² MLD21, 25. februar 2009., T. 4753.

¹⁸⁴³ MLD21, 25. februar 2009., T. 4753.

¹⁸⁴⁴ MLD21, 25. februar 2009., T. 4760.

¹⁸⁴⁵ MLD21, 25. februar 2009., T. 4763-4764.

¹⁸⁴⁶ MLD22, 25. februar 2009., T. 4814, 4815-4816, 26. februar 2009., 4823-4824.

nosili redovni i rezervni policajci, s beretkom na kojoj je bila trobojka. Na ramenu te uniforme pisalo je: "milicija".¹⁸⁴⁷ Tokom unakrsnog ispitivanja svjedok MLD22 je izjavio da je Milana Lukića prvi put vidio 1992. godine, u društvu komandira policije Dragana Tomića i drugih policajaca, u plavoj policijskoj uniformi.¹⁸⁴⁸ Potvrdio je da mu je komšija, koji je i sam bio policajac, rekao da je Milan Lukić u rezervnoj policiji.¹⁸⁴⁹

505. Tokom unakrsnog ispitivanja, svjedoku MLD22 je sugerisano da je u Rujište stigao najranije u septembru 1992. godine, a on je odgovorio da nije siguran kada je to bilo.¹⁸⁵⁰ Nadalje, svjedok MLD22 je tokom unakrsnog ispitivanja potvrdio da je u zgradi opštine potpisao kucanu izjavu svjedoka i da je tom prilikom prvi put vidio članove tima odbrane Milana Lukića.¹⁸⁵¹

h. Svjedok MLD23

506. Svjedok MLD23 nije od ranije znao Milana Lukića. On je i sam bio pripadnik rezervne policije¹⁸⁵² i tokom unakrsnog ispitivanja je izjavio da je Milan Lukić stupio u rezervnu policiju u maju 1992.¹⁸⁵³ Sjeća se toga jer se sjeća da je bio "sa njim u rovu na Okolištima kada su Turci napali", kada je Milan Lukić svjedoku dao cigaretu iz svog sljedovanja.¹⁸⁵⁴ Svjedok MLD23 je takođe rekao da su tamo stigli po noći, istim automobilom, i da su ondje ostali cijelu noć.¹⁸⁵⁵ Nije znao koji je to bio mjesec, ali je rekao da je to bio "negdje [na] počet[ku]".¹⁸⁵⁶

507. Tokom unakrsnog ispitivanja, tužilaštvo je svjedoku MLD23 ukazalo na to da Milan Lukić nije na platnom spisku višegradske policije, dok Vidoje Andrić,

¹⁸⁴⁷ MLD22, 26. februar 2009., T. 4824-4825.

¹⁸⁴⁸ MLD22, 25. februar 2009., T. 4816, 26. februar 2009., T. 4824.

¹⁸⁴⁹ MLD22, 26. februar 2009., T. 4823-4824.

¹⁸⁵⁰ Svjedok MLD22 je u svjedočenju rekao da je došao da zamijeni Stevana Grujića, koji je poginuo na području Klašnika 28. avgusta 1992. godine, MLD22, 25. februar 2009., T. 4814, 26. februar 2009., T. 4832-4833; P246 (pod brojem 59).

¹⁸⁵¹ MLD22, 26. februar 2009., T. 4841-4847.

¹⁸⁵² MLD23, 3. mart 2009., T. 4916-4919.

¹⁸⁵³ MLD23, 3. mart 2009., T. 4954-4955.

¹⁸⁵⁴ MLD23, 3. mart 2009., T. 4954-4955.

¹⁸⁵⁵ MLD23, 3. mart 2009., T. 4955.

¹⁸⁵⁶ MLD23, 3. mart 2009., T. 4955.

Mladen Andrić i svjedok MLD23 jesu na spisku rezervnih policajaca.¹⁸⁵⁷ Svjedok MLD23 je odgovorio da ne zna zašto Milan Lukić nije na spisku i rekao je sljedeće: "Ako je taj originalni, bio bi sigurno na spisku."¹⁸⁵⁸

508. Svjedok MLD23 je 2004. godine proglašen krivim za nanošenje tjelesne povrede i izrečena mu je novčana kazna.¹⁸⁵⁹

i. Svjedok MLD24

509. Svjedok MLD24 je lično poznao Milana Lukića i njegovu porodicu.¹⁸⁶⁰ Svjedok MLD24 je viđao Milana Lukića, od kojeg je mnogo stariji, u vrijeme kad je ovaj išao s njegovom djecom u školu u Prelovu, od četvrtog do osmog razreda.¹⁸⁶¹

¹⁸⁵⁷ P209 (platni spisak stalno zaposlenih radnika i rezervnog sastava milicije za juni 1992. godine); P212 (platni spisak rezervnog sastava milicije za juli 1992.); P213 (platni spisak stalno zaposlenih radnika i rezervnog sastava milicije za juli 1992.).

¹⁸⁵⁸ MLD23, 3. mart 2009., T. 4992; P209. V. takođe iskaz Zorana Uščumlića da se pečat kakav postoji na dokumentima P209 i P213 nije nikad koristio, Zoran Uščumlić, 2. april 2009., T. 6615. Ali, v. Zoran Uščumlić, 2. april 2009., 6620-6621.

¹⁸⁵⁹ MLD23, 4. mart 2009. T. 5005; P251.

¹⁸⁶⁰ MLD24, 4. mart 2009., T. 5031.

¹⁸⁶¹ MLD24, 4. mart 2009., T. 5031. Milan Lukić je bio mladi od djece svjedoka MLD24. Što se tiče vjerodostojnosti svjedoka MLD24, značajan je njegov prikaz susreta s grupom iz Koritnika 14. juna 1992. u Sasama. Prema svjedočenju svjedoka MLD24, grupa osoba iz Koritnika došla je u nedjelju, 14. juna 1992. u 11:00 sati u dom svjedoka MLD24. U toj grupi su bili svjedoci VG018 i VG084. Grupa je obavijestila svjedoka MLD24 da je organizovan autobus koji će ih prevesti u Kladanj i zamolila svjedoka MLD24 da ih otprati do Sasa, na što je on na kraju pristao. Kada su stigli u Sase, našli su pokvaren autobus zaglavljnjen u kanalu. Čekali su da dode novo vozilo. Svjedok MLD24 je otišao u obližnju kuću i zamolio žensku osobu koja je živjela u toj kući da nazove SUP i pita kada će doći autobus da odveze grupu. Ta žena je nazvala SUP i grupi prenijela poruku SUP-a da će autobus doći i da je grupi naloženo da ga čeka. Međutim, autobus nije došao. Ta žena je svjedoku MLD24 rekla da je SUP zvao i naložio grupi da pješke krene prema gradu, gdje će doći autobus koji će ih odvesti u Kladanj. Svjedok MLD24 je potom ostavio grupu u Sasama, *id.*, T. 5042-5043; P255, str. 1. Dokazi dobijeni od svjedoka VG038 protivrječe prikazu događaja koji je dao svjedok MLD24. Svjedok VG038 je ispričao da je grupa iz Koritnika, po dolasku u Greben, čekala autobus približno pola sata. Svjedok VG038 je u svjedočenju rekao da je Dušan Gavrilović, tokom tih pola sata, ušao u kuću svjedoka MLD24, kojeg je svjedok VG038 poznao i prije 14. juna 1992. Približno tri minute nakon što je Dušan Gavrilović ušao u tu kuću, svjedok MLD24 je izašao iz kuće i obavijestio grupu iz Koritnika da će, zato što autobusi nisu stigli, morati da nastave pješke prema Višegradu. Svjedok MLD24 im je rekao da će, kada stignu u Višegrad, biti prevezeni u Zenicu. Svjedok VG038 je takođe rekao da je svjedok MLD24 išao s grupom sve do Višegrada. P44, T. 1351-1353, 1357-1358.

510. Prema iskazu svjedoka MLD24, Milan Lukić je od maja 1992. godine bio pripadnik rezervne policije.¹⁸⁶² Milan Lukić je bio u pratnji Dragana Tomića i obično u društvu Željka Tasića i Vidoja Andrića.¹⁸⁶³ U tim prilikama, Milan Lukić je vozio automobil marke "Passat".¹⁸⁶⁴ Svjedok MLD24 je Milana Lukića vidio u društvu tih ljudi u više navrata u junu 1992. godine.¹⁸⁶⁵ Tokom unakrsnog ispitivanja je izjavio da je Milan Lukić nosio policijsku maskirnu uniformu.¹⁸⁶⁶ Osim toga, izjavio je da ne može sa sigurnošću navesti datume u junu 1992. kada je vidio Milana Lukića, ali da ga je viđao kada bi ovaj došao s fronta na jedan dan dopusta, što je bio slučaj "bar tri-četiri puta u mjesecu junu", kao i to da ga je vidio nekoliko puta i u julu 1992.¹⁸⁶⁷

j. Stoja Vujičić

511. Stoja Vujičić je iz sela blizu Rujišta i zna da je Milan Lukić odrastao u Rujištu.¹⁸⁶⁸ U svjedočenju je rekla da je, kada se u junu 1992. godine iz Srbije vratila u Višegrad na posao u policijskoj stanici, tamo vidjela Milana Lukića u plavoj maskirnoj policijskoj uniformi.¹⁸⁶⁹ Tokom unakrsnog ispitivanja, Stoja Vujičić je izjavila da se sjeća da se vratila u Višegrad na praznik Svete Trojice, 15. juna 1992., i da je ponovno počela raditi u ponedjeljak.¹⁸⁷⁰

k. Iskaz Wilhelmsa Fagela u vezi s dokaznim predmetom 1D25

512. Dokazni predmet 1D25 je dokument koji sadrži spisak imena 15 policajaca koji su poslani u Kopito. Na tom spisku je i ime Milana Lukića.¹⁸⁷¹ Na

¹⁸⁶² MLD24, 4. mart 2009., T. 5032; P254, str. 1. V. takođe MLD24, 4 mart 2009., T. 5029-5030, 5064-5065.

¹⁸⁶³ MLD24, 4. mart 2009., T. 5032.

¹⁸⁶⁴ MLD24, 4. mart 2009., T. 5032, 5068, 5070; P254, str. 1.

¹⁸⁶⁵ MLD24, 4. mart 2009., T. 5068-5070.

¹⁸⁶⁶ MLD24, 4. mart 2009., T. 5068.

¹⁸⁶⁷ MLD24, 4. mart 2009., T. 5069-5071.

¹⁸⁶⁸ Stoja Vujičić, 2. april 2009., T. 6680.

¹⁸⁶⁹ Stoja Vujičić, 2. april 2009., T. 6671-6672.

¹⁸⁷⁰ Stoja Vujičić, 2. april 2009., T. 6684.

¹⁸⁷¹ Druga imena na spisku su: Perica Marković, Vidoje Andrić, Željko Tasić, Milan Josipović, Spasoje Vidaković, Novica Savić, Mladen Andrić, Nedeljko Gogić, Timotije Joksimović, Mirko Lakić, Goran Zečević, Sladan Simić, Miodrag Božić i Mile Lakić, 1D25.

dokumentu je datum 13. juni 1992., kao i pečat i potpis Riste Perišića. Prema riječima Huse Kurspahića, bivšeg službenika policije, dokument 1D25 izgleda kao autentični policijski dokument.¹⁸⁷² Međutim, on je u svjedočenju rekao da ne vjeruje da se pečat koji je na dokumentu koristio u aprilu 1992. godine.¹⁸⁷³ Wilhelmus Fagel, vještak tužilaštva za rukopis, uporedio je potpis na dokumentu 1D25 s referentnim potpisima Riste Perišića dobijenim od tužilaštva.¹⁸⁷⁴ Primijetio je nekoliko razlika između tih potpisa.¹⁸⁷⁵ Polazeći od tvrdnje tužilaštva da su referentni potpisi originalni potpisi Riste Perišića, zaključio je da potpis na dokumentu 1D25 nije napisan rukom Riste Perišića.¹⁸⁷⁶ Odbrana Milana Lukića je Wilhelmusu Fagelu sugerisala da se potpisi mogu promijeniti s vremenom. Wilhelmus Fagel je odgovorio da su varijacije moguće, ali da se potpisi obično ne mijenjaju bitno tokom života odrasle osobe.¹⁸⁷⁷ On je tokom unakrsnog ispitivanja izjavio da ne može isključiti mogućnost da je na dokumentu 1D25 upotrijebljen pečat s faksimilom potpisa.¹⁸⁷⁸

3. Dokazni postupak odbrane Sredoja Lukića

(a) Alibi Sredoja Lukića

513. Sredoje Lukić je iznio alibi prema kojem je 14. juna 1992. bio u Obrenovcu, u Srbiji, u posjeti pašenogu, na srpski pravoslavni praznik Svetu Trojicu.

¹⁸⁷² Huso Kurspahić, 1. septembar 2008., T. 910.

¹⁸⁷³ Huso Kurspahić, 1. septembar 2008., T. 910, 929. Prema riječima tog svjedoka, administracija je u njegovoj stanici policije koristila dva okrugla pečata, jedan veći i jedan manji. Manji se koristio za poništavanje internih dokumenata, a veći se stavljao na sve službene dokumente koje je policija izdavala, *id.*, T. 930.

¹⁸⁷⁴ Wilhelmus Fagel, 19. maj 2009., T. 7139. Postoje dva navodno originalna potpisa Riste Perišića. P317, str. 4; P350, str. 1. V. takode P347; P349. Wilhelmus Fagel nije istražio da li su referentni potpisi dostavljeni u dobroj vjeri, T. 7145, 7149. V. takode P348 (Izveštaj Wilhelmusa Fagela o metodologiji).

¹⁸⁷⁵ Wilhelmus Fagel, 19. maj 2009., T. 7141.

¹⁸⁷⁶ Wilhelmus Fagel, 19. maj 2009., T. 7142.

¹⁸⁷⁷ Wilhelmus Fagel, 19. maj 2009., T. 7144. On je takode objasnio da se potpis naziva autofalsifikatom kada neko namjerno izmjeni rukopis kako bi iskrivio vlastiti potpis, *id.*, T. 7148.

¹⁸⁷⁸ Wilhelmus Fagel, 19. maj 2009., T. 7149.

514. Prema svjedočenju Veroljuba Živkovića, on je 14. juna 1992., oko 19 sati, otišao na pivo u lokalnu radnju u naselju "Mladost", u okolini Obrenovca.¹⁸⁷⁹ U toj trgovini je pričao i pio s nekoliko komšija, kada je ušao Sredoje Lukić. Sredoje Lukić je Veroljuba Živkoviću rekao da je u posjeti kod Milojka Popadića i počastio ga je pićem.¹⁸⁸⁰ Sredoje Lukić je došao u tu trgovinu automobilom u namjeri da kupi gajbu piva i odveze ga u kuću Milojka Popadića.¹⁸⁸¹ Kada je trgovac odbio da mu proda gajbu piva jer nije donio prazne boce, došlo je do prepirke.¹⁸⁸² Vlasnik trgovine je odbio da mu proda pivo jer nije htio da ima probleme s preduzećem zato što je prodao pivo, a nije dobio prazne boce.¹⁸⁸³ Veroljub Živković je tu prepirku Sredoja Lukića i trgovca opisao kao manju prepirku, kao više "ubjeđivanje" nego žestoku svađu.¹⁸⁸⁴

515. Nakon prepirke Sredoja Lukića s trgovcem, Sredoje Lukić i Veroljub Živković su izašli pred trgovinu, gdje su sjedili i razgovarali približno dva sata.¹⁸⁸⁵

516. Onda je u radnju došao i Milojko Popadić, koji je došao da vidi gdje je Sredoje Lukić.¹⁸⁸⁶ Veroljub Živković i Sredoje Lukić su s Milojkom Popadićem razgovarali o prethodnoj prepirci. Milojko Popadić je pitao Sredoja Lukića zašto nije donio prazne boce.¹⁸⁸⁷ Sredoje Lukić i Milojko Popadić su potom otišli i odvezli se do kuće Milojka Popadića crvenim automobilom marke "Aleko".¹⁸⁸⁸ Sredoje Lukić je na odlasku rekao da se sutradan vraća u Višegrad.¹⁸⁸⁹

¹⁸⁷⁹ 2D41, str. 2; 2D53 (video-snimak razgovora je dokazni predmet P204), str. 73, 74, 80-90.

¹⁸⁸⁰ 2D41, str. 2.

¹⁸⁸¹ 2D41, str. 2; 2D53, str. 101-103, 105-106.

¹⁸⁸² 2D41, str. 2, gdje se kaže da "nije imao ambalažu". V. takode 2D53, str. 103-104.

¹⁸⁸³ 2D53, str. 103.

¹⁸⁸⁴ Veroljub Živković, 1. decembar 2008., T. 3656; 2D53, str. 110-111.

¹⁸⁸⁵ 2D41, str. 2; 2D53, str. 104, 108-109, 111-113. Tokom tog razgovora, Sredoje Lukić je pokazao veliki interes za posao Veroljuba Živkovića, koji je bio automehaničar. Osim toga, pitali su jedan drugog "kako porodica".

¹⁸⁸⁶ 2D41, str. 2.

¹⁸⁸⁷ 2D53, str. 115.

¹⁸⁸⁸ 2D53, str. 115-116, 125-126.

¹⁸⁸⁹ 2D41, str. 2; 2D53, str. 125-126.

517. Branimir Bugarski je ispričao da je u večernjim satima crkvenog praznika Svete Trojice 1992. godine sjedio napolju, na svojoj terasi, s gostima.¹⁸⁹⁰ Već je padao mrak kada su se Sredoje Lukić, Milojko Popadić i njegov sin Dejan Popadić zaustavili ispred kapije pred kućom Branimira Bugarskog u crvenom "Aleku", automobilu Sretana Lukića.¹⁸⁹¹ Milojko Popadić, koji je vozio automobil,¹⁸⁹² ispričao je Branimiru Bugarskom da je trgovac odbio da Sredoju Lukiću proda pivo.¹⁸⁹³ Milojko Popadić je potom rekao da će "da ga odbaci[...] u [...] kuću, ovu drugu gdje je Sredoje stanovao".¹⁸⁹⁴ Cijeli razgovor je trajao desetak minuta.¹⁸⁹⁵

(b) Dokazi odbrane Sredoja Lukića u vezi s identifikacijom

(i) Veroljub Živković

518. Veroljub Živković je poznao Sredoja Lukića približno 20 godina. Upoznao je njega i njegovu suprugu tako što su oni dolazili u posjetu Milojku Popadiću, njegovom komšiji.¹⁸⁹⁶ Premda nije bio blizak prijatelj Sredoja Lukića, bili su "solidni" znanci.¹⁸⁹⁷ Veroljub Živković je popravljao kamione u dvorištu Milojka Popadića, posebno vikendom, tako da je često viđao Sredoja Lukića kada bi ovaj bio u posjeti kod Milojka Popadića.¹⁸⁹⁸

519. Veroljub Živković je izjavio da se sjeća 14. juna 1992. zato što je to bila nedjelja i pravoslavni praznik Svete Trojice, seoska slava.¹⁸⁹⁹ Veroljub Živković je tokom unakrsnog ispitivanja ostao pri tome da se godine sjeća zato što je to bio prvi praznik Svete Trojice po izbijanju rata u BiH.¹⁹⁰⁰ Odgovarajući na sugestiju tužilaštva da je rat zapravo počeo 14. juna 1991., sa sukobom u Borovu Selu u

¹⁸⁹⁰ Branimir Bugarski, 2. decembar 2008., T. 3740.

¹⁸⁹¹ Branimir Bugarski, 2. decembar 2008., T. 3740-3741; 2D47, str. 2.

¹⁸⁹² Branimir Bugarski, 2. decembar 2008., T. 3740. V. takode 2D53, str. 115-116.

¹⁸⁹³ Branimir Bugarski, 2. decembar 2008., T. 3740-3741. V. takode 2D47, str. 2.

¹⁸⁹⁴ Branimir Bugarski, 2. decembar 2008., T. 3741.

¹⁸⁹⁵ Branimir Bugarski, 2. decembar 2008., T. 3740.

¹⁸⁹⁶ 2D41, str. 2. V. takode 2D53, str. 9-10.

¹⁸⁹⁷ Veroljub Živković, 1. decembar 2008., T. 3615.

¹⁸⁹⁸ Veroljub Živković, 1. decembar 2008., T. 3619; 2D41, str. 2; 2D53, str. 32-35.

¹⁸⁹⁹ 2D41, str. 2.

¹⁹⁰⁰ Veroljub Živković, 1. decembar 2008., T. 3654-3655; 2D53, str. 79-80.

Hrvatskoj 2. maja 1991. godine, svjedok je izjavio da je, po njegovom mišljenju, "pravi rat počeo u Bosni, to je bio najveći rat".¹⁹⁰¹ Rekao je da je pogledao crkveni kalendar za tu godinu.¹⁹⁰² Veroljub Živković je nadalje izjavio da bi još dvije ili tri godine poslije tog incidenta s prijateljima ponekad razgovarao o toj prepirci.¹⁹⁰³

520. Tužilaštvo je sugerisalo da nije uvjerljivo da je dotična radnja bila otvorena 14. juna 1992. i ukazalo je Veroljebu Živkoviću na njegov razgovor s Tužilaštvom u junu 2008., u kojem je rekao da je ta radnja bila zatvorena u periodu inflacije jer nije bilo dovoljno robe za prodaju.¹⁹⁰⁴ Veroljub Živković je odgovorio da se "[u] početku [...] odmah nije osetila inflacija" i da "tada nije bila najviša inflacija".¹⁹⁰⁵ Ostao je pri tome da je radnja bila otvorena 14. juna 1992. godine.¹⁹⁰⁶

521. Tužilaštvo je Veroljuba Živkovića takođe pitalo da li se sjeća godine tokom koje je Sredoje Lukić radio u Beogradu. Veroljub Živković je rekao da je to mogla biti 1988. ili 1989. godina, ali da nije siguran.¹⁹⁰⁷

522. Tokom unakrsnog ispitivanja, tužilaštvo je pitalo Veroljuba Živkovića da li je kažnjan. Svjedok je odgovorio da se sjeća samo saobraćajnih prekršaja i da se ne sjeća "[a]ko sam i kažnjan".¹⁹⁰⁸ Kada mu je predložena dokumentacija Opštinskog suda u Obrenovcu iz koje se vidi da je osuđen za nasilničko ponašanje,¹⁹⁰⁹ Veroljub Živković je na kraju odgovorio sljedeće: "Pa, ja se ne

¹⁹⁰¹ Veroljub Živković, 1. decembar 2008., T. 3655.

¹⁹⁰² Veroljub Živković, 1. decembar 2008., T. 3660.

¹⁹⁰³ Veroljub Živković, 1. decembar 2008., T. 3656-3657.

¹⁹⁰⁴ Veroljub Živković, 1. decembar 2008., T. 3651, u vezi s 2D53, str. 86.

¹⁹⁰⁵ Veroljub Živković, 1. decembar 2008., T. 3651-3652.

¹⁹⁰⁶ Veroljub Živković, 1. decembar 2008., T. 3653.

¹⁹⁰⁷ Veroljub Živković, 1. decembar 2008., T. 3625-3626. V. takode 2D53, str. 58-63.

¹⁹⁰⁸ Veroljub Živković, 1. decembar 2008., T. 3630.

¹⁹⁰⁹ P199. Opštinski sud u Obrenovcu je osudio Veroljuba Živkovića 11. aprila 2001. za krivično djelo nasilničkog ponašanja. On je prvo vozilom udario o ogradu, i time je ošteti, nakon čega je započeo fizički sukob s drugim osobama koje su bile na licu mjesta. V. takode P205, gdje su, između ostalog, navedeni sljedeći prekršaji: "Drsk[o] i bezobrazn[o] ponašanj[e] [koje] ugrožava spokojstvo građana ili remeti javni red i mir", za koje je 29. marta 2001. kažnjen novčanom kaznom od 500 dinara, 2) "Nasilničko ponašanje počinjeno u okviru grupe lica, ili ukoliko je licu naneta lakša telesna povreda, ili se izazove teška sramota po građane", počinjeno 20. maja 2000.,

sjećam. Ja zaista ne mogu da tvrdim tačno, decidno, precizno. Sjećam se nešto da je bilo, da smo imali. Ali šta je bilo, koliko sam osuđen, da li sam osuđen, kako, ja se toga ne sjećam."¹⁹¹⁰ Kasnije, kada mu je tužilaštvo predočilo dokaze o karakteru na koje se Opštinski sud u Obrenovcu oslonio, dodao je da je nepravедno osuđen, da je zapravo riječ o beznačajnoj stvari i da pokazatelj o karakteru nije pouzdan.¹⁹¹¹

(ii) Branimir Bugarski

523. Branimir Bugarski poznaje Sredoja Lukića od 1982. ili 1983. godine. Sredoje Lukić je redovno posjećivao Branimira Bugarskog i Milojka Popadića u Obrenovcu.¹⁹¹² Supruga Sredoja Lukića i supruga Milojka Popadića su sestre.¹⁹¹³ Branimir Bugarski je izjavio da je sa Sredojem Lukićem i njegovom porodicom imao "odličnu komunikaciju".¹⁹¹⁴ Branimir Bugarski je porodici Sredoja Lukića dao smještaj u Obrenovcu.¹⁹¹⁵

524. Branimir Bugarski je takođe poznao Veroljuba Živkovića, i to od rođenja. Imao je dobar "poslovni" odnos s njim.¹⁹¹⁶

525. Branimir Bugarski je tokom unakrsnog ispitivanja izjavio da se tačan datum praznika Svete Trojice mijenja od godine do godine, ali da uvijek pada u nedjelju.¹⁹¹⁷ Kada su ga pitali kako zna da je 1992. godine taj praznik bio 14. juna 1992., Branimir Bugarski je odgovorio da su mu predstavnici odbrane Sredoja Lukića pokazali primjerak kalendara Pravoslavne crkve za godinu 1992. kada se s njima sastao u avgustu 2008. godine.¹⁹¹⁸ Branimir Bugarski je u nastavku unakrsnog ispitivanja izjavio da se sjeća da je to bila 1992. godina zato što mu se

za koje je kažnjen zatvorskom kaznom u trajanju od šest mjeseci i uslovnom kaznom u trajanju od tri godine, a Opštinski sud u Obrenovcu je kasnije tu kaznu izbrisao 29. oktobra 2007.

¹⁹¹⁰ Veroljub Živković, 1. decembar 2008., T. 3632.

¹⁹¹¹ P199, str. 4; Veroljub Živković, 1. decembar 2008., T. 3638-3640.

¹⁹¹² Branimir Bugarski je zet Milojka Popadića, Branimir Bugarski, 2. decembar 2008., T. 3731.

¹⁹¹³ 2D47, str. 2.

¹⁹¹⁴ 2D47, str. 3.

¹⁹¹⁵ 2D47, str. 3.

¹⁹¹⁶ Branimir Bugarski, 2. decembar 2008., T. 3731.

¹⁹¹⁷ Branimir Bugarski, 2. decembar 2008., T. 3734.

¹⁹¹⁸ Branimir Bugarski, 2. decembar 2008., T. 3735-3736, 3759-3760. V. takode 2D43.

ta godina posebno usjekla u pamćenje jer je njegova porodica te godine bila u žalosti zbog dva nedavno preminula člana porodice.¹⁹¹⁹

526. U nastavku unakrsnog ispitivanja, Branimir Bugarski je podvrgnut intenzivnom ispitivanju u vezi s njegovim živim pamćenjem i to poslije 16 godina tako značajnog incidenta kao što je to razmirica u vezi s pivskim bocama u trgovini, kojoj nije lično prisustvovao i koja mu je prepričana u kratkom desetominutnom razgovoru. Branimir Bugarski je ustrajno tvrdio da mu pomaže da sve pamti to što Milojko Popadić i Sredoje Lukić, te večeri kada su stigli, nisu ušli u kuću da se pridruže slavlju.¹⁹²⁰ Kada mu je u tom nizu pitanja postavljeno i pitanje da li se sjeća kakvo je bilo vrijeme toga dana, Branimir Bugarski je odgovorio da se ne sjeća.¹⁹²¹

527. Kada je tužilaštvo Branimira Bugarskog pitalo griješi li u pogledu godine i da li se sjeća možda Svete Trojice 1999. godine, nakon što je bomba pala nedaleko od njegovog sela, Branimir Bugarski je odgovorio:

Znam šta hoćete da me pitate, ali, nešto, početak nečega je najtragičniji, a posle se čovek navikne. Mi smo se navikli posle toga na to, a početak je bio, i uz taj početak još i gubitak, na primer, žena svoga sinovca, ja svoga brata. I to su ostala ta prva..., prvi tragovi su najubjedljiviji. A ovo ovamo... Sjećam se i ovoga, ali mi smo to posle oguglali, navikli.¹⁹²²

528. Kada je Branimiru Bugarskom ukazano na to da je prethodno kažnjavan, on je objasnio kako je do tih kažnjavanja došlo.¹⁹²³ Kada su od njega tražili da objasni zašto se nije pojavio na zakazanom razgovoru s tužilaštvom, Branimir

¹⁹¹⁹ Branimir Bugarski, 2. decembar 2008., T. 3738-3739.

¹⁹²⁰ Branimir Bugarski, 2. decembar 2008., T. 3742, takode je izjavio sljedeće: "Više je tu bilo raspravke, ajde neću, tamo-vamo, nešto smo mi razgovarali o tom incidentu i tako."

¹⁹²¹ Branimir Bugarski, 2 decembar 2008., T. 3742-3743.

¹⁹²² Branimir Bugarski, 2 decembar 2008., T. 3748.

¹⁹²³ Branimir Bugarski je prethodno dvaput kažnjavan. Prva osuđujuća presuda mu je izrečena zato što je počinio "teška krivična djela protiv opšte sigurnosti u vezi sa zaštitnim uređajima počinjena iz nehata, koja uzrokuju smrt jedne ili više osoba i oštećenje zaštitnih uređaja na radu". Branimir Bugarski je objasnio da je do toga došlo zbog toga što je jedan od radnika u fabrici, kome je Bugarski bio rukovodilac, ozlijeđen na pomičnoj traci koja nije bila pravilno montirana. Ozljeđa svjedoka nije bila smrtonosna i izrečena mu je uslovna kazna u trajanju od dvije godine. Druga osuđujuća presuda izrečena mu je 18. novembra 1993. tiče se "šumske krađe, s namjerom prodaje drvene građe". Branimir Bugarski se spremno složio da mu je određena zatvorska kazna u trajanju od tri mjeseca i uslovna kazna od još dvije godine. Svjedok je napomenuo da je osuđen za sječu stabala koja su zapravo bila u njegovom vlasništvu. Međutim, propustio je da prijavi posječenu drvenu građu, Branimir Bugarski, 2. decembar 2008., T. 3757-3759.

Bugarski je rekao da je tada imao puno posla i da "[z]dravstveno ni[je] bio dobar". Dodao je da je pogriješio što to nije shvatio ozbiljno.¹⁹²⁴ Kada su ga pitali da li je o predmetu razgovarao s Milojkom Popadićem, Branimir Bugarski je odgovorio: "Možda smo razgovarali."¹⁹²⁵

4. Dokazi kojima je tužilaštvo pobijalo alibi

(a) Ferid Spahić i svjedokinja VG136

529. Dana 14. juna 1992., između 07:00 i 08:00 sati, Ferid Spahić i svjedokinja VG136 bili su u jednom od autobusa u većem konvoju koji se zaustavio ispred hotela "Višegrad".¹⁹²⁶ Svjedokinja VG136 je u svjedočenju rekla da zna datum zato što joj je ono što se toga dana dogodilo promijenilo život.¹⁹²⁷ U tom autobusu bio je i Esad Kustura.¹⁹²⁸ Autobusi su trebali krenuti iz Višegrada kada je Milan Lukić ušao u taj autobus.¹⁹²⁹ Milan Lukić je rekao Esadu Kusturu da pođe s njim, ali Ljupko Tasić mu nije dao da odvede Esada Kusturu i Milan Lukić nije ostao u autobusu.¹⁹³⁰

530. Autobus se na kraju odvezao iz Višegrada, prvo u smjeru Užica, a potom putem za Rogaticu u smjeru planine Sjemeč, tobože iz bezbjednosnih razloga.¹⁹³¹ U kasnim poslijepodnevrim satima 14. juna 1992. muškarci u autobusu su odvojeni od žena, djece i starijih ljudi, koji su ostavljeni da nastave pješke.¹⁹³² Muškarci su odvezeni na drugu lokaciju, na kojoj su ustrijeljeni.¹⁹³³

¹⁹²⁴ Branimir Bugarski, 2. decembar 2008., T. 3761-3762.

¹⁹²⁵ Branimir Bugarski, 2. decembar 2008., T. 3764.

¹⁹²⁶ VG136, 6. april 2009., T. 6799-6801, 6805; P15, T. 366-367; P20, str. 4; P21, str. 2; P331, str. 6; 1D6, str. 1; 1D7, str. 3.

¹⁹²⁷ VG136, 6. april 2009., T. 6797.

¹⁹²⁸ VG136, 6. april 2009., T. 6799-6800; P20, str. 4; P15, T. 387-388.

¹⁹²⁹ P20, str. 4; P15, T. 368.

¹⁹³⁰ Ferid Spahić, 26. avgust 2009., T. 530; VG136, 6. april 2009., T. 6801-6802, 6804-6805; P15, T. 368-369; P20, str. 4; P21, str. 2-3; P331, str. 6.

¹⁹³¹ Ferid Spahić, 26. avgust 2009., T. 531-533; P20, str. 5; P15, T. 371; P21, str. 3-4; P22; 1D7, str. 3.

¹⁹³² Ferid Spahić, 26. avgust 2009., T. 532; P20, str. 5.

¹⁹³³ P15, T. 386-398; P20, str. 8; P331, str. 6-7.

Prijevod

531. Ferid Spahić nije poznavao Milana Lukića prije 14. juna 1992.¹⁹³⁴ Međutim, "slušao [je] o njegovim podvizima" početkom rata u Višegradu.¹⁹³⁵ Esad Kustura, koji je s Milanom Lukićem išao u školu, rekao je Feridu Spahiću tokom vožnje da je čovjek koji je prethodno ušao u autobus Milan Lukić.¹⁹³⁶

532. Ni svjedokinja VG136 nije odranije poznavala Milana Lukića. Ferid Spahić, Esad Kustura, Mušan Čelik i žene i djevojke, koje su, po mišljenju svjedokinje VG136, poznavale Milana Lukića iz škole, rekli su joj da je čovjek koji je prethodno ušao u autobus Milan Lukić.¹⁹³⁷ Svjedokinja VG136 se sjeća da je Milan Lukić imao zavoj na šaci i da je imao teget pantalone i svjetloplavu košulju.¹⁹³⁸ Svjedokinja VG136 je tokom unakrsnog ispitivanja takođe izjavila da je čula priče prema kojima je Milan Lukić bio umiješan u "strašna zlodjela", zbog čega se bojala da bi mogao nauditi Esadu Kusturi.¹⁹³⁹ S tim u vezi, tokom unakrsnog ispitivanja, svjedokinja VG136 je izjavila da joj je Ferid Spahić, koji je stajao pored nje u autobusu, rekao ime Milana Lukića čim je ovaj ušao u autobus.¹⁹⁴⁰ Suočena s izjavom Ferida Spahića da je on tek poslije incidenta saznao ko je čovjek koji je ušao u autobus, svjedokinja VG136 je odgovorila da ne želi mijenjati svoj iskaz.¹⁹⁴¹

(b) Svjedok VG089

533. Svjedok VG089 i njegov prijatelj Amir Dervišević su 12. juna 1992. stajali na obali rijeke Rzav kada su Milan Lukić, naoružan "PM-om", i muškarac po imenu Budimir Kovačević prišli pedesetpetogodišnjem čovjeku koji se zvao Kasim Fehrić i koji je stajao blizu svjedoka VG089 i njegovog prijatelja. Ti muškarci su odveli Kasima Fehrića u pravcu Ulice 22. decembra. Svjedok VG089 i njegov prijatelj su krenuli svojim kućama u Ulici 22. decembra, gdje su vidjeli

¹⁹³⁴ P15, T. 370; P20, str. 4; P21, str. 2.

¹⁹³⁵ Ferid Spahić, 26. avgust 2009., T. 556-557.

¹⁹³⁶ Ferid Spahić, 26. avgust 2009., T. 529-530; P15, T. 368-369; P21, str. 3.

¹⁹³⁷ VG136, 6. april 2009., T. 6803, 6816-6817.

¹⁹³⁸ VG136, 6. april 2009., T. 6802, 6804.

¹⁹³⁹ VG136, 6. april 2009., T. 6819-6821.

¹⁹⁴⁰ VG136, 6. april 2009., T. 6814-6815.

¹⁹⁴¹ VG136, 6. april 2009., T. 6815.

Milana Lukića kako Kasimu Fehriću skida kapu s glave i baca je u lokvu na putu. Svjedok VG089 je "[k]asnije [...] čuo" da su Kasima Fehrića ubila dvojica braće, Dragan Tomić i Boban Tomić.¹⁹⁴²

534. Isto tako, "negdje u ovom periodu", svjedok VG089 i njegovi prijatelji Almir Dervišević i Samir Dervišević bili su svjedoci incidenta kada se Milan Lukić u automobilu marke "Passat" dovezao u Novu Mahalu, izašao iz vozila naoružan automatskom puškom i ušao u kuću penzionera starog šezdesetak godina koji se zvao Mujo Štrović. Svjedok VG089 je čuo pucanj i vidio Milana Lukića kako izlazi iz kuće, nakon čega je ponovno ušao u vozilo i odveo se odande. Po izlasku Milana Lukića iz kuće, svjedok VG089 je čuo suprugu Muje Štrovića kako plače. Ona je pronađena mrtva nekoliko dana kasnije. Svjedok VG089 ne zna kako je i gdje ubijena, kao ni ko ju je ubio.¹⁹⁴³

535. Dana 14. juna 1992., oko 14:30 sati, svjedok VG089, Almir Dervišević, Samir Dervišević i Ajvaz otišli su iz kuće Zije i Hajre Korić u Ulici 22. decembra i krenuli ka kući Taiba Derviševića.¹⁹⁴⁴ Približili su se kući Taiba Derviševića u 15:30 sati.¹⁹⁴⁵ Almir Dervišević, koji je išao nekoliko metara ispred ostalih, ušao je u kuću Taiba Derviševića.¹⁹⁴⁶

536. Drugi dječaci su prilazili kući kada je do nje, u tamnocrvenom automobilu marke "Passat", stigao Milan Lukić s još trojicom muškaraca.¹⁹⁴⁷ Milan Lukić je vozio i imao je snajpersku pušku s prigušivačem.¹⁹⁴⁸ Druga tri muškarca, jedan lokalni Srbin star tridesetak godina i dva muškaraca u maskirnim uniformama, takođe su bili naoružani.¹⁹⁴⁹ Nakon kraćeg razgovora Milan Lukić je naredio

¹⁹⁴² 1D47, str. 5.

¹⁹⁴³ 1D47, str. 5-6.

¹⁹⁴⁴ VG089, 17. septembar 2008., T. 1754; 1D47, str. 6; 1D48, str. 3. Ajvazovo prezime nije poznato. U izvaji svjedoka VG089 od 31. januara 2001. godine o njemu se govori kao o Anesu, 1D48, str. 2.

¹⁹⁴⁵ VG089, 17. septembar 2008., T. 1754.

¹⁹⁴⁶ VG089, 17. septembar 2008., T. 1754-1755; 1D47, str. 6; 1D48, str. 3.

¹⁹⁴⁷ VG089, 17. septembar 2008., T. 1755; 1D47, str. 6; 1D48, str. 3.

¹⁹⁴⁸ VG089, 17. septembar 2008., T. 1758, 1801; 1D47, str. 6; 1D48, str. 4.

¹⁹⁴⁹ 1D47, str. 6; 1D48, str. 3.

dječacima da uđu u automobil i sjednu na stražnje sjedište.¹⁹⁵⁰ Odveo je automobil na stari most u Višegradu.¹⁹⁵¹ Na starom mostu je bilo ljudi i čovjek na suvozačevom sjedištu je predložio da odu na novi most, što su i učinili. Kada su stigli, bilo je otprilike 16:15 sati.¹⁹⁵² Milan Lukić je putem pitao dječake da li znaju plivati.¹⁹⁵³

537. Milan Lukić je zaustavio automobil na sredini mosta, izjavio je da je nestalo benzina i rekao: "Moraćemo Drinom, jes' da je malo hladna, al' nema veze."¹⁹⁵⁴ Dvojici muškaraca na stražnjem sjedištu je rekao: "Ko ima slabo srce neka ostane u autu."¹⁹⁵⁵ Milan Lukić i čovjek na suvozačevom sjedištu su dječacima naredili da izađu iz auta i stanu uz ogradu mosta.¹⁹⁵⁶ Svjedok VG089 je stajao u sredini, licem okrenut prema Milanu Lukiću, Samir Dervišević je bio s njegove desne, a Ajvaz s njegove lijeve strane.¹⁹⁵⁷ Jedan srpski vojnik na mostu pokušao je zaustaviti Milana Lukića, upitavši ga šta to radi s djecom. Milan Lukić i čovjek koji je bio s njim su povikali i uperili oružje u tog vojnika, koji se povukao.¹⁹⁵⁸ Svjedok VG089 je na mostu vidio velike krvave mrlje i razne cipele.¹⁹⁵⁹ Nakon što je upitao dječake da li imaju kod sebe zlata ili novca, Milan Lukić je naredio svjedoku VG089 da pređe na vanjsku stranu ograde mosta.¹⁹⁶⁰ Svjedok VG089 se nije mogao pomaknuti od straha, a Milan Lukić je naprosto zgrabio Samira Derviševića za ramena i bacio ga u Drinu.¹⁹⁶¹ Samir Dervišević se pojavio na površini i zaplivaio, ali Milan Lukić ga je, naslonivši snajpersku pušku na ogradu, ustrijelio jednim hicem.¹⁹⁶² Samir Dervišević je potonuo i dvije ili tri sekunde kasnije u vodi se pojavila krv.¹⁹⁶³ Milan Lukić se okrenuo Ajvazu koji je,

¹⁹⁵⁰ VG089, 17. septembar 2008., T. 1757; 1D47, p 6; 1D48, str. 3.

¹⁹⁵¹ VG089, 17. septembar 2008., T. 1759; 1D47, str. 7; 1D48, str. 3-4.

¹⁹⁵² VG089, 17. septembar 2008., T. 1759; 1D47, str. 7; 1D48, str. 4.

¹⁹⁵³ VG089, 17. septembar 2008., T. 1759; 1D47, str. 7; 1D48, str. 3.

¹⁹⁵⁴ VG089, 17. septembar 2008., T. 1759-1760; 1D47, str. 7; 1D48, str. 4.

¹⁹⁵⁵ VG089, 17. septembar 2008., T. 1760, 1795; 1D47, str. 7; 1D48, str. 4.

¹⁹⁵⁶ VG089, 17. septembar 2008., T. 1760, 1795.

¹⁹⁵⁷ VG089, 17. septembar 2008., T. 1760-1761; 1D47, str. 7-8; 1D48, str. 4.

¹⁹⁵⁸ VG089, 17. septembar 2008., T. 1760; 1D47, str. 7-8; 1D48, str. 4.

¹⁹⁵⁹ 1D47, str. 7-8, gdje se kaže da je vidio i dva beživotna tijela kako plutaju Drinom.

¹⁹⁶⁰ VG089, 17. septembar 2008., T. 1761; 1D47, str. 8; 1D48, str. 4.

¹⁹⁶¹ VG089, 17. septembar 2008., T. 1761; 1D47, str. 8; 1D48, str. 4.

¹⁹⁶² VG089, 17. septembar 2008., T. 1762-1764; 1D47, str. 8; 1D48, str. 4.

¹⁹⁶³ VG089, 17. septembar 2008., T. 1763-1764; 1D47, str. 8; 1D48, str. 4.

plaćući i preklinjući Milana Lukića, počeo vaditi sitniš iz džepa, ali toliko se tresao da mu je taj sitniš pao u lokvu na mostu.¹⁹⁶⁴ Milan Lukić mu je rekao da mu neće ništa, da ne brine, ali onda ga je naglo zgrabio i bacio ga u rijeku.¹⁹⁶⁵ Kad je Ajvaz izronio na površinu, čovjek koji je bio s Milanom Lukićem otvorio je rafalnu vatru na Ajvaza i on je potonuo.¹⁹⁶⁶ Taj čovjek je rekao: "Što laže da ne zna plivati."¹⁹⁶⁷

538. Milan Lukić je zgrabio svjedoka VG089 i ugurao ga na zadnje sjedalo Passata i odvezao se u MUP, gdje je svjedoka VG089 predao policajcu čiji nadimak je bio "Razonoda".¹⁹⁶⁸ Milan Lukić je iz stanice otišao oko 17:00 sati i svjedok VG089 je odveden u ćeliju.¹⁹⁶⁹ Milan Lukić se vratio 14. juna 1992., oko 23:00 sata, kada ga je svjedok VG089 vidio kako čovjeku koji je sa svjedokom VG089 bio zatvoren u istoj ćeliji prijeti da će ga zaklati.¹⁹⁷⁰ Svjedok VG089 je ostao u MUP-u tri dana.¹⁹⁷¹ U svjedočenju je rekao da 14. juna 1992. nije ponovno vidio Milana Lukića.¹⁹⁷² U ranim jutarnjim satima 15. juna 1992., nakon što je u ćeliju dovedeno još muškaraca Muslimana, u nju je ušao Milan Lukić i tim muškarcima naredio da pjevaju "četničke pjesme".¹⁹⁷³ Osim toga, ispitivao je jednog čovjeka gdje mu je sin.¹⁹⁷⁴ Prema jednoj izjavi VG089, taj incident se odigrao 14. juna 1992., približno u 22:00 sata.¹⁹⁷⁵ Svjedok VG089 je ponovno vidio Milana Lukića u poslijepodnevnim satima 15. juna 1992. i 16. ili 17. juna 1992. godine.¹⁹⁷⁶

¹⁹⁶⁴ VG089, 17. septembar 2008., T. 1763; 1D47, str. 8; 1D48, str. 4.

¹⁹⁶⁵ VG089, 17. septembar 2008., T. 1763; 1D47, str. 8; 1D48, str. 4.

¹⁹⁶⁶ VG089, 17. septembar 2008., T. 1763-1764; 1D47, str. 8-9; 1D48, str. 4.

¹⁹⁶⁷ 1D47, str. 9; 1D48, str. 4.

¹⁹⁶⁸ VG089, 17. septembar 2008., T. 1765-1766, 1775, 1809-1810; 1D47, str. 9; 1D48, str. 4-5, 8; P104; P105.

¹⁹⁶⁹ VG089, 17. septembar 2008., T. 1767; 1D48, str. 5; P106.

¹⁹⁷⁰ 1D48, str. 6.

¹⁹⁷¹ VG089, 17. septembar 2008., T. 1766-1767, 1772, 1774-1775.

¹⁹⁷² VG089, 17. septembar 2008., T. 1767.

¹⁹⁷³ VG089, 17. septembar 2008., T. 1768.

¹⁹⁷⁴ VG089, 17. septembar 2008., T. 1768.

¹⁹⁷⁵ 1D48, str. 6.

¹⁹⁷⁶ VG089, 17. septembar 2008., T. 1769-1770, 1772-1773, 1774, 1791-1792; 1D47, str. 11-12; 1D48, str. 6-7.

539. Svjedok VG089 je Milana Lukića prvi put vidio 21. maja 1992. na dženazi Behije Zukić, ali tada nije znao da je to Milan Lukić.¹⁹⁷⁷ Svjedok VG089 je prije toga čuo da je Milan Lukić ubio Behiju Zukić.¹⁹⁷⁸ Tokom dženaze, u jednom trenutku su na groblje stigli jedan kamion i jedno manje vozilo.¹⁹⁷⁹ Milan Lukić je izašao iz automobila s drugim muškarcima Srbima, sakupio petnaestak Muslimana koji su odlazili sa dženaze i odvezao ih kamionom. Svjedok VG089 te osobe više nikad nije vidio.¹⁹⁸⁰ Poslije toga, u prvoj sedmici juna 1992. godine svjedok VG089 je s majkom čekao autobuse koji će ih odvesti u Makedoniju kada je stigao Milan Lukić u Passatu.¹⁹⁸¹ Tamo je bila i sestra Almira i Samira Derviševića. Milan Lukić joj je prišao i ona je Milana Lukića pozdravila oslovivši ga imenom.¹⁹⁸² Svjedok VG089 je stajao pored Milana Lukića i prepoznao ga je kao čovjeka koji je bio na dženazi Behije Zukić.¹⁹⁸³ Međutim, prema objema ranijim pismenim izjavama svjedoka VG089, Milan Lukić je ušao u autobus.¹⁹⁸⁴ Kada je Milan Lukić otišao, Mukadesa Dervišević, koja je s Milanom Lukićem išla u školu, rekla je svjedoku VG089 da je to bio Milan Lukić.¹⁹⁸⁵ Ubrzo potom su stigli autobusi.¹⁹⁸⁶ Milan Lukić je vozio za konvojem u Passatu, da bi u jednom trenutku zaustavio autobus u kojem je bio svjedok VG089. Svjedok VG089 je iz autobusa vidio Milana Lukića kako postrojava više muškaraca uz put. Autobus je zatim morao da se vrati u Višegrad.¹⁹⁸⁷

540. Svjedok VG089 je izjavio da zna da se taj incident odigrao 14. juna 1992. zato što je to bilo u vrijeme Evropskog fudbalskog prvenstva 1992. godine i zato što je te večeri na televiziji bila utakmica s Njemačkom koju je htio gledati.¹⁹⁸⁸ Tokom unakrsnog ispitivanja mu je rečeno da 14. juna 1992. nije bilo utakmice s

¹⁹⁷⁷ VG089, 17. septembar 2008., T. 1738, 1796; 1D47, str. 4.

¹⁹⁷⁸ VG089, 17. septembar 2008., T. 1735.

¹⁹⁷⁹ VG089, 17. septembar 2008., T. 1737-1738; 1D47, str. 4.

¹⁹⁸⁰ VG089, 17. septembar 2008., T. 1740; 1D47, str. 4.

¹⁹⁸¹ VG089, 17. septembar 2008., T. 1740-1742.

¹⁹⁸² VG089, 17. septembar 2008., T. 1743-1744.

¹⁹⁸³ VG089, 17. septembar 2008., T. 1743-1744, 1797-1798.

¹⁹⁸⁴ 1D47, str. 12-13; 1D48, str. 3.

¹⁹⁸⁵ 1D47, str. 12-13; 1D48, str. 3.

¹⁹⁸⁶ VG089, 17. septembar 2008., T. 1744-1745.

¹⁹⁸⁷ VG089, 17. septembar 2008., T. 1746-1747; 1D48, str. 3.

¹⁹⁸⁸ 1D48, str. 2.

Njemačkom, nego da je Njemačka igrala 12., 15., 18. i 21. juna 1992. godine.¹⁹⁸⁹ Svjedok VG089 je izjavio da ne može sa sigurnošću reći da je Njemačka igrala te večeri.¹⁹⁹⁰ On je samo želio da kaže da su se ti događaji odigrali tokom Evropskog fudbalskog prvenstva, tokom kojeg je on navijao za Njemačku.¹⁹⁹¹ On je u svjedočenju rekao da mu se 14. juni 1992. između ostalog usjekao u pamćenje i zato što je njegova majka toga dana prestala da radi.¹⁹⁹² Odbrana Milana Lukića je svjedoka VG089 takođe suočila s njegovom izjavom da je 14. juni 1992. bila nedjelja.¹⁹⁹³ Svjedok VG089 je rekao da se ne sjeća koji je to tačno bio dan, a kad su ga ponovo pitali koji je to bio dan, rekao je da je to bila subota.¹⁹⁹⁴

(c) Mirsada Kahrیمان

541. Mirsada Kahrیمان prije rata nije znala Milana Lukića. Prvi put ga je sreala na mostu na Drini, kada joj se on predstavio imenom, rekao joj da ima 25 godina i "da je došao Muslimane da kolje".¹⁹⁹⁵ Milan Lukić je na sebi imao vojnu uniformu i oko rukava traku s oznakom na kojoj su bila dva bijela orla.¹⁹⁹⁶ Mirsada Kahrیمان je prije rata znala Sredoja Lukića. Premda nikad nije imala kontakta sa Sredojem Lukićem, prije početka rata ga je viđala dva do tri puta dnevno.¹⁹⁹⁷

542. Mirsada Kahrیمان je 18. maja 1992. bila svjedok događaja vezanih za ubistvo "Behke" Zukić, njene prve komšinice, koje su počinili Milan Lukić i Sredoje Lukić. Vidjela je i kad je Milan Lukić ukrao crvenog Passata Behije Zukić.¹⁹⁹⁸ Mirsada Kahrیمان je odlučno tvrdila da je Milan Lukić ubio "Behku" Zukić i da je Sredoje Lukić bio prisutan kada je ona ubijena.¹⁹⁹⁹ Tokom

¹⁹⁸⁹ 1D92.

¹⁹⁹⁰ VG089, 17. septembar 2008., T. 1785, takođe je izjavio da nije znao engleski kada je dao pismene izjave, neko je prevodio i svjedok VG089 nije znao šta te osobe govore.

¹⁹⁹¹ VG089, 17. septembar 2008., T. 1786.

¹⁹⁹² VG089, 17. septembar 2008., T. 1784-1785.

¹⁹⁹³ 1D48, str. 2.

¹⁹⁹⁴ VG089, 17. septembar 2008., T. 1787.

¹⁹⁹⁵ Mirsada Kahrیمان, 29. avgust 2008., T. 803-804, 834; P34, str. 3.

¹⁹⁹⁶ Mirsada Kahrیمان, 29. avgust 2008., T. 804.

¹⁹⁹⁷ Mirsada Kahrیمان, 29. avgust 2008., T. 805.

¹⁹⁹⁸ Mirsada Kahrیمان, 29. avgust 2008., T. 806-808; P34, str. 4; P35, str. 2-3; 1D23, str. 4.

¹⁹⁹⁹ Mirsada Kahrیمان, 29. avgust 2008., T. 810.

unakrsnog ispitivanja se složila da nije vidjela Milana Lukića kako puca u Behiju Zukić, ali kada je ušla u kuću "Behke" Zukić, vidjela je Milana Lukića kako drži pušku i "da je držao obarač na prekidaču".²⁰⁰⁰ Milan Lukić ju je odgurnuo, govoreći joj da gleda svoja posla i da je ona sljedeća na redu.²⁰⁰¹ Tokom tog incidenta Milan Lukić je bio u vojnoj odjeći sa "oznakom Bijelih orlova" našivenom na rukavu.²⁰⁰² Sredoje Lukić je na sebi imao istu vrstu vojne odjeće kao i Milan Lukić i pušku o ramenu.²⁰⁰³

543. Mirsada Kahrیمان je vidjela Milana Lukića i Sredoja Lukića kako "nose četničku zastavu s mrtvačkom glavom".²⁰⁰⁴ Osim toga, od 18. maja 1992. nadalje, viđala je Milana Lukića kako vozi crveni Passat "Behke" Zukić.²⁰⁰⁵ Milan Lukić je ponekad vozio taj crveni Passat s istaknutom crnom četničkom zastavom.²⁰⁰⁶

544. Suprug Mirsade Kahrیمان je ubijen 10. juna 1992. godine.²⁰⁰⁷ U danima od 10. do 14. juna 1992., u nastojanju da organizuje dženazu za supruga, prelazila je i po šest puta stari most u Višegradu.²⁰⁰⁸ Svaki put kad bi tokom tog perioda prešla most vidjela bi kod mosta parkiran crveni Passat.²⁰⁰⁹ Ona je nadalje izjavila sljedeće: "Svaki put kad bih prolazila mostom, viđala bih na njemu Milana Lukića, Sredoja Lukića i Mitra Vasiljevića, često kako ubijaju ljude."²⁰¹⁰ Dana 11. juna 1992. gledala je Milana Lukića kako se dovezao na most u crvenom Passatu i, zajedno s još nekoliko Srba, u 20 minuta ubio 49 ljudi.²⁰¹¹ Prema izjavi Mirsade Kahrیمان, sljedećeg dana, 14. juna 1992. dogodilo se sljedeće:

Krenula sam u njihovu glavnu komandu na Bikavcu. Jedan od komandanata mi je rekao da muža ne mogu sahraniti i da će to uraditi Srbi jer Muslimani nisu dužni sahraniti svoje mrtve. [...] Kada sam došla svojoj kući našla sam svekra koji mi je rekao: "Što si ti došla, oni su sve istjerali i što nisi ostala."

²⁰⁰⁰ Mirsada Kahrیمان, 29. avgust 2008., T. 842.

²⁰⁰¹ P34, str. 4.

²⁰⁰² Mirsada Kahrیمان, 29. avgust 2008., T. 807.

²⁰⁰³ Mirsada Kahrیمان, 29. avgust 2008., T. 807.

²⁰⁰⁴ Mirsada Kahrیمان, 29. avgust 2008., T. 820-821.

²⁰⁰⁵ Mirsada Kahrیمان, 29. avgust 2008., T. 821; P34, str. 4; 1D23, str. 8.

²⁰⁰⁶ Mirsada Kahrیمان, 29. avgust 2008., T. 821-822.

²⁰⁰⁷ Mirsada Kahrیمان, 29. avgust 2008., T. 847-848.

²⁰⁰⁸ Mirsada Kahrیمان, 29. avgust 2008., T. 810.

²⁰⁰⁹ Mirsada Kahrیمان, 29. avgust 2008., T. 810.

²⁰¹⁰ P34, str. 6.

²⁰¹¹ P34, str. 6; 1D23, str. 8.

Ja sam rekla da sam došla da vidim što su oni njih istjerali. U tom trenutku su se začula škripa kočnica od auta. Ja sam izašla pred vrata i ugledala crvenog "pasata" iz kojeg je izašao Milan Lukić. Kada me je ugledao, rekao mi je da dođem do auta da mi nešto kaže. Ja sam mu rekla da on meni nema šta da kaže i otrgnula mu se iz ruku. Potrčala sam u pravcu uvale u blizini kuće. Pucao je i trčao za mnom, ali me nije pogodio. Odustao je od dalje potjere za mnom, a mom svekru je rekao "biće moja ona i djeca, il' Božja".²⁰¹²

545. Mirsada Kahrیمان se skrivala oko sat vremena i potom je prenoćila u naselju Vučine.²⁰¹³ Sljedećeg jutra, odnosno 15. juna 1992. godine, vratila se kući i zatekla zgarište.²⁰¹⁴ Vidjela je takođe svekrov leš.²⁰¹⁵ Milan Lukić je bio ispred kuće i pozvao je po imenu, ali ona se okrenula i otrčala u šumu. Milan Lukić je opet pucao u nju, ali je nije pogodio.²⁰¹⁶

546. Svekrva Mirsade Kahrیمان je prije tog događaja Mirsadu Kahrیمان prijavila za odlazak iz Višegrada konvojem autobusa u organizaciji Crvenog krsta.²⁰¹⁷ Tokom priprema za odlazak i kad su se putnici već ukrcali u autobus, Milan Lukić je pokušao da interveniše. Svjedokinja je ispričala sljedeće:

Pred ulazak u autobus neko iz Crvenog krsta čitao je spisak nas koji smo se namjeravali iseliti. Kada je čuo moje ime, Milan Lukić je rekao da mu je ta žena potrebna. Veselin Vucelja, pripadnik srpske TO je prepravio moje ime na spisku i rekao jednom čovjeku iz Crvenog krsta da pročita pod tim novim imenom. Kada smo ušli u autobus, Lukić je ušao među nas i pitao: "Ima li koja da bi se udala za mene?" Niko mu nije ništa odgovorio. Onda je on rekao: "Da mi nije žao ove djece ja bi vas sviju poslao prema Žepi." Kada me je ugledao u autobusu, rekao je: "Ti, Kahrimanušo, moraš sa mnom." Tome se suprotstavio Veselin Vucelja, koji je Lukiću rekao: "Ne može ona ići s vama, ona je majka sa dvoje djece." Nakon toga Lukić i Vucelja su izašli napolje. Autobusi i dva kamiona su pošli u 12,00 sati iz grada.²⁰¹⁸

547. U dodatnoj pismenoj izjavi iz avgusta 2008., Mirsada Kahrیمان je objasnila da su se pripreme za polazak konvoja vršile 14. juna 1992. a ne 15. juna 1992. godine.²⁰¹⁹ Ona je tada, 14. juna 1992., vidjela Milana Lukića koji joj je,

²⁰¹² 1D23, str. 10.

²⁰¹³ Mirsada Kahrیمان, 29. avgust 2008., T. 850-851.

²⁰¹⁴ 1D23, str. 10.

²⁰¹⁵ P34, str. 6; 1D23, str. 10.

²⁰¹⁶ P34, str. 6.

²⁰¹⁷ P34, str. 7; 1D23, str. 11.

²⁰¹⁸ 1D23, str. 11.

²⁰¹⁹ P35, str. 3.

kada je prozvana, rekao da stane sa strane.²⁰²⁰ Mirsada Kahrیمان se sutradan, 15. juna 1992., ukrkala u autobus i otišla iz Višegrada.²⁰²¹

548. Mirsada Kahrیمان je posljednji put vidjela Sredoja Lukića 14. juna 1992. godine.²⁰²² Milana Lukića je posljednji put vidjela prije polaska konvoja autobusa 15. juna 1992. godine.²⁰²³

549. Dragan Tomić je išao u konvoju autobusa kao pratnja.²⁰²⁴ Kada se konvoj približio Kaljini, Srbi su iz te grupe izdvojili 62 muškarca od 18 do 65 godina starosti.²⁰²⁵ Mirsada Kahrیمان je izjavila da su ti muškarci odvedeni i da nikad nije saznala šta se s njima dogodilo.²⁰²⁶

550. Mirsada Kahrیمان je poznavala Ferida Spahića. Poznavala je i čovjeka po imenu "Žuća". U svjedočenju je rekla da nijedan od njih nije bio u autobusu koji je 15. juna 1992. krenuo iz Višegrada.²⁰²⁷

5. Činjenični zaključci u vezi s incidentom u Pionirskoj ulici

(a) Osporavanje postojanja incidenta u Pionirskoj ulici od strane odbrane

551. Odbrana Milana Lukića je putem vještaka Martina McCoya, Benjamina Dimasa, Stephena O'Donnella i Clifforda Jenkinsa osporavala da je 14. juna 1992. došlo do paljevine. Njihovi zaključci zasnivaju se na obilasku mjesta događaja u januaru 2009. i pregledu izjava svjedoka.²⁰²⁸

552. Sva trojica vještaka - Martin McCoy, Benjamin Dimas i Stephen O'Donnell – zaključili su da ne postoji mogućnost da je u donjoj prostoriji u kući Adema Omeragića došlo do požara velikog intenziteta. Međutim, oni su također priznali da ta lokacija, poslije 16 godina, pokazuje znakove značajnog propadanja,

²⁰²⁰ P35, str. 3.

²⁰²¹ Mirsada Kahrیمان, 29. avgust 2008., T. 850; P35, str. 3.

²⁰²² Mirsada Kahrیمان, 29. avgust 2008., T. 812.

²⁰²³ Mirsada Kahrیمان, 29. avgust 2008., T. 812; P34, str. 7; P35, str. 3; 1D23, str. 10.

²⁰²⁴ 1D23, str. 11.

²⁰²⁵ 1D23, str. 11.

²⁰²⁶ 1D23, str. 12.

²⁰²⁷ Mirsada Kahrیمان, 29. avgust 2008., T. 851.

²⁰²⁸ V. gore, odjeljak II.G.2(b).

posebno uslijed velike vlage u toj prostoriji, mogućeg korištenja lokacije u međuvremenu i klimatskih uslova. Osim toga, premda su ti vještaci stavili težište na ono što su smatrali nepostojanjem značajnih oštećenja uzrokovanih vatrom, tokom unakrsnog ispitivanja su dopustili mogućnost postojanja oštećenja uzrokovanih vatrom na određenim mjestima u prostoriji. Stephen O'Donnell je takođe izjavio da postoji mogućnost da je u toj prostoriji eksplodirala eksplozivna naprava, kao i da je, sudeći po rasporedu tragova pogodaka na zidu, moguće da je u trenutku eksplozije u prostoriji bilo mnogo ljudi. Pretresno vijeće ne uzima u obzir zaključke Clifforda Jenkinsa u vezi s izbijanjem požara do kojih je on došao pregledom građevinskog objekta jer, kao što se vidi iz dokaza koji su putem njega pribavljeni, on nije stručnjak za istrage požara i paljevine.

553. Martin McCoy je izjavio da su zaključci koje je moguće izvesti tim manje pouzdani što se kasnije sprovede istraga na mjestu zločina. Pretresno vijeće prihvata taj stav. Pretresno vijeće takođe primjećuje da su ti vještaci tokom unakrsnog ispitivanja dopustili tako širok spektar mogućnosti i modifikacija svojih prvobitnih zaključaka da su njihovi opšti zaključci o nepostojanju požara u skladu s navodima tužilaštva praktički izgubili svako utemeljenje. Značajno je da su se ti vještaci složili s tužilaštvom da je moguće da je bilo paljevine. Pretresno vijeće se stoga uvjerilo da dokazi pribavljeni putem njih ne dovode u sumnju dokaze tužilaštva da je u kući Adema Omeragića bilo paljevine.

(b) Dokazi tužilaštva u vezi s tim događajima

554. Svjedoci VG013, VG018, VG038, VG078, VG084, VG101 i VG115 svjedočili su o događajima koji su se odigrali 14. juna 1992. godine.²⁰²⁹ Huso Kurspahić je svjedočio o onome što mu je o tim događajima ispričao otac, Hasib Kurspahić.²⁰³⁰ Hasib Kurspahić je o tome što ste dogodilo govorio u jednom televizijskom intervjuu.

²⁰²⁹ V. gore, odjeljak II.G.1.

²⁰³⁰ *Ibid.*

555. Na osnovu dokaza pribavljenih putem svjedoka VG013, VG018, VG038, VG078, VG084, VG101 i Huse Kurspahića, Pretresno vijeće se uvjerilo da je, nakon što je grupa iz Koritnika iz centra Višegrada došla u kuću Jusufa Memića u Pionirskoj ulici, stigla jedna grupa muškaraca i oduzela im vrijedne predmete. Pretresno vijeće se, na osnovu dokaza dobijenih od svjedokinja VG013, VG018 i VG101, takođe uvjerilo da su žene i djeca odvojeni od grupe iz Koritnika i pretreseni dogola. Vijeće se takođe, na osnovu dokaza dobijenih od svjedokinja VG013, VG018, VG078 i VG101, uvjerilo da je više žena, među kojima Jasmina Vila, Ifeta Kurspahić i Mujesira Kurspahić, odvedeno iz te kuće i da su kasnije vraćene. Plakale su i neke od njih su rekle da su silovane.

556. Pretresno vijeće se takođe uvjerilo da su ti muškarci potom otišli iz te kuće i da su se vratili kasnije te večeri. Pretresno vijeće zaključuje, na osnovu dokaza dobijenih od svjedoka VG013, VG018, VG038, VG078, VG084, VG101 i Huse Kurspahića, da su ti naoružani muškarci naredili grupi iz Koritnika da iz kuće Jusufa Memića ode u kuću Adema Omeragića. Vijeće takođe zaključuje da je grupi iz Koritnika rečeno da je to premještanje potrebno radi njihove bezbjednosti.

557. Na osnovu dokaza dobijenih od svjedoka VG018, VG084, VG013 i VG038, Pretresno vijeće se uvjerilo da je grupa iz Koritnika odvedena iz kuće Jusufa Memića u jednu prostoriju u prizemlju kuće Adema Omeragića, čija su vrata potom zatvorena.

558. Približno pola sata poslije zatvaranja vrata, vrata su se otvorila, u prostoriju je ubačena eksplozivna naprava i tepih je smjesta planuo. Svjedokinja VG013 je jedina vidjela kada je eksplozivna naprava ubačena u prostoriju. Prema onome što je Hasib Kurspahić rekao Husi Kurspahiću, došlo je do eksplozije koja mu je omogućila da pobjegne. Pretresno vijeće takođe napominje da je svjedok VG084 u jednoj od svojih pismenih izjava rekao da je vidio kada su se otvorila vrata prostorije i kada je u nju ubačena ručna bomba, da je u kasnijim izjavama govorio o tome da je čuo eksploziju i vidio plamen, kao i vatru kako se širi

prostorijom. Pretresno vijeće smatra tu nedosljednost u dokazima dobijenim od svjedoka VG084 manje značajnom i zaključuje da je došlo do eksplozije, nakon koje je VG084 vidio plamen.

559. Svi svjedoci koji su bili u toj prostoriji sjećaju se kako ju je brzo zahvatio plamen i kako je sve gorjelo. Pretresno vijeće podsjeća, na primjer, na riječi kojima je svjedokinja VG018 opisala visok plamen koji se dizao kao da "dolazi iz plinske boce".²⁰³¹ Pretresno vijeće takođe napominje da su, prema svjedočenju svjedokinje VG013, tepisi u toj prostoriji bili natopljeni nečim ljepljivim, što je snažno zaudaralo i gušilo ljude, i da se svjedok VG038, kada je opisivao vatru koja je poslije planula, prisjetio da je dim zaudarao na boju ili terpentini. Svjedokinja VG013 se sjeća vriske ljudi u prostoriji dok se vatra širila. Nakon što su pobjegli, svjedoci VG018, VG084, VG013 i VG038 i dalje su čuli jauke onih koji su ostali u prostoriji. Prema svjedočenju svjedokinje VG013, ona je, nakon što je pobjegla, s mjesta u potoku na kojem se skrivala gledala kuću kako gori.

560. Pretresno vijeće se, na osnovu dokaza dobijenih od svjedoka VG013 i VG038, uvjerilo da je na pod prostorije nanesa tvar koja je imala funkciju katalizatora vatre. Pretresno vijeće se takođe, na osnovu dokaza dobijenih od svih svjedoka, uvjerilo da se taj katalizator zapalio kada je u tu donju prostoriju u kući Adema Omeragića ubačena eksplozivna naprava, kao i da je požar zahvatio cijelu prostoriju i ljude u njoj.

561. Prema iskazima svjedoka VG013, VG018, VG038 i VG084, u toj prostoriji je prije njihovog bjekstva eksplodirala bomba ili eksplozivna naprava. To je dovelo do ranjavanja svjedoka VG018, VG084 i VG013. Premda, po svemu sudeći, nije potpuno jasno kroz koji su od dva prozora u prostoriji ti svjedoci pobjegli, Pretresno vijeće to nepodudaranje smatra manje značajnim i zaključuje da ono ne utiče na vjerodostojnost njihovih iskaza u vezi s paljevinom i njihovim bjekstvom iz kuće Adema Omeragića. Pretresno vijeće nadalje napominje da su, prema dokazima dobijenim od svjedoka VG018, VG084, VG013 i VG038,

²⁰³¹ V. gore, par. 371.

muškarci spolja pucali po prozorima kuće i u ljude koji su pokušavali pobjeći. Svjedokinja VG101 je s mjesta na kojem se skrivala čula pucnjavu. Hasib Kurspahić se sjetio muškaraca koji su pucali u ljude koji su pokušavali pobjeći i u televizijskom intervjuu je izjavio da su u njega pucali dok je bježao. Isto tako, svjedokinja VG03 je bježeći zadobila strijelne rane.

562. Pretresno vijeće se, na osnovu dokaza dobijenih od svjedoka VG018, VG084, VG013 i VG038, uvjerilo da je u prostoriju po izbijanju vatre ubačena još najmanje jedna eksplozivna naprava, kao i da su napolju stajali muškarci koji su pucali u ljude koji su pokušavali pobjeći iz kuće.

563. Pretresno vijeće nadalje napominje da je svjedokinja VG115 u pismenoj izjavi iz 2000. rekla da je, idući prema svojoj kući u Pionirskoj ulici, vidjela kako grupu iz Koritnika tjeraju u kuću Adema Omeragića, kao i ljude oko kuće koji su u kuću ubacivali zapaljiva sredstva, među kojima ručne bombe i benzin. Pretresno vijeće prima na znanje tvrdnju svjedokinje da je u tom trenutku požurila kući, odakle je još duže od sat vremena slušala paljbu i krike.²⁰³²

564. Između te pismene izjave i drugih dokaza pribavljenih putem svjedokinje VG115 postoji znatno nepodudaranje. U svjedočenju pred Pretresnim vijećem svjedokinja VG115 je izjavila da je išla Pionirskom ulicom u vrijeme kada je grupa iz Koritnika, dolazeći iz centra Višegrada, ušla u Pionirsku ulicu. Izjavila je da je vidjela Milana Lukića, Sredoja Lukića i Mitra Vasiljevića s nogom u gipsu i na bijelom konju, kako sprovode tu grupu ulicom. Kada su je pitali da li je s tog mjesta na ulici vidjela još nešto, svjedokinja VG115 je rekla jedino da su "[l]judi [...] odvedeni naviše uz Pionirsku". U svjedočenju na suđenju u predmetu *Vasiljević*, kao i pred ovim Pretresnim vijećem, svjedokinja VG115 je izjavila da je već bila kod kuće najmanje pola sata do sat i po prije nego što se u kući Adema Omeragića nešto počelo događati, što se moglo zaključiti po zvuku eksplozija, paljbi i kricima.²⁰³³

²⁰³² V. gore, par. 374.

²⁰³³ V. gore, par. 374.

565. Po svemu sudeći, u dokazima dobijenim od svjedokinje VG115 ima preuveličavanja. Pretresno vijeće zaključuje da svjedokinja VG115 zapravo nije vidjela kada su grupu iz Koritnika utjerali u kuću Adema Omeragića. Vijeće takode zaključuje da ona zapravo nije vidjela muškarce kako u kuću Adema Omeragića ubacuju benzin i ručne bombe. Međutim, Pretresno vijeće se uvjerilo da je svjedokinja VG115 iz svoje kuće u Pionirskoj ulici čula paljbu, eksploziju i krike, kao i da je iz svoje kuće mogla vidjeti svjetlost koju je stvarala vatra. Pretresno vijeće će razmatrati samo taj dio dokaza u vezi s incidentom u Pionirskoj ulici dobijenih od ove svjedokinje.

566. Pri utvrđivanju smrtno stradalih u požaru u kući Adema Omeragića 14. juna 1992. Pretresno vijeće uzima u obzir sljedeće: neopovrgnute dokaze da je u kući Adema Omeragića 14. juna 1992. bio požar; neopovrgnute dokaze da je 14. juna 1992. više osoba utjerano u kuću Adema Omeragića, koja je potom zapaljena, kao i izjave i iskaze preživjelih, koje potkrepljuju drugi svjedoci.

567. Pretresno vijeće podsjeća na to da je odbilo usmenu molbu tužilaštva za izmjenu Optužnice, tako da će na osnovu dokaza razmatrati da li je dokazana smrt svake od osoba navedene na spisku u Dodatku A Optužnici.²⁰³⁴ Pretresno vijeće se time bavi u paragrafima koji slijede. Pretresno vijeće zaključuje da se grupa iz Koritnika sastojala isključivo od civila muslimanske nacionalnosti, od kojih je većina bila iz malog sela Koritnik. Vijeće se van razumne sumnje uvjerilo da je u paljevini u kući Adema Omeragića 14. juna 1992. život izgubilo sljedećih 59 osoba: Mula Ajanović, Adis Delija, Ajnija Delija, Jasmina Delija, Hasena, prezime nepoznato, Tima Jašarević/Velić, Hajra Jašarević/Halilović, Meho Jašarević/Halilović, Mujo Jašarević/Halilović, Aiša Kurspahić, Aida Kurspahić, Ajka Kurspahić, Alija Kurspahić, Almir Kurspahić, Bećar Kurspahić, Bisera Kurspahić, Bula Kurspahić, Džheva Kurspahić, Enesa Kurspahić, Kurspahić (ime nepoznato), Hasa Kurspahić, Hajrija Kurspahić, Halida Kurspahić, Hana/Hasiba Kurspahić, Hasan Kurspahić, Hata Kurspahić, Ifeta Kurspahić, Igbala Kurspahić, Ismet Kurspahić, Ismeta Kurspahić, Izeta Kurspahić, Kada Kurspahić/Sehić,

²⁰³⁴ V. gore, par. 391.

Maida Kurspahić, Medina Kurspahić, Medo Kurspahić, Mejra Kurspahić, Mina Kurspahić, Mirela Kurspahić, Mujesira Kurspahić, Munevera Kurspahić, Munira Kurspahić (stara 55 godina), Osman Kurspahić, Pašija Kurspahić, Ramiza Kurspahić, Sabiha Kurspahić, Sadeta Kurspahić, Safa Kurspahić, Sajma Kurspahić, Šejla Kurspahić, Seniha Kurspahić, Sumbula Kurspahić, Vahid Kurspahić, Fazila Memišević, Redžo Memišević, Rabija Sadiković, Faruk Šehić, Haraga Šehić, Nurka Velić i Jasmina Vila.

568. Pretresno vijeće se nije van razumne sumnje uvjerilo da su sljedeće osobe navedene na spisku u Dodatku A Optužnici izgubile život 14. juna 1992. u paljevini u kući Adema Omeragića: Aner Kurspahić, Hasnija Kurspahić, Munira Kurspahić (stara 12 godina), Šaha Kurspahić i Enver Šehić. Nadalje, Pretresno vijeće se uvjerilo da su Latifa Kurspahić, Lejla Kurspahić i Meva Kurspahić žive.

569. Pretresno vijeće zaključuje da je 14. juna 1992., ili približno tog datuma, grupa naoružanih muškaraca utjerala najmanje 66 civila muslimanske nacionalnosti u kuću Adema Omeragića u Pionirskoj ulici. Vijeće se van razumne sumnje uvjerilo da su ti naoružani muškarci poslije toga zapalili tu kuću i u nju ubacili ručne bombe i da je posljedica toga bila smrt najmanje 59 civila muslimanske nacionalnosti.

(c) Osporavanje prisustva Mitra Vasiljevića u Pionirskoj ulici 14. juna 1992. od strane odbrane

570. Pretresno vijeće podsjeća da je odbrana Milana Lukića predočila istoriju bolesti iz bolnice u Užicu, bilješku iz registra pacijenata bolnice u Užicu i bilješku iz registra pacijenata Zdravstvenog centra u Višegradu.²⁰³⁵ Bilješka iz registra Zdravstvenog centra u Višegradu je uvrštena u spis, premda nije prevedena na jedan od radnih jezika Međunarodnog suda. Do toga je došlo omaškom. S obzirom na to da nema prijevoda, Pretresno vijeće tom dokumentu ne može pridati nikakvu težinu. Pretresno vijeće na ovom mjestu napominje da je obaveza

²⁰³⁵ 1D38.1; 1D38.6; 1D39.

strana u postupku da se postaraju da za svaki dokument na koji se namjeravaju pozvati dostave prijevod na jedan od dva radna jezika Međunarodnog suda.

571. Pretresno vijeće napominje da je pomenuta dokumentacija dostavljena kako bi se osporila vjerodostojnost svjedoka tužilaštva, koji su Milana Lukića i Sredoja Lukića identifikovali kao osobe prisutne tokom incidenta u Pionirskoj ulici. Prema odbrani Milana Lukića, s obzirom na to da je Pretresno vijeće u predmetu *Vasiljević* presudilo u prilog alibiju Mitra Vasiljevića, "svjedoci koji su 14. juna 1992. prepoznali Milana Lukića na mjestu zločina u Pionirskoj zajedno s Mitrom Vasiljevićem, POSLIJE vremena kada je Vasiljević slomio nogu, ili griješe ili lažu", što "dovodi u sumnju i njihovu identifikaciju Milana Lukića kao prisutnog".²⁰³⁶

572. Pretresno vijeće takođe podsjeća na dokaze dobijene od dr Nigela Rabyja da slomljeni ud na rendgenskom snimku iz 1992. godine, koji je Mitar Vasiljević dostavio tokom suđenja u svom predmetu, ne odgovara rendgenskom snimku noge Mitra Vasiljevića iz 2001. godine. Pretresno vijeće prihvata dokaze dobijene od Nigela Rabyja i zaključuje da rendgenski snimak iz 1992. godine zapravo nije rendgenski snimak noge Mitra Vasiljevića. Što se tiče ostale medicinske dokumentacije koju su u ovom predmetu predočile odbrana Milana Lukića i odbrana Sredoja Lukića, Pretresno vijeće zaključuje da tužilaštvo nije predočilo nikakve dokaze da je ta medicinska dokumentacija krivotvorena ili da se njome manipuliralo. Međutim, Pretresno vijeće je većinom glasova, uz protivni glas sudije Robinsona, zaključilo da činjenica da rendgenski snimak iz 1992. godine, suprotno tvrdnji Mitra Vasiljevića da je to snimak njegove noge, zapravo nije snimak njegove noge, predstavlja čvrstu osnovu za izvođenje razumnog zaključka da je on pribavio i ponudio kao dokaz lažni rendgenski snimak kako bi potkrijepio lažni alibi. Pretresno vijeće stoga većinom glasova, uz protivni glas sudije Robinsona, zaključuje da je time dovedena u pitanje vjerodostojnost druge medicinske dokumentacije koju je Mitar Vasiljević pribavio tokom suđenja u

²⁰³⁶ Završni pretresni podnesak Milana Lukića, par. 139-140 (naglasak u originalu).

svom predmetu u prilog svom alibiju i koju su odbrana Milana Lukića i odbrana Sredoja Lukića predočile u ovom postupku.

573. Nekoliko svjedoka tužilaštva kaže da je Mitar Vasiljević bio prisutan tokom pljačke, premještanja ljudi i paljevine.²⁰³⁷ Pretresno vijeće napominje da su svjedokinje VG078 i VG101 odranije poznavale Mitra Vasiljevića. S obzirom na mjesta s kojih su svjedokinje VG078 i VG101 mogle posmatrati Mitra Vasiljevića i činjenicu da je bilo dovoljno svjetla za takvo posmatranje, Pretresno vijeće većinom glasova, uz protivni glas sudije Robinsona, zaključuje da su dokazi dobijeni od svjedokinja VG078 i VG101 u vezi s prisustvom Mitra Vasiljevića u Pionirskoj ulici tokom premještanja vjerodostojni.

574. Svjedok VG038 je znao Mitra Vasiljevića kao konobara u restoranu "Panos" i hotelu "Vilina Vlas". Jedan od članova porodice svjedoka VG038 je radio s Mitrom Vasiljevićem. Na osnovu njegovog solidnog ranijeg poznavanja Mitra Vasiljevića, Pretresno vijeće se uvjerilo u vjerodostojnost dokaza pribavljenih putem svjedoka VG038, prema kojima je Mitar Vasiljević prisustvovao pljački u kući Jusufa Memića, tokom koje je stajao napolju pored prozora te kuće. Svjedok VG038 je u svjedočenju rekao da je tokom premještanja prepoznao Mitra Vasiljevića po šeširu i uniformi koju je nosio ranije toga dana. Pretresno vijeće većinom glasova, uz glas protiv sudije Robinsona, zaključuje da je svjedok bio u stanju da prepozna Mitra Vasiljevića i zaključuje da je Mitar Vasiljević prisustvovao premještanju.

575. Svjedokinja VG013 je takođe poznavala Mitra Vasiljevića od ranije. U pismenoj izjavi iz 2008. godine svjedokinja VG013 je izjavila da je grupi iz Koritnika, nedugo po njenom dolasku u Višegrad, "neki vojnik" rekao da ode u Pionirsku ulicu. U svjedočenju na suđenju u predmetu *Vasiljević*, što se tiče osoba koje su izdale taj nalog, pomenula je imena Brana Tešović i Božo Tešević. Međutim, u iskazu svjedokinje VG013 u ovom predmetu Mitar Vasiljević se pojavljuje ranije, kao osoba koja je ispred novog hotela naložila grupi da ode u

²⁰³⁷ V. gore odjeljak II.G.2(a).

Pionirsku ulicu. Pretresno vijeće, uz protivan glas sudije Robinsona ne smatra da je ta nedosljednost dovoljno značajna da bi dovela u pitanje vjerodostojnost svjedokinje VG013 u vezi s njenom tvrdnjom da je Mitar Vasiljević bio prisutan tokom pljačke, kao i kod kuće Adema Omeragića tokom paljevine. Štaviše, većina Pretresnog vijeća napominje, uz protivan glas sudije Robinsona, da je svjedokinja VG013 veoma dosljedno izjavljivala da je Mitar Vasiljević bio kod kuće Adema Omeragića tokom paljevine. Pretresno vijeće stoga, na osnovu dokaza pribavljenih putem svjedokinje VG013, većinom glasova, uz protivan glas sudije Robinsona, zaključuje da je Mitar Vasiljević 14. juna 1992. bio kod kuće Adema Omeragića u Pionirskoj ulici, tokom paljevine.

576. Svjedokinja VG115 je u svjedočenju rekla da se vraćala kući Pionirskom ulicom kada je vidjela Mitra Vasiljevića s nogom u gipsu na bijelom konju, zajedno s Milanom Lukićem i Sredojem Lukićem. Muškarci su sprovodili grupu iz Koritnika Pionirskom ulicom. Pretresno vijeće napominje da nijedan drugi svjedok nije u svjedočenju rekao da je vidio Mitra Vasiljevića na bijelom konju. Vijeće smatra da bi čovjek na bijelom konju bio upadljiv, tim prije što bi zbog toga što je na konju bio na većoj visini od grupe ljudi koji su svi išli pješke. Pretresno vijeće takođe napominje da se ni u jednom drugom svjedočenju ne pominje da je Mitar Vasiljević imao nogu u gipsu. Pretresno vijeće napominje da nijedna preživjela osoba u svom opisu fizičkog izgleda Mitra Vasiljevića ne pominje njegovu nogu u gipsu. Pretresno vijeće smatra da bi takvo što zasigurno privuklo pažnju osoba koje su tamo vidjele Mitra Vasiljevića. Pretresno vijeće takođe podsjeća da je svjedok VG084 izjavio da u Pionirskoj ulici toga dana nije bilo bijelog konja. Vijeće takođe napominje da je svjedokinja VG115 u svjedočenju na suđenju u predmetu *Vasiljević* izjavila da je Mitra Vasiljevića s nogom u gipsu prvi put vidjela ujesen 1992. godine, možda u septembru ili oktobru. S obzirom na te faktore, Pretresno vijeće zaključuje da prikaz događaja svjedokinje VG115 u tom pogledu nije vjerodostojan.

577. Konačno, razmotrivši dokaze pribavljene putem svjedoka VG013, VG038, VG078 i VG101, Pretresno vijeće se većinom glasova, uz protivan glas sudije

Robinsona, uvjerilo da je Mitar Vasiljević 14. juna 1992. zaista bio u Pionirskoj ulici, tokom pljačke, premještanja i paljenja kuće Adema Omeragića. Pretresno vijeće jednoglasno zaključuje da odbrana Milana Lukića i odbrana Sredoja Lukića nisu uspjele osporiti vjerodostojnost svjedoka koji su identifikovali Milana Lukića i Sredoja Lukića kao osobe prisutne tokom događaja u vezi s Pionirskom ulicom.

(d) Dokazi tužilaštva u vezi s prisustvom, djelima i ponašanjem Milana Lukića i Sredoja Lukića

578. Osam svjedoka tužilaštva svjedočilo je u vezi sa slijedom događaja 14. juna 1992., uključujući paljevinu i ubijanje u kući Adema Omeragića, do kojih je taj slijed događaja doveo. Od tih svjedoka, šest ih je bilo u grupi iz Koritnika, jedan je sin Hasiba Kurspahića, koji je preživio požar. Osim toga, prema iskazu svjedokinje VG115, ona je bila svjedok određenih događaja u vezi s incidentom jer se tada vraćala kući Pionirskom ulicom i poslije je te događaje posmatrala iz svoje kuće.

(i) Dolazak grupe iz Koritnika u Pionirsku ulicu

579. Pretresno vijeće podsjeća na svjedočenje svjedokinje VG115 prema kojem je ona, dok je išla Pionirskom ulicom prema svojoj kući, vidjela Milana Lukića i Sredoja Lukića kako grupu iz Koritnika iz pravca centra Višegrada sprovode tom ulicom, i prema kojem je tamo bio i Mitar Vasiljević s nogom u gipsu, jašući na bijelom konju. No ni u jednom od prikaza događaja koje su dali svjedoci VG013, VG018, VG038, VG078, VG084, VG101 i Huso Kurspahić ne pominje se da su Milan Lukić i Sredoje Lukić bili prisutni dok se grupa kretala Pionirskom ulicom iz pravca centra Višegrada, ili kada je stigla pred kuću Jusufa Memića. Ni u jednom od prikaza događaja 14. juna 1992. koje su ti svjedoci dali, Milan Lukić i Sredoje Lukić se ne pojavljuju prije početka pljačke u kući Jusufa Memića. Pretresno vijeće podsjeća na svoj raniji zaključak da iskaz svjedokinje VG115 da je vidjela Mitra Vasiljevića na bijelom konju s nogom u gipsu dok su grupu iz Koritnika sprovodili uz Pionirsku ulicu nije vjerodostojan. Po mišljenju Pretresnog vijeća, njena nevjerodostojnost u tom pogledu, kao i činjenica da se

Milan Lukić i Sredoje Lukić u iskazima drugih svjedoka ne pominju u Pionirskoj ulici prije vremena pljačke, dovodi u ozbiljnu sumnju vjerodostojnost njene izjave da je vidjela Milana Lukića ili Sredoja Lukića onda kada tvrdi da ih je vidjela. Pretresno vijeće stoga ne pridaje nikakvu težinu dokazima dobijenim od svjedokinje VG115 prema kojima je ona vidjela Milana Lukića i Sredoja Lukića kako sprovode ljude Pionirskom ulicom iz pravca centra Višegrada.

(ii) Događaji u kući Jusufa Memića

i. Pljačka

580. Svjedokinja VG101, koja je s Milanom Lukićem više godina išla u školu, u svjedočenju je rekla da ga je prepoznala čim je ušao u kuću Jusufa Memića.²⁰³⁸ Svjedokinja VG078, koja je takođe išla u školu s Milanom Lukićem, sigurna je u to da ga je prepoznala čim ju je svjedokinja VG101 podsjetila ko je to.²⁰³⁹ Pretresno vijeće zaključuje da su pouzdani dokazi dobijeni od svjedokinja VG101 i VG078, prema kojima je Milan Lukić bio u kući Jusufa Memića, i opljačkao grupu iz Koritnika.

581. Svjedokinja VG013 je posljednji put vidjela Milana Lukića kada joj je bilo otprilike 20 godina, odnosno otprilike pet godina prije incidenta 1992. godine.²⁰⁴⁰ Prema njenom svjedočenju, Milan Lukić je naredio grupi iz Koritnika da stave vrijedne predmete na krpju koju je prethodno stavio na sto u prostoriji u kući Jusufa Memića, kao i da je prijetio da će ispaliti metak u glavu svakome ko nešto zadrži.²⁰⁴¹ Svjedokinja VG013 je od ranije znala Sredoja Lukića.²⁰⁴² Ona je u svom svjedočenju rekla da je Sredoje Lukić tokom pljačke bio napolju, "oko kuće" i neko ga je "vidio".²⁰⁴³ U izjavi koju je dala bosanskim vlastima 1995. godine svjedokinja VG013 je rekla da je Sredoje Lukić bio među muškarcima koji su na početku pljačke stigli u kuću Jusufa Memića. Pretresno vijeće napominje da

²⁰³⁸ V. gore, odjeljak II.G.1(h)(vi).

²⁰³⁹ V. gore, odjeljak II.G.1(h)(v).

²⁰⁴⁰ V. gore, odjeljak II.G.1(h)(iii).

²⁰⁴¹ V. gore, par. 345.

²⁰⁴² V. gore, odjeljak II.G.1(h)(iii).

²⁰⁴³ V. gore, par. 346, 410.

se u dokazima dobijenim od svjedokinje VG013 ne kaže da je ona lično vidjela Sredoja Lukića tokom pljačke.

582. Svjedok VG038 je tokom glavnog ispitivanja izjavio da je prije 14. juna 1992. viđao Sredoja Lukića na ulicama Višegrada i da je znao da je on policajac.²⁰⁴⁴ Kada je odbrana Sredoja Lukića tokom unakrsnog ispitivanja sugerisala svjedoku VG038 da nije znao Sredoja Lukića prije incidenta, svjedok VG038 se isprva činio zbunjen, a poslije se složio s tvrdnjom odbrane. Pretresno vijeće takođe napominje da je svjedok VG038 u pismenoj izjavi iz 1998. godine rekao da je Mitra Vasiljevića i Milana Šušnjara znao iz viđenja, dok Milana Lukića i Sredoja Lukića nije uopšte poznavao i da su mu drugi rekli za njih. Pretresno vijeće takođe napominje da je svjedok VG038 u pismenoj izjavi iz avgusta 1995. godine za Sredoja Lukića rekao da je radio u UNIS-ovoj fabrici žice. Na osnovu njegovih odgovora tokom unakrsnog ispitivanja i njegovih pismenih izjava iz avgusta 1995. i iz 1998. godine, Pretresno vijeće smatra da svjedok VG038 prije 14. juna 1992. nije znao ni Milana Lukića ni Sredoja Lukića.

583. Prema tvrdnjama svjedoka VG038, u kuću Jusufa Memića su ušli Sredoje Lukić i Milan Šušnjar, Sredoje Lukić bio taj koji je grupi naredio da preda vrijedne predmete, a Milan Šušnjar je zaprijetio da će ispaliti metak u glavu svakome ko ne preda svoje vrijedne predmete.²⁰⁴⁵ Nadalje, tokom unakrsnog ispitivanja, svjedok VG038 je ustrajno tvrdio da su Milan Lukić i Mitar Vasiljević stražarili napolju kod prozora, dok su Sredoje Lukić i Milan Šušnjar bili u kući. Prema iskazu svjedoka VG038, i Milan Lukić i Sredoje Lukić su bili naoružani i obučeni u zelene maskirne uniforme.

584. Pretresno vijeće napominje da je svjedok VG038 uporno tvrdio da je Milan Lukić tokom pljačke bio napolju kod kuće Jusufa Memića. To protivrječi svjedočenju svjedokinja VG078 i VG101, koje su Milana Lukića dobro poznavale od ranije i koje su ga odmah prepoznale kada je ušao u kuću Jusufa Memića i izjavile da je on za vrijeme pljačke bio u kući. Pretresno vijeće smatra da je

²⁰⁴⁴ V. gore, odjeljak II.G.1(h)(iv).

²⁰⁴⁵ V. gore, par. 349.

svjedok VG038 vjerovatno stajao s majkom, svjedokinjom VG013. Svjedočenje svjedoka VG038 protivrječi svjedočenju svjedokinje VG013, koja je Milana Lukića vidjela prije incidenta i izjavila da je on tokom pljačke bio u kući. S tim u vezi, Pretresno vijeće podsjeća da svjedokinja VG013, koja je dobro poznavala Sredoja Lukića odranije, nije rekla da je on bio u kući.

585. S obzirom na te nepodudarnosti, Pretresno vijeće zaključuje da svjedok VG038 nije razlikovao Milana Lukića i Sredoja Lukića, tako da ne pridaje nikakvu težinu dokazima dobijenim od tog svjedoka u pogledu konkretnih radnji bilo Milana Lukića bilo Sredoja Lukića tokom pljačke. Bez obzira na to, Pretresno vijeće podsjeća na dokaze dobijene od svjedoka VG038, prema kojima su osobe u kući Jusufa Memića, uključujući one koje su s Milanom Lukićem išle u školu, svjedoku VG038 rekly da je to Milan Lukić. Drugi su svjedoku VG038 takođe rekly ko je Sredoje Lukić. Stoga, premda je svjedok VG038 po svemu sudeći pobrkao identitet njih dvojice, Pretresno vijeće zaključuje da su dokazy dobijeni od njega pouzdani utoliko što su, prema njima, i Milan Lukić i Sredoje Lukić bili na mjestu pljačke.

586. Svjedokinja VG018 nije od ranije poznavala ni Milana Lukića ni Sredoja Lukića.²⁰⁴⁶ Prema njenom svjedočenju, Milan Lukić i Sredoje Lukić su ušli u kuću Jusufa Memića i predstavili se imenom. Pretresno vijeće podsjeća da je svjedokinja VG018, premda nije mogla vidjeti Milana Lukića i Sredoja Lukića kada su se predstavili, čula kako se predstavljaju. Nadalje, premda je svjedokinja VG018 kasnije otišla u drugu prostoriju u kojoj je vidjela obojicu, nije znala ko je ko od njih dvojice.

587. Pretresno vijeće podsjeća da je svjedokinja VG018 u svjedočenju na suđenju u predmetu *Vasiljević* navela Sredoja Lukića kao osobu koja je ušla u kuću Jusufa Memića, iz čizme izvukla nož i potom zaprijetila da će tupom stranom noža poklati ljude iz grupe iz Koritnika ako ne predaju sve vrijedne predmete. Međutim, u svjedočenju pred Pretresnim vijećem svjedokinja VG018 je

²⁰⁴⁶ V. gore odjeljak II.G.1(h)(i).

izjavila da je to učinio Milan Lukić. Pretresno vijeće takođe podsjeća na pismenu izjavu svjedokinje VG018 u kojoj ona kaže da je Sredoje Lukić prišao jednom djetetu kod kojeg je našao sakriveni novac. Međutim, ona je u svjedočenju na suđenju u predmetu *Vasiljević* taj postupak pripisala Milanu Lukiću.²⁰⁴⁷

588. S obzirom na brojne nedosljednosti u svjedočenju svjedokinje VG018, Pretresno vijeće zaključuje da ona ne razlikuje Milana Lukića i Sredoja Lukića po izgledu i da brka njih dvojicu. Shodno tome, Pretresno vijeće ne pridaje nikakvu težinu dokazima dobijenim od svjedokinje VG018 koji se odnose na konkretne radnje bilo Milana Lukića bilo Sredoja Lukića u kući Jusufa Memića ili oko nje. Međutim, Pretresno vijeće se uvjerilo da je svjedokinja VG018 čula kako su se Milan Lukić i Sredoje Lukić predstavili imenom. Pretresno vijeće se stoga oslanja samo na onaj dio svjedočenja svjedokinje VG018 u kojem je ona izjavila da su Milan Lukić i Sredoje Lukić bili na mjestu pljačke.

589. Kao ni njegova majka, svjedokinja VG018, ni svjedok VG084 nije odranije znao ni Milana Lukića ni Sredoja Lukića.²⁰⁴⁸ Prema svjedočenju svjedoka VG084, Sredoje Lukić je ušao u kuću i predstavio se.²⁰⁴⁹ Svjedok VG084 je izjavio da je od Sredoja Lukića, dok se ovaj predstavljao, bio udaljen dva metra. Međutim, pod pritiskom unakrsnog ispitivanja s tim u vezi, svjedok VG084 se nije mogao sjetiti da li je jasno vidio lice osobe koja se predstavila kao Sredoje Lukić. Svjedok VG084 je u tom trenutku stajao pored svjedokinje VG018. Pretresno vijeće podsjeća na svjedočenje svjedokinje VG018 prema kojem ona nije mogla vidjeti Milana Lukića i Sredoja Lukića kada su se predstavljali jer je stajala u drugoj prostoriji.

590. Pretresno vijeće zaključuje da svjedok VG084 zapravo nije vidio Sredoja Lukića u trenutku kad se ovaj predstavio, premda je bio blizu njega. Shodno tome, Pretresno vijeće se nije uvjerilo da svjedok VG084 razlikuje Milana Lukića i Sredoja Lukića po izgledu. Pretresno vijeće stoga ne pridaje nikakvu težinu

²⁰⁴⁷ V. gore par. 347.

²⁰⁴⁸ V. gore odjeljak II.G.1(h)(ii).

²⁰⁴⁹ V. gore par. 404.

dokazima dobijenim od tog svjedoka u pogledu konkretnih radnji bilo Milana Lukića bilo Sredoja Lukića tokom pljačke. Međutim, Pretresno vijeće se uvjerilo da je svjedok VG084 čuo kada se Sredoje Lukić predstavio, premda ga nije mogao vidjeti. Pored toga, drugi u kući su u razgovoru sa svjedokom VG084 pomenuli ime Sredoja Lukića i za njega su rekli da je policajac. Nadalje, u kući su bile dvije djevojke koje su s Milanom Lukićem išle u školu i koje su u razgovoru sa svjedokom VG084 Milana Lukića pomenule po imenu. S obzirom na te dokaze, Pretresno vijeće zaključuje da su dokazi dobijeni od svjedoka VG084 pouzdani utoliko što su prema njima i Milan Lukić i Sredoje Lukić bili na mjestu pljačke.

591. Pretresno vijeće podsjeća na intervju koji je Hasib Kurspahić dao jednom novinaru, u kojem prepričava događaje u vezi s incidentom u Pionirskoj ulici. U tom intervjuu Hasib Kurspahić nije naveo imena osoba koje su opljačkale grupu iz Koritnika, izvršile premještanje ili zapalile kuću Adema Omeragića. Međutim, to ne utiče na pouzdanost i vjerodostojnost njegovog prikaza događaja. Prema svjedočenju Huse Kurspahića, njegov otac Hasib Kurspahić mu je rekao da su Milan Lukić, Sredoje Lukić i Mitar Vasiljević ušli u kuću Jusufa Memića, zabranili da iko izlazi iz kuće i naredili ljudima iz grupe da predaju vrijedne predmete.²⁰⁵⁰ Hasib Kurspahić nije lično poznao Milana Lukića.²⁰⁵¹ Prema svjedočenju Huse Kurspahića, otac mu je rekao da je bio u stanju da identifikuje Milana Lukića kao osobu koja je učestvovala u događajima 14. juna 1992. zato što su ga Sredoje Lukić i Mitar Vasiljević zvali "Milan" i zato što mu je žena koja je s Milanom Lukićem u Prelovu išla u školu rekla da je ta osoba Milan Lukić. Hasib Kurspahić je Sredoja Lukića lično poznao prije 14. juna 1992. Pretresno vijeće se stoga uvjerilo da je Hasib Kurspahić bio u stanju da prepozna Sredoja Lukića 14. juna 1992. Pretresno vijeće je svjesno da je o zapažanjima oca tokom incidenta u Pionirskoj ulici svjedočio Huso Kurspahić, a ne njegov rahmetli otac Hasib Kurspahić. Bez obzira na to, Pretresno vijeće se uvjerilo da je svjedočenje

²⁰⁵⁰ V. gore par. 350.

²⁰⁵¹ V. gore odjeljak II.G.1(h)(viii).

Huse Kurspahića dovoljan dokaz prisustva Milana Lukića i Sredoja Lukića na mjestu pljačke i njihovog učešća u njoj.

592. Na osnovu dokaza dobijenih od svjedoka VG013, VG018, VG038, VG078, CG084, VG101 i Huse Kurspahića, Pretresno vijeće zaključuje da je Milan Lukić 14. juna 1992. bio u kući Jusufa Memića. Nadalje, na osnovu dokaza dobijenih od svjedoka VG013, VG078, VG101 i Huse Kurspahića, Pretresno vijeće zaključuje da je Milan Lukić bio taj koji je grupi iz Koritnika oduzeo vrijedne predmete.

593. Na osnovu dokaza dobijenih od svjedoka VG018, VG038, VG084 i Huse Kurspahića, Pretresno vijeće zaključuje da je 14. juna 1992. Sredoje Lukić bio naoružan i prisutan u kući Jusufa Memića 1992. dok je u kući trajala pljačka.

ii. Pretresanje dogola

594. Prema svjedočenju svjedoka VG013, VG018, VG084 i VG101, žene iz grupe iz Koritnika podijeljene su u grupe po tri ili četiri i naloženo im je da uđu u jednu prostoriju u kući Jusufa Memića, gdje su pretresene dogola.²⁰⁵² U tim svjedočenjima ima samo manjih nedosljednosti u vezi s identitetom tih muškarca ili muškaraca koji su naredili i izvršili pretresanje dogola, a iz tih svjedočenja se vidi da u tom pretresanju nisu učestvovali ni Milan Lukić ni Sredoje Lukić.

iii. Odvođenje žena iz grupe iz Koritnika

595. Poslije pretresanja dogola, iz kuće je na približno sat vremena odvedeno više žena, među kojima su bile Jasmina Vila, Ifeta Kurspahić i Mujesira Kurspahić.²⁰⁵³ Po povratku u kuću su te žene izjavile da su silovane.²⁰⁵⁴ Prema svjedočenju svjedokinje VG078, te žene je iz kuće odveo Milan Lukić. Prema dokazima dobijenim od svjedokinje VG101, te žene je iz kuće odveo Milan Lukić zajedno s još jednim čovjekom. Svjedokinja VG013 je u svjedočenju rekla da je

²⁰⁵² V. gore odjeljak II.G.1(c)(ii).

²⁰⁵³ V. gore odjeljak II.G.1(c)(iii).

²⁰⁵⁴ V. gore par. 357.

Jasminu Vilu, Ifetu Kurspahić i Mujesiru Kurspahić iz kuće odveo Milan Lukić. Međutim, svjedočenje svjedokinje VG018 u ovom predmetu i u predmetu *Vasiljević* razlikuju se u pogledu toga da li je Jasminu Vilu odveo Milan Lukić ili Sredoje Lukić. U svojim pismenim izjavama iz 1993. godine i 1998. godine, kao i u svjedočenju na suđenju u predmetu *Vasiljević*, svjedokinja VG018 je izjavila da je Sredoje Lukić bio taj koji je Jasmini Vili naredio da pođe s njim. Međutim, prema svjedočenju te svjedokinje u ovom predmetu, Jasmini Vili je Milan Lukić naredio da pođe s njim.²⁰⁵⁵

596. Na osnovu dokaza dobijenih od svjedokinja VG013, VG078 i VG101, Pretresno vijeće zaključuje da Milan Lukić bio taj koji je iz kuće odveo žene, među kojima su bile Jasmina Vila, Ifeta Kurspahić i Mujesira Kurspahić. Prema tim dokazima, te su žene po povratku izjavile da su silovane. Međutim, Pretresno vijeće zaključuje da se na osnovu tih dokaza ne može utvrditi ko ih je silovao.

(iii) Premještanje

597. Izvedeno je mnogo dokaza u vezi s količinom svjetla na potezu između kuće Jusufa Memića i kuće Adema Omeragića i oko njih.²⁰⁵⁶ Premda je prema svjedočenju nekih svjedoka vidljivost bila smanjena zbog mraka i kiše, svjedoci su u svjedočenjima dosljedno tvrdili da im je identifikaciju muškaraca koji su vršili premještanje omogućila svjetlost iz nekog od izvora, uključujući okolne kuće, kao i baterijske lampe koje su ti muškarci nosili, ili to što su im bili sasvim blizu. Pretresno vijeće se, dakle, uvjerilo da je na mjestu premještanja bilo dovoljno svjetla da omogući svjedocima da vide muškarce koji su grupu iz Koritnika premještali iz kuće Jusufa Memića u kuću Adema Omeragića.

598. Pretresno vijeće smatra vjerodostojnim iskaze svjedokinja VG078 i VG101 da su tokom premještanja vidjele Milana Lukića dok je išao od kuće Jusufa Memića do kuće Adema Omeragića, kao i dok je stajao blizu kuće Adema

²⁰⁵⁵ V. gore, par. 356.

²⁰⁵⁶ V. gore, par. 363.

Omeragića.²⁰⁵⁷ Budući da su s njim nekada išle u školu, svjedokinje VG078 i VG101 su obje Milana Lukića dobro poznavale od ranije. Pretresno vijeće posebno napominje da je svjedokinja VG101 prepoznala Milana Lukića čim je tokom pljačke ušao u kuću Jusufa Memića, kao i da se svjedokinja VG078 jasno sjetila Milana Lukića čim ju je svjedokinja VG101 podsjetila ko je on.²⁰⁵⁸

599. Prema svjedočenju svjedokinje VG013, Kada Šehić, jedna od osoba iz grupe iz Koritnika, oslovila je Milana Lukiću po imenu tokom premještanja i u prisustvu svjedokinje VG013.²⁰⁵⁹ Milan Lukić je odgovorio Kadi Šehić, koja je svjedokinji VG013 kasnije rekla da joj je Milan Lukić već odveo supruga i sina. Pretresno vijeće podsjeća da je svjedokinja VG013 bila komšinica Milana Lukića i da ga je posljednji put vidjela otprilike pet godina prije incidenta. Kada je svjedokinja VG013 izlazila kroz vrata kuće Jusufa Memića, razmak između nje i Milana Lukića, koji je stajao na vratima, nije bio veći od tridesetak centimetara. Stojeći na vratima kuće Jusufa Memića, Milan Lukić je vikao na grupu iz Koritnika da požuri. S obzirom na gore navedeno, Pretresno vijeće zaključuje da su pouzdani dokazi dobijeni od svjedokinje VG013, prema kojima je Milan Lukić bio prisutan na mjestu događaja tokom premještanja. Ono takođe smatra da te okolnosti predstavljaju čvrstu osnovu koja je svjedokinji VG013 omogućila da identifikuje Milana Lukića tokom kasnijih događaja u vezi sa paljevinom kuće Adema Omeragića.

600. Premda se Sredoje Lukić, prema svjedočenju svjedokinje VG013, nalazio na mjestu događaja, kako u poslijepodnevnim satima tako i tokom premještanja uveče, Pretresno vijeće ima na umu da ga svjedokinja VG013 nije vidjela nego je samo čula da je on ondje, između ostalog od Edhema Kurspahića, koji je prepoznao Sredoja Lukića tokom premještanja.²⁰⁶⁰ Svjedokinja VG013 je tokom unakrsnog ispitivanja izjavila da pretpostavlja da je Edhem Kurspahić poznao Sredoja Lukića. Premda je svjedokinja VG013 u dodatnom ispitivanja izjavila da

²⁰⁵⁷ V. gore, par. 362.

²⁰⁵⁸ V. gore, odjeljak II.G.1(h)(v) i (vi).

²⁰⁵⁹ V. gore par. 411.

²⁰⁶⁰ V. gore par. 412.

je Edhem Kurspahić, stanovnik Koritnika, poznavao Sredoja Lukića od ranije i viđao ga dok je ovaj patrolirao selom, svjedokinja VG018 je izjavila da je Edhem Kurspahić od ranije poznavao jedino čovjeka kojeg su zvali "Lalco" i da nije poznavao Sredoja Lukića prije nego što se ovaj predstavio u kući Jusufa Memića. Pretresno vijeće se stoga nije uvjerilo u pouzdanost iskaza svjedokinje VG013 da je Sredoje Lukić bio prisutan tokom premještanja.

601. Prema svjedočenju svjedoka VG038, Sredoje Lukić se te noći vratio u kuću Jusufa Memića zajedno s Milanom Lukićem i drugim muškarcima koji su opljačkali grupu iz Koritnika.²⁰⁶¹ Svjedok VG038 je izjavio da su se ti muškarci rasporedili na potezu između kuće Jusufa Memića i kuće Adema Omeragića. Svjedok VG038 nije vidio gdje su oni tačno stajali tokom premještanja i nije ih vidio izbliza. Međutim, Pretresno vijeće smatra da su se u tom periodu oni vjerovatno kretali u blizini puta. Pretresno vijeće napominje da svjedočenje svjedoka VG038 u vezi s prisustvom Sredoja Lukića nije veoma precizno. Svjedok VG038 je često govorio o Milanu Lukiću, Sredoju Lukiću, Mitru Vasiljeviću i Milanu Šušnjaru kao o grupi i nije razlikovao njihove individualne radnje. Pretresno vijeće takođe podsjeća na svoj zaključak da svjedok VG038 ne razlikuje Milana Lukića i Sredoja Lukića. Bez obzira na to, Pretresno vijeće smatra da dokazi pribavljeni putem svjedoka VG038 pouzdano potvrđuju prisustvo Milana Lukića i Sredoja Lukića tokom premještanja.

602. Prema svjedočenju svjedokinje VG013, VG078 i VG101, Milan Lukić, Mitar Vasiljević i treći muškarac koji je bio s njima rekli su različitim osobama iz grupe iz Koritnika, na odlasku iz kuće Jusufa Memića, da se ne moraju obuvati, kao ni nositi cipele sa sobom tokom premještanja jer im one neće biti potrebne.²⁰⁶² Pretresno vijeće to smatra još jednim dokazom da je Milan Lukić učestvovao u premještanju.

²⁰⁶¹ V. gore par. 359, 418 *et seq.*

²⁰⁶² V. gore par. 359.

603. Svjedokinja VG018 je izjavila da su se Milan Lukić i Sredoje Lukić kasnije te večeri vratili u kuću Jusufa Memića.²⁰⁶³ Međutim, svjedokinja VG018 tvrdi da su Milan Lukić i Sredoje Lukić u vrijeme premještanja u kuću Adema Omeragića bili u kući Jusufa Memića jer je prepoznala njihove glasove među glasovima muškaraca koji su se vratili u kuću, a čula je i druge kako viču: "Evo Lukića, opet dođoše." Svjedokinja VG018 je izjavila da se nije usuđivala da pogleda ni u jednog muškarca koji je učestvovao u premještanju. Svjedokinja VG018 je izjavila da ju je, dok je ulazila u kuću, jedan muškarac gurnuo u prostoriju kundakom puške i rekao: "Ulazi, balijo. Šta čekaš? Gdje vam je sad Alija, nek' vam pomogne."²⁰⁶⁴ Svjedokinja VG018 nije mogla reći koji od muškaraca je to rekao. To što je svjedokinja VG018 prepoznala njihove glasove ne bi samo za sebe bilo dovoljno da se Milan Lukić i Sredoje Lukić dovedu u vezu s premještanjem, ali u tu svrhu uzeto u obzir zajedno s drugim dokazima.

604. Prema svjedočenju svjedoka VG084, Sredoje Lukić je izdao naređenje za premještanje, a Milan Lukić je bio s njim.²⁰⁶⁵ Na suđenju u predmetu *Vasiljević* svjedok VG084 je izjavio da su obojica na sebi imali maskirnu uniformu, ali je Sredoje Lukić imao snajpersku pušku, dok je Milan Lukić imao automatsku pušku. U ovom predmetu svjedok VG084 je izjavio da je Sredoje Lukić imao automatsku pušku, a da je Milan Lukić imao snajpersku pušku. Svjedok VG084 je takođe izjavio da ga je Sredoje Lukić, u trenutku kada je ušao u kuću Adema Omeragića, potapšao po ramenu i nasmiješio mu se. Međutim, Pretresno vijeće napominje da je svjedok VG084 pod pritiskom unakrsnog ispitivanja o tome izrazio određenu sumnju u vezi s tim da li je osoba koja ga je potapšala po ramenu bio Milan Lukić ili Sredoje Lukić. Pretresno vijeće podsjeća na svoj raniji zaključak da svjedok VG084 ne razlikuje Milana Lukića i Sredoja Lukića. Bez obzira na to, Pretresno vijeće se uvjerilo da dokazi pribavljeni putem svjedoka VG084 pokazuju da su i Milan Lukić i Sredoje Lukić, naoružani, prisustvovali premještanju u kuću Adema Omeragića.

²⁰⁶³ V. gore par. 401.

²⁰⁶⁴ V. gore par. 364, 402.

²⁰⁶⁵ V. gore par. 360.

605. Kao što je već rečeno, Hasib Kurspahić je odranije znao Sredoja Lukića, tako da ga je mogao prepoznati 14. juna 1992.²⁰⁶⁶ Pretresno vijeće uzima u obzir dokaze dobijene od Huse Kurspahića, prema kojima su Sredoje Lukić, Milan Lukić i Mitar Vasiljević bili među osobama koje su grupu sprovele u kuću Adema Omeragića.²⁰⁶⁷ Bez obzira na to što su dokazi dobijeni od Huse Kurspahića dokazi iz druge ruke, a imajući u vidu da je Hasib Kurspahić poznavao Sredoja Lukića od ranije, Pretresno vijeće zaključuje da su pouzdani dokazi dobijeni od Huse Kurspahića prema kojima su Milan Lukić i Sredoje Lukić prisustvovali premještanju.

606. Na osnovu dokaza dobijenih od svjedoka VG013, VG038, VG078, VG084, VG101 i Huse Kurspahića u cjelini, Pretresno vijeće zaključuje da je Milan Lukić bio prisutan tokom premještanja grupe iz Koritnika iz kuće Jusufa Memića u kuću Adema Omeragića i da je učestvovao u tom premještanju.

607. Na osnovu dokaza dobijenih od svjedoka VG038, VG084 i Huse Kurspahića, Pretresno vijeće zaključuje većinom glasova, uz protivan glas sudije Robinsona u vezi s učešćem Sredoja Lukića u premještanju, da je Sredoje Lukić prisustvovao premještanju grupe iz Koritnika iz kuće Jusufa Memića u kuću Adema Omeragića i da je učestvovao u tom premještanju.

(iv) Događaji kod kuće Adema Omeragića

608. Svjedokinja VG013 je u svjedočenju rekla da je vidjela Milana Lukića kod vrata kuće Adema Omeragića nakon što je grupa iz Koritnika ušla u kuću.²⁰⁶⁸ Svjedokinja VG013 je izjavila da je kasnije vidjela Milana Lukića kako otvara vrata i stavlja unutra napravu sa zapaljenim štapinom, koja je izazvala vatru.²⁰⁶⁹ Premda je tokom unakrsnog ispitivanja izjavila da se, namjeravajući da pobjegne, koncentrisala na prozor a ne na vrata, ostala je pri tome da je vidjela Milana Lukića kako na vrata stavlja eksplozivnu napravu. Svjedokinja VG013 je na

²⁰⁶⁶ V. gore odjeljak II.G.2(h)(viii).

²⁰⁶⁷ V. gore par. 362.

²⁰⁶⁸ V. gore par. 365.

²⁰⁶⁹ V. gore par. 367.

logičan način objasnila kako je mogla vidjeti Milana Lukića s tom napravom na vratima. Pretresno vijeće smatra dokaze pribavljene putem svjedokinje VG013 pouzdanim u tom pogledu, imajući posebno u vidu da se iz njih vidi da je ona ostala pribrana tokom cijelog incidenta. Pretresno vijeće se stoga uvjerilo da je svjedokinja VG013 vidjela Milana Lukića kako stavlja eksplozivnu napravu u prostoriju kuće Adema Omeragića. Svjedokinja VG013 je u svjedočenju rekla da se bježeći iz zapaljene kuće našla blizu Milana Lukića i vidjela ga kako puca na prozore prostorije, kao i da je pucao u nju.

609. U pismenoj izjavi iz 1998. godine, svjedokinja VG013 je izjavila da je vidjela Sredoja Lukića kako stoji iza Milana Lukića dok je ovaj stavljaao eksplozivnu raspravu u kuću Adema Omeragića i da je Sredoje Lukić takođe pucao u ljude koji su pokušavali pobjeći kroz prozore.²⁰⁷⁰ Pretresno vijeće napominje da svjedokinja VG013 tu izjavu nije ponovila u sudnici, kao ni u drugim pismenim izjavama. Vijeće smatra pouzdanim iskaz svjedokinje VG013 da može reći samo to da je Sredoje Lukić sproveo grupu u kuću Adema Omeragića, ali da ne može izjaviti ništa drugo o djelima i ponašanju Sredoja Lukića te večeri. Pretresno vijeće stoga ne pridaje nikakvu težinu izjavi svjedokinje VG013 iz 1998. godine da je vidjela Sredoja Lukića kako stoji iza Milana Lukića kad je ovaj stavljaao bombu i da je Sredoje Lukić pucao na prozore kuće Adema Omeragića.

610. Svjedok VG038 je izjavio da je vidio Sredoja Lukića kako otvara vrata prostorije i u nju ubacuje već zapaljenu kantu terpentina.²⁰⁷¹ Ova konkretna tvrdnja koja inkrimniše Sredoja Lukića pojavljuje se samo u pismenoj izjavi VG038 iz 1995. godine i nije ponovljena u sudnici. Isto tako, u pismenoj izjavi iz 1998. godine svjedok VG038 je izjavio da nije vidio ko je ubacio zapaljени materijal u kuću. Shodno tome, Pretresno vijeće s tim u vezi ne pridaje nikakvu težinu izjavi svjedoka VG038 iz 1995. godine. Pretresno vijeće se stoga nije

²⁰⁷⁰ V. gore par. 383.

²⁰⁷¹ V. gore par. 373.

uvjerilo da je svjedok VG038 vidio Sredoja Lukića u kući Adema Omeragića tokom požara.

611. Pretresno vijeće podsjeća na svoj raniji zaključak da zbog značajnih nedosljednosti u vezi s mjestom za koje svjedokinja VG115 izjavljuje da je sa njega posmatrala neke događaje, ne prihvata njenu izjavu da je u trenutku kada je zapaljena kuća Adema Omeragića hodala Pionirskom ulicom.²⁰⁷² Shodno tome, Pretresno vijeće ne prihvata njenu tvrdnju da je vidjela muškarce koji su ubacivali zapaljiva sredstva u kuću Adema Omeragića. Pretresno vijeće nadalje ukazuje na to da svjedokinja, kada su je na suđenju u predmetu *Vasiljević* pitali da li je mogla vidjeti mjesto s kojeg su se čule paljba i eksplozije, zapravo nije odgovorila na pitanje nego je rekla sljedeće: "Kuća je, ona je, na desnoj strani gdje sam boravila. Zvuci su uvijek dolazili s lijeve strane u blizini, jako u blizini." Na konkretno pitanje da li je u toj fazi vidjela Milana Lukića, odgovorila je da nije prepoznala ni njega ni bilo kog drugog od muškaraca jer je već bio mrak. Pretresno vijeće nadalje podsjeća na svoj zaključak da se, premda je svjedokinja vidjela svjetlo od vatre i dim koji se dizao sa mjesta gdje se približno nalazila kuća Adema Omeragića, kao i premda je čula eksplozije i paljbu, nije uvjerilo da je ona iz svoje kuće mogla vidjeti bilo koju od osoba koje su učestvovale u paljevini. Pretresno vijeće zaključuje da dokazi dobijeni od svjedokinje VG115 ne identifikuju Milana Lukića ni Sredoja Lukića kao učesnike premještanja ili paljevine kuće Adema Omeragića.

612. Pretresno vijeće stoga, na osnovu vjerodostojnih i pouzdanih dokaza dobijenih od svjedokinje VG013, koja je od ranije dobro poznavala Milana Lukića i koja je ostala pribrana tokom paljevine kuće, zaključuje da je Milan Lukić zaključao grupu iz Koritnika u tu kuću, da je potom u nju stavio zapaljenu napravu koja je izazvala požar i da je pucao na prozore kuće kroz koje su ljudi pokušavali pobjeći i tako ranio svjedokinju VG013.

²⁰⁷² V. gore par. 563-565.

Prijevod

613. Pretresno vijeće zaključuje da nema pouzdanih dokaza o tome da je Sredoje Lukić učestvovao u paljevini kuće Adema Omeragića i pucanju na prozore kuće Adema Omeragića kroz koje su ljudi pokušavali pobjeći.

(e) Dokazi odbrane u vezi s alibijem Milana Lukića(i) Da li je Milan Lukić pripadao rezervnoj policiji

614. Nekoliko svjedoka je u svjedočenju izjavilo da su znali da je Milan Lukić bio rezervni policajac i da su ga viđali s komandrom policije Draganom Tomićem.²⁰⁷³ Pretresno vijeće smatra da je vjerodostojnost svjedoka MLD21 i MLD22 dovedena u pitanje tokom unakrsnog ispitivanja, posebno u vezi s njihovim izjavama o tome kada su prvi put sreli Milana Lukića. Međutim, Pretresno vijeće smatra pouzdanim dokaze drugih svjedoka odbrane, uključujući svjedoke MLD7, MLD19, MLD23, MLD24 i Stoju Vujičića, u vezi s tim da li je Milan Lukić pripadao rezervnoj policiji. Pretresno vijeće svoje zaključke takođe zasniva na dokazima dobijenim od više svjedoka tužilaštva i svjedokinje CW1, koji su u svojim svjedočenjima rekli da su vidjeli Milana Lukića u plavoj policijskoj uniformi u ljeto 1992. godine.

615. Pretresno vijeće primjećuje da se ime Milana Lukića ne pojavljuje u finansijskoj dokumentaciji višegradske policije za ljeto 1992. godina, ali misli da to što tamo nema njegovog imena nije dokaz da Milan Lukić nije bio pripadnik rezervne policije.

616. Što se tiče dokaznog predmeta 1D25, spiska rezervnih policajaca na kojem je i ime Milana Lukića, Pretresno vijeće podsjeća da je analizom potpisa na dokaznom predmetu 1D25, koju je izvršio vještak za rukopis Wilhelmus Fagel, utvrđeno nekoliko razlika u odnosu na referentne potpise dobijene od tužilaštva. Međutim, s obzirom na to da nije utvrđeno da su referentni potpisi originalni potpisi Riste Perišića i budući da Wilhelmus Fagel nije mogao isključiti mogućnost da je za potpis na dokaznom predmetu 1D25 upotrijebljen pečat s faksimilom potpisa, Pretresno vijeće se nije uvjerilo da je dokazano da je dokazni predmet 1D25 falsifikat. S druge strane, Pretresno vijeće ne pridaje veliku težinu dokaznom predmetu 1D25, jer taj dokument sam po sebi niti dokazuje niti osporava prisustvo Milana Lukića u Kopitu 14. juna 1992. godine.

²⁰⁷³ V. gore odjeljak II.G.2(c)(ii).

617. Nije utvrđeno da je Milan Lukić 6. maja 1992. mobilisan u snage rezervne policije onako kako je to opisao Željko Marković jer su pouzdanost njegovog svjedočenja i njegova vjerodostojnost dovedeni u pitanje tokom unakrsnog ispitivanja. Željko Marković je tokom unakrsnog ispitivanja priznao da nije siguran da li je Milan Lukić po dolasku u zgradu policije u Višegradu mobilisan u policiju ili u vojsku. Nadalje, Pretresnom vijeću su predloženi dokazi da, prema redovnoj mobilizacijskoj proceduri, službeni poziv za mobilizaciju izdaje stanica za regrutaciju u kojoj je ljudstvo kategorisano po vojnim specijalnostima. Što se tiče navedenog datuma mobilizacije, 6. maja 1992., Pretresno vijeće smatra da svjedočenje Željka Markovića protivrječi bilješki iz vojne knjižice Milana Lukića, u kojoj se kaže da je on učestvovao u ratu još od 26. aprila 1992. godine.

618. Tačan datum i okolnosti mobilizacije Milana Lukića nisu od suštinskog značaja za ovaj predmet. Pretresno vijeće se uvjerilo da je Milan Lukić u junu 1992. bio pripadnik snaga rezervne policije Višegrada.

(ii) Prisustvo Milana Lukića u Kopitu u periodu od 13. do 15. juna 1992.

619. Svjedok MLD4, koji je poznavao Milana Lukića od djetinjstva, u svjedočenju je rekao da je u jutarnjim satima 13. juna 1992. vidio Milana Lukića u hotelu "Bikavac" s drugim vojnicima i policajcima.²⁰⁷⁴ Svjedok MLD4 je takođe izjavio da Vlatko Trifković, za kojeg je rekao da je bio komandir, nije bio prisutan kada su se vojnici okupili u hotelu, već da je sreo Vlatka Trifkovića tek u Kopitu.²⁰⁷⁵ Svjedočenju svjedoka MLD4 protivrječi svjedočenje svjedoka MLD7, koji je bio stacioniran u komandi u Bikavcu, ali nije bio raspoređen u Kopito. Svjedok MLD7 je tokom unakrsnog ispitivanja izjavio da je Vlatko Trifković, s kojim je svjedok MLD7 bio u rodbinskoj vezi, u jutarnjim satima 13. juna 1992. bio ispred hotela i da je zajedno s drugima otišao u Kopito.²⁰⁷⁶

²⁰⁷⁴ V. gore par. 481-482.

²⁰⁷⁵ V. gore par. 481-482.

²⁰⁷⁶ V. gore par. 481, 495.

620. Pretresno vijeće smatra svjedoka MLD4 ključnim svjedokom za ponuđeni alibi. On je jedini svjedok koji tvrdi da je bio s Milanom Lukićem u vrijeme na koje se alibi odnosi, odnosno u periodu od 13. do 15. juna 1992. Njegovo svjedočenje je stoga od suštinske važnosti za integritet alibija u cjelini i potrebno ga je pažljivo razmotriti u kontekstu svjedočenja drugih svjedoka o alibiju, koji su svjedočili samo o pojedinim dijelovima perioda od 13. do 15. juna. Stoga je značajno neslaganje svjedoka MLD4 i MLD7 u pogledu vremena kada je Vlatko Trifković krenuo u Kopito. Svjedok MLD4 je tokom unakrsnog ispitivanja izjavio da je "siguran sto posto" da je Vlatka Trifkovića sreo tek u Kopitu, gdje mu se ovaj predstavio kao "komandant tog regiona". Svjedok MLD7, koji je poznao Vlatka Trifkovića i bio s njim u rodbinskoj vezi, bio je, naprotiv, siguran da je prije odlaska ljudstva u Kopito vidio Vlatka Trifkovića ispred komadnog mjesta u hotelu "Bikavac". Prema dokazima pribavljenim putem svjedoka MLD4 i MLD7, ispred hotela "Bikavac" okupilo se između 20 i 50 vojnika i policajaca. Ako su njihove procjene tačne, ta grupa nije bila velika i razumno je zaključiti da bi svjedok MLD4 vidio Vlatka Trifkovića. Razmotrivši cjelokupne dokaze, Pretresno vijeće je zauzelo stav da je svjedočenje svjedoka MLD7 u pogledu vremena kada je Vlatko Trifković otišao u Kopito pouzdanije od svjedočenja svjedoka MLD4.

621. Goranu Đeriću su tokom unakrsnog ispitivanja postavljena pitanja u vezi s tri borbena izvještaja Rogatičke brigade, kojoj je on pripadao, a čija zona odgovornosti je graničila sa zonom odgovornosti Višegradske brigade.²⁰⁷⁷ Goran Đerić je potvrdio autentičnost svakog od tih izvještaja, potvrdivši autentičnost potpisa i pečata na njima. Goran Đerić je tokom glavnog ispitivanja, a u skladu s izjavom koju je dao odbrani Milana Lukića, rekao da mu je komandant Rogatičke brigade naredio da 14. juna 1992. godine ode u Kopito kako bi obavijestio snage da im je komandant poginuo i da treba izvršiti akciju oslobađanja blokiranog puta. To je bilo potrebno zato što je oprema za vezu tih snaga bila u automobilu Vlatka Trifkovića, tako da ljudi nisu znali šta se dogodilo.

²⁰⁷⁷ V. gore par. 486-487.

622. Goran Đerić je u svojoj izjavi rekao da se 15. juna 1992. vratio u sjedište komande Rogatičke brigade i podnio izvještaj da je izvršio zadatak. Tužilaštvo mu je postavilo pitanja u vezi s činjenicom da se akcija oslobađanja puta ne pominje ni u jednom od tih izvještaja, premda se u izvještaju od 14. juna 1992. kaže da su tri vojnika iz Višegrada poginula tokom napada muslimanskih snaga.²⁰⁷⁸ Goran Đerić nije mogao objasniti to nepodudaranje u izvještajima. Izjavio je da se o akciji oslobađanja puta sigurno pisalo u izvještajima Višegradske brigade. U nastavku svjedočenja je rekao da te informacije u izvještaju nema zato što se zona odgovornosti Rogatičke brigade prostirala do Sjemeča i nije uključivala mjesto na kojem je Vlatko Trifković poginuo.

623. Pretresno vijeće smatra da dokazi dobijeni od Gorana Đerića u vezi s njegovim zadatkom u Kopitu nisu dovoljno vjerodostojni. On je svjedočio o značaju tog puta za srpske snage i izjavio je da je to bio jedini put iz Rogatice u Srbiju. Čini se u najmanju ruku čudnim da Rogatička brigada, koja je u tolikoj mjeri ovisila o tom putu, u tadašnjem, autentičnom borbenom izvještaju ne bi pomenula da je neprijateljski napad doveo do toga da je on blokiran, da je iz te brigade poslat kurir s porukom da se pokrene operacija čišćenja puta na toj vitalnoj vezi, i da je misija tog kurira urodila plodom. Pretresno vijeće stoga odbacuje izjavu Gorana Đerića da se to ne pominje u izvještajima Rogatičke brigade zato što se navedeni incident dogodio van zone odgovornosti brigade. Razumno je očekivati da bi, u slučaju da je put koji je povezivao Rogatičku brigadu i Višegradsku brigadu bio blokiran, to bilo pomenuto u izvještajima Rogatičke brigade. Neuvjerljivo svjedočenje Gorana Đerića o tim pitanjima tokom unakrsnog ispitivanja, kao i njegova izjava da nije putovao dijelom puta koji je navodno bio blokiran, dovode u pitanje njegov cjelokupan iskaz o njegovom navodnom zadatku u Kopitu u vezi s pitanjem da li je taj put doista bio blokiran napadom na vozilo Vlatka Trifkovića, kao i u vezi s pitanjem da li je izvršena akcija čišćenja puta. S tim u vezi, Pretresno vijeće napominje da je svjedok MLD7 tokom unakrsnog ispitivanja izjavio da "[b]lokada i nije bivala na

²⁰⁷⁸ V. gore par. 486-487.

putu", nego da je to bio "vojnici pored puta". Pretresno vijeće stoga takođe smatra nepouzdanom izjavu Gorana Đerića da je vidio Milana Lukića u Kopitu 14. i 15. juna 1992. godine.

624. Svjedok MLD24 je u svom svjedočenju rekao da je sa položaja išao kući u Greben kada je vidio roditelje Milana Lukića u njihovom šatoru u Rujištu u 16:00 sati 13. juna 1992. godine.²⁰⁷⁹ Plakali su jer su mislili da je Milan Lukić poginuo u akciji u Kopitu. Svjedok MLD24 ne zna kako su saznali za tu akciju, kao ni zašto su mislili da je Milan Lukić bio poslat u Kopito, oni mu to nisu rekli. Svjedok MLD24 im je predložio da stupe u kontakt sa Slavkom Vojnovićem, komandrom Milana Lukića, kako bi utvrdili šta se desilo. Svjedok MLD24 je, štaviše, tokom unakrsnog ispitivanja rekao da ni sam nije znao ništa o nekoj takvoj akciji. S tim u vezi značajno je da je tokom unakrsnog ispitivanja izjavio da su u Rujištu veze funkcionisale.

625. Svjedok MLD24 je u nastavku svjedočenja izjavio da je njegova supruga, kada je došao kući u Greben, znala ne samo da je u Kopitu izvršena akcija, nego i imena trojice poginulih muškaraca.²⁰⁸⁰ Svjedok MLD24 nije pitao suprugu kako je došla do te informacije. Međutim, tokom unakrsnog ispitivanja je izjavio da u Grebenu nije bilo uređaja za vezu.

626. Teško je povjerovati u svjedočenje svjedoka MLD24 u ovom pogledu, posebno u to da su roditelji Milana Lukića i supruga svjedoka MLD24 bili u boljoj poziciji od njega, mobilisanog vojnika, da znaju šta se događa u srpskim oružanim snagama. Pretresno vijeće napominje da svjedok MLD24 nije imao nikakva direktna saznanja o akciji u Kopitu, o napadu na vozilo Vlatka Trifkovića i, što je najvažnije, o tome da li je Milan Lukić bio u Kopitu.

(f) Dokazi kojima je tužilaštvo pobijalo alibi

627. Pretresno vijeće napominje da svjedočenje svjedokinje VG136, prema kojem joj je Ferid Spahić rekao ko je Milan Lukić čim je ovaj ušao u autobus 14.

²⁰⁷⁹ V. gore par. 488.

²⁰⁸⁰ *Ibid.*

juna 1992., protivrjeći svjedočenju dobijenom od Ferida Spahića, koji je izjavio da Milana Lukića nije poznao odranije nego mu je Esad Kustura rekao ko je on dok su se vozili autobusom.²⁰⁸¹ Međutim, Pretresno vijeće napominje da je svjedokinja VG136 izjavila da joj nije samo Ferid Spahić rekao ko je Milan Lukić, već da je to učinilo i nekoliko drugih osoba, uključujući Esada Kusturu. Pretresno vijeće smatra da to nepodudaranje između svjedočenja svjedokinje VG136 i Ferida Spahića nije takvo da bi dovelo u pitanje pouzdanost njihovih podudarnih izjava o prisustvu Milana Lukića u pomenutom autobusu i u Višegradu u jutarnjim satima 14. juna 1992.

628. Svjedok VG089 je od ranije znao Milana Lukića zato što ga je nekoliko puta vidio, prije onog dana kada ga je Milan Lukić oteo, i drugi su mu rekli da je to Milan Lukić.²⁰⁸² Prema iskazu svjedoka VG089, Milan Lukić je 14. juna 1992. približno u 17:00 sati, nakon što je na novom mostu u Višegradu ubio Samira Derviševića i još jednog dječaka koji se zvao Ajvaz, odveo svjedoka VG089 u SJB Višegrad, gdje je ovaj ostao zatočen tri dana.²⁰⁸³ Svjedok VG089 je vidio Milana Lukića u nekoliko navrata tokom prvog, drugog i posljednjeg dana svog zatočeništva. Pretresno vijeće smatra da svjedočenje svjedoka VG089 nije dosljedno u pogledu datuma tih događaja. Konkretno, premda je svjedok VG089 tokom glavnog ispitivanja izjavio da su se ubistva i njegova otmica odigrali 14. juna 1992. godine, tokom unakrsnog ispitivanja je, premda ne sa potpunom sigurnošću, izjavio da se to dogodilo jedne subote. Predočeni dokazi su stoga takvi da ne omogućuju Pretresnom vijeću da utvrdi tačan datum kada je Milan Lukić oteo svjedoka VG089. Međutim, Pretresno vijeće zaključuje da su dokazi dobijeni od svjedoka VG089 pouzdani u pogledu prisustva Milana Lukića u Višegradu tri uzastopna dana od 13. ili 14. juna 1992. godine.

629. Mirsada Kahrman je odranije znala Milana Lukića, kao i Sredoja Lukića.²⁰⁸⁴ Milan Lukić je pokušao ubiti Mirsadu Kahrman 14. juna 1992. u

²⁰⁸¹ V. gore par. 531-532.

²⁰⁸² V. gore par. 539.

²⁰⁸³ V. gore odjeljak II.G.4(b).

²⁰⁸⁴ V. gore par. 541.

njenoj kući. Mirsada Kahrman je takođe izjavila da je Milana Lukića vidjela 15. juna 1992. godine, kada je u blizini svoje spaljene kuće pronašla svekrov leš.²⁰⁸⁵ Milan Lukić ju je i tom prilikom pokušao ubiti. Pretresno vijeće napominje da je ona razjasnila svoju raniju izjavu o tome da je Milan Lukić 14. juna 1992. godine tražio da je odvede nakon što je neko iz Crvenog krsta pročitao njeno ime sa spiska osoba koje su željele otići iz Višegrada.²⁰⁸⁶ Konvoj kojim je ona na kraju otišla krenuo je 15. juna 1992. godine. Pretresno vijeće smatra da su dokazi dobijeni od Mirsade Kahrman u vezi s prisustvom Milana Lukića u Višegradu 14. i 15. juna 1992. godine vjerodostojni i pouzdani.

(g) Zaključci u vezi s prisustvom, djelima i ponašanjem Milana Lukića 14. juna 1992.

630. Pretresno vijeće zaključuje da dokazi predloženi u prilog alibiju Milana Lukića pokazuju da je on bio pripadnik rezervne policije u Višegradu. Međutim, dokazi od suštinskog značaja za taj alibi u cjelini pribavljeni putem svjedoka, posebno oni pribavljeni putem svjedoka MLD4, MLD7 i Gorana Đerića, ne podudaraju se u pogledu pitanja koja su ključna za taj alibi. S obzirom na tu nepodudarnost i nepouzdanost svjedočenja svjedoka MLD4 i Gorana Đerića, Pretresno vijeće zaključuje da taj alibi ne pokazuje da Milan Lukić u periodu od 13. do 15. juna 1992. nije bio prisutan tokom incidenta u Pionirskoj ulici.

631. Dokazi tužilaštva o prisustvu, djelima i ponašanju Milana Lukića 14. juna 1992. predloženi su putem vjerodostojnih i pouzdanih svjedoka, dok je kod svjedoka koji su od suštinskog značaja za alibi Milana Lukića u cjelini, posebno svjedoka MLD4, MLD7 i Gorana Đerića, bilo nepodudaranja i neuvjerljivih elemenata u vezi s pitanjima koja su ključna za alibi. Pretresno vijeće ipak zaključuje da dokazi koji su predloženi u prilog alibiju pokazuju da je Milan Lukić bio pripadnik rezervne policije u Višegradu. Na osnovu cjelokupnih dokaza, odnosno dokaza koje je izvelo tužilaštvo i dokaza koje je izvela odbrana, Pretresno vijeće zaključuje da ne postoji razumna mogućnost da je taj alibi istinit.

²⁰⁸⁵ V. gore par. 545.

²⁰⁸⁶ V. gore par. 547.

Pretno vijeće stoga zaključuje da je tužilaštvo van razumne sumnje dokazalo prisustvo Milana Lukića 14. juna 1992. na lokaciji kuće Jusufa Memića, tokom premještanja grupe iz Koritnika u kuću Adema Omeragića i tokom paljevine te kuće. Pretno vijeće takođe zaključuje da je Milan Lukić učestvovao u pljački grupe iz Koritnika u kući Jusufa Memića, da je iz te grupe odveo više žena, među kojima Jasminu Vilu, Ifetu Kurspahić i Mujesiru Kurspahić, koje su se poslije vratile uplakane i izjavile da su silovane. Konkretno, Pretno vijeće takođe zaključuje da Milan Lukić nije samo učestvovao u premještanju te grupe iz kuće Jusufa Memića u kuću Adema Omeragića, nego i da je zatvorio vrata te kuće, da ih je poslije otvorio i stavio eksplozivnu napravu u prostoriju kuće Adema Omeragića, koja je izazvala požar u toj prostoriji, kao i da je pucao na osobe koje su pokušavale pobjeći iz kuće.

(h) Dokazi odbrane u vezi s alibijem Sredoja Lukića

632. Kako bi potkrijepio svoj alibi da je 14. juna 1992. bio u Obrenovcu, u Srbiji, Sredoje Lukić je kao svjedoke pozvao Veroljuba Živkovića i Branimira Bugarskog, koji su posvjedočili da su u večernjim satima 14. juna 1992. godine sreli Sredoja Lukića u Obrenovcu.²⁰⁸⁷ Oba svjedoka tvrde da se sjećaju datuma jer je to bio praznik Svete Trojice, kao i zato što je te večeri došlo do manje razmirice između Sredoja Lukića i trgovca u vezi s kaucijom za pivo.

633. Pretnom vijeću je teško povjerovati u određene elemente tog alibija. Prema riječima Veroljuba Živkovića, Sredoje Lukić je 14. juna 1992., na praznik Svete Trojice, bio u posjeti Milojku Popadiću, svom pašenogu, i otišao je u trgovinu da kupi sanduk piva i odnese je u kuću Milojka Popadića. Sredoje Lukić je u toj trgovini navodno proveo dva sata, uprkos činjenici da je toga dana bio gost u rođakovoj kući. Štaviše, navodno je i Milojko Popadić došao u trgovinu da vidi gdje je Sredoje Lukić i potom ga odvezao kući njegovim automobilom.

634. Pretno vijeće smatra neuvjerljivim da se svjedoci sjećaju i da su navodno kasnije, još dvije ili tri godine poslije incidenta razgovarali o nečemu za

²⁰⁸⁷ V. gore odjeljak II.G.3(a).

što tvrde da je bila manja razmirica o sanduku piva. U vezi s Branimirom Bugarskim, Pretresno vijeće posebno napominje da je razgovor s Milojkom Popadićem trajao najviše deset minuta. Vijeće smatra da nije zadovoljavajuće objašnjenje Branimira Bugarskog da je to upamtio zbog toga što Milojko Popadić i Sredoje Lukić, kada su došli pred njegovu kuću, nisu ušli i pridružili se slavlju. Nadalje, kada je tužilaštvo pitalo Branimira Bugarskog da li griješi u pogledu godine i da li postoji mogućnost da se sjeća praznika Svete Trojice 1999. godine, godine kada je u blizini njegovog sela pala bomba, Branimir Bugarski nije dao jasan odgovor.

635. Pretresno vijeće nadalje uzima u obzir da su pouzdanost svjedočenja Veroljuba Živkovića i njegova vjerodostojnost dovedeni u pitanje tokom unakrsnog ispitivanja, kada je tužilaštvo stavilo na kušnju njegovo pamćenje u vezi s periodom kada je Sredoje Lukić bio zaposlen u Beogradu i kada Veroljub Živković nije mogao dati precizan odgovor.

(i) Zaključci u vezi sa prisustvom, djelima i ponašanjem Sredoja Lukića 14. juna 1992.

636. Pretresno vijeće stoga smatra da dokazi izvedeni u prilog alibiju Sredoja Lukića nisu vjerodostojni i da ne pokazuju da Sredoje Lukić 14. juna 1992. nije bio prisutan incidentu u Pionirskoj ulici.

637. Dokaze koje je tužilaštvo izvelo u vezi s prisustvom, djelima i ponašanjem Sredoja Lukića 14. juna 1992. iznijeli su vjerodostojni i pouzdani svjedoci, dok su dokazi izvedeni u prilog alibiju Sredoja Lukića sadržavali nedosljednosti i neuvjerljive dijelove. Na osnovu cjelokupnih dokaza, odnosno dokaza koje je izvelo tužilaštvo i dokaza koje je izvela odbrana, Pretresno vijeće zaključuje da ne postoji razumna mogućnost da je taj alibi istinit. Pretresno vijeće stoga zaključuje da je tužilaštvo van razumne sumnje dokazalo da je Sredoje Lukić bio jedan od naoružanih muškaraca koji su u poslijepodnevnim satima 14. juna 1992. došli u kuću Jusufa Memića. Pretresno vijeće se takođe uvjerilo da je Sredoje Lukić ušao u kuću Jusufa Memića i predstavio se imenom, kao i da je bio prisutan na lokaciji

kuće Jusufa Memića tokom pljačke, pretresanja dogola i odvođenja žena, kao i da se naveče vratio. Pretresno vijeće zaključuje da je Sredoje Lukić takođe učestvovao u premještanju grupe iz Koritnika u kuću Adema Omeragića. Međutim, Pretresno vijeće zaključuje da tužilaštvo nije van razumne sumnje dokazalo da je Sredoje Lukić učestvovao u paljevini te kuće.

H. Incident na Bikavcu

1. Dokazni postupak tužilaštva

(a) Događaji

638. Bikavac je naselje u Višegradu, udaljeno deset minuta pješke od centra grada.²⁰⁸⁸ Poslije odlaska Užičkog korpusa, koji je imao komandno mjesto u hotelu "Bikavac", taj hotel je kao bazu koristila srpska Teritorijalna odbrana.²⁰⁸⁹

639. Uveče 27. juna 1992. u 20:00 sati Milan Lukić, Mitar Vasiljević i grupa naoružanih muškaraca, u nekoliko automobila, došla je do kuće na Bikavcu u kojoj su boravile svjedokinje VG094 i VG119.²⁰⁹⁰ Svjedokinja VG119 je u svjedočenju izjavila da je među naoružanim muškarcima koji su došli do kuće bio i Sredoje Lukić.²⁰⁹¹ Iz automobila su se čule glasne i "baš vulgarne" pjesme.²⁰⁹² Jedan od automobila bio je Passat.²⁰⁹³ Milan Lukić i naoružani muškarci ušli su u kuću.²⁰⁹⁴ Svima koji su bili u kući naredili su da ostanu unutra, zaprijetili im da će ih u protivnom pobiti i potom otišli.²⁰⁹⁵

²⁰⁸⁸ Nurko Dervišević, 19. septembar 2008., T. 1966, 1967.

²⁰⁸⁹ P5, str. 3; MLD 22, 25. februar 2009., T. 4813, 4814.

²⁰⁹⁰ Svjedokinja VG119 je izjavila da zna da je datum kad se incident dogodio "tačno bio 27. juni [zato što] je [to] bilo uoči Vidovdana", VG119, 1. oktobar 2008., T. 2403–2405. Svjedokinja VG094 je izjavila da se to dogodilo 28. juna 1992., P335, str. 7–8; VG094, 8. april 2009., T. 6998–7001.

²⁰⁹¹ VG119, 1. oktobar 2008., T. 2417, 2. oktobar 2008., T. 2475–2476, 2487–2488.

²⁰⁹² VG119, 1. oktobar 2008., T. 2403–2404.

²⁰⁹³ 1D227, str. 6; 1D57, str. 5.

²⁰⁹⁴ VG119, 1. oktobar 2008., T. 2403–2404; VG094, 8. april 2009., T. 6998–7001.

²⁰⁹⁵ P335, str. 7–8; VG094, 8. april 2009., T. 7002–7003.

640. Te iste večeri, Zehra Turjačanin je bila u kući porodice Turjačanin na Bikavcu sa svojom porodicom, uključujući majku Đulku, sestre Džehvu i Aidu, Džehvinu djecu Elmu i Ensara, snahu Sadu i njenog sina Selmira, a tamo je, sa svojim djetetom, bila i jedna žena iz Rujišta čijeg se imena ne sjeća.²⁰⁹⁶ Brat Zehre Turjačanin, Dževad, i njihov rođak Hasib sakrivali su se u prizemlju, njih su "zazidali u zid" tako da bez tuđe pomoći nisu mogli izaći iz svog skrovišta.²⁰⁹⁷

641. Oko 20:30 sati, Zehra Turjačanin je bila na svom balkonu i pušila je kad je iz nekoliko automobila, u kojima je bilo više naoružanih muškaraca, čula glasne "srpske nacionalističke" pjesme.²⁰⁹⁸ Naoružani muškarci lupali su na kućna vrata porodice Turjačanin, kao i na vrata nekoliko drugih kuća u komšiluku.²⁰⁹⁹ Jedan od naoružanih muškaraca bio je "amidžić ili amidža" Milana Lukića, takođe se prezivao Lukić, "pedesetih godina".²¹⁰⁰ Naoružani muškarci potom su svim ukućanima iz porodice Turjačanin rekli da izađu iz kuće, da je organizovan konvoj koji će ih odvesti u Bajinu Baštu, mjesto sjeveroistočno od Višegrada.²¹⁰¹ Zehra Turjačanin i ostale žene i djeca poslušali su, a brat i rođak su ostali zazidani u kući.²¹⁰² Nakon što je izašla iz kuće, Zehra Turjačanin je vidjela da nema nikakvih vozila koja bi ih odvezla sa Bikavca.²¹⁰³ Umjesto toga, naoružani muškarci su ih, baš kao i mnoge njihove komšije, odveli u kuću Mehe Aljića, udaljenu stotinjak metara.²¹⁰⁴ Zehra Turjačanin je među naoružanim vojnicima na puteljku između kuće porodice Turjačanin i kuće Mehe Aljića vidjela Milana Lukića.²¹⁰⁵ Naoružani muškarci su Zehri Turjačanin i ostalim ženama i djeci rekli

²⁰⁹⁶ Zehra Turjačanin, 25. septembar 2008., T. 2302–2307, 2313–2314. Prema riječima Zehre Turjačanin, to je bilo u subotu, 27. juna 1992., i na Vidovdan; Zehra Turjačanin, 25. septembar 2008., T. 2301, 2302. U izjavi koju je dala jednom novinaru, Zehra Turjačanin je rekla da se incident dogodio 27. juna 1992., a "sutrađan im je bio Vidovdan", 28. juna 1992.; 2D37, str. 2.

²⁰⁹⁷ Zehra Turjačanin, 25. septembar 2008., T. 2294, 2308, 4. novembar 2008., T. 3325, 3337; P66, str. 3.

²⁰⁹⁸ Zehra Turjačanin, 25. septembar 2008., T. 2307–2311.

²⁰⁹⁹ Zehra Turjačanin, 25. septembar 2008., T. 2307–2311; VG058, 11. septembar 2008., T. 1597, 1600, 1601.

²¹⁰⁰ Zehra Turjačanin, 25. septembar 2008., T. 2309–2310.

²¹⁰¹ Zehra Turjačanin, 25. septembar 2008., T. 2307–2309.

²¹⁰² Zehra Turjačanin, 25. septembar 2008., T. 2294, 2308, 2336.

²¹⁰³ Zehra Turjačanin, 25. septembar 2008., T. 2309.

²¹⁰⁴ Zehra Turjačanin, 25. septembar 2008., T. 2311, 2312; P134; P66, str. 2.

²¹⁰⁵ Zehra Turjačanin, 25. septembar 2008., T. 2309, 2310.

da kroz vrata prema bašti, odnosno balkonska vrata, uđu u kuću Mehe Aljića.²¹⁰⁶
Zehra Turjačanin je u kuću ušla posljednja.²¹⁰⁷

642. Svjedokinje VG058 i VG115 sakrivala su se na različitim mjestima, u neposrednoj blizini kuće Mehe Aljića.

643. Svjedokinja VG115 je bila u jednom voćnjaku u blizini kuće Mehe Aljića.²¹⁰⁸ U pismenoj izjavi iz 2000. godine svjedokinja VG115 je izjavila da je bila na "glavnoj cesti"²¹⁰⁹ i objasnila da je taj voćnjak bio samo 20 metara udaljen od glavnog puta.²¹¹⁰ Svjedokinja VG115 je vidjela Milana Lukića, Mitra Vasiljevića, Mileta, oca Milana Lukića, i njegovog brata Gojka, jednog muškarca sa čarapom navučenom preko glave i još neke muškarce, kako ljude utjeruju u kuću Mehe Aljića.²¹¹¹ Svjedokinja VG115 je u svjedočenju izjavila da je čovjek sa čarapom preko glave bio Sredoje Lukić.²¹¹² Izjavila je da je Sredoje Lukić "nosio [...] masku sa prorezom za oči".²¹¹³ U unakrsnom ispitivanju je izjavila da mu, "kad je nosio čarapu", nije mogla vidjeti kosu.²¹¹⁴ Prema iskazu svjedokinje VG115, Milan Lukić je vikao na ljude i tjerao ih da brže ulaze u kuću.²¹¹⁵ Svjedokinji VG115 se činilo da je Milan Lukić glavni u grupi: "On se najviše isticao, njegova se galama najviše čula."²¹¹⁶ Svjedokinja VG115 je potom vidjela kako Milan Lukić i Sredoje Lukić na vrata "prema prozoru od dnevne sobe, kojim je kuća bila okrenuta prema putu" stavljaju metalna garažna vrata kako bi ljudima onemogućili da izađu.²¹¹⁷

²¹⁰⁶ Zehra Turjačanin, 25. septembar 2008., T. 2313, 5. novembar 2008., T. 3369; P66, str. 2.

²¹⁰⁷ Zehra Turjačanin, 25. septembar 2008., T. 2312; P66, str. 2.

²¹⁰⁸ VG115, 28. avgust 2008., 699, 701, 702, 705; Svjedokinja VG115 je boravila u jednoj kući u Pionirskoj ulici iako je imala vlastitu kuću u blizini kuće Mehe Aljića, *id.*, T. 664, 699–700.

²¹⁰⁹ 1D18, str. 12.

²¹¹⁰ VG115, 28. avgust 2008., T. 738.

²¹¹¹ VG115, 28. avgust 2008., T. 701, 702; 29. avgust 2008., T. 780, 781.

²¹¹² VG115, 28. avgust 2008., T. 701, 702; 29. avgust 2008., T. 780, 781.

²¹¹³ VG115, 29. avgust 2008., T. 780–781; 1D18, str. 15.

²¹¹⁴ VG115, 29. avgust 2008., T. 780, 781.

²¹¹⁵ VG115, 28. avgust 2008., T. 716.

²¹¹⁶ VG115, 28. avgust 2008., T. 716, 717.

²¹¹⁷ VG115, 28. avgust 2008., T. 702, 705, 712, 717, 718. Svjedokinja VG115 je vrata kojima su Milan Lukić i Sredoje Lukić blokirali izlaz opisala i kao "kućna", tj. glavna vrata, *id.*, T. 717, 718.

644. Svjedokinja VG058 je u svjedočenju izjavila da se skrivala "nekih pet metara" od kuće Mehe Aljića.²¹¹⁸ Kad je zamoljena da pogleda fotografiju Bikavca snimljenu iz vazduha, nije uspjela tačno prepoznati kuću Mehe Aljića.²¹¹⁹ Svjedokinja VG058 je izjavila da je vidjela Milana Lukića, Sredoja Lukića, Jovicu Planojevića, jednog muškarca sa čarapom preko glave i druge, kako Muslimane prisiljavaju da uđu u kuću Mehe Aljića.²¹²⁰ Svjedokinja VG058 je izjavila da je muškarac sa čarapom preko glave bio Mitar Vasiljević.²¹²¹ Vidjela je i Milana Lukića kako kundakom gura ljude u kuću, uz riječi: "Što više dajte naroda ...".²¹²² Nakon što su ljudi utjerani u kuću, svjedokinja VG058 je čula lupanje kao "čekić".²¹²³

645. Kad je Zehra Turjačanin ušla kuća Mehe Aljića, Milan Lukić joj je strgnuo zlatni lančić s vrata.²¹²⁴ U kući je bilo oko 70 civila muslimanske nacionalnosti, uključujući Zehru Turjačanin i gorenavedene članove njene porodice, mlade majke s djecom i starije osobe.²¹²⁵ Najmanje dijete u kući bilo je staro godinu dana.²¹²⁶ Svi ljudi dovedeni u tu kuću bili su civili, niko od njih nije bio naoružan niti je nosio uniformu bilo koje vrste.²¹²⁷ Neki od ljudi u kući bili su domaći ljudi sa Bikavca, ali su većina bile izbjeglice iz okolnih sela koje su se sklonile na Bikavac čekajući konvoj.²¹²⁸ Kuća Mehe Aljića bila je "prizemna", "imala je balkonske prozore i vrata, i imala je obični prozor na niši u dnevnom boravku".²¹²⁹ U kući je vladala atmosfera straha.²¹³⁰ Svi izlazi bili su blokirani teškim komadima namještaja,²¹³¹ a ljudi su sjedili na podu uza zidove.²¹³²

²¹¹⁸ VG058, 11. septembar 2008., T. 1597, 1600, 1610.

²¹¹⁹ VG115, 11. septembar 2008., T. 1603–1606; P99; P133.

²¹²⁰ VG058, 11. septembar 2008., T. 1597.

²¹²¹ VG058, 11. septembar 2008., T. 1597, 1611.

²¹²² VG058, 11. septembar 2008., T. 1597, 1598; 1D43, par. 43.

²¹²³ VG058, 11. septembar 2008., T. 1597; 1D41, str. 8.

²¹²⁴ Zehra Turjačanin, 25. septembar 2008., T. 2312.

²¹²⁵ Zehra Turjačanin, 25. septembar 2008., T. 2312–2314; P66, str. 2; P139, str. 13, 16; VG058, 11. septembar 2008., T. 1600; VG119, 1. oktobar 2008., T. 2408; 2D36, str. 1.

²¹²⁶ Zehra Turjačanin, 25. septembar 2008., T. 2314, 2303, 2304; P66, str. 4; P139, str. 15–16; 2D36, str. 1; VG115, 28. avgust 2008., T. 705, 712, 713, 29. avgust 2008., T. 782–785; VG058, 11. septembar 2008., T. 1597, 1601–1602.

²¹²⁷ VG115, 28. avgust 2008., T. 718.

²¹²⁸ 2D37, str. 5; VG058, 11. septembar 2008., T. 1597.

²¹²⁹ P66, str. 2.

646. Milan Lukić i ostali naoružani muškarci bacali su kamenje na kuću kako bi porazbijali prozore.²¹³³ Potom su pucali u unutrašnjost kuće.²¹³⁴ Zehra Turjačanin je izjavila da su se meci, budući da su svi koji su bili u kući sjedili na podu, zarili samo u zid i da niko nije bio pogoden.²¹³⁵ Poslije toga su naoružani muškarci ubacili ručne bombe.²¹³⁶ Od ručnih bombi poginulo je nekoliko ljudi u kući.²¹³⁷ Naoružani muškarci potom su u kuću ubacili neki prah od kojeg su se svi stali gušiti.²¹³⁸ Svjedokinje VG115 i VG058 vidjele su kako naoružani muškarci, među njima i Milan Lukić i Sredoje Lukić, koriste benzin kako bi zapalili kuću.²¹³⁹

647. Pretresno vijeće napominje da je u svojoj pismenoj izjavi datoj 2000. godine svjedokinja VG115 izjavila da se uplašila kad je vidjela kako ljude utjeruju u kuću i da je, vraćajući se pješke prema centru Višegrada, čula rafale i vidjela kako se iz kuće Mehe Aljića izvijaju dim i plamen.²¹⁴⁰ Međutim, u glavnom i u unakrsnom ispitivanju svjedokinja VG115 je tvrdila da je ostala u šljiviku i odatle vidjela pucanje, ubacivanje ručnih bombi i vatru, a da je poslije

²¹³⁰ Zehra Turjačanin, 25. septembar 2008., T. 2315.

²¹³¹ P66, str. 2; P139, str. 14; 2D37, str. 3; 2D36, str. 1.

²¹³² Zehra Turjačanin, 25. septembar 2008., T. 2312; P139, str. 14.

²¹³³ Zehra Turjačanin, 25. septembar 2008., T. 2315; P139, str. 14; P66, str. 2; 2D37, str. 3; 2D36, str. 1.

²¹³⁴ Zehra Turjačanin, 25. septembar 2008., T. 2314–2315; P66, str. 2, 3; P139, str. 14; VG115, 28. avgust 2008., T. 712; VG058, 11. septembar 2008., T. 1597; VG035, 15. septembar 2008., T. 1681–1682. Svjedokinja VG035 je pucnjavu čula iz svoje kuće, koja se nalazila nedaleko, a svjedokinje VG115 i VG058 gledale su pucnjavu svaka sa svojeg mjesta u neposrednoj blizini te kuće. Zehra Turjačanin je bila u kući i odatle je vidjela pucnjavu. U unakrsnom ispitivanju, svjedokinja VG119 je izjavila da nije čula pucnjavu ni ručne bombe, ali je objasnila da zbog vrlo glasne i vulgarne muzike koja se čula iz automobila nije mogla čuti ništa drugo; VG119, 1. oktobar 2008., T. 2450–2452, 2442. U jednoj od svojih pismenih izjava Zehra Turjačanin je izjavila da su naoružani muškarci imali snajperske puške; P66, str. 2.

²¹³⁵ P139, str. 4.

²¹³⁶ Zehra Turjačanin, 25. septembar 2008., T. 2314–2315; P139, str. 4; P66, str. 2, 3; VG115, 28. avgust 2008., T. 712.

²¹³⁷ P139, str. 4.

²¹³⁸ Zehra Turjačanin, 25. septembar 2008., T. 2315; P139, str. 14; P66, str. 3; 2D37, str. 3, 4.

²¹³⁹ VG115, 28. avgust 2008., T. 712, 717; 1D43, par. 43; VG058, 11. septembar 2008., T. 1597, 1598, 1602. U pripremama za svjedočenje svjedokinja VG115 je rekla da joj je sedmicu dana nakon paljevine kuće Slobodan Rončević, prolazeći pored kuće Mehe Aljića, rekao: "... s Milanom Lukićem pokupili smo neke ljude iz njenog [sic] skloništa i mnoge od njih likvidirali", 1D20, str. 1.

²¹⁴⁰ 1D18, str. 12.

toga "glavnom cestom" krenula prema gradu.²¹⁴¹ U unakrsnom ispitivanju je izjavila da je njena pismena izjava iz 2000. godine bila "sažeta" i da se, u vrijeme kad ju je dala, nije odnosila na predmet u kojem je upotrijebljena, predmet *Vasiljević*.²¹⁴²

648. Izbila je vatra i vrlo brzo se raširila.²¹⁴³ Zehra Turjačanin je navodno izjavila sljedeće: "Tada sam čula kako školski drug moga brata, Lukić Milan, govori da je vrijeme da nas zapale. Prišao je kući i zapalio je."²¹⁴⁴ Svjedokinja VG035 je vatru vidjela s prozora kupaonice u svojoj kući koja se nalazila nedaleko odatle²¹⁴⁵ i izjavila je da nikad nije vidjela tako visok plamen.²¹⁴⁶ Svjedokinja CW2, koja je bila u kući udaljenoj oko 200–500 metara, plamen je opisala kao visok "do nebesa".²¹⁴⁷ Svjedokinjama VG058 i VG035 u živom sjećanju su ostali stravični jauci ljudi u kući,²¹⁴⁸ "kao krik mačaka".²¹⁴⁹

649. Krhotine ručne bombe zarile su se Zehri Turjačanin u lijevu nogu.²¹⁵⁰ Odjeća na njoj se zapalila i plamen je stao peći kožu. Vidjela je kako se i drugim ljudima u kući zapalila odjeća, kako se pretvaraju u žive buktinje. Čuli su se jauci i krici.²¹⁵¹ Zehra Turjačanin je čvrsto zatvorila oči kako se ne bi opekla i uspjela je pobjeći kroz mali otvor od oko 65 centimetara ispod metalnih garažnih vrata ili kroz prozor tih garažnih vrata kojima su bila blokirana vrata prema bašti.²¹⁵² U

²¹⁴¹ VG115, 28. avgust 2008., T. 705, 738.

²¹⁴² VG115, 28. avgust 2008., T. 737, 738, 29. avgust 2008., T. 784.

²¹⁴³ Zehra Turjačanin, 25. septembar 2008., T. 2315; P139, str. 14.

²¹⁴⁴ 2D39, str. 4. Dokazni predmet 2D39 je novinski članak iz 2005. godine u kojem se citira jedan drugi novinski članak iz 1992. u kojem se prenose riječi Zehre Turjačanin.

²¹⁴⁵ P102.

²¹⁴⁶ VG035, 15. septembar 2008., T. 1681–1683, 1707.

²¹⁴⁷ P336, str. 38–39.

²¹⁴⁸ VG035, 15. septembar 2008., T. 1681; VG058, 11. septembar 2008., T. 1598, 1602. Svjedokinja VG058 izjavila je da su se i nakon paljenja još čuli krici, i da je to "trajalo jedno, jedno možda pola sata", VG058, 11. septembar 2008., T. 1602. Nije jasno da li svjedokinja VG058 tih pola sata računa od trenutka kad su ljudi utjerani u kuću ili od trenutka kad je kuća zapaljena.

²¹⁴⁹ VG058, 11. septembar 2008., T. 1598, 1602; 1D41, str. 8.

²¹⁵⁰ Zehra Turjačanin, 25. septembar 2008., T. 2315; P139, str. 14; P66, str. 3; 2D37, str. 3.

²¹⁵¹ Zehra Turjačanin, 25. septembar 2008., T. 2315, 2316; P139, str. 15; P66, str. 3.

²¹⁵² Zehra Turjačanin, 25. septembar 2008., T. 2316, 2317, 2320, 2321, 4. novembar 2008., T. 3346, 5. novembar 2008., T. 3369–3371; P54; P133; P139, str. 15; P66, str. 3; 2D36, str. 1; 2D39, str. 4. U samo jednoj od ranijih pismenih izjava Zehre Turjačanin ona pominje da je "izašla [...] kroz uski prostor garažnih vrata", 2D36, str. 1.

dodiru s vratima zadobila je teške opekotine na rukama i šakama koje su rezultirale trajnim oštećenjem.²¹⁵³ Od ostalih u kući niko se nije spasio, svi su izgorjeli.²¹⁵⁴

650. Kad se Zehra Turjačanin izvukla iz kuće Mehe Aljića, vidjela je Milana Lukića i naoružane muškarce kako leže u travi u blizini, činilo se da nisu trijezni.²¹⁵⁵ Vikali su za njom "stani", ali je ona nastavila trčati, stresajući sa sebe zapaljenu odjeću.²¹⁵⁶ Svjedokinja VG058 vidjela je Zehru Turjačanin kako izlazi iz zapaljene kuće.²¹⁵⁷ Vidjela je i da je Milan Lukić ukrcao dvije djevojke u jedan kombi, kao i to da su se Milan Lukić, Sredoje Lukić, Mitar Vasiljević i Jovica Planojević odvezli.²¹⁵⁸ Iz njenih izjava nije jasno da li svjedokinja VG058 misli da je Zehra Turjačanin iz kuće Mehe Aljića pobjegla prije nego što se Milan Lukić odvezao odatle ili poslije toga.

651. Oko 22:00 sata, Milan Lukić i naoružani muškarci vratili su se u kuću u kojoj su boravile svjedokinje VG094 i VG119.²¹⁵⁹ Svjedokinja VG094 je vidjela da su se dovezli crvenim Passatom.²¹⁶⁰ Svjedokinja VG119 je u svjedočenju izjavila da je i Sredoje Lukić bio među naoružanim muškarcima koji su došli u kuću.²¹⁶¹ Sa muškaraca je "kiptio znoj" i bili su prljavi.²¹⁶² Lice i odjeća Milana Lukića bili su umrljani pepelom, a ostali vojnici izgledali su kao da su bili u blizini vatre. Svi su čudno zaudarali, na dim ili na znoj.²¹⁶³ Jedan naoružani muškarac, koji je izgledao "kao narkoman", oko vrata je imao mnogo zlatnih lančića.²¹⁶⁴

²¹⁵³ Zehra Turjačanin, 25. septembar 2008., T. 2316, 2317, 2334, 2335, 2342; P66, str. 3; 2D37, str. 2–4.

²¹⁵⁴ Zehra Turjačanin, 5. novembar 2008., T. 3368; P139, str. 13, 17; P335, par. 47; VG035, 15. septembar 2008., T. 1707.

²¹⁵⁵ Zehra Turjačanin, 25. septembar 2008., T. 2317, 2321; P139, str. 15; P66, str. 3; 2D38, str. 3.

²¹⁵⁶ Zehra Turjačanin, 25. septembar 2008., T. 2317; P66, str. 3–4.

²¹⁵⁷ VG058, 11. septembar 2008., T. 1603, 1604, 1607.

²¹⁵⁸ VG058, 11. septembar 2008., T. 1604–1607.

²¹⁵⁹ VG094, 8. april 2009., T. 7003, 7004; P335, str. 7–8; VG119, 1. oktobar 2008., T. 2405.

²¹⁶⁰ 1D227, str. 6.

²¹⁶¹ VG119, 1. oktobar 2008., T. 2417, 2. oktobar 2008., T. 2475–2476, 2487–2488.

²¹⁶² VG119, 1. oktobar 2008., T. 2406.

²¹⁶³ VG094, 8. april 2009., T. 7003, 7049, 7050; P335, str. 7–8; 1D57, str. 5; 1D227, str. 6.

²¹⁶⁴ 1D227, str. 6.

652. Nakon što je pobjegla, Zehra Turjačanin je otrčala u srpsko naselje Mejdan, gdje je nekoliko sati ostala u nekom jarku sa žarom.²¹⁶⁵ Potom se vratila na Bikavac i zaredala po drugim muslimanskim kućama, govoreći ljudima da bježe.²¹⁶⁶ Prva kuća na Bikavcu u koju je došla bila je kuća Ismete Kasapović.²¹⁶⁷ Zehra Turjačanin ju je zamolila da izbavi njenog brata i rođaka koji su ostali "zazidani" u kući porodice Turjačanin.²¹⁶⁸ Zamolila ju je da bratu i rođaku ne kaže šta joj se dogodilo nego da im samo kaže da je otišla u Bajinu Baštu.²¹⁶⁹

653. Poslije ponoći Zehra Turjačanin je otišla i u kuću u kojoj su boravile svjedokinje VG035 i CW2 i rekla im da je Milan Lukić u kući Mehe Aljića zapalio ljude i da bježe.²¹⁷⁰ Zehra Turjačanin je svjedokinji VG035 rekla da i drugima na Bikavcu kaže šta se dogodilo te večeri i onda je otišla.²¹⁷¹ I svjedokinja CW2 je izjavila da im je Zehra Turjačanin rekla da bježe jer je grupa ljudi živa spaljena i da je samo ona preživjela.²¹⁷²

654. Dana 28. juna 1992. oko 02:00 sata, Emina Kasapović i Zehra Turjačanin došle su u kuću u kojoj su boravile svjedokinje VG094 i VG119.²¹⁷³ Zehra Turjačanin je bila "u groznom stanju". Svjedokinja VG119 je u svjedočenju izjavila da joj je gornji dio tijela bio "totalno [...] izgoreo", a kosa i ruke sve do laktova bile su oprljene.²¹⁷⁴ Zehra Turjačanin je rekla da je Milan Lukić u jednoj obližnjoj kući zapalio više od 70 osoba.²¹⁷⁵

655. Nakon što je obišla tri kuće, Zehra Turjačanin je otrčala u komandu srpske Teritorijalne odbrane u hotelu "Bikavac".²¹⁷⁶ Tamo je zatekla dva vojnika, kojima

²¹⁶⁵ P66, str. 4; 1D83, str. 3 ("Megdan"); 2D37, str. 2.

²¹⁶⁶ P66, str. 4; P139, str. 16, 17.

²¹⁶⁷ P66, str. 4; P139, str. 16; 2D37, str. 2; 2D38, str. 1; 1D83, str. 3.

²¹⁶⁸ Zehra Turjačanin, 25. septembar 2008., T. 2336; P66, str. 3, 4.

²¹⁶⁹ P66, str. 4–5.

²¹⁷⁰ VG035, 15. septembar 2009., T. 1683–1684, 1705–1706; P336, str. 39–40.

²¹⁷¹ VG035, 15. septembar 2009., T. 1683–1684; P336, str. 40

²¹⁷² P336, str. 39–40.

²¹⁷³ VG119, 1. oktobar 2008., T. 2408, 2. oktobar 2008., T. 2474; VG094, 8. april 2009., T. 7004; 1D57, str. 6.

²¹⁷⁴ VG119, 1. oktobar 2008., T. 2408–2409.

²¹⁷⁵ VG119, 1. oktobar 2008., T. 2408, 2409; VG094, 8. april 2009., T. 7004.

²¹⁷⁶ Zehra Turjačanin, 25. septembar 2008., T. 2332–2335; P139, str. 22; 2D237, str. 2; 1D83, str. 3.

je rekla da se u njenoj kući dogodila nesreća s plinskom bocom i da se tako opekla.²¹⁷⁷ U unakrsnom ispitivanju je objasnila da vojnicima nije rekla istinu o tome šta joj se dogodilo jer se bojala da bi je mogli mučiti.²¹⁷⁸ Molila je vojnike da je ubiju jer tako opečena nema kud.²¹⁷⁹ U komandi se jedan mladi srpski vojnik smilovao na nju i sakrio je u kući prekoputa u kojoj su živjele četiri starice.²¹⁸⁰

656. Svjedokinje VG035 i VG119 su izjavile da se ujutro 28. juna 1992. u blizini spaljene kuće na Bikavcu u vazduhu osjećao stravičan zadah spaljenog ljudskog mesa.²¹⁸¹ U jednoj od pismenih izjava svjedokinja VG119 rekla je da je vidjela "lobanje i tijela kako se puše".²¹⁸² Svjedokinja VG094 nije se sjećala da je sa svjedokinjom VG119 prošla pored spaljene kuće, dok je u jednoj od svojih pismenih izjava rekla: "Kad smo odlazile iz kuće nekoliko osoba iz grupe reklo je da osjeća miris spaljenog mesa."²¹⁸³ U unakrsnom ispitivanju svjedokinja VG119 na fotografiji snimljenoj iz vazduha nije mogla označiti kuću Mehe Aljića.²¹⁸⁴

657. Istog jutra onaj mladi vojnik poslao je ljekara u kuću gdje se krila Zehra Turjačanin da joj liječi rane. U kuću su došli dr Radomir Vasiljević i medicinska sestra, dali joj injekciju i ostavili joj neku mast i pilule.²¹⁸⁵ Ljekar joj je rekao da je ne može ponovo običi niti je odvesti u bolnicu jer je Muslimanka.²¹⁸⁶ Zehra Turjačanin je u toj kući ostala 11 dana, a starice su joj vidale rane domaćim lijekovima, na primjer kiselim mlijekom.²¹⁸⁷

²¹⁷⁷ Zehra Turjačanin, 5. novembar 2009., T. 3364–3367; 1D83, str. 4; P66, str. 5; P139, str. 22; 2D39, str. 5; 2D37, str. 2.

²¹⁷⁸ Zehra Turjačanin, 5. novembar 2009., T. 3365–3366.

²¹⁷⁹ Zehra Turjačanin, 25. septembar 2008., T. 2335, 4. novembar 2008., T. 3365; P139, str. 17, 22; P66, str. 5; 2D36, str. 1; VG032, 4. septembar 2008., T. 1201.

²¹⁸⁰ Zehra Turjačanin, 25. septembar 2008., T. 2334–2335; P66, str. 5; P139, str. 17, 22; 2D36, str. 1.

²¹⁸¹ VG119, 1. oktobar 2008., T. 2410; 1D57, str. 6; VG035, 15. septembar 2008., T. 1684.

²¹⁸² 1D57, str. 6.

²¹⁸³ VG094, 8. april 2009., T. 7031, 7032; P335, par. 47.

²¹⁸⁴ VG119 1. oktobar 2008., T. 2447–2448.

²¹⁸⁵ Zehra Turjačanin, 25. septembar 2008., T. 2336–2337, 5. novembar 2008., T. 3362; P139, str. 23.

²¹⁸⁶ 1D83, str. 4; P66, str. 6; Anka Vasiljević, 19. januar 2009., T. 4226–4229; 2D36, str. 1, 2.

²¹⁸⁷ Zehra Turjačanin, 25. septembar 2008., T. 2336; P66, str. 5–6; P139, str. 23.

658. Jedanaestog dana, nakon što ju je mladi vojnik upozorio da je traži Milan Lukić i da više nije bezbjedna, Zehra Turjačanin je otišla iz kuće u kojoj su živjele starice.²¹⁸⁸ Nakon što se pročulo da je preživjela paljevinu, Milan Lukić je ponudio nagradu onom ko mu kaže gdje je Zehra Turjačanin.²¹⁸⁹

659. Zehra Turjačanin je četiri dana provela u jednoj drugoj kući.²¹⁹⁰ Potom je krenula u Okruglu, gdje je stigla nakon deset sati hoda.²¹⁹¹ U Okrugloj je zatekla svjedokinju VG094, koja je njeno stanje opisala kao "strašno".²¹⁹² Obišao ju je i jedan ljekar, ali joj je rekao da joj ne može dati lijekove jer su mu potrebni za vojnike.²¹⁹³ U Okrugloj je ostala četiri dana, poslije čega se priključila jednom konvoju za Međeđu.²¹⁹⁴ U konvoju je bilo 753 ljudi, među kojima su bili i pripadnici muslimanskog TO-a iz Okrugle naoružani lovačkim puškama, koji su došli u Višegrad kako bi izvukli preostalo muslimansko stanovništvo.²¹⁹⁵ Do Međeđe im je trebalo pet dana hoda kroz šume i brda, kao i putevima.²¹⁹⁶ Svjedokinja VG119, koja je bila u istom konvoju, izjavila je da je Zehra Turjačanin imala jake bolove i molila je ljude da je počesu po glavi jer to svojim opečenim rukama nije mogla sama učiniti.²¹⁹⁷

660. U Međeđi je Zehri Turjačanin rane liječio svjedok VG032, koji ju je poznao i prije predmetnog incidenta.²¹⁹⁸ Svjedok VG032 je nije prepoznao zbog opekotina i infekcije, prepoznao ju je tek kad je progovorila. On je svjedočio ovako:

²¹⁸⁸ Zehra Turjačanin, 25. septembar 2008., T. 2336; P66, str. 6; P139, str. 23.

²¹⁸⁹ VG063, 18. septembar 2008., T. 1864; 2D12, str. 8; 2D36, str. 2; 1D51, str. 10.

²¹⁹⁰ P66, str. 6; P139, str. 23.

²¹⁹¹ Zehra Turjačanin, 25. septembar 2008., T. 2351; P139, str. 24.

²¹⁹² VG094, 8. april 2009., T. 7005.

²¹⁹³ Zehra Turjačanin, 25. septembar 2008., T. 2338, izjavila je da je ljekar rekao: "Ne isplati se. Stvarno je na rubu smrti, bolje je da lijekove čuvam za vojnike", P66, str. 6.

²¹⁹⁴ Zehra Turjačanin, 25. septembar 2008., T. 2337; P66, str. 6, 7; P139, str. 24; 1D83, str. 4.

²¹⁹⁵ Zehra Turjačanin, 25. septembar 2008., T. 2350, 2351, takođe je izjavila da broj ljudi (753) zna zato što je čovjek koji je vodio konvoj prebrojao ljude kad su se stali u šumi da se odmore, P139, str. 24.

²¹⁹⁶ Zehra Turjačanin, 25. septembar 2008., T. 2337; P66, str. 6–7; P139, str. 24; 1D83, str. 4.

²¹⁹⁷ VG119, 1. oktobar 2008., T. 2416, 2457, 2458.

²¹⁹⁸ VG032, 4. septembar 2008., T. 1186–1188; P66, str. 7; Zehra Turjačanin, 25. septembar 2008., T. 2338, 2339.

Cijelo lice osobe je bilo bukvalno crno, izgorjelo. Od rane. Ruke, obadvije ruke osobe su bile zamotane zavojima. To nisu bili medicinski zavoji, to su bili priručni zavoji. Po jedno pet, šest, tako..., zavoja. Inficirani do te mjere da, kad sam pokušao da previjem jednu ruku, i svaki taj zavoj koji sam skidao, između zavoja su bili crvi. Kad sam uspio da previjem jednu ruku, ja sam se u tom momentu onesvijestio.²¹⁹⁹

Na video-snimku Zehre Turjačanin iz vremena kad se liječila, negdje iz jula 1992., vide se i njene krajnje teške opekotine.²²⁰⁰ Nakon što ju je u Međedi liječio svjedok VG032, Zehra Turjačanin otišla je pješke u Zenicu, gdje je hospitalizirana.²²⁰¹ Huso Kurspahić je u svjedočenju izjavio da je vidio Zehru Turjačanin u vrijeme kad su je liječili u Međedi.²²⁰² Izjavio je da je čuo kako Zehra Turjačanin kaže da su kuću Mehe Aljića zapalili Milan Lukić, Sredoje Lukić i Mitar Vasiljević.²²⁰³

661. Zehra Turjačanin je u vatri zadobila opekotine trećeg stepena i podvrgnuta je presađivanju kože kako bi se donekle nadomjestila izgubljena koža. Ostala je bez dijela ušnih školjki, a šake su joj paralisane. Pretresno vijeće napominje da je prije paljevine kuće na Bikavcu Zehra Turjačanin bila konfeksionar.²²⁰⁴ Sada, zbog stanja njenih šaka, koje se nikad neće oporaviti, nije sposobna da obavlja mnoge svakodnevne poslove.²²⁰⁵ Zehra Turjačanin je u kući Mehe Aljića bila prisiljena da doživi da joj pred očima budu živi spaljeni članovi porodice i drugi ljudi.²²⁰⁶ Nakon toga što je preživjela na Bikavcu, prekinula je sve veze s domovinom, Bosnom i Hercegovinom, tako da se veliki dio njenog svjedočenja u sudnici odvijao na francuskom, jeziku njene nove domovine.²²⁰⁷

²¹⁹⁹ VG032, 4. septembar 2008., T. 1186–1187; P66, str. 7.

²²⁰⁰ P66; Zehra Turjačanin, 25. septembar 2008., T. 2340, 2341.

²²⁰¹ Zehra Turjačanin, 25. septembar 2008., T. 2339.

²²⁰² Huso Kurspahić, 1. septembar 2008., T. 880–881.

²²⁰³ Huso Kurspahić, 1. septembar 2008., T. 881.

²²⁰⁴ Zehra Turjačanin, 25. septembar 2008., T. 2297.

²²⁰⁵ Zehra Turjačanin, 25. septembar 2008., T. 2442, 2443.

²²⁰⁶ Zehra Turjačanin, 25. septembar 2008., T. 2442, 2443.

²²⁰⁷ Zehra Turjačanin, 25. septembar 2008., T. 2344.

(b) Žrtve

662. U Optužnici se navodi da je u kući Mehe Aljića na Bikavcu paljevinom usmrćeno oko 70 osoba. Šesnaest od tih 70 osoba navedeno je u Dodatku B Optužnice, mnoge od njih, ali ne sve, poimence.

663. Svjedoci tužilaštva su u svjedočenju izjavili da su osobe navedene kao žrtve na spisku u Dodatku B Optužnice poginule u paljevini kuće Mehe Aljića, 27. juna 1992. ili oko tog datuma.²²⁰⁸ Tužilac nije podnio službene potvrde o smrti tih osoba nego tabelu koju je izradila Ewa Tabeau, vještak tužilaštva za demografiju, s podacima iz različitih izvora, iz kojih se vidi da su te osobe nestale.²²⁰⁹ Pretresnom vijeću su predočeni i dokazi dobijeni od Zehre Turjačanin, jedine osobe koja je preživjela paljevinu kuće Mehe Aljića, kao i dokazi dobijeni od svjedokinja VG058 i VG115, koje su bile očevici paljevine.

664. Pretresnom vijeću su predočeni dokazi o tome da su sve žrtve paljevine u kući Mehe Aljića bile civili muslimanske nacionalnosti.²²¹⁰ Te žrtve bile su većinom žene i djeca, a starost žrtava kretala se u rasponu od oko dva ili tri dana do 75 godina.²²¹¹

665. Pretresom vijeću predočeni su dokazi u vezi sa sljedećim osobama navedenim na spisku u Dodatku B Optužnice: Džehva Tufekčić (približna starost 28 godina),²²¹² Elma Tufekčić (približna starost pet godina),²²¹³ Ensar Tufekčić (star približno godinu dana),²²¹⁴ Đulka Turjačanin (približna starost 51 godina),²²¹⁵ Selmir Turjačanin (star sedam ili devet godina),²²¹⁶ Šuhra Aljić

²²⁰⁸ Zehra Turjačanin, VG058, VG035, Hamdija Vilić i VG115.

²²⁰⁹ P119. V. takođe P300 (dodatno objašnjenje).

²²¹⁰ 2D36, str. 1.

²²¹¹ Zehra Turjačanin, 25. septembar 2008., T. 2314, 2303, 2304; VG058, 11. septembar 2008., T. 1597, 1601–1602; P139, str. 15–16; VG115, 28. avgust 2008., T. 705, 29. avgust 2008., T. 782; P66, str. 4; 2D36, str. 1.

²²¹² Ime se može naći napisano i kao Đehva, Zehra Turjačanin, 25. septembar 2009., T. 2299, 2303, 2313, 2314; VG115, 28. avgust 2008., T. 705; P139, str. 20; 1D83, str. 3; 2D38, str. 3.

²²¹³ Zehra Turjačanin, 25. septembar 2009., T. 2303–2304. P139, str. 20; 1D83, str. 3; 2D38, str. 3.

²²¹⁴ 2D38, str. 3. Ime se može naći napisano i kao "Emsar" (P139, str. 20) i Esad (Zehra Turjačanin, 25. septembar 2009., T. 2303; 1D83, str. 3).

²²¹⁵ Ime se može naći napisano i kao "Dulka". Zehra Turjačanin, 25. septembar 2009., T. 2303; 1D83, str. 3; 2D38, str. 3.

(približna starost 25 godina),²²¹⁷ otac Šuhre Aljić (ime nepoznato, star između 60 i 70 godina), njena majka (ime nepoznato, stara između 60 i 70 godina)²²¹⁸ i sin (ime nepoznato, star oko godinu dana),²²¹⁹ "dječak nepoznatog imena, približna starost 11 godina".²²²⁰

666. Pretresnom vijeću su predloženi dokazi o tome da se "Sada Turjačanin", navedena na spisku u Dodatku B Optužnice, navodi i pod imenom Sadeta Turjačanin.²²²¹ Hamdija Vilić je izjavio da tačno ime njegove kćerke, na spisku u Dodatku B Optužnice navedene kao Mirzeta Vilić,²²²² zapravo glasi Zihneta Vilić.²²²³

667. Spisak žrtava paljevine na Bikavcu u Dodatku B nije potpun, naime, postoje dokazi da su u kući Mehe Aljića smrtno stradale i sljedeće osobe, koje nisu navedene na spisku u Dodatku B: Aida Turjačanin,²²²⁴ Musa i Sebrija Ferić,²²²⁵ Tiha Spoljan, njena snaha i njeno dvoje djece,²²²⁶ kćerka Tije Cerić, njena unuka i beba,²²²⁷ "porodica Šabanović"²²²⁸ i "familija Murtića".²²²⁹ Pored toga, kako je već pomenuto, Zehra Turjačanin je izjavila da su, s izuzetkom nje same, svi koji su bili prisiljeni da uđu u kuću Mehe Aljića poginuli u vatri. Svjedokinja VG035 je u unakrsnom ispitivanju potvrdila da joj je Zehra Turjačanin rekla da su svi ljudi koji su bili u kući poginuli u vatri.²²³⁰

²²¹⁶ Zehra Turjačanin, 25. septembar 2009., T. 2305 (7 godina); 2D38, str. 3 (9 godina); P139, str. 20–21 (7 godina).

²²¹⁷ Zehra Turjačanin, 25. septembar 2009., T. 2314; 2D37, str. 1, 4; 2D38, str. 3; VG058, 11. septembar 2008., T. 1601.

²²¹⁸ Zehra Turjačanin, 25. septembar 2009., T. 2314; 2D37, str. 1, 4; 2D38, str. 3; VG058, 11. septembar 2008., T. 1601.

²²¹⁹ Zehra Turjačanin, 25. septembar 2009., T. 2314; 2D37, str. 1, 4; 2D38, str. 3; VG058, 11. septembar 2008., T. 1601.

²²²⁰ 2D38.

²²²¹ Ewa Tabeau, 24. mart 2009., T. 6198–6201.

²²²² Dodatak B Optužnice, br. 16.

²²²³ Hamdija Vilić, 11. novembar 2008., T. 3456.

²²²⁴ Zehra Turjačanin, 25. septembar 2009., T. 2303–2306; P139, str. 19–20; 1D83, str. 3.

²²²⁵ VG058, 11. septembar 2008., T. 1634, 1602, 1607, 1608.

²²²⁶ VG058, 11. septembar 2008., T. 1601.

²²²⁷ VG058, 11. septembar 2008., T. 1601.

²²²⁸ 1D43, str. 5.

²²²⁹ VG115, 28. avgust 2008., T. 702, 713.

²²³⁰ VG035, 15. septembar 2008., T. 1707.

(c) Dokazi tužilaštva u vezi s identifikacijom(i) Zehra Turjačanin

668. Zehra Turjačanin je u svjedočenju izjavila da je išla u istu srednju školu u koju i Milan Lukić i da je Milan Lukić bio u razredu s njenim bratom.²²³¹ Približno jednom sedmično, za vrijeme odmora između školskih časova, Zehra Turjačanin je Milana Lukića viđala kako puši kad je i ona pušila iza škole.²²³² Odbrana Milana Lukića je Zehru Turjačanin suočila s njenom izjavom da su ona, njen brat Dževad Turjačanin i Milan Lukić često zajedno pušili napolju kod škole.²²³³ Odbrana Milana Lukića suočila ju je i s pismenom izjavom njenog brata, u kojoj je on rekao sljedeće: "Znam da Zehra nije poznavala Milana Lukića prije rata. Nikad se nije desilo da smo Zehra i ja bili zajedno i vidjeli Milana Lukića".²²³⁴ Zehra Turjačanin je potvrdila da se nikad nije dogodilo da su ona i njen brat bili zajedno i vidjeli Milana Lukića.²²³⁵ Odbrana Milana Lukića je Zehru Turjačanin unakrsno ispitivala i o tačnom periodu kada je mogla ići u istu školu kao Milan Lukić i pokazala joj potvrdu koja pokazuje kada je ona pohađala školu "Ivo Andrić".²²³⁶ Zehra Turjačanin nije se mogla sjetiti da li su datumi u tom dokumentu tačni.²²³⁷ Odbrana Milana Lukića predočila je evidenciju o njegovom pohađanju škole, u kojoj se vidi da je on prvi put evidentiran kao učenik škole "Ivo Andrić" 1982. godine, iste godine kad je Zehra Turjačanin već trebala završiti školovanje u toj školi.²²³⁸ U svom završnom pretresnom podnesku odbrana Milana Lukića navodi da Zehra Turjačanin, budući da je rođena 1962. godine, nije mogla ići u školu s Milanom Lukićem koji je oko pet godina mlađi od nje.²²³⁹

²²³¹ Zehra Turjačanin, 25. septembar 2008., T. 2291–2292.

²²³² Zehra Turjačanin, 25. septembar 2008., T. 2292, 2293.

²²³³ Zehra Turjačanin, 4. novembar 2008., T. 3332, 3333.

²²³⁴ 1D84, str. 2.

²²³⁵ Zehra Turjačanin, 4. novembar 2008., T. 3335, 3350–3351.

²²³⁶ Zehra Turjačanin, 4. novembar 2008., T. 3323–3324; 1D82.

²²³⁷ Zehra Turjačanin, 4. novembar 2008., T. 3322–3324.

²²³⁸ 1D105; 1D82.

²²³⁹ Završni pretresni podnesak Milana Lukića, par. 366, 384, 392.

669. Prije paljevine na Bikavcu, Zehra Turjačanin je Milana Lukića vidjela dva puta u junu 1992. godine. Prvi put, u fabrici "Alhos", gdje je radila kao konfeksionar, Zehra Turjačanin je Milana Lukića vidjela kad je tražio jednu ženu koja je tamo radila.²²⁴⁰ Drugi put Zehra Turjačanin je bila na kafi u jednoj kući u komšiluku kada je u tu kuću došao Milan Lukić.²²⁴¹ Zehra Turjačanin je izjavila da je 1992. Milan Lukić bio visok, bez brade i brkova, smeđe kose "normalne dužine", kako "nose muškarci".²²⁴²

670. Zehra Turjačanin je u svjedočenju izjavila i to da je "amidžić ili amidža" Milana Lukića, "pedesetih godina", koji je 27. juna 1992. zajedno s Milanom Lukićem došao u njenu kuću, nekad bio policajac u Višegradu.²²⁴³ I taj čovjek je umiješan u incident na Bikavcu.²²⁴⁴ Tužilac je predočio dokumentarne dokaze koji pokazuju da je u Višegradu postojao samo jedan službenik policije s prezimenom "Lukić", Sredoje Lukić.²²⁴⁵ Zehra Turjačanin u svom svjedočenju nije konkretno pomenula ime Sredoja Lukića.

671. Na pitanje tužilaštva da li prepoznaje nekoga od prisutnih u sudnici, Zehra Turjačanin je odgovorila negativno.²²⁴⁶

²²⁴⁰ Zehra Turjačanin, 25. septembar 2008., T. 2297–2298.

²²⁴¹ Zehra Turjačanin, 25. septembar 2008., T. 2294–2297.

²²⁴² Zehra Turjačanin, 25. septembar 2008., T. 2366–2368.

²²⁴³ Zehra Turjačanin, 25. septembar 2008., T. 2309, 2310.

²²⁴⁴ Zehra Turjačanin, 25. septembar 2008., T. 2307–2310.

²²⁴⁵ P209; P210; P211; P212; P213; P214.

²²⁴⁶ Zehra Turjačanin, 25. septembar 2008., T. 2342. Kada joj je postavljeno pitanje da li, osim tužioca, prepoznaje nekoga od prisutnih u sudnici, Sredoje Lukić, bez ikakvog naloga Vijeća, odmah je ustao, dok je Milan Lukić ostao sjediti. Predsjedavajući sudija tada je rekao: "Optuženom nije rečeno da ustane. Neka optuženi koji stoji sjedne." Nakon toga je Zehra Turjačanin rekla da ne prepoznaje nikoga u sudnici.

(ii) Svjedokinja VG058

672. Svjedokinja VG058 je izjavila da je 1992. godine Milan Lukić bio njen komšija u Šeganju i da ga je sretala gotovo svakog dana.²²⁴⁷ Svjedokinja VG058 je izjavila da je i Sredoje Lukić bio njen komšija u Šeganju i da ju je uvijek pozdravljao kad bi se sreli, što se događalo često.²²⁴⁸

673. Svjedokinja VG058 je dala pismene izjave 1992., 2000., 2002. i 2008. godine.²²⁴⁹ U njenoj izjavi iz 1992. godine incident na Bikavcu se ne pominje.²²⁵⁰ U unakrsnom ispitivanju svjedokinja VG058 je tvrdila da je uvijek pominjala incident na Bikavcu.²²⁵¹ Na pitanje zašto se u njenoj pismenoj izjavi iz 1992. godine ne pojavljuje ime Milana Lukića, svjedokinja VG058 je izbjegavala odgovor.²²⁵² U pismenoj izjavi datoj 2008. godine, VG058 je opisala da je Milan Lukić nosio čarapu preko glave i izjavila da je po očima i glasu prepoznala da je to Milan Lukić.²²⁵³ Poslije, prilikom svjedočenja u sudnici, svjedokinja VG058 je izjavila da je vidjela kako jedan muškarac sa čarapom preko glave utjeruje Muslimane u kuću Mehe Aljića²²⁵⁴ i da je u tom čovjeku prepoznala Mitra Vasiljevića.²²⁵⁵ Međutim, kad je svjedokinji VG058 u maju 2000. godine pokazano nekoliko fotografija među kojima je bila i fotografija Mitra Vasiljevića, nije ga identifikovala.²²⁵⁶ U izjavi datoj 2008. godine svjedokinja VG058 je izjavila da su svi muškarci nosili crne uniforme, a da je Sredoja Lukića prepoznala samo po glasu. Takođe je izjavila da se sjeća da je Milan Lukić rekao:

²²⁴⁷ VG058, 11. septembar 2008., T. 1579–1580, 1618–1620.

²²⁴⁸ VG058, 11. septembar 2008., T. 1581.

²²⁴⁹ 1D40 (1992.); 1D41 (2000); 1D42 (2002.); 1D43 (2008).

²²⁵⁰ 1D40; VG058, 11. septembar 2008., T. 1613.

²²⁵¹ VG058, 11. septembar 2008., T. 1613, 1624.

²²⁵² VG058, 11. septembar 2008., T. 1622, 1623. Kad je zamoljena da pogleda svoju pismenu izjavu koju je dala 1992. godine, svjedokinja VG058 je izjavila sljedeće: "Ja ne gledam. Da vam kažem, ja sam sa tim došla da otvoreno kažem. Ne stidim se, nije me stid, podignute glave gledam za pravdu. Samo svjedočim za pravdu." Kad je predsjedavajući Vijeća svjedokinja zamolio da odgovori na pitanje branioca, svjedokinja VG058 je rekla: "Ja bih vama ovako odgovorila: Ja ne znam kako ima pravo da se brani na 'nakve zločine i na 'nak'o zlo."

²²⁵³ 1D43, par. 40.

²²⁵⁴ VG058, 11. septembar 2008., T. 1597.

²²⁵⁵ VG058, 11. septembar 2008., T. 1611.

²²⁵⁶ 1D41, str. 11, 14, 15.

"Hajde, Sredoje, ulazi u kola."²²⁵⁷ Svjedokinja VG058 nije unakrsno ispitivana u vezi s pismenom izjavom iz 2008. godine.

674. Na pitanje tužilaštva da li prepoznaje nekoga od prisutnih u sudnici, svjedokinja VG058 je odgovorila da prepoznaje Milana Lukića i Sredoja Lukića.²²⁵⁸ Svjedokinja VG058 je zamoljena da svakog od optuženih identifikuje pojedinačno, navodeći boju odijela, ali ona nije bila sposobna da to učini. Sudija Van den Wyngaert napomenula je da to ne znači ništa, da bi i ona sama teško mogla s te udaljenosti razabrati ko nosi koju boju.²²⁵⁹

²²⁵⁷ 1D43, par. 41.

²²⁵⁸ VG058, 11. septembar 2008., T. 1581–1586.

²²⁵⁹ VG058, 11. septembar 2008., T. 1581–1586, 1598–1600, 1637.

(iii) Svjedokinja VG115

675. Svjedokinja VG115 je, kako je već rečeno u ovoj presudi, odranije znala Milana Lukića i Sredoja Lukića.²²⁶⁰ Pretresno vijeće podsjeća na izjavu svjedokinje VG115 da je Sredoje Lukić kod kuće Mehe Aljića "nosio masku sa prorezom za oči",²²⁶¹ ali da je ona ipak po glasu i očima prepoznala da je to Sredoje Lukić.²²⁶²

676. Na pitanje tužilaštva da li prepoznaje nekoga od prisutnih u sudnici, svjedokinja VG115 je odgovorila da prepoznaje Milana Lukića i Sredoja Lukića.²²⁶³

(iv) Svjedokinje VG094 i VG119

677. Svjedokinje VG094 i VG119 odranije su poznavale Milana Lukića. Dana 29. maja 1992., VG094 i VG119 vidjele su Milana Lukića kad su sa suprugom i drugim članovima porodice svjedokinje VG119 putovale iz Priboja za Višegrad. Put koji vodi u Višegrad blokirala su tri crvena automobila, među kojima je bio i crveni Passat iz kojeg je izašao Milan Lukić.²²⁶⁴ Svjedokinja VG119 nije lično poznavala Milana Lukića, ali njen suprug jeste i on joj je rekao njegovo ime.²²⁶⁵ VG094 je u svjedočenju izjavila da nije lično poznavala Milana Lukića, ali da ga je "prepoznala" po opisu i po pričanju drugih.²²⁶⁶ U jednoj ranijoj pismenoj izjavi VG094 je izjavila da u to vrijeme nije poznavala Milana Lukića, nego da je njegovo ime saznala kasnije.²²⁶⁷

678. Milan Lukić je supruga svjedokinje VG119 pitao: "...zašto voziš baliju? Zašto ne voziš svoj narod?"²²⁶⁸ Milan Lukić ih je opljačkao pod prijetnjom

²²⁶⁰ V. gore par. 428–432.

²²⁶¹ VG115, 28. avgust 2008., T. 717, 718, 29. avgust 2008., 780–781; 1D18, str. 15.

²²⁶² VG115, 29. avgust 2008., T. 780, 781.

²²⁶³ VG115, 29. avgust 2008., T. 794–795.

²²⁶⁴ VG119, 1. oktobar 2008., T. 2390–2393; 2D69, str. 2; VG094, 8. april 2009., T. 6986, 6987.

²²⁶⁵ VG119, 1. oktobar 2008., T. 2392.

²²⁶⁶ VG094, 8. april 2009., T. 6986–6987.

²²⁶⁷ P335, str. 4.

²²⁶⁸ VG119, 1. oktobar 2008., T. 2393. VG094, 8. april 2009. T, 6987.

oružjem.²²⁶⁹ Poslije toga je svjedokinje VG119 i VG094 i ostale članove porodice odvezao kući, a supruga svjedokinje VG119 i njenog svekra odveo "u SUP na istragu".²²⁷⁰ Tu dvojicu su svjedokinje VG119 i VG094 tada vidjele posljednji put.²²⁷¹ U neko doba večeri 29. maja 1992., Milan Lukić je ponovo došao u kuću u kojoj su boravile VG119 VG094 i odveo ih u hotel "Vilina Vlas".²²⁷² U hotelu je Milan Lukić silovao svjedokinju VG094,²²⁷³ dok VG119 niko nije dirao.²²⁷⁴

679. Svjedokinja VG094 je Milana Lukića vidjela i u jednoj drugoj prilici, prije 27. juna 1992., kada je došao u kuću na Bikavcu u kojoj je boravila, i morala se s njim rukovati.²²⁷⁵ Zahvaljujući tim ranijim susretima s njim svjedokinje VG094 i VG119 prepoznale su Milana Lukića 27. juna 1992., kad je s još nekim naoružanim muškarcima došao u kuću u kojoj su one boravile.

680. U ranijim pismenim izjavama svjedokinja VG094 je pominjala da Milan Lukić ima mladež na licu.²²⁷⁶ U unakrsnom ispitivanju svjedokinja VG094 nije bila sigurna da li je to bio mladež, ali je rekla da je "imao [...] nešto na licu".²²⁷⁷ Prilikom unakrsnog ispitivanja, na pitanje da li je Milan Lukić imao brkove i/ili bradu ili "posebne znake" na licu, svjedokinja VG119 je odgovorila: "Ne. Ne znam da li je imao mladež ili ne, samo nije imao brkove, nije imao bradu. Bio je skromno, ono baš, mladoliko izgledao."²²⁷⁸

681. Dana 29. maja 1992., nakon što je Milan Lukić u hotelu "Vilina Vlas" silovao svjedokinju VG094 i otišao iz sobe, došao je drugi muškarac pa ju je i on silovao. Svjedokinja VG094 je u svjedočenju izjavila da je taj čovjek bio Sredoje

²²⁶⁹ VG119, 1. oktobar 2008., T. 2393–2394; 2D69, str. 2.

²²⁷⁰ VG119, 1. oktobar 2008., T. 2394–2395. VG094, 8. april 2009., T. 6987; 1D227, str. 2.

²²⁷¹ VG119, 1. oktobar 2008., T. 2394–2395; 1D227, str. 2; P335, str. 4; 2D69, str. 2; VG094, 8. april 2009., T. 6988–6989.

²²⁷² VG119, 1. oktobar 2008., T. 2397–2399; 1D227, str. 2–3; P335, str. 4–5; VG094, 8. april 2009., T. 6993–6994.

²²⁷³ VG094, 8. april 2009., T. 6994–6996.

²²⁷⁴ VG119, 1. oktobar 2008., T. 2397–2399.

²²⁷⁵ 1D227, str. 5; P335, par. 41; VG094, 8. april 2009., T. 6998–7000.

²²⁷⁶ P335, par. 18; 1D227, str. 2.

²²⁷⁷ VG094, 8. april 2008., T. 7040.

²²⁷⁸ VG119, 1. oktobar 2008., T. 2430.

Lukić.²²⁷⁹ Svjedokinja VG094 nije prije 27. juna 1992. poznavala Sredoja Lukića.²²⁸⁰ Ona je u svjedočenju izjavila da je, dok je bila zatočena u školi "Vuk Karadžić", ubrzo nakon incidenta na Bikavcu, od drugih zatočenih žena saznala da je drugi muškarac koji ju je silovao u hotelu "Vilina Vlas" bio Sredoje Lukić,²²⁸¹ koga je opisala kao starog "oko 40 godina".²²⁸² Međutim, tokom unakrsnog ispitivanja VG094 je izjavila i sljedeće: "Ja nisam davala opis nego su drugi davali opis i ja sam po tome... Opis sam davala po čovjeku kojeg sam vidjela. A drugi su mi govorili opis i ja sam mislila da bi to mogao biti Sredoje Lukić. Ali, znači, opet napominjem, poslije tog kad sam vidjela da nije to bio čovjek na koga sam ja mislila...".²²⁸³

682. Svjedokinji VG119 je postavljeno pitanje zašto Sredoja Lukića nigdje nije pomenula u svojim ranijim pismenim izjavama. Odgovorila je da je, dok je bila u Međedi, čula kako neki novinar razgovara sa Zehrom Turjačanin.²²⁸⁴ Zehra Turjačanin je navodno izjavila da su Milan Lukić, Sredoje Lukić i Mitar Vasiljević odgovorni za paljevinu na Bikavcu. Prema svjedočenju svjedokinje VG119, kad je Zehra Turjačanin opisivala fizički izgled Sredoja Lukića, svjedokinji VG119 "sve [...] je došlo", najednom je shvatila da je Sredoje Lukić čovjek koji je te večeri bio s Milanom Lukićem.²²⁸⁵ Izjavila je i to da je u početku bila "obuzeta Milanom Lukićem" jer je on odveo njenog supruga i da dugo nije razmišljala o Sredoju Lukiću. Međutim, kako je prolazilo vrijeme, uvidjela je "da je tu počinio zločin i Sredoje Lukić".²²⁸⁶

683. Svjedokinja VG094 se uzrujala kad ju je tužilac pitao da li prepoznaje nekoga od prisutnih u sudnici i svjedočenje je moralo biti prekinuto.²²⁸⁷ Kad je

²²⁷⁹ VG094, 8. april 2009. T. 6996, 6997.

²²⁸⁰ VG094, 8. april 2009. T. 6996, 6997.

²²⁸¹ VG094, 8. april 2009., T. 6988, 6989, 6996, 7045–7046; P335, str. 6.

²²⁸² P335, par. 32; VG094, 8. april 2009. T. 7004, 7054, 7055. U pismenoj izjavi koju je dala 1998. godine, opisala ga je kao starog "oko 45 godina", 2D69, str. 3.

²²⁸³ VG094, 8. april 2009., T. 7056.

²²⁸⁴ VG119, 2. oktobar 2008., T. 2476, 2487–2490; 1D58; 1D59.

²²⁸⁵ VG119, 1. oktobar 2008., T. 2417.

²²⁸⁶ VG119, 2. oktobar 2008., T. 2477–2478, 2487–2490.

²²⁸⁷ VG094, 8. april 2009., T. 7006–7007, 7025.

nastavila sa svjedočenjem, ponovo je zapitana da li prepoznaje nekoga od prisutnih u sudnici i odgovorila je da prepoznaje Milana Lukića.²²⁸⁸

684. Na pitanje tužilaštva da li prepoznaje nekoga od prisutnih u sudnici, svjedokinja VG119, koja je svjedočila putem video-konferencijske veze, prepoznala je Milana Lukića i Sredoja Lukića.²²⁸⁹

2. Dokazni postupak odbrane Milana Lukića

(a) Dokazi kojima je osporavana teza tužilaštva

685. Odbrana Milana Lukića nastojala je dovesti u sumnju tužiočevu verziju događaja na Bikavcu. Vještaci odbrane, Clifford Jenkins, Stephen O'Donnell i Martin McCoy, u svjedočenju su izjavili da ne postoje nikakvi forenzički dokazi za paljevinu na Bikavcu.²²⁹⁰ Martin McCoy je u svjedočenju izjavio da se, pošto od kuće nisu ostali nikakvi konstruktivni elementi nego "samo ostaci podišta, dio temelja", ne može utvrditi da li je požara bilo ili ne.²²⁹¹ Tužilac je Zehri Turjačanin pokazao fotografiju garažnih vrata za koja je ona izjavila da su veoma slična garaži uz kuću Mehe Aljića.²²⁹² Prilikom obilaska lica mjesta na Bikavcu, Clifford Jenkins je ispitao garažna vrata s fotografije koju je Zehri Turjačanin pokazao tužilac.²²⁹³ U svjedočenju je izjavio da je prozor na tim vratima visok 22,9 centimetra i izrazio je sumnju da se Zehra Turjačanin mogla provući kroz tako uzak otvor a da ne zadobije više ozljeda na donjem dijelu tijela.²²⁹⁴ Međutim, u unakrsnom ispitivanju Clifford Jenkins je priznao da bi, ako su metalna vrata kojima su blokirana vrata kroz koja je Zehra Turjačanin pobjegla bila položena

²²⁸⁸ VG094, 8. april 2009., T. 7026–7027.

²²⁸⁹ VG119, 2. oktobar 2008., T. 2517–2521.

²²⁹⁰ Clifford Jenkins, T. 27. mart 2009., T. 6474. Martin McCoy, 19. mart 2009., T. 5710, 5745. Stephen O'Donnell, 12. mart 2009., T. 5467.

²²⁹¹ Martin McCoy, 19. mart 2009., T. 5709, 5710.

²²⁹² Zehra Turjačanin, 25. septembar 2008., T. 2320–2321, 4. novembar 2008., T. 3345, 3346; P138.

²²⁹³ Clifford Jenkins, 27. mart 2009., T. 6482–6484.

²²⁹⁴ Clifford Jenkins, 27. mart 2009., T. 6482–6484. V. takođe Martin McCoy, 19. mart 2009., T. 5712, 5713; P138.

postrance, odnosno, ako je Zehra Turjačanin zaista ispuzala kroz otvor od oko 65 centimetara, kako je izjavila, to moglo uticati na njegovo mišljenje.²²⁹⁵

686. Odbrana tvrdi da rane Zehre Turjačanin nisu zadobivene u paljevini na Bikavcu, pozivajući se na njene vlastite izjave da je vojnicima u srpskoj komandi u hotelu "Bikavac" rekla da je opekotine zadobila u nezgodi kod kuće s plinskom bocom.²²⁹⁶ U svjedočenju Zehre Turjačanin pojavljuju se različite verzije o tome šta je vojnicima u hotelu "Bikavac" rekla o tome kako je te večeri zadobila ozljede, a jedna od njih je da se spotakla o butansku bocu i opekla.²²⁹⁷ Prema drugoj verziji, Zehra Turjačanin je stražarima rekla da je imala epileptični napad, poslije kojeg se dogodila nesreća s plinskom bocom u kojoj je zadobila opekotine.²²⁹⁸ Zehra Turjačanin nije se tačno i detaljno sjećala šta je rekla vojnicima kad ih je molila da je ustrijele i negirala je da je ikad izjavila da joj se nesreća s plinskom bocom dogodila zbog epileptičnog napada.²²⁹⁹ Clifford Jenkins, vještak-istražitelj odbrane Milana Lukića, smatrao je da njene opekotine na rukama i čelu više odgovaraju onome što je rekla vojnicima u hotelu "Bikavac".²³⁰⁰

687. Anka Vasiljević je u svjedočenju izjavila da joj je pokojni suprug, dr Radomir Vasiljević, koji je dan poslije paljevine liječio Zehru Turjačanin, rekao da su opekotine Zehre Turjačanin prouzrokovane kada je htjela zapaliti cigaretu na plinskom štednjaku.²³⁰¹ U unakrsnom ispitivanju Anka Vasiljević je priznala da njen suprug to nije pomenuo u iskazu koji je dao kao svjedok u predmetu *Vasiljević*.²³⁰² Prema njenim riječima, to je bilo zato što ga niko nikad nije pitao

²²⁹⁵ Clifford Jenkins, 27. mart 2009., T. 6531, 6532; Zehra Turjačanin, 25. septembar 2009., T. 2317.

²²⁹⁶ Zehra Turjačanin, 5. novembar 2008., T. 3364–3366.

²²⁹⁷ 2D37, str. 2. U različitim pismenim izjavama navode se različite verzije ove priče: 1D83, str. 4 (dobila je epileptični napad i tako pala na plinsku bocu i opekla se); P66, str. 5 (dobila je epileptični napad dok je pokušavala da upali cigaretu na plinskoj boci, pala je na bocu i opekla se); 2D39, str. 5 (plinska boca je eksplodirala, a ona se pritom opekla).

²²⁹⁸ 1D83, str. 4; P66, str. 5.

²²⁹⁹ Zehra Turjačanin, 4. novembar 2008., T. 3342, 5. novembar 2008., 3365.

²³⁰⁰ Clifford Jenkins, 27. mart 2009., T. 6481–6486, 6502, 6503.

²³⁰¹ Anka Vasiljević, 19. januar 2009., T. 4199–4200, 4219–4220, 4222–4226.

²³⁰² Anka Vasiljević, 19. januar 2009., T. 4227, 4228.

za uzrok opekotina Zehre Turjačanin.²³⁰³ Anka Vasiljević je u svjedočenju izjavila da se njen suprug, koga je s Milanom Lukićem povezivalo kumstvo, "šokirao" kad je 1995. godine čuo "drugu izjavu [Zehre Turjačanin]".²³⁰⁴ U unakrsnom ispitivanju Anka Vasiljević nije mogla objasniti zašto njen suprug, u svom svjedočenju 2001. godine, ako se "šokirao" i ako ga je s Milanom Lukićem povezivalo kumstvo, nije javno protivrječio verziji koju je dala Zehra Turjačanin.²³⁰⁵

688. George Hough, vještak-psiholog odbrane Milana Lukića, izjavio je da postoji "velika vjerovatnoća" da je Zehra Turjačanin pretrpjela "višestruku traumu"²³⁰⁶ i da ne može zaključiti da li su opekotine koje je zadobila bile prouzrokovane plinskim štednjakom ili u zapaljenoj kući.²³⁰⁷ George Hough nikad nije razgovarao sa Zehrom Turjačanin niti je obavio njen klinički pregled, nego je sve te zaključke donio na osnovu njenih ranijih pismenih izjava i svjedočenja u sudnici.

689. Odbrana Milana Lukića unakrsno je ispitala Zehru Turjačanin u vezi s izjavama koje je tužilaštvu dao njen brat Dževad Turjačanin. U pismenoj izjavi iz 2001. godine njen brat je izjavio da su "napusti[li] Višegrad 26. juna 1992." godine.²³⁰⁸ Odbrana je tvrdila da to protivrječi svjedočenju Zehre Turjačanin da je 27. juna 1992. ujutro donijela hranu bratu koji je bio zazidan u kući.²³⁰⁹ U pismenoj izjavi iz 2008. godine, koja počinje rečenicom "Zamoljen sam da razjasnim neke stvari iz izjave koju sam 25. januara 2001. dao istražitelju MKSJ", Dževad Turjačanin je rekao da je iz Višegrada pobjegao onu "[n]oć kad se

²³⁰³ Anka Vasiljević, 19. januar 2009., T. 4228.

²³⁰⁴ Anka Vasiljević, 19. januar 2009., T. 4200–4202, 4220, 4186.

²³⁰⁵ Anka Vasiljević, 19. januar 2009., 4232, 4233.

²³⁰⁶ George Hough, 25. mart 2009., T. 6244, 6257, 6258; 1D205.

²³⁰⁷ George Hough, 25. mart 2009., T. 6243, 6244.

²³⁰⁸ 1D86, str. 3.

²³⁰⁹ Zehra Turjačanin, 25. septembar 2008., T. 2293, 2294, 2308; 4. novembar 2008., T. 3331, 3337–3340; P66, str. 4.

odigrao požar", nakon što ga je Ismeta Kasapović izbavila iz njegovog skrovišta.²³¹⁰

(b) Alibi Milana Lukića

690. Odbrana Milana Lukića je svjedokinju MLD2 na svom spisku navela kao svjedoka putem kojeg namjerava dokazati da je Milan Lukić od 26. do 29. juna 1992. bio u Rujištu kod oca. Međutim, odbrana nije pozvala svjedokinju MLD2.²³¹¹ U trenutku kad je trebalo da svjedokinja MLD10 pristupi svjedočenju o događajima iz juna 1992. o kojima je bilo predviđeno da svjedoči svjedokinja MLD2, tužilaštvo je uložilo prigovor jer odbrana Milana Lukića svjedokinju MLD10 nije navela kao svjedoka o alibiju za incident na Bikavcu. Međutim, Pretresno vijeće je odbrani dozvolilo ispitivanje svjedokinje MLD10 u vezi s alibijem ponuđenim za incident na Bikavcu i tužiocu dozvolilo da kasnije izvede protivdokaze.²³¹²

691. Svjedokinja MLD10 je izjavila da su joj otac i brat rekli da su krajem juna 1992. proveli tri ili četiri dana u kući roditelja Milana Lukića u Rujištu.²³¹³ Tamo je bio i Milan Lukić i pekli su janjca za proslavu Vidovdana.²³¹⁴

3. Alibi Sredoja Lukića

692. Dana 22. juna 1992., Zorka Lukić, snaha Sredoja Lukića, rodila je drugo dijete na Savskom Vencu, opštini grada Beograda.²³¹⁵ Iz porodilišta je otpuštena 26. juna 1992. godine.²³¹⁶ Ona je u svjedočenju izjavila da je 27. juna 1992. oko podneva Sredoje Lukić sa suprugom došao da je obiđe u njenom stanu u Beogradu.²³¹⁷ Sredoje Lukić i njegova porodica proveli su kod Zorke Lukić četiri

²³¹⁰ 1D84, par. 8.

²³¹¹ Dodatni podnesak Milana Lukića u vezi s odbranom alibijem, 18. juli 2008., par. 14.

²³¹² Pretres, 18. decembar 2008., T. 3961, 3962, 3966–3968.

²³¹³ MLD10, 18. decembar 2008., T. 3965–3966; P215, str. 1.

²³¹⁴ MLD10, 18. decembar 2008., T. 3965–3966.

²³¹⁵ 2D44, str. 2–3, 7–12; Zorka Lukić, 1. decembar 2008., T. 3370, 3675; 2D45.

²³¹⁶ Zorka Lukić, 1. decembar 2008., T. 3672–3674; 2D46.

²³¹⁷ 2D44, str. 7–12.

sata i darovali joj novac.²³¹⁸ Ona je izjavila da je Sredoje Lukić sa porodicom u Beograd došao automobilom iz Obrenovca i da su se nakon posjete vratili u Obrenovac.²³¹⁹ Tokom unakrsnog ispitivanja Zorka Lukić je potvrdila da prilikom te posjete nisu snimljene nikakve fotografije.²³²⁰ Takođe je izjavila da joj je posjeta Sredoja Lukića ostala u živom sjećanju zato što joj je to bila prva posjeta nakon rođenja drugog djeteta.²³²¹

693. Branimir Bugarski je u svom svjedočenju izjavio da ga je 23. ili 24. juna 1992. Sredoje Lukić nazvao na posao i zamolio ga da mu pripremi jednog odojka kojeg je Sredoje Lukić namjeravao odnijeti u Višegrad.²³²² On je izjavio da je "više puta [...] klao [...] svinje" za Sredoja Lukića.²³²³ Dan uoči Vidovdana, 27. juna 1992. oko 18:00 sati, Sredoje Lukić je s Nikom Vujičićem, koji je takođe imao rodbinu u Obrenovcu, otišao kod Branimira Bugarskog kući.²³²⁴ Niko Vujičić nije bio prisutan tokom posjete Sredoja Lukića Zorki Lukić.²³²⁵ Sredoje Lukić je Branimiru Bugarskom rekao da svinju ne može ponijeti sa sobom nazad u Višegrad jer ima ljude u automobilu.²³²⁶ Nakon kraćeg zadržavanja, Sredoje Lukić se sa svojim saputnicima u automobilu odvezao.²³²⁷ U svojoj pismenoj izjavi Branimir Bugarski je izjavio da je Sredoje Lukić u Višegrad otišao sutradan ujutro, 28. juna 1992. godine. U unakrsnom ispitivanju Branimir Bugarski je izjavio da ne zna da li su otišli u Višegrad odmah ili sutradan ujutro.²³²⁸

694. Branimir Bugarski pamti taj događaj zato što se naljutio: pripremio je osamdesetak kilograma mesa²³²⁹ i onda ga je morao spremiti u zamrzivač.²³³⁰ Prilikom unakrsnog ispitivanja, Branimir Bugarski je priznao da je odojak mogao

²³¹⁸ Zorka Lukić, 1. decembar 2008., T. 3691; 2D44, str. 9.

²³¹⁹ 2D44, str. 13.

²³²⁰ Zorka Lukić, 1. decembar 2008., T. 3678, 3690.

²³²¹ Zorka Lukić, 1. decembar 2008., T. 3691, 3692.

²³²² Branimir Bugarski, 2. decembar 2008., T. 3749, 3750.

²³²³ Branimir Bugarski, 2. decembar 2008., T. 3748.

²³²⁴ Branimir Bugarski, 2. decembar 2008., T. 3750, 3751, 3757, 3729.

²³²⁵ 2D44, str. 17.

²³²⁶ Branimir Bugarski, 2. decembar 2008., T. 3753–3755, 2D47, par. 9.

²³²⁷ Branimir Bugarski, 2. decembar 2008., T. 3717, 3754, 3755; 2D47, par. 9.

²³²⁸ Branimir Bugarski, 2. decembar 2008., T. 3755; 2D47, par. 9.

²³²⁹ Branimir Bugarski je u svjedočenju izjavio da je odojak bio težak 120 kilograma i da je od njega dobijeno 70 do 80 kilograma čistog mesa; Branimir Bugarski, 2. decembar 2008., T. 3754.

²³³⁰ Branimir Bugarski, 2. decembar 2008., T. 3754, 3756.

da stane u prtljažnik putničkog automobila, ali da je Sredoje Lukić jednostavno rekao da ne može ponijeti meso jer ga ne može voziti.²³³¹

4. Dokazi kojima je tužilaštvo pobijalo alibi

695. Svjedokinja VG035 je u svjedočenju izjavila da je 26. juna 1992. Milan Lukić došao u njenu kuću, predstavio se imenom i rekao joj da je rođen 1967. godine.²³³² Rano ujutro 27. juna 1992. Milan Lukić i Sredoje Lukić vratili su se u kuću u kojoj su boravile svjedokinje VG035 i CW2. Pravile su se da spavaju. Milan Lukić je rekao: "Gledajte, spavaju. Dobrih pički! Treba ih pojebati."²³³³ Muškarci su otišli, ali se Milan Lukić vratio neka tri sata kasnije. Milan Lukić je svjedokinji VG035 s uperenim oružjem naložio da pođe s njim.²³³⁴ Svjedokinju VG035 odveo je u jednu napuštenu kuću na Mejdanu. Kad je Milan Lukić pokušao da svuče svjedokinju VG035, ona ga je preklinjala da je vrati njoj djeci. On je počeo da viče na nju, svukao joj je odjeću i tako je mnogo puta udario da VG035 više nije osjećala vlastito tijelo. Potom ju je tamo tri puta silovao.²³³⁵ Između drugog i trećeg silovanja je rekao: "'Što se nisi okupala? Kako smrdiš! Ono tvoja djeca nisu.' Ja mu kažem: 'Milane, to su moja djeca. Vidi se po stomaku da sam rađala djecu.'" Milan Lukić se samo nasmijao.²³³⁶ Nakon što ju je treći put silovao, Milan Lukić je rekao: "Sada ćeš da nosiš srpsko dijete. Da se rađa srpčad."²³³⁷ Svjedokinja VG035 oko podneva se vratila kući, sva raščupana i puna modrica.²³³⁸

696. Svjedokinja VG035 je izjavila da su se Milan Lukić i Sredoje Lukić vratili u tu kuću između 16:00 i 17:00 sati, oteli svjedokinjama VG035 i CW2 novac i

²³³¹ Branimir Bugarski, 2. decembar 2008., T. 3754.

²³³² VG035, 15. septembar 2008., T. 1653–1655.

²³³³ VG035, 15. septembar 2008., T. 1660–1664.

²³³⁴ VG035, 15. septembar 2008., T. 1660–1664; 1D44, str. 3; P336, str. 33–35.

²³³⁵ VG035, 15. septembar 2008., T. 1667–1670, 1660.

²³³⁶ VG035, 15. septembar 2008., T. 1670–1671.

²³³⁷ VG035, 15. septembar 2008., T. 1671.

²³³⁸ P336, str. 33–35.

nakit i otišli.²³³⁹ Došli su automobilom Behije Zukić, a svjedokinja VG035 je čula glasne "kalesijske, burske pjesme" iz automobila.²³⁴⁰ Nekoliko dana kasnije, VG035 je svjedokinji CW2 povjerila da ju je Milan Lukić silovao.²³⁴¹

697. U pismenoj izjavi iz 1998. godine, svjedokinja VG035 je Milana Lukića opisala kao višeg od 180 centimetara, bez brade i brkova, normalnog stasa, plavih očiju, kratke smeđe kose i s mladežima po tijelu.²³⁴² Kad je u unakrsnom ispitivanju suočena s tim opisom, nije se sjećala da je ikad rekla da Milan Lukić ima plave oči²³⁴³ i potvrdila je da nikad nije imala priliku da pregleda zapis svoje izjave iz 1998. godine na maternjem jeziku.²³⁴⁴ Tokom unakrsnog ispitivanja svjedokinji VG035 pokazana je fotografija Milana Lukića samo u kupaćim gaćicama.²³⁴⁵ Svjedokinja VG035 je, u vezi sa slikom, izjavila da je Milan Lukić "imao obilježje po tijelu".²³⁴⁶ Kasnije u unakrsnom ispitivanju VG035 je priznala da 2001. godine, što je zabilježeno u jednoj pismenoj izjavi, identitet Milana Lukića nije navela "iz lične sigurnosti".²³⁴⁷ Dodala je i to da je "čekala ovaj trenutak, da Milan i Sredoje sjede ovdje, da su uhapšeni".²³⁴⁸ Takođe je, o svom stanju u vrijeme kad je davala pismenu izjavu, u svjedočenju izjavila sljedeće: "[...] bila [sam] pod velikim stresom, traumom, borbom za životom. Kod doktora sam bila. Bila je borba za život."²³⁴⁹

698. Svjedokinja VG035 je u svjedočenju izjavila da je Sredoja Lukića poznavala i prije 27. juna 1992., preko svog supruga, koji je bio konobar u hotelu u koji je Sredoje Lukić zalazio, i da je Sredoje Lukić bio policajac.²³⁵⁰ U pismenoj izjavi iz 1998. godine VG035 nije pominjala da je Sredoje Lukić došao u njenu

²³³⁹ VG035, 15. septembar 2008., T. 1675, 1676. Svjedokinja CW2 u pismenoj izjavi ne pominje da su Milan Lukić i Sredoje Lukić došli u kuću, nego da je oko 16:00 ili 17:00 sati u kuću došao jedan drugi muškarac, star između 40 i 45 godina, P336, str. 38.

²³⁴⁰ VG035, 15. septembar 2008., T. 1676, 1677.

²³⁴¹ P336, str. 33–35.

²³⁴² 1D44, str. 2.

²³⁴³ VG035, 15. septembar 2008., T. 1714, 1715, 1718, 1719.

²³⁴⁴ VG035, 15. septembar 2008., T. 1716–1718.

²³⁴⁵ VG035, 15. septembar 2008., T. 1721; 1D46.

²³⁴⁶ VG035, 15. septembar 2008., T. 1720, 1721.

²³⁴⁷ VG035, 15. septembar 2008., T. 1696.

²³⁴⁸ VG035, 15. septembar 2008., T. 1696.

²³⁴⁹ VG035, 15. septembar 2008., T. 1712.

²³⁵⁰ VG035, 15. septembar 2008., T. 1661, 1662.

kuću poslijepodne 27. juna 1992. godine.²³⁵¹ Na pitanje tužilaštva da li prepoznaje nekoga od prisutnih u sudnici, svjedokinja VG035 je odgovorila da prepoznaje Milana Lukića i Sredoja Lukića.²³⁵²

699. Svjedokinja CW2 je otprije poznavala Milana Lukića. Ili sredinom ili krajem juna 1992., Milan Lukić je s još nekim naoružanim muškarcima došao u kuću u Pionirskoj ulici u kojoj je boravila CW2 i njoj i njenoj porodici rekao da idu u Olovo, mjesto van teritorije pod kontrolom Srba.²³⁵³ Svjedokinja CW2 je takođe izjavila da je 25. juna 1992. Milan Lukić došao u kuću u kojoj su boravile ona i VG035, kao i da se kasnije vratio i svjedokinja VG035 odveo sa sobom.²³⁵⁴ Svjedokinja CW2 je rekla da je mislila da je Sredoje Lukić brat Milana Lukića i da je stanovao u kući njenog supruga prije nego što se ona za njega udala.²³⁵⁵ Svjedokinji CW2 nije postavljeno pitanje da li prepoznaje nekoga od prisutnih u sudnici.²³⁵⁶

700. Svjedokinja VG063 je izjavila da su 28. juna 1992., na Vidovdan, dok je bila zatočena u fiskulturnoj sali škole "Hasan Veletovac" u Višegradu,²³⁵⁷ Milan Lukić i još jedan muškarac ušli u fiskulturnu salu u kojoj su držali nju i druge, i da su jednom zatočenom Muslimanu, Ibri Šabanoviću, naredili da pođe s njima napolje.²³⁵⁸ Kasnije iste večeri Milan Lukić se vratio, s još jednim muškarcem koji je u ruci nisio glavu Ibri Šabanovića.²³⁵⁹ Milan Lukić je zatočenicima doviknuo: "Ovo je vaš kurban", što se odnosilo na muslimanski praznik Kurban-bajram prilikom kojeg se kolje žrtvena ovca za duše pokojnika.²³⁶⁰

²³⁵¹ 1D44.

²³⁵² VG035, 15. septembar 2008., T. 1689.

²³⁵³ P336, str. 29–32; VG141, 6. april 2008., T. 6752.

²³⁵⁴ P336, str. 33–37; VG035, 15. septembar 2008., T. 1653–1655, 1664–1672.

²³⁵⁵ CW2, 9. april 2009., T. 7079, 7080; P336, str. 29.

²³⁵⁶ VG035, 15. septembar 2008.

²³⁵⁷ VG063, 18. septembar 2008., T. 1842–1844, 1850; 1D51, str. 8.

²³⁵⁸ VG063, 18. septembar 2008., T. 1850. 19. septembar 2008., T. 1940; 1D49, str. 8; 1D51, str. 8.

²³⁵⁹ VG063, 18. septembar 2008., T. 1850; 19. septembar 2008., T. 1940; 1D49, str. 8; 1D51, str. 8.

²³⁶⁰ VG063, 18. septembar 2008., T. 1850–1851.

701. Tokom zatočenja u školi "Hasan Veletovac" koje je trajalo 12 dana, otprilike od 20. do 30. juna 1992.,²³⁶¹ Milan Lukić je svjedokinju VG063 silovao više puta.²³⁶² Jedne večeri Milan Lukić je svjedokinji VG063 rekao da pođe sa njim da mu napravi kafu.²³⁶³ Milan Lukić se pred drugim vojnicima rugao svjedokinji VG063, a potom ju je odveo u jednu učionicu.²³⁶⁴ U učionici joj je naredio da svuče odjeću, a kad je svjedokinja VG063 uzmaknula u jedan ugao, nožem joj je razderao suknju i štrample.²³⁶⁵ U usta joj je gurnuo puščanu cijev i zaprijetio da će joj raznijeti glavu.²³⁶⁶ Grizao joj je usne, vrat i grudi, polegao je na školsku klupu i silovao je penetracijom u usta, vaginu i anus, čime joj je nanio veliki bol.²³⁶⁷ Za vrijeme silovanja Milan Lukić je svjedokinji VG063 stalno prijetio.²³⁶⁸ Milan Lukić joj je rekao da "svakoj od nas on može napraviti po jednog Milana".²³⁶⁹ Cijeli incident trajao je dva do tri sata.²³⁷⁰ Poslije incidenta Milan Lukić je svjedokinju VG063 ponovo silovao u još četiri ili pet odvojenih prilika.²³⁷¹ Ta silovanja izvršena su i prije i poslije pokušaja bijega svjedokinje VG063 iz škole.²³⁷² Svjedokinja VG063 je potvrdila da je u školi "Hasan Veletovac" silovano više žena.²³⁷³ U svakoj od tih prilika upravo je Milan Lukić birao koje će žene biti izvedene iz fiskulturne sale.²³⁷⁴

702. Svjedokinja VG063 je izjavila da je Milana Lukića poznavala prije incidenta na Bikavcu, kako je već iznijeto u tekstu ove presude.²³⁷⁵

²³⁶¹ VG063, 18. septembar 2008., T. 1860. Budući da je svjedokinja VG063 u zatočenju provela približno 12 dana i da je njeno zatočenje završilo nekoliko dana poslije Vidovdana, Pretresno vijeće ocjenjuje da je ona bila zatočena otprilike u vremenu od 20. do 30. juna 1992. godine.

²³⁶² VG063, 18. septembar 2008., T. 1855–1859.

²³⁶³ VG063, 18. septembar 2008., T. 1856.

²³⁶⁴ VG063, 18. septembar 2008., T. 1856, 1857.

²³⁶⁵ VG063, 18. septembar 2008., T. 1857.

²³⁶⁶ VG063, 18. septembar 2008., T. 1857.

²³⁶⁷ VG063, 18. septembar 2008., T. 1858.

²³⁶⁸ VG063, 18. septembar 2008., T. 1858.

²³⁶⁹ VG063, 18. septembar 2008., T. 1858.

²³⁷⁰ VG063, 18. septembar 2008., T. 1858.

²³⁷¹ VG063, 18. septembar 2008., T. 1859.

²³⁷² VG063, 18. septembar 2008., T. 1859.

²³⁷³ VG063, 18. septembar 2008., T. 1859.

²³⁷⁴ VG063, 18. septembar 2008., T. 1860.

²³⁷⁵ V. gore par. 187–190.

5. Činjenični zaključci u vezi s incidentom na Bikavcu

(a) Dokazi tužilaštva u vezi s predmetnim događajima i njihovo osporavanje od strane odbrane Milana Lukića

703. Pretresno vijeće napominje da je nekoliko svjedoka u vezi s paljevinom kuće na Bikavcu pomenulo praznik Vidovdan. Neki svjedoci izjavili su da se Vidovdan slavio 27. juna 1992., a drugi da se slavio 28. juna 1992. godine. Pretresno vijeće zaključuje da su se događaji u vezi s paljevinom na Bikavcu odigrali u vrijeme navedeno u Optužnici, tj. "27. juna 1992. ili oko tog datuma".

704. Zehra Turjačanin je svjedočila 25. septembra 2008., 4. novembra 2008. i 5. novembra 2008. godine. Njeno unakrsno ispitivanje, obavljeno 25. septembra 2008. i 4. novembra 2008., prekinuto je zbog njenih zdravstvenih tegoba koje su nastupile tokom svjedočenja.²³⁷⁶ Odbrana Milana Lukića smatra da Zehra Turjačanin nije objasnila zašto je zatražila prekidanje svjedočenja i da se ti prekidi odražavaju na njegovu pouzdanost.²³⁷⁷ Međutim, s obzirom na njena krajnje traumatska iskustva, po mišljenju Pretresnog vijeća, njene poteškoće u davanju kontinuiranog iskaza su razumljive.

705. Odbrana Milana Lukića veoma je naglašavala okolnost da je Zehra Turjačanin srpskim vojnicima rekla da su njene opekotine uzrokovane nesrećom s plinskim štednjakom ili plinskom bocom. Pretresno vijeće zaključuje da ta izjava Zehre Turjačanin ne dovodi u razumnu sumnju njeno svjedočenje. Zehra Turjačanin je u svjedočenju izjavila da srpskim vojnicima nije rekla istinu o tome kako je zadobila ozljede jer se bojala da će je još više mučiti. Pretresno vijeće, koje je imalo priliku da posmatra njeno držanje u sudnici, smatra zadovoljavajućim objašnjenje zašto srpskim vojnicima nije rekla istinu. Pored toga, Pretresno vijeće ne prihvata svjedočenje Anke Vasiljević o tome kako je Zehra Turjačanin zadobila ozljede.

²³⁷⁶ Zehra Turjačanin, 25. septembar 2008., T. 2381, 4. novembar 2008., T. 3355.

²³⁷⁷ Završni pretresni podnesak Milana Lukića, par. 389–391. Zehra Turjačanin, 4. novembar 2008., T. 3310–3322.

706. Razmatrajući pismenu izjavu njenog brata Dževada Turjačanina, iz 2001. godine, u kojoj je on izjavio da je "napusti[o] Višegrad 26. juna 1992.", Pretresno vijeće podsjeća na pismenu izjavu koju je Dževad Turjačanin dao 2008. godine i koja počinje rečenicom "Zamoljen sam da razjasnim neke stvari iz izjave koju sam 25. januara 2001. dao istražitelju MKSJ." i u kojoj on izjavljuje da je iz Višegrada pobjegao onu "[n]oć kad se odigrao požar", nakon što ga je Ismeta Kasapović izbavila iz njegovog skrovišta.²³⁷⁸ To je vrlo blisko svjedočenju Zehre Turjačanin, kao i video-snimku njene izjave iz 1992. godine.²³⁷⁹ Pretresno vijeće pored toga napominje da je odbrana Milana Lukića pogrešno citirala svjedočenje Zehre Turjačanin kada ju je suočila s njenom izjavom da su njen brat, Milan Lukić i ona često pušili napolju kod škole.²³⁸⁰ U glavnom ispitivanju Zehra Turjačanin je izjavila da su njen brat i Milan Lukić u školi bili u istom razredu, da bi dalje rekla da je Milana Lukića vidjela kako puši napolju kod škole kad je i ona tamo pušila.²³⁸¹ Iako pismenim izjavama Dževada Turjačanina nije pridalo nikakvu težinu, Pretresno vijeće napominje da one idu u pravcu potkrepe svjedočenja Zehre Turjačanin. Pretresno vijeće takođe smatra da dokumentacija iz arhive škole koju je podnijela odbrana Milana Lukića ne dovodi u sumnju svjedočenje Zehre Turjačanin o tome da je pohađala istu školu kao Milan Lukić. Opšte uzevši, Pretresno vijeće se uvjerilo da svjedočenje Zehre Turjačanin o tome da je otprije poznavala Milana Lukića nije dovedeno u pitanje u unakrsnom ispitivanju.

707. Odbrana Milana Lukića je incident paljevine na Bikavcu pobijala putem svojih vještaka Clifforda Jenkinsa, Stephena O'Donnella i Martina McCoya, koji su u svjedočenju izjavili da ne mogu reći da li je došlo do paljevine kuće Mehe Aljića ili ne, kao ni to kako je Zehra Turjačanin uspjela pobjeći iz vatre kroz garažna vrata. S obzirom na to da je ona u svjedočenju izjavila da je zatvorila oči kada se provlačila kroz garažna vrata i da je, tek kada se osvrnula za sobom, vidjela šta joj je blokiralo prolaz, Pretresno vijeće se uvjerilo da je njeno

²³⁷⁸ 1D84, par. 1, 8.

²³⁷⁹ P66, str. 4.

²³⁸⁰ Zehra Turjačanin 4. novembar 2008., T. 3332, 3333.

²³⁸¹ Zehra Turjačanin, 25. septembar 2008., T. 2992, 2993.

svjedočenje u pogledu bijega iz kuće Mehe Aljića pouzdano. Pretresno vijeće smatra da svjedočenja Clifforda Jenkinsa, Stephena O'Donnella i Martina McCoya ne dovode u sumnju svjedočenje Zehre Turjačanin i da njima nije dovedena u razumnu sumnju činjenica da je do paljevine kuće Mehe Aljića zaista došlo. Najzad, Pretresnom vijeću nije bilo od pomoći svjedočenje Georgea Hougha, vještaka-psihologa koga je angažovala odbrana Milana Lukića, koji je, bez bilo kakvog prethodnog kontakta sa svjedokinjom, zamoljen da ispita i komentariše svjedočenje Zehre Turjačanin. U skladu s tim, Pretresno vijeće mu nije pridalo nikakvu težinu.

708. Pretresno vijeće je razmotrilo ukupne dokaze dobijene od Zehre Turjačanin. Pretresno vijeće zaključuje da su oni koherentni i pouzdani i uvjereno je da je ona istiniti svjedok.

709. Pretresno vijeće je saslušalo uvjerljiva svjedočenja svjedoka Zehre Turjačanin, CW2, VG035, VG058, VG094, VG115 i VG119 u vezi s paljevinom kuće Mehe Aljića. Pretresno vijeće se uvjerilo van razumne sumnje da je, 27. juna 1992. ili oko tog datuma, grupa naoružanih muškaraca utjerala oko 60 muslimanskih civila u kuću Mehe Aljića na Bikavcu. Takođe, Pretresno vijeće se uvjerilo van razumne sumnje da je ista grupa naoružanih muškaraca potom pucala u unutrašnjost kuće, da je u kuću ubacila ručne bombe i onda kuću zapalila.

710. Pretresno vijeće skreće pažnju na podatke o nestalim osobama iz Višegrada pribavljene iz raznih izvora, koje je sabrala i pripremila Ewa Tabeau, prezentirane u dokaznom predmetu P119, kao i na tabelarni pregled Amora Mašovića o nestalim osobama, tj. na dokazni predmet P184. Kako je već rečeno,²³⁸² prilikom utvrđivanja činjeničnog stanja u vezi sa žrtvama, Pretresno vijeće je u obzir uzelo nepodudarnosti između dokaznih predmeta P184 i P119, kao i svjedočenje Ewe Tabeau o razlozima nepreciznosti datuma nestanaka. U dokaznom predmetu P119 navode se godine rođenja sedam od ukupnog broja navedenih žrtava incidenta na Bikavcu. Nažalost, Pretresno vijeće upozorava na

²³⁸² V. gore par. 318.

to da datumi rođenja četiri od tih sedam osoba – Elme Tufekčić, Ensara Tufekčića, Selmira Turjačanina i Mine Vilić – ne odgovaraju godinama rođenja navedenim u dokaznom predmetu P184. Dakle, u kontekstu utvrđivanja identiteta žrtava incidenta na Bikavcu Pretresno vijeće smatra da podaci sadržani u tim tabelama nisu dovoljno pouzdani, tako da se umjesto na njih oslonilo na svjedočenja svjedoka.

711. Odbrana Milana Lukića pobijala je da je Sada Turjačanin poginula u paljevini na Bikavcu tvrdeći da je ona rođena 1962. i da je još živa.²³⁸³ Međutim, Ewa Tabeau je objasnila da se "Sada Turjačanin" navodi i pod imenom "Sadeta Turjačanin", uz razjašnjenje da su "Sada Turjačanin" navedena na spisku iz Dodatka B i "Sadeta Turjačanin" rođena 1963. godine ista osoba.²³⁸⁴ Pretresno vijeće prihvata dokaze dobijene od Ewe Tabeau o ovom pitanju i uvjerilo se da je Sadeta Turjačanin (približna starost 29 godina) smrtno stradala u paljevini na Bikavcu.²³⁸⁵

712. Pretresno vijeće napominje da su na spisku u Dodatku B Optužnice navedene sljedeće osobe: "Dječak nepoznatog imena, približna starost 11 godina" i "Jelačić, ime nepoznato, starost nepoznata". Pretresno vijeće zaključuje da u pogledu identiteta tih navedenih žrtava Optužnica nije dovoljno precizna i napominje da nisu predloženi nikakvi dokazi koji bi omogućili da se utvrdi identitet te dvije osobe.²³⁸⁶ Na osnovu dokaza, u pravnom smislu, Pretresno vijeće nema osnova da utvrdi da su te dvije osobe smrtno stradale u paljevini kuće Mehe Aljića.

713. U Dodatku B ne daje se kompletan spisak žrtava incidenta na Bikavcu, a Pretresnom vijeću su predloženi dokazi o tome da su u incidentu na Bikavcu poginule i druge osobe poznatog identiteta koje nisu navedene na spisku u Dodatku B. Pretresno vijeće se na osnovu dokaza o tim dodatnim osobama

²³⁸³ 1D221, str. 2.

²³⁸⁴ Ewa Tabeau, 24. mart 2009., T. 6198–6201. V. takode 2D38, koji potvrđuje da je Sada/Sadeta Turjačanin rođena 1963. godine.

²³⁸⁵ Zehra Turjačanin, 25. septembar 2009., T. 2303–2305. P139, str. 20–21; 1D83, str. 3; 2D38, str. 3.

²³⁸⁶ Jedini dokaz u kojem se pominje dječak star jedanaest godina jest dokazni predmet 2D38.

uvjerilo da je u paljevini na Bikavcu poginula i Aida Turjačanin. Vijeće smatra da dokazi ne ukazuju pouzdano na to da su u istoj paljevini poginuli i Tija Šabanović, Musa i Sabrija Ferić, Tiha Spoljan i njena snaha sa dvoje djece, kćerka Tije Cerić i njena unuka s bebom, i "familija Murtića".

714. Pretresno vijeće je putem svjedočenja Hamdije Vilića dobilo dokaze o tome da je ime njegove kćerke, na spisku u Dodatku B navedene kao Mirzeta Vilić, zapravo Zihneta Vilić. Predočeni su i dokazi o tome da su supruga Hamdije Vilića, Mina Vilić, i njihovo troje djece, Zihneta, Nihada i Nihad, na dan kad je zapaljena kuća Mehe Aljića boravili u njenoj neposrednoj blizini.²³⁸⁷ Međutim, ni svjedokinja VG058 ni svjedokinja VG115 nisu u svjedočenju izjavile da su vidjele da su upravo te osobe utjerane u kuću Mehe Aljića, a ni Zehra Turjačanin nije izjavila da su one bile u kući. Nijedna od strana nije od Hamdije Vilića, koji nije bio očevidac incidenta na Bikavcu, zatražila da objasni po čemu zna da su članovi njegove porodice poginuli u tom incidentu. Iako Pretresno vijeće smatra da je Hamdija Vilić govorio istinu kad je u svjedočenju izjavio da misli da je njegova porodica stradala u incidentu na Bikavcu, na osnovu predloženih dokaza, u pravnom smislu, ono nema osnova da utvrdi da su te osobe poginule u paljevini kuće Mehe Aljića.

715. Pretresno vijeće se uvjerilo da je u paljevini kuće Mehe Aljića usmrćeno najmanje 60 osoba muslimanske nacionalnosti, uključujući i sljedeće osobe za koje je dovoljno pouzdano utvrđeno da su tom prilikom poginule: Džehva Tufekčić, Elma Tufekčić, Ensar Tufekčić, Đulka Turjačanin, Selmir Turjačanin, Sadeta Turjačanin, Aida Turjačanin, Šuhra Aljić, Aljić (ime nepoznato, otac Šuhre Aljić), Aljić (ime nepoznato, majka Šuhre Aljić), i Aljić (ime nepoznato, sin Šuhre Aljić).

²³⁸⁷ Dodatak B Optužnice, br. 16. Hamdija Vilić, 11. novembar 2008., T. 3456; VG063, 18. septembar 2008., T. 1840, 1841, 19. septembar 2008., 1919–1921. VG035, 15. septembar 2008., T. 1679.

(b) Dokazi tužilaštva u vezi s prisustvom, djelima i ponašanjem Milana Lukića

716. Od Zehre Turjačanin i svjedokinja VG058 i VG115 dobijeni su dokazi o tome da je Milan Lukić bio u kući Mehe Aljića one večeri kad se dogodio incident na Bikavcu. Pored toga, od svjedokinje VG035 dobijen je dokaz o tome da je Milan Lukić bio u blizini kuće Mehe Aljića nekoliko sati prije nego što je kuća zapaljena, između 16:00 i 17:00 sati. Svjedokinje VG119 i VG094 izjavile su da je on bio u blizini kuće Mehe Aljića kratko vrijeme prije i odmah poslije paljenja kuće. Huso Kurspahić je u svjedočenju izjavio da mu je Zehra Turjačanin, poslije paljevine kuće, kad je bila u Međedi, rekla da je Milan Lukić jedan od ljudi koji su zapalili kuću Mehe Aljića.

717. Pretresnom vijeću su predočeni dokazi o tome da je Milan Lukić odigrao vrlo aktivnu ulogu u incidentu na Bikavcu. Milan Lukić je kundakom puške gurao ljude u kuću i čuli su ga kako kaže: "Što više dajte naroda...".²³⁸⁸ Milan Lukić je na izlaz kuće Mehe Aljića stavio garažna vrata, a sva vrata unutar kuće već su bila blokirana teškim komadima namještaja. Svjedokinje VG115 i VG058 vidjele su kako Milan Lukić puca u kuću, što se podudara s izjavama Zehre Turjačanin o tome šta se događalo u unutrašnjosti kuće. Svjedokinja VG115 je vidjela kako Milan Lukić i naoružani muškarci u kuću ubacuju ručne bombe, što je potkrijepljeno iskazom Zehre Turjačanin da su u kuću ubačene ručne bombe i da je ona tako zadobila ozljede lijeve noge.²³⁸⁹ Pretresnom vijeću su predočeni i dokazi u vidu jednog novinskog članka iz 2005. godine s izjavom Zehre Turjačanin da je čula kako Milan Lukić kaže da je "vrijeme da nas zapale", poslije čega je Milan Lukić kuću stvarno i zapalio.²³⁹⁰ Vijeće, međutim, napominje da se u pomenutom novinskom članku citira jedan novinski članak iz 1992. godine u kojem su prenijete riječi Zehre Turjačanin. Pretresno vijeće je stoga ovom dokazu pridalo vrlo malu težinu. Veću je težinu pridalo dokazima dobijenim od

²³⁸⁸ VG058, 11. septembar 2008., T. 1597, 1598.

²³⁸⁹ Zehra Turjačanin, 25. septembar 2008., T. 2315; P139, str. 14; P66, str. 3; 2D37, str. 3.

²³⁹⁰ 2D39, str. 4.

svjedokinja VG058 i VG115, koje su bile očevici i vidjele da je Milan Lukić polio kuću Mehe Aljića benzinom kako bi je zapalio.

718. Pretresno vijeće se uvjerilo da su svjedokinje VG058 i VG115, koje su Milana Lukića obje vidale često i tokom dužeg vremenskog perioda i prije ovog incidenta, Lukića odranije poznavale dovoljno da bi ga prepoznale kod kuće Mehe Aljića. Međutim, Pretresno vijeće smatra da se svjedokinje VG058 i VG115 nisu dobro držale tokom unakrsnog ispitivanja od strane odbrane Milana Lukića i da je svjedokinja VG058 u unakrsnom ispitivanju izbjegavala odgovore na pitanja i bila defenzivna.

719. U svojim završnim pretresnim podnescima odbrana Milana Lukića i odbrana Sredoja Lukića upozorile su na to da svjedokinja VG058 nije mogla prepoznati kuću Mehe Aljića na fotografiji snimljenoj iz vazduha.²³⁹¹ Naime, ona je kao lokaciju te kuće pokazala blok pored bloka u kojem se kuća stvarno nalazila. Pretresno vijeće, međutim, ne pridaje nikakvu važnost okolnosti da svjedokinja predmetnu kuću nije mogla prepoznati na fotografiji snimljenoj iz vazduha jer smatra da to nije ništa neobično ni izuzetno i ne dovodi u sumnju njeno svjedočenje.

720. U pismenoj izjavi iz 2000. godine svjedokinja VG115 nije pomenula da je lično vidjela kako Milan Lukić puca u predmetnu kuću, u nju ubacuje ručne bombe i podmeće požar, dok je prilikom svjedočenja u sudnici nepokolebljivo tvrdila da je vidjela kako Milan Lukić vrši te radnje. U izjavi iz 1992. godine VG058 ne pominje incident na Bikavcu. U izjavi datoj 2008. godine svjedokinja VG058 je Milana Lukića opisala sa čarapom navučenom na glavu i izjavila je da ga je prepoznala po očima i glasu, dok je u svjedočenju u sudnici izjavila da je ništa nije ometalo da vidi lice Milana Lukića. U vezi s istim pitanjem postoje i neke nepodudarnosti u svjedočenju svjedokinja VG115 i VG058, posmatrano s obzirom na svjedočenje Zehre Turjačanin. Na primjer, prema onome što je vidjela

²³⁹¹ Završni pretresni podnesak Milana Lukića, par. 418. Završni podnesak odbrane Sredoja Lukića, zaveden 12. maja 2009. (dalje u tekstu: Završni pretresni podnesak Sredoja Lukića), par. 265.

svjedokinja VG115, garažna vrata su bila stavljena na glavna vrata kuće, dok je Zehra Turjačanin u iskazu izjavila da su garažna vrata bila stavljena na vrata prema dvorištu, odnosno na balkonska vrata. Zbog tih odstupanja u svjedočenju svjedokinja VG058 i VG115 Pretresno vijeće ove dokaze prihvata s rezervom.

721. Svjedokinje VG119 i VG094 su Milana Lukića vidjele neposredno prije i odmah poslije paljevine. Obje svjedokinje, VG094 i VG119, srele su Milana Lukića 29. maja 1992., kada je on supruga svjedokinje VG119 odveo "da [ga] ispituju", poslije čega je ovaj nestao. Istog dana Milan Lukić je silovao svjedokinja VG094, što je ona kasnije ispričala svjedokinji VG119. Potom, kratko vrijeme prije 27. juna 1992., Milan Lukić je ponovo došao u kuću u kojoj su boravile VG094 i VG119. Pretresno vijeće se uvjerilo da su svjedokinje VG119 i VG094 Milana Lukića poznavale odranije u dovoljnoj mjeri da bi znale da je on čovjek koji je došao na njihova vrata one večeri kad se dogodio incident na Bikavcu. Kad se Milan Lukić odmah nakon paljevine kuće Mehe Aljića vratio do kuće u kojoj su boravile svjedokinje VG119 i VG094, bilo je očigledno da je nedavno bio u blizini požara. Svjedokinja VG094 je izjavila da je jedan od muškaraca koji su bili sa Milanom Lukićem izgledao kao drogiran, što se podudara s opisom ponašanja muškaraca koje je Zehra Turjačanin vidjela kako leže u travi u blizini kuće Mehe Aljića. Isto tako, glasna muzika koja se čula iz automobila kojim je došao Milan Lukić, pomenuta u opisu koji su dale svjedokinje VG119 i VG094, podudara se sa svjedočenjem svjedokinje VG035 i Zehre Turjačanin.

722. U unakrsnom ispitivanju svjedokinja VG119 nije mogla označiti kuću Mehe Aljića na fotografiji snimljenoj iz vazduha.²³⁹² Pretresno vijeće, međutim, napominje – na što upozorava i tužilac u svom završnom pretresnom podnesku - da se na toj fotografiji nije ni vidjela nikakva građevina koju bi svjedokinja VG119 mogla zaokružiti.²³⁹³

²³⁹² VG119 T. 1. oktobar 2008., 2447–2448.

²³⁹³ Završni pretresni podnesak tužilaštva, par. 303.

723. Pretresno vijeće se uvjerilo da su se svjedokinje VG094 i VG119 dobro držale tokom unakrsnog ispitivanja i da njihova vjerodostojnost nije dovedena u pitanje ni kada su suočene sa svojim ranijim izjavama o opisu fizičkog izgleda Milana Lukića. Za razliku od onoga što je tvrdila odbrana Milana Lukića, Vijeće ne smatra da je svjedokinja VG119, zbog toga što je mogla da u Okrugloj i Međedi provede neko vrijeme sa Zehrom Turjačanin, svoj iskaz "podesila" tako da on odgovara iskazu Zehre Turjačanin.²³⁹⁴ Pretresno vijeće zaključuje da su iskazi svjedokinje VG094 i VG119 vjerodostojni i uglavnom podudarni i da daju čvrstu potkrepu svjedočenju Zehre Turjačanin. Vijeće stoga njihovom svjedočenju pridaje veliku težinu.

724. Pretresno vijeće je pridalo malu težinu činjenici da je Zehra Turjačanin, na pitanje da li može prepoznati nekoga od prisutnih u sudnici, odgovorila da ne može. Pretresno vijeće se uvjerilo da Zehra Turjačanin Milana Lukića otprije poznaje dovoljno da bi ga tačno identifikovala, kako onda kada kad ga je srela između svoje kuće i kuće Mehe Aljića, tako i u kući Mehe Aljića kad joj je on strgnuo zlatni lančić s vrata.

(c) Dokazi odbrane u vezi s alibijem Milana Lukića

725. Svjedokinja MLD10 je u svjedočenju izjavila da je na Vidovdan i nekoliko dana poslije njega Milan Lukić bio u Rujištu. MLD10 je izjavila da su joj otac i brat rekli da im je Milan Lukić donio "paket", da im je "pomogao" u kući i da im je, "da bi jeli, ispekao jagnje" za proslavu Vidovdana.²³⁹⁵

726. Kako je već rečeno, Pretresno vijeće je ocijenilo da iskaz Hamdije Vilića u vezi s navodima o pokušaju mita i svjedočenje svjedokinje MLD10 u vezi s tim ozbiljno dovode u sumnju njenu opštu vjerodostojnost, što važi i za njeno svjedočenje o alibiju za incident na Bikavcu. Pretresno vijeće smatra da je, kada se, pored navoda o mitu, na odgovarajući način uzme u obzir i nedostatak njenog direktnog saznanja o tome da je Milan Lukić bio u Rujištu, kao i nepreciznost

²³⁹⁴ Završni pretresni podnesak Milana Lukića, par. 413.

²³⁹⁵ MLD10, 18. decembar 2008., T. 3965, 3966.

njenog svjedočenja o vremenu kada je to Milan Lukić navodno bio u kući njenih roditelja, svjedokinja MLD10 potpuno nepouzdana. Pretresno vijeće stoga odbacuje njeno svjedočenje.

(d) Dokazi kojima je tužilaštvo pobijalo alibi

727. Kako bi pobio alibi Milana Lukića tužilac je pozvao svjedokinje VG035, CW2 i VG063. Svjedokinje VG035 i CW2 svjedočile su da je Milan Lukić ujutro 27. juna 1992. dva puta došao u njihovu kuću i da je, prilikom drugog odlaska, odveo svjedokinju VG035 i silovao je. Svjedokinja VG035 je izjavila da je Milan Lukić 27. juna 1992. poslijepodne između 16:00 i 17:00 sati ponovo došao u njihovu kuću i oteo im sve vrijedne predmete. Iako je dala potkrepu za pljačku, svjedokinja CW2 nije dala potkrepu za prisustvo Milana Lukića tokom te pljačke.

728. Pretresno vijeće smatra da su dokazi dobijeni od svjedokinja VG035 i CW2 podudarni i pouzdani i da u unakrsnom ispitivanju nisu dovedeni u sumnju. Pretresno vijeće prihvata objašnjenje svjedokinje VG035 da je prilikom davanja pismene izjave 2001. godine bila uistinu veoma uplašena i uzrujana kad je zamoljena da identifikuje Milana Lukića.

729. Pretresno vijeće napominje da je svjedokinja VG035 u iskazu izjavila da je Sredoja Lukića vidjela u svojoj kući nekoliko sati prije paljevine. Međutim, svjedokinja CW2, koja je s njom bila u istoj kući, nije potkrijepila svjedočenje VG035.²³⁹⁶

730. Svjedokinja VG063 je izjavila da je Milan Lukić uveče na Vidovdan bio u školi "Hasan Veletovac" u Višegradu. Iako nije znala tačan datum, znala je da je bio Vidovdan jer je Milan Lukić upravo to rekao kad je vikao na ljude zatočene u školi "Hasan Veletovac". Ona je opisala krajnje brutalno ponašanje Milana Lukića prije nego što je Ibri Šabanoviću odrubljena glava i poslije toga. Pretresno vijeće

²³⁹⁶ P336, str. 38.

podsjeca na to da je već utvrdilo da je svjedokinja VG063 Milana Lukića poznavala od ranije i zaključuje da je bila sposobna da ga prepozna te večeri.²³⁹⁷

(e) Zaključci u vezi s prisustvom, djelima i ponašanjem Milana Lukića tokom incidenta na Bikavcu

731. Dokazi tužilaštva o prisustvu, djelima i ponašanju Milana Lukića 27. juna 1992. ili oko tog datuma izvedeni su putem vjerodostojnih i pouzdanih svjedoka. S druge strane, Pretresno vijeće je već utvrdilo da su dokazi izvedeni u prilog alibiju Milana Lukića u potpunosti nepouzdati. Na osnovu dokaza u cjelini, tj. dokaza koje je izvelo tužilaštvo i dokaza koje je izvela odbrana, Pretresno vijeće zaključuje da je razumno nemoguće da je ovaj alibi istinit. Pretresno vijeće zaključuje da je tužilaštvo dokazalo van razumne sumnje da je Milan Lukić bio prisutan tokom incidenta na Bikavcu, da je pucao na kuću, da je u kuću ubacio ručne bombe i nakon toga kuću zapalio.

(f) Dokazi tužilaštva u vezi s prisustvom Sredoja Lukića

732. Svjedokinje VG058 i VG115 izjavile su za Sredoja Lukića da je bio kod kuće Mehe Aljića, svjedokinja VG035 je izjavila da je nekoliko sati prije paljevine bio na Bikavcu, a svjedokinja VG119 je izjavila da je na Bikavcu bio kratko vrijeme prije i poslije paljevine. Huso Kurspahić je čuo kako je Zehra Turjačanin, dok su joj liječili rane u Međedi, pričala o tome da je za paljevinu te kuće odgovoran i Sredoje Lukić.

733. Pretresno vijeće prvo će razmotriti dokaze dobijene od svjedoka koji su potvrdili prisustvo Sredoja Lukića prilikom paljevine. Svjedokinja VG115, koja se, opšte uzevši, nije najbolje držala u unakrsnom ispitivanju, izjavila je da je za vrijeme incidenta na Bikavcu vidjela muškarca s fantomkom, odnosno čarapom preko glave i da je tog čovjeka po očima i glasu prepoznala kao Sredoja Lukića. I svjedokinja VG058, koja se takođe nije dobro držala u unakrsnom ispitivanju, vidjela je muškarca sa čarapom preko glave, ali je mislila da je to bio Mitar

²³⁹⁷ V. gore par. 187–190

Vasiljević. Međutim, kad joj je 2000. godine pokazana slika Mitra Vasiljevića, nije ga prepoznala. Iako je svjedokinja VG058 u svjedočenju izjavila da je tokom incidenta na Bikavcu ništa nije ometalo da vidi lice Sredoja Lukića, Pretresno vijeće napominje da ona u većini svojih ranijih pismenih izjava nije pominjala Sredoja Lukića. Tek u izjavi datoj 2008. godine izjavila je da je kod kuće Mehe Aljića prepoznala Sredoja Lukića, ali i tada da je to bilo samo po glasu.²³⁹⁸ Iako Pretresno vijeće smatra da jeste postojao muškarac sa čarapom navučenom preko glave, ono se ne može osloniti na dokaze u vezi s prisustvom Sredoja Lukića kod kuće Mehe Aljića dobijene od svjedokinje VG058 ili svjedokinje VG115.

734. Pretresno vijeće napominje da Zehra Turjačanin nije izričito pominjala da je Sredoje Lukić bio prisutan prilikom paljevine. Ona je u svjedočenju izjavila da je vidjela kako je amidžić ili amidža Milana Lukića, koji se takođe prezivao "Lukić" i koji je nekad bio policajac, došao u njenu kuću prije nego što su je odveli u kuću Mehe Aljića. Predočeni su dokazi o tome da je u Višegradu postojao samo jedan službenik policije s prezimenom "Lukić" i da je to bio Sredoje Lukić.²³⁹⁹ Međutim, u opisu tog "Lukića" koji je dala Zehra Turjačanin ona je rekla samo da je to bio čovjek "pedesetih godina", a Sredoje Lukić je u to vrijeme imao samo 32 godine. Pretresno vijeće napominje da je Sredoje Lukić samo godinu dana stariji od svjedokinje. U unakrsnom ispitivanju Zehra Turjačanin je ponovno izjavila da je među počiniocima incidenta na Bikavcu bio jedan pedesetogodišnjak, što se podudara s onim što je 1992. godine izjavila jednom novinaru.²⁴⁰⁰ Štaviše, reklo bi se da su ranije pismene izjave Zehre Turjačanin izričite u pogledu toga da, s izuzetkom Milana Lukića, njoj nije bio poznat identitet nijednog od ostalih počinitelja.²⁴⁰¹ Pretresno vijeće stoga većinom glasova, uz protivan glas sudije Davida, zaključuje da njeno svjedočenje ne omogućuje da se utvrdi da li je Sredoje Lukić bio prisutan prilikom paljevine kuće na Bikavcu.

²³⁹⁸ 1D43, par. 41.

²³⁹⁹ P209; P210; P211; P211; P212; P213 i P214.

²⁴⁰⁰ Zehra Turjačanin, 5. novembar 2008., T. 3358, 3359; 2D37, str. 3.

²⁴⁰¹ 1D83, str. 2; 2D37, str. 3.

735. Svjedokinja VG119 je u svjedočenju izjavila da je Sredoja Lukića vidjela kod svoje kuće kratko vrijeme prije i odmah poslije paljevine. Pretresno vijeće napominje da svjedokinja VG094, koja je boravila u istoj kući u kojoj i VG119, nije potkrijepila njeno svjedočenje o prisustvu Sredoja Lukića. Štaviše, svjedokinja VG119 u svojim ranijim pismenim izjavama nigdje ne pominje Sredoja Lukića. Tek u Međedi, kad je čula Zehru Turjačanin kako novinaru opisuje Sredoja Lukića, "sve [...] joj je došlo" i najednom je shvatila da je on bio čovjek kojeg je vidjela s Milanom Lukićem one večeri kad se dogodio incident na Bikavcu,²⁴⁰² i da je s vremenom uvidjela "da je tu počinio zločin i Sredoje Lukić".²⁴⁰³ S obzirom na zaključak Pretresnog vijeća donijet većinom glasova i s protivnim glasom sudije Davida, da svjedočenje Zehre Turjačanin u vezi s prisustvom Sredoja Lukića kod kuće Mehe Aljića nije nepobitno, Pretresno vijeće ne pridaje nikakvu težinu svjedočenju VG119 u vezi s tim. Isto tako, Pretresno vijeće, većinom glasova i s protivnim glasom sudije Davida, nije pridalo nikakvu težinu svjedočenju Huse Kurspahića o tome da mu je Zehra Turjačanin, kad su joj liječili rane u Međedi, rekla da je Sredoje Lukić bio među ljudima koji su zapalili kuću Mehe Aljića.

(g) Dokazi odbrane u vezi s alibijem Sredoja Lukića

736. Zorka Lukić je u svjedočenju izjavila da je Sredoje Lukić došao u njenu kuću 27. juna 1992. oko podneva i iz njene kuće otišao oko 16:00 sati. Pretresno vijeće ocjenjuje da se Zorka Lukić dobro držala u unakrsnom ispitivanju.

737. Sredoje Lukić je otišao u Obrenovac kod Branimira Bugarskog, gdje je stigao "oko 18:00 sati", zajedno s Nikom Vujičićem. Nakon kraće posjete, Sredoje Lukić i Niko Vujičić su otišli iz Obrenovca. U svojoj pismenoj izjavi Branimir Bugarski je izjavio da je Sredoje Lukić u Višegrad otišao sutradan ujutro, 28. juna 1992., dok je u unakrsnom ispitivanju izjavio da ne zna da li je Sredoje Lukić u Višegrad otišao odmah ili sutradan ujutro. Ako je Sredoje Lukić otišao rano uveče 27. juna 1992., mogao je biti u blizini kuće Mehe Aljića već u

²⁴⁰² VG119, 1. oktobar 2008., T. 2417.

²⁴⁰³ VG119, 2. oktobar 2008., T. 2477–2478, 2487–2490.

20:30 sati, ali ako je u Višegrad otišao sutradan ujutro, nije mogao prisustvovati incidentu na Bikavcu.

738. Nije jasno kada se Niko Vujičić pridružio Sredoju Lukiću i zašto je bio u automobilu sa njim, kao ni zašto Sredoje Lukić nije uzeo prase kad je imao dovoljno mjesta u svom automobilu. Nadalje, Pretresno vijeće ne prihvata kao uvjerljivo objašnjenje Branimira Bugarskog o tome kako je uspio upamtiti da je Sredoje Lukić upravo te večeri došao njemu u kuću. Uprkos tome, Branimir Bugarski je ostao pri svojoj verziji događaja od večeri 27. juna 1992. i relativno se dobro držao u unakrsnom ispitivanju.

(h) Zaključak u vezi s prisustvom, djelima i ponašanjem Sredoja Lukića u incidentu na Bikavcu

739. S obzirom na svjedočenje Zehre Turjačanin, svjedokinja VG119, VG094, VG058, VG115 i Huse Kurspahića, Pretresno vijeće, većinom glasova i s protivnim glasom sudije Davida, ocjenjuje da se nije uvjerilo van razumne sumnje da je Sredoje Lukić prisustvovao incidentu na Bikavcu 27. juna 1992. godine ili oko tog datuma. Stoga je daljnje razmatranje alibija koji je ponudila odbrana Sredoja Lukića nepotrebno.

I. Napomene Pretresnog vijeća o incidentima u Pionirskoj ulici i na Bikavcu

740. U cijelom predugačkom i prežalosnom historijatu ljudske bijede i nečovječnosti čovjeka prema čovjeku, paljevine u Pionirskoj ulici i na Bikavcu moraju zauzeti visoko mjesto. Pred kraj 20. vijeka, vijeka obilježenog ratovima i krvoprolićima gigantskih razmjera, ovi stravični događaji usijecaju se u pamćenje zbog naročite okrutnosti koja je potrebna za napad putem paljevine, zbog očiglednog predumišljaja i kalkulisanosti koji su mu svojstveni, i zbog gole besosjećajnosti, monstroznosti i brutalnosti utjerivanja i blokiranja žrtava u dvije kuće pretvorene u klopke, čime su one učinjene bespomoćnim u paklu koji je uslijedio, kao i zbog stepena bola i patnje nanijete žrtvama koje su žive spaljene.

J. Lišavanje života Hajre Korić

1. Dokazni postupak tužilaštva

(a) Događaji

741. Optužnica Milana Lukića tereti za ubistvo Muslimanke Hajre/Hajire Korić. Međutim, svjedočenja svjedokinja VG035 i CW2 ukazala su na to da tačno ime žrtve glasi "Hajra".

742. Jednog dana između 28. juna i 5. jula 1992., svjedokinje VG035, CW2, Hajra Korić i oko 10–15 žena i djece boravili su u jednoj kući u Potoku, naselju u Višegradu.²⁴⁰⁴ Kuća je bila u blizini autobuske stanice, a ljudi u kući čekali su nekakav konvoj za Makedoniju.²⁴⁰⁵ Hajra Korić je ženama rekla da "Milan Lukić i njegova grupa" traže njenog sina i supruga i da se oni kriju u kući porodice Korić.²⁴⁰⁶

743. U neko vrijeme tokom dana u kuću je ušla grupa od desetak naoružanih muškaraca u bijelo-sivim maskirnim uniformama.²⁴⁰⁷ Neke žene znale su ko su ti ljudi i rekle da su to "Savići", a jedna osoba je rekla da su iz Čačica.²⁴⁰⁸ Hajra Korić se tada sakrila ispod kuhinjskog stola.²⁴⁰⁹ Naoružani muškarci su ženu i djece istjerali iz kuće.²⁴¹⁰

744. Grupa žena i djece, među njima i Hajra Korić, krenula je pješke prema Bikavcu.²⁴¹¹ Nakon kraćeg vremena naišli su na Milana Lukića i njegovu grupu i oni su im naredili da stanu.²⁴¹² Milan Lukić je nosio maskirnu uniformu i

²⁴⁰⁴ VG035, 15. septembar 2008., T. 1684–1686, 1700, 1702; 1D44, str. 5; P336, str. 41–42, 44.

²⁴⁰⁵ VG035, 15. septembar 2008., T. 1685; 1D44, str. 5.

²⁴⁰⁶ VG035, 15. septembar 2008., T. 1687, 1700; P336, str. 42; 1D44, str. 5.

²⁴⁰⁷ VG035, 15. septembar 2008., T. 1686, 1700, 1701; 1D44, str. 5, 6.

²⁴⁰⁸ 1D44, str. 5, 6.

²⁴⁰⁹ VG035, 15. septembar 2008., T. 1686; 1D44, str. 5; P336, str. 41.

²⁴¹⁰ VG035, 15. septembar 2008., T. 1686, 1700, 1701; 1D44, str. 5.

²⁴¹¹ VG035, 15. septembar 2008., T. 1686.

²⁴¹² VG035, 15. septembar 2008., T. 1686, 1701; 1D44, str. 6; P336, str. 42–43.

automatsku pušku s prigušivačem.²⁴¹³ Milan Lukić je ženama i djeci naložio da se vrate u kuću iz koje su došli.²⁴¹⁴

745. Kako su žene krenule nazad, Milan Lukić i još jedan naoružani muškarac išli su pored njih i tražili Hajru Korić.²⁴¹⁵ Prema riječima svjedokinje VG035, jedan muškarac došao je do svjedokinje CW2, ali je Milan Lukić rekao da to nije Hajra.²⁴¹⁶ Kad je Milan Lukić došao do kraja kolone, ugledao je Hajru Korić i izdvojio je od ostalih.²⁴¹⁷ Pitao ju je gdje su joj suprug i sin.²⁴¹⁸ Hajra Korić je odgovorila da joj je suprug u Beogradu i da mu govori istinu; Milan Lukić "se smijao" i pucao joj u grudi.²⁴¹⁹ Milan Lukić se ponovo nasmijao i rekao: "Šta joj bi?"²⁴²⁰ Potom ju je prevrnuo nogom i još jednom joj pucao u leđa.²⁴²¹ Nakon što je bila pogođena, Hajra Korić nije više pokazivala znake života.²⁴²²

746. Milan Lukić je potom ljudima u grupi naredio da se vrate kućama, rekavši da će se vratiti te večeri u 23:00 sata i da će, ako neko pobjegne, pobiti sve ostale.²⁴²³ Svjedokinje VG035 i CW2 uplašile su se da bi i one mogle biti ubijene i odlučile su da prenoće negdje drugdje.²⁴²⁴ Sutradan ujutro svekrva je svjedokinji VG035 rekla da je vidjela leš Hajre Korić i bojala se da se isto dogodilo i sa

²⁴¹³ 1D44, str. 6.

²⁴¹⁴ P336, str. 42–43; 1D44, str. 6.

²⁴¹⁵ VG035, 15. septembar 2008., T. 1687, 1703.

²⁴¹⁶ VG035, 15. septembar 2008., T. 1687, 1703. Pretresno vijeće napominje da je, prema pismenoj izjavi svjedokinje CW2, Milan Lukić tog drugog muškarca pitao da li je CW2 Hajra i da mu je taj muškarac rekao da nije, P336, str. 43.

²⁴¹⁷ VG035, 15. septembar 2008., T. 1687, 1703, 1704; P336, str. 43; 1D44, str. 6 (gdje stoji da joj je Milan Lukić rekao: "Hajro, rekao sam ti da ću te pronaći i ubiti!").

²⁴¹⁸ VG035, 15. septembar 2008., T. 1687; 1D44, str. 6.

²⁴¹⁹ VG035, 15. septembar 2008., T. 1687; P336, str. 43–44; 1D44, str. 6 (gdje je svjedokinja rekla da je Hajra Korić prišla Milanu Lukiću i htjela da ga zagrlji, ali da ju je on, pri tom njenom pokušaju, "šutnuo odnazad" i, kako je Hajra Korić pala na zemlju, pucao joj je u grudi).

²⁴²⁰ VG035, 15. septembar 2008., T. 1687. Pretresno vijeće napominje da je svjedokinja VG035 u pismenoj izjavi izjavila da je Milan Lukić, nakon što je pucao u Hajru Korić *drugi* put, provjerio da li je mrtva, rekao: "Šta joj je?", i počeo se smijati, 1D44, str. 6.

²⁴²¹ VG035, 15. septembar 2008., T. 1687; 1D44, str. 6.

²⁴²² VG035, 15. septembar 2008., T. 1687.

²⁴²³ VG035, 15. septembar 2008., T. 1704; P336, str. 45.

²⁴²⁴ VG035, 15. septembar 2008., T. 1704; 1D44, str. 6; P336, str. 46.

njima.²⁴²⁵ Svjedokinja CW2 je izjavila da ne zna da li je Hajru Korić iko ikad sahranio.²⁴²⁶

(b) Dokazi tužilaštva u vezi s identifikacijom

747. Svjedokinja VG035 je izjavila da je Milana Lukića poznavala i prije incidenta s Hajrom Korić. Njeno poznavanje Milana Lukića opisano je ranije u ovoj presudi.²⁴²⁷ Pored toga, rano ujutro 27. juna 1992. Milan Lukić je došao u kuću svjedokinja VG035 i CW2 i, s uperenim oružjem, naložio im je da pođu s njim.²⁴²⁸ Svjedokinju VG035 je odveo u jednu napuštenu kuću na Megdanu, gdje ju je tri puta silovao.²⁴²⁹ Svjedokinja VG035 je u svjedočenju izjavila da je Milan Lukić, prije nego što je Hajru Korić izdvojio iz kolone žena, prepoznao svjedokinju VG035 i rekao joj "Ne boj se".²⁴³⁰ Na pitanje tužilaštva da li prepoznaje nekoga od prisutnih u sudnici, svjedokinja VG035 je odgovorila da prepoznaje Milana Lukića.²⁴³¹

748. I svjedokinja CW2 je u svjedočenju izjavila da je Milana Lukića poznavala i prije incidenta s Hajrom Korić. Njezino poznavanje Milana Lukića opisano je ranije u tekstu.²⁴³² Svjedokinji CW2 nije postavljeno pitanje da li prepoznaje nekoga od prisutnih u sudnici.

2. Dokazni postupak odbrane Milana Lukića

749. Odbrana tvrdi da je Hajru Korić iz vatrenog oružja ubio neko drugi, a ne Milan Lukić, i da "Milan Lukić nije došao ni blizu Hajre Korić".²⁴³³ Kako bi potkrijepila tu tvrdnju, odbrana Milana Lukića pozvala se na pismenu izjavu koju je svjedokinja CW2 25. jula 2008. godine dala udruženju "Žena – žrtva rata", u kojoj se navodi sljedeće:

²⁴²⁵ 1D44, str. 6.

²⁴²⁶ 1D44, str. 6; P336, str. 45.

²⁴²⁷ V. gore par. 695–698.

²⁴²⁸ VG035, 15. septembar 2008., T. 1660; 1D44, str. 3; P336, str. 33–35.

²⁴²⁹ VG035, 15. septembar 2008., T. 1667–1670.

²⁴³⁰ VG035, 15. septembar 2008., T. 1703.

²⁴³¹ VG035, 15. septembar 2008., T. 1689.

²⁴³² V. gore par. 699.

²⁴³³ CW2, 9. april 2009., T. 7078.

Kad je došao red na mene [Milan Lukić] je zastao da tog drugog četnika pita "je li to ta?", a Hajra je bila iza mene. Gledao je u mene, a taj drugi četnik je Milanu Lukiću rekao "to nije ta". U tom trenutku, vidjevši Hajru iza mene, taj četnik izdvojio ju je iz grupe i pred svima nama, samo pola metra od nas, pucao u Hajru i ubio je.²⁴³⁴

750. Tužilaštvo je predočilo pismenu izjavu od 6. avgusta 2008. koju je svjedokinja CW2 dala istražitelju Tužilaštva BiH, u kojoj je izjavila sljedeće:

STRUČNI SARADNIK: A šta je bilo kad su došli do Hajre?

SVJEDOK: Zatim je Hajru, kad je naišla iza mene, nju je samo pomakao pola metra od nas i puč'o je odjednom.

STRUČNI SARADNIK: Ko je pucao?

SVJEDOK: Milan Lukić. Ovaj pita "šta joj bi?", kaže on "nemam pojma" i priđe [i] još jednom je upuca.

STRUČNI SARADNIK: Znači, Milan Lukić je dva puta pucao u nju?

SVJEDOK: Da.²⁴³⁵

751. U svjedočenju u sudnici svjedokinja CW2 je izjavila da je uvijek tvrdila da je Hajru Korić ustrijelio Milan Lukić.²⁴³⁶

752. Najzad, odbrana je tvrdila da je Bakira Hasečić, predsjednica udruženja "Žena – žrtva rata", "navela" svjedokinju CW2 da svjedoči protiv Milana Lukića.²⁴³⁷ U unakrsnom ispitivanju, svjedokinja CW2 je poricala da je Bakira Hasečić uticala na nju prilikom davanja izjave Udruženju.²⁴³⁸

753. Iako odbrana Milana Lukića za incident s Hajrom Korić nije najavila odbranu alibijem, svjedokinja MLD10 je u svjedočenju izjavila da je od oca i brata čula da je početkom jula 1992. godine Milan Lukić njenog oca i brata, koji su živjeli na teritoriji pod kontrolom Srba, sproveo kroz šumu kako bi bezbjedno stigli do zapadne obale Drine. Tamo je po njenog oca i brata došao čamac i

²⁴³⁴ 1D228, str. 5.

²⁴³⁵ P336, str. 43.

²⁴³⁶ CW2, 9. april 2009., T. 7070, 7076–7077, 7084.

²⁴³⁷ CW2, 9. april 2009., T. 7078, 7083–7084.

²⁴³⁸ CW2, 9. april 2009., T. 7083–7084.

prevezao ih na istočnu obalu Drine, odakle su otišli u Žepu koja je bila pod kontrolom ABiH.²⁴³⁹

3. Činjenični zaključci u vezi s incidentom s Hajrom Korić

(a) Dokazi tužilaštva u vezi s predmetnim događajem

754. Iako tužilaštvo nije izvelo nikakve forenzičke dokaze u vezi sa smrću smrti Hajre Korić, Pretresno vijeće se uvjerilo van razumne sumnje da je jednog dana u razdoblju između 28. juna 1992. i 5. jula 1992. Hajra Korić ustrijeljena dva puta, sa smrtnom posljedicom.

(b) Dokazi tužilaštva u vezi s prisustvom, djelima i ponašanjem Milana Lukića

755. Prije incidenta, Milan Lukić se predstavio svjedokinji VG035 i silovao je tri puta, a svjedokinja CW2 se u junu 1992. godine u raznim prilikama sretala s Milanom Lukićem. Pretresno vijeće smatra da su svjedokinje VG035 i CW2 Milana Lukića odranije poznavale dovoljno da su ga mogle prepoznati kada je pucao u Hajru Korić. Kada su u unakrsnom ispitivanju suočene sa svojim ranijim svjedočenjem u kojem su dale fizički opis Milana Lukića, njihova vjerodostojnost nije dovedena u sumnju. Pretresno vijeće podsjeća na svoj ranije donijet zaključak da prihvata objašnjenje svjedokinje VG035 da je prilikom davanja pismene izjave 2001. godine bila uistinu uplašena i uzrujana kad je zamoljena da identifikuje Milana Lukića.

756. Svjedokinja CW2 je potvrdila da, iako je posljednjih desetak godina ostala u kontaktu sa svjedokinjom VG035, nisu razgovarale o ubistvu Hajre Korić.²⁴⁴⁰ Pretresno vijeće takođe smatra da je CW2 u svom svjedočenju u sudnici ostala pri tvrdnji da je Hajru Korić ustrijelio Milan Lukić, i smatra da je ona istiniti svjedok. Pretresno vijeće smatra da su dokazi dobijeni od svjedokinja VG035 i CW2 podudarni i pouzdani.

²⁴³⁹ MLD10, 18. decembar 2008., T. 4007–4010.

²⁴⁴⁰ CW2, 9. april 2009., T. 7082.

(c) Dokazi odbrane

757. Kao što je već rečeno, Pretresno vijeće smatra da navodi o pokušaju mita i svjedočenje svjedokinje MLD10 u vezi s tim ozbiljno dovode u sumnju njenu opštu vjerodostojnost, uključujući i njeno svjedočenje o alibiju vezanom za incident s Hajrom Korić.²⁴⁴¹ Vijeće smatra da je svjedokinja MLD10 u potpunosti nepouzdana i odbacuje njeno svjedočenje.

(d) Zaključci u vezi s prisustvom, djelima i ponašanjem Milana Lukića

758. Dokazi tužilaštva o prisustvu, djelima i ponašanju Milana Lukića jednog dana između 28. juna i 5. jula 1992. izvedeni su putem vjerodostojnih i pouzdanih svjedoka. S druge strane, Pretresno vijeće je konstatovalo da su dokazi izvedeni u prilog alibiju Milana Lukića u cijelosti nepouzdana. Na osnovu dokaza u cjelini, tj. dokaza koje je izvelo tužilaštvo i dokaza koje je izvela odbrana, Pretresno vijeće zaključuje da razumno nije moguće da je taj alibi istinit. Pretresno vijeće zaključuje da je tužilaštvo dokazalo van razumne sumnje da je Milan Lukić ustrijelio Hajru Korić, sa smrtnom posljedicom.

K. Incidenti u zatočeničkom logoru u Uzamnici1. Dokazni postupak tužilaštva

759. Zatočenički logor Uzamnica nalazio se u bivšoj kasarni JNA u Uzamnici, na desnoj obali Drine u blizini brane hidroelektrane.²⁴⁴²

760. U periodu između juna 1992. i oktobra 1994. u zatočeničkom logoru u Uzamnici bilo je zatočeno oko 45 muškaraca, oko 11 žena i dvoje djece.²⁴⁴³ Broj zatočenih osoba varirao je jer su neki zatočenici odvođeni, a dovođeni novi.²⁴⁴⁴

²⁴⁴¹ V. gore odjeljak II.E.4(d).

²⁴⁴² Nurko Dervišević, 19. septembar 2008., T. 1956; Islam Kustura, 23. septembar 2008., T. 2177; P111, str. 2; P113; P142, str. 6; 1D61, str. 4.

²⁴⁴³ Nurko Dervišević, 19. septembar 2008., T. 1957–1958; P111, str. 3–4; 2D15, str. 5–8; P142, str. 7; Islam Kustura, 23. septembar 2008., T. 2177, 2179; 2D19, str. 2; P168, str. 6.

²⁴⁴⁴ Nurko Dervišević, 19. septembar 2008., T. 1957–1958, 1979.

Zatočenici su bili Muslimani, najstarija zatočena osoba bila je stara 80 godina²⁴⁴⁵ i svi su, tek s ponekim izuzetkom, bili civili.²⁴⁴⁶ Zatočenici su bili zaključani u jednom hangaru, a muškarci i žene držani su u odvojenim prostorijama.²⁴⁴⁷

761. Životni uslovi u logoru bili su bijedni.²⁴⁴⁸ Nije bilo dovoljno hrane za sve zatočenike.²⁴⁴⁹ Nisu postojale sanitarije,²⁴⁵⁰ a zatočenicima nije pružana medicinska pomoć.²⁴⁵¹ U hangaru nije bilo grijanja ni električne struje.²⁴⁵²

762. Zatočene muškarce stražari su redovno tukli, šakama, pendrecima, električnim kablovima i drvenim palicama, uglavnom noću, a posebno potkraj 1992. i na početku 1993. godine.²⁴⁵³ Zatočenike su tukle i druge osobe koje su dolazile u kasarnu.²⁴⁵⁴ Nakon što je u maju 1993. logor obišao Međunarodni komitet Crvenog krsta – pošto mu je pristup u logor u više navrata odbijan – životni uslovi su se popravili.²⁴⁵⁵ Međutim, zatočenici su bili previše uplašeni da bi MKCK-u govorili o premlaćivanju.²⁴⁵⁶ Nakon što su krajem 1993. neki od stražara otišli iz logora, premlaćivanja su prestala.²⁴⁵⁷

763. Od početka juna 1992. pa do kraja 1992. ili početka 1993., komandant logora u Uzamnici je bio Đure Đurišić.²⁴⁵⁸ Nosio je maskirnu uniformu s oznakama srpske vojske.²⁴⁵⁹ Poslije njega izmijenilo se još nekoliko

²⁴⁴⁵ Nurko Dervišević, 19. septembar 2008., T. 1958, P111, str. 3. V. takođe 2D15, str. 6.

²⁴⁴⁶ Islam Kustura, 23. septembar 2008., T. 2178–2179, 24. septembar 2008., T. 2268, 2269; Nurko Dervišević, 19. septembar 2008., T. 1958; P111, str. 3; P142, str. 7; P168, str. 6.

²⁴⁴⁷ P114; Nurko Dervišević, 19. septembar 2008., 1996; P111, str. 3, 6; P168, str. 6; Islam Kustura, 23. septembar 2008., T. 2177–2178.

²⁴⁴⁸ Nurko Dervišević, 19. septembar 2008., T. 1959; P111, str. 5; Islam Kustura, 23. septembar 2008., T. 2179; P142, str. 7.

²⁴⁴⁹ Islam Kustura, 23. septembar 2008., T. 2179–2180; P142, str. 7; P168, str. 7; Nurko Dervišević, 19. septembar 2008., T. 1959–1960; P111, str. 5; Prije zatočenja Nurko Dervišević imao 62 kilograma, a kad je pušten na slobodu samo 42 kilograma.

²⁴⁵⁰ P142, str. 7; Islam Kustura, 23. septembar 2008., T. 2180, 2196; P168, str. 6.

²⁴⁵¹ Islam Kustura, 23. septembar 2008., T. 2196.

²⁴⁵² Islam Kustura, 23. septembar 2008., T. 2180; Adem Berberović, 2. oktobar 2008., T. 2509.

²⁴⁵³ 1D61, str. 6, 7; 2D19, str. 2; P142, str. 7; P111, str. 5, 6; P168, str. 6, 7.

²⁴⁵⁴ P111, str. 6.

²⁴⁵⁵ Nurko Dervišević, 19. septembar 2008., T. 1967; P111, str. 6, 7; P168, str. 7; Islam Kustura, 23. septembar 2008., T. 2196.

²⁴⁵⁶ Nurko Dervišević, 19. septembar 2008., T. 1967.

²⁴⁵⁷ Adem Berberović, 2. oktobar 2008., T. 2537; 1D61, str. 6.

²⁴⁵⁸ P111, str. 4; 2D15, str. 4; 2D16, str. 6; P168, str. 7; P142, str. 6, 8; 1D61, str. 6; 2D19, str. 2.

²⁴⁵⁹ P168, str. 6, 7.

komandanata.²⁴⁶⁰ U logoru je bilo sedam ili više naoružanih srpskih stražara, među kojima su bili i Rade Milosavljević i Mićo Spasojević.²⁴⁶¹ Tamo je bio i jedan Musliman, Šaban Muratagić, za kojeg se kaže da je "u zatvoru [...] bio kao redar".²⁴⁶² Noću je bio u hangaru, a danju je odlazio na posao van logora.²⁴⁶³ Šaban Muratagić je govorio zatočenicima da izađu iz hangara ako bi neki stražar tako naredio, a i on je tukao zatočeničke ili gledao kako ih drugi tuku.²⁴⁶⁴ On je zatočenicima rekao imena stražara i "povremenih posjetilaca".²⁴⁶⁵

764. Neki zatočenički su u kasarni umrli. Meho Bećirević, Čamir Bećirević i Bekto Salić podlegli su ozljedama nanijetim u premlaćivanju.²⁴⁶⁶ Mustafa Čuprija obolio je od dijabetesa i umro poslije mjesec dana.²⁴⁶⁷ Majka Islama Kusture stara 96 godina slomila je nogu, ali nije dobila ljekarsku pomoć i preminula je poslije 20 dana.²⁴⁶⁸

765. Zatočenički su tokom zatočeništva bili slati na prisilni rad u Višegradu i njegovoj okolini.²⁴⁶⁹ Na primjer, zatočenički su istovarivali ugalj u naseljima Gornja Mahala i Čadava, čistili šljaku iz kotlovnice i radili na jednoj farmi pored rijeke Župe.²⁴⁷⁰

766. Jednom prilikom u avgustu ili septembru 1992., svi zatočenički su kamionom odvezeni u Dobro Polje, gdje su vezani po dvojica i naredeno im da pješke odu na borbenu liniju.²⁴⁷¹ Iako je ABiH otvorio vatru, oni su se vratili

²⁴⁶⁰ P142, str. 7, 8; 1D61, str. 7; P111, str. 4; 2D19, str. 2, 3.

²⁴⁶¹ Nurko Dervišević, 19. septembar 2008., T. 1958, 1959, 1961, P111, str. 4; 2D15, str. 4–5; 2D17, str. 8; Islam Kustura, 23. septembar 2008., T. 2180–2181; P142, str. 7, 8; 1D61, str. 7; P168, str. 6, 7.

²⁴⁶² 2D15, str. 6.

²⁴⁶³ P142, str. 6, 2D16, str. 7.

²⁴⁶⁴ P111, str. 6; 2D15, str. 6; 2D16, str. 7; P142, str. 6, 9, 11; 1D61, str. 4, 5; 2D19, str. 2.

²⁴⁶⁵ Adem Berberović, 2. oktobar 2008., T. 2508, 2535; Nurko Dervišević, 19. septembar 2008., T. 1961, P111, str. 4, P112, str. 2; P168, str. 6, 7; P171, str. 2.

²⁴⁶⁶ P142, str. 10; 2D19, str. 2; P111, str. 6; 2D15, str. 6, 7; 2D16, str. 8.

²⁴⁶⁷ P142, str. 10; P111, str. 6; 2D17, str. 8.

²⁴⁶⁸ P142, str. 10; Nurko Dervišević, 19. septembar 2008., T. 1995–1996; P111, str. 4, 6; 2D15, str. 7; 2D16, str. 8.

²⁴⁶⁹ P142, str. 10; 1D61, str. 6; 2D20, str. 3; 2D19, str. 2.

²⁴⁷⁰ Adem Berberović, 2. oktobar 2008., T. 2513, 2540; P111, str. 6; 2D15, str. 9; 2D16, str. 10–11.

²⁴⁷¹ P142, str. 11.

neozlijeđeni.²⁴⁷² U oktobru 1992., u logor su dolazile grupe vojnika i zatočene muškarce odvodile na kopanje rovova van logora, kod brane.²⁴⁷³

767. Početkom oktobra 1994. zatočeni koji su još bili u logoru u Uzamnici odvezeni su u Sarajevo, gdje su razmijenjeni.²⁴⁷⁴

(a) Djela premlaćivanja

768. Od juna 1992. pa sve do 1993. godine Milan Lukić, zajedno s još nekim osobama, među kojima su bili Sredoje Lukić,²⁴⁷⁵ Miloš Lukić,²⁴⁷⁶ Boban Indić²⁴⁷⁷ i Dragan Šekarić iz Goražda,²⁴⁷⁸ redovno je dolazio u logor da tuče zatočenike.²⁴⁷⁹ Stražari u logoru puštali su ga unutra, a kad stražari nisu bili tamo, Milan Lukić bi jednostavno otključao vrata hangara i ušao.²⁴⁸⁰ Od 1993. godine nadalje Milana Lukića su sve rjeđe viđali, a uopšte nije viđen u periodu od dva do osam mjeseci 1994. jer je bio u zatvoru u Beogradu.²⁴⁸¹ Milan Lukić se ponovo pojavio u zatočeničkom logoru u Uzamnici u neko vrijeme 1994. godine, ali tada nije tukao zatočenike.²⁴⁸²

769. Tokom 1992. i 1993. godine, Milan Lukić i ljudi koji su bili s njim, uključujući i Sredoja Lukića, tukli su zatočenike u hangaru naočigled drugih zatočenika.²⁴⁸³ Obično su ih tukli kundacima, drvenim motkama i šakama, a

²⁴⁷² P142, str. 11.

²⁴⁷³ P142, str. 11; 2D15, str. 9.

²⁴⁷⁴ Adem Berberović, 2. oktobar 2008., T. 2540–2541; P142, str. 11. V. takođe Islam Kustura, 23. septembar 2008., T. 2196–2197; 2D19, str. 3; Nurko Dervišević, 19. septembar 2008., T. 1957, 1978; P111, str. 7; 2D15, str. 4; 2D17, str. 7. V. takođe 2D16, str. 6.

²⁴⁷⁵ Islam Kustura, 23. septembar 2008., T. 2182, 2189; Adem Berberović, 2. oktobar 2008., T. 2536; 1D61, str. 4; P142, str. 9; P111, str. 5; P112, str. 2.

²⁴⁷⁶ P142, str. 9; 1D61, str. 4; 2D19, str. 2; P111, str. 5.

²⁴⁷⁷ P111, str. 5; P168, str. 7. V. takođe P112, str. 2–3: Boban Šimšić.

²⁴⁷⁸ P142, str. 9; 1D61, str. 4; P168, str. 7; P111, str. 5; P112, str. 2–3.

²⁴⁷⁹ Adem Berberović, 2. oktobar 2008., T. 2509, 2511, 2547; P142, str. 9; 1D61, str. 4–5; Islam Kustura, 23. septembar 2008., T. 2186–2187, 2188–2189; 2D19, str. 2; P168, str. 7; P171, str. 2; Nurko Dervišević, 19. septembar 2008., T. 1960; 2D17, str. 8.

²⁴⁸⁰ P142, str. 9. V. takođe Islam Kustura, 23. septembar 2008., T. 2188; P168, str. 7.

²⁴⁸¹ Adem Berberović, 2. oktobar 2008., T. 2536, 2539–2540; Islam Kustura, 23. septembar 2008., T. 2185, 2197–2199; Nurko Dervišević, 19. septembar 2008., T. 1984, 2004–2005., P111, str. 7.

²⁴⁸² Nurko Dervišević, 19. septembar 2008., T. 1984–1985, 2004–2005.; P111, str. 7; Islam Kustura, 23. septembar 2008., T. 2197–2198.

²⁴⁸³ Adem Berberović, 2. oktobar 2008., T. 2544, 2545, 2547; Nurko Dervišević, 19. septembar 2008., T. 1997; P111, str. 5; P168, str. 7; Islam Kustura, 24. septembar 2008., T. 2271.

ponekad su ih udarali nogama u čizmama.²⁴⁸⁴ Kad bi završili, pod bi ostao sav krvav.²⁴⁸⁵ Milan Lukić je zatočenike tjerao i da pjevaju "četničke" pjesme i da se "krste".²⁴⁸⁶ Kad bi vidio zatočenike na radu van logora, Milan Lukić im je prilazio i tukao ih.²⁴⁸⁷

(i) Premlaćivanje Adema Berberovića

770. Dana 14. avgusta 1992. ili oko tog datuma, Adema Berberovića (koji se u Optužnici navodi kao VG003), Muslimana iz sela Hamzići u opštini Višegrad, rođenog 1965. godine, uhapsilo je 12 Srba u maskirnim uniformama dok je bio u pratnji žena i djece na putu za Međedu i Goražde.²⁴⁸⁸ Odveli su ga u selo Gornja Lijeska, gdje su ga ispitivali.²⁴⁸⁹ Narednog dana policajci su ga odveli u logor u Uzamnici.²⁴⁹⁰ Adem Berberović je u zatočenički logor Uzamnica došao već teško ranjen²⁴⁹¹ jer su ga tukli i ozlijedili prilikom hapšenja i ispitivanja.²⁴⁹²

771. Odbrana Milana Lukića i odbrana Sredoja Lukića u unakrsnom ispitivanju su suočile Adema Berberovića s okolnošću da je bio vojnik i da je zarobljen u borbi.²⁴⁹³ Adem Berberović je odgovorio da se na početku rata uključio u TO, ali je rekao da nije zarobljen u borbi.²⁴⁹⁴ Izjavio je da je bio u pratnji civila i da u trenutku hapšenja nije bio naoružan.²⁴⁹⁵

²⁴⁸⁴ Adem Berberović, 2. oktobar 2008., T. 2511; P142, str. 9; P168, str. 7; Islam Kustura 23. septembar 2008., T. 2182, 2187–2188.

²⁴⁸⁵ P111, str. 5. V. takođe 2D17, str. 8; P168, str. 7.

²⁴⁸⁶ 2D17, str. 8.

²⁴⁸⁷ P142, str. 10.

²⁴⁸⁸ Adem Berberović, 2. oktobar 2008., T. 2532; P142, str. 1, 4.

²⁴⁸⁹ Adem Berberović, 2. oktobar 2008., T. 2532–2534; P142, str. 5.

²⁴⁹⁰ Adem Berberović, 2. oktobar 2008., T. 2535; P142, str. 5–6; 1D61, str. 4.

²⁴⁹¹ Adem Berberović, 2. oktobar 2008., T. 2532–2533, 2535; Nurko Dervišević, 19. septembar 2008., T. 1994–1995.

²⁴⁹² Adem Berberović, 2. oktobar 2008., T. 2532–2534; P142, str. 3–5; 1D61, str. 3–4.

²⁴⁹³ Adem Berberović, 2. oktobar 2008., T. 2532, 2554, 2557.

²⁴⁹⁴ Adem Berberović, 2. oktobar 2008., T. 2527–2528, P142, str. 2 (s ispravkom od 2. oktobra 2008., T. 2503).

²⁴⁹⁵ Adem Berberović, 2. oktobar 2008., T. 2532, 2554, 2557, 2559.

772. Adem Berberović je u kasarni u Uzamnici bio zatočen 26 mjeseci.²⁴⁹⁶ Dana 5. oktobra 1994. ili oko tog datuma, Adem Berberović i drugi zatočenici odvedeni su iz logora u Kulu u Sarajevu, gdje su kasnije razmijenjeni.²⁴⁹⁷

773. Nekoliko dana poslije dolaska Adema Berberovića, Milan Lukić i Sredoje Lukić ušli su u hangar oko podneva i počeli tući i njega i druge zatočenike, uključujući Nurka Derviševića.²⁴⁹⁸ Milan Lukić je Ademu Berberoviću rekao da mu "jebe ustašku majku" i "Gledaj ga, isti ustaša, ima zelene oči k'o ustaša".²⁴⁹⁹ Vrata hangara ostavili su otvorena tako da ih je Adem Berberović sve jasno mogao vidjeti.²⁵⁰⁰

774. Adem Berberović je u svjedočenju izjavio da je tada prvi put vidio Milana Lukića u logoru i da ga je on tukao.²⁵⁰¹ Pretresno vijeće napominje da, iako je Adem Berberović izjavio da su među drugim zatočenicima koji su tog dana premlaćeni bili Islam Kustura i VG025,²⁵⁰² postoje i dokazi koji pokazuju da krajem avgusta 1992. godine ni Islam Kustura ni VG025 još nisu bili u logoru.²⁵⁰³ Pretresno vijeće smatra da je Adem Berberović pogriješio kada je pomenuo Islama Kusturu i VG025, ali tom odstupanju ne pridaje značajniju težinu.

775. Odbrana Milana Lukića je suočila Adema Berberovića s njegovom ranijom pismenom izjavom iz 1994. godine u kojoj je on izjavio da je Milana Lukića u logoru prvi put vidio drugog dana nakon svog dolaska u logor i da ga je Milan Lukić samo jednom nogom udario u grudi i da ga tom prilikom nije tukao.²⁵⁰⁴ Adem Berberović je potvrdio da ga je Milan Lukić udario nogom drugog dana boravka u logoru, ali je izjavio da je toga dana Lukić tukao druge

²⁴⁹⁶ P142, str. 7.

²⁴⁹⁷ Adem Berberović, 2. oktobar 2008., T. 2540–2541; P142, str. 11.

²⁴⁹⁸ Adem Berberović, 2. oktobar 2008., T. 2507; 1D61, str. 4.

²⁴⁹⁹ Adem Berberović, 2. oktobar 2008., T. 2507.

²⁵⁰⁰ Adem Berberović, 2. oktobar 2008., T. 2509–2510.

²⁵⁰¹ Adem Berberović, 2. oktobar 2008., T. 2507.

²⁵⁰² Adem Berberović, 2. oktobar 2008., T. 2507.

²⁵⁰³ Islam Kustura, 23. septembar 2008., T. 2176–2177. V. takođe 2D19, str. 2; P168, str. 6; Adem Berberović, 2. oktobar 2008., T. 2543.

²⁵⁰⁴ 1D61, str. 4.

zatočenike.²⁵⁰⁵ Adem Berberović je potvrdio i svoju raniju izjavu da su Milan Lukić i Sredoje Lukić ponovo došli dan poslije njegovog prvog premlaćivanja.²⁵⁰⁶ U pismenoj izjavi je opisao da su oni u logor došli s Draganom Šekarićem i da su njega i Nurka Derviševića 15 minuta tukli po glavi i tijelu motkom dugom 1,2 m,²⁵⁰⁷ kao i da mu je Milan Lukić rasjekao glavu.²⁵⁰⁸

776. Milan Lukić je nakon tih prvih batina mnogo puta tukao Adema Berberovića.²⁵⁰⁹ Milan Lukić je Adema Berberovića tukao tako često da se on nije mogao sjetiti svakog pojedinog incidenta.²⁵¹⁰ Ponekad je Milan Lukić Ademu Berberoviću zadavao električne šokove tako što bi mu pod bradu prisionio električni pendrek.²⁵¹¹ I Sredoje Lukić je u logor došao još dva ili tri puta kako bi tukao zatočenike.²⁵¹² Adem Berberović je izjavio da su kraj 1992. i početak 1993. godine bili najgori dio njegovog zatočeništva.²⁵¹³

777. Jednog dana poslijepodne, Milan Lukić je Adema Berberovića počeo tući po leđima električnim pendrekom.²⁵¹⁴ Dok ga je tukao, ispao je unutrašnji dio pendreka i Lukić ga je optužio da ga on košta "500 maraka", koliko je platio pendrek, i psovao mu je balijsku majku.²⁵¹⁵

778. U februaru 1993., Adema Berberovića i druge zatočenike odveli su na prisilni rad u blizini Okolišta.²⁵¹⁶ Milan Lukić je Adema Berberovića tukao drvenom palicom u kuhinji u koju su zatočenike poslije rada vodili na ručak.²⁵¹⁷ Rekao je Ademu Berberoviću da se odmakne dva ili tri metra od ostalih i da se sagne, da bi ga onda počeo tući palicom.²⁵¹⁸ Kad se palica slomila – jer ga je tako

²⁵⁰⁵ Adem Berberović, 2. oktobar 2008., T. 2535–2536.

²⁵⁰⁶ Adem Berberović, 2. oktobar 2008., T. 2536.

²⁵⁰⁷ 1D61, str. 4.

²⁵⁰⁸ 1D61, str. 4.

²⁵⁰⁹ Adem Berberović, 2. oktobar 2008., T. 2511, 2536.

²⁵¹⁰ Adem Berberović, 2. oktobar 2008., T. 2511, 2513; P142, str. 7, 9.

²⁵¹¹ P142, str. 9. V. takođe 1D61, str. 5.

²⁵¹² Adem Berberović, 2. oktobar 2008., T. 2515–2516, 2536, 2545, 2552.

²⁵¹³ Adem Berberović, 2. oktobar 2008., T. 2537; 1D61, str. 6.

²⁵¹⁴ Adem Berberović, 2. oktobar 2008., T. 2511–2512.

²⁵¹⁵ Adem Berberović, 2. oktobar 2008., T. 2511–2512.

²⁵¹⁶ Adem Berberović, 2. oktobar 2008., T. 2513, 2514, 2536; 1D61, str. 6.

²⁵¹⁷ Adem Berberović, 2. oktobar 2008., T. 2514–2515.

²⁵¹⁸ Adem Berberović, 2. oktobar 2008., T. 2514–2515.

žestoko tukao – Milan Lukić je otišao, donio novu palicu i nastavio ga tući.²⁵¹⁹
Adem Berberović je bio sav krvav i izgubio je svijest.²⁵²⁰

779. Adema Berberovića su tukli i stražari koji bi ga noću prozvali napolje iz hangara.²⁵²¹ Rade Milosavljević ga je tukao svake noći. Jednom mu je posjekao bradu, a u jednoj drugoj prilici izbio mu je dva zuba.²⁵²² Adema Berberovića je nekoliko puta tukao i Šaban Muratagić.²⁵²³

780. Ademu Berberoviću nije pružena medicinska pomoć zbog ozljeda. Bio je nepokretan 65 dana i zbog ozljeda je morao ležati.²⁵²⁴ Adem Berberović još uvijek ima tegobe zbog ozljeda zadobijenih tokom zatočeništva. Ne vidi na jedno oko i ima teškoće sa spavanjem.²⁵²⁵ Pati od glavobolja i bolova u rukama, leđima, kičmi i lijevoj nozi.²⁵²⁶ Na bradi i nogama ostali su mu ožiljci i boli ga desni bubreg.²⁵²⁷

(ii) Premlaćivanje Islama Kusture

781. Dana 3. oktobra 1992. ili oko tog datuma, Islama Kusturu (koji se u Optužnici navodi kao VG008), Muslimana iz Višegrada, rođenog 1930. godine, Srbi su uhapsili u njegovoj kući, zajedno s majkom, suprugom i još nekim osobama, i odveli ga u školu "Hasan Veletovac" u Višegradu.²⁵²⁸ Potom su ga policajci odveli u logor u Uzamnici.²⁵²⁹ Islam Kustura je u zatočeništvu u zatočeničkom logoru u Uzamnici proveo dvije godine i deset dana.²⁵³⁰

²⁵¹⁹ Adem Berberović, 2. oktobar 2008., T. 2514–2515.

²⁵²⁰ Adem Berberović, 2. oktobar 2008., T. 2514.

²⁵²¹ Adem Berberović, 2. oktobar 2008., T. 2537; P142, str. 8, 9.

²⁵²² Adem Berberović, 2. oktobar 2008., T. 2537.

²⁵²³ 1D61, str. 5, 6.

²⁵²⁴ P142, str. 7.

²⁵²⁵ Adem Berberović, 2. oktobar 2008., T. 2517. V. takođe P142, str. 11.

²⁵²⁶ Adem Berberović, 2. oktobar 2008., T. 2517.

²⁵²⁷ P142, str. 11.

²⁵²⁸ Islam Kustura, 23. septembar 2008., T. 2171, 2172–2173, 2176–2177, 2201; 2D19, str. 1, 2.

²⁵²⁹ Islam Kustura, 23. septembar 2008., T. 2177. V. takođe Adem Berberović, 2. oktobar 2008., T. 2543.

²⁵³⁰ Islam Kustura, 23. septembar 2008., T. 2188, 24. septembar 2008., T. 2269.

782. Islam Kustura je Milana Lukića i Sredoja Lukića prvi put vidio dva ili tri dana nakon dolaska u logor u Uzamnici, kada su tukli njega i druge zatočenike.²⁵³¹ Milan Lukić je zatočenike nazivao balijama i zalijetao se u njih.²⁵³² Kad bi koji pao na zemlju, tukao bi ga puškom ili šakama, a udarao ih je i nogama.²⁵³³ Islama Kusturu i druge zatočenike je tom prilikom tukao Sredoje Lukić.²⁵³⁴ Islama Kusturu prvo je udarao nogama, a potom ga je tukao kundakom i drvenim motkama.²⁵³⁵ Poslije tog prvog prelaćivanja Islam Kustura više nije mogao hodati.²⁵³⁶ Milan Lukić i Sredoje Lukić su Islama Kusturu ponovo pretukli još jednom prilikom, poslije čega Islam Kustura oko tri sedmice nije bio sposoban da ustane.²⁵³⁷

783. Islam Kustura je u svjedočenju izjavio da su ga Milan Lukić i Sredoje Lukić zlostavljali "ako ne [...] svaki dan, [onda svaki] drugi dan".²⁵³⁸ Rekao je da je "sto puta" vidio Milana Lukića kako dolazi da tuče zatočenike i da je Sredoje Lukić "stalno" bio s Milanom Lukićem.²⁵³⁹ Izjavio je da ga je Milan Lukić najčešće tukao drvenim motkama i gredama.²⁵⁴⁰

784. Islama Kusturu su zlostavljali i logorski stražari.²⁵⁴¹ On se sjeća da je njega i druge zatočenike u dvije prilike tukao Mićo Spasojević, nekim "k'o korbačem" koji je sam napravio, na koji je bio privezan komad željeza.²⁵⁴²

785. Prilikom prelaćivanja Islamu Kusturi je lijeva ruka slomljena na tri mjesta, a desna na jednom.²⁵⁴³ Odbrana Milana Lukića je sugerisala da Islamu Kusturi ruke nisu bile slomljene nego da mu se to samo činilo zbog bola.²⁵⁴⁴ Islam

²⁵³¹ Islam Kustura, 23. septembar 2008., T. 2181–2182, 2200.

²⁵³² Islam Kustura, 23. septembar 2008., T. 2182.

²⁵³³ Islam Kustura, 23. septembar 2008., T. 2182. V. takođe at T. 2194.

²⁵³⁴ Islam Kustura, 23. septembar 2008., T. 2181–2182, 2183.

²⁵³⁵ Islam Kustura, 23. septembar 2008., T. 2183.

²⁵³⁶ Islam Kustura, 23. septembar 2008., T. 2184.

²⁵³⁷ Islam Kustura, 23. septembar 2008., T. 2184; 2D19, str. 2.

²⁵³⁸ Islam Kustura, 23. septembar 2008., T. 2186–2187.

²⁵³⁹ Islam Kustura, 23. septembar 2008., T. 2182, 2189, 24. septembar 2008., T. 2283.

²⁵⁴⁰ Islam Kustura, 23. septembar 2008., T. 2187–2188; 2D19, str. 2.

²⁵⁴¹ Islam Kustura, 23. septembar 2008., T. 2181. V. takođe 2D19, str. 2.

²⁵⁴² Islam Kustura, 23. septembar 2008., T. 2181.

²⁵⁴³ 2D19, str. 2; Islam Kustura, 23. septembar 2008., T. 2182.

²⁵⁴⁴ Islam Kustura, 23. septembar 2008., T. 2202–2203.

Kustura je odgovorio da ni sam ne zna tačno kako se uspio oporaviti bez ljekarske pomoći, ali da je apsolutno siguran da su mu ruke bile slomljene.²⁵⁴⁵ Po njegovom sjećanju, do prijeloma je došlo negdje u zimi 1992. ili 1993. godine i šest mjeseci se nije mogao služiti rukama.²⁵⁴⁶ Islam Kustura je, nakon što je pušten na slobodu, izjavio da mu je načinjen rendgenski snimak i da se na njemu vide kvрге "k'o kolači" po rebrima i leđima.²⁵⁴⁷

(iii) Premlaćivanje Nurka Derviševića

786. Sredinom juna 1992., Nurka Derviševića (koji se u Optužnici navodi kao VG016), Muslimana, rođenog 1940. godine,²⁵⁴⁸ na kupalištu su uhapsili Nebojša Todorović i Goran, koji se navodi i kao Dragan Popović, i doveli ga u policijsku stanicu u Višegradu, gdje je morao predati svoju ličnu kartu.²⁵⁴⁹ Došao je Milan Lukić, Nurka Derviševića je pitao gdje su mu sinovi i udario ga u lice.²⁵⁵⁰ Nakon toga Nurka Derviševića su odveli u logor u Uzamnici, gdje je u zatočeništvu proveo 28 mjeseci.²⁵⁵¹

787. Nurka Derviševića često je tukao Milan Lukić.²⁵⁵² U nekoliko prilika Milan Lukić je Nurka Derviševića šutirao tenisicama i nogom ga držao pritisnutog o pod.²⁵⁵³ U jednoj drugoj prilici Milan Lukić je Nurka Derviševića pritisnuo uza stup u hangaru i udario ga nogama.²⁵⁵⁴ Jedanput ga je jurio po hangaru.²⁵⁵⁵ Kad je Nurko Dervišević pao i dalje pokušao puzati, Milan Lukić mu

²⁵⁴⁵ Islam Kustura, 23. septembar 2008., T. 2202.

²⁵⁴⁶ Islam Kustura, 23. septembar 2008., T. 2203.

²⁵⁴⁷ Islam Kustura, 23. septembar 2008., T. 2182; 2D19, str. 2.

²⁵⁴⁸ P111, str. 1; P112, str. 1.

²⁵⁴⁹ Nurko Dervišević, 19. septembar 2008., T. 1954, 1955; P111, str. 2. V. takođe 2D15, str. 4; 2D16, str. 5–6; 2D17, str. 6.

²⁵⁵⁰ Nurko Dervišević, 19. septembar 2008., T. 1954, 1955, 1956; P111, str. 2. V. takođe 2D16, str. 6.

²⁵⁵¹ Nurko Dervišević, 19. septembar 2008., T. 1955, 1957, 1978, 1997. V. takođe P111, str. 2, 7; 2D15, str. 4; 2D16, str. 6; 2D17, str. 7.

²⁵⁵² Islam Kustura, 23. septembar 2008., T. 2182, 2189, 24. septembar 2008., T. 2283; Nurko Dervišević, 19. septembar 2008., T. 1960–1961, 1992., P111, str. 5; P112, str. 2; 2D17, str. 8.

²⁵⁵³ Nurko Dervišević, 19. septembar 2008., T. 1992.

²⁵⁵⁴ Nurko Dervišević, 19. septembar 2008., T. 1960.

²⁵⁵⁵ Nurko Dervišević, 19. septembar 2008., T. 1960.

je stao nogom na leđa.²⁵⁵⁶ Nurko Dervišević je u svjedočenju izjavio da je Milan Lukić tukao i druge zatočenike i nad njima i "daleko težu torturu vršio".²⁵⁵⁷

788. Nurko Dervišević je u svjedočenju izjavio da je Sredoje Lukić u logor došao samo jednom, u julu ili avgustu, u "kasnijim mjesecima", i da ga je tom prilikom nekoliko puta udario.²⁵⁵⁸ U jednoj ranijoj pismenoj izjavi je naveo da se to premlaćivanje dogodilo potkraj 1993. godine.²⁵⁵⁹ Nurko Dervišević je bio sam u logoru, a Milan Lukić i Sredoje Lukić doveli su Šemsu Polju.²⁵⁶⁰ Sredoje Lukić je kundakom tukao po leđima Nurka Derviševića, a Milan Lukić je tukao Šemsu Polju.²⁵⁶¹ Kada mu je u unakrsnom ispitivanju postavljeno pitanje da li ga je Sredoje Lukić tokom zatočeništva ikad tukao ili zlostavljao, Nurko Dervišević je prvo izjavio da ga Sredoje Lukić *nije* tukao ni zlostavljao,²⁵⁶² ali je kasnije potvrdio da ga je Sredoje Lukić u opisanoj prilici nekoliko puta udario.²⁵⁶³

789. U pismenoj izjavi iz 1998. Nurko Dervišević je izjavio da je Sredoje Lukić redovno dolazio u logor u Uzamnici s Milanom Lukićem i Milošem Lukićem i teško ga premlaćivao.²⁵⁶⁴ Izjavio je da su ga ta trojica nekoliko puta pretukla do te mjere da mu je tijelo "izgledalo kao maskirna uniforma".²⁵⁶⁵ Iskazi drugih svjedoka takođe upućuju na to da je Sredoje Lukić Nurka Derviševića tukao više puta. Adem Berberović je izjavio da je drugi dan nakon dolaska u logor u Uzamnici vidio kako su Milan Lukić i Sredoje Lukić Nurku Derviševiću naredili da rukama obujmi stub i gledao kako ga više puta nogama udaraju u glavu, leđa i rebra.²⁵⁶⁶ Sutradan su ponovo došli s Dragan Šekarićem i Adema Berberovića i Nurka Derviševića 15 minuta tukli motkom dužine 1,2 m.²⁵⁶⁷ U sudnici, u unakrsnom ispitivanju, Adem Berberović je izjavio da je Sredoje Lukić njega i

²⁵⁵⁶ Nurko Dervišević, 19. septembar 2008., T. 1960.

²⁵⁵⁷ Nurko Dervišević, 19. septembar 2008., T. 1992.

²⁵⁵⁸ Nurko Dervišević, 19. septembar 2008., T. 1961–1962.

²⁵⁵⁹ P112, str. 2.

²⁵⁶⁰ Nurko Dervišević, 19. septembar 2008., T. 1961–1962, 1999; P112, str. 2.

²⁵⁶¹ P111, str. 5; P112, str. 2.

²⁵⁶² Nurko Dervišević, 19. septembar 2008., T. 1999.

²⁵⁶³ Nurko Dervišević, 19. septembar 2008., T. 2003, 2006.

²⁵⁶⁴ P111, str. 5.

²⁵⁶⁵ P111, str. 5.

²⁵⁶⁶ 1D61, str. 4.

²⁵⁶⁷ 1D61, str. 4.

Nurka Derviševića tukao više puta²⁵⁶⁸ i da mu je Nurko Dervišević, koji je u logoru bio duže od njega, rekao da su Milan Lukić i Sredoje Lukić dolazili i prije njegovog dolaska i tukli ga i zlostavljali.²⁵⁶⁹ Islam Kustura posebno pamti incident u kojem je Nurko Dervišević izvučen iz jedne lokve nakon što su ga Milan Lukić i Sredoje Lukić teško pretukli.²⁵⁷⁰

790. Nurka Derviševića su tukli i stražari, među kojima i Mićo Spasojević.²⁵⁷¹ Jednom je Nurka Derviševića tukao Šaban Muratagić, koji je skakao po njemu i udarao ga nogama. Nurku Derviševiću je rekao da ga je na to natjerao Mićo Spasojević.²⁵⁷²

791. Nurko Dervišević pati od dugoročnih posljedica svog zatočeništva i premlaćivanja.²⁵⁷³ Ima jake bolove u nogama i oštećeni su mu neki mišići ruke.²⁵⁷⁴ Ima probleme s bubrezima i mokraćovodima.²⁵⁷⁵ Nurku Derviševiću je potvrđen 70-postotni invaliditet i morao je otići u penziju nakon što je pušten iz logora.²⁵⁷⁶

(iv) Premlaćivanje svjedoka VG025

792. Svjedok VG025, Musliman, rođen 1959. godine, odveden je u logor u Uzamnici 26. novembra 1992. godine.²⁵⁷⁷ On je bio pripadnik ABiH.²⁵⁷⁸ U logoru u Uzamnici je proveo osam mjeseci, a na slobodu je pušten 8. jula 1993. godine²⁵⁷⁹

²⁵⁶⁸ Adem Berberović, 2. oktobar 2008., T. 2545.

²⁵⁶⁹ Adem Berberović, 2. oktobar 2008., T. 2509.

²⁵⁷⁰ Islam Kustura, 23. septembar 2008., T. 2189.

²⁵⁷¹ P111, str. 5. V. takođe 2D17, str. 8.

²⁵⁷² 2D17, str. 7.

²⁵⁷³ P111, str. 7.

²⁵⁷⁴ P111, str. 7.

²⁵⁷⁵ Nurko Dervišević, 19. septembar 2008., T. 2008–2009.

²⁵⁷⁶ Nurko Dervišević 19. septembar 2008., T. 1969–1970.

²⁵⁷⁷ P168, str. 6. Upor. Nurko Dervišević, 19. septembar 2008., T. 1995.

²⁵⁷⁸ P168, str. 7; Islam Kustura, 23. septembar 2008., T. 2178–2179, 24. septembar 2008., T. 2268, 2269; P111, str. 3.

²⁵⁷⁹ P168, str. 8.

793. Svjedoka VG025 redovno su teško premlaćivali stražari u zatočeničkom logoru u Uzamnici,²⁵⁸⁰ ali i Milan Lukić.²⁵⁸¹ Jednog dana su Milan Lukić, Dragan Šekarić i Boban Inđić njega i druge zatočenike prisiljavali da jedan po jedan legnu na drveni sto u hangaru. Donijeli su gredu dugu oko 1,5 m, debelu deset i široku deset centimetara, i njome tukli zatočenike po golim leđima sve dok ovi ne bi izgubili svijest.²⁵⁸² Mjesec dana kasnije, Milan Lukić, Dragan Šekarić i Boban Inđić ponovo su došli i svjedoka VG025 i druge zatočenike tukli "kao i prije, kundacima pušaka" i nogama.²⁵⁸³

794. Islam Kustura je u svjedočenju izjavio da je svjedoka VG025 tukao i Sredoje Lukić.²⁵⁸⁴ Svjedok VG025 jeste izjavio da su ga tukli logorski stražari,²⁵⁸⁵ ali je izjavio i to da Sredoja Lukića nikad nije vidio u logoru u Uzamnici.²⁵⁸⁶

795. Jednom, kad je svjedok VG025 bio na pragu smrti, komandant logora Đure Đurišić odvezao je svjedoka VG025 u ambulantu u Višegrad, gdje je ovaj dobio injekcije, poslije čega je vraćen u logor.²⁵⁸⁷

796. Svjedok VG025 je u premlaćivanju zadobio teške ozljede. Polomljeno mu je sedam rebara na lijevoj strani i slomljena mu je desna ruka.²⁵⁸⁸ Od udaraca kundakom koje mu je zadao Milan Lukić zadobio je frakturu gornjeg dijela lobanje na desnoj strani.²⁵⁸⁹ Od udaraca koje mu je zadao Milan Lukić drvenim daskama, svjedok VG025 je zadobio i oštećenja dva pršljena i kičmenog stuba.²⁵⁹⁰ Nakon što je pušten na slobodu, VG025 mjesec dana nije mogao sjediti uslijed ozljeda na kičmi i premlaćivanja. Ima i "napade zbog anksioznosti i problema sa živcima", a 1999. je preživio i srčani udar, za koji smatra da je posljedica stresa i

²⁵⁸⁰ P168, str. 6.

²⁵⁸¹ P171, str. 2; P168, str. 7; Islam Kustura, 23. septembar 2008., T. 2179; 2D17, str. 8.

²⁵⁸² P168, str. 7.

²⁵⁸³ P168, str. 7.

²⁵⁸⁴ Islam Kustura, 23. septembar 2008., T. 2188–2189, 24. septembar 2008., T. 2283.

²⁵⁸⁵ P168, str. 6, 7.

²⁵⁸⁶ P171, str. 3.

²⁵⁸⁷ P171, str. 2.

²⁵⁸⁸ P171, str. 2.

²⁵⁸⁹ P171, str. 2.

²⁵⁹⁰ P171, str. 2.

ozljeda koje je pretrpio u logoru u Uzamnici.²⁵⁹¹ Svjedoku VG025 je nakon puštanja iz logora potvrđen 90–postotni invaliditet.²⁵⁹² Uslijed posljedica premlaćivanja i zlostavljanja u logoru u Uzamnici bio je podvrgnut dugotrajnom liječenju.²⁵⁹³

(b) Zločini u logoru u Uzamnici za koje se u Optužnici ne tereti

(i) Ubistva i nestanci

797. U julu 1992. Milan Lukić je iz hangara odveo Peru Gačića, Srbina iz Goražda i pripadnika ABiH, za koga se poslije pričalo da je "likvidiran".²⁵⁹⁴ Isto tako, u julu 1992. Milan Lukić je odveo Enesa Džaferagića/Džaferovića, njegovog brata Cipka, Muharema Imamagića i Mirsada Mameledžiju/Mamalegića, rekavši im da odlaze "na godišnji odmor u Bajinu Baštu", a oni se nikad nisu vratili.²⁵⁹⁵ Jedne noći potkraj jula 1992. Milan Lukić je zelenim TAM-ovim kamionom došao u logor u Uzamnici i odveo više od 20 mlađih zatočenika.²⁵⁹⁶ Milan Lukić je rekao da ih vodi na Pale, ali ih poslije toga više niko nikad nije vidio.²⁵⁹⁷ Milan Lukić je odveo i Jusu i Rasima Avdića koji se još uvijek vode kao nestali.²⁵⁹⁸

798. U septembru 1992., Milan Lukić je Muharema Bajraktarevića i sestru Ahmeta Sejdića odveo iz hangara i oni se više nikad nisu vratili.²⁵⁹⁹ U novembru 1992., nakon što je tukao zatočenike, Milan Lukić je izveo Bajru Šišića napolje.²⁶⁰⁰ Rekao je da ga vodi u šetnju u grad i da se nema čega bojati, ali se

²⁵⁹¹ P171, str. 2.

²⁵⁹² P168, str. 8.

²⁵⁹³ P171, str. 2.

²⁵⁹⁴ 2D15, str. 5; 2D16, str. 7.

²⁵⁹⁵ 2D15, str. 8; P111, str. 6.

²⁵⁹⁶ 2D15, str. 8; P111, str. 7. Ti zatočenici bili su: Salko Ahmetagić, otac i sin Beširević, Ismet Bulatović, Ibrahim Dizdarević, Meho Dizdarević, Huso Hajdarević, Alija Hodžić, Rušid Hrustić, Hasan Hukić, Ismet Karčić/Karić, Jakub Kahrman, Hamed Kustura, Himzo Omerović, Rasim Omerović, Šemso Poljo, Čamil Šabanović, Osman Smrdić, Alija Tabaković, Hasib Tabaković, Dževad Ustamujjić, kao i dva muškarca iz Dobruna.

²⁵⁹⁷ 2D15, str. 8, 2D16, str. 9.

²⁵⁹⁸ P111, str. 7.

²⁵⁹⁹ 2D15, str. 7.

²⁶⁰⁰ P142, str. 9–10. V. takođe Adem Berberović, 2. oktobar 2008., T. 2504.

Bajro Šišić više nikad nije vratio.²⁶⁰¹ Deset ili petnaest dana kasnije, opet nakon što je premlatio zatočenike u hangaru, Milan Lukić je odveo još dva zatočenika, Ramiza Karića i Nermina (prezime nepoznato).²⁶⁰² Ta dvojica počeli su se obuvati, a Milan Lukić je rekao da im tamo gdje idu neće biti potrebne cipele.²⁶⁰³

799. Milan Lukić je ubio Mirzu Bajića iz Gostilja, starog 17 godina, koji je u logor došao u martu 1993. godine.²⁶⁰⁴ Adem Berberović je od stražara čuo da je mladić ubijen za odmazdu, za ubistvo jednog starca u Župi koje su izvršili muslimanski vojnici.²⁶⁰⁵

(ii) Silovanje i zlostavljanje žena

800. Milan Lukić je sa svojom grupom više puta ulazio u ženski dio hangara. Adem Berberović ga je čuo kako viče na žene.²⁶⁰⁶ Adem Berberović je čuo i da je Lukić zlostavljao žene.²⁶⁰⁷

801. Na početku februara 1993. Mićo Spasojević je Ademu Berberoviću i Dudi Dizdarević naredio da odu iza hangara.²⁶⁰⁸ Nakon što je ženu prisilio da se svuče, Ademu Berberoviću je naložio da nad njom izvrši obljubu.²⁶⁰⁹ Pet dana poslije toga Mićo Spasojević je pokušao prisiliti Anesa Ćupriju da izvrši obljubu nad Dudom Dizdarević, ali ovaj nije bio sposoban da to učini.²⁶¹⁰ U jednoj drugoj prilici, Mićo Spasojević je Adema Berberovića pokušao prisiliti da izvrši obljubu nad Senom Muharemović, ali ovaj nije bio sposoban da to učini.²⁶¹¹ Kad se ona počela otimati, Mićo Spasojević ju je udario kundakom puške.²⁶¹² Potom je uzeo

²⁶⁰¹ P142, str. 10.

²⁶⁰² Adem Berberović, 2. oktobar 2008., T. 2505; P142, str. 10; 1D61, str. 5–6. V. takođe Islam Kustura, 23. septembar 2008., T. 2194–2195.

²⁶⁰³ P142, str. 9, 10.

²⁶⁰⁴ Adem Berberović, 2. oktobar 2008., T. 2505; 1D61, str. 6, 7; P168, str. 7.

²⁶⁰⁵ 1D61, str. 7.

²⁶⁰⁶ P142, str. 10.

²⁶⁰⁷ P142, str. 10.

²⁶⁰⁸ 1D61, str. 6; 2D19, str. 2.

²⁶⁰⁹ 1D61, str. 6.

²⁶¹⁰ 1D61, str. 6.

²⁶¹¹ 1D61, str. 6.

²⁶¹² 1D61, str. 6.

ekser i njime je udarao po glavi.²⁶¹³ Stražari su i Šabanu Muratagiću dozvoljavali da vrši obljubu nad zatočenim ženama.²⁶¹⁴

(c) Identifikacija

(i) Adem Berberović

802. Adem Berberović nije poznao Milana Lukića i Sredoja Lukića prije zatočenja u logoru u Uzamnici.²⁶¹⁵ Nurko Dervišević, koji je u logoru bio dva mjeseca duže od njega, rekao mu je da su ljudi koji su ga tukli Milan Lukić i Sredoje Lukić.²⁶¹⁶ Poslije je i Šaban Muratagić Ademu Berberoviću rekao ko je Milan Lukić; on je Milana Lukića poznao zato što su išli zajedno u školu.²⁶¹⁷ Adem Berberović je potom naučio kako da razaznaje glasove Milana Lukića i Sredoja Lukića.²⁶¹⁸

803. U jednoj ranijoj pismenoj izjavi Adem Berberović je Milana Lukića opisao kao "prilično visokog", "srednje težine", crne kose.²⁶¹⁹ U jednoj drugoj pismenoj izjavi izjavio je da je Milan Lukić rođen 1966. godine i da je ranije živio i radio u Srbiji.²⁶²⁰ Adem Berberović je Sredoja Lukića opisao kao "punijeg", "srednje visine" i svijetlosmeđe kose.²⁶²¹ Napomenuo je i to da je Sredoje Lukić rođak Milana Lukića.²⁶²² U sudnici je Milana Lukića opisao kao 15–20 cm višeg od Sredoja Lukića.²⁶²³

804. Odbrana Sredoja Lukić suočila je Adema Berberovića s izjavom iz iskaza Nurka Derviševića da je Sredoje Lukić u logor u Uzamnici došao samo jedanput. Adem Berberović je kategorično tvrdio da je Sredoja Lukića vidio četiri ili pet puta, da je Sredoje Lukić tukao Nurka Derviševića više nego jednom i da on ne

²⁶¹³ 1D61, str. 6.

²⁶¹⁴ 1D61, str. 5.

²⁶¹⁵ Adem Berberović, 2. oktobar 2008., T. 2507.

²⁶¹⁶ Adem Berberović, 2. oktobar 2008., T. 2507–2509, 2535. V. takođe P142, str. 9.

²⁶¹⁷ Adem Berberović, 2. oktobar 2008., T. 2508.

²⁶¹⁸ Adem Berberović, 2. oktobar 2008., T. 2510.

²⁶¹⁹ P142, str. 9.

²⁶²⁰ 1D61, str. 4.

²⁶²¹ P142, str. 9.

²⁶²² P142, str. 9.

²⁶²³ Adem Berberović, 2. oktobar 2008., T. 2551–2552.

zna kako je moguće da Nurko Dervišević nije vidio Sredoja Lukića jer su bili zajedno u hangaru.²⁶²⁴ Adem Berberović je u svjedočenju izjavio i to da je Nurko Dervišević imao problema s vidom i da se žalio da ne vidi dobro.²⁶²⁵

805. Postoje dokazi da je u novembru 2000. Adem Berberović u razgovoru s istražiteljem rekao da prepoznaje Sredoja Lukića u foto-albumu. Foto-album pokazan Ademu Berberoviću je nestao, tako da ne može biti uvršten u dokaze u ovom predmetu.²⁶²⁶ Ib Jul Hansen je izjavio da taj foto-album nije mogao sadržavati fotografiju Sredoja Lukića jer on i njegove kolege nikad ni u jednom foto-albumu nisu koristili fotografije Sredoja Lukića.²⁶²⁷

806. Na pitanje tužilaštva da li prepoznaje nekoga od prisutnih u sudnici, Adem Berberović je identifikovao Milana Lukića i Sredoja Lukića.²⁶²⁸

(ii) Islam Kustura

807. Islam Kustura nije poznavao Milana Lukića prije rata.²⁶²⁹ Za Milana Lukića su mu drugi zatočenici kazali ko je.²⁶³⁰ Islam Kustura je potom Milana Lukića "sve [vrijeme] viđao",²⁶³¹ osim u periodu od pet ili šest mjeseci 1994. godine.²⁶³² On je Milana Lukića opisao kao visokog 180 ili 190 cm, bez brkova i brade, s kratko ošišanom crnom kosom.²⁶³³

808. Islam Kustura je Sredoja Lukića prije rata poznavao kao policajca.²⁶³⁴ U sudnici je Sredoja Lukića opisao kao "malo plave" kose, oko 20 cm nižeg od Milana Lukića.²⁶³⁵ Odbrana Sredoja Lukića je Islama Kusturu suočila s okolnošću da se on u svojoj pismenoj izjavi iz 1994., koju je dao pet sedmica nakon što je

²⁶²⁴ Adem Berberović, 2. oktobar 2008., T. 2552–2553.

²⁶²⁵ Adem Berberović, 2. oktobar 2008., T. 2564–2565.

²⁶²⁶ Ib Jul Hansen, 30. oktobar 2008., T. 3089, 3137–3138.

²⁶²⁷ Ib Jul Hansen, 30. oktobar 2008., T. 3084–3085, 3094, 3118–3119, 3121.

²⁶²⁸ Adem Berberović, 2. oktobar 2008., T. 2520–2523.

²⁶²⁹ Islam Kustura, 23. septembar 2008., T. 2181.

²⁶³⁰ Islam Kustura, 23. septembar 2008., T. 2181: "kazali mi drugi".

²⁶³¹ Islam Kustura, 23. septembar 2008., T. 2184–2185.

²⁶³² Islam Kustura, 23. septembar 2008., T. 2185, 2197–2198.

²⁶³³ Islam Kustura, 23. septembar 2008., T. 2199, 2220.

²⁶³⁴ Islam Kustura, 23. septembar 2008., T. 2181.

²⁶³⁵ Islam Kustura, 24. septembar 2008., T. 2271–2272.

pušten na slobodu, sjetio 16 imena srpskih stražara i "vojnika izvana" koji su zlostavljali njega i druge zatočeničke u zatočeničkom logoru u Uzamnici, ali da nije naveo ime Sredoja Lukića.²⁶³⁶ Islam Kustura je odgovorio da Sredoja Lukića nije pomenuo zato što je on stalno bio s Milanom Lukićem i rekao: "[M]islio sam, kad pomenem Milana, da je tu i Sredoje".²⁶³⁷ Kad je odbrana Sredoja Lukića Islama Kusturu suočila s okolnošću da je Nurko Dervišević izjavio da je Sredoja Lukića logoru u Uzamnici vidio samo jedanput, Islam Kustura je odgovorio da ne može objasniti tu izjavu i ostao je pri svojoj izjavi da je Sredoje Lukić uvijek bio s Milanom Lukićem.²⁶³⁸

809. Tužilaštvo Islamu Kusturi nije postavilo pitanje da li prepoznaje nekoga od prisutnih u sudnici.

(iii) Nurko Dervišević

810. Nurko Dervišević nije poznao Milana Lukića prije rata.²⁶³⁹ Tokom unakrsnog ispitivanja je izjavio da u samom Višegradu nije postojao nikakav Milan Lukić²⁶⁴⁰ i da prezime Lukić – za razliku od prezimena Lučić – nije uobičajeno u opštini Višegrad.²⁶⁴¹

811. Nurko Dervišević je Milana Lukića prvi put vidio u policijskoj stanici sredinom juna 1992. godine nakon svog hapšenja.²⁶⁴² Kad je stigao u logor, Šaban Muratagić je i njemu, kao i Ademu Berberoviću, rekao ko je Milan Lukić.²⁶⁴³ Šaban Muratagić je rekao da Milana Lukića poznaje zato što su obojica iz jednog sela kod Rujišta.²⁶⁴⁴ Nurko Dervišević je izjavio i to da su Milana Lukića poznavali mnogi drugi zatočenički, koji su mu rekli ko je on.²⁶⁴⁵ Nurko Dervišević

²⁶³⁶ Islam Kustura, 24. septembar 2008., T. 2275.

²⁶³⁷ Islam Kustura, 24. septembar 2008., T. 2275.

²⁶³⁸ Islam Kustura, 24. septembar 2008., T. 2283–2284.

²⁶³⁹ Nurko Dervišević, 19. septembar 2008., T. 1953, 1960, 1964–1965.

²⁶⁴⁰ Nurko Dervišević, 19. septembar 2008., T. 1976.

²⁶⁴¹ Nurko Dervišević, 19. septembar 2008., T. 1976–1977.

²⁶⁴² Nurko Dervišević, 19. septembar 2008., T. 1960.

²⁶⁴³ P111, str. 2; P112, str. 2.

²⁶⁴⁴ Nurko Dervišević, 19. septembar 2008., T. 1961.

²⁶⁴⁵ P112, str. 2.

je Milana Lukića opisao kao muškarca koji "[u] to vrijeme [...] nije imao ni trideset godina", "gotovo crne kose", visokog "oko 180 cm" i "srednje građe".²⁶⁴⁶

812. Nurko Dervišević je Sredoja Lukića prije rata poznao otprilike 15 godina, a oko deset godina ga je znao kao policajca.²⁶⁴⁷ Nurko Dervišević misli da je Sredoja Lukića prvi put u zatočeničkom logoru u Uzamnici vidio u julu ili avgustu, u "kasnijim mjesecima", ili potkraj 1993. godine.²⁶⁴⁸ Za Sredoja Lukića je izjavio da je bio "visok, plave kose i imao tridesetak godina", kao i da je bio rođak Milana Lukića.²⁶⁴⁹ U sudnici je izjavio da je Sredoje Lukić imao smeđu kosu.²⁶⁵⁰

813. Odbrana Sredoja Lukića je Nurka Derviševića suočila s okolnošću da on u tri prethodne pismene izjave nije pomenuo Sredoja Lukića.²⁶⁵¹ Nurko Dervišević je odgovorio da je ime Sredoja Lukića u jednoj pismenoj izjavi izostavio zato što je ovaj tamo bio samo jednom, ali da je siguran da je Sredoje Lukić jedanput zaista došao u logor.²⁶⁵²

814. Na pitanje tužilaštva da li prepoznaje nekoga od prisutnih u sudnici, Nurko Dervišević je identifikovao Milana Lukića i Sredoja Lukića.²⁶⁵³

(iv) Svjedok VG025

815. Budući da svjedok VG025 zbog zdravstvenog stanja nije mogao putovati i svjedočiti *viva voce* pred Vijećem, njegovo svjedočenje je uvršteno na osnovu pravila 92*quater*.²⁶⁵⁴

²⁶⁴⁶ P111, str. 2.

²⁶⁴⁷ P112, str. 2. V. takođe Nurko Dervišević, 19. septembar 2008., T. 1961.

²⁶⁴⁸ Nurko Dervišević, 19. septembar 2008., T. 1961–1962; P112, str. 2.

²⁶⁴⁹ P111, str. 5.

²⁶⁵⁰ Nurko Dervišević, 19. septembar 2008., T. 1999.

²⁶⁵¹ Nurko Dervišević, 19. septembar 2008., T. 2003, u vezi sa 2D17. Pretresno vijeće napominje da u dokaznom predmetu 1D16 Nurko Dervišević za Sredoja Lukića navodi da je bio pripadnik "paravojnih formacija", V. 2D16, str. 5.

²⁶⁵² Nurko Dervišević, 19. septembar 2008., T. 2003, u vezi s 2D15; 2D16; 2D17.

²⁶⁵³ Nurko Dervišević, 19. septembar 2008., T. 1968–1969.

²⁶⁵⁴ Odluka po zahtjevu tužilaštva za uvrštavanje u spis izjava na osnovu pravila 92*quater* (VG-025), 22. oktobar 2008.

816. Prema pismenoj izjavi koju je dao u februaru 1998., svjedok VG025 je Milana Lukića poznavao "od prije rata, u stvari, od djetinjstva".²⁶⁵⁵ U izjavi datoj 2008. godine svjedok VG025 ispravio je prethodnu izjavu i objasnio da je Milana Lukića poznavao "oko tri ili četiri godine prije rata".²⁶⁵⁶ Što se tiče opisa Milana Lukića, izjavio je da je on bio "visok oko 180 cm, jake građe, svijetlosmeđe, kratko ošišane, ravne kose".²⁶⁵⁷

817. Kad mu je u decembru 1998. godine pokazan foto-album, svjedok VG025 je izjavio da osobe na fotografijama "liče" na Milana Lukića.²⁶⁵⁸ Ib Jul Hansen u svjedočenju izjavio je da nikad nije utvrđeno da li je muškarac na tim fotografijama Milan Lukić.²⁶⁵⁹

818. Svjedok VG025 je nekoliko godina prije rata Sredoja Lukića poznavao kao policajca.²⁶⁶⁰

2. Dokazni postupak odbrane Milana Lukića i dokazni postupak odbrane Sredoja Lukića

819. U svojoj najavi odbrane alibijem u vezi s logorom u Uzamnici, Milan Lukić tvrdi da on nije bio "nadležan" za zatvorenike (kao pripadnik rezervnog sastava policije), što je bilo do avgusta 1992. godine".²⁶⁶¹ On navodi i to da je dio perioda za koji se tereti proveo u zatvoru, ali bez dodatnih pojedinosti.²⁶⁶² Sredoje Lukić nije ponudio alibi za optužbe u vezi s logorom u Uzamnici.

820. Postoje dokumentarni dokazi da je Milan Lukić bio u pritvoru od 10. do 13. marta 1993. godine i od 27. marta 1993. do 14. aprila 1993. godine.²⁶⁶³ Pored toga, odbrana je putem svojih svjedoka izvela dokaze da je Milan Lukić bio u

²⁶⁵⁵ P168, str. 3.

²⁶⁵⁶ P171, str. 2.

²⁶⁵⁷ P168, str. 3.

²⁶⁵⁸ P169; 1D75, str. 2; Ib Jul Hansen, 30. oktobar 2008., T. 3092–3093.

²⁶⁵⁹ Ib Jul Hansen, 30. oktobar 2008., T. 3092.

²⁶⁶⁰ P171, str. 3.

²⁶⁶¹ Obavještenje od strane odbrane Milana Lukića shodno pravilu 67(A)(1)(a), zavedeno kao povjerljivo 10. januara 2008., par. 21(C).

²⁶⁶² Dodatni podnesak Milana Lukića, zaveden kao povjerljiv 18. jula 2008., par. 15.

²⁶⁶³ 1D238.

zatvoru u Srbiji, ali tačni datumi boravaka u zatvoru nisu bili precizno navedeni.²⁶⁶⁴ Više svjedoka tužilaštva je izjavilo da je Milan Lukić 1994. godine nekoliko mjeseci proveo u zatvoru u Beogradu.²⁶⁶⁵

3. Činjenični zaključci u vezi s incidentima u logoru u Uzamnici

(a) Dokazi tužilaštva u vezi s djelima premlaćivanja

821. Pretresno vijeće se uvjerilo da su zatočenici u logoru u Uzamnici, uključujući Adema Berberovića, Islama Kusturu, Nurka Derviševića i svjedoka VG025, koji su bili civili ili osobe *hors de combat*, teško i višekratno udarani šakama, pendrecima, motkama i kundacima i šutani čizmama. Tim radnjama premlaćivanja prouzrokovane su teške ozljede i teška tjelesna patnja. Dokazi pokazuju da su zatočenike zlostavljali kako logorski stražari tako i "povremeni posjetioci" koji su dolazili u logor.

(b) Dokazi tužilaštva u vezi s prisustvom Milana Lukića u logoru u Uzamnici

822. Sva četiri svjedoka čija su se svjedočenja odnosila na navodna premlaćivanja izjavila su da je u drugoj polovini 1992. i tokom 1993. godine Milan Lukić redovno dolazio u logor u Uzamnici i tukao zatočenike. Postoje dokazi da je Milan Lukić u više prilika tukao i nogama udarao Adema Berberovića, Islama Kusturu, Nurka Derviševića i svjedoka VG025, nanoseći im teške ozljede i patnju. Tokom 1994. godine Milan Lukić duže vrijeme nije viđen u logoru.

823. Pretresno vijeće napominje da tri zatočenika koji su svjedočili u sudnici nisu otprije poznavali Milana Lukića. Samo jedan svjedok, VG025, upoznao je Milan Lukića tri ili četiri godine prije rata.

²⁶⁶⁴ MLD18, 23. januar 2009., T. 4421; 25. oktobar 2001., T. 1962.

²⁶⁶⁵ Islam Kustura, 23. septembar 2008., T. 2185, 2197–2199; Nurko Dervišević, 19. septembar 2008., T. 1984, 2004–2005.; P111, str. 7.

824. Pretresno vijeće se uvjerilo da je svjedok VG025, pošto je Milana Lukića poznao od ranije, bio sposoban da ga prepozna u logoru u Uzamnici. Pretresno vijeće uzima u obzir činjenicu da svjedočenje svjedoka VG025 nije podvrgnuto provjeri putem unakrsnog ispitivanja jer su, zbog lošeg zdravstvenog stanja svjedoka VG025, njegove pismene izjave uvrštene u spis na osnovu pravila 92*quater*. Vijeće takođe uzima u obzir okolnost da ne postoje dokazi o tome da je svjedok VG025 Milana Lukića prepoznao na fotografijama.²⁶⁶⁶ Dokazi pokazuju da je svjedoku VG025 bio pokazan foto-album, ali nije bilo moguće potvrditi da je osoba na fotografijama zaista Milan Lukić. Međutim, Pretresno vijeće napominje da je svjedok VG025 dao opis koji odgovara Milanu Lukiću i da je njegovo svjedočenje o prisustvu Milana Lukića u logoru u Uzamnici dosljedno i vrlo konkretno. U izjavama datim 1998. i 2008. godine, svjedok VG025 Milana Lukića navodi kao osobu koja je redovno tukla njega i druge zatočenike u zatočeničkom logoru u Uzamnici i detaljno opisuje dva incidenta premlaćivanja. U svojoj izjavi iz 2008. godine svjedok VG025 pored toga precizno navodi ozljede koje mu je nanio Milan Lukić, to jest oštećenje kičmenog stuba i frakturu lobanje.

825. Adem Berberović i Islam Kustura nisu mogli prepoznati Milana Lukića kada su ga prvi put vidjeli u zatočeničkom logoru u Uzamnici jer ga prije toga nisu poznavali. Nurko Dervišević je u svom iskazu izjavio da je prije toga Milana Lukića vidio u policijskoj stanici nakon što je uhapšen, ali da je njegovo ime saznao tek u zatočeničkom logoru u Uzamnici. Ademu Berberoviću i Nurku Derviševiću je Šaban Muratagić rekao da se čovjek koji ih je tukao zove Milan Lukić. Šaban Muratagić im je, u odvojenim prilikama, pokazao Milana Lukića. Islam Kustura nije naveo da je od Šabana Muratagića saznao ko je Milan Lukić, nego je u iskazu izjavio da su mu "drugi" rekli ko je Milan Lukić.²⁶⁶⁷ Pretresnom vijeću predočeni su dokazi o tome da je Šaban Muratagić, iako nije bio stražar, imao posebnu ulogu u logoru i bio u neku ruku "redar" i da je on zatočenicima kazao imena stražara i drugih ljudi koji su zalazili u logor. I Nurko Dervišević i

²⁶⁶⁶ V. Završni pretresni podnesak Milana Lukića, par. 469, 475.

²⁶⁶⁷ Islam Kustura, 23. septembar 2008., T. 2181.

Adem Berberović su posvjedočili da je Šaban Muratagić Milana Lukića poznao prije rata jer su iz susjednih sela i zajedno su išli u školu.

826. Pretresno vijeće pored toga smatra da su svjedoci VG025, Adem Berberović i Nurko Dervišević u zatočeničkom logoru u Uzamnici bili zatočeni tokom dugog vremenskog perioda. Zapravo, oni su u istoj prostoriji u hangaru zajedno proveli oko osam mjeseci. Nisu predloženi dokazi koji bi upućivali na to da je svjedok VG025 ili neko drugi u logoru opovrgnuo identifikaciju Milana Lukića koju je dao Šaban Muratagić. Pretresno vijeće takođe uzima u obzir opis koji odgovara Milanu Lukiću, koji su u svojim ranijim izjavama dali Adem Berberović, Nurko Dervišević i svjedok VG025. Zbog toga se, na osnovu dokaza o životnim uslovima u zatočeništvu i o dužini vremena koje su zatočnici zajedno proveli u logoru, razumno može zaključiti da je svjedok VG025 potvrdio saznanje drugih zatočenika da je čovjek koji ih je tukao Milan Lukić. Nurko Dervišević je osim toga izjavio da su mnogi drugi zatočnici poznavali Milana Lukića i da su potvrdili ko je on. Pretresno vijeće stoga ocjenjuje da su pouzdana svjedočenja Nurka Derviševića i Adema Berberovića o tome da je Šaban Muratagić odranije poznao Milana Lukića i da im je u zatočeničkom logoru u Uzamnici rekao ko je Milan Lukić.

827. Pretresno vijeće takođe skreće pažnju na iskaze Adema Berberovića i Nurka Derviševića o tome da su, nakon što im je Šaban Muratagić rekao ko je Milan Lukić, Milana Lukića vidjeli mnogo puta tokom naredne dvije godine zatočenja i da su tokom tog vremena čak naučili da ga prepoznaju po glasu. Pretresno vijeće smatra da su Adem Berberović i Nurko Dervišević tokom zatočeništva dovoljno upoznali Milana Lukića da ga mogu prepoznati. Iz razloga iznijetih ranije u ovoj presudi,²⁶⁶⁸ Pretresno vijeće se uvjerilo da je Adema Berberovića i Nurka Derviševića primjereno okarakterisati kao svjedoke za potvrdu identiteta.

²⁶⁶⁸ V. gore odjeljak I.D.3.

828. Potvrdu identiteta Milana Lukića koju su u sudnici dali Adem Berberović i Nurko Dervišević Pretresno vijeće prihvata kao pouzdan dokaz.

(c) Dokazi odbrane u vezi s boravkom Milana Lukića u zatvoru

829. Odbrana Milana Lukića nije pozvala nijednog svjedoka sa ciljem pobijanja dokaza tužilaštva. Alibi Milana Lukića u vezi s optužbama za radnje premlaćivanja u zatočeničkom logoru u Uzamnici sastoji se u tome da je on neko vrijeme boravio u zatvoru.²⁶⁶⁹ U prilog tom alibiju izvedeni su oskudni dokazi, a i oni su nedovoljno određeni. Dokumentarni dokazi pokazuju samo to da je Milan Lukić u martu 1993. i u prvoj polovini 1993. godine proveo nekoliko dana u zatvoru u Beogradu.²⁶⁷⁰ Svjedoci odbrane nisu naveli tačne datume kad je Milan Lukić bio u zatvoru, a svjedoci tužilaštva su izjavili da su čuli da je Milan Lukić bio u zatvoru nekoliko mjeseci 1994. godine.

830. Dokazi ne upućuju na to da Milan Lukić u vrijeme kad su vršena premlaćivanja nije bio prisutan u zatočeničkom logoru u Uzamnici jer se odnose na različite vremenske periode. Pretresno vijeće smatra da su svjedoci veoma dobro zapamtili da ih je Milan Lukić tukao na početku zatočeništva, odnosno u drugoj polovini 1992. i početkom 1993. godine. Pretresno vijeće smatra da pouzdanost dokaza dobijenih od tih svjedoka nije umanjena okolnošću da oni nisu mogli navesti precizne datume i vrijeme premlaćivanja.

(d) Zaključak u vezi s prisustvom, djelima i ponašanjem Milana Lukića u logoru u Uzamnici

831. Pretresno vijeće je već utvrdilo da dokazi izvedeni u prilog tome da je Milan Lukić u proljeće 1993. i vjerovatno 1994. neko vrijeme proveo u zatvoru ne upućuju na to da on nije bio prisutan u logoru u Uzamnici u vrijeme kad su vršena premlaćivanja, zbog toga što se odnose na različite vremenske periode.

²⁶⁶⁹ Dodatni podnesak Milana Lukića, zaveden kao povjerljiv 18. jula 2008., par. 15.

²⁶⁷⁰ 1D238. V. takođe Završni pretresni podnesak Milana Lukića, par. 476, 478, 479.

832. Iako je tokom 1993. i 1994. godine bilo perioda tokom kojih Milan Lukić nije dolazio u logor, Pretresno vijeće se uvjerilo da je on tokom 1993. i 1994. godine povremeno tamo dolazio. Iako dokazi pokazuju da je Milan Lukić tukao zatočenike i u drugoj polovini 1992. i tokom 1993. godine, a posebno u posljednjim mjesecima 1993., nije potvrđeno da je zatočenike tukao tokom 1994. godine. Pored toga, Pretresno vijeće se uvjerilo da su premlaćivanjem prouzrokovane teške ozljede i teška duševna i tjelesna patnja, ali smatra da su zatočenike redovno tukli i logorski stražari i da im sve ozljede nije nanio Milan Lukić.

833. Dokazi o prisustvu, djelima i ponašanju Milana Lukića u logoru u Uzamnici koje je predložilo tužilaštvo izvedeni su putem vjerodostojnih i pouzdanih svjedoka. Na osnovu dokaza u cjelini, odnosno dokaza koje je izvelo tužilaštvo i dokaza koje je izvela odbrana, Pretresno vijeće zaključuje da je tužilaštvo dokazalo van razumne sumnje da je Milan Lukić redovno dolazio u logor u Uzamnici u periodu od juna 1992. do početka 1993. godine i u mnogo navrata tukao zatočenike, između ostalih Adema Berberovića, Islama Kusturu, Nurka Derviševića i svjedoka VG025.

(e) Dokazi tužilaštva u vezi s prisustvom Sredoja Lukića u zatočeničkom logoru u Uzamnici

834. Što se tiče prisustva Sredoja Lukića u zatočeničkom logoru u Uzamnici, iskazi svjedoka se veoma razlikuju. Pretresno vijeće se uvjerilo da dokazi dobijeni od svjedoka tužilaštva pokazuju da je Sredoje Lukić dolazio u logor u Uzamnici tokom perioda na koji se odnosi Optužnica. Svjedočenje svjedoka VG025 da Sredoja Lukića nikad nije vidio u logoru ne kosi se s tim zaključkom i može se pomiriti s izjavama drugih svjedoka ako se u obzir uzme okolnost da su ti svjedoci bili zatočeni u drugim periodima. Adem Berberović je pomenuo da je Sredoja Lukića vidio u logoru četiri ili pet puta poslije svog hapšenja u avgustu 1992.,²⁶⁷¹ Nurko Dervišević je u svjedočenju izjavio da ga je Sredoje Lukić tukao

²⁶⁷¹ Adem Berberović, 2. oktobar 2008., T. 2536, 2552; 1D61, str. 4.

jednom prilikom u julu ili avgustu, u "kasnijim mjesecima", ili na kraju 1993. godine.²⁶⁷² Budući da je svjedok VG025 u zatočeničkom logoru u Uzamnici bio zatočen od novembra 1992. do jula 1993., njegovo svjedočenje da u logoru nikad nije vidio Sredoja Lukića, za razliku od onoga što tvrdi odbrana Sredoja Lukića, ne kosi se sa svjedočenjem Adema Berberovića i Nurka Derviševića.²⁶⁷³ Što se tiče svjedočenja Islama Kusture da je Sredoje Lukić "stalno" bio zajedno s Milanom Lukićem,²⁶⁷⁴ Pretresno vijeće smatra da njegovo svjedočenje potkrepljuje svjedočenja drugih svjedoka o tome da Sredoje Lukić u logor nikad nije dolazio sam, nego uvijek s Milanom Lukićem. Međutim, Pretresno vijeće smatra pretjeranom izjavu Islama Kusture da je Sredoje Lukić "stalno" bio s Milanom Lukićem jer druga svjedočenja ne potvrđuju da je Sredoje Lukić u logor dolazio jednako često kao Milan Lukić. Pored toga, Pretresno vijeće zaključuje da nije zadovoljavajuće objašnjenje Islama Kusture da u ranijoj pismenoj izjavi Sredoja Lukića nije pomenuo zbog sljedećeg razloga: "[M]islilo sam, kad pomenem Milana, da je tu i Sredoje".²⁶⁷⁵ Ukratko, dokazi pokazuju da je Sredoje Lukić nekoliko puta bio u logoru.

835. Postoje dokazi o tome da je u oktobru 1992. Sredoje Lukić zajedno s Milanom Lukićem pretukao Islama Kustura puškom i drvenim motkama i da je nakon tih prvih batina Islam Kustura morao neko vrijeme ležati dok se nije oporavio.

836. Nurko Dervišević je u svjedočenju izjavio da ga je Sredoje Lukić pretukao samo jednom i da u izjavama koje je dao bosanskim organima Sredoja Lukića možda nije pomenuo zato što je on tamo bio samo jednom.²⁶⁷⁶ Međutim, prema svjedočenju Adema Berberovića i Islama Kusture, Sredoje Lukić je Nurka Derviševića tukao više nego jednom. Adem Berberović je u svjedočenju izjavio da je Sredoje Lukić više puta tukao Nurka Derviševića, a Islam Kustura je u svjedočenju izjavio da je Sredoje Lukić na isti način zlostavljao Nurka

²⁶⁷² Nurko Dervišević, 19. septembar 2008., T. 1961–1962.

²⁶⁷³ V. Završni pretresni podnesak Sredoja Lukića, par. 364.

²⁶⁷⁴ Islam Kustura, 23. septembar 2008., T. 2182, 2189.

²⁶⁷⁵ Islam Kustura, 24. septembar 2008., T. 2275.

²⁶⁷⁶ V. takođe Završni pretresni podnesak Sredoja Lukića, par. 344, 345, 354, 355.

Derviševića i druge zatočenike. Pretresno vijeće uzima u obzir i to da je Nurko Dervišević u pismenoj izjavi iz 1998. godine i sam izjavio da su ga Milan Lukić i Sredoje Lukić "stalno" tukli, a u pismenoj izjavi datoj 2008. godine iznio je još neke pojedinosti u vezi sa Sredojem Lukićem.²⁶⁷⁷

837. Nurko Dervišević i Islam Kustura su Sredoja Lukića prije rata znali kao policajca. Pretresno vijeće je uvjeren da su Nurko Dervišević i Islam Kustura, na osnovu toga što su otprije poznavali Sredoja Lukića, bili u stanju da ga prepoznaju u logoru. To se ne podudara s argumentom odbrane Sredoja Lukića da nepodudarnosti u opisima boje kose Sredoja Lukića koje je Nurko Dervišević dao u pismenoj izjavi iz 1998. godine i u iskazu u sudnici ozbiljno dovode u sumnju sposobnost Nurka Derviševića da prepozna Sredoja Lukića.²⁶⁷⁸ Pored toga, Nurko Dervišević je prepoznao Sredoja Lukića u sudnici. Nadalje, po mišljenju Pretresnog vijeća, procjena razlike u visini optuženih koju je dao Islam Kustura ne utiče, kako sugerše odbrana Sredoja Lukića,²⁶⁷⁹ na vjerodostojnost izjave da je Islam Kustura odranije poznao Sredoja Lukića, zbog čega je bio u stanju da ga prepozna u zatočeničkom logoru u Uzamnici. Prema tome, Pretresno vijeće se ne može složiti s argumentom odbrane Sredoja Lukića da su dokazi dobijeni od Islama Kusture nepouzdan i nevjerodostojni pošto on u jednoj ranijoj pismenoj izjavi nije pomenuo Sredoja Lukića.²⁶⁸⁰

838. Adem Berberović nije odranije poznao Sredoja Lukića. Ademu Berberoviću je Šaban Muratagić rekao ko je Sredoje Lukić. Nadalje, opis Sredoja Lukića koji je dao Adem Berberović ne isključuje Sredoja Lukića. Pretresno vijeće podsjeća na to da je Adem Berberović jednom istražitelju izjavio da Sredoja Lukića prepoznaje u foto-albumu, ali taj foto-album najvjerovatnije nije sadržavao nijednu fotografiju Sredoja Lukića. Pretresno vijeće sa žaljenjem napominje da je foto-album upotrijebljen s Ademom Berberovićem, tj. jedan

²⁶⁷⁷ P111, str. 5.

²⁶⁷⁸ V. Završni pretresni podnesak Sredoja Lukića, par. 353.

²⁶⁷⁹ V. Završni pretresni podnesak Sredoja Lukića, par. 379, 380. V. takođe 2D64, 2D52.

²⁶⁸⁰ V. Završni pretresni podnesak Sredoja Lukića, par. 381.

važan dokaz, nestao.²⁶⁸¹ Bez tog foto-albuma Pretresno vijeće nije u položaju da donese ocjenu o tome da li je Adem Berberović u foto-albumu prepoznao Sredoja Lukića ili ne.

839. Adem Berberović je u sudnici prepoznao Sredoja Lukića. Međutim, s obzirom na to da Adem Berberović Sredoja Lukića nije poznao od ranije i da dokazi pokazuju da Sredoje Lukić nije dolazio logor u Uzamnici tako često kao Milan Lukić, Pretresno vijeće ne ocjenjuje da je Adem Berberović Sredoja Lukića poznao dovoljno, tako da njegovoj identifikaciji Sredoja Lukića u sudnici ne pridaje nikakvu težinu.

(f) Dokazi odbrane u vezi s prisustvom Sredoja Lukića u logoru u Uzamnici

840. U vezi s optužbama za premlaćivanja u zatočeničkom logoru u Uzamnici Sredoje Lukić nije ponudio nikakav alibi niti je pozvao bilo kakve svjedoke.

(g) Zaključak u vezi s prisustvom, djelima i ponašanjem Sredoja Lukića u logoru u Uzamnici

841. Dokazi o prisustvu, djelima i ponašanju Sredoja Lukića u logoru u Uzamnici koje je predočilo tužilaštvo izvedeni su putem vjerodostojnih i pouzdanih svjedoka. Na osnovu dokaza u cjelini, tj. dokaza koje je izvelo tužilaštvo i dokaza koje je izvela odbrana, Pretresno vijeće zaključuje da je tužilaštvo dokazalo van razumne sumnje da je Sredoje Lukić dolazio u logor u Uzamnici više puta u drugoj polovini 1992. i u posljednjim mjesecima 1993. godine, kao i da je i on tukao zatočenike, između ostalih Islama Kusturu, Nurka Derviševića i Adema Berberovića.

L. Dokazi o drugim zločinima

842. Pretresnom vijeću su predočeni još neki dokazi o drugim zločinima koji su izvršeni u Višegradu tokom perioda na koji se odnosi Optužnica. U nastavku se

²⁶⁸¹ V. gore par. 805. V. takođe Završni pretresni podnesak Milana Lukića, par. 474; Završni pretresni podnesak Sredoja Lukića, par. 391.

iznose konkretni slučajevi zločina za koje se navodi da su ih počinili Milan Lukić i Sredoje Lukić, a za koje se oni u Optužnici ne terete. Te dokaze Pretresno vijeće neće koristiti za donošenje bilo kakvih zaključaka o krivici za krivična djela za koja se optuženi u Optužnici ne terete.²⁶⁸²

843. Na početku juna 1992. svjedokinja VG115 je vidjela Milana Lukića, Mitra Vasiljevića još jednog muškarca kako su poslije policijskog sata crvenim Passatom došli u Pionirsku ulicu.²⁶⁸³ Milan Lukić je vozio Passat i ostavio ga je ispred obližnje kuće jednog starijeg para iz Koritnika, Kurspahića,²⁶⁸⁴ ljudi starih između 60 i 80 godina.²⁶⁸⁵ Svjedokinja VG115 mogla je iz svoje kuće, udaljene samo sedam–osam metara, vidjeti šta se događa u kući Kurspahića.²⁶⁸⁶

844. U kući Kurspahića bio je mrak, a Milan Lukić, Mitar Vasiljević i treći muškarac pretraživali su kuću baterijskim svjetilkama.²⁶⁸⁷ Kurspahići su se sakrivali na prvom spratu.²⁶⁸⁸ Kad su muškarci upalili svjetla na prvom spratu, svjedokinja VG115 sa svojeg je prozora vidjela²⁶⁸⁹ da starica stoji, a njen muž sjedi.²⁶⁹⁰ Svjedokinja VG115 čula je kako muškarci Kurspahiće pitaju gdje su im sinovi, da bi potom čula kako starica preklinje muškarce riječima "nemojte nas

²⁶⁸² V. gore par. 37

²⁶⁸³ VG115, 27. avgust 2008., T. 666, 680–681; 1D19, T. 1012. Policijski sat je trajao od 21:00 do 05:00 ili 06:00 sati, 1D19, T. 1015. V. takođe VG115, 27. avgust 2008., T. 665. Što se tiče dokaza u vezi s identifikacijom Milana Lukića **dobijene od** svjedokinje VG115, V. gore odjeljak II.G.1(h)(vii).

²⁶⁸⁴ VG115, 27. avgust 2008., T. 673–674; 1D18, str. 9; 1D19, T. 1016, gdje se taj par staraca opisuje kao "jedan starac iz Koritnika i njegova stara nana iz Koritnika". U svjedočenju u sudnici u avgustu 2008. i u pismenoj izjavi iz septembra 2000. svjedokinja ih navodi kao bračni par, VG115, 27. avgust 2008., T. 674. V. takođe VG101, koja ih navodi imenima "Šećo Kurspahić i Rasema Kurspahić", odnosno kao par iz Koritnika i kaže da su odatle " otišli kad je rat počeo, kod sina u Pionirsku, u kuću", 1D37, T. 23.

²⁶⁸⁵ VG115, 27. avgust 2008., T. 674; 1D37, T. 23; 1D19, T. 1017.

²⁶⁸⁶ VG115, 27. avgust 2008., T. 674–675.

²⁶⁸⁷ VG115, 27. avgust 2008., T. 674–675; 1D19, T. 1016–1018.

²⁶⁸⁸ VG115, 27. avgust 2008., T. 675; 1D19, T. 1016–1017.

²⁶⁸⁹ 1D18, str. 9; 1D19, T. 1018.

²⁶⁹⁰ VG115, 27. avgust 2008., T. 675.

ubiti".²⁶⁹¹ Čuo se rafal.²⁶⁹² Čuli su se i krici starice, poslije kojih je uslijedio još jedan rafal.²⁶⁹³ Krici su utihnuli.²⁶⁹⁴

845. Prema svjedočenju svjedokinje VG115, vrata na kući Kurspahića ostala su otvorena, a leševi su ostali unutra.²⁶⁹⁵ Svjedokinja VG101 čula je od drugih da je tijelo starice ležalo ispred peći, dok je leš njenog supruga nađen na kauču.²⁶⁹⁶ Leševi bračnog para Kurspahić uklonjeni su iz kuće tek poslije pet ili šest dana.²⁶⁹⁷

846. Početkom juna 1992. s prozora kuće u Šeganju svjedokinja VG063 je vidjela kako Milan Lukić²⁶⁹⁸ i još neki odvođe muškarca po imenu Uzeir Sućeska.²⁶⁹⁹ Kad su sinovi Uzeira Sućeske pitali gdje idu, Milan Lukić im je rekao da će im se otac uskoro vratiti.²⁷⁰⁰ Svjedokinja VG063 Uzeira Sućesku više nikad nije vidjela, a njegova supruga kasnije je čula da je sahranjen negdje kod Žepe.²⁷⁰¹

847. Pretresno vijeće podsjeća na to da je svjedokinja VG131 u svjedočenju izjavila da ju je 9. juna 1992. Milan Lukić silovao u hotelu "Vilina Vlas".²⁷⁰² Međutim, Vijeće se još nije bavilo njenim svjedočenjem o prisustvu Sredoja Lukića tokom tog incidenta, što će biti učinjeno u ovom dijelu. Prema svjedočenju VG131, Sredoje Lukić je u ponoć 9. juna 1992. godine s Milanom Lukićem došao u stan njene svekrve.²⁷⁰³ Svjedokinja VG131 je u svjedočenju izjavila da, na osnovu svojih utisaka i opisa koji su joj dali drugi, misli da je taj vojnik bio

²⁶⁹¹ 1D19, T. 1018–1019. V. također VG115, 27. avgust 2008., T. 676.

²⁶⁹² VG115, 27. avgust 2008., T. 676; 1D18, str. 9; 1D19, T. 1019.

²⁶⁹³ VG115, 27. avgust 2008., T. 676; 1D18, str. 9; 1D19, T. 1019.

²⁶⁹⁴ VG115, 27. avgust 2008., T. 676.

²⁶⁹⁵ VG115, 27. avgust 2008., T. 677; 1D18, str. 9; 1D19, T. 1019.

²⁶⁹⁶ 1D37, T. 23.

²⁶⁹⁷ 1D18, str. 9; 1D19, T. 1019. V. također 1D37, T. 23.

²⁶⁹⁸ O dokazima u vezi s identifikacijom Milana Lukića pribavljenim putem svjedokinje VG063, v. gore odjeljak II.E.3(b).

²⁶⁹⁹ VG063, 18. septembar 2008., T. 1839.

²⁷⁰⁰ VG063, 18. septembar 2008., T. 1839.

²⁷⁰¹ VG063, 18. septembar 2008., T. 1839.

²⁷⁰² V. gore odjeljak II.F.3(a).

²⁷⁰³ VG131, 5. novembar 2008., T. 3381–3382.

Sredoje Lukić.²⁷⁰⁴ U unakrsnom ispitivanju svjedokinja VG131 je priznala da je ustanovila da je taj vojnik bio Sredoje Lukić nakon što je s drugim ljudima razgovarala o tome kako on izgleda.²⁷⁰⁵ Odbrana Sredoja Lukića je svjedokinju VG131 suočila i s opisom tog vojnika iz njene pismene izjave iz 1992. godine, u kojoj ga je opisala kao starog između 40 i 45 godina, s aknama i drugim ožiljcima, duže kovrdžave smeđe kose. Svjedokinja VG131 je rekla da taj opis "donekle" odgovara tom vojniku.²⁷⁰⁶ U ponovnom ispitivanju je potvrdila da je zaključila da je taj vojnik bio Sredoje Lukić na osnovu svojih utisaka i opisa koji je čula od drugih ljudi nakon što je otišla iz Višegrada.²⁷⁰⁷

848. Sredoje Lukić je, kao i Milan Lukić, bio naoružan, i takođe je svjedokinji VG131, njenoj sestri i prijateljici rekao da idu u zgradu SUP-a jer bi trebalo da identifikuju neke ljude.²⁷⁰⁸ Umjesto toga, oni su djevojke odveli u hotel "Vilina Vlas", gdje je Milan Lukić pozvao prijateljicu svjedokinje VG131 sebi i rekao Sredoju Lukiću da je ispita.²⁷⁰⁹ VG131 više nikad nije vidjela svoju prijateljicu.²⁷¹⁰

849. Ujutro 14. juna 1992.²⁷¹¹ Ferid Spahić se, zajedno s još 150 muškaraca, žena i djece, ukrcao u dva autobusa koji su kretali iz sela Bosanska Jagodina, misleći da odlaze u bezbjednost.²⁷¹² Autobusi su na putu zastali u selu Išarića Brdo i pedesetorici muškaraca, Muslimana, rečeno je da ostanu u autobusima, a žene, djeca i starci su iskrčani.²⁷¹³ Autobus se okrenuo u smjeru iz kog je došao i ljudi su u njemu i prenoćili.²⁷¹⁴ Dana 15. juna 1992. oko 11:00 sati, autobus se zaustavio ispred fabrike "Sladara" u Rogatici i njima pedesetorici je naređeno da

²⁷⁰⁴ VG131, 5. novembar 2008., T. 3381–3382, 3414.

²⁷⁰⁵ VG131, 5. novembar 2008., T. 3435.

²⁷⁰⁶ VG131, 5. novembar 2008., T. 3436.

²⁷⁰⁷ VG131, 5. novembar 2008., T. 3440.

²⁷⁰⁸ VG131, 5. novembar 2008., T. 3382–3383.

²⁷⁰⁹ VG131, 5. novembar 2008., T. 3384, 3385, 3387.

²⁷¹⁰ VG131, 5. novembar 2008., T. 3393.

²⁷¹¹ 1D6, str. 1; 1D7, str. 2–3; P15, T. 18; P20, str. 4.

²⁷¹² VG136, 6. april 2009., T. 6799, 6800–6801; P15, T. 18–19; P20, str. 4; P21, str. 2. V. takođe P331, str. 6l.

²⁷¹³ Ferid Spahić, 26. avgust 2008., T. 532; 1D7, str. 3–4; P20, str. 5. V. takođe P33, str. 6l.

²⁷¹⁴ Ferid Spahić, 26. avgust 2008., T. 532; P20, str. 5.

pređu u jedan drugi autobus.²⁷¹⁵ Kad su ušli u drugi autobus, čovjek poznat kao Slaviša Vukojičić naredio im je da se ponovo iskrcaju kako bi im žicom bile vezane ruke.²⁷¹⁶ Udarani su dok su im vezivane ruke,²⁷¹⁷ a potom su ponovo utjerani u autobus koji je krenuo nazad u pravcu Sokoca.²⁷¹⁸

850. Stotinjak metara poslije mjesta na brdu iznad Kalimanića na kojem se nalazila neka kućica i mala čistina²⁷¹⁹ autobus se ponovo zaustavio.²⁷²⁰ Tada je Ferid Spahić pomislio da će biti razmijenjeni.²⁷²¹ Muškarcima je naređeno da izađu iz autobusa i da se dvojica po dvojica postroje u kolonu, a Ferida Spahića i još trojicu odveli su na kraj kolone.²⁷²² Kolona je potom morala otići na čistinu, a ljudi su u hodu udarani.²⁷²³ Na čistini su Slaviša Vukojičić i još jedan muškarac izdvojili prvu desetoricu iz kolone i naredili im da dvojica po dvojica siđu u jednu jamu.²⁷²⁴ Predrag Milisavljević potom je pucao u prvu dvojicu iz kolone i Ferid Spahić je vidio kako padaju.²⁷²⁵ Ferid Spahić je to ovako opisao: "U tom momentu sam ustvari i ja shvatio da nema razmjene i da je to klasično strijeljanje".²⁷²⁶ Kada su iz kolone izdvojena sljedeća desetorica muškaraca,²⁷²⁷ Ferid Spahić je pobjegao.²⁷²⁸

851. Dana 18. juna 1992., između 11:00 i 14:00 sati, svjedokinja VG097 je vidjela Milana Lukića, Sredoja Lukića i Mitra Vasiljevića u crvenom Passatu koji se zaustavio na neasfaltiranom putu u Kosovom Polju, gdje se skrivala jedna grupa ljudi.²⁷²⁹ Nakon što su izašli iz automobila, Milan Lukić je krenuo prema

²⁷¹⁵ P15, T. 36; P20, str. 5–6. Treba da se napomene da je svjedok naveo imena više muškaraca i dječaka koje je poznavao i koji su sa njim bili u autobusu, 1D7, str. 4; P15, T. 39–40; P20, str. 7.

²⁷¹⁶ P15, T. 37–38.

²⁷¹⁷ P15, T. 37–38.

²⁷¹⁸ Ferid Spahić, 26. avgust 2008., T. 532; P15, T. 40; P20, str. 6.

²⁷¹⁹ 1D7, str. 6; P15, T. 40; P20, str. 7.

²⁷²⁰ P15, T. 41; P20, str. 8.

²⁷²¹ P15, T. 41; P20, str. 8.

²⁷²² P15, T. 43–44; P20, str. 8.

²⁷²³ P15, T. 44–45; P20, str. 8.

²⁷²⁴ 1D7, str. 7; P15, T. 46, 49–50; P20, str. 8.

²⁷²⁵ P15, T. 46, 50; P20, str. 8–9.

²⁷²⁶ P15, T. 46.

²⁷²⁷ P15, T. 47; P20, str. 9.

²⁷²⁸ P15, T. 50, 52–53; P20, str. 9.

²⁷²⁹ P28, str. 4–5. V. takođe VG097, 27. avgust 2008., T. 624–625.

jednoj trešnji i popeo se na nju.²⁷³⁰ Prišla je jedna žena, poznata pod imenom Murka Kos, stara između 80 i 85 godina, i Milanu Lukiću rekla da siđe s drveta da ne bi polomio grane.²⁷³¹ Nakon što ju je trenutak slušao, Milan Lukić joj je pucao u glavu.²⁷³² Milan Lukić, Sredoje Lukić i Mitar Vasiljević potom su ponovo sjeli u automobil i otišli.²⁷³³

852. "Potkraj juna 1992." Zehra Turjačanin je vidjela kako grupa muškaraca, u kojoj je bio i Milan Lukić, poliva benzinom Envera Šubašića i Dedu Muševića i pali ih.²⁷³⁴ Ti incidenti dogodili su se na mjestu oko 250 metara udaljenom od kuće Zehre Turjačanin.²⁷³⁵

853. Svjedok VG097 u svjedočenju izjavio je da je u junu 1992. godine u tri navrata vidio Milana Lukića, Sredoja Lukića i Mitra Vasiljevića kako odvođe razne ljude.²⁷³⁶ Oko 15. juna 1992. svjedok VG097 je vidio kako Milan Lukić odvođi Muju Kursaphića u crvenom Passatu.²⁷³⁷ Svjedok VG097 je poslije vidio kako Milan Lukić odvođi Nedžada Ribca, automobilom Nedžada Ribca.²⁷³⁸ Treći incident dogodio se nekoliko dana prije 19. juna 1992. kada su Milan Lukić, Sredoje Lukić i Mitar Vasiljević odveli Rasima Torohana iz njegove kuće.²⁷³⁹ Nijedan od trojice koji su odvedeni nije bio naoružan niti je nosio vojnu uniformu.²⁷⁴⁰ Otad ih više niko nije ponovo vidio.²⁷⁴¹

854. Na početku jula 1992., na putu kući s posla, svjedokinja VG115 je vidjela Milana Lukića, Mitra Vasiljevića i još dva muškarca kako napadaju jednog starca iz Dušća po prezimenu Kahriman, na travnjaku u blizini zgrade u kojoj je bio njen

²⁷³⁰ P28, str. 4. V. takođe. VG097, 27. avgust 2008., T. 624–625.

²⁷³¹ P28, str. 4.

²⁷³² VG097, 27. avgust 2008., T. 624; P28, str. 4.

²⁷³³ P28, str. 5.

²⁷³⁴ Zehra Turjačanin, 25. septembar 2008., T. 2300–2301. O dokazima u vezi s identifikacijom Milana Lukića pribavljenim putem Zehre Turjačanin, V. gore odjeljak II.H.1(c)(i).

²⁷³⁵ Zehra Turjačanin, 25. septembar 2008., T. 2301.

²⁷³⁶ VG097, 27. avgust 2008., T. 654–655; P28, str. 4.

²⁷³⁷ P28, str. 4; VG097, 27. avgust 2008., T. 655.

²⁷³⁸ P28, str. 4; VG097, 27. avgust 2008., T. 655.

²⁷³⁹ P28, str. 4; VG097, 27. avgust 2008., T. 655.

²⁷⁴⁰ VG097, 27. avgust 2008., T. 655.

²⁷⁴¹ P28, str. 4.

stan.²⁷⁴² Bio je dan i u blizini je bilo mnogo ljudi koji su se vraćali s posla.²⁷⁴³ Kahriman je bio vezan lisicama i, dok je jaukao, oni su mu nanosili posjekotine po rukama i po ušima.²⁷⁴⁴ Prema riječima svjedokinje VG115, odabrali su ga zato što je on bio otac ili stric, amidža, jednog "poznatog, navodno, ekstremiste".²⁷⁴⁵ Kahrimana su ubili, a "[leš] se vidio dugo vremena" da bi na kraju završio u Drini.²⁷⁴⁶ Svjedokinja VG115 je izjavila: "Taj vrisak se nije mogao zaboraviti".²⁷⁴⁷

855. Poslije 19. juna 1992. pa do 17. ili 18. jula 1992. svjedok VG097 je više puta vidio Mitra Vasiljevića i Milana Lukića kako bacaju leševe u Drinu.²⁷⁴⁸ To je posmatrao dogledom, iz Hamzića.²⁷⁴⁹

856. Na kraju jula 1992. svjedokinja VG115 je vidjela kako su Milan Lukić i Mitar Vasiljević na Starom mostu u Višegradu ustrijelili u potiljak Medu Mulahasića, starog oko 60 godina.²⁷⁵⁰ Leš su potom bacili u Drinu.²⁷⁵¹

857. Jednog drugog dana u julu 1992. poslijepodne, na povratku kući s posla,²⁷⁵² svjedokinja VG115 je vidjela Milana Lukića, Mitra Vasiljevića i "još nekog od Lukića", kako su na Rzvskom mostu u centru Višegrada izudarali i nožem izboli čovjeka zvanog "Kupus".²⁷⁵³ Milan Lukić je "njega puno puta ubadao nožem, puno puta, po cijelom tijelu".²⁷⁵⁴ "Kupus" je jaukao.²⁷⁵⁵ Bio je dan i u blizini su prolazili ljudi.²⁷⁵⁶ Mitar Vasiljević je viknuo na svjedokinju VG115 i

²⁷⁴² 1D19, T. 1032.

²⁷⁴³ 1D18, str. 13; 1D19, T. 1032.

²⁷⁴⁴ 1D19, T. 1032.

²⁷⁴⁵ 1D18, str. 13; 1D19, T. 1032.

²⁷⁴⁶ 1D19, T. 1033. V. takođe 1D18, str. 13.

²⁷⁴⁷ 1D18, str. 13; 1D19, T. 1033.

²⁷⁴⁸ VG097, 27. avgust 2008., T. 625; P28, str. 5.

²⁷⁴⁹ P28, str. 5.

²⁷⁵⁰ 1D19, T. 1034–1035.

²⁷⁵¹ 1D18, str. 13; 1D19, T. 1034–1035.

²⁷⁵² 1D18, str. 14; 1D19, T. 1035–1036.

²⁷⁵³ 1D18, str. 14; 1D19, T. 1035–1036.

²⁷⁵⁴ 1D19, T. 1036.

²⁷⁵⁵ 1D19, T. 1036.

²⁷⁵⁶ 1D19, T. 1036.

rekao joj neka "brže prolazi" da ne bi završila kao "Kupus".²⁷⁵⁷ "Kupus" je ubijen, a njegov leš je na istom mjestu ostao oko sedmicu dana.²⁷⁵⁸

858. Jednog dana kasne jeseni 1992. godine, oko 13:00 sati, svjedokinja VG115 je vidjela Milana Lukića kako je Amelu Gacka, trudnicu, izveo iz automobila, doveo je na most na obali Drine i pucao u nju.²⁷⁵⁹ Amela Gacka je bila vjerenica Gojka Lukića, starijeg brata Milana Lukića.²⁷⁶⁰ U unakrsnom ispitivanju, na pitanje zašto u svojoj izjavi datoj 2000. godine nije rekla da je bila očevidac ubistva Amele Gacka, svjedokinja VG115 je objasnila da je to bilo zato što je niko ništa nije pitao o upravo tom ubistvu.²⁷⁶¹ Svjedokinji VG115 je postavljeno i pitanje zar nije posrijedi "nevjerovatna slučajnost" da je bila očevidac tako mnogih zvjerstava koja su počinili Milan Lukić, Sredoje Lukić i Mitar Vasiljević, sa čime se ona složila rekavši da je "to [...] sve nevjerovatna slučajnost", ali da su oni takve stvari radili svakog dana.²⁷⁶²

859. Pretresnom vijeću su predloženi dokazi o tome da je škola "Hasan Veletovac" u Pionirskoj ulici u junu 1992. bila korištena kao objekt za zatočavanje i da je u njoj bilo zatočeno "blizu 500" muslimanskih civila.²⁷⁶³ Oko škole je bila bodljikava žica i ljudi nisu imali slobodu kretanja.²⁷⁶⁴ Svjedokinja VG064 se sjeća da je vidjela krv na zidovima i podu u hodnicima.²⁷⁶⁵ Žene zatočene u školi morale su obavljati razne poslove, npr. čistiti krv u nekim dijelovima škole.²⁷⁶⁶

²⁷⁵⁷ 1D19, T. 1037.

²⁷⁵⁸ 1D18, str. 14.

²⁷⁵⁹ VG115, 28. avgust 2008., T. 719–720, 721, 728, 729, 730.

²⁷⁶⁰ VG115, 28. avgust 2008., T. 719–720.

²⁷⁶¹ VG115, 28. avgust 2008., T. 730.

²⁷⁶² VG115, 28. avgust 2008., T. 730.

²⁷⁶³ VG063, 18. septembar 2008., T. 1843, 1844; VG064, 28. oktobar 2008., T. 2893; P109. Svjedokinja VG063 izjavila je da je tamo, kad je ona došla, bilo između 80 i 100 osoba, VG063, 18. septembar 2008., T. 1843. U pismenoj izjavi datoj 2000. godine svjedokinja VG063 navodi da je u fiskulturnoj dvorani bilo oko 300 osoba, 1D49, str. 7. U pismenim izjavama iz 1994. i 2004. godine svjedokinja VG063 ocjenjuje da je u školi bilo 200 ljudi u trenutku kad je ona tamo došla sa još 120 ljudi, 1D51, str. 7; 2D12, str. 3; 2D13, str. 6.

²⁷⁶⁴ VG063, 18. septembar 2008., T. 1843–1845.

²⁷⁶⁵ VG064, 28. oktobar 2008., T. 2893.

²⁷⁶⁶ VG063, 18. septembar 2008., T. 1849–1850.

860. Svjedokinja VG063 je u svjedočenju izjavila da je Milan Lukić bio odgovorno lice u školi "Hasan Veletovac" i da je on izdavao naredjenja drugim vojnicima.²⁷⁶⁷ S Milanom Lukićem često su bili Boban Šimšić i Ljubiša Cvijović, kao i drugi vojnici.²⁷⁶⁸ Tokom vremena koje je VG063 provela zatočena u toj školi, viđala je Milana Lukića svakog dana.²⁷⁶⁹ Uvijek je nosio maskirnu uniformu, kao i stražari u školi.²⁷⁷⁰ "Dosta puta" je vidjela i Sredoja Lukića, ali ne uvijek s Milanom Lukićem.²⁷⁷¹

861. Jednog dana prilikom prozivke Milan Lukić, Ljubiša Cvijović, Boban Šimšić i drugi vojnici odveli su tri Muslimana, Ismeta Bulatovića, Šemsu Polju i jednog mlađeg čovjeka po imenu Eniz ili Enes.²⁷⁷² Ti ljudi više nikad nisu ponovo viđeni.²⁷⁷³

862. U jednoj drugoj prilici Milan Lukić je nekolicini starijih muškaraca u školi naredio da izađu napolje.²⁷⁷⁴ Naređeno im je da tuku jedan drugoga po glavi motkama i da pjevaju "četničke" pjesme.²⁷⁷⁵ Ako se nisu dovoljno jako udarali, počeli bi ih tući Milan Lukić, Sredoje Lukić, Boban Šimšić i drugi.²⁷⁷⁶ Kad se jedan od tih starijih muškaraca vratio, krvario je i sav je bio u modricama.²⁷⁷⁷

863. Jedne večeri su Milan Lukić, Sredoje Lukić i Boban Šimšić više muškaraca natjerali da stanu u krug na sredini fiskulturne sale i tukli ih.²⁷⁷⁸ Jednoga su tukli tako jako da mu je cijelo tijelo bilo krvavo i uneredio se.²⁷⁷⁹ Supruga tog čovjeka preklinjala je Milana Lukića da prestane, a Milan Lukić ju je

²⁷⁶⁷ VG063, 18. septembar 2008., T. 1844, 1860.

²⁷⁶⁸ VG063, 18. septembar 2008., T. 1844–1845, 1863.

²⁷⁶⁹ VG063, 18. septembar 2008., T. 1862.

²⁷⁷⁰ VG063, 18. septembar 2008., T. 1858, 1888.

²⁷⁷¹ VG063, 18. septembar 2008., T. 1844–1845, 1862–1863. V. takođe *id.* T. 1907, 1908–1911, 1929–1930, 1936.

²⁷⁷² VG063, 18. septembar 2008., T. 1846.

²⁷⁷³ VG063, 18. septembar 2008., T. 1846.

²⁷⁷⁴ VG063, 18. septembar 2008., T. 1847.

²⁷⁷⁵ VG063, 18. septembar 2008., T. 1847; 1D49, str. 8.

²⁷⁷⁶ VG063, 18. septembar 2008., T. 1847.

²⁷⁷⁷ VG063, 18. septembar 2008., T. 1847.

²⁷⁷⁸ VG063, 18. septembar 2008., T. 1849.

²⁷⁷⁹ VG063, 18. septembar 2008., T. 1849.

nekoliko puta udario.²⁷⁸⁰ U tom istom incidentu Milan Lukić se pomokrio u kapu jednog starca i potom kapu punu mokraće vratio tom čovjeku na glavu.²⁷⁸¹ Milan Lukić je istu radnju učinio i drugim starcima i prisiljavao je muškarce da mu pokažu penise jer ga je zanimalo koliko su veliki muslimanski penisi.²⁷⁸²

864. Uveče jednog drugog dana Milan Lukić je došao u školu s Ljubišom Cvijovićem i Bobanom Šimšićem i svu mladu djecu izveo napolje.²⁷⁸³ Ljudima zatočenim u školi su rekli da će djecu vratiti samo ako sakupe sve zlato i novac koji imaju.²⁷⁸⁴ Ako to ne učine, djecu će pobacati s mosta u Drinu.²⁷⁸⁵ Taj incident je bio jedan među više njih u kojima su djecu izveli napolje dok ne bi bili sakupljeni vrijedni predmeti.²⁷⁸⁶

865. Jednom prilikom Milan Lukić je došao u školu i prozvao ženu poznatu po imenu Haša Hadžić, staru između 40 i 50 godina.²⁷⁸⁷ Kad je istupila, Milan Lukić i Sredoje Lukić su je svukli i tukli je dok nije izgubila svijest.²⁷⁸⁸

²⁷⁸⁰ VG063, 18. septembar 2008., T. 1849.

²⁷⁸¹ VG063, 18. septembar 2008., T. 1849; 1D51, str. 9.

²⁷⁸² VG063, 18. septembar 2008., T. 1849; 1D49, str. 9–10.

²⁷⁸³ VG063, 18. septembar 2008., T. 1847–1848.

²⁷⁸⁴ VG063, 18. septembar 2008., T. 1848.

²⁷⁸⁵ VG063, 18. septembar 2008., T. 1848.

²⁷⁸⁶ VG063, 18. septembar 2008., T. 1848. V. takođe 1D51, str. 5; 2D12, str. 6.

²⁷⁸⁷ 1D51, str. 8; 2D12, str. 6–7; VG063, 18. septembar 2008., T. 1855.

²⁷⁸⁸ VG063, 18. septembar 2008., T. 1855; 1D51, str. 8.

III. MJERODAVNO PRAVO

I UTVRĐENA ODGOVORNOST OPTUŽENIH

A. Uvod

866. Milan Lukić se u devet tačaka Optužnice tereti za djela kršenja zakona i običaja ratovanja kažnjiva po članu 3 Statuta i zajedničkom članu 3 Ženevskih konvencija od 12. avgusta 1949.: ubistvo (tačke 3, 7, 10, 15 i 19) i okrutno postupanje (tačke 5, 12, 17 i 21). Milan Lukić se u 12 tačaka tereti i za zločine protiv čovječnosti kažnjive po članu 5 Statuta: progon (tačka 1), istrebljivanje, (tačke 8 i 13), ubistvo (tačke 2, 6, 9, 14 i 18) i nehumana djela (tačke 4, 11, 16 i 20).

867. Sredoje Lukić se u pet tačaka Optužnice tereti za djela kršenja zakona i običaja ratovanja predviđena članom 3 Statuta: ubistvo (tačke 10 i 15) i okrutno postupanje (tačke 12, 17 i 21). Sredoje Lukić se u osam tačaka tereti i za zločine protiv čovječnosti predviđene članom 5 Statuta: progon (tačka 1), istrebljivanje (tačke 8 i 13), ubistvo (tačke 9 i 14) i nehumana djela (tačke 11, 16 i 20).

B. Opšti uslovi za primjenu člana 3 Statuta

868. Kako bi se primijenio član 3 Statuta, potrebno je utvrditi da je u vrijeme počinjenja krivičnog djela postojalo stanje oružanog sukoba i da je krivično djelo za koje se optuženi tereti bilo povezano s oružanim sukobom.²⁷⁸⁹ Kako je to formulisalo Žalbena vijeće u predmetu *Tadić*, oružani sukob postoji

svuda gde se pribeglo oružanoj sili između država ili produženom oružanom nasilju između vlasti i organizovanih naoružanih grupa, ili pak između takvih grupa unutar jedne države. Međunarodno humanitarno pravo primenjuje se od početka takvih oružanih sukoba sve do posle prestanka neprijateljstava, odnosno sve do zaključenja mira ili, u slučaju unutrašnjih sukoba, sve dok se ne pronađe mirno rešenje. Sve do tog trenutka, međunarodno humanitarno pravo primenjuje se na celokupnoj teritoriji zaraćenih država ili, u slučaju unutrašnjih

²⁷⁸⁹ Odluka o nadležnosti u predmetu *Tadić*, par. 67–70.

sukoba, na celokupnoj teritoriji pod kontrolom strane u sukobu, bez obzira vode li se tamo borbe ili ne.²⁷⁹⁰

U slučaju da se navodi da su krivična djela počinjena u vrijeme i na mjestu gdje nije bilo borbi, "dovoljno je [...] da su navodni zločini u tijesnoj vezi sa neprijateljstvima koja su se odvijala na drugim dijelovima teritorije pod kontrolom strana u sukobu".²⁷⁹¹ Iako se fizička blizina navedenog krivičnog djela i oružanog sukoba ne smije shvatiti kao postojanje uzročne veze, traži se da je "postojanje oružanog sukoba u znatnoj mjeri utjecalo na sposobnost počinioca da počinji zločin, njegovu odluku da ga počinji, način počinjenja zločina ili cilj s kojim je počinjen".²⁷⁹² Važno je napomenuti da se mora potvrditi prostorna i vremenska veza između krivičnih djela za koja se optuženi tereti i oružanog sukoba.²⁷⁹³

869. Kako bi se mogao primijeniti član 3 Statuta, moraju biti ispunjena i četiri uslova za vršenje nadležnosti:

- (1) kršenje mora predstavljati povredu pravila međunarodnog humanitarnog prava,
- (2) pravilo mora biti dio običajnog prava ili, ako spada u konvenciono pravo, moraju biti ispunjeni traženi uslovi,
- (3) kršenje mora biti teško, odnosno mora predstavljati povredu pravila koje štiti važne vrijednosti, i ta povreda mora rezultirati teškim posljedicama po žrtvu, i
- (4) kršenje pravila mora, u skladu s običajnim pravom ili na osnovu konvencionog prava, povlačiti za sobom individualnu krivičnu odgovornost počinioca.²⁷⁹⁴

Zajednički član 3, koji u stavu 1 redak (a) zabranjuje ubistvo i okrutno postupanje, "ustvari [se] smatra dijelom međunarodnog običajnog prava i svako teško kršenje te odredbe automatski ispunjava četiri gorenavedena uslova".²⁷⁹⁵

²⁷⁹⁰ Odluka o nadležnosti u predmetu *Tadić*, par. 70; Drugostepena presuda u predmetu *Kunarac i drugi*, par. 56.

²⁷⁹¹ Drugostepena presuda u predmetu *Kunarac i drugi*, par. 57.

²⁷⁹² Drugostepena presuda u predmetu *Kunarac i drugi*, par. 58.

²⁷⁹³ Drugostepena presuda u predmetu *Stakić*, par. 342.

²⁷⁹⁴ Odluka o nadležnosti u predmetu *Tadić*, par. 94. V. takođe Drugostepena presuda u predmetu *Kunarac i drugi*, par. 66; Drugostepena presuda u predmetu *Aleksovski*, par. 20.

870. Za svako krivično djelo za koje se optuženi tereti na osnovu člana 3 Statuta i zajedničkog člana 3 tužilaštvo mora dokazati da su žrtve bile "osob[e] koje ne učestvuju neposredno u neprijateljstvima", što podrazumijeva civile i osobe van borbenog stroja (*hors de combat*) uslijed bolesti, ranjavanja, lišenja slobode ili iz bilo kojeg drugog uzroka.²⁷⁹⁶ Tužilaštvo mora dokazati da navedeni počinitelj krivičnog djela nije mogao ne znati, odnosno da je trebalo da zna da žrtva ne učestvuje neposredno u neprijateljstvima.²⁷⁹⁷ Prilikom utvrđivanja zaštićenog statusa žrtve na osnovu zajedničkog člana 3, za Pretresno vijeće je relevantan položaj žrtve upravo u trenutku u kojem je zločin počinjen.²⁷⁹⁸ Pretresno vijeće smatra da faktori koji su u tom smislu relevantni uključuju aktivnosti žrtve, odjeću, starost i pol, kao i to da li je žrtva bila naoružana ili ne.²⁷⁹⁹

C. Opšti uslovi za primjenu člana 5 Statuta

1. Veza s oružanim sukobom

871. Kako bi se mogao primijeniti član 5 Statuta, potrebno je da je zločin za koji se optuženi tereti bio počinjen u kontekstu oružanog sukoba. Pretresno vijeće je već navelo definiciju oružanog sukoba koja se primjenjuje za član 5. Treba napomenuti da je za potrebe primjene člana 5 irelevantan karakter oružanog sukoba, tj. da li je sukob međunarodni ili unutrašnji.²⁸⁰⁰ Štaviše, postojanje oružanog sukoba je uslov za vršenje nadležnosti, što znači da je taj uslov ispunjen ako se dokaže da je oružani sukob postojao i da su postupci optuženog prostorno i vremenski objektivno povezani s oružanim sukobom.²⁸⁰¹

²⁷⁹⁵ Drugostepena presuda u predmetu *Kunarac i drugi*, par. 68, u vezi s Odlukom o nadležnosti u predmetu *Tadić*, par. 98, 134, i Drugostepena presuda u predmetu *Delalić i drugi*, par. 125.

²⁷⁹⁶ Zajednički član 3; Drugostepena presuda u predmetu *Delalić i drugi*, par. 420.

²⁷⁹⁷ Prvostepena presuda u predmetu *Halilović*, par. 36; Prvostepena presuda u predmetu *Krajišnik*, par. 847.

²⁷⁹⁸ Prvostepena presuda u predmetu *Tadić*, par. 615–616; Prvostepena presuda u predmetu *Halilović*, par. 33–34.

²⁷⁹⁹ Prvostepena presuda u predmetu *Galić*, par. 50; Prvostepena presuda u predmetu *Halilović*, par. 34.

²⁸⁰⁰ Odluka o nadležnosti u predmetu *Tadić*, par. 142.

²⁸⁰¹ Drugostepena presuda u predmetu *Kunarac i drugi*, par. 83.

2. Rasprostranjeni ili sistematski napad na civilno stanovništvo

872. Krivično djelo za koje se optuženi tereti na osnovu člana 5 moralo je biti počinjeno u kontekstu rasprostranjenog i sistematskog napada na civilno stanovništvo.²⁸⁰² Moraju biti ispunjeni niže navedeni uslovi.

873. Mora postojati napad.²⁸⁰³ "Napad" se definiše kao ponašanje koje uključuje vršenje akata nasilja.²⁸⁰⁴ Napad može prethoditi oružanom sukobu, potrajati i nakon oružanog sukoba ili trajati tokom njega, ali ne mora biti njegov dio.²⁸⁰⁵ Izraz "napad" obuhvata i zlostavljanje civilnog stanovništva.²⁸⁰⁶

874. Napad mora biti usmjeren protiv civilnog stanovništva u bilo kojem smislu.²⁸⁰⁷ Ne traži se da je napadnuto cjelokupno stanovništvo, ali primarna meta napada mora biti civilno stanovništvo, a ne neki manji i nasumce odabran broj pojedinaca.²⁸⁰⁸ Faktori relevantni za potvrđivanje napada uključuju sredstva i metode korištene tokom napada, status žrtava, broj žrtava i diskriminacijski karakter napada, kao i karakter krivičnih djela koja su tokom njega počinjena.²⁸⁰⁹

875. Napad mora biti rasprostranjen, odnosno sistematski.²⁸¹⁰ Ovaj uslov je alternativan, a ne kumulativan.²⁸¹¹ "Rasprostranjenost" znači da napad mora biti velikih razmjera, što se izražava prvenstveno brojem žrtava. "Sistematičnost" se odnosi na organizovanu prirodu akata nasilja i "redovito ponavljanje, koje nije

²⁸⁰² Drugostepena presuda u predmetu *Kunarac i drugi*, par. 85.

²⁸⁰³ Drugostepena presuda u predmetu *Kunarac i drugi*, par. 85.

²⁸⁰⁴ Prvostepena presuda u predmetu *Kunarac i drugi*, par. 415, potvrđeno u Drugostepenoj presudi u predmetu *Kunarac i drugi*, par. 89.

²⁸⁰⁵ Drugostepena presuda u predmetu *Kunarac i drugi*, par. 86, gdje se upućuje na Drugostepenu presudu u predmetu *Tadić*, par. 251.

²⁸⁰⁶ Drugostepena presuda u predmetu *Kunarac i drugi*, par. 86.

²⁸⁰⁷ Drugostepena presuda u predmetu *Kunarac i drugi*, par. 85.

²⁸⁰⁸ Drugostepena presuda u predmetu *Kunarac i drugi*, par. 90. Pretresno vijeće podsjeća na to da se stanovništvo može smatrati civilnim i ako među civilima ima onih koji to nisu, važno je da su većina civili, Prvostepena presuda u predmetu *Jelisić*, par. 54; Prvostepena presuda u predmetu *Kupreškić i drugi*, par. 547–549; Prvostepena presuda u predmetu *Limaj i drugi*, par. 186.

²⁸⁰⁹ Drugostepena presuda u predmetu *Kunarac i drugi*, par. 91.

²⁸¹⁰ Drugostepena presuda u predmetu *Kunarac i drugi*, par. 85.

²⁸¹¹ Drugostepena presuda u predmetu *Kunarac i drugi*, par. 97; Drugostepena presuda u predmetu *Blaškić*, par. 101.

slučajno, sličnog kriminalnog ponašanja".²⁸¹² Prilikom razmatranja ovog uslova, za Pretresno vijeće su relevantne posljedice napada na ciljano stanovništvo, broj žrtava, karakter počinjenih radnji i eventualan prepoznatljivi obrazac krivičnih djela.²⁸¹³

876. Djela optuženog po karakteru ili posljedicama objektivno moraju biti sastavni dio napada.²⁸¹⁴ Iako ta djela ne smiju biti izolovana, ne traži se da su ona počinjena u okviru predmetnog napada, ali moraju s njim biti dovoljno povezana.²⁸¹⁵

877. Počinilac mora znati da su njegovi postupci sastavni dio obrasca rasprostranjenih ili sistematskih krivičnih djela usmjerenih protiv civilnog stanovništva i mora znati da se njegova djela uklapaju u taj obrazac.²⁸¹⁶ U tom smislu se postavlja uslov da je optuženi znao da postoji napad na civilno stanovništvo i da njegovi postupci sastavni dio tog napada, ili barem da je prihvatio rizik da njegovi postupci budu dio napada.²⁸¹⁷ Međutim, ne traži se da su optuženom bile poznate pojedinosti napada niti da je on odobravao kontekst u kojem je do napada došlo. Dovoljno je samo to da je on razumio opšti kontekst u kojem su se njegovi postupci odvijali.²⁸¹⁸ Motivi s kojima je optuženi učestvovao u napadu su irelevantni, kao i to da li je on imao namjeru da svoje postupke usmjeri protiv ciljanog stanovništva ili samo protiv svoje žrtve.²⁸¹⁹ Dakle, ono što mora biti usmjereno protiv civilnog stanovništva nisu postupci optuženog, nego upravo napad.²⁸²⁰

²⁸¹² Drugostepena presuda u predmetu *Kunarac i drugi* par. 94; Drugostepena presuda u predmetu *Blaškić*, par. 101.

²⁸¹³ Drugostepena presuda u predmetu *Kunarac i drugi*, par. 95.

²⁸¹⁴ Drugostepena presuda u predmetu *Tadić*, par. 248; Drugostepena presuda u predmetu *Kunarac i drugi*, par. 85, 99–101.

²⁸¹⁵ Drugostepena presuda u predmetu *Kunarac i drugi*, par. 100; Drugostepena presuda u predmetu *Tadić*, par. 248.

²⁸¹⁶ Drugostepena presuda u predmetu *Kunarac i drugi*, par. 85.

²⁸¹⁷ Drugostepena presuda u predmetu *Kunarac i drugi*, par. 102, 105.

²⁸¹⁸ Drugostepena presuda u predmetu *Kunarac i drugi*, par. 102.

²⁸¹⁹ Drugostepena presuda u predmetu *Tadić*, par. 248–272; Drugostepena presuda u predmetu *Kunarac i drugi*, par. 103.

²⁸²⁰ Drugostepena presuda u predmetu *Kunarac i drugi* par. 103, 105.

3. Primjenjivost člana 5 na žrtve koje nisu civili

878. Žalbeno vijeće je zauzelo stav da član 5 Statuta nije primjenjiv samo na civile nego i na osobe van borbenog stroja, "pod uslovom da su ispunjeni svi drugi nužni uslovi, konkretno, da to delo čini deo rasprostranjenog ili sistematskog napada protiv bilo kog civilnog stanovništva".²⁸²¹

D. Zaključci po opštim uslovima za primjenu člana 3 i člana 5

1. Postojanje oružanog sukoba

879. U svom završnom pretresnom podnesku odbrana Milana Lukića tvrdi da tužilaštvo nije iznijelo teret dokazivanja u vezi s postojanjem oružanog sukoba.²⁸²² Odbrana Milana Lukića tvrdi da tužilaštvo nije dokazalo da je postojao oružani sukob traženog intenziteta, odnosno dugotrajniji oružani sukob, kao i to da dokazi pokazuju da je Užički korpus napustio Višegrad prije početka vremenskog perioda na koji se odnosi Optužnica.²⁸²³ Ona takođe tvrdi da tužilaštvo nije predočilo nikakve dokaze o organizovanom karakteru strana u sukobu.²⁸²⁴

880. Pretresno vijeće mora utvrditi (i) da li je bilo dugotrajnijeg oružanog nasilja, i (ii) da li su strane u sukobu bile organizovane. Dokazi pokazuju da je početkom aprila 1992. Bosni i Hercegovini počeo oružani sukob koji je potrajao do pred kraj 1995. godine, kada je potpisan Dejtonski sporazum. Oružani sukob je zahvatio i opštinu Višegrad. Iako je Užički korpus uspostavio srpsku kontrolu nad gradskim područjem Višegrada, dokazi pokazuju da je na teritoriji opštine Višegrad i u njenoj okolini tokom perioda na koji se odnosi Optužnica postojao oružani sukob između sukobljenih srpskih i muslimanskih snaga. Od početka

²⁸²¹ Drugostepena presuda u predmetu *Martić*, par. 313, podržano u Drugostepenoj presudi u predmetu *Mrkšić i drugi*, par. 29. Žalbeno vijeće je dalo i objašnjenje da, "iako su civilni status žrtava, broj civila i udeo civila u civilnom stanovništvu faktori koji su relevantni za utvrđivanje da li je ispunjen opšti deo uslova navedenog u članu 5 Statuta da napad mora biti usmeren protiv 'civilnog stanovništva', ne postoji uslov niti je element zločina protiv čovečnosti da žrtve krivičnih dela u osnovi moraju da budu 'civili'", *id.*, par. 32.

²⁸²² Završni pretresni podnesak Milana Lukića, par. 60–66.

²⁸²³ Završni pretresni podnesak Milana Lukića, par. 62, 64.

²⁸²⁴ Završni pretresni podnesak Milana Lukića, par. 63.

vremenskog perioda na koji se odnosi Optužnica pa do barem oktobra 1992. obje strane su preduzimale ofanzivne i defanzivne akcije, što je karakteristika koja, kako smatra Pretresno vijeće, pokazuje da su se strane služile vojnim planiranjem i taktikom kako bi ostvarile vojne ciljeve, među kojima je bilo i uspostavljanje kontrole nad dijelovima teritorije opštine Višegrad i u njenoj okolini. Pretresno vijeće u vezi s tim napominje da su obje strane uspostavile linije fronta na koje su slale naoružane ljude. Konkretni primjer za to je zona Crnog Vrha, na koju su obje strane redovno pokretale napade.

881. Iako postoje dokazi o tome da muslimanske snage nisu bile dobro opremljene ni dobro naoružane, u operativnim izvještajima komande Rogatičke brigade navodi se da su obje strane polagale nagazne mine. Postoje i dokazi o tome da su srpske snage koristile teško naoružanje i velike količine municije, što Pretresno vijeće smatra pokazateljem intenziteta borbi koje su se odvijale, u najmanju ruku u periodu na koji se ti izvještaji odnose.

882. Posljedica tih borbi bile su pogibije vojnika. Veliki broj civila je izbjegao sa višegradskog područja ili je nestao, a nacionalna struktura Višegrada sasvim se promijenila: to pretežno muslimansko područje postalo je gotovo isključivo srpsko.

883. Što se tiče nivoa organizovanosti srpskih i muslimanskih snaga, u dokazima predloženim Pretresnom vijeću opisano je kako je Užički korpus u aprilu 1992. godine formirao lokalne oružane snage. Te snage popunjavale su se putem mobilizacije rezervnog sastava višegradske policije i formiranja jedinica smatranih sastavnim dijelom srpskih snaga. Obuku, naoružanje i ostalu opremu u početku je davao Užički korpus. U junu 1992., kako pokazuju operativni izvještaji komande Rogatičke brigade, zahtjevi za opremu i naoružanje podnosili su se komandi Sarajevsko-romanijskog korpusa. Isto tako, čini se da se nastojalo postići da se na srpske snage u Višegradu primijene ista pravila koja su važila za druge jedinice. U jednom izvještaju komande Rogatičke brigade od 14. juna 1992. stoji sljedeće: "Za uspješan rad komande i potčinjenih jedinica potrebno je da nam

dostavite pravila [i] uputstva (pravilo četa vod, bataljon, mine, normativ [za] pripremanje jela i druga pravila)."²⁸²⁵ Te dvije vrste zahtjeva i uspostavljene procedure izvještavanja, ilustrovani izvještajem komande Rogatičke brigade, baš kao i podjela pripadnika Rogatičke brigade po činovima, pokazuju da je Rogatička brigada posjedovala komandni lanac i bila integralni dio čvrsto uspostavljenog i prihvaćenog komandnog lanca koji je sezao dalje od Višegrada, kao i druge jedinice, npr. jedinica kojoj je pripadao Milan Lukić.

884. Dokazi pokazuju da su se Muslimani na lokalnom nivou počeli organizovati u naoružane jedinice prije dolaska Užičkog korpusa u Višegrad i nastavili su i poslije odlaska Korpusa. Svjedok VG082 nije smatrao da postoji bilo kakva suštinska razlika između organizacije koju je navodio kao Teritorijalnu odbranu i "Armiju BiH", u čije je redove, kako je u iskazu izjavio, stupio poslije 11. juna 1992. godine. Pretresno vijeće se na osnovu dokaza dobijenih od svjedoka VG082 uvjerilo da je struktura TO-a, koja je postojala i prije rata, bila osnov za organizovanje novih muslimanskih snaga. Postojao je komandni lanac. Muslimanske snage uspostavile su svoje linije fronta i, što ilustruje upravo izvještaj komande Rogatičke brigade, redovno su izvodile ofanzivne i defanzivne vojne akcije. Dokazi pokazuju da su te snage kontrolisale teritoriju u opštini Višegrad i oko nje. Goran Đerić je izjavio da su Muslimanske snage kontrolisale sve puteve, osim puta Višegrad–Rogatica. Kako je već rečeno u vezi sa srpskim snagama, dvije strane stalno su vodile borbe za nadzor nad Crnim Vrhom, a dokazi dobijeni od svjedokinje VG013 pokazuju da su u vrijeme kada je ona bila tamo, tj. krajem juna 1992. godine, Crni Vrh kontrolisale muslimanske snage. Pretresno vijeće smatra da sposobnost muslimanskih snaga da izvode efektivne vojne operacije, uključujući i potrebne pokrete ljudstva i logistiku, jasno pokazuje da su one imale organizaciju značajnog nivoa. Pored toga, te snage imale su u svom sastavu ljekare i posjedovale su dovoljan stepen organizovanosti i sredstava da svjedokinju VG013 transportuju van zone sukoba, u Goražde. Dakle,

²⁸²⁵ P221, str. 2.

Pretno vijeće se uvjerilo da su muslimanske snage bile jedna od organizovanih strana u oružanom sukobu.

885. Na osnovu gore opisanih dokaza, Pretno vijeće zaključuje da je u opštini Višegrad postojao dugotrajniji oružani sukob i da su srpske i muslimanske snage bile organizovane strane u tom sukobu. Dakle, ovaj opšti uslov za primjenu člana 3 Statuta je zadovoljen.

886. Ocjenjujući da li su zločini za koje se terete Milan Lukić i Sredoje Lukić bili povezani s oružanim sukobom, Pretno vijeće je razmotrilo dokaze koji pokazuju da je uslijed oružanog sukoba u Višegradu i njegovoj okolini došlo do raspada postojećeg sistema vlasti i do podjele društvene zajednice po nacionalnoj osnovi. Nakon što je JNA napustila Višegrad, ostavivši za sobom organe vlasti u kojima su bili isključivo Srbi, zavladao je stanje u kojem su se Muslimani našli na udaru Srba putem djela lišavanja života, silovanja, premlaćivanja i drugih oblika zlostavljanja, kao i uništavanja imovine i krađe.

887. Dokazi pokazuju i to da je Milan Lukić bio pripadnik jedinice koja je bila u sastavu srpskih snaga i učestvovala u borbama s muslimanskim snagama, kao i to da su Milan Lukić i Sredoje Lukić bili pripadnici rezervnog sastava policije. Milan Lukić i Sredoje Lukić stalno su viđani u Višegradu, naoružani i u maskirnim uniformama. Osim toga, Milan Lukić je raspolagao širokim rasponom naoružanja raznim tipova. Pretno vijeće se uvjerilo da je oružani sukob stvorio situaciju koja je pogodovala počinjenju krivičnih djela za koja se optuženi terete i da su Milan Lukić i Sredoje Lukić bili potpuno svjesni činjenice da u okolini Višegrada postoji oružani sukob.

888. Oružani sukob u opštini Višegrad i njevoj okolini odvijao se tokom cijelog perioda na koji se odnosi Optužnica. Vremenski raspon oružanog sukoba pokriva cijeli period na koji se odnosi Optužnica, a proteže se i duže od njega, sve do kraja 1995. godine. Dakle, Pretno vijeće zaključuje da su krivična djela za koja se terete Milan Lukić i Sredoje Lukić bila usko povezana s tim sukobom.

2. Rasprostranjeni ili sistematski napad

889. Prilikom donošenja ocjene o tome da li su krivična djela za koja se optuženi terete na osnovu člana 5 Statuta bila počinjena u kontekstu rasprostranjenog i sistematskog napada na civilno stanovništvo, Pretresno vijeće mora uzeti u obzir da li je postojao napad na civilno stanovništvo koji je bio rasprostranjen ili sistematski. Pored toga, optuženi moraju biti svjesni toga da su njihovi postupci dio obrasca rasprostranjenih ili sistematskih krivičnih djela usmjerenih protiv civilnog stanovništva i moraju znati da se njihova djela uklapaju u taj obrazac.

890. Dokazi izvedeni pred Pretresnim vijećem pokazuju da su srpska policija, pripadnici paravojnih grupa i lokalni Srbi vršili mnogobrojne akte nasilja protiv muslimanskog civilnog stanovništva u Višegradu prije perioda na koji se odnosi Optužnica, kao i da se broj takvih akata povećao poslije odlaska Užičkog korpusa. Ti akti nasilja uključivali su djela protivpravnog lišavanja slobode i premlaćivanja, otmice, silovanja, krađe i uništavanja imovine, kao i djela samovoljnog lišavanja života. U Višegradu su spaljene dvije džamije. Pretresno vijeće podsjeća na svoj zaključak da će dokazi o konkretnim krivičnim djelima za koja Optužnica ne tereti biti uzeti u obzir prilikom razmatranja da li je tužilaštvo ispunilo opšte uslove za primjenu člana 5 Statuta. Ti dokazi pokazuju i to da su meta otmica, silovanja, samovoljnog lišavanja života, ponižavanja, premlaćivanja i krađe, posebno tokom juna i jula 1992. godine, bili muškarci, žene i djeca muslimanske nacionalnosti.

891. Pretresno vijeće zaključuje da ti akti neosporno odgovaraju definiciji "napada" koja se ustalila u sudskoj praksi Međunarodnog suda. Pretresno vijeće se, osim toga, uvjerilo da su napadi na diskriminativan način bili usmjereni protiv civilnog stanovništva: žrtve su bili civili iz Višegrada, mnogi od njih su bili starci, žene i djeca, a svi su bili muslimanske nacionalnosti.

892. Ti napadi nisu bili izolovani događaji. Naprotiv, napadi svih vrsta na muslimansko stanovništvo stalno su se ponavljali. Neki Muslimani našli su se na udaru ne samo jedanput. Postoje iskazi žena koje su bile silovane više puta.

893. Uslijed tih napada Muslimani su napuštali svoja radna mjesta, sakrivali su se ili napuštali Višegrad. Muslimani su bili najveća grupa interno raseljenog stanovništva iz opštine Višegrad. Na spisku nestalih osoba koji je 2005. godine objavio Međunarodni komitet Crvenog krsta bilo je navedeno da postoje prijave o 705 nestalih osoba iz Višegrada, od kojih je velika većina bila Muslimana. Velik broj Muslimana je ubijen. Od sredine maja do septembra ili oktobra 1992. Mevsud Poljo i drugi iz Drine su izvadili i potom pokopali 170–180 leševa, odjevenih većinom u civilnu odjeću. Prema izjavama Mevsuda Polje, ta brojka čini samo 20 posto leševa viđenih u rijeci u to vrijeme. Iz masovnih grobnica u okolini opštine Višegrad kasnije su ekshumirane stotine leševa muslimanskih civila.

894. Posljedica toga bila je dramatična promjena nacionalnog sastava stanovništva Višegrada. Kad je sukob počeo, u Višegradu su Muslimani bili gotovo dvostruko brojniji od Srba. Godine 1997. udio Srba u stanovništvu iznosio je 95,9 posto, dok je udio Muslimana pao na manje od 1 posto.²⁸²⁶

895. Krivična djela za koja se terete Milan Lukić i Sredoje Lukić neosporno su bila dio napada. Krivična djela za koja se oni terete vremenski i prostorno su povezana s napadom, kao i u pogledu cilja i svrhe, a glavnina njih počinjena je upravo u periodu kulminacije napada na muslimansko stanovništvo, to jest u junu 1992. godine. Štaviše, nije moguće da su Milan Lukić i Sredoje Lukić mogli ne znati za postojanje napada: razmjere tog napada bile su velike, a posljedice napada za muslimansko stanovništvo bile su drastične i teške, napad su izvršili domaći Srbi i srpski organi, a Milan Lukić i Sredoje Lukić pripadali su upravo toj nacionalnoj zajednici. Pretresno vijeće se uvjerilo da su krivična djela za koja se terete Milan Lukić i Sredoje Lukić bila dio rasprostranjenog odnosno

²⁸²⁶ Ewa Tabeau, 22. septembar 2008., T. 2085–2086, 24. septembar 2008., T. 2216–2217, 2220, 2228.

sistematskog napada i da oni, po mišljenju Pretresnog vijeća, nisu mogli ne znati da se njihovi postupci uklapaju u okvir napada. Uvijek kada je rasprostranjeni odnosno sistematski napad uslov za potvrđivanje krivičnog djela za koje tereti optužnica, mora biti zadovoljen ovaj uslov.

E. Član 7(1) Statuta

896. Optužnica dvojicu optuženih tereti za počinjenje, odnosno pomaganje i podržavanje u krivičnim djelima na osnovu člana 7(1) Statuta, koji predviđa slijedeće:

Osoba koja je planirala, poticala, naredila, počinila ili na drugi način pomogla i podržala planiranje, pripremu ili izvršenje krivičnog djela navedenog u članovima 2 do 5 ovog Statuta individualno je odgovorna za to krivično djelo.

897. "Počinjenje" krivičnog djela obuhvata fizičko odnosno neposredno počinjenje krivičnog djela ili uzrokovanje kažnjivog propusta kojim se krši krivično pravo.²⁸²⁷ *Actus reus* koji se traži za počinjenje krivičnog djela jeste fizičko ili na neki drugi način neposredno učestvovanje optuženog koji sam ili zajedno sa još nekim djeluje na ostvarivanju objektivnih obilježja krivičnog djela predviđenog Statutom.²⁸²⁸

898. Žalbeno vijeće Međunarodnog krivičnog suda za Ruandu je u predmetima *Gacumbitsi* i *Seromba* zauzelo stav da "počinjenje" genocida "nije ograničeno na neposredno i fizičko počinjenje i da druge radnje mogu predstavljati neposredno učešće u *actus reus*-u krivičnog djela".²⁸²⁹ Po mišljenju Žalbenog vijeća, pravni standard za počinjenje genocida jeste da su predmetne radnje bile "sastavni dio genocida u jednakoj mjeri kao i djela lišavanja života koja su [one]

²⁸²⁷ Prvostepena presuda u predmetu *Krstić*, par. 601. V. takođe Drugostepena presuda u predmetu *Tadić*, par. 188; Prvostepena presuda u predmetu *Limaj i drugi*, par. 509.

²⁸²⁸ Prvostepena presuda u predmetu *Limaj i drugi*, par. 509; Prvostepena presuda u predmetu *Kordić i Čerkez*, par. 375.

²⁸²⁹ Drugostepena presuda u predmetu *Seromba*, par. 161, gdje se upućuje na Drugostepenu presudu u predmetu *Gacumbitsi*, par. 60 i Drugostepenu presudu u predmetu *Ndindabahizi*, par. 123.

omogućile"²⁸³⁰ i da je optuženi odluku da se počini krivično djelo "odobrio i usvojio kao vlastiti stav".²⁸³¹ Dok se tumačenje "počinjenja" koje je Žalbeno vijeće dalo u predmetu *Gacumbitsi* odnosi samo na krivično djelo genocida, Žalbeno vijeće je u predmetu *Seromba* većinom glasova zauzelo stav da se tako formulisan pravni standard za počinjenje može primijeniti i na krivično djelo istrebljivanja.²⁸³² Istaknuto je da je za *actus reus* istrebljivanja dovoljno da je optuženi učestvovao u mjerama koje su *posredno* uzrokovale usmrćenje.²⁸³³

899. Iako pravni standard za "počinjenje" koji je formulisalo Žalbeno vijeće nije primjenjivan na krivično djelo ubistva, ovo Pretresno vijeće ne vidi razlog da se to ne učini. U tom smislu, Pretresno vijeće napominje i izjavu Žalbenog vijeća iz predmeta *Seromba*, da pitanje da li je neka osoba nešto "učinila vlastitim rukama, npr. ubijala ljude, nije jedini relevantan kriterijum" za donošenje ocjene o tome da li je ta osoba počinila krivično djelo.²⁸³⁴ Pored toga, za *actus reus* ubistva je dovoljno da su "postupci počinioca bitno doprinijeli usmrćenju osobe".²⁸³⁵ Ovo Pretresno vijeće smatra da osoba koja odigra centralnu ulogu u počinjenju krivičnog djela ubistva i prihvata i kao vlastiti stav usvaja odluku da počini ubistvo neće biti adekvatno opisana kao pomagač i podržavalac, nego se može okvalifikovati kao neposredni izvršilac koji je počinio krivično djelo.²⁸³⁶

900. *Mens rea* koja se traži za "počinjenje" jeste da je optuženi djelovao s namjerom da počini krivično djelo ili da je bio svjestan takve mogućnosti,

²⁸³⁰ Drugostepena presuda u predmetu *Seromba*, par. 161; Drugostepena presuda u predmetu *Gacumbitsi*, par. 60.

²⁸³¹ Drugostepena presuda u predmetu *Seromba*, par. 161, 171. Primijenivši ispravan pravni kriterijum na utvrđeno činjenično stanje, Žalbeno vijeće je došlo do zaključka da je "Seromba prešao granicu između pomaganja i podržavanja, s jedne, i počinjenja genocida, s druge strane, što ga čini glavnim počiniocem krivičnog djela", par. 182.

²⁸³² Drugostepena presuda u predmetu *Seromba*, par. 190., s protivnim mišljenjem sudije Liua.

²⁸³³ Drugostepena presuda u predmetu *Seromba*, par. 189, 190, gdje se upućuje na Drugostepenu presudu u predmetu *Ndindabahizi*, par. 123, fusnota 268.

²⁸³⁴ Drugostepena presuda u predmetu *Seromba*, par. 161.

²⁸³⁵ Prvostepena presuda u predmetu *Milutinović i drugi*, par. 137, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu u predmetu *Martić*, par. 58; Prvostepena presuda u predmetu *Orić*, par. 347; Drugostepena presuda u predmetu *Kvočka i drugi*, par. 261; Drugostepena presuda u predmetu *Galić*, par. 149; Drugostepena presuda u predmetu *Delalić i drugi*, par. 423; Drugostepena presuda u predmetu *Kordić i Čerkez*, par. 37.

²⁸³⁶ Drugostepena presuda u predmetu *Seromba*, par. 161.

odnosno velike vjerojatnoće da će posljedica njegovih postupaka biti krivično djelo.²⁸³⁷ *Mens rea* se može dokazati posredno, na osnovu okolnosti.²⁸³⁸

901. *Actus reus* pomaganja i podržavanja definisan je kao praktično pomaganje, ohrabrivanje ili moralna podrška, koji su imali bitan efekt na izvršenje krivičnog djela predviđenog Statutom.²⁸³⁹ Ne postavlja se uslov postojanja uzročne veze između ponašanja pomagača i podržavaoca, s jedne strane, i počinjenja krivičnog djela, s druge.²⁸⁴⁰ Pomaganje je moglo prethoditi počinjenju glavnog krivičnog djela, biti istovremeno s njim ili uslijediti poslije njega.²⁸⁴¹ Prešutno odobravanje optuženog koji je fizički prisutan na mjestu zločina i koji ima položaj vlasti može dosegnuti nivo ohrabrivanja, tako da se *actus reus* pomaganja i podržavanja može smatrati ostvarenim i na taj način.²⁸⁴²

902. *Mens rea* pomaganja i podržavanja je znanje o tome da pomagač i podržavalac svojim postupcima pomaže ili omogućava počinjenje krivičnog djela.²⁸⁴³ Znanje se može dokazati posredno, na osnovu relevantnih okolnosti.²⁸⁴⁴ Pomagač i podržavalac ne mora imati istu *mens rea* kao glavni počinilac, ali mora

²⁸³⁷ Prvostepena presuda u predmetu *Limaj i drugi*, par. 509; Prvostepena presuda u predmetu *Galić*, par. 172. V. takođe Drugostepena presuda u predmetu *Kordić i Čerkez*, par. 29, 112.

²⁸³⁸ Prvostepena presuda u predmetu *Galić*, par. 172.

²⁸³⁹ Drugostepena presuda u predmetu *Blagojević i Jokić*, par. 127; Drugostepena presuda u predmetu *Simić i drugi*, par. 85; Drugostepena presuda u predmetu *Blaškić*, par. 45, gdje se citira Drugostepena presuda u predmetu *Vasiljević*, par. 102; Drugostepena presuda u predmetu *Aleksovski*, par. 162, gdje se citira Prvostepena presuda u predmetu *Furundžija*, par. 249; Drugostepena presuda u predmetu *Tadić*, par. 229.

²⁸⁴⁰ Drugostepena presuda u predmetu *Blagojević i Jokić*, par. 127; Drugostepena presuda u predmetu *Simić i drugi*, par. 85; Drugostepena presuda u predmetu *Blaškić*, par. 48; Drugostepena presuda u predmetu *Ntagerura i drugi*, par. 372.

²⁸⁴¹ Drugostepena presuda u predmetu *Blagojević i Jokić*, par. 127; Drugostepena presuda u predmetu *Simić i drugi*, par. 85; Drugostepena presuda u predmetu *Blaškić*, par. 48; Drugostepena presuda u predmetu *Ntagerura i drugi*, par. 372.

²⁸⁴² Drugostepena presuda u predmetu *Brđanin*, par. 273, 277; Drugostepena presuda u predmetu *Kayishema i Ruzindana*, par. 201–202; Prvostepena presuda u predmetu *Aleksovski*, par. 87.

²⁸⁴³ Drugostepena presuda u predmetu *Simić i drugi*, par. 86; Drugostepena presuda u predmetu *Blaškić*, par. 49 i 45 gdje se poziva na Drugostepenu presudu u predmetu *Vasiljević*, par. 102; Prvostepena presuda u predmetu *Furundžija*, par. 249.

²⁸⁴⁴ Prvostepena presuda u predmetu *Limaj i drugi*, par. 518; Prvostepena presuda u predmetu *Delalić i drugi*, par. 328; Prvostepena presuda u predmetu *Tadić*, par. 676.

biti svjestan bitnih obilježja krivičnog djela koje je u krajnjoj liniji počinio glavni počinitelj, kao i njegovog stanja svijesti.²⁸⁴⁵

F. Ubistvo iz članova 3 i 5 Statuta (tačke 2, 3, 6, 7, 9, 10, 14, 15, 18 i 19)

1. Mjerodavno pravo

903. Osnovna obilježja ubistva ista su i za član 3 i za član 5:²⁸⁴⁶

- (1) smrt žrtve,
- (2) smrt je bila posljedica radnje ili propusta optuženog,
- (3) optuženi je imao namjeru da žrtvu liši života ili je hotimično prouzrokovao ozbiljnu tjelesnu povredu za koju je razumno mogao znati da će dovesti do smrti.²⁸⁴⁷

Osim toga, za član 3 traži se dokaz da je žrtva bila osoba koja u trenutku smrti nije neposredno učestvovala u neprijateljstvima.²⁸⁴⁸ Ne traži se da je počinitelj konkretnu osobu kao žrtvu odabrao s namjerom. Naprotiv, dovoljno je da je počinitelj imao neselektivnu namjeru da liši života bilo koga kome bi svojom radnjom nanio smrtonosnu ozljedu.²⁸⁴⁹ Nije potrebno da su radnja ili propust fizičkog izvršioca jedini uzrok smrti žrtve, dovoljno je da je "ponašanje počinioca [bitno] doprinijelo smrti te osobe".²⁸⁵⁰

²⁸⁴⁵ Drugostepena presuda u predmetu *Blagojević i Jokić*, par. 222; Drugostepena presuda u predmetu *Simić i drugi*, par. 86; Drugostepena presuda u predmetu *Aleksovski*, par. 162; Drugostepena presuda u predmetu *Vasiljević*, par. 102.

²⁸⁴⁶ Prvostepena presuda u predmetu *Kordić i Čerkez*, par. 236; Prvostepena presuda u predmetu *Blagojević i Jokić*, par. 556; Prvostepena presuda u predmetu *Stakić*, par. 631; Prvostepena presuda u predmetu *Strugar*, par. 236; Prvostepena presuda u predmetu *Brđanin*, par. 380; Prvostepena presuda u predmetu *Krnjelac*, par. 323–324.

²⁸⁴⁷ Drugostepena presuda u predmetu *Kvočka i drugi*, par. 261, s daljnjim referencama.

²⁸⁴⁸ Prvostepena presuda u predmetu *Strugar*, par. 236. V. također Drugostepena presuda u predmetu *Delalić i drugi*, par. 423; Prvostepena presuda u predmetu *Naletilić i Martinović*, par. 248 (fusnota 660).

²⁸⁴⁹ Prvostepena presuda u predmetu *Martić*, par. 60.

²⁸⁵⁰ Prvostepena presuda u predmetu *Milutinović i drugi*, par. 137, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu u predmetu *Martić*, par. 58; Prvostepena presuda u predmetu *Orić*, par. 347; Drugostepena presuda u predmetu *Kvočka i drugi*, par. 261; Drugostepena presuda u predmetu *Galić*, par. 149; Drugostepena presuda u predmetu *Delalić i drugi*, par. 423; Drugostepena presuda u predmetu *Kordić i Čerkez*, par. 37.

Prijevod

904. Postojanje leša ne postavlja se kao uslov da bi se dokazala smrt.²⁸⁵¹ Smrt se može dokazati indirektnim dokazima, pod uslovom da je jedini razuman zaključak koji se na temelju dokaza izvedenih pred Pretresnim vijećem može izvesti da je "smrt žrtve nastupila kao posljedica djela ili propusta optuženog ili jedne ili više osoba za koje je optuženi krivično odgovoran".²⁸⁵² Pretresno vijeće napominje da su relevantni faktori koji se moraju uzeti u obzir sljedeći: dokazi o incidentima zlostavljanja usmjerenim protiv žrtve; obrasci zlostavljanja i nestanak drugih žrtava; podudarno ili približno podudarno vrijeme smrti drugih žrtava; činjenica da su žrtve bile prisutne na području gdje je izvršen oružani napad; vrijeme, mjesto i okolnosti u kojima je žrtva posljednji put viđena; ponašanje vojnika koji su bili u blizini; njihovo ponašanje prema drugim civilima u relevantno vrijeme; kao i izostajanje kontakta žrtve s osobama za koje bi se očekivalo da će ona s njima stupiti u kontakt, npr. sa članovima porodice.²⁸⁵³

2. Zaključci o odgovornosti

(a) Optužbe protiv Milana Lukića

(i) Tačke 2 i 3 u vezi s incidentom na obali Drine

905. U tačkama 2 i 3 Optužnice tužilaštvo tereti Milana Lukića za počinjenje i/ili pomaganje i podržavanje u krivičnom djelu ubistva kao zločina protiv čovječnosti i kršenja zakona i običaja ratovanja, na osnovu članova 3 i 5(a) Statuta.

906. Pretresno vijeće je utvrdilo da je u incidentu na obali Drine 7. juna 1992. godine ubijeno sljedećih pet osoba: Meho Džafić, Ekrem Džafić, Hasan Mutapčić, Hasan Kustura i Amir Kurtalić.²⁸⁵⁴ Što se tiče obilježja koja je potrebno dokazati za primjenu člana 3 Statuta, Pretresno vijeće smatra da dokazi pokazuju van razumne sumnje da su tih pet muškaraca i dva preživjela, svjedoci VG014 i

²⁸⁵¹ Drugostepena presuda u predmetu *Kvočka i drugi*, par. 260.

²⁸⁵² Drugostepena presuda u predmetu *Kvočka i drugi*, par. 260.

²⁸⁵³ Prvostepena presuda u predmetu *Martić*, fusnota 112, s daljnjim referencama.

²⁸⁵⁴ Gore par. 200.

VG032, muslimanski civili koji u trenutku incidenta nisu aktivno sudjelovali u neprijateljstvima. Iako leševi petorice ubijenih nisu nađeni, dokazi dobijeni od svjedoka VG014 i VG032 potvrđuju da su ti muškarci usmrćeni strijeljanjem.²⁸⁵⁵ U tom pogledu, Pretresno vijeće skreće pažnju na dokaze sadržane u dokaznim predmetima P119 i P184 koji se odnose na nestale osobe, kao i na dokaze dobijene od svjedoka VG079, koji potvrđuju da su leševi petorice muškaraca još dva dana poslije incidenta ostali u rijeci kod obale.²⁸⁵⁶ Pretresno vijeće se, prema tome, uvjerilo van razumne sumnje da je tih pet muškaraca lišeno života 7. juna 1992. godine.

907. Dokazi potvrđuju van razumne sumnje da je Milan Lukić pucao u sedam zarobljenih muškaraca kojima je naredio da se postroje uz vodu na obali Drine. Svjedoci VG014 i VG032 čuli su opaljivanje snajperske puške Milana Lukića na koju je bio montiran prigušivač. Pored toga, Mitar Vasiljević je svjedočio da su Milan Lukić i još dva vojnika pucali na sedmoricu muškaraca. Pretresno vijeće skreće pažnju na svjedočenje svjedoka VG032, koji je izjavio da je krik Mehe Džafića presječen hicem iz puške s prigušivačem, kojim je on ubijen. S obzirom na konsistentnost dokaza o tome da su ostala dvojica vojnika imali puške bez prigušivača, Pretresno vijeće smatra da je dokazano van razumne sumnje da je Milan Lukić pucao u Mehu Džafića i usmrtio ga.

908. Pretresno vijeće nadalje zaključuje da su uloga i postupci Milana Lukića u događajima koji su rezultirali tim lišavanjima života, njegova uloga i postupci u Sasama, a posebno na rijeci prije i tokom ubijanja, bili takvog karaktera da, bez njegovog prisustva i direktiva, uključujući one o načinu na koji se ti ljudi moraju ubiti, ta lišavanja života ne bi bila počinjena. Pretresno vijeće stoga smatra da je on odgovoran i kao počinitelj lišavanja života Ekrema Džafića, Hasana Mutapčića, Hasana Kusture i Amira Kurtalića. Pretresno vijeće slijedi zaključak Žalbenog vijeća iz predmeta *Seromba* i *Gacumbitsi*, da se osobi koja nije lično fizički počinila krivično djelo – u ovom slučaju, lično ustrijelila svaku od žrtava –

²⁸⁵⁵ Gore par. 118.

²⁸⁵⁶ Gore par. 123.

ipak može pripisati odgovornost za počinjenje krivičnog djela ubistva ako postoje dokazi da su radnje počinitelja bile sastavni dio ubistva u jednakoj mjeri kao i radnje lišavanja života koje je njegovo krivično djelo omogućilo.²⁸⁵⁷ Pretresno vijeće je svjesno toga da je krivično djelo za koje se u ovom slučaju tereti Milan Lukić ubistvo, a ne genocid ili istrebljivanje, krivična djela koja su se razmatrala u predmetima *Seromba* i *Gacumbitsi*. Međutim, po mišljenju Vijeća, u tim presudama ne postoji ništa što bi sugerisalo da se isti *ratio decidendi* ne bi mogao primijeniti i na krivično djelo ubistva. Naime, Pretresno vijeće napominje da je on u presudi u predmetu *Seromba* primijenjen na krivično djelo istrebljivanja, što je akt lišavanja života u velikim razmjerama. Pretresno vijeće stoga, u pogledu Ekrema Džafića, Hasana Mutapčića, Hasana Kusture i Amira Kurtalića, za koje je moguće da ih nije ustrijelio Milan Lukić nego da su to učinile njegove kolege, smatra da postoji mnoštvo dokaza na osnovu kojih se, u duhu predmeta *Seromba*, može zaključiti da je Milan Lukić to strijeljanje prihvatio kao vlastiti postupak.

909. Postupci Milana Lukića 7. juna 1992., kada su pokupljeni muškarci muslimanske nacionalnosti, u prvi mah ne upućuju na to da je to učinjeno upravo s namjerom da se oni ubiju. Dokazi o tome da je Milan Lukić u hotelu "Vilina Vlas" tražio ključeve mogli bi biti pokazatelj da je razmišljao o tome da te muškarce zatoči u hotelu. Međutim, čini se da se Milan Lukić predomislio kad nije uspio naći ključeve koje je tražio. Predočeni su ubjedljivi dokazi o tome da je Milan Lukić, čim je sjeo u crveni Passat i iz hotela "Vilina Vlas" krenuo u pravcu Sasa, donio odluku da zarobljeni muškarci budu lišeni života. U tom pogledu Pretresno vijeće skreće pažnju na dokaze dobijene od svjedoka VG014 o tome da je Milan Lukić rekao da mora požuriti s ubijanjem jer još ima da ubije i šest muškaraca koji su ostali u kući na Bikavcu. Dokazi jasno pokazuju da je Milan Lukić namjeravao ubiti sedmoricu muškaraca kad je stigao u Sase. Naredio im je da odu do rijeke i zaprijetio im da će ih ubiti ako pokušaju pobjeći. Čini se da su i dva vojnika mislila da ti muškarci moraju biti pobijeni jer je jedan od vojnika od Milana Lukića tražio uputstva kako da pucaju: pojedinačnom ili rafalnom

²⁸⁵⁷ V. gore par. 897–898.

paljbom. Milan Lukić je odlučio da sedmorica muškaraca budu ubijeni pojedinačnim hicima.

910. Na osnovu predočenih dokaza Pretresno vijeće zaključuje da je dokazano van razumne sumnje da je Milan Lukić djelovao s namjerom da počini krivično djelo ubistva.

911. Pretresno vijeće zaključuje da je Milan Lukić, na osnovu člana 7(1) Statuta, kriv za počinjenje ubistva predviđenog članom 3 (tačka 3) i članom 5 Statuta (tačka 2), izvršenog nad Mehom Džafićem, Ekremom Džafićem, Hasanom Mutapčićem, Hasanom Kusturom i Amirom Kurtalićem.

(ii) Tačke 6 i 7 u vezi s incidentom u fabrici "Varda"

912. U tačkama 6 i 7 Optužnice tužilaštvo tereti Milana Lukića za počinjenje i/ili pomaganje i podržavanje u krivičnom djelu ubistva kao zločina protiv čovječnosti i kršenja zakona i običaja ratovanja, po članovima 3 i 5(a) Statuta.

913. Pretresno vijeće podsjeća na to da je 10. juna 1992. godine na obali Drine ispred fabrike "Varda" života lišeno sedam muškaraca muslimanske nacionalnosti: Nusret Aljušević, Nedžad Bektaš, Mušan Čančar, Ibrišim Memišević, Hamed Osmanagić, Lutvo Tvrtković i Sabahudin Velagić.²⁸⁵⁸ Pretresno vijeće napominje da su te osobe, u trenutku kad su lišene života, bile civili i da nisu neposredno učestvovalе u neprijateljstvima. Štaviše, dokazi pokazuju da su svi navedeni Muslimani bili odvedeni u trenutku kad su radili u pilani.²⁸⁵⁹ Pretresno vijeće podsjeća i na to da je Milan Lukić lično odabrao te ljude u fabrici "Varda" i pod prisilom ih odveo na obalu Drine, gdje ih je ustrijelio.²⁸⁶⁰ Pretresno vijeće je uvjerenό da je Milan Lukić tog dana u fabriku "Varda" došao naoružan i da je navedenu sedmoricu odveo s namjerom da ih liši života. Pretresno vijeće skreće pažnju na proračunatost, bezosjećajnost i naročitu okrutnost tih djela lišavanja života.

²⁸⁵⁸ V. gore par. 319.

²⁸⁵⁹ V. gore par. 307.

²⁸⁶⁰ V. gore par. 307, 309, 323.

914. Pretresno vijeće zaključuje da je Milan Lukić, na osnovu člana 7(1) Statuta, kriv za počinjenje ubistva predviđenog članom 3 (tačka 7) i članom 5 Statuta (tačka 6), izvršenog nad Nusretom Aljuševićem, Nedžadom Bektašom, Mušanom Čančarom, Ibrišimom Memiševićem, Hamedom Osmanagićem, Lutvom Tvrtkovićem i Sabahudinom Velagićem.

(iii) Tačke 9 i 10 u vezi s incidentom u Pionirskoj ulici

915. U tačkama 9 i 10 Optužnice tužilaštvo tereti Milana Lukića za počinjenje i/ili pomaganje i podržavanje u krivičnom djelu ubistva kao zločina protiv čovječnosti i kršenja zakona i običaja ratovanja, po članovima 3 i 5(a) Statuta.

916. Pretresno vijeće je zaključilo da je 59 civila muslimanske nacionalnosti lišeno života tako što je 14. juna 1992. godine zapaljena kuća Adema Omeragića. Dokazi pokazuju van razumne sumnje da su žrtve bili civili koji nisu neposredno učestvovali u neprijateljstvima.

917. Pretresno vijeće podsjeća i na to da je zaključilo da se, uveče 14. juna 1992., Milan Lukić vratio u kuću Jusufa Memića, u kojoj je držano najmanje 66 osoba, da je te osobe odveo u kuću Adema Omeragića i sve ih utjerao u samo jednu prostoriju. Pretresno vijeće je utvrdilo da je Milan Lukić potom zatvorio vrata te prostorije. Poslije nekog vremena Milan Lukić je otvorio vrata i u prostoriju stavio zapaljivu napravu koja je eksplodirala, uslijed čega je u prostoriji buknuła vatra. Pretresno vijeće je utvrdilo i to da je Milan Lukić pucao u prozore prostorije u kojoj je bila zatvorena grupa iz Koritnika, kao i da je pucao na osobe koje su bježale kroz prozore.

918. Pretresno vijeće zaključuje da je Milan Lukić ljudima iz grupe iz Koritnika, na odlasku iz kuće Jusufa Memića, rekao da nema potrebe da se obuvaju ni da u kuću Adema Omeragića nose cipele. Pretresno vijeće je utvrdilo i to da je na tepih u kući Adema Omeragića još prije dolaska grupe iz Koritnika bila nanijeta zapaljiva tvar. S obzirom na te činjenice i u svjetlu postupaka Milana Lukića prije i tokom paljevine, Pretresno vijeće se uvjerilo da je on namjeravao

lišiti života ljude koje je držao u kući Adema Omeragića. Ta djela lišavanja života bila su izvršena s predumišljajem i namjerno. Pretresno vijeće u vezi s tim napominje da je svjedokinja CW1 izjavila da je, prije svog odlaska iz Višegrada 29. maja 1992., Milana Lukića srela u zgradi SUP-a i da je on tom prilikom rekao: "Dobili smo nalog da od Kurspahića ni uho ne ostane."²⁸⁶¹

919. Pretresno vijeće zaključuje da je Milan Lukić, na osnovu člana 7(1) Statuta, kriv za počinjenje ubistva predviđenog članom 3 (tačka 10) i članom 5 Statuta (tačka 9), izvršenog nad 59 osoba u incidentu u Pionirskoj ulici.

(iv) Tačke 14 i 15 u vezi s incidentom na Bikavcu

920. U tačkama 14 i 15 Optužnice tužilaštvo tereti Milana Lukića za počinjenje i/ili pomaganje i podržavanje u krivičnom djelu ubistva kao zločina protiv čovječnosti i kršenja zakona i običaja ratovanja, po članovima 3 i 5(a) Statuta.

921. Pretresno vijeće je već utvrdilo da je Milan Lukić 27. juna 1992. ili oko tog datuma doveo oko 60 civila muslimanske nacionalnosti u kuću Mehe Aljića, da je pucao u tu kuću, u nju ubacio ručne bombe i potom tu kuću zapalio. Vijeće je takođe utvrdilo da je to rezultiralo smrću barem 60 osoba.

922. Dokazi pokazuju da su, kad su ljudi ušli u kuću Mehe Aljića, svi izlazi iz kuće bili blokirani teškim komadima namještaja, čime je onemogućen bijeg svima koji su bili u kući. Nakon što je sve ljude utjerao u kuću, Milan Lukić je blokirao i posljednji izlaz iz nje. Ubrzo poslije toga kuću je zapalio. Iz tih dokaza više nego jasno proizlazi da je Milan Lukić djelovao namjerno i s predumišljajem. Pretresno vijeće se uvjerilo da je jedini razuman zaključak koji se može izvesti da je Milan Lukić imao namjeru da liši života osobe koje je zatvorio u kuću Mehe Aljića.

923. Pretresno vijeće zaključuje da je Milan Lukić, na osnovu člana 7(1) Statuta, kriv za počinjenje ubistva predviđenog članom 3 (tačka 15) i članom 5 Statuta (tačka 14), izvršenog nad najmanje 60 osoba u incidentu na Bikavcu.

²⁸⁶¹ V. gore par. 392.

(v) Tačke 18 i 19 u vezi s incidentom s Hajrom Korić

924. U tačkama 18 i 19 Optužnice tužilaštvo tereti Milana Lukića za počinjenje i/ili pomaganje i podržavanje u krivičnom djelu ubistva kao zločina protiv čovječnosti i kršenja zakona i običaja ratovanja, po članovima 3 i 5(a) Statuta.

925. Pretresno vijeće je već utvrdilo da je Milan Lukić jednog dana između 28. juna i 5. jula 1992. godine izdvojio iz grupe žena Hajru Korić, civilnu osobu muslimanske nacionalnosti, i dva puta pucao u nju. Pretresno vijeće se uvjerilo da je jedini razuman zaključak koji se može izvesti da je Milan Lukić imao namjeru da Hajru Korić liši života.

926. Činjenica da je Milan Lukić aktivno tražio Hajru Korić, da ju je izdvojio od ostalih i potom u nju hladnokrvno pucao pokazuje da je posrijedi ubistvo s predumišljajem.

927. Pretresno vijeće zaključuje da je Milan Lukić na osnovu člana 7(1) Statuta, kriv za počinjenje ubistva predviđenog članom 5 Statuta (tačka 18) i članom 3 Statuta (tačka 19), izvršenog nad Hajrom Korić.

(b) Optužbe protiv Sredoja Lukića(i) Tačke 9 i 10 u vezi s incidentom u Pionirskoj ulici

928. U tačkama 9 i 10 Optužnice tužilaštvo tereti Sredoja Lukića za počinjenje i/ili pomaganje i podržavanje u krivičnom djelu ubistva kao zločina protiv čovječnosti i kršenja zakona i običaja ratovanja, po članovima 3 i 5(a) Statuta.

929. Pretresno vijeće je već utvrdilo da je 59 civila muslimanske nacionalnosti lišeno života tako što je 14. juna 1992. godine zapaljena kuća Adema Omeragića. Dokazi pokazuju van razumne sumnje da su žrtve bile civili koji nisu neposredno učestvovali u neprijateljstvima.

930. Pretresno vijeće se uvjerilo da je Sredoje Lukić bio jedan od muškaraca koji su poslijepodne došli u kuću Jusufa Memića. Sredoje Lukić je bio naoružan i

bio je prisutan u blizini kuće Jusufa Memića. Pretresno vijeće se uvjerilo u to da se Sredoje Lukić tokom večeri vratio u kuću Jusufa Memića, kao i, većinom glasova i s protivnim glasom sudije Robinsona, u to da je on učestvovao u premještanju grupe iz Koritnika u kuću Adema Omeragića. Pretresno vijeće smatra da dokazi ne potvrđuju da je Sredoje Lukić učestvovao u paljenju kuće Adema Omeragića.

931. Pretresno vijeće ne zaključuje da su opisana djela i ponašanje Sredoja Lukića u Pionirskoj ulici bila sastavni dio počinjenja ubistva 59 osoba u kući Adema Omeragića. Dakle, njegova djela i ponašanje ne mogu se okvalifikovati kao "počinjenje" u smislu člana 7(1) Statuta.

932. Međutim, većinom glasova i s protivnim glasom sudije Robinsona Pretresno vijeće zaključuje da su djela i ponašanje Sredoja Lukića tokom tog incidenta u cjelini doprinijela počinjenju ubistva u kući Adema Omeragića. On je pružio praktičnu pomoć koja je imala bitan efekt na počinjenje krivičnog djela ubistva tako što je, dok je poslijepodne bio u blizini kuće Jusufa Memića, otvoreno nosio oružje, a posebno time što je učestvovao u premještanju grupe iz Koritnika u kuću Adema Omeragića.

933. Pored toga, većinom glasova i s protivnim glasom sudije Robinsona, Pretresno vijeće konstatuje da je jedini razuman zaključak koji se može izvesti na osnovu dokaza da je Sredoje Lukić znao da će osobe u čijem je dovođenju u kuću Adema Omeragića pomagao i koje su u nju bile zatvorene biti lišene života putem paljevine kada je u kući podmetnut požar. Većina članova Pretresnog vijeća, uz protivan glas sudije Robinsona, se uvjerila da je Sredoje Lukić i znao da njegova djela i ponašanje doprinose počinjenju ubistva.

934. Pretresno vijeće, većinom glasova i s protivnim glasom sudije Robinsona, zaključuje da je Sredoje Lukić, na osnovu člana 7(1) Statuta, kriv za pomaganje i podržavanje u ubistvu predviđenom članom 3 (tačka 10) i članom 5 Statuta (tačka 9), izvršenom nad 59 osoba u incidentu u Pionirskoj ulici.

(ii) Tačke 14 i 15 u vezi s incidentom na Bikavcu

935. U tačkama 14 i 15 Optužnice tužilaštvo tereti Sredoja Lukića za počinjenje i/ili pomaganje i podržavanje u krivičnom djelu ubistva kao zločina protiv čovječnosti i kršenja zakona i običaja ratovanja, na osnovu članova 3 i 5(a) Statuta.

936. Pretresno vijeće je, većinom glasova i s protivnim glasom sudije Davida, zaključilo da Sredoje Lukić nije bio prisutan tokom incidenta na Bikavcu 27. juna 1992. ili oko tog datuma. Većinom glasova i s protivnim glasom sudije Davida, Pretresno vijeće stoga oslobađa Sredoja Lukića optužbi na osnovu člana 7(1) Statuta, za počinjenje i/ili pomaganje i podržavanje u ubistvu predviđenom članom 3 (tačka 15) i članom 5 (tačka 14) Statuta, izvršenog nad najmanje 60 osoba u incidentu na Bikavcu.

G. Istrebljivanje predviđeno članom 5(b) Statuta (tačke 8 i 13)1. Mjerodavno pravo

937. Krivično djelo istrebljivanja je akt lišavanja života u velikim razmjerama.²⁸⁶² U posljednjoj presudi Žalbenog vijeća koja se bavila istrebljivanjem Žalbena vijeće je *actus reus* istrebljivanja definisalo kao svaku radnju ili propust, odnosno kombinaciju činjenja i nečinjenja koji neposredno ili posredno doprinose lišavanju života velikog broja osoba.²⁸⁶³

938. Krivično djelo istrebljivanja razlikuje se od ubistva po tome što se za istrebljivanje traži obilježje masovnog uništenja. Međutim, ne postavlja se uslov da mora biti ubijen određen broj žrtava.²⁸⁶⁴ Ocjena o tome da li je to obilježje ostvareno mora se donositi za svaki slučaj pojedinačno, uzimajući u obzir sve

²⁸⁶² Drugostepena presuda u predmetu *Seromba*, par. 189; Drugostepena presuda u predmetu *Stakić*, par. 259; Drugostepena presuda u predmetu *Ntakirutimana*, par. 516; Prvostepena presuda u predmetu *Bagosora*, par. 2191; Prvostepena presuda u predmetu *Martić*, par. 62.

²⁸⁶³ Drugostepena presuda u predmetu *Seromba*, par. 189, gdje se citira Prvostepena presuda u predmetu *Brđanin*, par. 389. V. takođe Prvostepena presuda u predmetu *Bagosora*, par. 2191.

²⁸⁶⁴ Drugostepena presuda u predmetu *Stakić*, par. 260; Drugostepena presuda u predmetu *Ntakirutimana*, par. 516; Drugostepena presuda u predmetu *Krstić*, par. 501; Prvostepena presuda u predmetu *Blagojević i Jokić*, par. 573; Drugostepena presuda u predmetu *Brđanin*, par. 471–472.

relevantne faktore.²⁸⁶⁵ Na primjer, izražen je stav da se *actus reus* istrebljivanja može dokazati "zbirom odvojenih i nepovezanih događaja, odnosno na agregatnoj osnovi".²⁸⁶⁶ Po mišljenju većine članova Vijeća, uz suprotno mišljenje sudije Van den Wyngaert, dodatni faktor jeste gustina stanovništva na konkretnom području. Drukčije rečeno, dok na gušće naseljenom području prag za potvrđivanje istrebljivanja može biti viši, na rjeđe naseljenom području neće biti neprimjereno da se istrebljivanje potvrdi na osnovu nižeg praga, to jest, na osnovu manjeg broja žrtava. Većina, uz suprotno mišljenje sudije Van den Wyngaert, napominje da je Pretresno vijeće u predmetu *Krajišnik* utvrdilo da je u incidentu u Pionirskoj ulici ubijeno oko 66 osoba i da je time ostvareno istrebljivanje.²⁸⁶⁷

939. *Mens rea* istrebljivanja sastoji se u tome da je optuženi radnju ili propust počinio s namjerom lišavanja života u velikim razmjerama, odnosno sa sviješću o tome da će vjerovatna posljedica te radnje ili propusta biti smrt velikog broja ljudi.²⁸⁶⁸

2. Utvrđena odgovornost

(a) Optužbe protiv Milana Lukića

(i) Tačka 8 u vezi s incidentom u Pionirskoj ulici

²⁸⁶⁵ Prvostepena presuda u predmetu *Martić*, par. 63.

²⁸⁶⁶ Prvostepena presuda u predmetu *Brđanin*, par. 391. Takav pristup Pretresnog vijeća potvrdilo je i Žalbeno vijeće, Drugostepena presuda u predmetu *Brđanin*, par. 471–472; Drugostepena presuda u predmetu *Ntakirutimana*, par. 521.

²⁸⁶⁷ Prvostepena presuda u predmetu *Krajišnik*, par. 699, 720.

²⁸⁶⁸ Drugostepena presuda u predmetu *Stakić*, par. 259, 260, gdje je Žalbeno vijeće iznijelo stav da "[e]lement *mens rea* u djelu istrebljenja čini namjera da se života liši veliki broj ljudi ili da se velik broj ljudi podvrgne takvim životnim uslovima čiji će ishod biti njihova smrt. Takva namjera jasan je odraz elementa *actus reus* ovog zločina"; Drugostepena presuda u predmetu *Ntakirutimana*, par. 522. V. takođe Prvostepena presuda u predmetu *Bagosora*, par. 2191, gdje je Pretresno vijeće iznijelo stav da se "[z]a *mens rea* istrebljenja traži namjera optuženog da liši života osobe u masovnim razmjerama ili da veliki broj osoba podvrgne životnim uslovima koji mogu rezultirati njihovim usmrćenjem u velikom broju ili na sistematski način"; Prvostepena presuda u predmetu *Brđanin*, par. 395, gdje Pretresno vijeće izjavljuje da se "[s]toga [...]od tužioca traži da van razumne sumnje dokaže da je optuženi imao namjeru ubijanja ljudi u masovnim razmjerama ili stvaranja takvih uslova za život koji će dovesti do smrti velikog broja ljudi", potvrđeno u Drugostepenoj presudi u predmetu *Brđanin*, par. 476.

940. U tački 8 Optužnice tužilaštvo tereti Milana Lukića za počinjenje i/ili pomaganje i podržavanje u krivičnom djelu istrebljivanja kao zločina protiv čovječnosti, po članovima 3 i 5(b) Statuta.

941. Pretresno vijeće je zaključilo, u vezi s incidentom u Pionirskoj ulici, da je Milan Lukić počinio ubistvo tako što je 59 osoba lišio života.²⁸⁶⁹

942. Pretresno vijeće je broj i vrstu žrtava te paljevine, odakle su one bile, kao i način na koji je paljevina bila pripremljena, posebno razmotrilo i u kontekstu drugih događaja koji su se odvijali 14. juna 1992. godine.

943. Žrtve incidenta u Pionirskoj ulici bile su uglavnom starije osobe i žene i djeca iz Koritnika, jednog od manjih i slabije naseljenih sela na obali Drine, u blizini Višegrada. Pretresno vijeće podsjeća na to da su se seljani Koritnika ujutro 14. juna 1992. okupili zato što su im Srbi iz susjednih sela rekli da će biti evakuisani u srpsko mjesto Kladanj. Iako se između Grebena i Višegrada, dok je grupa prolazila kroz Sase, seljanima Koritnika priključilo još nekoliko osoba, žrtve incidenta u Pionirskoj ulici uglavnom su bili starci, žene i djeca iz sela Koritnik.

944. Milan Lukić je grupu iz Koritnika utjerao u prostoriju na donjem spratu kuće Adema Omeragića, na čiji je pod bio nanijet neki katalizator plamena. Potom je zatvorio vrata. Poslije nekog vremena je otvorio vrata i ubacio u prostoriju nekakvu zapaljivu napravu, poslije čega je buknuła vatra. Milan Lukić je eventualni bijeg žrtava nastojao spriječiti tako što je pucao u prozore te prostorije.

945. Na osnovu gore navedenog, Pretresno vijeće zaključuje da se lišavanje života 59 osoba može smatrati lišavanjem života u velikim razmjerama i, uz protivni glas sudije Van den Wyngaert, dovoljnim za ocjenu da je ostvareno obilježje masovnog uništenja koje se traži za istrebljivanje. U vezi s tim Pretresno vijeće je posebno uzelo u obzir karakteristike mjesta odakle su bile žrtve.

²⁸⁶⁹ V. gore par. 919.

946. Dokazi pokazuju da je tokom 14. juna 1992. Milan Lukić djelovao sa ciljem da grupu iz Koritnika zadrži na okupu i da je, s obzirom na njegovu dominantnu ulogu u događajima, morao biti svjestan toga da će grupa biti umirena obećanjima da će sutradan moći konvojem otići na bezbjednu teritoriju. Po mišljenju Pretresnog vijeća, jedini razuman zaključak koji se na osnovu dokaza može izvesti o djelovanju Milana Lukića od trenutka njegovog dolaska u kuću Jusufa Memića pa do izbijanja vatre u kući Adema Omeragića jeste da je Milan Lukić imao namjeru lišavanja života u velikim razmjerama. Donoseći taj zaključak, Pretresno vijeće je posebno uzelo u obzir okolnost da su žrtve bile stavljene u prostoriju iz koje se nije moglo izaći, koju je Milan Lukić lično zapalio. Pretresno vijeće podsjeća i na izjavu svjedokinje CW1 da joj je Milan Lukić rekao da su dobili nalog "da od Kurspahića ni uho ne ostane".²⁸⁷⁰

947. Pretresno vijeće, većinom glasova i s protivnim glasom sudije Van den Wyngaert, zaključuje da je Milan Lukić, na osnovu člana 7(1) Statuta, kriv za počinjenje istrebljivanja predviđenog članom 5(b) Statuta (tačka 8), izvršenog nad 59 osoba u incidentu u Pionirskoj ulici.

(ii) Tačka 13 u vezi s incidentom na Bikavcu

948. U tački 13 Optužnice tužilaštvo tereti Milana Lukića za počinjenje i/ili pomaganje i podržavanje u krivičnom djelu istrebljivanja kao zločina protiv čovječnosti, po članovima 3 i 5(b) Statuta.

949. Pretresno vijeće je zaključilo, u vezi s incidentom na Bikavcu, da je Milan Lukić počinio ubistvo. Što se tiče optužbe za istrebljivanje, Pretresno vijeće je posebno uzelo u obzir način na koji je kuća Mehe Aljića bila pripremljena i okolnost da su žrtve muslimanske nacionalnosti bile utjerane u nju. Pretresno vijeće je takođe uzelo u obzir broj i vrstu žrtava te paljevine. Dokazi pokazuju da su, nakon što su ljudi ušli u kuću, svi izlazi iz kuće blokirani teškim komadima namještaja, čime je onemogućen bijeg svima koji su bili u kući. Milan Lukić je osobe muslimanske nacionalnosti prisilio da uđu u kuću Mehe Aljića. Blokirao je

²⁸⁷⁰ V. gore par. 388.

i posljednji izlaz iz kuće, u kuću pucao, ubacio u nju ručne bombe i zapalio je. Pretresno vijeće podsjeća na to da je života lišeno najmanje 60 osoba. Pretresno vijeće zaključuje da lišavanje života najmanje 60 osoba predstavlja ubijanje u velikim razmjerama i, uz suprotno mišljenje sudije Van den Wyngaert, da je ovim djelom ostvareno obilježje masovnog uništenja koje se traži za istrebljivanje.

950. Sve žrtve bile su krajnje ranjive osobe – žene, djeca i starci – koji su napustili svoje domove i sklonili se na Bikavcu u nadi da će nekim konvojem otići iz Višegrada. Pretresno vijeće se uvjerilo da su djela Milana Lukića neposredno doprinijela usmrćivanju velikog broja ljudi. Pored toga, na osnovu dokaza o djelovanju Milana Lukića u blizini kuće Mehe Aljića, Pretresno vijeće zaključuje da je on posjedovao potrebnu namjeru da nad osobama koje je zatvorio u tu kuću izvrši djelo lišavanja života u velikim razmjerama. Pretresno vijeće skreće pažnju na dokaze o tome da su svjedoci čuli kako Milan Lukić kaže: "Što više dajte naroda ...", poslije čega je garažnim vratima blokirao posljednji mogući izlaz i kuću zapalio.

951. Pretresno vijeće, većinom glasova i s protivnim glasom sudije Van den Wyngaert, zaključuje da je Milan Lukić, na osnovu člana 7(1) Statuta, kriv za počinjenje istrebljivanja predviđenog članom 5 Statuta (tačka 13), izvršenog nad najmanje 60 osoba u incidentu na Bikavcu.

(b) Optužbe protiv Sredoja Lukića

(i) Tačka 8 u vezi s incidentom u Pionirskoj ulici

952. U tački 8 Optužnice tužilaštvo tereti Sredoja Lukića za počinjenje i/ili pomaganje i podržavanje u krivičnom djelu istrebljivanja kao zločina protiv čovječnosti, po članovima 3 i 5(b) Statuta.

953. Pretresno vijeće podsjeća na to da su, u pogledu učestvovanja Sredoja Lukića u incidentu u Pionirskoj ulici, činjenični zaključci usvojeni većinom glasova i s protivnim glasom sudije Robinsona. Budući da se suprotno mišljenje sudije Van den Wyngaert u vezi sa tačkom 8 odnosi na pravnu kvalifikaciju

krivičnog djela kao istrebljivanje, nije postignuta većina glasova za izricanje osuđujuće presude Sredoju Lukiću za istrebljivanje. U skladu s tim, Pretresno vijeće oslobađa Sredoja Lukića optužbe za pomaganje i podržavanje u počinjenju krivičnog djela istrebljivanja.

(ii) Tačka 13 u vezi s incidentom na Bikavcu

954. U tački 13 Optužnice tužilaštvo tereti Sredoja Lukića za počinjenje i/ili pomaganje i podržavanje u krivičnom djelu istrebljivanja kao zločina protiv čovječnosti, po članovima 3 i 5(b) Statuta.

955. Pretresno vijeće, većinom glasova i s protivnim glasom sudije Davida, zaključuje da Sredoje Lukić nije prisustvovao paljenju kuće na Bikavcu 27. juna 1992. godine ili oko tog datuma. Stoga, većinom glasova i s protivnim glasom sudije Davida, Pretresno vijeće oslobađa Sredoja Lukića optužbe na osnovu člana 7(1) Statuta, za počinjenje i/ili pomaganje i podržavanje u istrebljivanju predviđenom članom 5 Statuta (tačka 13), izvršenom nad najmanje 60 osoba u incidentu na Bikavcu.

H. Okrutno postupanje i nehumana djela predviđena članom 3 i članom 5 Statuta (tačke 4, 5, 11, 12, 16, 17, 20 i 21)

1. Mjerodavno pravo u vezi s okrutnim postupanjem

956. Okrutno postupanje je sankcionisano zajedničkim članom 3, čiji relevantan dio predviđa sljedeće:

U slučaju oružanog sukoba koji nema karakter međunarodnog sukoba i koji izbije na teritoriji jedne od Visokih strana ugovornica, svaka od strana u sukobu biće dužna da primjenjuje bar sljedeće odredbe:

1) Prema licima koja ne učestvuju neposredno u neprijateljstvima, podrazumijevajući tu i pripadnike oružanih snaga koji su položili oružje i lica onesposobljena za borbu uslijed bolesti, rane, lišenja slobode ili iz kojeg bilo drugog uzroka, postupaće se, u svakoj prilici, čovječno, bez ikakve nepovoljne diskriminacije zasnovane na rasi, boji kože, vjeri ili

ubjeđenju, polu, rođenju ili imovnom stanju, ili kome bilo drugom sličnom mjerilu. U tom cilju zabranjeni su i zabranjuju se, u svako doba i na svakom mjestu, prema gore navedenim licima sljedeći postupci:

- a) povrede koje se nanose životu i tjelesnom integritetu, naročito sve vrste ubistva, sakaćenja, svireposti i mučenja.

Bez obzira na formulaciju koja jasno kaže da su standardi postupaka navedeni u zajedničkom članu 3 ograničeni na slučajeve "oružanog sukoba koji nema karakter međunarodnog sukoba", danas je široko prihvaćeno da su oni stekli status međunarodnog običajnog prava²⁸⁷¹ i da se kao takvi primjenjuju i u unutrašnjim i u međunarodnim oružanim sukobima.²⁸⁷² Okrutno postupanje nije u Statutu izričito navedeno kao krivično djelo, ali je u sudskoj praksi Međunarodnog suda prihvaćeno da se za to djelo može goniti na osnovu člana 3 Statuta.²⁸⁷³

957. Za *actus reus* okrutnog postupanja potrebno je dokazati radnju ili propust kojim je prouzrokovana teška duševna ili tjelesna patnja ili ozljeda, odnosno, koji predstavljaju težak napad na ljudsko dostojanstvo.²⁸⁷⁴ Radnja ili propust moraju biti slične težine kao druga djela navedena u članu 3 Statuta.²⁸⁷⁵ Patnja nanijeta žrtvi predmetnom radnjom ili propustom ne mora biti dugotrajna, dovoljno je da bude stvarna i teška.²⁸⁷⁶ Težina predmetne radnje ili propusta ocjenjuje se za svaki slučaj pojedinačno, uzimajući u obzir činjenične okolnosti konkretnog slučaja. Te okolnosti mogu uključivati karakter predmetne radnje ili propusta, kontekst u kojem su se oni dogodili, njihovo trajanje i/ili ponavljanje, fizički, psihički i

²⁸⁷¹ Odluka o nadležnosti u predmetu *Tadić*, par. 102. V. takođe Drugostepena presuda u predmetu *Kunarac i drugi*, par. 68; Prvostepena presuda u predmetu *Blaškić*, par. 166.

²⁸⁷² Drugostepena presuda u predmetu *Delalić i drugi*, par. 420. V. takođe *id.*, par. 140–150; Odluka o nadležnosti u predmetu *Tadić*, par. 102.

²⁸⁷³ Drugostepena presuda u predmetu *Kunarac i drugi*, par. 68; Drugostepena presuda u predmetu *Delalić i drugi*, par. 123–136; Prvostepena presuda u predmetu *Jelisić*, par. 33; Prvostepena presuda u predmetu *Furundžija*, par. 132–133; Odluka o nadležnosti u predmetu *Tadić*, par. 91.

²⁸⁷⁴ Drugostepena presuda u predmetu *Delalić i drugi*, par. 424; Prvostepena presuda u predmetu *Haradinaj i drugi*, par. 126; Prvostepena presuda u predmetu *Simić i drugi*, par. 74; Prvostepena presuda u predmetu *Krnojelac*, par. 130.

²⁸⁷⁵ Prvostepena presuda u predmetu *Simić i drugi*, par. 74; Prvostepena presuda u predmetu *Krnojelac*, par. 130.

²⁸⁷⁶ Prvostepena presuda u predmetu *Krnojelac*, par. 131.

moralni učinak na žrtvu, kao i lične karakteristike žrtve poput starosti, pola i zdravstvenog stanja.²⁸⁷⁷

958. Uslov postojanja *mens rea* okrutnog postupanja zadovoljen je ako se dokaže da su radnja ili propust bili počinjeni:

- (1) s namjerom da se nanese teška tjelesna ili duševna patnja ili da se poćini teški napad na ljudsko dostojanstvo žrtve;²⁸⁷⁸ ili
- (2) sa znanjem ili sviješću o mogućnosti da će radnja ili propust vjerovatno imati za posljedicu nanošenje teške tjelesne ili duševne patnje ili predstavljati težak napad na ljudsko dostojanstvo, pri čemu je poćinilac prihvatio taj rizik ili je bio ravnodušan prema mogućnosti da takva posljedica njegove radnje ili propusta nastupi.²⁸⁷⁹

2. Mjerodavno pravo u vezi s nehumanim djelima

959. Stav (i) člana 5 formulisan je kao rezidualna kategorija, koja se navodi poslije krivičnih djela navedenih u stavovima od (a) do (h), sa ciljem da se izbjegne iscrpno nabranje zloćina protiv čovječnosti zato što se smatralo da bi "[i]scrpna kategorizacija [...] naprosto stvorila mogućnost za izbjegavanje slova zabrane".²⁸⁸⁰ Međutim, u isto vrijeme, iako ova odredba potencijalno pokriva širok raspon radnji, ovaj Međunarodni sud prima na znanje da se, prije nego što se ocijeni da neko djelo koje nije konkretno regulisano u članu 5 doseže nivo "drugih nehumanih djela",²⁸⁸¹ mora postupati s "velikim oprezom" kako bi se osiguralo da ne bude prekršeno načelo *nullum crimen sine lege*.²⁸⁸²

960. Za utvrđivanje krivične odgovornosti za nehumana djela potrebno je donijeti ocjenu o tome da li su predmetne radnje "dovoljne težine da predstavljaju

²⁸⁷⁷ Prvostepena presuda u predmetu *Orić*, par. 352; Prvostepena presuda u predmetu *Simić i drugi*, par. 75; Prvostepena presuda u predmetu *Krnjelac*, par. 131.

²⁸⁷⁸ Prvostepena presuda u predmetu *Orić*, par. 353; Prvostepena presuda u predmetu *Strugar*, par. 261; Prvostepena presuda u predmetu *Krnjelac*, par. 132.

²⁸⁷⁹ Prvostepena presuda u predmetu *Haradinaj i drugi*, par. 126; Prvostepena presuda u predmetu *Orić*, par. 353; Prvostepena presuda u predmetu *Strugar*, par. 261; Prvostepena presuda u predmetu *Krnjelac*, par. 132; Prvostepena presuda u predmetu *Simić i drugi*, par. 76.

²⁸⁸⁰ Prvostepena presuda u predmetu *Kupreškić i drugi*, par. 563.

²⁸⁸¹ Prvostepena presuda u predmetu *Martić*, par. 82.

²⁸⁸² Prvostepena presuda u predmetu *Blagojević i Jokić*, par. 624–625.

druga nehumana djela".²⁸⁸³ Radnja ili propust moraju imati težinu sličnu težini djela navedenih u stavovima (a)–(h) člana 5, predmetnom radnjom ili propustom morala je biti prouzrokovana teška duševna ili tjelesna patnja ili ozljeda, odnosno, tom radnjom ili propustom morao je biti ostvaren težak napad na ljudsko dostojanstvo, a morali su ih izvršiti optuženi ili osoba za čije radnje i propuste optuženi snosi krivičnu odgovornost.²⁸⁸⁴

961. *Actus reus* "drugih nehumanih djela" može biti ostvaren širokim rasponom radnji ili propusta koji ispunjavaju gorenavedene uslove.²⁸⁸⁵ Prilikom utvrđivanja da li dotična radnja ili propust imaju sličnu "težinu" kao druga djela navedena u članu 5, potrebno je uzeti u obzir "sv[e] činjeničn[e] okolnosti, uključujući prirodu radnje ili propusta, kontekst u kome su izvršeni, lične prilike žrtve, kao i fizičke i psihičke posledice po žrtvu".²⁸⁸⁶ Iako nije nužno da je žrtva pretrpjela dugoročne posljedice radnje, činjenica je da dugoročne posljedice mogu biti relevantne za ocjenu težine radnje.²⁸⁸⁷

²⁸⁸³ Drugostepena presuda u predmetu *Stakić*, par. 317.

²⁸⁸⁴ Drugostepena presuda u predmetu *Kordić i Čerkez*, par. 117; Drugostepena presuda u predmetu *Vasiljević*, par. 165; Prvostepena presuda u predmetu *Dragomir Milošević*, par. 934; Prvostepena presuda u predmetu *Martić*, par. 83; Prvostepena presuda u predmetu *Blagojević i Jokić*, par. 626; Prvostepena presuda u predmetu *Galić*, par. 152; Prvostepena presuda u predmetu *Vasiljević*, par. 234.

²⁸⁸⁵ Primjeri radnji koje su okarakterisane kao druga nehumana djela uključuju namjerno snajpersko djelovanje koje je prouzrokovalo teške ozljede i namjerno granatiranje područja na kojem može doći do teškog ozljeđivanja civila, Drugostepena presuda u predmetu *Galić*, par. 158; ozljede ratnih zarobljenika zadobijene na radu, Drugostepena presuda u predmetu *Naletilić i Martinović*, par. 435; sakaćenje i druge vrste teške tjelesne povrede, premlaćivanje i druge akte nasilja, Drugostepena presuda u predmetu *Kvočka i drugi*, par. 435; prisilno premještanje, Drugostepena presuda u predmetu *Kordić i Čerkez*, par. 151; prisiljavanje osoba da trče niz strminu i otvaranje vatre na njih, Drugostepena presuda u predmetu *Kordić i Čerkez*, par. 572–573; stvaranje okrutnih i bijednih životnih uslova za zatočenike uključujući sistematsko premlaćivanje, Drugostepena presuda u predmetu *Krnojelac*, par. 163; ubijanje porodice pred očima žrtve i nanošenje teških opekotina žrtvi putem tako što joj je spaljena kuća dok je ona u njoj, Drugostepena presuda u predmetu *Kupreškić i drugi*, par. 27; zatvaranje u logore u nehumanim uslovima, Prvostepena presuda u predmetu *Kvočka i drugi*, par. 189; korištenje zatočenika za određene vrste prisilnog rada, kao i za živi štit, Prvostepena presuda u predmetu *Naletilić i Martinović*, par. 245.

²⁸⁸⁶ Prvostepena presuda u predmetu *Martić*, par. 84; Prvostepena presuda u predmetu *Blagojević i Jokić*, par. 627; Prvostepena presuda u predmetu *Galić*, par. 153.

²⁸⁸⁷ Prvostepena presuda u predmetu *Krnojelac*, par. 144; Prvostepena presuda u predmetu *Kunarac i drugi*, par. 501; Prvostepena presuda u predmetu *Simić i drugi*, par. 75; Prvostepena presuda u predmetu *Vasiljević*, par. 235.

962. Za utvrđivanje *mens rea* potrebno je dokazati da je "počinilac, u trenutku činjenja radnje ili propusta, imao namjeru da nanese teške tjelesne ili duševne patnje ili da počini težak napad na ljudsko dostojanstvo žrtve", odnosno, da je optuženi znao da će njegove radnje ili propusti vjerovatno prouzrokovati tešku tjelesnu ili duševnu patnju ili teški napad na ljudsko dostojanstvo žrtve.²⁸⁸⁸

3. Zaključci o odgovornosti

(a) Optužbe protiv Milana Lukića

(i) Tačke 4 i 5 u vezi s incidentom na obali Drine

963. U tački 4 Optužnice tužilaštvo tereti Milana Lukića za počinjenje i/ili pomaganje i podržavanje u nehumanim djelima kao zločinu protiv čovječnosti, po članovima 5(i) i 7(1) Statuta, u vezi s osobama koje su preživjele incident na obali Drine. U tački 5 Optužnice tužilaštvo tereti Milana Lukića za počinjenje i/ili pomaganje i podržavanje u krivičnom djelu okrutnog postupanja kao kršenju zakona i običaja ratovanja, po članovima 3 i 7(1) Statuta, u vezi s preživjelim žrtvama incidenta na obali Drine.

964. Prije svega, Pretresno vijeće ocjenjuje da dvije preživjele žrtve incidenta na obali Drine, svjedoci VG014 i VG032, nisu u trenutku incidenta neposredno učestvovala u neprijateljstvima. Dokazi pokazuju da su se obojica uplašila za svoje živote kada je Milan Lukić njima i drugim muškarcima lišenim slobode naredio da odu na obalu Drine i postroje se uz vodu. Milan Lukić im je više puta zaprijetio da će biti ubijeni ako pokušaju pobjeći. Oba svjedoka izjavila su da su izgubili svaku nadu. Po mišljenju Pretresnog vijeća, razuman zaključak koji se može izvesti na osnovu krajnje zastrašujuće i stresne situacije u koju su dovedeni jeste da su oni pretrpjeli duševnu patnju dovoljne težine da bi se uslovi i iz člana 3 i iz člana 5(i) Statuta smatrali ispunjenim.

²⁸⁸⁸ Prvostepena presuda u predmetu *Dragomir Milošević*, par. 935; Prvostepena presuda u predmetu *Martić*, par. 85; Prvostepena presuda u predmetu *Blagojević i Jokić*, par. 628; Prvostepena presuda u predmetu *Galić*, par. 154.

965. Postupci Milana Lukića na obali Drine 7. juna 1992. – naređivanje ljudima lišenim slobode da preko polja odu na rijeku, njegovo uputstvo dvojici vojnika o načinu kako ih treba ubiti, što su uhapšenici mogli čuti, naređenje koje im je poslije toga izdato da se postroje leđima okrenuti prema njemu i vojnicima i njihovo strijeljanje na kraju – radnje su kojima je svjedocima VG014 i VG032 neposredno zadata duševna patnja. Kako je već utvrđeno,²⁸⁸⁹ ubistvo te sedmorice bilo je jasna namjera Milana Lukića. Pretresno vijeće stoga smatra da je Milan Lukić morao znati da će njegovi postupci vjerovatno prouzrokovati tešku duševnu patnju svakome ko eventualno preživi i da je pristao na takve posljedice svojih postupaka.

966. Pretresno vijeće zaključuje da je Milan Lukić, na osnovu člana 7(1) Statuta, kriv za počinjenje okrutnog postupanja predviđenog članom 3 Statuta (tačka 5) i nehumanih djela predviđenih članom 5(i) Statuta (tačka 4), izvršenih nad svjedocima VG014 i VG032.

(ii) Tačke 11 i 12 u vezi s incidentom u Pionirskoj ulici

967. U tački 11 Optužnice tužilaštvo, na osnovu članova 5(i) i 7(1) Statuta, tereti Milana Lukića za počinjenje i/ili pomaganje i podržavanje u nehumanim djelima kao zločinu protiv čovječnosti, u vezi s osobama koje su preživjele incident u Pionirskoj ulici. U tački 12 Optužnice tužilaštvo tereti Milana Lukića za počinjenje i/ili pomaganje i podržavanje u krivičnom djelu okrutnog postupanja kao kršenju zakona i običaja ratovanja, po članovima 3 i 7(1) Statuta, u vezi s preživjelim žrtvama incidenta u Pionirskoj ulici.

968. Svjedoci VG013, VG018, VG038, VG078, VG084, VG101 i Hasib Kurspahić su preživjele žrtve incidenta u Pionirskoj ulici. Pretresno vijeće podsjeća na to da su svjedokinje VG078 i VG101 pobjegle tokom premještanja grupe iz kuće Jusufa Memića u kuću Adema Omeragića. Pretresno vijeće se uvjerilo da su preživjele žrtve bili civili koji nisu neposredno učestvovali u neprijateljstvima.

²⁸⁸⁹ V. gore par. 908.

969. Pretresno vijeće se uvjerilo da radnje Milana Lukića u kući Jusufa Memića, tj. pljačkanje vrijednih predmeta svjedoka VG013, VG018, VG038, VG078, VG084, VG101 i Hasiba Kurspahića uz prijetnju oružjem, kao i zatvaranje svjedoka VG013, VG018, VG038, VG084 i Hasiba Kurspahića u kuću Adema Omeragića koju je potom zapalio, imaju sličnu težinu kao druga djela navedena u članovima 3 i 5 Statuta. Pretresno vijeće se takođe uvjerilo da radnje Milana Lukića kao što su pucanje u prozore kuće Adema Omeragića dok su svjedoci VG013 i VG038 kroz njih bježali i ranjavanje pritom svjedokinje VG013 imaju sličnu težinu kao druga djela navedena u tim članovima.

970. Jedini razuman zaključak koji se može izvesti je da je Milan Lukić imao namjeru da izvrši težak napad na ljudsko dostojanstvo žrtava i da im je hotimično nanio tešku tjelesnu i duševnu patnju.

971. Pretresno vijeće je zaključilo da je Milan Lukić, na osnovu člana 7(1) Statuta, kriv za počinjenje okrutnog postupanja predviđenog članom 3 Statuta (tačka 12) i počinjenje nehumanih djela predviđenih članom 5(i) Statuta (tačka 11), izvršenih nad VG013, VG018, VG038, VG078, VG084, VG101 i Hasibom Kurspahićem.

(iii) Tačke 16 i 17 u vezi s incidentom na Bikavcu

972. U tački 16 Optužnice tužilaštvo tereti Milana Lukića za počinjenje i/ili pomaganje i podržavanje u nehumanim djelima kao zločinu protiv čovječnosti, po članovima 5(i) i 7(1) Statuta, u vezi s jedinom preživjelim žrtvom incidenta na Bikavcu. U tački 17 Optužnice tužilaštvo tereti Milana Lukića za počinjenje i/ili pomaganje i podržavanje u krivičnom djelu okrutnog postupanja kao kršenju zakona i običaja ratovanja, po članovima 3 i 7(1) Statuta, u vezi s jedinom preživjelim žrtvom incidenta na Bikavcu.

973. Pretresno vijeće zaključuje da je Milan Lukić ubio najmanje 60 osoba koje su bile zatvorene u kuću Mehe Aljića tako što je kuću zapalio. Jedina preživjela žrtva paljevine te kuće je Zehra Turjačanin. Pretresno vijeće se uvjerilo da je

Zehra Turjačanin bila nenaoružan civil i da u vrijeme incidenta nije neposredno učestvovala u neprijateljstvima.

974. Pretresno vijeće podsjeća na to da je Zehra Turjačanin u paljevini zadobila opekotine trećeg stepena i da je podvrgnuta transplantaciji kože kako bi se bar djelimično nadoknadila oštećenja kože. Ostala je bez dijela ušnih školjki, a šake su joj paralisane. Pretresno vijeće napominje da je, do paljevine kuće na Bikavcu, Zehra Turjačanin radila kao švelja.²⁸⁹⁰ Sada, uslijed stanja njenih ruku kojima se više ne može vratiti normalna funkcija, ona nije sposobna da obavlja mnoge od svakodnevnih poslova.²⁸⁹¹ Zehra Turjačanin je bila prisiljena da doživi da joj naočigled, u kući Mehe Aljića, živi budu spaljeni rodbina i drugi ljudi.²⁸⁹² Nakon toga što je preživjela na Bikavcu, prekinula je sve veze s domovinom, Bosnom i Hercegovinom, tako da se glavčina njenog svjedočenja u sudnici odvijao na francuskom, jeziku njene nove domovine.²⁸⁹³

975. Pretresno vijeće se uvjerilo da radnje Milana Lukića, tj zatvaranje Zehre Turjačanin u kuću Mehe Aljića, pucanje na kuću, ubacivanje u nju ručnih bombi i podmetanje požara, imaju sličnu težinu kao druga krivična djela navedena u članovima 3 i 5 Statuta. Jedini razuman zaključak koji se može izvesti na osnovu dokaza jeste da je Milan Lukić postupao hotimično i s namjerom da Zehri Turjačanin zada tešku tjelesnu i duševnu patnju.

976. Pretresno vijeće zaključuje da je Milan Lukić kriv, na osnovu člana 7(1) Statuta, za počinjenje okrutnog postupanja predviđenog članom 3 Statuta (tačka 17) i počinjenje nehumanih djela predviđenih članom 5(i) Statuta (tačka 16) nad Zehrom Turjačanin.

(iv) Tačke 20 i 21 u vezi sa zatočeničkim logorom u Uzamnici

²⁸⁹⁰ Zehra Turjačanin, 25. septembar 2008., T. 2297.

²⁸⁹¹ Zehra Turjačanin, 25. septembar 2008., T. 2442, 2443.

²⁸⁹² Zehra Turjačanin, 25. septembar 2008., T. 2442, 2443.

²⁸⁹³ Zehra Turjačanin, 25. septembar 2008., T. 2344.

977. U tačkama 20 i 21 Optužnice tužilaštvo tereti Milana Lukića za počinjenje i/ili pomaganje i podržavanje u počinjenju okrutnog postupanja predviđenog članom 3 Statuta i nehumanih djela predviđenih članom 5(i) Statuta, nad muslimanskim zatočenicima u zatočeničkom logoru u Uzamnici. Konkretno, Milan Lukić se tereti za višestruko premlaćivanje Adema Berberovića, Islama Kusture, Nurka Derviševića i svjedoka VG025.²⁸⁹⁴

978. Milan Lukić je zatočenike, među kojima su bili Adem Berberović, Islam Kustura, Nurko Dervišević i VG025, tukao u mnogo prilika, ne samo šakama nego i policijskom palicom, motkom i kundakom, i šutao ih čizmama.²⁸⁹⁵ Pretresno vijeće se uvjerilo da su zatočenici bili ili civili koji nisu neposredno učestvovali u neprijateljstvima ili borci van bojnog stroja. Ta premlaćivanja prouzrokovala su teške duševne ili tjelesne patnje odnosno ozljede. Neki zatočenici bili su starije osobe za koje su premlaćivanja i nanijete ozljede imali posebno teške posljedice.²⁸⁹⁶ Pretresno vijeće takođe smatra da su zatočenici, zbog činjenice da su bili zatvoreni u logoru, bili posebno ranjivi jer se nisu mogli spasiti bijegom niti se braniti.

979. Pretresno vijeće zaključuje da ta krajnje brutalna premlaćivanja imaju sličnu težinu kao druga djela navedena u članovima 3 i 5 Statuta.

980. Dokazi pokazuju da je Milan Lukić djelovao s namjerom nanošenja teške fizičke ili duševne patnje kada je tukao zatočenike, ne samo šakama, nego i policijskom palicom, motkom i kundakom, i kada ih je šutao čizmama. Tu namjeru Milana Lukića jasno pokazuje i činjenica da se zalijetao u zatočenike dok ne bi pali na tlo, poslije čega bi ih počeo tući.²⁸⁹⁷

981. Pretresno vijeće zaključuje da je Milan Lukić, na osnovu člana 7(1) Statuta, kriv za počinjenje okrutnog postupanja predviđenog članom 3 Statuta (tačka 21) i nehumanih djela predviđenih članom 5(i) Statuta (tačka 20), izvršenih

²⁸⁹⁴ Optužnica, par. 15.

²⁸⁹⁵ V. gore odjeljak II.K.1(a).

²⁸⁹⁶ V. gore par. 760.

²⁸⁹⁷ V. npr. gore par. 773–778, 782–783, 787, 789, 793.

nad muslimanskim zatočenicima u logoru u Uzamnici, među kojima su bili Adem Berberović, Islam Kustura, Nurko Dervišević i svjedok VG025.

(b) Optužbe protiv Sredoja Lukića

(i) Tačke 11 i 12 u vezi s incidentom u Pionirskoj ulici

982. U tački 11 Optužnice tužilaštvo tereti Sredoja Lukića za počinjenje i/ili pomaganje i podržavanje u nehumanim djelima kao zločinu protiv čovječnosti, po članovima 5(i) i 7(1) Statuta, u vezi s osobama koje su preživjele incident u Pionirskoj ulici. U tački 12 Optužnice tužilaštvo tereti Sredoja Lukića za počinjenje i/ili pomaganje i podržavanje u krivičnom djelu okrutnog postupanja kao kršenju zakona i običaja ratovanja, po članovima 3 i 7(1) Statuta, u vezi s preživjelim žrtvama incidenta u Pionirskoj ulici.

983. Svjedoci VG013, VG018, VG038, VG078, VG084, VG101 i Hasib Kurspahić su preživjele žrtve incidenta u Pionirskoj ulici. Pretresno vijeće podsjeća na to da su svjedokinje VG078 i VG101 pobjegle tokom premještanja grupe iz kuće Jusufa Memića u kuću Adema Omeragića. Pretresno vijeće se uvjerilo da su preživjele žrtve bile civili koji nisu neposredno učestvovali u neprijateljstvima. Pretresno vijeće je zaključilo da postupanje sa preživjelim žrtvama incidenta u Pionirskoj ulici predstavlja okrutno postupanje i nehumana djela.²⁸⁹⁸

984. Pretresno vijeće zaključuje da su djela i ponašanje Sredoja Lukića tokom tog incidenta doprinijela počinjenju krivičnih djela okrutnog postupanja i nehumanih djela nad preživjelim žrtvama incidenta u Pionirskoj ulici. On je pružio praktičnu pomoć u počinjenju ovih krivičnih djela tako što je tog poslijepodneva bio u blizini kuće Jusufa Memića i otvoreno nosio oružje, a posebno tako što je tokom večeri učestvovao u premještanju grupe iz Koritnika u kuću Adema Omeragića. Sudija Robinson ima suprotno mišljenje u pogledu učešća Sredoja Lukića u tom premještanju.

²⁸⁹⁸ V. gore par. 967–971.

985. Pretresno vijeće je većinom glasova i s protivnim glasom sudije Robinsona, takođe konstatuje da je jedini razuman zaključak koji se može izvesti na osnovu dokaza da je Sredoje Lukić znao da su preživjele žrtve pretrpjele tešku duševnu i tjelesnu patnju i da su njegova djela i ponašanje pospješili počinjenje tih krivičnih djela.

986. Pretresno vijeće zaključuje da je Sredoje Lukić, na osnovu člana 7(1) Statuta, kriv za pomaganje i podržavanje u okrutnom postupanju predviđenom članom 3 Statuta (tačka 12) i nehumanim djelima predviđenim članom 5(i) Statuta (tačka 11), izvršenim nad svjedocima VG013, VG018, VG038, VG078, VG084, VG101 i Hasibom Kurspahićem.

(ii) Tačke 16 i 17 u vezi s incidentom na Bikavcu

987. U tački 16 Optužnice tužilaštvo tereti Sredoja Lukića za počinjenje i/ili pomaganje i podržavanje u nehumanim djelima kao zločina protiv čovječnosti, po članovima 5(i) i 7(1) Statuta, u vezi s jedinom preživjelom žrtvom incidenta na Bikavcu. U tački 17 Optužnice tužilaštvo tereti Sredoja Lukića za počinjenje i/ili pomaganje i podržavanje u krivičnom djelu okrutnog postupanja kao kršenju zakona i običaja ratovanja, po članovima 3 i 7(1) Statuta, u vezi s jedinom preživjelom žrtvom incidenta na Bikavcu.

988. Pretresno vijeće je, većinom glasova i s protivnim glasom sudije Davida, zaključilo da Sredoje Lukić nije bio prisutan tokom incidenta na Bikavcu 27. juna 1992. godine ili oko tog datuma. Stoga Pretresno vijeće, većinom glasova i s protivnim glasom sudije Davida, oslobađa Sredoja Lukića odgovornosti na osnovu člana 7(1) Statuta za počinjenje i/ili pomaganje i podržavanje u okrutnom postupanju predviđenom članom 3 Statuta (tačka 17) i nehumanim djelima predviđenim članom 5 Statuta (tačka 16) izvršenim nad Zehrom Turjačanin.

(iii) Tačke 20 i 21 u vezi sa zatočeničkim logorom u Uzamnici

989. U tačkama 20 i 21 Optužnice tužilaštvo tereti Sredoja Lukića za počinjenje i/ili pomaganje i podržavanje u počinjenju okrutnog postupanja

predviđenog članom 3 Statuta i nehumanih djela predviđenih članom 5(i) Statuta, izvršenih nad zatočenicima muslimanske nacionalnosti u zatočeničkom logoru u Uzamnici. Konkretno, Sredoje Lukić se tereti da je više puta premlatio Islama Kusturu i Nurka Derviševića.²⁸⁹⁹

990. Kako je već navedeno, Pretresno vijeće se uvjerilo da je Sredoje Lukić u više prilika teško premlaćivao zatočenike u logoru u Uzamnici, među kojima su bili i Islam Kustura i Nurko Dervišević.²⁹⁰⁰ Ta premlaćivanja imaju sličnu težinu kao druga djela navedena u članovima 3 i 5 Statuta. Dokazi pokazuju da je Sredoje Lukić djelovao s namjerom nanošenja teške ozljede ili patnje.²⁹⁰¹

991. Pretresno vijeće zaključuje da je Sredoje Lukić, na osnovu člana 7(1) Statuta, kriv za počinjenje okrutnog postupanja predviđenog članom 3 Statuta (tačka 21) i nehumanih djela predviđenih članom 5(i) Statuta (tačka 20), izvršenih nad muslimanskim zatočenicima u logoru u Uzamnici, među kojima su bili i Islam Kustura i Nurko Dervišević.

I. Progon predviđen članom 5(h) Statuta (tačka 1)

1. Mjerodavno pravo

992. Progon na političkoj, rasnoj i vjerskoj osnovi inkriminisan je članom 5(h) Statuta. *Actus reus* ovog krivičnog djela sastoji se u radnji ili propustu kojim se stvarno diskriminiše i kojim se uskraćuje ili krši neko od fundamentalnih prava definisanih međunarodnim običajnim pravom ili međunarodnim konvencionim pravom. Što se tiče *mens rea*, potrebno je dokazati da su radnja ili propust izvršeni s namjerom diskriminacije na osnovu rase, vjere ili političke pripadnosti.²⁹⁰²

²⁸⁹⁹ Oni su u Optužnici navedeni pod šiframa VG008 i VG016.

²⁹⁰⁰ V. gore odjeljak II.K.1(a).

²⁹⁰¹ V. npr. gore par. 773–776, 782, 788–789.

²⁹⁰² Drugostepena presuda u predmetu *Stakić*, par. 327, gdje se upućuje na Drugostepenu presudu u predmetu *Kordić i Čerkez*, par. 101; Drugostepena presuda u predmetu *Blaškić*, par. 131; Drugostepena presuda u predmetu *Vasiljević*, par. 113; Drugostepena presuda u predmetu *Krnojelac*, par. 185.

(a) Radnje progona (*actus reus*)

993. Ne postoji iscrpan spisak onoga što se može smatrati djelom u osnovi progona,²⁹⁰³ ali to mogu biti krivična djela navedena u članu 5 ili drugim članovima Statuta, kao i radnje koje nisu navedene u Statutu.²⁹⁰⁴ Djelo u osnovi mora imati jednaku težinu kao djela navedena u drugim stavovima člana 5 Statuta.²⁹⁰⁵ Dakle, smatra se da samo grubo ili eklatantno uskraćivanje fundamentalnih prava, definisanih međunarodnim običajnim pravom ili međunarodnim konvencionim pravom, doseže taj stepen težine.²⁹⁰⁶ Međutim, kada se primjenjuje kriterijum težine, posebno u vezi s ponašanjem koje Statut ili međunarodno pravo ne smatraju krivičnim djelom, "dotična djela ne smiju [se] posmatrati izolovano, nego u kontekstu, posmatrajući njihovo kumulativno dejstvo".²⁹⁰⁷ Iako progon često podrazumijeva niz radnji, dovoljni mogu biti i samo jedna radnja ili propust pod uslovom da stvarno diskriminišu i da su izvršeni smišljeno, s namjerom diskriminacije na jednom od navedenih osnova.²⁹⁰⁸

²⁹⁰³ Prvostepena presuda u predmetu *Vasiljević*, par. 246; Prvostepena presuda u predmetu *Krnojelac*, par. 433; Prvostepena presuda u predmetu *Kordić i Čerkez*, par. 192; Prvostepena presuda u predmetu *Kupreškić i drugi*, par. 567.

²⁹⁰⁴ Drugostepena presuda u predmetu *Brđanin*, par. 296, gdje se upućuje na Drugostepenu presudu u predmetu *Krnojelac*, par. 219; Drugostepena presuda u predmetu *Kvočka i drugi*, par. 321–323.

²⁹⁰⁵ Drugostepena presuda u predmetu *Kordić i Čerkez*, par. 102, gdje se upućuje na Drugostepenu presudu u predmetu *Blaškić*, par. 135; Drugostepena presuda u predmetu *Krnojelac*, par. 199, 221.

²⁹⁰⁶ Drugostepena presuda u predmetu *Kordić i Čerkez*, par. 103, gdje se upućuje na Drugostepenu presudu u predmetu *Blaškić*, par. 139; Prvostepena presuda u predmetu *Brđanin*, par. 995, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu u predmetu *Kupreškić i drugi*, par. 621; Prvostepena presuda u predmetu *Krnojelac*, par. 434; Prvostepena presuda u predmetu *Naletilić i Martinović*, par. 635; Prvostepena presuda u predmetu *Stakić*, par. 736; Prvostepena presuda u predmetu *Simić i drugi*, par. 48. Žalbeno vijeće je u predmetima *Kvočka i drugi* i *Brđanin* bilo mišljenja da se djela u osnovi progona iz člana 5(h) Statuta u međunarodnom pravu ne moraju nužno smatrati krivičnim djelom, Drugostepena presuda u predmetu *Kvočka i drugi*, par. 323; Drugostepena presuda u predmetu *Brđanin*, par. 296.

²⁹⁰⁷ Drugostepena presuda u predmetu *Kvočka i drugi*, par. 321; Prvostepena presuda u predmetu *Milutinović i drugi*, par. 179; Prvostepena presuda u predmetu *Kupreškić i drugi*, par. 615(e); Prvostepena presuda u predmetu *Krnojelac*, par. 434. V. također Drugostepena presuda u predmetu *Naletilić i Martinović*, par. 574.

²⁹⁰⁸ Drugostepena presuda u predmetu *Kordić i Čerkez*, par. 102, gdje se upućuje na Drugostepenu presudu u predmetu *Blaškić*, par. 135; Drugostepena presuda u predmetu *Vasiljević*, par. 113.

(b) Namjera progona (*mens rea*)

994. *Mens rea* se sastoji od namjere počinjenja djela u osnovi i diskriminacije na političkoj, rasnoj ili vjerskoj osnovi.²⁹⁰⁹ Nije dovoljno da je optuženi svjestan da stvarno djeluje na diskriminatorски način: on mora imati svjesnu namjeru da vrši diskriminaciju prema žrtvi ili žrtvama (*dolus specialis*).²⁹¹⁰ Ne traži se postojanje diskriminatorске politike.²⁹¹¹

(c) Konkretna djela na osnovu kojih se optuženi terete

995. Oba optužena terete se za počinjenje progona putem više djela u osnovi, navedenih u paragrafu 4 Optužnice. Za neka od tih djela – istrebljivanje, ubistvo, okrutno postupanje, nehumana djela – terete se u zasebnim tačkama Optužnice. Pretresno vijeće će u nastavku razmotriti u kolikoj mjeri svako od ovih djela, ako se dokaže, ostvaruje obilježja krivičnog djela progona.

996. Za neka od ostalih djela u osnovi progona – protivpravno zatočavanje i zatvaranje, maltretiranje, ponižavanje, terorisanje i psihičko zlostavljanje, krađu lične imovine i uništavanje kuća – optuženi se ne terete u zasebnim tačkama Optužnice. Pretresno vijeće smatra da se te formulacije ne odnose na zasebna krivična djela, nego da se njima opisuju radnje koje dosežu prag zločina protiv čovječnosti. Sudska praksa Međunarodnog suda pokazuje da se ta djela mogu smatrati djelima u osnovi progona.²⁹¹²

²⁹⁰⁹ Drugostepena presuda u predmetu *Stakić*, par. 328.

²⁹¹⁰ Drugostepena presuda u predmetu *Stakić*, par. 328; Prvostepena presuda u predmetu *Brđanin*, par. 996, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu u predmetu *Kordić i Čerkez*, par. 217; Prvostepena presuda u predmetu *Krnjelac*, par. 435; Prvostepena presuda u predmetu *Vasiljević*, par. 248; Prvostepena presuda u predmetu *Simić i drugi*, par. 51.

²⁹¹¹ Prvostepena presuda u predmetu *Brđanin*, par. 996, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu u predmetu *Kupreškić i drugi*, par. 625; Prvostepena presuda u predmetu *Krnjelac*, par. 435; Prvostepena presuda u predmetu *Vasiljević*, par. 248; Prvostepena presuda u predmetu *Stakić*, par. 739; Prvostepena presuda u predmetu *Simić i drugi*, par. 51

²⁹¹² Prvostepena presuda u predmetu *Krajišnik*, par. 751–754; Prvostepena presuda u predmetu *Krnjelac*, par. 111, 115; Prvostepena presuda u predmetu *Simić i drugi*, par. 63–66; Prvostepena presuda u predmetu *Kordić i Čerkez*, par. 292, 301, 302; Drugostepena presuda u predmetu *Blaškić*, par. 155 (protivpravno zatočavanje i zatvaranje); Drugostepena presuda u predmetu *Kvočka*, par. 325; Drugostepena presuda u predmetu *Blaškić*, par. 155 (zlostavljanje, ponižavanje i psihičko zlostavljanje); Drugostepena presuda u predmetu *Blaškić*, par. 149; Drugostepena

2. Zaključci o odgovornosti

997. Pretresno vijeće je već konstatovalo da se u paragrafu 4 Optužnice iscrpno navode djela u osnovi progona.²⁹¹³

(a) Optužbe protiv Milana Lukića

(i) Incident na obali Drine

998. Pretresno vijeće je zaključilo da je Milan Lukić kriv za ubistvo Mehe Džafića, Ekrema Džafića, Hasana Mutapčića, Hasana Kusture i Amira Kurtalića, izvršeno 7. juna 1992. godine. Pretresno vijeće je takođe utvrdilo da je Milan Lukić kriv za počinjenje okrutnog postupanja i nehumanih djela izvršenih nad dvije preživjele žrtve incidenta na obali Drine, VG014 i VG032.

999. Muškarci koje je Milan Lukić pokupio 7. juna 1992. bili su Muslimani. Pretresno vijeće se uvjerilo da je to bio razlog zbog kojeg ih je Milan Lukić pokupio i lišio ih slobode. Osim toga, dokazi pokazuju da se Milan Lukić pogrdno izražavao o Muslimanima prema osobama koje je sreo na putu dok se Passatom vozio prema hotelu "Vilina Vlas".²⁹¹⁴ Važno je to da dokazi pokazuju da su vojnici, neposredno prije strijeljanja sedmorice muškaraca koje je Milan Lukić postrojio na obali rijeke, psovali muslimanske žrtve na sličan pogrdni način.²⁹¹⁵

1000. Pretresno vijeće zaključuje da ti dokazi uvjerljivo potvrđuju diskriminatorski nazor Milana Lukića prema Muslimanima, kao i to da je on djelovao s diskriminatornom namjerom kad je 7. juna 1992. godine postrijeljao

presuda u predmetu *Kordić i Čerkez*, par. 108 (uništavanje nepokretne ili pokretne privatne imovine); Drugostepena presuda u predmetu *Kordić i Čerkez*, par. 77, 79, 672; Drugostepena presuda u predmetu *Blaškić*, par. 147, 148 (krađa).

²⁹¹³ Pretpretresna konferencija, 9. juli 2008., T. 202: "Pretresno vijeće ocjenjuje da se u paragrafu 4 Optužnice iscrpno navode djela u osnovi progona, tako da se neće utvrđivati krivica optuženih za zločine koji predstavljaju radnje progona koje nisu izričito navedene u [...] tom paragrafu. Istina je da dokazi u vezi sa zločinima za koje se optuženi u Optužnici ne terete mogu biti relevantni za veliki broj pitanja, kao što su na primjer postojanje oružanog sukoba, pitanje rasprostanjenog i sistematskog napada na civilno stanovništvo i moguće pitanje diskriminatorne namjere kod optuženih, ali Pretresno vijeće smatra da nije potrebno pozivati tako mnogo svjedoka za svjedočenje isključivo o tim zločinima za koje ih Optužnica ne tereti."

²⁹¹⁴ V. gore par. 109.

²⁹¹⁵ V. gore par. 116.

sedam muškaraca muslimanske nacionalnosti. Prema tome, ubistvom pet muškaraca i podvrgavanjem dvojice preživjelih maltretiranju, ponižavanju, terorisanju i psihičkom zlostavljanju, Milan Lukić je počinio djela u osnovi progona.

1001. Milan Lukić se takođe tereti za počinjenje maltretiranja, ponižavanja, terorisanja i psihičkog zlostavljanja pet muškaraca koje je lišio života. Pretresno vijeće smatra da se i za njih, kao i za svjedoke VG014 i VG032, mora ocijeniti da su, uslijed krajnje zastrašujuće i stresne situacije u koju ih je doveo Milan Lukić, pretrpjeli sličnu duševnu patnju. Međutim, Pretresno vijeće smatra da su ta djela u osnovi tako čvrsto isprepletena sa činom ubistva da se ne mogu odvojiti od njega. Pretresno vijeće će stoga te radnje razmatrati u kontekstu odmjeravanja kazne za Milana Lukića, kao dokaz naročito nemilosrdnog i diskriminatorškog načina na koji je Milan Lukić tu petoricu lišio života.

(ii) Incident u fabrici "Varda"

1002. Optužnica tereti Milana Lukića za počinjenje i/ili pomaganje i podržavanje u počinjenju krivičnog djela progona putem učestvovanja u ubistvu, maltretiranju, ponižavanju, terorisanju i psihičkom zlostavljanju sedam muškaraca u fabrici "Varda", 10. juna 1992. godine ili oko tog datuma.

1003. Pretresno vijeće je zaključilo da je Milan Lukić kriv za ubistvo Nusreta Aljuševića, Nedžada Bektaša, Mušana Čančara, Ibrišima Memiševića, Hameda Osmanagića, Lutve Tvrtkovića i Sabahudina Velagića, počinjeno 10. juna 1992. godine ili oko tog datuma.²⁹¹⁶ Čin ubistva tih muškaraca muslimanske nacionalnosti ima jednaku težinu kao druga djela navedena u članu 5 Statuta.

1004. Dokazi potvrđuju da je iz grupe radnika koji su bili u fabrici Milan Lukić izabrao upravo muškarce muslimanske nacionalnosti i, kako je već rečeno, lišio ih života na proračunat, bezosjećajan i naročito okrutan način.²⁹¹⁷ Pretresno vijeće takođe podsjeća na svjedočenje svjedoka VG024 o tome da je Milan Lukić trojici

²⁹¹⁶ V. gore par. 912.

²⁹¹⁷ V. gore par. 912.

radnika srpske nacionalnosti naložio da paze na Sabahudina Velagića da ne pobjegne.²⁹¹⁸ To pokazuje van razumne sumnje da je Milan Lukić, kada je birao žrtve i predmetnih sedam muškaraca lišio života, djelovao s diskriminatornom namjerom.

1005. Pored toga, Pretresno vijeće smatra da su čin arbitrarnog izbora sedam žrtava u fabrici "Varda" uz prijetnju oružjem, kao i njihovo odvođenje u smrt, morali kod žrtava prouzrokovati tešku duševnu patnju. Te radnje, koje je Milan Lukić preduzeo u skladu sa svojim diskriminatorskim nazorom prema Muslimanima, mogu se opisati kao maltretiranje, ponižavanje, terorisanje i psihičko zlostavljanje. Međutim, Pretresno vijeće zaključuje da su ta djela u osnovi tako čvrsto isprepletena sa činom ubistva da se ne mogu odvojiti od njega i da nijedan od sedam muškaraca nije preživio to stradalništvo. Pretresno vijeće se opredijelilo da Milanu Lukiću ne pripíše odgovornost za ove radnje kao za zasebna djela u osnovi progona nego da ih uzme u obzir u kontekstu odmjeravanja kazne za njega, kao dokaz naročito nemilosrdnog i diskriminatorskog načina na koji je on ubio tu sedmoricu.

(iii) Incident u Pionirskoj ulici

1006. U tački 1 Optužnice Milan Lukić se tereti za počinjenje i/ili pomaganje i podržavanje u počinjenju progona na osnovu sljedećih radnji izvršenih u incidentu u Pionirskoj ulici: ubistvo, protivpravno zatočavanje i zatvaranje žrtava u nehumanim uslovima, maltretiranje, ponižavanje, terorisanje i psihičko zlostavljanje žrtava, kao i krađa lične imovine i uništavanje kuća.

1007. Pretresno vijeće je zaključilo da su grupu iz Koritnika činili isključivo civili muslimanske nacionalnosti koji nisu neposredno učestvovali u neprijateljstvima, od kojih su mnogi bili starije osobe ili mala djeca.

1008. Pretresno vijeće podsjeća na to da je Milan Lukić u kući Jusufa Memića uz prijetnju oružjem opljačkao ljude iz grupe iz Koritnika. Pritom je prijetio da će

²⁹¹⁸ V. gore par. 237.

ubiti ili ozlijediti osobe koje ne predaju svoje vrijedne predmete. Pretresno vijeće takođe podsjeća da je ljudima iz grupe iz Koritnika bilo naloženo da sve vrijednosti ostave u kući Jusufa Memića prije nego što su ih Milan Lukić i drugi naoružani muškarci premjestili u kuću Adema Omeragića. Pretresno vijeće ima na umu činjenicu da su ljudi iz grupe iz Koritnika bili prisiljeni da napuste svoje domove, i to u vrlo kratkom roku. Vijeće smatra da je lična imovina koju je svako od ljudi iz grupe imao sa sobom bila sve što im je ostalo u trenutku kada su napustili svoje selo i krenuli prema Višegradu nadajući se da će novi dom naći u Kladnju. Pretresno vijeće zaključuje da Milan Lukić opljačkavši imovinu ljudi iz grupe iz Koritnika nije počinio samo krađu lične imovine nego ih je podvrgnuo i maltretiranju, ponižavanju, terorisanju i psihičkom zlostavljanju tako što je već ranjivim civilima iz grupe, pod prijetnjom smrću i fizičkom povredom, opljačkao ono malo imovine koju su još posjedovali.

1009. Pretresno vijeće podsjeća na to da je Milan Lukić u kući Jusufa Memića izdvojio više žena iz grupe iz Koritnika. Kad su se žene vratile, tvrdile su da su silovane. Pretresno vijeće podsjeća na to da dokazi ne potvrđuju da je Milan Lukić silovao te žene. Pretresno vijeće takođe podsjeća na to da su svjedokinje VG078 i VG101 izrazile prestravljenost i samom mogućnošću da bi mogle biti silovane. Vijeće posebno podsjeća na izjavu svjedokinje VG101 da bi radije umrla nego bila silovana i da ju je to nagnalo na bijeg i po cijenu da je pritom ubiju. Pretresno vijeće smatra da je Milan Lukić, učestvovanjem u odvođenju tih žena iz kuće Jusufa Memića, svjedokinje VG013, VG018, VG078 i VG101 doveo u situaciju da se plaše da bi mogle biti silovane. Pretresno vijeće takođe napominje da je nekoliko osoba iz grupe iz Koritnika bilo podvrgnuto pretresu dogola. Pretresno vijeće zaključuje da Milan Lukić nije učestvovao u tim pretresima dogola, ali napominje da je, naoružan, bio u toj kući tokom vršenja pretresa. Na osnovu navedenog, Pretresno vijeće smatra da je Milan Lukić grupu iz Koritnika podvrgao maltretiranju, ponižavanju, terorisanju i psihičkom zlostavljanju.

1010. Prilikom premještanja grupe iz kuće Jusufa Memića u kuću Adema Omeragića Milan Lukić je nekim osobama iz grupe rekao da im neće biti potrebne cipele. Čim je grupa iz Koritnika utjerana u prostoriju u kući Adema Omeragića, Milan Lukić ih je zaključao. Prostorija je bila pretrpana. Pretresno vijeće podsjeća na svjedočenje VG013 o tome da je zrak u prostoriji bio zagušljiv zbog prisustva neke ljepljive tvari oštrog mirisa na tepisima, koji je ljude gušio.²⁹¹⁹ Pretresno vijeće zaključuje da je Milan Lukić tim radnjama ljude iz grupe iz Koritnika protivpravno zatočio u nehumanim uslovima.

1011. Milan Lukić je potom otvorio vrata te prostorije i u nju stavio zapaljivu napravu kako bi ona eksplodirala u prostoriji. U prostoriji je buknila vatra i 59 osoba je živo spaljeno. Među ljudima koji su živi spaljeni bilo je starijih osoba i djece. Pretresno vijeće konstatuje da je tim radnjama Milan Lukić ubio 59 osoba. Pretresno vijeće je zaključilo i to da je Milan Lukić pucao u prozore zato što je bilo ljudi koji su pokušavali kroz njih pobjeći. Milan Lukić je pucao u svjedokinju VG013 i ranio je u lijevu nadlakticu i lijevo koljeno. Pretresno vijeće zaključuje da je Milan Lukić tim radnjama svjedoke VG013, VG018, VG038, VG084 i Hasiba Kurspahića podvrgnuo maltretiranju, ponižavanju, terorisanju i psihičkom zlostavljanju.

1012. Pretresno vijeće podsjeća na izjavu Hasiba Kurspahića da je vidio kako je kuća Jusufa Memića zapaljena nakon što je grupa iz Koritnika otišla.²⁹²⁰ Međutim, nema nikakvih dokaza koji bi upućivali na to da je tu kuću zapalio Milan Lukić. Pretresno vijeće konstatuje, na osnovu radnji i prisustva Milana Lukića u kući Adema Omeragića 14. juna 1992., uključujući i radnju podmetanja požara koju je lično izvršio, da je on odgovoran za uništavanje kuće Adema Omeragića, tj. imovine jednog Muslimana, ali da nije odgovoran za uništenje kuće Jusufa Memića.

1013. Pretresno vijeće skreće pažnju na opštu atmosferu diskriminacije u kojoj se odvijao incident u Pionirskoj ulici. Grupa iz Koritnika sastojala se u cijelosti od

²⁹¹⁹ V. gore par. 366.

²⁹²⁰ V. gore par. 387.

civila muslimanske nacionalnosti. Svi pripadnici te grupe bili su prisilno premješteni iz svojih domova i zadržani uz lažno obećanje da će sutradan ujutro iz Višegrada biti premješteni na bezbjednu teritoriju. Pretresno vijeće podsjeća na izjavu svjedokinje VG018 o tome da je bila podvrgnuta pretresu dogola, da je muškarac koji je vršio pretres upotrijebio izraz "balija" kako bi uvrijedio nju i druge osobe koje su bile podvrgnute pretresu dogola.²⁹²¹ Svjedokinja VG018 svjedočila je i o tome da ju je vojnik njoj nepoznatog identiteta nasilno ugurao u kuću Adema Omeragića, uz riječi: "Ulazi, balijo! Šta čekaš? Gdje vam je sad Alija, nek' vam pomogne."²⁹²²

1014. Pretresno vijeće podsjeća i na izjavu svjedokinje CW1 o tome da je u maju 1992. vidjela Milana Lukića koji joj je rekao: "Dobili smo nalog da od Kurspahića ni uho ne ostane."²⁹²³ Vijeće podsjeća na to da se svjedokinja CW1, nakon što je čula te riječi, uplašila da će Milan Lukić ubiti i nju i cijelu njenu porodicu. Pretresno vijeće zaključuje da je Milan Lukić poznao Kurspahiće i da je znao da su oni Muslimani. Vijeće posebno skreće pažnju na činjenicu da je su žrtve incidenta u Pionirskoj ulici većinom bile članovi porodice Kurspahić.

1015. Na osnovu navedenog, Pretresno vijeće konstatuje da jedini razuman zaključak koji se može izvesti da je Milan Lukić ubio 59 civila muslimanske nacionalnosti u kući Adema Omeragića i da je žrtve podvrgao protivpravnom zatočavanju i zatvaranju, maltretiranju, ponižavanju, terorisanju i psihičkom zlostavljanju zato što su Muslimani. Pretresno vijeće takođe zaključuje da je Milan Lukić svojim prisustvom i djelovanjem 14. juna 1992. učestvovao u uništavanju kuće Jusufa Memića i da je lično uništio kuću Adema Omeragića samo zato što je njen vlasnik bio Musliman.

(iv) Incident na Bikavcu

1016. U tački 1 Optužnice tužilaštvo tereti Milana Lukića za počinjenje i/ili pomaganje i podržavanje u počinjenju progona u vezi sa sljedećim djelima

²⁹²¹ V. gore par. 352.

²⁹²² V. gore par. 364.

²⁹²³ V. gore par. 388.

izvršenim u incidentu na Bikavcu: ubistvo, protivpravno zatočavanje i zatvaranje žrtava u nehumanim uslovima, maltretiranje, ponižavanje, terorisanje i psihičko zlostavljanje žrtava, kao i krađa lične imovine i uništavanje kuća.

1017. Pretresno vijeće je zaključilo da je Milan Lukić ubio najmanje 60 osoba paljevinom kuće Mehe Aljića na Bikavcu i da je, u vezi s jedinom preživjelim žrtvom, Zehrom Turjačanin, počinio zločine okrutnog postupanja i nehumanih djela.

1018. Dokazi pokazuju da su ljudi koji su utjerani u kuću Mehe Aljića bili Muslimani, od kojih su mnogi bili izbjeglice iz obližnjih sela koje su nastojale otići iz Višegrada jer se tamo više nisu osjećale bezbjedno. Jedini razuman zaključak koji se može izvesti na osnovu dokaza jeste da je Milan Lukić izdvojio Muslimane, utjerao ih u kuću Mehe Aljića i lišio života zato što su bili Muslimani. Taj čin ubistva ima istu težinu kao ostala djela navedena u članovima 3 i 5 Statuta. Prema tome, ubistvom najmanje 60 Muslimana Milan Lukić je počinio djelo u osnovi progona.

1019. Pretresno vijeće se uvjerilo da je jedini razuman zaključak koji se može izvesti da je Milan Lukić izdvojio Zehru Turjačanin i imao namjeru da je liši života zato što je ona

muslimanske nacionalnosti. Iako Milan Lukić nije uspio da je liši života, u pokušaju da to učini podvrgnuo ju je protivpravnom zatočavanju, maltretiranju, ponižavanju i psihičkom zlostavljanju. Pretresno vijeće se uvjerilo da ta djela imaju jednaku težinu kao ostala djela navedena u članovima 3 i 5 Statuta. Pretresno vijeće zaključuje da je protivpravnim zatočavanjem, maltretiranjem, ponižavanjem, terorisanjem i psihičkim zlostavljanjem Zehre Turjačanin Milan Lukić počinio djela u osnovi progona. Tužilaštvo je na osnovu istih radnji progona teretilo Milana Lukića i u vezi sa žrtvama koje su smrtno stradale u kući Mehe Aljića. Pretresno vijeće smatra da su te radnje tako čvrsto prepletene sa činom ubistva da se ne mogu odvojiti od njega. Pretresno vijeće se opredijelilo za to da Milanu Lukiću ne pripiše odgovornost za ove radnje kao zasebna djela u

osnovi progona, nego da ih uzme u obzir u kontekstu odmjeravanja kazne za Milana Lukića kao dokaz posebno nemilosrdnog i diskriminatornog načina na koji je Milan Lukić lišio života ljude u kući Mehe Aljića.

1020. Pretresno vijeće se uvjerilo da je Milan Lukić izabrao i spalio kuću Mehe Aljića samo zato što je njen vlasnik bio Musliman. Čin uništavanja kuće Mehe Aljića paljevinom ima jednaku težinu kao ostala djela navedena u članovima 3 i 5 Statuta. U skladu s tim, Vijeće zaključuje da je Milan Lukić uništavanjem te kuće izvršio radnju progona.

1021. Iako ima dokaza o tome da je Milan Lukić kratko vrijeme prije podmetanja požara u kući Mehe Aljića Zehri Turjačanin oduzeo zlatnu ogrlicu, Pretresno vijeće se nije uvjerilo da taj čin krađe ima dovoljnu težinu da bi se smatrao djelom u osnovi zločina progona. Pretresno vijeće stoga zaključuje da Milan Lukić krađom ogrlice Zehre Turjačanin nije izvršio radnju progona.

(v) Ubistvo Hajre Korić

1022. Pretresno vijeće zaključuje da je jednog dana između 28. juna i 5. jula 1992. Milan Lukić izdvojio Hajru Korić, Muslimanku, iz grupe muslimanskih žena i da ju je lišio života pucajući u nju dva puta. Pretresno vijeće se uvjerilo da jedini razuman zaključak koji se može izvesti na osnovu dokaza taj da je Milan Lukić Hajru Korić lišio života zato što je Muslimanka. Taj čin ubistva ima jednaku težinu kao druga djela navedena u članovima 3 i 5 Statuta. Prema tome, Milan Lukić je ubistvom Hajre Korić izvršio djelo u osnovi progona.

1023. Osim toga, u vezi s incidentom s Hajrom Korić, Milan Lukić se tereti za maltretiranje, ponižavanje, terorisanje i psihičko zlostavljanje civila muslimanske nacionalnosti i drugih nesrba. Pretresno vijeće konstatuje da je taj dio optužbe za progon koji se odnosi na lišavanje života Hajre Korić nejasan. Optužbe u Optužnici zasnovane su samo na ubistvu Hajre Korić, a ne na radnjama koje su mu prethodile. Pored toga, u Optužnici se ne pominje grupa žena u kojoj je bila Hajra Korić. Prema tome, Milanu Lukiću se ne može pripisati odgovornost za

počinjenje maltretiranja, ponižavanja, terorisanja i psihičkog zlostavljanja tih žena kao djela u osnovi progona.

(vi) Zatočenički logor u Uzamnici

1024. U tački 1 Optužnice tužilaštvo tereti Milana Lukića za počinjenje i/ili pomaganje i podržavanje u počinjenju krivičnog djela progona putem učestvovanja u okrutnom i nehumanom postupanju i teškom premlaćivanju civila muslimanske nacionalnosti i drugih nesrba u zatočeničkom logoru u Uzamnici tokom dužih vremenskih perioda,²⁹²⁴ kao i u maltretiranju, ponižavanju, terorisanju i psihičkom zlostavljanju civila muslimanske nacionalnosti i drugih nesrba u zatočeničkom logoru u Uzamnici.²⁹²⁵

1025. Pretresno vijeće je zaključilo da je Milan Lukić kriv za počinjenje krivičnog djela nehumanih djela predviđenih članom 5(i) Statuta i krivičnog djela okrutnog postupanja predviđenog članom 3 Statuta.²⁹²⁶ Svi zatočenici u zatočeničkom logoru u Uzamnici, među njima i Adem Berberović, Islam Kustura, Nurko Dervišević i VG025, bili su Muslimani.²⁹²⁷ Prema dokazima, Milan Lukić je zatočenike često nazivao "balijama", pogrđnim izrazom za Muslimane.²⁹²⁸ Ima i dokaza o tome da je Milan Lukić zatočenike prisiljavao da pjevaju "četničke" pjesme i da se "krste",²⁹²⁹ na osnovu čega Pretresno vijeće zaključuje da je on zatočenike muslimanske nacionalnosti tukao s diskriminatornom namjerom.

(vii) Zaključak po tački 1 Optužnice u vezi s Milanom Lukićem

1026. Pretresno vijeće zaključuje da je Milan Lukić, na osnovu člana 7(1) Statuta, kriv za počinjenje progona predviđenog članom 5(h) Statuta, po optužbama u vezi s incidentom na obali Drine, incidentom u fabrici "Varda",

²⁹²⁴ Optužnica, par. 3, 4 b), u vezi s par. 13–15.

²⁹²⁵ Optužnica, par. 3, 4 d), u vezi s par. 13–15.

²⁹²⁶ V. gore odjeljak III.H.3(a)(iv).

²⁹²⁷ V. gore par. 760.

²⁹²⁸ V. gore par. 777, 782.

²⁹²⁹ V. gore par. 769.

Prijevod

incidentom u Pionirskoj ulici, incidentom na Bikavcu, incidentom s Hajrom Korić i prelaćivanjima u logoru u Uzamnici.

(b) Optužbe protiv Sredoja Lukića(i) Incident u Pionirskoj ulici

1027. U tački 1 Optužnice Sredoje Lukić se tereti za počinjenje i/ili pomaganje i podržavanje u počinjenju progona u vezi sa sljedećim djelima u sklopu incidenta u Pionirskoj ulici: ubistva, protivpravnog zatočavanja i zatvaranja žrtava u nehumanim uslovima, maltretiranja, ponižavanja, terorisanja i psihičkog zlostavljanja žrtava, kao i krađe lične imovine i uništavanje kuća.

1028. Pretresno vijeće je zaključilo da je Sredoje Lukić tokom pljačkanja izvršenog 14. juna 1992. godine bio prisutan u blizini kuće Jusufa Memića i da je bio naoružan.²⁹³⁰ Pretresno vijeće je takođe utvrdilo da je Sredoje Lukić pomagao i podržavao u pljačkanju vrijednih predmeta osoba iz grupe iz Koritnika. Pored toga, Pretresno vijeće je utvrdilo da je Sredoje Lukić bio prisutan tokom premještanja grupe iz Koritnika u kuću Adema Omeragića i, većinom glasova i s protivnim glasom sudije Robinsona, da je učestvovao u tom premještanju. Pretresno vijeće je, prema tome, većinom glasova i s protivnim glasom sudije Robinsona, utvrdilo da je Sredoje Lukić na taj način pomagao i podržavao u počinjenju ubistva. Pretresno vijeće je takođe utvrdilo da je Sredoje Lukić pomagao i podržavao pri počinjenju okrutnog postupanja i nehumanih djela.²⁹³¹

1029. Pretresno vijeće je već skrenulo pažnju na opštu atmosferu diskriminacije u kojoj se odigrao incident u Pionirskoj ulici, kao i na to da su grupu iz Koritnika u cijelosti činili civili muslimanske nacionalnosti koji nisu bili naoružani i nisu neposredno učestvovali u neprijateljstvima. Ti ljudi nasilno su istjerani iz svojih domova, a mnogi od njih bili su starije osobe i mala djeca. Pretresno vijeće je posebno uzelo u obzir i dokaze dobijene od svjedokinje VG018 o diskriminatornom ponašanju naoružanih muškaraca u kući Jusufa Memića i o tome kako su je oni ugurali u kuću Adema Omeragića.

²⁹³⁰ V. gore par. 593.

²⁹³¹ V. gore par. 982–986.

1030. Pretresno vijeće podsjeća na to da su ljudi iz grupe iz Koritnika u kući Jusufa Memića opljačkani uz prijetnju oružjem, kao i na to da im je zapriječeno smrću ili na neki drugi način ako ne predaju vrijedne predmete. U tom trenutku Sredoje Lukić je bio naoružan i bio je prisutan u blizini kuće Jusufa Memića. Kako je već ocijenjeno, vrijedni predmeti koje su ljudi iz grupe iz Koritnika imali sa sobom bili su njihova jedina preostala imovina. Pretresno vijeće zaključuje da je Sredoje Lukić pružajući praktičnu pomoć u pljačkanju to malo preostale imovine već ranjivih civila iz pomenute grupe, uz prijetnju smrću i tjelesnom povredom, pomagao i podržavao u krađi lične imovine i podvrgavanju grupe iz Koritnika maltretiranju, ponižavanju, terorisanju i psihičkom maltretiranju.

1031. Pretresno vijeće podsjeća na to da je više žena iz grupe iz Koritnika odvedeno iz kuće Jusufa Memića i da su one, kad su se vratile, tvrdile da su bile silovane. Svjedokinje VG078 i VG101 su bile prestravljene i samom mogućnošću da bi bile silovane. Pretresno vijeće posebno podsjeća na izjavu svjedokinje VG101 da bi radije umrla nego bila silovana i da ju je to nagnalo na bijeg i po cijenu da je pritom ubiju. Pretresno vijeće smatra da je Sredoje Lukić, tako što je, naoružan, bio u blizini kuće Jusufa Memića u trenutku kad su žene premještane iz te kuće, pružio praktičnu pomoć koja je imala bitan efekt na premještanje tih žena i da je time pomagao i podržavao u djelu njihovog premještanja. Pretresno vijeće zaključuje da je Sredoje Lukić, tako što je pomagao pri premještanju tih žena iz kuće Jusufa Memića, doprinio uzrokovanju straha svjedokinja VG013, VG018, VG078 i VG101 da bi mogle biti silovane. Pretresno vijeće takođe napominje da je nekoliko osoba iz grupe iz Koritnika bilo podvrgnuto pretresu dogola. Pretresno vijeće je utvrdilo da Sredoje Lukić nije učestvovao u tim pretresima dogola. Međutim, dok su vršeni pretresi, on je, naoružan, bio napolju pred tom kućom. Na osnovu navedenog, Pretresno vijeće zaključuje da je Sredoje Lukić pomagao i podržavao pri podvrgavanju svjedokinja VG013, VG018, VG078 i VG084 maltretiranju, ponižavanju, terorisanju i psihičkom maltretiranju.

1032. Pretresno vijeće podsjeća na to da je grupa iz Koritnika odvedena iz kuće Jusufa Memića i zaključana u kuću Adema Omeragića. Prostorija je bila

pretrpana, a, prema izjavama svjedokinje VG013, zrak u prostoriji je bio zagušljiv zbog prisustva nekakve ljepljive tvari oštrog mirisa na tepisima, od čega su se ljudi u prostoriji gušili. Pretresno vijeće je utvrdilo da je Sredoje Lukić bio prisutan tokom premještanja grupe iz Koritnika u kuću Adema Omeragića i, većinom glasova i s protivnim glasom sudije Robinsona, da je učestvovao u tom premještanju. Stoga se Pretresno vijeće, većinom glasova i s protivnim glasom sudije Robinsona, uvjerilo da je Sredoje Lukić svojim postupcima pomagao i podržavao u djelu protivpravnog zatočavanja grupe iz Koritnika u nehumanim uslovima.

1033. Pretresno vijeće je utvrdilo da je grupa iz Koritnika prisilno dovedena u kuću Adema Omeragića, da je kuća zapaljena i da je 59 osoba živo spaljeno. Među tim osobama koje su žive spaljene bilo je starijih ljudi i djece. Svjedoci VG013, VG018, VG038, VG084 i Hasib Kurspahić preživjeli su paljevinu. Pretresno vijeće pored toga podsjeća na svoj zaključak da je Sredoje Lukić bio prisutan tokom premještanja grupe iz Koritnika u kuću Adema Omeragića, kao i na zaključak, donijet većinom glasova i s protivnim glasom sudije Robinsona, da je učestvovao u tom premještanju. Pretresno vijeće podsjeća i na svoj zaključak, donijet većinom glasova i s protivnim glasom sudije Robinsona, da je Sredoje Lukić na taj način pomagao i podržavao u počinjenju ubistva. Prema tome, većinom glasova i s protivnim glasom sudije Robinsona, Pretresno vijeće utvrđuje da je Sredoje Lukić pomagao i podržavao u izvršenju ubistva kao radnje progona. Takođe, većinom glasova i s protivnim glasom sudije Robinsona, Pretresno vijeće zaključuje da je Sredoje Lukić pomagao i podržavao u djelima maltretiranja, ponižavanja, terorisanja i psihičkog maltretiranja preživjelih žrtava, svjedoka VG013, VG018, VG038, VG084, VG078, VG101 i Hasiba Kurspahića.

1034. Pretresno vijeće podsjeća na izjavu Hasiba Kurspahića o tome da je vidio paljenje kuće Jusufa Memića nakon odlaska grupe iz Koritnika. Međutim, nema dokaza koji bi upućivali na to da je Sredoje Lukić učestvovao u paljenju te kuće. Pretresno vijeće, većinom glasova i s protivnim glasom sudije Robinsona, zaključuje da je Sredoje Lukić, time što je pomagao i podržavao paljenje kuće

Adema Omeragića, pomagao i podržavao i u djelu uništavanja kuće Adema Omeragića, kuće čiji je vlasnik bio Musliman.

1035. Na osnovu dokaza, Pretresno vijeće većinom glasova i s protivnim glasom sudije Robinsona, konstatuje da je jedini razuman zaključak koji se može izvesti da je Sredoje Lukić znao da su osobe zaključane u kući Adema Omeragića Muslimani i da one u kući Adema Omeragića neće samo biti protivpravno zatočene, nego da će poslije toga i smrtno stradati u požaru. Pretresno vijeće većinom glasova i s protivnim glasom sudije Robinsona, takođe zaključuje da je Sredoje Lukić znao da su počinio, uključujući i Milana Lukića, koji su grupu iz Koritnika zaključali u kući Adema Omeragića, a tu kuću zapalili, to učinili s diskriminacionom namjerom. Pretresno vijeće većinom glasova i s protivnim glasom sudije Robinsona, takođe smatra da je Sredoje Lukić znao da tim svojim radnjama pruža praktičnu pomoć pri izvršenju djela u osnovi ubistva, protivpravnog zatočavanja, maltretiranja, ponižavanja, terorisanja i psihičkog maltretiranja, kao i krađe lične imovine i uništavanja kuće.

(ii) Incident na Bikavcu

1036. U tački 1 Optužnice tužilaštvo tereti Sredoja Lukića za počinjenje i/ili pomaganje i podržavanje pri počinjenju progona na osnovu sljedećih radnji u okviru incidenta na Bikavcu: ubistva, protivpravnog zatočavanja i zatvaranja žrtava u nehumanim uslovima, maltretiranja, ponižavanja, terorisanja i psihičkog maltretiranja žrtava, kao i krađe lične imovine i uništavanja kuća.

1037. Pretresno vijeće je, većinom glasova i s protivnim glasom sudije Davida, zaključilo da Sredoje Lukić nije bio prisutan prilikom paljevine kuće na Bikavcu 27. juna 1992. ili oko tog datuma²⁹³² i stoga, većinom glasova i s protivnim glasom sudije Davida, Sredoja Lukića oslobađa optužbi na osnovu člana 7(1) Statuta za počinjenje ili pomaganje i podržavanje pri krivičnom djelu progona kao zločinu protiv čovječnosti predviđenom članom 5 Statuta (tačka 1), u vezi s incidentom na Bikavcu.

²⁹³² V. gore par. 739.

(iii) Zatočenički logor u Uzamnici

1038. U tački 1 Optužnice tužilaštvo tereti Sredoja Lukića za počinjenje i/ili pomaganje i podržavanje u počinjenju krivičnog djela progona na osnovu njegovog učešća u okrutnom i nehumanom postupanju, kao i u teškom premlaćivanju civila muslimanske nacionalnosti i drugih nesrba u zatočeničkom logoru u Uzamnici tokom dužih vremenskih perioda,²⁹³³ i na osnovu njegovog učestvovanja u maltretiranju, ponižavanju, terorisanju i psihičkom zlostavljanju civila muslimanske nacionalnosti i drugih nesrba u logoru u Uzamnici.²⁹³⁴

1039. Pretresno vijeće je zaključilo da je Sredoje Lukić kriv za počinjenje krivičnog djela nehumanih djela predviđenih članom 5(i) Statuta i krivičnog djela okrutnog postupanja predviđenog članom 3 Statuta.²⁹³⁵ Sredoje Lukić je u logoru u Uzamnici u više prilika tukao zatočenike muslimanske nacionalnosti.²⁹³⁶ Pretresno vijeće smatra da je jedini razuman zaključak koji se može izvesti da je Sredoje Lukić, kada je tukao te zatočenike, imao diskriminacionu namjeru.

(iv) Zaključak po tački 1 Optužnice u vezi sa Sredojem Lukićem

1040. Pretresno vijeće zaključuje da je Sredoje Lukić kriv, na osnovu člana 7(1) Statuta, za pomaganje i podržavanje u progonu predviđenom članom 5(h) Statuta, po optužbama u vezi s incidentom u Pionirskoj ulici i premlaćivanjem u logoru u Uzamnici.

J. Kumulativno osuđivanje

1041. Kumulativno osuđivanje, to jest, izricanje više osuđujućih presuda po različitim zakonsko-pravnim odredbama na osnovu istog ponašanja, dopustivo je samo onda kada svaka od tih odredbi uključuje materijalno različito obilježje koje druga odredba ne sadrži. Neko obilježje je materijalno različito od nekog drugog ako se za njega traži dokazivanje činjenice koja se za drugo obilježje ne traži. Ako

²⁹³³ Optužnica, par. 3, 4 b), u vezi s par. 13–15.

²⁹³⁴ Optužnica, par. 3, 4 d), u vezi s par. 13–15.

²⁹³⁵ V. gore odjeljak III.H.3(b)(iii).

²⁹³⁶ V. gore par. 760, 841.

taj kriterijum nije zadovoljen, sudsko vijeće izriče osuđujuću presudu samo po užoj odredbi.²⁹³⁷

1042. Milanu Lukiću je utvrđena krivična odgovornost za krivično djelo progona (tačka 1) i za krivična djela za koja se optuženi terete u tačkama 2–21 Optužnice. Sredoju Lukiću je pripisana krivična odgovornost za krivično djelo progona (tačka 1) i za krivična djela za koja se optuženi tereti u tačkama 9–12, 20 i 21. Radnje na osnovu kojih je potvrđen progon uključuju radnje na osnovu kojih su potvrđena krivična djela za koja se optuženi terete u tačkama 2–21. Za progon se traži materijalno različito obilježje koje kao obilježje nije svojstveno nijednom od drugih krivičnih djela, to jest, dokaz da su radnja ili propust rezultirali stvarnom diskriminacijom i da su radnja ili propust bili počinjeni upravo s diskriminatornom namjerom po jednom od osnova navedenih u članu 5 Statuta.²⁹³⁸ Za druga krivična djela za koja se optuženi terete u tačkama 2–21 traži se dokaz materijalno različitih obilježja, koja krivično djelo progona ne uključuje. U skladu s tim, dopustivo je izreći kumulativne osude za progon i za krivična djela za koje je utvrđeno da ih je počinio Milan Lukić, po optužbama iz tačaka 2–21, odnosno Sredoje Lukić, po optužbama iz tačaka 9–12, i 20 i 21.

1043. Milanu Lukiću je utvrđena krivična odgovornost za sljedeća krivična djela za koja se, na osnovu istog ponašanja, tereti po članu 3 i po članu 5 Statuta: ubistvo kao zločin protiv čovječnosti (tačke 2, 6, 9, 14, 18) i ubistvo kao kršenje zakona i običaja ratovanja (tačke 3, 7, 10, 15, 19); nehumana djela kao zločin protiv čovječnosti (tačke 4, 11, 16, 20) i okrutno postupanje kao kršenje zakona i običaja ratovanja (tačke 5, 12, 17, 21). Sredoju Lukiću je utvrđena krivična odgovornost za sljedeća krivična djela za koja se, na osnovu istog ponašanja, tereti po članu 3 i po članu 5 Statuta: ubistvo kao zločin protiv čovječnosti (tačka 9) i ubistvo kao kršenje zakona i običaja ratovanja (tačka 10); nehumana djela kao

²⁹³⁷ Drugostepena presuda u predmetu *Delalić i drugi*, par. 412–413; Drugostepena presuda u predmetu *Kordić i Čerkez*, par. 1033. V. takođe Drugostepena presuda u predmetu *Kunarac i drugi*, par. 177; Drugostepena presuda u predmetu *Stakić*, par. 355–358.

²⁹³⁸ Drugostepena presuda u predmetu *Stakić*, par. 359–364; Drugostepena presuda u predmetu *Kordić i Čerkez*, par. 1041.

zločin protiv čovječnosti (tačke 11 i 20) i okrutno postupanje kao kršenje zakona i običaja ratovanja (tačke 12 i 21).

1044. Za krivična djela iz člana 3 Statuta traži se dokaz materijalno različitog obilježja koje se ne traži za krivična djela iz člana 5 Statuta, to jest, veza između radnji optuženog i oružanog sukoba. Za krivična djela iz člana 5 Statuta traži se materijalno različito obilježje koje se ne traži za krivična djela iz člana 3 Statuta, to jest, rasprostranjeni ili sistematski napad usmjeren protiv bilo koje kategorije civilnog stanovništva. Shodno tome, dopustive su kumulativne osuđujuće presude istovremeno po članu 3 i po članu 5 za krivična djela za koja je utvrđeno da ih je počinio Milan Lukić po optužbama iz tačaka 2, 6, 9, 14, 18 i tačaka 3, 7, 10, 15, 19, kao i po optužbama iz tačaka 4, 11, 16, 20 i tačaka 5, 12, 17, 21.²⁹³⁹ Dopustivo je izreći i kumulativne osuđujuće presude po članu 3 i po članu 5 za krivična djela za koja je utvrđeno da ih je počinio Sredoje Lukić po optužbama iz tačaka 9 i 10, kao i 11 i 20 i po optužbama iz 12 i 21.

1045. Milanu Lukiću je pripisana krivična odgovornost za krivično djelo ubistva kao zločina protiv čovječnosti (tačke 2, 6, 9, 14, 18), za ubistvo kao kršenje zakona i običaja ratovanja (tačke 3, 7, 10, 15, 19), i krivično djelo istrebljivanja kao zločina protiv čovječnosti (tačke 8 i 13). Krivičnom djelu istrebljivanja nije svojstveno obilježje koje je materijalno različito od ubistva: oba krivična djela uključuju lišavanje života osoba u kontekstu rasprostranjenog i sistematskog napada na civilno stanovništvo, a jedino obilježje po kojem se ta dva krivična djela razlikuju jeste uslov da posrijedi mora biti ubijanje u velikim razmjerama.²⁹⁴⁰ Pretresno vijeće stoga zaključuje da nije dopustivo da se izreknu osuđujuće presude po članu 5 kako za ubistvo kao zločin protiv čovječnosti tako i za istrebljivanje kao zločin protiv čovječnosti na osnovu djela za koja je utvrđeno da ih je počinio Milan Lukić za koja se tereti u tačkama 9 i 14 i u tačkama 8 i 13 i da osuđujuće presude treba izreći samo za krivična djela istrebljivanja, po optužbama iz tih tačaka. Međutim, budući da se za djela iz člana 3 Statuta traži

²⁹³⁹ Drugostepena presuda u predmetu *Jelisić*, par. 82.

²⁹⁴⁰ Drugostepena presuda u predmetu *Ntakirutimana*, par. 542; Prvostepena presuda u predmetu *Blagojević i Jokić*, par. 802.

Prijevod

materijalno različito obilježje koje se ne traži za djela iz člana 5 Statuta, to jest, veza između djela optuženog i oružanog sukoba, dopustivo je Milanu Lukiću izreći osuđujuću presudu za krivično djelo ubistva kao kršenje zakona i običaja ratovanja (po tačkama 3, 7, 10, 15, 19) i za krivično djelo istrebljivanja kao zločin protiv čovječnosti (po tačkama 8 i 13).

IV. ODMJERAVANJE KAZNE

A. Mjerodavno pravo za odmjerenje kazne

1. Opšta načela

1046. Za odmjerenje kazne mjerodavni su član 24 Statuta i pravilo 101. Član 24 predviđa sljedeće:

1. Krivične sankcije koje izriče pretresno vijeće ograničene su na kaznu zatvora. Prilikom određivanja kazne zatvora pretresno vijeće imaće u vidu opštu praksu izricanja zatvorskih kazni na sudovima bivše Jugoslavije.
2. Prilikom izricanja kazni, pretresna vijeća uzimaju u obzir faktore poput težine krivičnog djela i ličnih prilika osuđenika.
3. Uz kaznu zatvora, pretresna vijeća mogu naložiti povrat eventualne imovine i imovinske koristi stečene kažnjivim ponašanjem, uključujući i sredstvima prisile, pravim vlasnicima.

Pravilo 101 predviđa:

- (A) Osoba proglašena krivom može biti osuđena na kaznu zatvora, uključujući i doživotnu kaznu zatvora.
- (B) Prilikom odmjerenja kazne pretresno vijeće uzima u obzir faktore spomenute u članu 24(2) Statuta, te faktore kao što su:
 - (i) sve otežavajuće okolnosti;
 - (ii) sve olakšavajuće okolnosti, uključujući i značajnu saradnju osuđenog s tužiocem prije ili poslije izricanja presude;
 - (iii) opšta praksa izricanja zatvorskih kazni na sudovima bivše Jugoslavije;
 - (iv) eventualno vrijeme koje je osuđena osoba već izdržala od kazne za isto djelo koju je eventualno izrekao nacionalni sud u skladu s članom 10(3) Statuta.

(a) Opšta praksa u pogledu zatvorskih kazni u bivšoj Jugoslaviji

1047. O rasponu kazni koji pokazuje praksa sudova u bivšoj Jugoslaviji treba voditi računa "samo [kao] o indikaciji"²⁹⁴¹ i on ne obavezuje Pretresno vijeće. Relevantne odredbe zakona bivše Jugoslavije su članovi 41(1) i 142 Krivičnog zakona Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije iz 1990. godine (dalje u tekstu: SFRJ).²⁹⁴² Član 41(1) predviđa sljedeće:

Sud će učiniocu krivičnog djela odmjeriti kaznu u granicama koje su zakonom propisane za to djelo, imajući u vidu svrhu kažnjavanja i uzimajući u obzir sve okolnosti koje utiču da kazna bude manja ili veća (olakšavajuće i otežavajuće okolnosti), a naročito: stepen krivične odgovornosti, pobude iz kojih je djelo učinjeno, jačinu ugrožavanja ili povrede zaštićenog dobra, okolnosti pod kojima je djelo učinjeno, raniji život učinioca, njegove lične prilike i njegovo držanje poslije učinjenog dijela, kao i druge okolnosti koje se odnose na ličnost učinioca.

Član 142 predviđa:

Ko kršeći pravila međunarodnog prava za vrijeme rata, oružanog sukoba ili okupacije naredi da se izvrši napad na civilno stanovništvo [...], da se prema civilnom stanovništvu vrše ubistva, mučenja, nečovječna postupanja [...], kazniće se zatvorom od najmanje pet godina ili smrtnom kaznom.

Godine 1998. Bosna i Hercegovina je ukinula smrtnu kaznu i zamijenila je kaznom zatvora u trajanju od 20 do 40 godina.²⁹⁴³

(i) Praksa Međunarodnog suda

1048. Pretresno vijeće će uzeti u obzir raniju praksu Međunarodnog suda u pogledu odmjeravanja kazne za krivična djela za koja su osuđeni Milan Lukić i

²⁹⁴¹ Prvostepena presuda u predmetu *Jelisić*, par. 114; Druga presuda o kazni u predmetu *Tadić*, par. 12; Prvostepena presuda u predmetu *Delalić i drugi*, par. 1193–1194; Prvostepena presuda u predmetu *Aleksovski*, par. 242; Presuda o kazni u predmetu *Erdemović*, par. 39.

²⁹⁴² Druga presuda o kazni u predmetu *Tadić*, par. 11; Prvostepena presuda u predmetu *Jelisić*, par. 1110, n. 116.

²⁹⁴³ Prvostepena presuda u predmetu *Jelisić*, par. 113; Druga presuda o kazni u predmetu *Tadić*, par. 12.

Sredoje Lukić.²⁹⁴⁴ Žalbeno vijeće je zauzelo stav da sličnim pojedincima u sličnim predmetima treba odmjeravati slične kazne.²⁹⁴⁵ Međutim, predmeti se mogu smatrati sličnim samo ako je posrijedi "isto krivično djelo koje je počinjeno u okolnostima koje su u znatnoj mjeri slične".²⁹⁴⁶ Oslanjanje na ranije odmjerene kazne u protivnom će biti od vrlo ograničene koristi.²⁹⁴⁷ U slučaju da se iskristalisao obrazac odmjeravanja kazne za osobe kojima su na opštem nivou svojstvene slične lične prilike i okolnosti počinjenja djela, Pretresno vijeće treba da se postara za to da odmjerene kazne ne rezultiraju neopravdanim razlikama u odnosu na ranije presude o kaznama.²⁹⁴⁸ Odmjerena kazna se može smatrati hirovitom ili pretjeranom ako je nesrazmjerna sličnim prethodnim kaznama, što može biti osnova za žalbu na presudu o kazni.²⁹⁴⁹

(b) Ostala opšta načela

1049. Prilikom odmjeravanja kazne Pretresno vijeće mora voditi računa i o zadacima Međunarodnog suda na osnovu rezolucija Savjeta bezbjednosti br. 808 i 827, odnosno, "da se zaustave teška kršenja međunarodnog humanitarnog prava i doprinese uspostavi i održavanju mira u bivšoj Jugoslaviji".²⁹⁵⁰ Prema tome, Pretresno vijeće mora odrediti kaznu u kojoj će biti uzeti u obzir prvenstveni ciljevi izricanja presude o kazni koje je definisalo Žalbeno vijeće: kažnjavanje i odvracanje.²⁹⁵¹

²⁹⁴⁴ Prvostepena presuda u predmetu *Jelisić*, par. 115.

²⁹⁴⁵ Drugostepena presuda u predmetu *Kvočka i drugi*, par. 681. V. takođe Drugostepena presuda u predmetu *Strugar*, par. 348.

²⁹⁴⁶ Drugostepena presuda u predmetu *Strugar*, par. 348; Drugostepena presuda u predmetu *Furundžija*, par. 250.

²⁹⁴⁷ Drugostepena presuda u predmetu *Delalić i drugi*, par. 758 i 821. V. takođe Drugostepena presuda u predmetu *Strugar*, par. 348.

²⁹⁴⁸ Drugostepena presuda u predmetu *Delalić i drugi*, par. 758.

²⁹⁴⁹ Drugostepena presuda u predmetu *Jelisić*, par. 96.

²⁹⁵⁰ Prvostepena presuda u predmetu *Jelisić*, par. 116; Druga presuda o kazni u predmetu *Tadić*, par. 7.

²⁹⁵¹ Prvostepena presuda u predmetu *Jelisić*, par. 116.

2. Težina krivičnog djela

1050. Pretresno vijeće mora poštovati imperativnu obavezu da kaznu odmjeri prema ličnim prilikama optuženog i težini krivičnog djela.²⁹⁵² To je "probni kamen" za određivanje primjerene kazne.²⁹⁵³ Pretresno vijeće ima prilično široka diskreciona ovlaštenja u pogledu toga u koju će kategoriju svrstati određene faktore koji mogu ukazivati na težinu krivičnog djela ili se smatrati otežavajućom okolnošću.²⁹⁵⁴ Međutim, faktori koji se uzimaju u obzir prilikom ocjenjivanja težine krivičnog djela ne smiju se ponovo uzeti u obzir kao zasebne otežavajuće okolnosti i *vice versa*,²⁹⁵⁵ jer bi to značilo "da jedan te isti faktor dvaput štetno utiče na [...] kaznu [za optuženog]".²⁹⁵⁶ Faktori relevantni za inherentnu težinu krivičnog djela uključuju uticaj krivičnog djela na neposrednu žrtvu²⁹⁵⁷ i njegove posljedice za rodbinu žrtve,²⁹⁵⁸ diskriminatorску namjeru optuženog onda kada ona nije konstitutivno obilježje krivičnog djela,²⁹⁵⁹ ranjivost žrtava,²⁹⁶⁰ razmjere i brutalnost krivičnih djela,²⁹⁶¹ kao i ulogu optuženog.²⁹⁶² U sudskoj praksi Međunarodnog suda ustalilo se načelo da "ne postoji razlika [u težini] između zločina protiv čovječnosti i ratnih zločina".²⁹⁶³

²⁹⁵² Drugostepena presuda u predmetu *Strugar*, par. 336; Drugostepena presuda u predmetu *Delalić i drugi*, par. 717; Drugostepena presuda o kazni u predmetu *Momir Nikolić*, par. 8.

²⁹⁵³ Prvostepena presuda u predmetu *Delalić i drugi*, par. 1225, koju je Žalbeno vijeće podržalo, Drugostepena presuda u predmetu *Delalić i drugi*; par. 731 i Drugostepena presuda u predmetu *Aleksovski*, par. 182; Drugostepena presuda u predmetu *Blaškić*, par. 683; Drugostepena presuda o kazni u predmetu *Momir Nikolić*, par. 11.

²⁹⁵⁴ Drugostepena presuda u predmetu *Hadžihasanović i Kubura*, par. 317; Drugostepena presuda u predmetu *Vasiljević* par. 157.

²⁹⁵⁵ Drugostepena presuda u predmetu *Limaj i drugi*, par. 143; Drugostepena presuda o kazni u predmetu *Momir Nikolić*, par. 58, u kojoj se upućuje na Drugostepenu presudu o kazni u predmetu *Deronjić*, par. 106 (i na u njoj citirane izvore).

²⁹⁵⁶ Drugostepena presuda o kazni u predmetu *Momir Nikolić*, par. 61. V. takođe Drugostepena presuda u predmetu *Delalić i drugi*, par. 750.

²⁹⁵⁷ Prvostepena presuda u predmetu *Delalić i drugi*, par. 1260; Drugostepena presuda u predmetu *Blaškić*, par. 683, gdje se citira Prvostepena presuda u predmetu *Krnjelac*, par. 512.

²⁹⁵⁸ Drugostepena presuda u predmetu *Blaškić*, par. 683.

²⁹⁵⁹ Drugostepena presuda u predmetu *Kunarac i drugi*, par. 357; Drugostepena presuda u predmetu *Tadić*, par. 305.

²⁹⁶⁰ Drugostepena presuda u predmetu *Kunarac i drugi*, par. 352.

²⁹⁶¹ Prvostepena presuda u predmetu *Delić*, par. 563; Prvostepena presuda u predmetu *Boškoski i Tarčulovski*, par. 588.

²⁹⁶² Prvostepena presuda u predmetu *Boškoski i Tarčulovski*, par. 588.

²⁹⁶³ Drugostepena presuda o kazni u predmetu *Tadić*, par. 69; Drugostepena presuda u predmetu *Furundžija*, par. 247; Presuda o kazni u predmetu *Rajić*, par. 83.

3. Otežavajuće i olakšavajuće okolnosti i karakter optuženog

1051. Prema pravilu 101(B)(i), odnosno 101(B)(ii), prilikom odmjeravanja kazne, Pretresno vijeće mora uzeti u obzir otežavajuće i olakšavajuće okolnosti. Statut i Pravilnik ne definišu sve faktore koji se u kontekstu odmjeravanja kazne mogu smatrati otežavajućim i olakšavajućim okolnostima.²⁹⁶⁴ Pretresno vijeće može uzeti u obzir specifične okolnosti svakog predmeta i posjeduje prilično široka diskreciona ovlaštenja u određivanju težine koju treba pripisati olakšavajućim ili otežavajućim okolnostima.²⁹⁶⁵ Za razliku od otežavajućih okolnosti,²⁹⁶⁶ nije potrebno da olakšavajuće okolnosti budu direktno povezane s krivičnim djelom za koje se optuženi tereti.²⁹⁶⁷ Zaključak o tome da li se neka činjenica može uzeti u obzir kao olakšavajuća okolnost donosi se na osnovu ocjene vjerovatnoće,²⁹⁶⁸ dok, što se tiče otežavajuće okolnosti, tužilac njeno postojanje mora dokazati van razumne sumnje.²⁹⁶⁹ Pretresno vijeće nema nikakvu obavezu da razmatra šta optuženi nije učinio,²⁹⁷⁰ tako da se odsustvo olakšavajuće okolnosti nikako ne može smatrati otežavajućom okolnošću.²⁹⁷¹

(a) Otežavajuće okolnosti

1052. Okolnosti koje su se u dosadašnjoj praksi smatrale otežavajućim uključuju zloupotrebu rukovodećeg položaja od strane optuženog, njegov nivo u komandnoj strukturi ili njegovu ulogu u širem kontekstu sukoba²⁹⁷² s obzirom na izvršenje krivičnih djela,²⁹⁷³ trajanje kriminalnog ponašanja,²⁹⁷⁴ veliki broj žrtava,²⁹⁷⁵

²⁹⁶⁴ Drugostepena presuda u predmetu *Delalić i drugi*, par. 780.

²⁹⁶⁵ Drugostepena presuda u predmetu *Delalić i drugi*, par. 777.

²⁹⁶⁶ Prvostepena presuda u predmetu *Delić*, par. 566.

²⁹⁶⁷ Prvostepena presuda u predmetu *Boškoski i Tarčulovski*, par. 597; Prvostepena presuda u predmetu *Stakić*, par. 920.

²⁹⁶⁸ Drugostepena presuda u predmetu *Hadžihasanović i Kubura*, par. 302.

²⁹⁶⁹ Drugostepena presuda u predmetu *Blaškić*, par. 686; Drugostepena presuda u predmetu *Delalić i drugi*, par. 763.

²⁹⁷⁰ Drugostepena presuda o kazni u predmetu *Momir Nikolić*, par. 56.

²⁹⁷¹ Drugostepena presuda u predmetu *Blaškić*, par. 687; Presuda o kazni u predmetu *Plavšić*, par. 64.

²⁹⁷² Drugostepena presuda u predmetu *Blaškić*, par. 686; Presuda o kazni u predmetu *Jokić*, par. 61–62.

²⁹⁷³ Drugostepena presuda u predmetu *Hadžihasanović i Kubura*, par. 320; Drugostepena presuda u predmetu *Galić*, par. 412.

posebnu ranjivost žrtava uključujući i njihovu mladost,²⁹⁷⁶ sistematski karakter krivičnog djela za koje je izrečena osuđujuća presuda,²⁹⁷⁷ nivo učestvovanja optuženog,²⁹⁷⁸ entuzijastičku podršku optuženog počinjenim krivičnim djelima,²⁹⁷⁹ predumišljaj i pobudu,²⁹⁸⁰ ponašanje optuženog tokom sudskog postupka,²⁹⁸¹ zastrašivanje svjedoka²⁹⁸² i opšte okolnosti krivičnih djela.²⁹⁸³ Žalbeno vijeće je zauzelo stav da je apsolutno zabranjeno da se odbijanje optuženog da svjedoči u sudnici uzme u obzir kao otežavajuća okolnost u kontekstu odmjeravanja kazne.²⁹⁸⁴

(b) Olakšavajuće okolnosti

1053. Okolnosti koje su u ranijoj praksi smatrane relevantnim olakšavajućim faktorima u kontekstu odmjeravanja kazne uključuju autentično i iskreno izražavanje kajanja od strane optuženog,²⁹⁸⁵ dobrovoljno priznanje krivice,²⁹⁸⁶ dobrovoljnu predaju optuženog Sudu,²⁹⁸⁷ ponašanje optuženog tokom sudskog postupka,²⁹⁸⁸ vladanje optuženog u pritvoru,²⁹⁸⁹ starost optuženog²⁹⁹⁰ i lične i porodične prilike optuženog.²⁹⁹¹

²⁹⁷⁴ Drugostepena presuda u predmetu *Hadžihasanović i Kubura*, par. 317; Drugostepena presuda u predmetu *Blaškić*, par. 686.

²⁹⁷⁵ Drugostepena presuda u predmetu *Hadžihasanović i Kubura*, par. 310, 317.

²⁹⁷⁶ Prvostepena presuda u predmetu *Kunarac i drugi*, par. 352, 355. V. takođe Prvostepena presuda u predmetu *Orić*, par. 733.

²⁹⁷⁷ Drugostepena presuda u predmetu *Hadžihasanović i Kubura*, par. 349–353.

²⁹⁷⁸ Drugostepena presuda o kazni u predmetu *Momir Nikolić*, par. 47.

²⁹⁷⁹ Drugostepena presuda u predmetu *Blaškić*, par. 686; Drugostepena presuda u predmetu *Jelisić*, par. 86; Drugostepena presuda u predmetu *Kayishema i Ruzindana*, par. 351; Prvostepena presuda u predmetu *Jelisić*, par. 131 i 133.

²⁹⁸⁰ Drugostepena presuda u predmetu *Blaškić*, par. 686 i 694. V. takođe Drugostepena presuda u predmetu *Kayishema i Ruzindana*, par. 161.

²⁹⁸¹ Drugostepena presuda u predmetu *Delalić i drugi*, par. 788.

²⁹⁸² Drugostepena presuda u predmetu *Delalić i drugi*, par. 789.

²⁹⁸³ Drugostepena presuda u predmetu *Blaškić*, par. 686. V. takođe Druga presuda o kazni u predmetu *Tadić*, par. 19.

²⁹⁸⁴ Drugostepena presuda u predmetu *Delalić i drugi*, par. 783.

²⁹⁸⁵ Presuda o kazni u predmetu *Jokić*, par. 89.

²⁹⁸⁶ Drugostepena presuda o kazni u predmetu *Dragan Nikolić*, par. 51, uz napomenu da toj okolnosti ne treba da se daje pretjerana težina.

²⁹⁸⁷ Drugostepena presuda u predmetu *Blaškić*, par. 696; Presuda o kazni u predmetu *Jokić*, par. 73.

²⁹⁸⁸ Drugostepena presuda u predmetu *Delalić i drugi*, par. 788.

²⁹⁸⁹ Drugostepena presuda u predmetu *Blaškić*, par. 696; Presuda o kazni u predmetu *Jokić*, par. 100; Presuda o kazni u predmetu *Dragan Nikolić*, par. 268.

1054. Značajna saradnja s tužilaštvom izričito se navodi kao olakšavajuća okolnost u pravilu 101(B)(ii). To može uključivati spremnost optuženog na razgovor s tužilaštvom. Žalbeno vijeće je zauzelo stav da Pretresno vijeće mora uzeti u obzir ocjenu te saradnje koju donese tužilaštvo. Ako se Pretresno vijeće na kraju ne složi s ocjenom tužilaštva, dužno je da to neslaganje obrazloži na zadovoljavajući način.²⁹⁹²

1055. Žalbeno vijeće takođe je izrazilo stav da okolnost da je neka osoba bila na nižem komandnom nivou unutar cjelokupne strukture sukoba ne povlači nužno nižu kaznu:

Naprotiv, kazna uvijek mora biti odraz inherentnog stepena težine zločina samog po sebi, što “zahtijeva razmatranje konkretnih okolnosti predmeta, kao i oblika i stepena učestvovanja optuženih u zločinu”. U određenim okolnostima težina zločina može biti tako velika da je, čak i kad se uzmu u obzir svi olakšavajući faktori, te uprkos činjenici da optuženi nije bio starješina u takozvanoj ukupnoj komandnoj strukturi, ipak opravdana veoma stroga kazna.²⁹⁹³

(c) Karakter optuženog

1056. Da li će se faktori u vezi s karakterom optuženog smatrati otežavajućim ili olakšavajućim okolnostima uglavnom zavisi o okolnostima pojedinog predmeta.²⁹⁹⁴ Dokazi o dobrom karakteru optuženog, uključujući i činjenicu da nije ranije osuđivan, u nekim slučajevima mogu biti pokazatelj sklonosti ka rehabilitaciji, dok u drugim mogu pokazivati naročito gnusan karakter počinjenih

²⁹⁹⁰ Drugostepena presuda u predmetu *Blaškić*, par. 696; Presuda o kazni u predmetu *Jokić*, par. 100.

²⁹⁹¹ Drugostepena presuda u predmetu *Blaškić*, par. 696; Drugostepena presuda u predmetu *Kunarac i drugi*, par. 362, 408.

²⁹⁹² Drugostepena presuda o kazni u predmetu *Momir Nikolić*, par. 96.

²⁹⁹³ Drugostepena presuda u predmetu *Delalić i drugi*, par. 847, gdje se poziva na Drugostepenu presudu u predmetu *Aleksovski*, par. 181.

²⁹⁹⁴ Drugostepena presuda u predmetu *Hadžihasanović i Kubura*, par. 325, 328.

krivičnih djela.²⁹⁹⁵ Isto tako, stručnost ili sposobnost optuženog kao dokaz karaktera može biti ili otežavajući ili olakšavajući faktor.²⁹⁹⁶

4. Umanjenje kazne optuženom kao rezultat olakšavajućih okolnosti

1057. Pretresno vijeće mora riješiti kako će prilagoditi kaznu s obzirom na eventualne olakšavajuće okolnosti u korist optuženog. Na primjer, Pretresno vijeće u predmetu *Bralo* osudilo je Miroslava Bralu na 20 godina zatvora nakon što je ocijenilo da olakšavajuće okolnosti, uključujući njegovo priznanje krivice, njegovo kajanje, njegova nastojanja da se iskupi za svoje zločine i njegovu dobrovoljnu predaju Sudu, mogu biti razlog da se kazna od 25 godina zatvora koju bi Pretresno vijeće inače dosudilo za njegove zločine umanji za samo pet godina.²⁹⁹⁷ Međutim, Pretresno vijeće u predmetu *Nikolić* zaključilo je da se na račun olakšavajućih okolnosti kao što su priznanje krivice, izražavanje kajanja, pomirenje i davanje informacija tužilaštvu, umjesto kazne doživotnog zatvora može dosuditi bitno manja kazna od 23 godine zatvora.²⁹⁹⁸

5. Umanjenje kazne optuženom na osnovu uračunavanja vremena provedenog u pritvoru

1058. Na osnovu pravila 101(C), optuženi ima pravo da mu se kazna umanji za vrijeme koje je do početka i za vrijeme suđenja proveo u pritvoru.

B. Diskusija i zaključci

1. Diskusija o krivičnim djelima koja je počinio Milan Lukić

(a) Težina krivičnih djela koja je počinio Milan Lukić

1059. Što se tiče djela lišavanja života na obali Drine, u fabrici "Varda" i lišavanja života Hajre Korić, Pretresno vijeće smatra da je Milan Lukić ta ubistva

²⁹⁹⁵ Drugostepena presuda u predmetu *Hadžihasanović i Kubura*, par. 323–329; Prva presuda o kazni u predmetu *Tadić*, par. 59.

²⁹⁹⁶ Drugostepena presuda u predmetu *Hadžihasanović i Kubura*, par. 324.

²⁹⁹⁷ Presuda o kazni u predmetu *Bralo*, par. 95.

²⁹⁹⁸ Presuda o kazni u predmetu *Dragan Nikolić*, par. 274.

počinio putem samovoljnog pogubljenja 13 žrtava u tri incidenta ubijanja. Osim toga, Pretresno vijeće napominje da je Milan Lukić ustrijelio s leđa žrtve incidenta na obali Drine.

1060. Što se tiče prelaćivanja u logoru u Uzamnici, Pretresno vijeće podsjeća na to da je Pretresno vijeće u predmetu *Kvočka* zaključilo da težinu krivičnih djela u vezi sa zlostavljanjem zatočenika ne uvećava samo naročito okrutan karakter prelaćivanja, nego i činjenica da je počinitelj takvo nasilje vršio bez razloga i višekratno.²⁹⁹⁹ Milan Lukić je bio "povremeni posjetilac" koji je koristio situaciju i tokom dvije godine više puta navraćao u logor u Uzamnici bez ikakvog drugog razloga osim da krajnje brutalno tuče zatočenike.

1061. Velika težina tih višestrukih ubistava i divljačkih prelaćivanja mora biti utvrđena za svako djelo pojedinačno, bez obzira na to što Pretresno vijeće uzima u obzir naročitu težinu djela monstruoznog masovnog ubijanja koja je Milan Lukić počinio putem paljevine u Pionirskoj ulici i paljevine na Bikavcu. Pretresno vijeće ponovo napominje da su paljevina u Pionirskoj ulici i paljevina na Bikavcu primjeri najgorih akata nečovječnosti koje čovjek može učiniti drugim ljudima. Pretresno vijeće podsjeća da je već napomenulo da će ti stravični događaji ostati urezani u pamćenju po surovosti napada putem paljevine, po goljoj bezosjećajnosti i okrutnosti odvođenja, zatvaranja, zaključavanja žrtava u dvije kuće, čime su one učinjene bespomoćnim u paklu koji je uslijedio, kao i po stepenu bola i patnje nanijetih žrtvama koje su žive spaljene.

1062. Spaljivanjem žrtava u kućama u koje su one bile zatvorene, Milan Lukić i drugi počinio imali su namjeru da ponište identitet svojih žrtava i tako ih liše svojstva ljudskog bića. Porodice žrtava nisu mogle identifikovati ni sahraniti svoje najmilije. Štaviše, ni u jednom ni u drugom slučaju nikad nije utvrđeno šta se dogodilo s posmrtnim ostacima žrtava. Za neke žrtve paljevine u Pionirskoj ulici i za najmanje 50 žrtava paljevine na Bikavcu, poznato je samo to da su to bile osobe muslimanske nacionalnosti. Nikad se neće pouzdano znati ko je sve od

²⁹⁹⁹ Prvostepena presuda u predmetu *Kvočka i drugi*, par. 747–748.

imena navedenih na spisku nestalih u Višegradu bio među onima koji su u tim paljevinama živi izgorjeli. Tom brisanju svih tragova individualnih žrtava svojstvena je jedinstvena okrutnost koja mora uvećati težinu pridatu tim zločinima.

(b) Otežavajuće okolnosti krivičnih djela koja je počinio Milan Lukić

1063. Tužilaštvo tvrdi da su "izopačenost" Milana Lukića i njegova nastojanja da žrtve liši života "tako da uzrokuje maksimalnu količinu patnje" osnov za zaključak da su njegova "očigledna izopačenost i uživanje u vlastitim kriminalnim radnjama otežavajući faktor" pri odmjeravanju kazne.³⁰⁰⁰ Tužilaštvo takođe tvrdi da je predumišljaj jedan od otežavajućih faktora.³⁰⁰¹ U slučajevima gdje su ti faktori dokazani van razumne sumnje, Pretresno vijeće će ih uzeti u obzir kao otežavajuće okolnosti pri odmjeravanju kazne. Pretresno vijeće skreće pažnju na argumente tužilaštva da se broj i ranjivost žrtava, njihova patnja, oblik učešća optuženog i entuzijazam s kojim je on učestvovao u tim krivičnim djelima moraju uzeti u obzir prilikom utvrđivanja težine tih krivičnih djela.³⁰⁰² Pretresno vijeće će te faktore uzeti u obzir kao otežavajuće okolnosti pri odmjeravanju kazne tako da ih iz tog razloga nije uzelo obzir u vezi s težinom tih krivičnih djela.

1064. Pretresno vijeće je zaključilo da je Milan Lukić odgovoran za smrt najmanje 132 osobe.³⁰⁰³ Milan Lukić je ta krivična djela počinio nad ranjivim žrtavama koje je učinio bespomoćnim. Žrtve paljevine u Pionirskoj ulici i paljevine na Bikavcu bile su djeca, žene i starije osobe. Među žrtvama paljevine u Pionirskoj ulici bili su jedna žena stara sedamdeset i pet godina, šestoro djece stare između dvije i četiri godine i jedno novorođenče staro dva dana. Neke od žrtava Milana Lukića bile su njegove komšije, osobe s kojima je nekad išao u školu i žene koje su ga poznavale od djetinjstva. Zatočenici u logoru u Uzamnici

³⁰⁰⁰ Završni pretresni podnesak tužilaštva, par. 617–619.

³⁰⁰¹ Završni pretresni podnesak tužilaštva, par. 620.

³⁰⁰² Završni pretresni podnesak tužilaštva, par. 603. Međutim, Pretresno vijeće napominje da je uloga Milana Lukića u krivičnim djelima razmatrana s obzirom na težinu krivičnog djela.

³⁰⁰³ Međutim, Pretresno vijeće napominje da je ubijanje velikih razmjera obilježje krivičnog djela istrebljivanja. Broj žrtava zbog toga se ne može smatrati otežavajućom okolnošću za to krivično djelo. V. Prvostepena presuda u predmetu *Stakić*, par. 904.

bili su zatvoreni u bijednim životnim uslovima, bez prilike za bijeg iz zatočeništva ili od svojih mučitelja.

1065. U incidentima na obali Drine i u fabrici "Varda" Milan Lukić je žrtve nasumce birao među civilima muslimanske narodnosti. Neposredno prije ubijanja na obali Drine, Milan Lukić je dvojici naoružanih muškaraca koje je doveo sa sobom naredio da oružje podese na pojedinačnu a ne rafalnu paljbu. On je i hladnokrvno ubistvo Hajre Korić izvršio na nonšalantan i objestan način – smijao se nakon što je dva puta pucao u nju. Brutalna premlaćivanja zatočenika u logoru u Uzamnici koja je Milan Lukić vršio kao "povremeni posjetilac" takođe odražavaju njegovo uživanje u nanošenju boli muslimanskim žrtvama.

1066. Preživjele žrtve tih krivičnih djela danas žive s trajnim fizičkim oštećenjima i duševnim bolom koji prati one koji su bili svjedoci i preživjeli brutalnosti i nasilja koje je nad njima počinio Milan Lukić. Pretresno vijeće posebno podsjeća na Zehru Turjačanin, žalostan i tragičan, ali herojski lik, koja je i jedina preživjela žrtva paljevine na Bikavcu. Preživjele žrtve obje paljevine bile su prisiljene da izbave sebe ostavljajući za sobom članove porodice ili komšije. Nekoliko preživjelih žrtava još nosi ožiljke i fizički bol od paljevine, metaka i gelera. Zatočenici iz Uzamnice žive s ožiljcima, narušenim zdravljem i teškim tjelesnim oštećenjima kao posljedicama premlaćivanja koja su pretrpjeli u zatočeništvu. Članovi porodica gledali su odvođenje svojih najmilijih, a poslije incidenta na obali Drine i incidenta u fabrici "Varda" morali su živjeti u strahu i neizvjesnosti u koju ih je Milan Lukić doveo svojim nasumičnim izborom žrtava među Muslimanima.

1067. Pretresno vijeće podsjeća na svoje zaključke o tome da su lišavanje života Hajre Korić, paljevina u Pionirskoj ulici i paljevina na Bikavcu izvršeni s predumišljajem. Vijeće napominje i to da je Milan Lukić, oko dvije sedmice prije paljevine u Pionirskoj ulici, u kojoj je stradalo mnogo članova porodice

Kurspahić, svjedokinji CW1 rekao: "Dobili smo nalog da od Kurspahića ni uho ne ostane."³⁰⁰⁴

1068. Milan Lukić je u svojim zločinima smišljeno postupao fazu po fazu. Ni strah ni patnja njegovih žrtava nisu ga mogli ubijediti da odustane. Nije ga odvrátila ni mogućnost da bude prepoznat dok vrši svoja gnusna djela. Žrtve incidenta na obali Drine, incidenta u Pionirskoj ulici i incidenta na Bikavcu, prije nego što će biti lišene života, bile su zatočene. Milan Lukić je odlučio da ih ubije umjesto da ih oslobodi. Neposredno prije incidenta na obali Drine, Milan Lukić je ignorisao preklinjanje ljudi koje je odlučio lišiti života.³⁰⁰⁵ Pretresno vijeće skreće pažnju i na svjedočenje svjedoka VG032 o tome da se čini da Milan Lukić nije dobivao naređenja ni od koga od prisutnih, niti da je iko od njih mogao uticati na njegove postupke ili odluke.³⁰⁰⁶ Pored toga, žrtve incidenta na obali Drine bile su lišene života pojedinačnom paljbom, a žrtve incidenta u fabrici "Varda" lišene su života jedna po jedna. Milan Lukić je itekako imao priliku da shvati patnju prvih žrtava i prekine s ubijanjem prije nego strada još više ljudi. U svim slučajevima on je nastavio ubijati žrtve. Isto tako, žrtve paljevine u Pionirskoj ulici bile su u zapaljenoj prostoriji žive još najmanje 20 minuta.³⁰⁰⁷ Svjedoci VG084 i VG018, koji su pobjegli iz tog pakla, čuli su jauke žrtava koje su ostale zarobljene u kući.³⁰⁰⁸ I žrtve paljevine na Bikavcu bile su u zapaljenoj prostoriji žive još najmanje 20 minuta.³⁰⁰⁹ Svjedokinja VG058 je u svjedočenju izjavila da je čula njihove jauke - "kao krik mačaka" – dok su gorjeli.³⁰¹⁰ Žrtve tih paljevina možda

³⁰⁰⁴ CW1, 17. mart 2009., T. 5548.

³⁰⁰⁵ VG032, 4. septembar 2008., T. 1179–1180; Mitar Vasiljević, 10. septembar 2008., T. 1523; P263, isječak 113.

³⁰⁰⁶ VG032, 11. septembar 2001., T. 300–301.

³⁰⁰⁷ Benjamin Dimas je u svjedočenju izjavio da se u mnogim požarima žrtve uguše tokom prvih pet do dvadeset minuta. Benjamin Dimas, 24. mart 2009., T. 6100. Pretresno vijeće napominje da ta izjava nije zasnovana na njegovim konkretnim saznanjima o tome koliko su dugo žrtve još bile žive u paljevini u Pionirskoj ulici. Svjedoci VG084 i VG018 čuli su jauke i pucnjavu još sat do sat i po nakon što su se spasili bijegom iz paljevine u Pionirskoj ulici, P82, T. 1601; P83, str. 10; P74, str. 4.

³⁰⁰⁸ P82, T. 1601; P83, str. 10; P74, str. 4.

³⁰⁰⁹ Benjamin Dimas, 24. mart 2009., T. 6100, 6101. Pretresno vijeće ponovo napominje da ta izjava nije zasnovana na njegovim konkretnim saznanjima o tome koliko su dugo još bile žive žrtve u paljevini na Bikavcu. Svjedokinja VG058 u svjedočenju je za tu paljevinu izjavila da je to "trajalo jedno možda pola sata", VG058, 11. septembar 2008., T. 1602.

³⁰¹⁰ VG058, 11. septembar 2008., T. 1598, 1602; 1D41, str. 8.

ne bi bile usmrćene da im je bilo omogućeno da izađu iz zapaljenih kuća u bilo kojem trenutku tokom tih 20 minuta. Milan Lukić je tokom tih njihovih posljednjih minuta života bio na licu mjesta i nije mogao ne biti svjestan njihovog bola: dokazi potvrđuju da nije učinio ništa kako bi zaustavio paljevinu ili oslobodio žrtve. Tokom paljevine u Pionirskoj ulici nastavio je da puca na žrtve koje su pokušavale pobjeći.

1069. Pored toga, razmatrajući ove zločine kao cjelinu, Pretresno vijeće skreće pažnju na obrazac ponašanja Milana Lukića koje se ponavljalo. Dva muškarca preživjela su incident na obali Drine 7. juna 1992. godine. Tri dana poslije toga Milan Lukić je izabrao novih sedam muškaraca u fabrici "Varda", odveo ih na obalu Drine i hladnokrvno ih strijeljao. Ovom prilikom niko od tih ljudi nije preživio. Isto tako, dok je paljevinu u Pionirskoj ulici preživjelo desetak osoba, paljevinu na Bikavcu preživjela je samo jedna, a kuća je potpuno uništena. Prije paljevine na Bikavcu počinioci su blokirali izlaze, što prije paljenja kuće u Pionirskoj ulici nisu učinili. Nakon što je svojim očima vidio posljedice svog djelovanja, uključujući leševe u rijeci i prizore i zvukove koji su pratili spaljivanje živih ljudi, Milan Lukić nije nastojao samo da ponovi ta djela ekstremnog nasilja, nego i da ih izvede efikasnije.

(c) Olakšavajuće okolnosti za Milana Lukića

1070. Pretresno vijeće zaključuje da Milan Lukić, kako je navelo tužilaštvo, nije saradivao s tužilaštvom, tako da se saradnja ne može uzeti u obzir kao olakšavajuća okolnost.³⁰¹¹

1071. Pretresno vijeće napominje da je boravak Milana Lukića u pritvoru izazvao teškoće za njegovu porodicu, ali toj okolnosti kao faktoru za ublažavanje kazne pridaje malu težinu.

³⁰¹¹ Završni pretresni podnesak tužilaštva, par. 627.

1072. Pretresno vijeće se ne slaže s odbranom Milana Lukića u tome da bi činjenicu da Milan Lukić nije u rat otišao dobrovoljno trebalo smatrati faktorom za ublažavanje njegove kazne.³⁰¹²

1073. Odbrana Milana Lukića navodi i to da Milan Lukić nije "razlikovao ljude na osnovu nacionalne pripadnosti"³⁰¹³ i da je tokom rata pomagao Muslimanima.³⁰¹⁴ Pretresno vijeće napominje da je više svjedoka odbrane i optužbe izjavilo da se Milan Lukić prije rata prijateljski odnosio prema Muslimanima.³⁰¹⁵ Međutim, Pretresno vijeće podsjeća na to da je konstatovalo da su MLD1 i MLD10, koji su svjedočili o tome da je Milan Lukić tokom rata pomagao Muslimanima, nepouzdana svjedoci. Osim toga, Pretresno vijeće podsjeća na svoje zaključke u vezi s mnoštvom prilika kada je Milan Lukić napadao, pljačkao ili ubijao Muslimane na osnovu njihove vjerske pripadnosti. To što je on nekim Muslimanima možda ponekad i pomogao ne može se ni u kakvoj značajnijoj mjeri uzeti u obzir kao faktor za ublažavanje kazne predviđene za teške i gnusne zločine koje je on počinio, posebno s obzirom na to da je on bez razlike nasrtao čak i na one Muslimane s kojima je ranije bio u dobrim odnosima. Okolnost da se Milan Lukić prije rata prijateljski ophodio s Muslimanima samo uvećava okrutnost njegovih djela i ponašanja tokom rata upravljenih protiv Muslimana i ne bi se smjela smatrati faktorom za ublažavanje njegove kazne.

1074. Odbrana Milana Lukića navodi da se lične prilike Milana Lukića, koje je George Hough naveo u svom izvještaju o vještačenju i svjedočenju, moraju smatrati faktorom za ublažavanje njegove kazne. George Hough, klinički psiholog,³⁰¹⁶ izvršio je evaluaciju Milana Lukića u šest susreta s njim u novembru

³⁰¹² Završni pretresni podnesak Milana Lukića, par. 616, 617.

³⁰¹³ Završni pretresni podnesak Milana Lukića, par. 628.

³⁰¹⁴ Završni pretresni podnesak Milana Lukića, par. 629, 632.

³⁰¹⁵ V. npr. VG014, 10. juli 2008., T. 350–351, 362; VG097, 26. avgust 2008., T. 599; Željko Marković, 17. decembar 2008., T. 3845; MLD10, 18. decembar 2008., T. 3951; MLD20, 26. januar 2009., T. 4499.

³⁰¹⁶ Dr George Hough ima strukovnu licencu Američkog odbora za profesionalnu psihologiju SAD /*American Board of Professional Psychology*/, George Hough, 25. mart 2009., T. 6211; 1D202, str. 10.

2008., u ukupnom trajanju od 24 sata.³⁰¹⁷ George Hough je izjavio da Milan Lukić u djetinjstvu nije pokazivao nijedan od uobičajenih znakova koji bi upozoravali na "mogućnost devijantnog razvoja ili na tešku psihopatologiju", kao što su tuče, delinkventnost, kriminalitet i korištenje droga i alkohola.³⁰¹⁸ On je zaključio i to da je Milan Lukić "sljedbenik, a ne vođa" i da nema indikacija o tome da je Milan Lukić ikad bio na položaju vođe.³⁰¹⁹ Izjavio je i to da se Milan Lukić "predstavljao gdje god bi došao jer je sebe smatrao profesionalnim policajcem".³⁰²⁰

1075. U ovom predmetu nisu izvedeni nikakvi dokazi o tome da je Milan Lukić djelovao po nalogima svojih pretpostavljenih. Međutim, Pretresno vijeće je analizu dr Hougha uzelo u obzir prilikom određivanja kazne.

1076. Činjenicu da Milan Lukić prije rata nije bio u krivičnoj evidenciji Pretresno vijeće ne smatra faktorom za ublažavanje kazne.³⁰²¹ Okolnosti krivičnih djela koja je Milan Lukić počinio i njegov odnos prema izvršenju tih krivičnih djela pokazuju da on nije bio žrtva ratnog "haosa", kako tvrdi njegova

³⁰¹⁷ George Hough, 25. mart 2009., T. 6286, 26. mart 2009., T. 6351; 1D203, str. 1; Podnesak tužilaštva u vezi s dr Georgeom Houghom, zaveden kao povjerljiv 2. februara 2009.; dr George Hough, 26. mart 2009., T. 6326–6330; P309. Tužilaštvo je Pretresnom vijeću izrazilo zabrinutost zbog činjenice da je kobranilac Dragan Ivetić nastupao u svojstvu prevodioca tokom tih konsultacija. George Hough je, i u direktnom i u unakrsnom ispitivanju, izjavio da ta situacija nije bila idealna. Tužilaštvo je Georgeu Houghu predočilo članak Donalda Bershoha *Ethical conflicts in psychology* u kojem se napominje da se mogu pojaviti problemi ako jezičke sposobnosti psihologa ne obuhvataju jezik klijenta. George Hough je objasnio da je razmotrio smjernice za rad, od onih najoptimalnijih pa do onih najmanje optimalnih, i izjavio da "nije bilo izbora", George Hough, 26. mart 2009., T. 6327–6329. Međutim, u glavnom ispitivanju je izjavio da smatra, koliko on može o tome suditi, da je Dragan Ivetić "profesionalno obavio svoj zadatak", George Hough, 25. mart 2009., T. 6288. Pored toga je izjavio i da smatra da je njegov izvještaj "pouzdan i validan izvještaj o trenutnom emocionalnom i kognitivnom statusu g. Lukića", George Hough, 25. mart 2009., T. 6288. U unakrsnom ispitivanju George Hough je bez oklijevanja priznao da ne može "isključiti" činjenicu da je u prevođenju ponešto možda bilo ispušteno, George Hough, 26. mart 2009., T. 6329. Takođe je izjavio da je "svjestan toga da postoji opasnost dvostrukosti uloge i odnosa budući da je g. Ivetić istovremeno član tima odbrane, ali, advokati odbrane uvjerali su me da zbog toga što su iscrpili finansijska sredstva otpadaju sve alternative sa stručnim prevodiocem, tako da sam pristao da radim, i to sa g. Ivetićem", George Hough, 25. mart 2009., T. 6288.

³⁰¹⁸ George Hough, 25. mart 2009., T. 6291–6292.

³⁰¹⁹ George Hough, 25. mart 2009., T. 6315.

³⁰²⁰ Završni pretresni podnesak Milana Lukića, par. 646, gdje se poziva na Georgea Hougha, 25. mart 2009., T. 6304–6305.

³⁰²¹ Presuda o kazni u predmetu *Bralo*, par. 47, 48.

odbrana,³⁰²² nego oportunist koji je iskoristio priliku u situaciji koja mu je omogućila da nekažnjeno čini zločine nad Muslimanima.

(d) Karakter Milana Lukića kao faktor za ublažavanje kazne

(i) Karakter Milana Lukića prije rata

1077. Svjedokinja MLD10, Muslimanka, koja je nekad bila komšinica Milana Lukića, opisala ga je kao "pozitivnu osobu" i izjavila da je bio "veoma pažljiv i dobar [...], da nije razlikovao ljude po nacionalnosti".³⁰²³ Željko Marković, koji je poznao Milana Lukića iz perioda od 1987. do 1989. godine, opisao ga je kao mirnog čovjeka koji je živio skromno. Izjavio je da je Milan Lukić bio "primer gospodina".³⁰²⁴ Još neki svjedoci odbrane na sličan način su opisali karakter Milana Lukića prije rata.³⁰²⁵ Više svjedoka odbrane je u svjedočenju izjavilo da Milan Lukić nije pio ni pušio.³⁰²⁶ Tužilaštvo je predložilo fotografije Milana Lukića sa cigaretom u ruci i bocom, po svemu sudeći, alkoholnog pića.³⁰²⁷ Svjedokinja MLD20 objasnila je da, "kad je [Milan Lukić] išao u školu, nije ni pio ni pušio" i da su na fotografijama prikazani događaji koji su "verovatno neke izuzetne prilike".³⁰²⁸ Međutim, Zehra Turjačanin je izjavila da je Milan Lukić pušio već dok je išao u školu.³⁰²⁹

(ii) Karakter Milana Lukića tokom rata

1078. Svjedokinja MLD17, koja je izjavila da Milana Lukića poznaje od aprila 1992., kad su bili komšije u Beogradu, svjedočila je o njegovom karakteru prije i tokom rata.³⁰³⁰ Svjedokinja MLD17 opisala je Milana Lukića kao izuzetnog, smirenog čovjeka "dobre duše" i izjavila je da se Milan Lukić nije prema svojim

³⁰²² Završni pretresni podnesak Milana Lukića, par. 637.

³⁰²³ MLD10, 18. decembar 2008., T. 3951–3952.

³⁰²⁴ Željko Marković, 17. decembar 2008., T. 3844–3845.

³⁰²⁵ MLD7, 19. januar 2009., T. 4274; MLD15, 3. februar 2009 T. 4661.

³⁰²⁶ 1D203, str. 7; MLD15, 3. februar 2009 T. 4675; MLD18, 23. januar 2009., T. 4423; MLD20, 26. januar 2009., T. 4499; MLD24, 5. mart 2009. T. 5163; Željko Marković, 17. decembar 2008., T. 3873.

³⁰²⁷ P231; P232.

³⁰²⁸ MLD20, 26. januar 2009., T. 4517–4518.

³⁰²⁹ Zehra Turjačanin, 25. septembar 2008., T. 2292, 2293.

³⁰³⁰ MLD17, 4. februar 2009., T. 4698–4700.

komšijama ponašao drugačije zbog njihove nacionalne pripadnosti.³⁰³¹ U unakrsnom ispitivanju se MLD17 složila s tim da su njihove komšije pretežno bili Srbi i da je njena ocjena njegovog karaktera zasnovana na nekoliko njenih susreta s njim iz aprila i juna 1992. i jednom susretu na početku marta 1993. godine.³⁰³²

1079. Anka Vasiljević, koju je s Milanom Lukićem vezivalo kumstvo i koja ga je poznavala od 1992. godine, izjavila je da je s njim redovno kontaktirala tokom rata, kao i poslije rata u vrijeme vjerskih i društvenih proslava.³⁰³³ Izjavila je da je on za vrijeme rata bio dobar čovjek i dobar kum koji je volio djecu i davao im moralnu podršku.³⁰³⁴ Nikad ni od koga nije čula ništa loše o Milanu Lukiću, ni za vrijeme rata ni poslije rata.³⁰³⁵ Anka Vasiljević je izjavila da je on, kad je mogao, "svima pomagao".³⁰³⁶ Opisala ga je kao "zaštitnika" njene porodice i izjavila da ga i dalje mnogo voli.³⁰³⁷

1080. Pretresno vijeće je uzelo na znanje argumente odbrane i dokaze o dobrom karakteru Milana Lukića dobijene od svjedoka Željka Markovića, MLD10, MLD7 i Anke Vasiljević. Međutim, Vijeće smatra da je sušta brutalnost postupaka Milana Lukića u oštroj protivrječnosti s njihovim svjedočanstvima, baš kao i svjedočenja preživjelih žrtava njegovih napada.

(e) Cilj odmjeravanja kazne za Milana Lukića

1081. Odbrana Milana Lukića tvrdi da se načelo odvratanja ne može primijeniti u slučaju Milana Lukića zato što on "ne predstavlja nikakvu opasnost za širu zajednicu i njegovo djelovanje tokom rata bilo je reakcija na haotičnu situaciju koja je izmicala kontroli", koju su stvorili politički rukovodioci.³⁰³⁸ Ona argumentuje da krivično gonjenje Milana Lukića neće odvratiti te političke

³⁰³¹ MLD17, 4. februar 2009., T. 4700–4701.

³⁰³² MLD17, 4. februar 2009., T. 4707, 4721–4722.

³⁰³³ Anka Vasiljević, 19. januar 2009., T. 4186–4187, 4189, 4192, 4202. Za objašnjenje kumstva, v. gore par. 132.

³⁰³⁴ Anka Vasiljević, 19. januar 2009., T. 4191–4192.

³⁰³⁵ Anka Vasiljević, 19. januar 2009., T. 4192.

³⁰³⁶ Anka Vasiljević, 19. januar 2009., T. 4193.

³⁰³⁷ Anka Vasiljević, 19. januar 2009., T. 4208.

³⁰³⁸ Završni pretresni podnesak Milana Lukića, par. 611.

rukovodioce nego će ih samo učiniti još drskijima i "van domašaja pravde".³⁰³⁹ Pretresno vijeće se ne može složiti s ovom ocjenom. Odvratanje neposrednih počinitelaca jednako je toliko primaran cilj kažnjavanja koliko i odvratanje posrednih počinitelaca na rukovodećim položajima.

1082. Odbrana Milana Lukića takođe tvrdi da su krivična djela za koja je on proglašen krivim "mnogo niže na relativnoj skali krivice" u odnosu na "stravične zločine kao što su etničko čišćenje, zatočavanje velikih razmjera, masovno silovanje i masovna pogubljenja" i da bi to trebalo da utiče na način kako Pretresno vijeće shvata retribuciju. Pretresno vijeće, podsjećajući na svoje zaključke o težini krivičnih djela koja je počinio Milan Lukić, izražava oštro neslaganje s odbranom i zaključuje da ta krivična djela nisu "nisko" na bilo kakvoj "relativnoj skali krivice". Pored toga, Pretresno vijeće odbacuje argument da stravični zločini koje su eventualno počinili neki drugi optuženi treba da se smatraju faktorom za ublažavanje kazne Milana Lukića. Pretresno vijeće kaznu za Milana Lukića odmjerava isključivo na osnovu primjerenih sankcija za konkretna krivična djela koja je on počinio, uzimajući u obzir i otežavajuće i olakšavajuće okolnosti.

1083. Odbrana Milana Lukića tvrdi da "stvar koju prevashodno treba uzeti u obzir prilikom odmjeravanja bilo kakve kazne za ovog optuženog jeste pomirenje".³⁰⁴⁰ Pretresno vijeće se ne slaže s tim da su djela koja je počinio Milan Lukić bila "kratkog trajanja" ili da su "objašnjiva s obzirom na okolnosti".³⁰⁴¹ Pretresno vijeće takođe napominje da odbrana Milana Lukića nije objasnila kako će osuđivanje Milana Lukića na kraću kaznu zatvora nego što bi to inače bilo opravdano, imajući u vidu težinu krivičnih djela, otežavajuće i olakšavajuće faktore, pomoći pomirenju unutar zajednice.

³⁰³⁹ Završni pretresni podnesak Milana Lukića, par. 611.

³⁰⁴⁰ Završni pretresni podnesak Milana Lukića, par. 614.

³⁰⁴¹ Završni pretresni podnesak Milana Lukića, par. 614.

(f) Zaključci u vezi s krivičnim djelima koja je počinio Milan Lukić

1084. Razmotrivši sve dokaze relevantne za odmjeravanje kazne, uključujući i olakšavajuće okolnosti, Pretresno vijeće ostaje pri stavu da je, samo na osnovu krivice Milana Lukića za to što je lično, fizički i hladnokrvno lišio života pet osoba na obali Drine, sedam osoba u fabrici "Varda", 59 osoba u paljevini u Pionirskoj ulici, najmanje 60 osoba u paljevini na Bikavcu, kao i Hajru Korić – ukupno najmanje 132 osobe – opravdana maksimalna kazna. S obzirom na krivicu utvrđenu u vezi s drugim krivičnim djelima za koja se on teretio, Pretresno vijeće se uvjerilo da bi bila opravdana kazna najvećeg raspona.

2. Diskusija o krivičnim djelima koja je počinio Sredoje Lukić(a) Težina krivičnih djela koja je počinio Sredoje Lukić

1085. Što se tiče incidenata u logoru u Uzamnici, Sredoje Lukić je takođe oportunist koji je dolazio u logoru bez ikakvog drugog razloga osim da tuče zatočenike. On u logor nije dolazio ni izdaleka tako često kao Milan Lukić. Međutim, iako njegova djela premlaćivanja nisu bila tako brojna kao ona koja je počinio Milan Lukić, metodi su bili jednako divljački.

1086. Sredoje Lukić je pomagao i podržavao u krivičnim djelima počinjenim u incidentu u Pionirskoj ulici. Sredoje Lukić nije podmetnuo požar i nije utvrđeno da je on pucao na žrtve koje su bile u kući ili na one koji su pokušali pobjeći iz tog pakla. Međutim, Pretresno vijeće skreće pažnju na posebnu težinu tog monstruoznog masovnog ubijanja koje je primjer najgorih akata nečovječnosti koje, kako je već rečeno, čovjek može učiniti drugim ljudima. Pretresno vijeće takođe podsjeća na svoj zaključak da su, spaljivanjem žrtava i kuće u kojoj su one bile zatvorene, počinitelji imali namjeru da ponište identitet svojih žrtava i da ih tako liše svojstva ljudskog bića.

(b) Otežavajuće okolnosti krivičnih djela koja je počinio Sredoje Lukić

1087. Tužilaštvo tvrdi da su "izopačenost" Sredoja Lukića i njegova nastojanja da svoje žrtve liši života "tako da uzrokuje maksimalnu količinu patnje" osnov za zaključak da su njegova "očigledna izopačenost i uživanje u svojim kriminalnim radnjama otežavajući faktor" pri odmjeravanju kazne.³⁰⁴² Tužilaštvo takođe tvrdi da je predumišljaj tih krivičnih djela jedan od otežavajućih faktora.³⁰⁴³ U slučajevima gdje su ti faktori dokazani van razumne sumnje, Pretresno vijeće će ih uzeti u obzir kao otežavajuće okolnosti pri odmjeravanju kazne. Pretresno vijeće takođe podsjeća na svoj zaključak da će broj i ranjivost žrtava, njihovu patnju, oblik učešća optuženog i entuzijazam s kojim je on učestvovao u tim krivičnim djelima uzeti u obzir kao otežavajuće faktore za odmjeravanje kazne i da ih iz tog razloga neće uzeti u obzir u svrhu određivanja težine tih krivičnih djela.³⁰⁴⁴

1088. Sredoje Lukić snosi krivičnu odgovornost za pomaganje i podržavanje u usmrćivanju najmanje 59 osoba u incidentu u Pionirskoj ulici, gdje su žrtve bile djeca, žene i starije osobe. Više žrtava incidenta u Pionirskoj ulici ili su poznavale ili su prepoznale Sredoja Lukića kao policajca u Višegradu. Nema dokaza o tome da je Sredoje Lukić učinio bilo šta kako bi zaustavio paljenje ili oslobodio žrtve. On takođe snosi krivičnu odgovornost kao neposredni počinitelj premlaćivanja više muškaraca u zatočeničkom logoru u Uzamnici. Pretresno vijeće podsjeća na svoje zaključke o životnim uslovima u zatočeničkom logoru u Uzamnici.

1089. Sve što je Pretresno vijeće već izreklo u vezi s posljedicama tih zločina na preživjele žrtve primjenjivo je i na Sredoja Lukića, a Pretresno vijeće je to uzelo u obzir kao otežavajuću okolnost.

1090. Prije nego što je počeo rat, Sredoje Lukić je bio službenik policije u Višegradu i nastavio je istu službu i tokom rata, a taj je službeni položaj

³⁰⁴² Završni pretresni podnesak tužilaštva, par. 617–619.

³⁰⁴³ Završni pretresni podnesak tužilaštva, par. 620.

³⁰⁴⁴ Završni pretresni podnesak tužilaštva, par. 603. Međutim, Pretresno vijeće napominje da je uloga Milana Lukića u krivičnim djelima razmatrana s obzirom na težinu krivičnog djela.

zloupotrijebio tako što je pomagao i podržavao u paljevini u Pionirskoj ulici i počinio djela premlaćivanja u logoru u Uzamnici. Mnoge žrtve je poznao, a i one su njega prepoznale kao službenika policije. Umjesto da svoj položaj koristi kako bi štitio građane u čijoj je službi ranije bio, on je učestvovao u pljački, nasilju i ubistvima vršenim nad muslimanskim sugrađanima i samim tim sankcionisao ta djela. Njegovo učešće u tim krivičnim djelima bilo je okrutno preobraćanje njegove službene dužnosti prema građanima Višegrada.³⁰⁴⁵

(c) Olakšavajuće okolnosti za Sredoja Lukića

1091. Pretresno vijeće zaključuje da Sredoje Lukić, kako je navelo tužilaštvo, nije saradivao s tužilaštvom, tako da se saradnja ne može uzeti u obzir kao olakšavajuća okolnost.³⁰⁴⁶

1092. Pretresnom vijeću su predloženi dokazi o situacijama tokom rata u kojima je Sredoje Lukić pomogao Muslimanima. Svjedokinja VG064 izjavila je da joj je Sredoje Lukić, nakon što ga je zamolila za pomoć, vratio kući supruga i djevera koji su krajem maja 1992. ili početkom juna 1992. odvedeni u hotel "Vilina Vlas".³⁰⁴⁷ I Mevsud Poljo je izjavio da je Sredoje Lukić pustio na slobodu njegovog zatočenog komšiju, Muslimana, Muradifa Kalića.³⁰⁴⁸ Odbrana Sredoja Lukića tvrdi da je on time ugrozio vlastitu bezbjednost.³⁰⁴⁹ Pretresno vijeće skreće pažnju na argument tužilaštva da ti dokazi upućuju i na to da je Sredoje Lukić bio u mogućnosti da pomaže Muslimanima, ali se umjesto toga opredijelio da učestvuje u masovnom ubijanju i višestrukim djelima premlaćivanja Muslimana.³⁰⁵⁰ Pretresno vijeće ne potcjenjuje činjenicu da je zbog pomaganja Muslimanima Sredoje Lukić mogao imati problema i ne želi negirati olakšavajući

³⁰⁴⁵ V. takođe Drugostepena presuda u predmetu *Aleksovski*, u kojoj je zauzet stav da primjerena kazna mora biti odraz i činjenice da je žalilac imao sporednu ulogu u zločinima, ali i to da je bio osoba s ovlaštenjima tako da je "mogao da spriječi počinjenje zločina [...], a svakako [je bio] osoba koja u njima nije smjela učestvovati". Drugostepena presuda u predmetu *Aleksovski*, par. 184.

³⁰⁴⁶ Završni pretresni podnesak tužilaštva, par. 627.

³⁰⁴⁷ P159, str. 9–10.

³⁰⁴⁸ Mevsud Poljo, 26. avgust 2008., T. 580, 583–584.

³⁰⁴⁹ Završni pretresni podnesak Sredoja Lukića, par. 569.

³⁰⁵⁰ Završni pretresni podnesak tužilaštva, par. 628.

značaj takvih njegovih postupaka samo zato što nije pomogao većem broju ljudi. Pretresno vijeće će pridati izvjesnu težinu okolnosti da je Sredoje Lukić pomogao nekolicini ljudi. Međutim, njegova pomoć tim osobama ne može biti osnov za bilo kakvo značajnije smanjenje kazne koja se mora izreći za teške i gnusne zločine u kojima je on dobrovoljno učestvovao kao pomagač i podržavalac.

1093. Odbrana Sredoja Lukića navodi da se on dobrovoljno predao Međunarodnom sudu i da se tokom boravka u Pritvorskoj jedinici UN-a i pred Pretresnim vijećem primjerno vladao.³⁰⁵¹ Tužilaštvo nije tvrdilo da se on nije predao dobrovoljno. Pretresno vijeće podsjeća na to da je Žalbeno vijeće te okolnosti smatralo faktorima za ublažavanje kazne, tako da će ih i ono tretirati u skladu s tim. Pretresno vijeće takođe napominje da je Sredoje Lukić oženjen i da ima dvoje djece, ali tome kao faktoru za ublažavanje kazne pridaje malu težinu.³⁰⁵²

1094. Odbrana Sredoja Lukića takođe navodi da izražavanje žaljenja od strane optuženog može biti faktor za ublažavanje kazne i napominje da je odbrana Sredoja Lukića žrtvama izrazila saučešće u njegovo ime.³⁰⁵³ Pretresno vijeće prihvata iskrenost tih izjava branilaca. Međutim, Vijeće to ne smatra izrazom kajanja Sredoja Lukića u zakonskom smislu. Iako je te izjave uzelo u obzir kao izraze saučešća i saosjećanja sa patnjom žrtava krivičnih djela, Pretresno vijeće smatra da one nemaju dovoljno značaja da bi bilo opravdano pridati im veliku težinu kao faktoru za ublažavanje kazne.³⁰⁵⁴

(d) Karakter Sredoja Lukića kao faktor za ublažavanje kazne

(i) Karakter Sredoja Lukića prije rata

1095. Svjedoci odbrane i tužilaštva svjedočili su da je Sredoje Lukić prije rata bio omiljen među ljudima, da se prijateljski odnosio prema svima i da je bio dobre

³⁰⁵¹ Završni pretresni podnesak Sredoja Lukića, par. 580–581.

³⁰⁵² Završni pretresni podnesak Sredoja Lukića, par. 583.

³⁰⁵³ Završni pretresni podnesak Sredoja Lukića, par. 586–587.

³⁰⁵⁴ Drugostepena presuda u predmetu *Vasiljević*, par. 177; Prvostepena presuda u predmetu *Orić*, par. 752.

naravi.³⁰⁵⁵ U unakrsnom ispitivanju Huso Kurspahić, bivši kolega Sredoja Lukića iz policije, potvrdio je da se Sredoje Lukić prije rata družio sa Srbima i Muslimanima bez razlike i da je bio "dobar kolega".³⁰⁵⁶ U svjedočenju je izjavio i to da se prvo dijete Sredoja Lukića rodilo u muslimanskoj kući i da je Sredoje Lukić znao putovati s prijateljima Muslimanima.³⁰⁵⁷ Branimir Bugarski je Sredoja Lukića opisao kao "čovjeka punog vedrine," koji je bio "izuzetno vezan za svoju porodicu".³⁰⁵⁸ Svjedokinja VG042, Muslimanka, izjavila je da ga je "kontala kao svoje dijete" i da je njen sin "[v]olio Sredoja kao i svoga brata".³⁰⁵⁹

(ii) Karakter Sredoja Lukića nakon boravka u zatočeništvu u aprilu 1992. godine

1096. Tužilaštvo je izvelo dokaze o tome da se karakter Sredoja Lukića promijenio nakon što je na samom početku rata, u aprilu 1992. godine, bio zarobljen. Huso Kurspahić je za Sredoja Lukića, koga je sreo nakon što je ovaj bio pušten na slobodu, izjavio da se činilo da je preplašen i da je izgledalo kao da nije "normalan".³⁰⁶⁰ U unakrsnom ispitivanju Branimir Bugarski je izjavio da je Sredoja Lukića vidio dan ili dva nakon što je emitovan snimak u vezi s tim incidentom i da je Sredoje Lukić "bio utučen, da je bio neraspoložen i, onako, sav uplašen" i da mu je pokazao da je "na rukama imao neke ožiljke".³⁰⁶¹ Svjedokinja VG115 je takođe izjavila da se Sredoje Lukić "mnogo promenio" kad je počeo rat.³⁰⁶² Pretresno vijeće uzima u obzir argument tužilaštva da boravak Sredoja Lukića u zatočeništvu ne bi trebalo da se smatra faktorom za ublažavanje kazne za njegova buduća krivična djela,³⁰⁶³ upravo kao što je Žalbeno vijeće u predmetu *Bralo* zaključilo da "[p]ojedinac čija kuća je napadnuta ne može očekivati

³⁰⁵⁵ Ferid Spahić, 26. avgust 2008., T. 569, 570; Mevsud Poljo, 26. avgust 2008., T. 580, 585; VG013, 2. septembar 2008., T. 1005; VG017, 9. oktobar 2008., T. 2760; VG024, 3. novembar 2008., T. 3279; 2D47, str. 3.

³⁰⁵⁶ Huso Kurspahić, 1. septembar 2008., T. 913.

³⁰⁵⁷ Huso Kurspahić, 1. septembar 2008., T. 913–914. V. takođe VG042, 27. oktobar 2008., T. 2837; VG024, 3. novembar 2008., T. 3215–3216.

³⁰⁵⁸ 2D47, str. 3.

³⁰⁵⁹ VG042, 27. oktobar 2008., T. 2836–2838.

³⁰⁶⁰ P38, T. 873.

³⁰⁶¹ Branimir Bugarski, 2. decembar 2008., T. 3730.

³⁰⁶² VG115, 28. avgust 2008., T. 718.

³⁰⁶³ Završni pretresni podnesak tužilaštva, par. 630.

ublažavanje kazne za svoja kasnija zlodjela samo na tom osnovu".³⁰⁶⁴ Vijeće stoga promjenu u ponašanju Sredoja Lukića nakon boravka u zatočeništvu ne uzima u obzir kao faktor za ublažavanje kazne.

(e) Zaključci u vezi s krivičnim djelima koja je počinio Sredoje Lukić

1097. Po mišljenju Pretresnog vijeća, presuda o kazni za Sredoja Lukića mora uzeti u obzir njegovu ulogu u incidentu u Pionirskoj ulici, odnosno njegovo pomaganje i podržavanje u nizu zločina koji su kulminirali lišavanjem života 59 osoba na varvarski način. Kao naoružani učesnik u tim zločinima, Sredoje Lukić, službenik policije, pružio je aktivnu pomoć koja je bitno uticala na krivična djela počinjena u kući Jusufa Memića. Većina članova Vijeća zaključuje da je on učestvovao u premještanju žrtava u kuću Adema Omeragića znajući da će one tamo biti žive spaljene. Po mišljenju Pretresnog vijeća, presuda o kazni treba da odrazi i činjenicu da je Sredoje Lukić, iako je samo nekoliko puta došao u logor u Uzamnici, lično i fizički tukao zatočenike na divljački način. Najzad, njegova presuda o kazni mora odraziti i faktore za ublažavanje kazne koje je Pretresno vijeće utvrdilo.

1098. Razmotrivši sve dokaze relevantne za odmjeravanje kazne, uključujući težinu krivičnih djela i olakšavajuće faktore, Pretresno vijeće zaključuje da se na osnovu njegovih djela Sredoju Lukiću može izreći stroga kazna.

³⁰⁶⁴ Drugostepena presuda o kazni u predmetu *Bralo*, par. 18; Završni pretresni podnesak tužilaštva, par. 630.

V. DISPOZITIV

1099. Pretresno vijeće zaključuje da je Milan Lukić **KRIV**, na osnovu člana 7(1) Statuta, po sljedećim tačkama Optužnice:

- Tačka 1:** Progon, zločin protiv čovječnosti,
- Tačka 2:** Ubistvo, zločin protiv čovječnosti,
- Tačka 3:** Ubistvo, kršenje zakona i običaja ratovanja,
- Tačka 4:** Nehumana djela, zločin protiv čovječnosti,
- Tačka 5:** Okrutno postupanje, kršenje zakona i običaja ratovanja,
- Tačka 6:** Ubistvo, zločin protiv čovječnosti,
- Tačka 7:** Ubistvo, kršenje zakona i običaja ratovanja,
- Tačka 10:** Ubistvo, kršenje zakona i običaja ratovanja,
- Tačka 11:** Nehumana djela, zločin protiv čovječnosti,
- Tačka 12:** Okrutno postupanje, kršenje zakona i običaja ratovanja,
- Tačka 15:** Ubistvo, kršenje zakona i običaja ratovanja,
- Tačka 16:** Nehumana djela, zločin protiv čovječnosti,
- Tačka 17:** Okrutno postupanje, kršenje zakona i običaja ratovanja,
- Tačka 18:** Ubistvo, zločin protiv čovječnosti,
- Tačka 19:** Ubistvo, kršenje zakona i običaja ratovanja,
- Tačka 20:** Nehumana djela, zločin protiv čovječnosti,
- Tačka 21:** Okrutno postupanje, kršenje zakona i običaja ratovanja.

1100. Pretresno vijeće, većinom glasova i s protivnim glasom sudije Van den Wyngaert, zaključuje da je Milan Lukić **KRIV**, na osnovu člana 7(1) Statuta, po sljedećim tačkama Optužnice:

- Tačka 8:** Istrebljivanje, zločin protiv čovječnosti, tako da se ne izriče presuda po tački 9, za ubistvo, zločin protiv čovječnosti,

Tačka 13: Istrebljivanje, zločin protiv čovječnosti, tako da se ne izriče presuda po tački 14, za ubistvo, zločin protiv čovječnosti.

1101. Pretresno vijeće osuđuje Milana Lukića na kaznu doživotnog zatvora.

1102. Milan Lukić boravi u pritvoru od 8. avgusta 2005. godine. Na osnovu pravila 101(C), Milan Lukić ima pravo da mu se u izdržanu kaznu uračuna vrijeme provedeno u pritvoru, koje na dan donošenja ove presude iznosi 1.443 dana, kao i vrijeme provedeno u pritvoru do okončanja eventualnog žalbenog postupka. Ovo se navodi kao informacija za slučaj potrebe u eventualnim budućim postupcima. Na osnovu pravila 103(C), određuje se da Milan Lukić ostane u pritvoru Međunarodnog suda do završetka organizovanja njegovog odvođenja u državu u koju će biti upućen na izdržavanje kazne.

1103. Pretresno vijeće, većinom glasova i s protivnim glasom sudije Davida, zaključuje da Sredoje Lukić **NIJE KRIV** po sljedećim tačkama Optužnice:

Tačka 8: Istrebljivanje, zločin protiv čovječnosti,

Tačka 13: Istrebljivanje, zločin protiv čovječnosti,

Tačka 14: Ubistvo, zločin protiv čovječnosti,

Tačka 15: Ubistvo, kršenje zakona i običaja ratovanja,

Tačka 16: Nehumana djela, zločin protiv čovječnosti,

Tačka 17: Okrutno postupanje, kršenje zakona i običaja ratovanja.

1104. Pretresno vijeće zaključuje da je Sredoje Lukić **KRIV**, na osnovu člana 7(1) Statuta, po sljedećim tačkama Optužnice:

Tačka 1: Progon, zločin protiv čovječnosti,

Tačka 11: Nehumana djela, zločin protiv čovječnosti,

Tačka 12: Okrutno postupanje, kršenje zakona i običaja ratovanja,

Tačka 20: Nehumana djela, zločin protiv čovječnosti,

Tačka 21: Okrutno postupanje, kršenje zakona i običaja ratovanja.

Prijevod

1105. Pretresno vijeće, većinom glasova i s protivnim glasom sudije Robinsona, zaključuje da je Sredoje Lukić **KRIV**, na osnovu člana 7(1) Statuta, po sljedećim tačkama Optužnice:

Tačka 9: Ubistvo, zločin protiv čovječnosti,

Tačka 10: Ubistvo, kršenje zakona i običaja ratovanja,

1106. Pretresno vijeće osuđuje Sredoja Lukića na kaznu zatvoru u trajanju od 30 godina.

1107. Sredoje Lukić boravi u pritvoru od 16. septembra 2005. godine. Na osnovu pravila 101(C), Sredoje Lukić ima pravo da mu se u izdržanu kaznu uračuna vrijeme provedeno u pritvoru, koje na dan donošenja ove presude iznosi 1.404 dana, kao i vrijeme provedeno u pritvoru do okončanja eventualnog žalbenog postupka. Na osnovu pravila 103(C), određuje se da Sredoje Lukić ostane u pritvoru Međunarodnog suda do završetka organizovanja njegovog odvođenja u državu u koju će biti upućen na izdržavanje kazne.

Sastavljeno na engleskom i francuskom jeziku, a mjerodavan je tekst na engleskom.

/potpis na originalu/

/potpis na originalu/

/potpis na originalu/

Prijevod

Christine Van den
Wyngaert,
sudija

Patrick Robinson,
predsjedavajući sudija

Pedro David,
sudija

Dana 20. jula 2009.

U Haagu,
Nizozemska

[pečat Međunarodnog suda]

Sudija Robinson prilaže dva izdvojena mišljenja. Sudija Van den Wyngaert i sudija David prilažu suprotno mišljenje.

VI. IZDVOJENO MIŠLJENJE SUDIJE ROBINSONA

A. Odbrana osporava prisustvo Mitra Vasiljevića u Pionirskoj ulici 14. juna 1992.

1108. Većina sudija Pretresnog vijeća je zaključila da su zapis u evidenciji pacijenata i istorija bolesti iz bolnice u Užicu lažni, a taj zaključak većina je donijela na osnovu svjedočenja dr Rabyja, koji je izjavio da rendgenski snimak iz 1992. godine koji je Mitar Vasiljević predočio na svom suđenju u prilog svom alibiju, ne odgovara rendgenskom snimku njegove noge načinjenom 2001. godine. Zbog zaključka da je bolnička dokumentacija lažna, većina je privatila dokaze dobijene od svjedoka tužilaštva da je Mitar Vasiljević bio prisutan u Pionirskoj ulici 14. juna 1992. tokom premještanja žrtava i spaljivanja kuće. Ja se s tim zaključkom ne slažem.

1109. Po mom mišljenju, nisu predočeni nikakvi nepobitni dokazi koji bi protivrječili autentičnosti evidencije pacijenata i istoriji bolesti iz užičke bolnice. Iako svjedočenje dr Rabyja donekle može dovesti u sumnju njihovu vjerodostojnost, to mi se ne čini dovoljnim osnovom da se ti dokumenti odbace kao lažni. Nalazi dr Rabyja mogu se objasniti bezazlenim faktorima, npr. administrativnom greškom u tačnom označavanju rendgenskog snimka Mitra Vasiljevića iz 1992. godine. Moje slaganje s ostalim članovima Pretresnog vijeća u pogledu prihvatanja svjedočenja dr Rabyja mora se stoga tumačiti uz ogradu mojeg zaključka i razmišljanja o tome u ovom paragrafu.

1110. Međutim, činjenica da su neki svjedoci tužilaštva izjavili da je Mitar Vasiljević bio u Pionirskoj ulici tokom premještanja žrtava i spaljivanja kuće kao takva i sama za sebe ne poništava vjerodostojnost tih svjedoka u pogledu identifikacije bilo Milana Lukića bilo Sredoja Lukića. Obojica optuženih u ovom predmetu su zasebne i različite osobe, kako u međusobnom odnosu, i u odnosu na Mitra Vasiljevića. U skladu s tim, okolnosti u kojima je svaki od svjedoka identifikovao Milana Lukića i Sredoja Lukića, odnosno obojicu ili samo jednog od njih, moraju se ocjenjivati pojedinačno. Faktori koji se moraju uzimati u obzir

stoga bi trebalo da uključuju odgovore na pitanja da li su svjedoci otprije poznavali optužene, koliko je dobro to eventualno ranije poznavanje bilo, da li se bilo koji od optuženih predstavio ljudima iz grupe iz Koritnika tako da su to svjedoci tužilaštva mogli čuti i/ili vidjeti, kao i u kakvim uslovima posmatranja su svjedoci vidjeli Milana Lukića i Sredoja Lukića.

1111. Da zaključim, iako bolničku dokumentaciju prihvatam kao istinitu i zbog toga zaključujem da Mitar Vasiljević nije bio u Pionirskoj ulici 14. juna 1992. tokom premještanja žrtava i paljenja kuće, ne smatram da takav zaključak nužno diskredituje svjedoke tužilaštva koji su svjedočili da su Milan Lukić i Sredoje Lukić bili u Pionirskoj ulici 14. juna 1992. godine, tako da te svjedoke prihvatam kao vjerodostojne.

VII. IZDVOJENO MIŠLJENJE SUDIJE ROBINSONA

1112. Većina članova Vijeća je konstatovala da je tužilaštvo predočilo dovoljne dokaze koji van razumne sumnje dokazuju da je Sredoje Lukić pomagao i podržavao u ubistvu i istrebljivanju 59 osoba u kući Adema Omeragića u Pionirskoj ulici 14. juna 1992. godine. Ja se ne slažem s tim zaključkom.

1113. Jasno je da Sredoje Lukić nije učestvovao u paljenju kuće Adema Omeragića ni u pucanju u prozore kuće Adema Omeragića dok su ljudi pokušavali pobjeći, i to zato što ne postoje pouzdani dokazi o tome. Treba postaviti pitanje da li je njegovo učešće u tom premještanju bilo dovoljnog nivoa da bi se kriteriji za pomaganje i podržavanje smatrali ispunjenim, odnosno, da li je on pružio praktičnu pomoć, ohrabrenje ili moralnu podršku koja je imala bitan efekt na počinjenje ubistva i istrebljivanja. Po mom mišljenju, dokazi ne govore u prilog takvom zaključku: svjedok VG-084 nije bio sposoban da Milana Lukića i Sredoja Lukića međusobno razlikuje, svjedokinja VG-018 se zabunila u identifikaciji i Milana Lukića i Sredoja Lukića, upravo kao i svjedok VG-038. Svi dokazi pokazuju da Sredoje Lukić jeste bio prisutan. Nema dokaza, odnosno nema vjerodostojnih dokaza koji bi pokazivali da je on pružio praktičnu pomoć, ohrabrenje ili moralnu podršku koja je imala bitan efekt na počinjenje krivičnih djela ubistva i istrebljivanje, iz čega bi proisticala pravna odgovornost.

VIII. DJELIMIČNO SUPROTNO MIŠLJENJE SUDIJE VAN DEN WYNGAERT

1114. Većina članova ovog Pretresnog vijeća utvrdila je da je Milan Lukić kriv po dvije tačke Optužnice, za istrebljivanje kao zločin protiv čovječnosti iz člana 5(b) Statuta, na osnovu lišavanja života 59 osoba u paljevini u Pionirskoj ulici, odnosno, najmanje 60 osoba u paljevini na Bikavcu. Uz dužno poštovanje, ne slažem se s tim zaključkom. Iako se slažem s tim da je Milan Lukić kriv za ubistvo u vezi s incidentom paljevine u Pionirskoj ulici i incidentom paljevine na Bikavcu, ne mogu se složiti s tim da su djela lišavanja života u Pionirskoj ulici i na Bikavcu tako masovnih razmjera kakvi se traže za istrebljivanje. U skladu s tim, smatram da bi Milan Lukić trebao biti oslobođen po optužbi za krivično djelo istrebljivanja.

A. Istrebljivanje je krivično djelo kojem je svojstvena masovnost

1115. Krivično djelo istrebljivanja definiše se kao "djelo lišavanja života u velikim razmjerima".³⁰⁶⁵ Masovna djela lišavanja života distinktivno su obilježje po kojem se krivično djelo istrebljivanja razlikuje od krivičnog djela ubistva. I samo to objektivno obilježje izražava svu težinu krivičnog djela istrebljivanja. Istrebljivanje ne mora biti izvršeno s namjerom diskriminacije³⁰⁶⁶ ili na osnovu unaprijed donijetog plana ili programa.³⁰⁶⁷ Pored toga, istrebljivanje nije "lišavanje života određenih imenovanih ili opisanih osoba".³⁰⁶⁸ Štaviše, krivičnom djelu istrebljivanja gotovo nužno moraju biti svojstvene takve razmjere ubijanja da je onemogućeno identifikovanje, imenovanje ili precizno prebrojavanje žrtava.³⁰⁶⁹ Po mom mišljenju, masovne razmjere izražavaju neuporedivu težinu krivičnog djela istrebljivanja.

³⁰⁶⁵ Drugostepena presuda u predmetu *Stakić*, par. 259; Drugostepena presuda u predmetu *Ntakirutimana*, par. 516.

³⁰⁶⁶ Drugostepena presuda u predmetu *Akayesu*, par. 469.

³⁰⁶⁷ Drugostepena presuda u predmetu *Krstić*, par. 225. V. takođe Drugostepena presuda u predmetu *Kunarac i drugi*, par. 98.

³⁰⁶⁸ Drugostepena presuda u predmetu *Ntakirutimana*, par. 517, 521.

³⁰⁶⁹ V. Drugostepena presuda u predmetu *Ntakirutimana*, par. 518, 521.

1116. Takva težina mora se očuvati tako što će se održati visok standard za uslov masovnosti. Snižavanjem praga prema kojem se mjeri masovnost nužno se snižava prag prema kojem se definišu djela istrebljivanja, a na štetu standarda težine koje je Žalbeno vijeće postavilo za krivično djelo ubistva i krivično djelo istrebljivanja.

1117. Prihvatam da Žalbeno vijeće nije postavilo neki numerički minimum za ovo krivično djelo i da je odbacilo argument da se pragom mogu smatrati najmanje hiljade mrtvih.³⁰⁷⁰ Skrećem pažnju na stav Žalbenog vijeća da se istrebljivanje može potvrditi onda kada su traženi razmjeri ubijanja proizašli iz samo jednog incidenta masovnog ubijanja ili su zbirni rezultat niza kumulativnih incidenata ubijanja.³⁰⁷¹ Međutim, po mom mišljenju, same razmjere ubijanja ostaju najvažniji faktor za utvrđivanje da li je incident masovnog ubijanja dosegao "traženi prag masovnosti" za krivično djelo istrebljivanja.³⁰⁷² Okolnosti ubijanja mogu biti faktor u kontekstu utvrđivanja masovnosti,³⁰⁷³ ali ne mogu nadomjestiti taj uslov.

1118. U kontekstu potvrđivanja istrebljivanja, većina članova ovog Pretresnog vijeća uzela je u obzir i gustinu stanovništva na području sa kojeg su žrtve. Određujući tačan prag za potvrđivanje istrebljivanja, većina je zaključila da će na vrlo gusto naseljenom području možda biti potreban viši prag za broj ubijenih i da ne bi bilo neprimjereno da se za istrebljivanje na rjeđe naseljenom području primijeni niži prag. Po mom mišljenju, ovim se za krivično djelo istrebljivanja uvodi novo i veoma subjektivno obilježje. Analiza gustine stanovništva zavisi od toga kako se definiše relevantno referentno područje. Uključivanje tog obilježja u biće krivičnog djela tužilaštvu daje ogroman prostor da načinom na koji formuliše optužnicu po svom nahođenju definiše relevantno referentno područje, a od

³⁰⁷⁰ V. npr. Drugostepena presuda u predmetu *Brđanin*, par. 471; Drugostepena presuda u predmetu *Stakić*, par. 260–261; Drugostepena presuda u predmetu *Ntakirutimana*, par. 516; Prvostepena presuda u predmetu *Blagojević i Jokić*, par. 573.

³⁰⁷¹ Prvostepena presuda u predmetu *Martić*, par. 404; Prvostepena presuda u predmetu *Brđanin*, par. 391. V. takođe Drugostepena presuda u predmetu *Brđanin*, par. 471–472.

³⁰⁷² Drugostepena presuda u predmetu *Brđanin*, par. 472.

³⁰⁷³ Prvostepena presuda u predmetu *Stakić*, par. 640.

Vijeća se zahtijeva da donosi ocjenu o subjektivno definisanim granicama predmetne društvene zajednice. Ne mogu se složiti s uvođenjem takve relativnosti i neodređenosti u pravo mjerodavno za istrebljivanje.

1119. Pa i kad bi bilo moguće dogovoriti se o objektivnom standardu za definisanje referentnih područja, uvjeren sam da se definicija masovnosti ne bi smjela zasnivati na pripadnosti žrtve nekoj društvenoj zajednici. To odražava način na koji Žalbena vijeće poima ovo krivično djelo, tj. da je njegovo jedino objektivno obilježje to da ubijanje mora biti velikih razmjera. Gustina stanovništva na određenom području ne bi smjela imati uticaja na masovnost incidenta ubijanja na tom području u smislu apsolutne brojke. Sve drugo vodi u pravno neodrživ rezultat da usmrćenje dvadeset ljudi u nekom malom selu predstavlja istrebljivanje, a usmrćenje hiljada ljudi u velikom gradu ne. Pored toga, za incidente ubijanja gdje su žrtve ljudi koji nisu svi sa istog područja bilo bi potrebno donijeti ocjenu o gustini stanovništva za više referentnih područja. Iz moguće razlike u gustini stanovništva na pojedinim od tih područja mogli bi proizaći neobični rezultati – da se u vezi s istim incidentom ubijanja istrebljivanje potvrdi samo za neke žrtve.

B. Prag za potvrđivanje pravne karakterizacije istrebljivanja mora ostati visok

1120. Višestruka djela lišavanja života u Pionirskoj ulici i na Bikavcu bila su brutalna i okrutna. Činjenica da ona po mom mišljenju ne dosežu prag koji se traži za istrebljivanje ne znači da ne smatram da posrijedi nisu krajnje teški delikti. Naprotiv, moj stav je odraz veoma visokog nivoa težine koji pripisujem krivičnom djelu ubistva. Štaviše, brine me to što, ako masovno ubijanje sve manjih razmjera kvalifikujemo kao istrebljivanje, to i nehotice može sugerisati da optužba za ubistvo nije dovoljno ozbiljna da bi se njome izrazila sva težina ovih krivičnih djela. Optužba za ubistvo, posebno s obzirom na težinu koju sudije

prilikom odmjeravanja kazne mogu pridati okolnostima ubijanja,³⁰⁷⁴ primjerene su i za pojedinačna i za višestruka djela lišavanja života. Bojim se da bi primjena nižeg standarda za istrebljivanje, zbog toga što se smatra da je višestruko lišavanje života naročito surovo, mogla imati neželjenu posljedicu trivijalizacije kako krivičnog djela ubistva tako i krivičnog djela istrebljivanja.

1121. Moja odluka odraz je mog uvjerenja da se krivičnom djelu istrebljivanja mora pripisati posebna, jedinstvena težina. Kad su Ujedinjene nacije prihvatile da je genocid i radnja i krivično djelo, time su akreditovala činjenicu da je krivično djelo genocida tako gnusno da uveliko nadilazi čak i krivično djelo ubistva.³⁰⁷⁵ Budući da je posrijedi krivično djelo koje se nije dalo podvesti pod postojeće definicije, za genocid je valjalo naći posebnu definiciju. Međutim, krivično djelo genocida isključilo je cijelu kategoriju zločina koji su uključivali masovna ubistva po razmjerama slična genocidu, ali koji nisu nužno izvršeni s istom namjerom diskriminacije.³⁰⁷⁶ Krivično djelo istrebljivanja jedino je krivično djelo koje može obuhvatiti te incidente. Istrebljivanje se kao krivično djelo, slično genocidu, stoga mora definisati kao djelo različito i teže od pojedinačnih ubistava od kojih se sastoji cjelokupni incident.

1122. Istrebljivanje je pravna karakterizacija koju su MKSJ i MKSR koristili za definisanje masakra hiljada ljudi u Srebrenici³⁰⁷⁷ i, u Ruandi, tokom ruandskog genocida, masakra stotina ili hiljada ljudi, često u bezbjednim zonama.³⁰⁷⁸

³⁰⁷⁴ Statut Međunarodnog krivičnog suda za bivšu Jugoslaviju, čl. 24(2). V. takode Drugostepena presuda u predmetu *Aleksovski*, par. 182; Drugostepena presuda u predmetu *Delalić i drugi*, par. 825.

³⁰⁷⁵ Zločin genocida, Rezolucija 96(I) Generalne skupštine Ujedinjenih nacija, 11. decembar 1946.

³⁰⁷⁶ Konvencija o sprečavanju i kažnjavanju zločina genocida, čl. 2.

³⁰⁷⁷ Prvostepena presuda u predmetu *Blagojević i Jokić*, par. 577; Prvostepena presuda u predmetu *Krstić*, par. 79, 84, 426, 505.

³⁰⁷⁸ Na primjer, u kompleksu katoličke crkve i doma sv. Ivana masakrirane su hiljade ljudi, Prvostepena presuda u predmetu *Kayishema i Ruzindana*, par. 353, 577; hiljade ljudi masakrirane su na stadionu u Kibuye, Prvostepena presuda u predmetu *Kayishema i Ruzindana*, par. 378, 577; hiljade ljudi masakrirane su u crkvi u Mubungi, Prvostepena presuda u predmetu *Kayishema i Ruzindana*, par. 402, 577; hiljade ljudi ubijene su u masakru u školi École Technique Officielle /ETO/ i u masakru preživjelih iz ETO-a u školi u Nyanzi, Prvostepena presuda u predmetu *Rutaganda*, par. 299, 300–301, 416; nekoliko stotina pobijeno je u kompleksu u Mugoneru, Drugostepena presuda u predmetu *Ntakirutimana*, par. 521; 1.500 ljudi ubijeno je u crkvi u Nyangeu, Drugostepena presuda u predmetu *Seromba*, par. 190, 206. Više sudskih vijeća je za ubijanje hiljada ljudi u nekoliko incidenata masovnog ubijanja u Biseseu utvrdilo da je posrijedi

Masovno ubijanje takvih razmjera zaslužuje poseban naziv koji odražava posebnu težinu krivičnog djela.

C. Ni incident u Pionirskoj ulici ni incident na Bikavcu ne dosežu prag koji se traži za istrebljivanje

1123. Po mom mišljenju, ni incident u Pionirskoj ulici ni incident na Bikavcu ne dosežu prag masovnosti uspostavljen u precedentnom pravu Međunarodnog suda, čak ni ako se u obzir uzmu okolnosti tih djela lišavanja života. Smatram da se ti incidenti moraju razlikovati od nepobitnih slučajeva istrebljivanja. Na primjer, Pretresno vijeće u predmetu *Krstić* konstatovalo je da je u Srebrenici počinjeno istrebljivanje nakon što je utvrdilo da je ubijeno između oko 7.000 i 8.000 muškaraca,³⁰⁷⁹

1124. Uzela sam u obzir i to da je Žalbeno vijeće u predmetu *Brđanin* potvrdilo da je pet incidenata masovnog ubijanja, od kojih je svaki rezultirao usmrćenjem od 68 do 300 žrtava, bilo takvih razmjera da su dosegli traženi prag masovnosti za istrebljivanje.³⁰⁸⁰ Pretresno vijeće u predmetu *Stakić* i Pretresno vijeće u predmetu *Krajišnik* takođe je ocijenilo za više konkretnih incidenata masovnog ubijanja da svaki od njih uzet pojedinačno doseže traženi nivo masovnosti.³⁰⁸¹ Iako su mnogi od tih incidenata bili većih razmjera nego bilo incident u Pionirskoj ulici bilo incident na Bikavcu, neki su bili sličnih razmjera poput njih. Štaviše, u Prvostepenoj presudi u predmetu *Krajišnik* razmatran je upravo incident u

istrebljivanje, Drugostepena presuda u predmetu *Ntakirutimana*, par. 521; Prvostepena presuda u predmetu *Kayishema i Ruzindana*, par. 406, 471, 577; Prvostepena presuda u predmetu *Musema*, par. 949, 951, 1002. Incidenti masovnog ubijanja u Biseserou uključuju masakr hiljada ljudi na brdu Gitwa, Prvostepena presuda u predmetu *Musema*, par. 309–310, 679; Prvostepena presuda u predmetu *Ndindabahizi*, par. 460, 483; masakr hiljada ljudi u napadima na 15.000–40.000 izbjeglica na brdu Muyira, Prvostepena presuda u predmetu *Musema*, par. 363, 695, 747, 750; kao i ubijanje više od 300 ljudi u spilji Nyakavu, Prvostepena presuda u predmetu *Musema*, par. 780.

³⁰⁷⁹ Prvostepena presuda u predmetu *Krstić*, par. 79, 84, 426, 505.

³⁰⁸⁰ Drugostepena presuda u predmetu *Brđanin*, par. 472.

³⁰⁸¹ Prvostepena presuda u predmetu *Krajišnik*, par. 720; Prvostepena presuda u predmetu *Stakić*, par. 653–654. Ni u prvom ni u drugom slučaju, ti zaključci nisu bili predmet žalbe. Žalbeno vijeće se u predmetu *Stakić* pozvalo na cijeli niz incidenata u kojima je ubijeno 1.500 osoba kada je potvrdilo osuđujuću presudu za istrebljivanje izrečenu Stakiću, Drugostepena presuda u predmetu *Stakić*, par. 90, 229, 242.

Pionirskoj ulici i okvalifikovan kao istrebljivanje,³⁰⁸² no ja se s tim zaključkom ne mogu složiti.

1125. Takođe napominjem da su se optuženi u predmetima *Brđanin*, *Stakić* i *Krajišnik* teretili za istrebljivanje samo jednom tačkom njihovih optužnica i bili proglašeni krivim po toj jednoj tački. Utvrđujući krivicu optuženih za istrebljivanje, vijeća u tim predmetima kumulativno su uzela u obzir sva inkriminisana djela lišavanja života izvršena u vremenskim okvirima optužnica. Brđanin je naposljetku proglašen krivim za istrebljivanje na osnovu usmrćenja 1.669 osoba, Stakić je proglašen krivim za istrebljivanje na osnovu usmrćenja 1.500 osoba, a Krajišnika je Pretresno vijeće proglasilo krivim za istrebljivanje na osnovu usmrćenja oko 3.000 osoba.³⁰⁸³ Imam na umu i masakr u pećini Nyakavu, u kojem su naoružani napadači ubili najmanje 300 Ruandana koji su se sklonili u tu pećinu tako što su ulaz u nju blokirali drvima i lišćem, i to zapalili. Svi osim jedne osobe smrtno su stradali u vatri.³⁰⁸⁴ Musemu, optuženog u predmetu istog naziva, za istrebljivanje je teretila samo jedna tačka optužnice zasnovana na masakru u pećini Nyakavu i nekoliko drugih incidenata masovnog ubijanja ljudi, i proglašen je krivim.³⁰⁸⁵ Štaviše, većina djela istrebljivanja koja su kao takva okvalifikovali MKSJ i MKSR podrazumijevala su stotine ili hiljade ubijenih.³⁰⁸⁶

³⁰⁸² Prvostepena presuda u predmetu *Krajišnik*, par. 720. Žalbena vijeće je ocijenilo da Pretresno vijeće "nije utvrdilo činjenice na osnovu kojih bi se Krajišniku mogla izreći osuđujuća presuda" za istrebljivanje na osnovu udruženog zločinačkog poduhvata i tu je osuđujuću presudu poništilo, Drugostepena presuda u predmetu *Krajišnik*, par. 177, 820. Odbrana nije osporavala zaključak Pretresnog vijeća da se incident u Pionirskoj ulici posmatran pojedinačno i incidenti ubijanja posmatrani kumulativno mogu smatrati istrebljenjem.

³⁰⁸³ Prvostepena presuda u predmetu *Krajišnik*, par. 717, 721, 1182; Prvostepena presuda u predmetu *Brđanin*, par. 465; Prvostepena presuda u predmetu *Stakić*, par. 654–655. Te osuđujuće presude u predmetima *Brđanin* i *Stakić* potvrđene su, Drugostepena presuda u predmetu *Brđanin*, par. 471; Drugostepena presuda u predmetu *Stakić*, par. 90, 229, 242. Osuđujuća presuda u predmetu *Krajišnik* poništena je u žalbenom postupku, Drugostepena presuda u predmetu *Krajišnik*, par. 177, 820.

³⁰⁸⁴ Prvostepena presuda u predmetu *Musema*, par. 768, 780.

³⁰⁸⁵ Prvostepena presuda u predmetu *Musema*, par. 308, 363, 403, 695, 945 (u više incidenata ubijene su hiljade ljudi).

³⁰⁸⁶ V. npr. Drugostepena presuda u predmetu *Seromba*, par. 190; (u kojoj je podržan zaključak o istrebljivanju iz prvostepene presude); Prvostepena presuda u predmetu *Seromba*, par. 364–365 (1.500 ubijenih u jednom incidentu); Prvostepena presuda u predmetu *Blagojević i Jokić*, par. 577 (7.000 ubijenih); Drugostepena presuda u predmetu *Ntakirutimana*, par. 521 (stotine ubijenih u jednom incidentu, a u drugom hiljade); Prvostepena presuda u predmetu *Krstić*, par. 426, 505

1126. Moje je mišljenje da se zločini u Pionirskoj ulici i na Bikavcu prije mogu uporediti s incidentima masovnog ubijanja koje je razmatralo Pretresno vijeće u predmetu *Martić*. To Pretresno vijeće nije optuženog proglasilo krivim za istrebljivanje na osnovu ubijanja 30 civila u Krečanama kod Baćina zato što ta djela lišavanja života nisu dosegala prag masovnosti uprkos tome što su bila izvršena na "organizovan i bezobziran način".³⁰⁸⁷ Pretresno vijeće u predmetu *Martić* takođe je ocijenilo da incidenti s višestrukim djelima lišavanja života za koja se optuženi teretio u optužnici, počinjenim unutar ograničenog vremenskog perioda i na ograničenoj teritoriji, ne dosežu nivo istrebljivanja "na akumulativnoj osnovi".³⁰⁸⁸

1127. Kako je već rečeno, ne slažem se sa zaključkom većine da se prilikom ocjenjivanja praga masovnosti u obzir mora uzeti gustina stanovništva. Takođe napominjem da je gustina stanovništva u Višegradu bila takva da se ne bi moglo smatrati da, u odnosu na stanovništvo te opštine, 60 ili 70 djela lišavanja života doseže prag velikih razmjera. Godine 1991. opština Višegrad imala je preko 21.000 stanovnika, a sam grad Višegrad oko 9.000 stanovnika.³⁰⁸⁹ Iako se dijelovi opštine Višegrad mogu smatrati rijetko naseljenim područjima, isto ne vrijedi nužno i za gradsko područje Višegrada i njegovu okolinu. Po mom mišljenju, selo Koritnik i naselje Bikavac vještački su omeđeni kao referentna područja i oni se ne bi smjeli uzimati u obzir kao referentna područja istrebljivanja u vezi s paljevinom u Pionirskoj ulici, odnosno paljevinom na Bikavcu. Osim toga, ne potiču sve žrtve te dvije paljevine sa tih referentnih područja. Sedam žrtava paljevine u Pionirskoj ulici bilo je iz Sasa, a ne Koritnika, a mnoge od žrtava sa Bikavca bile su iz različitih sela u opštini Višegrad.

(7.000–8.000 ubijenih); Prvostepena presuda u predmetu *Musema*, par. 363, 403, 679, 695, 747, 750, 780, 945, 951, 1002 (hiljade ubijenih u više incidenata).

³⁰⁸⁷ Prvostepena presuda u predmetu *Martić*, par. 405.

³⁰⁸⁸ Prvostepena presuda u predmetu *Martić*, par. 404.

³⁰⁸⁹ V. P118, str. 11; Odluka u vezi sa činjenicama o kojima je presuđeno, 22. avgust 2008., činjenice br. 1 i 2.

Prijevod

1128. Iz navedenih razloga, ne mogu se složiti s tim da se incident u Pionirskoj ulici i incident na na Bikavcu, bez obzira na njihovu težinu i brutalnost, mogu okvalifikovati kao istrebljivanje.

IX. DJELIMIČNO SUPROTNO MIŠLJENJE SUDIJE DAVIDA

1129. Dana 25. septembra 2008., Zehra Turjačanin je ovako svjedočila o naoružanim muškarcima koji su pokupili nju, njenu porodicu i druge osobe i odveli ih u kuću Mehe Aljića:

P. Pomenuli ste vojnike. Mogu li vas zamoliti da što detaljnije možete opišete čega se sjećate u vezi s vojnicima koje ste vidjeli?

O. Jedan od vojnika bio je upravo Milan Lukić, a sjećam se i drugog čovjeka, njegovog rođaka, i njegovog strica kojem je prezime takođe Lukić.

P. Da li se sjećate te osobe – odnosno, da li ste tu drugu osobu koju pominjete poznavali i prije tog dana?

O. Da. Znala sam ga. Nekad je bio policajac u gradu.

PREVODILAC: Ispravka prevodioca: To je bio njegov rođak ili stric.

g. GROOME:

P. Možete li se sjetiti imena te osobe, odnosno, da li vam je bilo poznato ime te osobe?

O. Ne. Sad se više ne mogu sjetiti.

P. Mogu li vas zamoliti da opišete fizički izgled te osobe?

O. Da.

P. Opišite ga, molim vas.

O. Da, bio je prilično krupan, prilično visok, star oko 50 godina.

1130. Tužilaštvo je kao dokaz podnijelo finansijsku dokumentaciju SJB Višegrad za mjesec maj,³⁰⁹⁰ juni³⁰⁹¹ i juli 1992. godine,³⁰⁹² koja jasno pokazuje

³⁰⁹⁰ P210.

³⁰⁹¹ P209.

³⁰⁹² P211 i P212.

da je u Višegradu postojao samo jedan službenik policije s prezimenom "Lukić", odnosno, Sredoje Lukić.

1131. S obzirom na tako malu sredinu kao što je Višegrad, kojoj su svojstveni intenzivni i trajni lični, porodični i susjedski odnosi, pridajem veliku težinu svjedočenju Zehre Turjačanin o tome da je prepoznala jedinog službenika policije u Višegradu s prezimenom Lukić, to jest Sredoja Lukića. I samo na osnovu svjedočenja Zehre Turjačanin ja bih zaključio da je Sredoje Lukić bio među naoružanim muškarcima koji su nju odveli u kuću Mehe Aljića. S obzirom na krajnje stresne okolnosti u kojima je Zehra Turjačanin bila prisiljena da ga prepozna, ne vjerujem da njen opis da je bio "star oko 50 godina" na bilo koji način umanjuje vrijednost njene identifikacije Sredoja Lukića.

1132. Pretresno vijeće je već utvrdilo da je Zehra Turjačanin istiniti svjedok. Njeno svjedočenje je na mene lično ostavilo veliki utisak. Uprkos teškim ranama i neizmjerne patnji zbog gubitka članova porodice u paljevini kuće Mehe Aljića, Zehra Turjačanin je dala suvisao i istinit iskaz o raznim događajima koji su se zbili prije, tokom i poslije paljevine kuće Mehe Aljića. Ubijeđen sam da je Zehra Turjačanin svjedočila samo o onom čega se sjeća i da je njeno sjećanje tačno. To svjedočenje, posmatrano zajedno s finansijskom dokumentacijom SJB-a, po mom je mišljenju dovoljno kao potvrda umiješanosti Sredoja Lukića kao učesnika u incidentu na Bikavcu.

1133. Međutim, postoje i drugi dokazi koji potvrđuju prisustvo Sredoja Lukića na Bikavcu, tokom i poslije incidenta kod kuće Mehe Aljića. Svjedokinja VG035 izjavila je da je Sredoja Lukića vidjela kod svoje kuće na Bikavcu 27. juna 1992. oko 16:00 sati. Oba očevica paljevine na Bikavcu, svjedokinje VG058 i VG115, tvrde da su Sredoja Lukića vidjele u blizini kuće Mehe Aljića u vrijeme paljevine na Bikavcu. Svjedokinja VG119 izjavila je da je Sredoje Lukić došao u njenu kuću neposredno prije i poslije paljevine na Bikavcu. Najzad, i svjedokinja VG119 i Huso Kurspahić tvrde da je Zehra Turjačanin, dok su joj liječili rane u Međedi, rekla da je Sredoje Lukić bio među počiniteljima incidenta na Bikavcu.

1134. Ne smatram ubjedljivim alibi koji je ponudila odbrana Sredoja Lukića. Prvo, smatram da svjedočenju neposrednog člana porodice treba pripisati veoma malu težinu (u ovom slučaju riječ je o Zorki Lukić, koja je udata za jednog od braće Sredoja Lukića) ako se to svjedočenje odnosi na odbranu alibijem. Pored toga, ne smatram ubjedljivim svjedoka Branimira Bugarskog, koji je izjavio da je Sredoje Lukić uveče 27. juna 1992. godine došao njemu kući. Kako je napomenulo Pretresno vijeće, nije jasno od kojeg je momenta Niko Vujičić bio sa Sredojem Lukićem i zašto je bio u automobilu sa Sredojem Lukićem, odnosno, zašto Sredoje Lukić, budući da je u automobilu bilo dovoljno mjesta, nije uzeo svinju koju mu je pripremio Branimir Bugarski. Nadalje, Pretresno vijeće nije ocijenilo kao ubjedljivo objašnjenje Branimira Bugarskog o tome kako se sjeća da je Sredoje Lukić došao njemu kući upravo te večeri. Da zaključim, i to posebno s obzirom na ranije navedene dokaze tužilaštva o tome da Sredoje Lukić 27. juna 1992. nije bio u Obrenovcu, odbacujem alibi koji je ponudio Sredoje Lukić jer smatram da razumno nije moguće da je on istinit.

1135. U svjetlu svjedočenja Zehre Turjačanin o umiješanosti Sredoja Lukića u incident na Bikavcu i s obzirom na od nje dobijene dokaze o tome da su svi izlazi iz kuće već bili blokirani iznutra kad je ona ušla u kuću, uzeto zajedno sa svjedočenjem svjedokinje VG115 o tome da je Sredoje Lukić pomagao u blokiranju izvana i posljednjeg mogućeg izlaza prije nego što je kuća zapaljena, ubijeden sam da je Sredoje Lukić u najmanju ruku znao za namjeru ubistva oko 60 civila muslimanske nacionalnosti u čijem je zatvaranju u kuću Mehe Aljića pomagao. Sudeći po njegovim postupcima i ponašanju tokom tog incidenta, on je doprinio počinjenju ubistva u kući Mehe Aljića.

1136. Na osnovu toga što sam iznio, uvjeren sam van razumne sumnje da je Sredoje Lukić učestvovao u incidentu na Bikavcu kao pomagač i podržavalac i da je kriv za pomaganje i podržavanje u krivičnom djelu ubistva oko 60 civila muslimanske nacionalnosti u kući Mehe Aljića. Shodno tome, takođe zaključujem da je Sredoje Lukić kriv za pomaganje i podržavanje u istrebljivanju (kao zločinu protiv čovječnosti), u okrutnom postupanju (kao kršenju zakona i običaja

Prijevod

ratovanja) i nehumanim djelima (kao zločinu protiv čovječnosti) izvršenim nad jedinom preživjelom žrtvom, Zehrom Turjačanin. Najzad, na osnovu prethodno rečenog, zaključujem da je Sredoje Lukić kriv za pomaganje i podržavanje u progonu (kao zločinu protiv čovječnosti) putem pružanja praktične pomoći u sljedećim djelima u osnovi progona: u ubistvu oko 60 civila muslimanske nacionalnosti, protivpravnom zatočavanju i zatvaranju, fizičkom maltretiranju, ponižavanju, terorisanju i psihičkom zlostavljanju Zehre Turjačanin, kao i u uništenju kuće Mehe Aljića. U skladu s tim, ja bih Sredoja Lukića osudio na veću zatvorsku kaznu, odnosno, na zatvor u trajanju od najmanje 40 godina.

X. DODATAK

A. Istorijat postupka

1. Pretpretresni postupak

1137. Dana 26. oktobra 1998. potvrđena je optužnica protiv Milana Lukića, Sredoja Lukića i Mitra Vasiljevića.³⁰⁹³ Dana 20. jula 2001. tužilaštvu je odobreno podnošenje izmijenjene optužnice.³⁰⁹⁴ Dana 24. jula 2001., nakon što je Mitar Vasiljević predat Međunarodnom sudu, Pretresno vijeće II je naložilo da mu se sudi u izdvojenom postupku.³⁰⁹⁵

1138. Nakon dovođenja Sredoja Lukića u Međunarodni sud 19. septembra 2005., predmet *Tužilac protiv Sredoja Lukića* dodijeljen je Pretresnom vijeću III.³⁰⁹⁶ Milan Lukić je u Međunarodni sud doveden 21. februara 2006. i istog dana predmet *Tužilac protiv Milana Lukića* je dodijeljen Pretresnom vijeću III.³⁰⁹⁷ Pretresno vijeće je odobrilo zahtjeve tužilaštva da izmijeni optužnice protiv Sredoja Lukića i Milana Lukića, 1. februara 2006. odnosno 22. marta 2006. godine.³⁰⁹⁸ Odlukom od 22. marta 2006. Druga izmijenjena optužnica proglašena je važećom optužnicom za oba optužena, i za Milana i za Sredoja Lukića. Oba optužena izjasnila su se, po svim tačkama Druge izmijenjene optužnice, da nisu

³⁰⁹³ *Tužilac protiv Milana Lukića, Sredoja Lukića i Mitra Vasiljevića*, predmet br. IT-98-32-I, Pregled optužnice, zavedeno kao povjerljivo 26. oktobra 1998. Optužnica je zavedena 21. oktobra 1998.

³⁰⁹⁴ *Tužilac protiv Milana Lukića, Sredoja Lukića i Mitra Vasiljevića*, predmet br. IT-98-32-PT, pretpretresna konferencija, 20. juli 2001., T. 60.

³⁰⁹⁵ *Tužilac protiv Mitra Vasiljevića*, predmet br. IT-98-32-PT, Nalog, 24. juli 2001. Suđenje Mitru Vasiljeviću započelo je 10. septembra 2001., a završilo 29. novembra 2002. godine. *Tužilac protiv Mitra Vasiljevića*, predmet br. IT-98-32-T, Presuda, 29. novembar 2002., str. 114, 117.

³⁰⁹⁶ *Tužilac protiv Sredoja Lukića*, predmet br. IT-98-32/1-I, Nalog kojim se predmet dodjeljuje pretresnom vijeću, 16. septembar 2005. V. takođe *Tužilac protiv Sredoja Lukića*, predmet br. IT-98-32/1-I, Corrigendum, Nalog o rasporedu za prvo stupanje pred sud, 19. septembar 2005.

³⁰⁹⁷ *Tužilac protiv Milana Lukića*, predmet br. IT-98-32/1-I, Nalog o dodjeli predmeta pretresnom vijeću, zavedeno 21. februara 2006. V. takođe *Tužilac protiv Milana Lukića*, predmet br. IT-98-32/1-I, Nalog o rasporedu za prvo stupanje pred sud, 21. februar 2006.

³⁰⁹⁸ *Tužilac protiv Sredoja Lukića*, predmet br. IT-98-32/1-PT, Odluka o zahtjevu tužioca u vezi sa izmjenom optužnice i nalog o rasporedu daljnjeg prvog stupanja pred sud, 1. februar 2006.; *Tužilac protiv Milana Lukića i Sredoja Lukića*, predmet br. IT-98-32/1-PT, Odluka kojom se odobrava zahtjev tužilaštva za izmjenu optužnice u odnosu na Milana Lukića, 22. mart 2006.

krivi.³⁰⁹⁹

1139. Dana 1. februara 2005. tužilaštvo je na osnovu pravila 11*bis* podnijelo zahtjev za prosljeđivanje Optužnice Milana Lukića i Sredoja Lukića Bosni i Hercegovini.³¹⁰⁰ Dana 5. aprila 2007. Vijeće za prosljeđivanje je taj zahtjev odobrilo.³¹⁰¹ Odbrana Milana Lukića žalila se na tu odluku.³¹⁰² Dana 11. jula 2007. Žalbena vijeće je poništilo odluku Vijeća za prosljeđivanje u vezi s Milanom Lukićem i naložilo da se postupak vodi pred ovim Međunarodnim sudom.³¹⁰³ Pored toga, Žalbena vijeće je Vijeću za prosljeđivanje dalo mogućnost da ponovo razmotri svoju odluku u vezi sa Sredojem Lukićem.³¹⁰⁴ Dana 20. jula 2007. Vijeće za prosljeđivanje je opozvalo svoju odluku u vezi sa Sredojem Lukićem i zaključilo da je u interesu pravde da se suđenja u oba predmeta vode u jedinstvenom postupku.³¹⁰⁵

1140. Tužilaštvo je svoj pretpretresni podnesak dostavilo 14. marta 2008.,³¹⁰⁶ a oba tima odbrane su svoje pretpretresne podneske dostavila 25. aprila 2008. godine.³¹⁰⁷ Pretresno vijeće je timovima odbrane naložilo da podneske s objašnjenjima svojih pretpretresnih podnesaka dostave do 29. maja 2008.

³⁰⁹⁹ *Tužilac protiv Sredoja Lukića*, predmet br. IT-98-32/1-PT, pretres, 13. februar 2006., T. 20–22; *Tužilac protiv Milana Lukića i Sredoja Lukića*, predmet br. IT-98-32/1-PT, pretres, 31. mart 2006., T. 37–40.

³¹⁰⁰ *Tužilac protiv Milana Lukića i Sredoja Lukića*, predmet br. IT-98-32/1-I, Molba tužilaštva na osnovu pravila 11*bis*, 1. februar 2005.

³¹⁰¹ *Tužilac protiv Milana Lukića i Sredoja Lukića*, predmet br. IT-98-32/1-PT, Odluka o prosljeđivanju predmeta na osnovu pravila 11*bis* s povjerljivim dodatkom A i dodatkom B, 5. april 2007.

³¹⁰² *Tužilac protiv Milana Lukića i Sredoja Lukića*, predmet br. IT-98-32/1–AR11*bis*.1, Najava žalbe Milana Lukića na odluku o prosljeđivanju predmeta na osnovu pravila 11*bis* od 5. aprila 2007., zavedena 19. aprila 2007.

³¹⁰³ *Tužilac protiv Milana Lukića i Sredoja Lukića*, predmet br. IT-98-32/1–AR11*bis*.1, Odluka po žalbi Milana Lukića u vezi s prosljeđivanjem predmeta, 11. juli 2007. V. osobito par. 21 i 22.

³¹⁰⁴ *Id.*, par. 27.

³¹⁰⁵ *Tužilac protiv Milana Lukića i Sredoja Lukića*, predmet br. IT-98-32/1-PT, Odluka po zahtjevu tužilaštva na osnovu pravila 11*bis*(F) u vezi sa Sredojem Lukićem, s odlukom o poništavanju naloga o rasporedu, 20. juli 2007., str. 3.

³¹⁰⁶ Pretpretresni podnesak tužilaštva, zavedeno 14. marta 2008., s povjerljivim dodatkom.

³¹⁰⁷ Preliminarni pretpretresni podnesak Milana Lukića na osnovu pravila 65*ter*(F) i trajni zahtjev za produženje rokova, zaveden kao povjerljiv 25. aprila 2008.; Pretpretresni podnesak Sredoja Lukića na osnovu pravila 65*ter*(F), zaveden kao povjerljiv 25. aprila 2008.

godine.³¹⁰⁸

2. Glavni pretres

(a) Opšti pregled

1141. Za rješavanje ovog predmeta imenovani su sudija Patrick Robinson (predsjedavajući), sudija Christine Van den Wyngaert i sudija Pedro David.³¹⁰⁹ Tužilaštvo i odbrana Milana Lukića dali su svoje uvodne riječi prvog dana suđenja, 9. jula 2008. godine.³¹¹⁰ Odbrana Sredoja Lukića nije dala uvodnu riječ.³¹¹¹

1142. Tužilaštvo je svoj dokazni postupak započelo 9. jula 2008. i zaključilo ga 11. novembra 2008. godine.³¹¹² Bilo mu je dozvoljeno da pozove više svjedoka u svrhu pobijanja alibija, kako tokom glavnog izvođenja dokaza tužilaštva tako i nakon zaključenja izvođenja dokaza oba tima odbrane. Dana 13. novembra 2008. Pretresno vijeće je donijelo odluku na osnovu pravila 98*bis*, kojom je riješilo da je tužilaštvo izvelo dokaze na kojima bi se mogla zasnovati osuđujuća presuda po svakoj od 21 tačke Optužnice.³¹¹³

1143. Odbrana Sredoja Lukića počela je izvođenje svojih dokaza 1. decembra 2008. i zaključila ga je 2. decembra 2008. godine.³¹¹⁴ Bilo je planirano da odbrana Milana Lukića odmah nakon toga počne s izvođenjem svojih dokaza. Međutim, budući da njeni svjedoci prve dvije sedmice decembra 2008. nisu bili dostupni za svjedočenje prema rasporedu,³¹¹⁵ odbrana Milana Lukića je svog prvog svjedoka izvela 17. decembra 2008. godine.³¹¹⁶ Odbrana Milana Lukića je izvođenje svojih

³¹⁰⁸ Odluka po odgovoru tužilaštva i zahtjevu za pojašnjenje pretpretresnih podnesaka odbrane, 15. maj 2008., str. 6. V. takođe Odgovor tužilaštva i zahtjev za pojašnjenje pretpretresnih podnesaka odbrane, 9. maj 2008., str. 2.

³¹⁰⁹ Nalog o sastavu pretresnog vijeća u pretresnoj fazi postupka, 8. juli 2008.

³¹¹⁰ Pretres, 9. juli 2008., T. 229–278; pretres, 10. juli 2009., T. 280–283.

³¹¹¹ Pretres, 1. decembar 2008., T. 3603.

³¹¹² Pretres, 11. novembar 2008., T. 3509.

³¹¹³ Pretres, 13. novembar 2008., T. 3580–3594.

³¹¹⁴ Pretres, 1. decembar 2008., T. 3603; pretres, 2. decembar 2008., T. 3769.

³¹¹⁵ Pretres, 1. decembar 2008., T. 3648. V. takođe pretres, 2. decembar 2008., T. 370–3702, 3703; pretres, 9. decembar 2008., T. 3777.

³¹¹⁶ Pretres, 17. decembar 2008., T. 3839.

dokaza završila 21. aprila 2009. godine.³¹¹⁷

1144. Tužilaštvo i odbrana Sredoja Lukića su svoje završne pretresne podneske dostavili 12. maja 2009.,³¹¹⁸ dok je odbrana Milana Lukića svoj završni pretresni podnesak dostavila 13. maja 2009. godine.³¹¹⁹ Tužilaštvo i odbrana Milana Lukića su svoje završne riječi dali 19. maja 2009. godine.³¹²⁰ Odbrana Sredoja Lukića je svoju završnu riječ dala 20. maja 2009. godine.³¹²¹ Nedugo poslije toga, Pretresno vijeće je Milanu Lukiću dozvolilo da se kraćom izjavom obrati Vijeću.³¹²²

(b) Svjedoci i dokazi

1145. Pretresno vijeće je tužilaštvu i odbrani Milana Lukića dozvolilo pozivanje 45 svjedoka i objema stranama odobrilo po 60 sati za glavno ispitivanje.³¹²³ Pretresno vijeće je naknadno dozvolilo tužilaštvu da pozove još devet svjedoka za potrebe pobijanja alibija.³¹²⁴ Tužilaštvo je pozvalo ukupno 46 svjedoka, uključujući tri vještaka. Odbrana Milana Lukića je pozvala 28 svjedoka, od čega šest vještaka. Odbrana Sredoja Lukića je pozvala tri svjedoka. Pored toga, i Pretresno vijeće je pozvalo četiri svjedoka.

1146. Pretresno vijeće je odredilo zaštitne mjere za 30 svjedoka tužilaštva, za 14 svjedoka odbrane Milana Lukića i za dva svjedoka Vijeća. Jedan svjedok tužilaštva i dva svjedoka odbrane Milana Lukića svjedočili su putem video-konferencijske veze.³¹²⁵ Pretresno vijeće je izdalo subpoenae za četiri svjedoka

³¹¹⁷ Pretres, 21. april 2009., T. 7118.

³¹¹⁸ Završni pretresni podnesak tužilaštva, 12. maj 2009; Završni pretresni podnesak odbrane Sredoja Lukića, 12. maj 2009.

³¹¹⁹ Završni pretresni podnesak Milana Lukića, 13. maj 2009.

³¹²⁰ Završna riječ tužilaštva, 19. maj 2009., T. 7157–7185; Završna riječ odbrane Milana Lukića, 19. maj 2009., T. 7185–7218.

³¹²¹ Završna riječ odbrane Sredoja Lukića, 20. maj 2009., T. 7230–7252.

³¹²² Izjava Milana Lukića, 20. maj 2009., T. 7222–7229.

³¹²³ Pretpretresna konferencija, 9. juli 2008., T. 202; Odluka po zahtjevima u vezi s Ažuriranim spiskom svjedoka Milana Lukića, zavedena kao povjerljiva 4. decembra 2008., str. 6.

³¹²⁴ Odluka u vezi sa svjedocima u postupku pobijanja, zavedena kao povjerljiva 25. marta 2009; Odluka po zahtjevu tužilaštva za odobrenje da izmjeni spisak svjedoka (Hamdija Vilić), zavedena kao povjerljiva 6. novembra 2008.

³¹²⁵ VG119, 1. oktobar 2008., T. 2383; MLD17, 4. februar 2009., T. 4696; Radimir Šimšić, 21. april 2009., T. 7095.

tužilaštva i šest svjedoka odbrane Milana Lukića.³¹²⁶

1147. Pretresno vijeće je uvrstilo u spis 347 dokazna predmeta koja je ponudilo tužilaštvo, 250 dokaznih predmeta koje je ponudila odbrana Milana Lukića i 70 dokaznih predmeta koje je ponudila odbrana Sredoja Lukića. U spis su uvrštena i tri dokazna predmeta Vijeća.

1148. Dana 22. avgusta 2008. Pretresno vijeće je formalno primilo na znanje 52 činjenice o kojima je već presuđeno iz Prvostepene presude u predmetu *Vasiljević*.³¹²⁷ Dana 12. novembra 2008. Pretresno vijeće je formalno primilo na znanje još devet činjenica o kojima je već presuđeno iz Prvostepene presude u predmetu *Vasiljević*.³¹²⁸

(c) Prekidi i odgode postupka

1149. Na molbu tužilaštva, Pretresno vijeće je prekid postupka zbog ljetnog sudskog raspusta produžilo do 25. avgusta 2008. godine.³¹²⁹

1150. Na molbu odbrane Milana Lukića, Pretresno vijeće je odredilo raspored pretresa sa četiri sjednice sedmično i odobrilo prekid postupka od 13. oktobra do 22. oktobra 2008. godine.³¹³⁰ Pretresno vijeće je potom taj prekid produžilo do 27. oktobra 2008. i produžilo rok do kojeg su timovi odbrane bili dužni da dostave svoje spiskove na osnovu pravila 65ter do 13. novembra 2008. godine.³¹³¹

1151. Dana 6. novembra 2008. Pretresno vijeće je timovima odbrane odobrilo dodatnu odgodu od jedne sedmice za početak izvođenja njihovih dokaza, a rok za

³¹²⁶ Odluka po zahtjevu tužilaštva za izdavanje naloga *subpoena*, zavedena kao povjerljiva 1. aprila 2009; Odluka po zahtjevu za izdavanje naloga *subpoena*, 13. mart 2009; Odluka po zahtjevu tužilaštva za izdavanje naloga *subpoena*, zavedena kao povjerljiva 18. septembra 2008.

³¹²⁷ Odluka po zahtjevu tužilaštva za formalno primanje na znanje činjenica o kojima je presuđeno, 22. avgust 2008.

³¹²⁸ Odluka po izmijenjenom zahtjevu Sredoja Lukića za formalno primanje na znanje činjenica o kojima je presuđeno s dodatkom A, 12. novembar 2008.

³¹²⁹ Pretres, 11. juli 2008., T. 460–462.

³¹³⁰ Pretres, 15. septembar 2008., T. 1691; pretres, 11. septembar 2008., T. 1570–1572; Odluka po zahtjevu Milana Lukića za produženje roka za pripremanje glavnog izvođenja dokaza odbrane, 18. novembar 2008.

³¹³¹ Pretres, 9. oktobar 2008., T. 2763–2764.

dostavljanje njihovih spiskova na osnovu pravila 65ter dodatno produžilo do 19. novembra 2008. godine.³¹³² Dana 18. novembra Pretresno vijeće je početak izvođenja dokaza odbrane za oba optužena odgodilo za još jednu sedmicu. Izvođenje dokaza odbrane Sredoja Lukića počelo je 1. decembra 2008., a izvođenje dokaza odbrane Milana Lukića 17. decembra 2008. godine.³¹³³

3. Značajnija pitanja tokom postupka

(a) Zahtjevi za izmjene optužnice

1152. Dana 12. juna 2008. tužilaštvo je zatražilo da mu se dozvole izmjene Druge izmijenjene optužnice kako bi konkretiziralo navode u vezi s udruženim zločinačkim poduhvatom i dodalo nove optužbe za silovanje, porobljavanje i mučenje.³¹³⁴ Dana 8. jula 2008. Pretresno vijeće je taj zahtjev tužilaštva odbilo zbog toga što tužilaštvo nije dostavilo odgovarajuće obavještenje odbrani Milana Lukića i odbrani Sredoja Lukića, kao i zato što bi izmjenama optužnice tako kratko vrijeme pred početak suđenja optuženima bila nanijeta nepravična šteta.³¹³⁵

1153. Dana 18. marta 2009. tužilaštvo je zatražilo da mu se odobre izmjene optužnice kako bi se iz Dodatka A uklonila imena tri navedene žrtve.³¹³⁶ Pretresno vijeće je donošenje odluke odgodilo do zaključivanja dokaznog postupka.³¹³⁷ Po tom zahtjevu riješeno je ranije u ovoj Presudi.³¹³⁸

(b) Obavijest o odbrani alibijem i najava svjedoka

1154. Nakon što je pretpretresni sudija odbrani Milana Lukića odobrio

³¹³² Nalog o rasporedu, 6. novembar 2008., str. 3.

³¹³³ Odluka po zahtjevu Milana Lukića za produženje roka za pripremanje glavnog izvođenja dokaza odbrane, 18. novembar 2008.

³¹³⁴ Tužiočev zahtjev za dozvolu da izmijeni Drugu izmijenjenu optužnicu, zaveden 16. juna 2008., s povjerljivim dodacima (prvi put zaveden 12. juna 2008), par. 3.

³¹³⁵ Odluka po tužiočevom zahtjevu kojim traži dozvolu da izmijeni Drugu izmijenjenu optužnicu i po tužiočevom zahtjevu da uključi Rezoluciju 1820 (2008.) kao dodatni popratni materijal uz predloženu Treću izmijenjenu optužnicu kao i po zahtjevu Milana Lukića za preispitivanje ili za odobrenje radi ulaganja žalbe na nalog pretpretresnog sudije od 19. juna 2008., 8. juli 2008., str. 26–27.

³¹³⁶ Pretres, 18. mart 2009., T. 5626.

³¹³⁷ Pretres, 2. april 2009., T. 6593.

³¹³⁸ V. gore par. 391.

produženje roka, ona je, u skladu s pravilom 67(A)(i)(a), 10. januara 2008. dostavila obavijest o odbrani alibijem, a odbrana Sredoja Lukića je svoju obavijest o odbrani alibijem dostavila 10. decembra 2007. i 8. januara 2008. godine.³¹³⁹ Pretpretresni sudija je timovima odbrane izdao naloge da dostave obrazloženje nekih elemenata tih obavijesti.³¹⁴⁰ Odbrana Sredoja Lukića podnijela je obrazloženje svoje obavijesti 2. juna 2008.,³¹⁴¹ a odbrana Milana Lukića je obrazloženje svoje obavijesti podnijela 16. juna 2008. godine.³¹⁴²

1155. Pretpretresni sudija je odbrani Milana Lukića izdao nalog da kompletan spisak svjedoka za alibi dostavi do 30. juna 2008. godine.³¹⁴³ Odbrana Milana Lukića nije uspjela ispoštovati taj rok.³¹⁴⁴ Spisak svjedoka za alibi na kraju je dostavila 18. jula 2008., u skladu s novim nalogom koji je izdalo Pretresno vijeće.³¹⁴⁵

1156. Pretresno vijeće je od oba tima odbrane zatražilo da svoje spiskove

³¹³⁹ Odluka po zahtjevu tužilaštva za izdavanje naloga optuženom Milanu Lukiću da obrazloži obavijest o odbrani alibijem koju je podnio u skladu s pravilom 67(A)(i)(a) i po drugom zahtjevu odbrane Milana Lukića u vezi sa zaštitnim mjerama za svjedoke o alibiju, zavedena kao povjerljiva 8. maja 2008., str. 2; Odluka po zahtjevu tužilaštva za izdavanje naloga optuženom Sredoju Lukiću da obrazloži obavijest o odbrani alibijem koju je podnio u skladu s pravilom 67(A)(i)(a), 15. maj 2008., str. 2.

³¹⁴⁰ Odluka po zahtjevu tužilaštva za izdavanje naloga optuženom Milanu Lukiću da obrazloži obavijest o odbrani alibijem koju je podnio u skladu s pravilom 67(A)(i)(a) i po drugom zahtjevu odbrane Milana Lukića u vezi sa zaštitnim mjerama za svjedoke o alibiju, zavedena kao povjerljiva 8. maja 2008.; Odluka po zahtjevu tužilaštva za izdavanje naloga optuženom Sredoju Lukiću da obrazloži obavijest o odbrani alibijem koju je podnio u skladu s pravilom 67(A)(i)(a), 15. maj 2008.

³¹⁴¹ Podnesak u kojem Sredoje Lukić obrazlaže obavijest odbrane na osnovu pravila 67(A)(i)(a), zaveden kao povjerljiv 2. juna 2008.

³¹⁴² Obavijest Milana Lukića o ispunjavanju obaveze objelodanjivanja s obrazloženjem obavijesti u skladu s pravilom 67(A)(i)(a), i zahtjev za produženje roka za dostavljanje ostatka materijala, zavedeno kao povjerljivo 16. juna 2008., str. 2 (gdje se izjavljuje da informacije već objelodanjene tužilaštvu zadovoljavaju kriterijume propisane za objelodanjivanje pravilom 67(A)(i)(a)).

³¹⁴³ Statusna konferencija, 12. juni 2008., T. 7–8.

³¹⁴⁴ Daljnja obavijest Milana Lukića o svjedocima za alibi u skladu s pravilom 67(B)(i)(a) MKSJ-a i zahtjev za određivanje zaštitnih mjera, zavedeno kao povjerljivo 7. jula 2008.; Daljnja obavijest Milana Lukića o svjedocima za alibi u skladu s pravilom 67(B)(i)(a) MKSJ-a, zavedena kao povjerljiva 30. juna 2008.; Obavijest Milana Lukića o ispunjavanju obaveze objelodanjivanja s obrazloženjem obavijesti u skladu s pravilom 67(A)(i)(a), i zahtjev za produženje roka za dostavljanje ostatka materijala, zavedeno kao povjerljivo 16. juna 2008.

³¹⁴⁵ Pretpretresna konferencija, 9. juli 2008., T. 204–205; Dodatni podnesak Milana Lukića u vezi s odbranom alibijem, zaveden kao povjerljiv 18. jula 2008.

svjedoka na osnovu pravila 65ter(G) dostave do 19. novembra 2008. godine.³¹⁴⁶ Odbijen je zahtjev odbrane Milana Lukića za produženje roka od dva mjeseca.³¹⁴⁷ Nakon što su, zbog nepoštovanja uputstva Pretresnog vijeća u vezi s brojem svjedoka i vremenom odobrenim za svjedočenje, odbačena dva spiska svjedoka koje je dostavila odbrana Milana Lukića,³¹⁴⁸ 4. decembra 2008. Pretresno vijeće je odbrani Milana Lukića izdalo nalog da do 9. decembra 2008. dostavi spisak svjedoka koji će biti pozvani u drugoj i trećoj sedmici njenog dokaznog postupka, a spisak svih svojih svjedoka do 5. januara 2009. godine.³¹⁴⁹ Pretresno vijeće je odbrani izdalo i nalog da, u skladu s pravilom 65ter, dostavi revidirane sažete prikaze činjenica o kojima će svjedoci svjedočiti.³¹⁵⁰ Pretresno vijeće je kasnije odbrani Milana Lukića izdalo nalog da spisak svojih prvih deset svjedoka dostavi do 26. decembra 2008., a spisak preostalih 35 svjedoka do 5. januara 2009. godine.³¹⁵¹

1157. Tužilaštvo je dva puta zatražilo da Pretresno vijeće ne dopusti svjedočenje svjedoka odbrane u vezi s alibijem jer odbrana Milana Lukića nije dostavila odgovarajuće obavještenje u skladu s pravilom 67.³¹⁵² Pretresno vijeće je odbacilo zahtjev tužilaštva od 12. decembra 2008. kao preuranjen³¹⁵³ i odbilo njegov

³¹⁴⁶ Nalog o rasporedu, 6. novembar 2008.

³¹⁴⁷ Odluka po Zahtjevu odbrane za preispitivanje usmene odluke o rasporedu podnošenja podnesaka na osnovu pravila 65ter i izvođenja dokaza odbrane ili za odobrenje za ulaganje žalbe na tu odluku, 5. novembar 2008.; Zahtjev Milana Lukića za ponovno razmatranje ili za odobrenje ulaganja žalbe na usmenu odluku o rasporedu, zaveden kao povjerljiv 16. oktobra 2008. V. pretres, 9. oktobar 2008., T. 2763–2765.

³¹⁴⁸ Podnesci Milana Lukića na osnovu pravila 65ter(G), zavedeno kao povjerljivo 19. novembra 2008., s povjerljivim dodacima; Ažurirani spisak svjedoka Milana Lukića u skladu s nalogom Pretresnog vijeća, zaveden kao povjerljiv 2. decembra 2008., s povjerljivim dodatkom.

³¹⁴⁹ Odluka po zahtjevima u vezi s Ažuriranim spiskom svjedoka Milana Lukića, 4. decembar 2008. (s djelimično protivnim mišljenjem sudije Robinsona).

³¹⁵⁰ Odluka po zahtjevima u vezi s Ažuriranim spiskom svjedoka Milana Lukića, 4. decembar 2008. (s protivnim mišljenjem sudije Robinsona u vezi s uslovima iz pravila 65 ter(G)(b)), str. 6.

³¹⁵¹ Pretres, 18. decembar 2008., T. 4031.

³¹⁵² Hitan zahtjev tužilaštva da se zabrani svjedočenje predloženih svjedoka odbrane zbog nepoštovanja pravila 67(B)(i)(a), povjerljivo, 9. januar 2009; Zahtjev tužilaštva da se zabrani svjedočenje predloženih svjedoka odbrane zbog nepoštovanja pravila 67(A)(i)(a), zaveden kao povjerljiv 12. decembra 2008.

³¹⁵³ Pretres, 18. decembar 2008., T. 4028–4029.

zahtjev od 9. januara 2009. da se ne dopusti svjedočenje četiri svjedoka.³¹⁵⁴

(c) Izvođenje dokaza za pobijanje alibija

1158. Na pretpretresnoj konferenciji Pretresno vijeće je naložilo tužilaštvu da eventualne dokaze za pobijanje alibija oba tima odbrane izvede u okviru glavnog izvođenja svojih dokaza.³¹⁵⁵ Dana 3. septembra 2008. tužilaštvo je uložilo žalbu na tu odluku.³¹⁵⁶ Dana 16. oktobra 2008., Žalbeno vijeće je ukinulo nalog Pretresnog vijeća i dozvolilo tužilaštvu da samo odabere kada će izvesti dokaze za pobijanje alibija.³¹⁵⁷ U tom trenutku mnogo dokaza je već izvedeno.

(d) Objelodanjivanja od strane tužilaštva tokom glavnog pretresa

1159. Odbrana Milana Lukića je u nekoliko prilika iznijela navode da tužilaštvo nije pravovremeno objelodanilo relevantne informacije. Pretresno vijeće je na to odbrani odobrilo dodatno vrijeme za pripremu za unakrsno ispitivanje jednog svjedoka u vezi s kojim odbrana zbog kasnog objelodanjivanja ne bi imala dovoljno vremena za pripremu.³¹⁵⁸ Pretresno vijeće je odlučilo da je izuzimanje svjedočenja primjerena mjera samo u vezi sa svjedokinjom VG094.³¹⁵⁹ Pretresno vijeće je kasnije tužilaštvu dozvolilo da svjedokinju VG094 pozove kao svjedoka

³¹⁵⁴ Odluka po Hitnom zahtjevu tužilaštva da se zabrani svjedočenje predloženih svjedoka odbrane i po Zahtjevu Milana Lukića za svjedočenje putem video veze, zavedena kao povjerljiva 20. januara 2009. V. takođe Odluka po Zahtjevu tužilaštva za ponovno razmatranje ili za izdavanje odobrenja radi ulaganja žalbe na Odluku Pretresnog vijeća po Zahtjevu da se ne dopuste nenajavljeni dokazi o alibiju, zavedena kao povjerljiva 3. mart 2009.

³¹⁵⁵ Pretpretresna konferencija, 9. juli 2008., T. 223.

³¹⁵⁶ *Tužilac protiv Milana Lukića i Sredoja Lukića*, predmet br. IT-98-32/1-AR73.1, Žalba tužilaštva na usmenu odluku da se protivdokazi u vezi s alibijem izvedu za vrijeme glavnog izvođenja dokaza tužilaštva, 3. septembar 2008.

³¹⁵⁷ *Tužilac protiv Milana Lukića i Sredoja Lukića*, predmet br. IT-98-32/1-AR73.1, Odluka po žalbi tužilaštva na nalog Pretresnog vijeća da se protivdokazi u vezi s alibijem izvedu za vrijeme izvođenja dokaza tužilaštva, 16. oktobar 2008.

³¹⁵⁸ V. npr. Odluka po zahtjevu Milana Lukića da se izuzme svjedočenje zbog neblagovremenog objelodanjivanja, s povjerljivim dodacima A i B, 3. novembar 2008., str. 6–7; Odluka po zahtjevu odbrane da se zabrane svjedočenje i izvještaj Ewe Tabeau, zavedena kao povjerljiva 23. oktobra 2008.

³¹⁵⁹ Odluka u vezi s nepridržavanjem obaveze obelodanjivanja prema Pravilu 66(a)(ii) od strane tužilaštva, zavedena kao povjerljiva 5. novembra 2008., str. 2.

za pobijanje alibija.³¹⁶⁰

1160. Odbrana Milana Lukića je iznijela i navod da je tužilaštvo prekršilo svoje obaveze iz pravila 68 tako što nije u cijelosti objelodanilo jedan interni dopis koji je sadržavao neke oslobađajuće informacije. Tužilaštvo je umjesto toga objelodanilo samo sažetak tog dopisa. Dana 4. decembra 2008. Pretresno vijeće je konstatovalo da tužilaštvo nije ispunilo svoje obaveze iz pravila 68 i izdalo je nalog za objelodanjivanje tog dopisa.³¹⁶¹ Pretresno vijeće je potom tužilaštvu izdalo nalog da objelodani informacije koje omogućuju da se utvrdi identitet žena koje se pominju u dopisu.³¹⁶²

1161. Pretresno vijeće je tužilaštvu izdalo nalog da odbrani Milana Lukića objelodani kontaktne podatke za izvjestan broj svjedoka i potencijalnih svjedoka, zaključivši da je tužilaštvo, suprotno odredbama Statuta i Pravilnika, te podatke redigovalo u pismenim izjavama svjedoka ne zatraživši prije toga od Pretresnog vijeća da odredi zaštitne mjere.³¹⁶³

(e) Pitanja u vezi s dr Wilhelmusom Fagelom, vještakom tužilaštva za rukopis

1162. Dana 3. novembra 2008., Pretresno vijeće je odobrilo zahtjev tužilaštva da na spisak svojih svjedoka kao svjedoka za pobijanje alibija doda dr Wilhelmusa Fagela, vještaka za rukopis, ali je ocijenilo da njegovo svjedočenje može biti relevantno samo ako odbrana Milana Lukića ponudi na uvrštavanje u spis izvjesne dokumente koje je on analizirao.³¹⁶⁴ Jedan od tih dokumenata uvela je u dokaze odbrana Milana Lukića (dokazni predmet 1D25),³¹⁶⁵ a preostala četiri

³¹⁶⁰ Odluka po zahtjevu za preispitivanje odluke o zabrani svjedočenja VG-094, zavedena kao povjerljiva 18. decembra 2008. (s protivnim mišljenjem sudije Robinsona), str. 11; VG094, 8. april 2009., T. 6980–7052.

³¹⁶¹ Odluka po zahtjevu Milana Lukića da se naloži objelodanjivanje na osnovu pravila 68, zavedena kao povjerljiva 4. decembra 2008.

³¹⁶² Odluka po zahtjevu tužilaštva da se rediguju informacije na osnovu kojih se može utvrditi identitet, zavedena kao povjerljiva 27. januara 2009.

³¹⁶³ Odluka po zahtjevu Milana Lukića da se izda nalog za objelodanjivanje kontaktnih podataka i po hitnom zahtjevu tužilaštva da se izda nalog za dostavljanje kontaktnih podataka, 30. mart 2009.

³¹⁶⁴ Odluka po zahtjevu tužilaštva za odobrenje da izmijeni spisak svjedoka tužilaštva (dr Fagel), 3. novembar 2008., str. 4. V. takođe Odluka u vezi sa svjedocima u postupku pobijanja, zavedena kao povjerljiva 25. marta 2009., str. 4, 9.

³¹⁶⁵ Pretres, 1. septembar 2008., T. 912.

dokumenta uvelo je u dokaze tužilaštvo 3. aprila 2009. godine.³¹⁶⁶

1163. Pretresno vijeće je prvobitno riješilo da "nije u interesu sudske ekonomičnosti" da dr Fagel svjedoči samo u vezi s dokaznim predmetom 1D25, ali je odobrilo tužilaštvu da u dokaze uvrsti dijelove izvještaja koji se odnose na taj dokument.³¹⁶⁷ Ta odluka je ponovo razmotrena i dr Fagel je 19. maja 2009. godine svjedočio u vezi s dokaznim predmetom 1D25.³¹⁶⁸ Izvještaj dr Fagela nije uvršten u dokaze.³¹⁶⁹

(f) Navodi o nepoštovanju suda

1164. Pretresno vijeće je tužilaštvu izdalo dva naloga da provede istragu u vezi s navodima o mogućem nepoštovanju suda, oba puta rješavajući po zahtjevu tužilaštva na osnovu pravila 77.³¹⁷⁰ Dana 6. oktobra 2008. Pretresno vijeće je, shodno pravilu 77(D), utvrdilo da ne postoji dovoljan osnov za pokretanje postupka po prvim navodima o nepoštovanju suda.³¹⁷¹ Dana 13. marta 2009. Pretresno vijeće je utvrdilo da ne postoji dovoljan osnov za pokretanje postupka po jednom dijelu drugih navoda o nepoštovanju suda.³¹⁷² Odluka o ostalim aspektima drugih navoda o nepoštovanju suda izdata je neposredno prije objavljivanja ove presude.

1165. Pretresno vijeće je svim stranama u postupku dozvolilo da dostave molbe za uvrštavanje dokaza ili pozivanje svjedoka u vezi s navodima o nepoštovanju

³¹⁶⁶ Pretres, 3. april 2009., T. 6692, 6693, 6694.

³¹⁶⁷ Pretres, 7. april 2009., T. 6969.

³¹⁶⁸ Odluka po podnesku tužilaštva u vezi s izvještajem vještaka dr Wila Fagela i dokaznim predmetima br. P320 do P323, zavedena kao povjerljiva 13. maja 2009., str. 4–5; Wilhelmus Fagel, 19. maj 2009., T. 7128–7154.

³¹⁶⁹ Wilhelmus Fagel, 19. maj 2009., T. 7150.

³¹⁷⁰ Nalog po zahtjevu tužilaštva na osnovu pravila 77, zaveden kao povjerljiv i *ex parte* 10. februara 2009.; Nalog po hitnom zahtjevu tužilaštva da se istraži moguće nepoštovanje Međunarodnog suda, zaveden kao povjerljiv i *ex parte* 29. avgusta 2008.

³¹⁷¹ Odluka po Izvještaju koji je tužilaštvo podnijelo u skladu s Nalogom za istragu mogućeg nepoštovanja Suda, s izmjenama i dopunama, Odluka po Zahtjevu da se dozvole izmjene spiska svjedoka tužilaštva, te Odluka po Trećem hitnom zahtjevu tužilaštva u pogledu postupka u vezi s nepoštovanjem suda, zavedena kao povjerljiva i *ex parte* 6. oktobra 2008.

³¹⁷² Pretres, 13. mart 2009., T. 5512–5513.

suda.³¹⁷³ Poslije toga, Vijeće je odobrilo zahtjev tužilaštva da na svoj spisak svjedoka dodatno uvrsti Hamdiju Vilića kao svjedoka za pobijanje alibija u vezi s prvim navodima o nepoštovanju suda,³¹⁷⁴ kao i zaseban zahtjev da se na spisak svjedoka tužilaštva kao svjedoci za pobijanje alibija u vezi s drugim navodima o nepoštovanju suda dodaju svjedoci VG145, VG146 i još jedna osoba.³¹⁷⁵

(g) Izuzeće Pretresnog vijeća

1166. Dana 15. decembra 2008. odbrana Milana Lukića je podnijela zahtjev za izuzeće i povlačenje Pretresnog vijeća, navodeći da su *ex parte* zahtjevi za pokretanje postupka za nepoštovanje suda stvorili "rizik utiska o pristrasnosti".³¹⁷⁶ Shodno pravilu 15(B), stvar je prosljeđena predsjedavajućem Pretresnog vijeća, sudiji Iainu Bonomyju.³¹⁷⁷ U svom izvještaju potpredsjedniku Međunarodnog suda sudija Bonomy je zaključio da zahtjev za izuzeće Pretresnog vijeća treba da se odbije jer nema dokaza o stvarnoj pristrasnosti ili utisku pristrasnosti.³¹⁷⁸ Potpredsjednik suda je odbio zahtjev.³¹⁷⁹

³¹⁷³ Pretres, 13. mart 2009., T. 5513; Odluka po Izvještaju koji je tužilaštvo podnijelo u skladu s Nalogom za istragu mogućeg nepoštovanja Suda, s izmjenama i dopunama, Odluka po Zahtjevu da se dozvole izmjene spiska svjedoka tužilaštva, te Odluka po Trećem hitnom zahtjevu tužilaštva u pogledu postupka u vezi s nepoštovanjem suda, zavedena kao povjerljiva i *ex parte* 6. oktobra 2008.

³¹⁷⁴ Odluka po Zahtjevu tužilaštva za odobrenje da izmjeni spisak svjedoka (Hamdija Vilić), zavedena kao povjerljiva 6. novembra 2008.

³¹⁷⁵ Odluka u vezi sa svjedocima u postupku pobijanja, zavedena kao povjerljiva 25. marta 2009., str. 5, 10.

³¹⁷⁶ Zahtjev Milana Lukića za izuzeće i povlačenje Pretresnog vijeća na osnovu *ex parte* zahtjeva tužilaštva protiv optuženog, tima odbrane i svjedoka odbrane tokom suđenja, koji stvaraju rizik utiska o pristrasnosti, 15. decembar 2008.

³¹⁷⁷ Nalog o prosljeđivanju zahtjeva predsjedniku Pretresnog vijeća III, 17. decembar 2008.

³¹⁷⁸ Izvještaj predsjedavajućeg sudije Pretresnog vijeća III potpredsjedniku Međunarodnog suda na osnovu pravila 15(b)(i) u vezi sa zahtjevom Milana Lukića za izuzeće Pretresnog vijeća, 2. januar 2009.

³¹⁷⁹ Odluka po zahtjevu za izuzeće, 12. januar 2009.

B. Predmeti i izvori1. MKSJ

- Drugostepena presuda u predmetu *Tužilac protiv Zlatka Aleksovskog, Aleksovski* predmet br. IT-95-14/1-A, Presuda, 24. mart 2000.
- Prvostepena presuda u predmetu *Tužilac protiv Zlatka Aleksovskog, Aleksovski* predmet br. IT-95-14/1-T, Presuda, 25. juni 1999.
- Drugostepena presuda u predmetu *Tužilac protiv Vidoja Blagojevića i Blagojević i Jokić* predmet br. IT-02-60-A, Presuda, 9. maj 2007.
- Prvostepena presuda u predmetu *Tužilac protiv Vidoja Blagojevića i Blagojević i Jokić* predmet br. IT-02-60-T, Presuda, 17. januar 2005.
- Drugostepena presuda u predmetu *Blaškić Tužilac protiv Tihomira Blaškića,* predmet br. IT-95-14-A, Presuda, 29. juli 2004.
- Prvostepena presuda u predmetu *Blaškić Tužilac protiv Tihomira Blaškića,* predmet br. IT-95-14-T, Presuda, 3. mart 2000.
- Drugostepena presuda o kazni u predmetu *Tužilac protiv Miroslava Bralo, Bralo* predmet br. IT-95-17-A, Presuda po žalbi na kaznu, 2. april 2007.
- Presuda o kazni u predmetu *Bralo Tužilac protiv Miroslava Bralo,* predmet br. IT-95-17-S, 7. decembar 2005.
- Drugostepena presuda u predmetu *Brđanin Tužilac protiv Radoslava Brđanina,* predmet br. IT-99-36-A, Presuda, 3. april 2007.
- Prvostepena presuda u predmetu *Brđanin Tužilac protiv Radoslava Brđanina,* predmet br. IT-99-36-T, Presuda, 1. septembar 2004.
- Prvostepena presuda u predmetu *Boškoski i Tarčulovski Tužilac protiv Ljubeta Boškoskog i Johana Tarčulovskog,* predmet br. IT-04-82-T, Presuda, 10. juli 2008.
- Drugostepena presuda u predmetu *Delalić i drugi Tužilac protiv Zejnila Delalića, Zdravka Mucića (zvanog "Pavo"), Hazima Delića i Esada Landže (zvanog "Zenga"),* predmet br. IT-96-21-A, Presuda, 20. februar 2001.
- Prvostepena presuda u predmetu *Delalić i drugi Tužilac protiv Zejnila Delalića, Zdravka Mucića (zvanog "Pavo"), Hazima Delića*

	<i>i Esada Landže (zvanog "Zenga"),</i> predmet br. IT-96-21-T, Presuda, 16. novembar 1998.
Prvostepena presuda u predmetu <i>Delić</i>	<i>Tužilac protiv Rasim Delić,</i> predmet br. IT-04-83-T, Presuda, 15. septembar 2008.
Drugostepena presuda o kazni u predmetu <i>Deronjić</i>	<i>Tužilac protiv Miroslava Deronjića,</i> predmet br. IT-02-61, Presuda po žalbi na kaznu, 29. juli 2005.
Presuda o kazni u predmetu <i>Erdemović</i>	<i>Tužilac protiv Dražena Erdemovića,</i> predmet br. IT-96-22, Presuda o kazni, 29. novembar 1996.
Drugostepena presuda u predmetu <i>Furundžija</i>	<i>Tužilac protiv Anta Furundžije,</i> predmet br. IT-95-17/1-A, Presuda, 21. juli 2000
Prvostepena presuda u predmetu <i>Furundžija</i>	<i>Tužilac protiv Anta Furundžije,</i> predmet br. IT-95-17/1-T, Presuda, 10. decembar 1998.
Drugostepena presuda u predmetu <i>Galić</i>	<i>Tužilac protiv Stanislava Galića,</i> predmet br. IT-98-29-A, Presuda, 30. novembar 2006.
Prvostepena presuda u predmetu <i>Galić</i>	<i>Tužilac protiv Stanislava Galića,</i> predmet br. IT-98-29-T, Presuda, 14. decembar 2003.
Drugostepena presuda u predmetu <i>Hadžihasanović i Kubura</i>	<i>Tužilac protiv Envera Hadžihasanovića i</i> <i>Amira Kubure,</i> predmet br. IT-01-47-A, Presuda, 22. april 2008
Prvostepena presuda u predmetu <i>Halilović</i>	<i>Tužilac protiv Sefera Halilovića,</i> predmet br. IT-01-48-T, Presuda, 16. novembar 2005.
Prvostepena presuda u predmetu <i>Haradinaj i drugi</i>	<i>Tužilac protiv Ramusha Haradinaja,</i> <i>Idriza Balaja i Lahija Brahimaja,</i> predmet br. IT-04-84-T, Presuda, 3. april 2008.
Drugostepena presuda u predmetu <i>Jelisić</i>	<i>Tužilac protiv Gorana Jelisića,</i> predmet br. IT-95-10-A, Presuda, 5. juli 2001.
Prvostepena presuda u predmetu <i>Jelisić</i>	<i>Tužilac protiv Gorana Jelisića,</i> predmet br. IT-95-10-T, Presuda, 14. decembar 1999.
Presuda o kazni u predmetu <i>Jokić</i>	<i>Tužilac protiv Miodraga Jokića,</i> predmet br. IT-01-42-1-T, Presuda o kazni, 18. mart 2004.
Drugostepena presuda u predmetu <i>Kordić i Čerkez</i>	<i>Tužilac protiv Darija Kordića i Marija</i> <i>Čerkeza,</i> predmet br. IT-95-14/2-A,

- Presuda, 17. decembar 2004
- Prvostepena presuda u predmetu *Kordić i Čerkez* *Tužilac protiv Darija Kordića i Marija Čerkeza*, predmet br. IT-95-14/2-T, Presuda, 26. februar 2001.
- Drugostepena presuda u predmetu *Krajišnik* *Tužilac protiv Momčila Krajišnika*, predmet br. IT-00-39-A, 17. mart 2009.
- Prvostepena presuda u predmetu *Krajišnik* *Tužilac protiv Momčila Krajišnika*, predmet br. IT-00-39-T, 27. septembar 2006.
- Drugostepena presuda u predmetu *Krnojelac* *Tužilac protiv Milorada Krnojelca*, predmet br. IT-97-25-A, Presuda, 17. septembar 2003.
- Prvostepena presuda u predmetu *Krnojelac* *Tužilac protiv Milorada Krnojelca*, predmet br. IT-97-25-T, Presuda, 15. mart 2002.
- Drugostepena presuda u predmetu *Krstić* *Tužilac protiv Radislava Krstića*, predmet br. IT-98-33-A, Presuda, 19. april 2004.
- Prvostepena presuda u predmetu *Krstić* *Tužilac protiv Radislava Krstića*, predmet br. IT -98-33-T, Presuda, 2. avgust 2001.
- Drugostepena presuda u predmetu *Kunarac i drugi* *Tužilac protiv Dragoljuba Kunarca i drugih*, predmet br. IT-96-22&23/1-A, Presuda, 12. juni 2002.
- Prvostepena presuda u predmetu *Kunarac i drugi* *Tužilac protiv Dragoljuba Kunarca, Radomira Kovača i Zorana Vukovića*, predmet br. IT-96-22&23/1-T, Presuda, 21. februar 2001.
- Drugostepena presuda u predmetu *Kupreškić i drugi* *Tužilac protiv Zorana Kupreškića, Mirjana Kupreškića, Vlatka Kupreškića, Drage Josipovića i Vladimira Šantića ("Vlade")*, predmet br. IT-95-16-A, Presuda, 23. oktobar 2001.
- Prvostepena presuda u predmetu *Kupreškić i drugi* *Tužilac protiv Zorana Kupreškića, Mirjana Kupreškića, Vlatka Kupreškića, Drage Josipovića i Vladimira Šantića (zvanog "Vlado")*, predmet br. IT-95-16-T, Presuda, 14. januar 2000.
- Drugostepena presuda u predmetu *Kvočka i drugi* *Tužilac protiv Miroslava Kvočke, Miloje Kosa, Mlađe Radića, Zorana Žigića i Dragoljuba Prcaća*, predmet br. IT-98-30/1-A, Presuda, 28. februar 2005.
- Prvostepena presuda u predmetu *Kvočka i drugi* *Tužilac protiv Miroslava Kvočke*,

<i>drugi</i>	<i>Milojice Kosa, Mlađe Radića, Zorana Žigića i Dragoljuba Prcaća</i> , predmet br. IT-98-30/1-T, Presuda, 2. novembar 2001.
Drugostepena presuda u predmetu <i>Limaj i drugi</i>	<i>Tužilac protiv Fatmira Limaja, Haradina Bale i Isaka Musliua</i> , predmet br. IT-03-66-A, Presuda, 27. septembar 2007.
Prvostepena presuda u predmetu <i>Limaj i drugi</i>	<i>Tužilac protiv Fatmira Limaja, Haradina Bale i Isaka Musliua</i> , predmet br. IT-03-66-T, Presuda, 30. novembar 2005.
Drugostepena presuda u predmetu <i>Martić</i>	<i>Tužilac protiv Milana Martića</i> , predmet br. IT-95-11-A, Presuda, 8. oktobar 2008.
Prvostepena presuda u predmetu <i>Martić</i>	<i>Tužilac protiv Milana Martića</i> , predmet br. IT-95-11-T, Presuda, 12. juna 2007.
Prvostepena presuda u predmetu <i>Dragomir Milošević</i>	<i>Tužilac protiv Dragomira Miloševića</i> , predmet br. IT-98-29/1-T, Presuda, 12. decembar 2007.
Prvostepena presuda u predmetu <i>Milutinović i drugi</i>	<i>Tužilac protiv Milana Milutinovića i drugih</i> , predmet br. IT-05-87-T, Presuda, 26. februar 2009.
Drugostepena presuda u predmetu <i>Mrkšić i drugi</i>	<i>Tužilac protiv Mileta Mrkšića i drugih</i> , predmet br. IT-95-13/1-A, Presuda, 5. maja 2009.
Drugostepena presuda u predmetu <i>Naletilić i Martinović</i>	<i>Tužilac protiv Mladena Naletilića (zvanog "Tuta") i Vinka Martinovića (zvanog "Štela")</i> , predmet br. IT-98-34-A, Presuda, 3. maja 2006.
Prvostepena presuda u predmetu <i>Naletilić i Martinović</i>	<i>Tužilac protiv Mladena Naletilića (zvanog "Tuta") i Vinka Martinovića (zvanog "Štela")</i> , predmet br. IT-98-34-T, Presuda, 31. mart 2003.
Drugostepena presuda o kazni u predmetu <i>Dragan Nikolić</i>	<i>Tužilac protiv Dragana Nikolića</i> , predmet br. IT-94-2-A, Presuda po žalbi na kaznu, 4. februar 2005.
Presuda o kazni u predmetu <i>Dragan Nikolić</i>	<i>Tužilac protiv Dragana Nikolića</i> , predmet br. IT-94-2-S, 18. decembar 2003.
Drugostepena presuda o kazni u predmetu <i>Momir Nikolić</i>	<i>Tužilac protiv Momira Nikolića</i> , predmet br. IT-02-60/1-A, Presuda po žalbi na kaznu, 8. mart 2006.
Prvostepena presuda u predmetu <i>Orić</i>	<i>Tužilac protiv Nasera Orića</i> , predmet br. IT-03-68, Presuda, 30. juni 2006.
Presuda o kazni u predmetu <i>Plavšić</i>	<i>Tužilac protiv Biljane Plavšić</i> , predmet

	br. IT-00-39&40/1-S, Presuda o kazni, 27. februar 2003.
Presuda o kazni u predmetu <i>Rajić</i>	<i>Tužilac protiv Ivica Rajića</i> , predmet br. IT-95-12-S, Presuda o kazni, 8. maja 2006.
Drugostepena presuda u predmetu <i>Simić i drugi</i>	<i>Tužilac protiv Blagoja Simića, Miroslava Tadića i Sime Zarića</i> , predmet br. IT-95-9-A, Presuda, 28. novembar 2006.
Prvostepena presuda u predmetu <i>Simić i drugi</i>	<i>Tužilac protiv Blagoja Simića, Miroslava Tadića i Sime Zarića</i> , predmet br. IT-95-9-T, Presuda, 17. oktobar 2003.
Drugostepena presuda u predmetu <i>Stakić</i>	<i>Tužilac protiv Milomira Stakića</i> , predmet br. IT-97-24-A, Presuda, 22. mart 2006.
Prvostepena presuda u predmetu <i>Stakić</i>	<i>Tužilac protiv Milomira Stakića</i> , predmet br. IT-97-24-T, Presuda, 29. oktobar 2003.
Drugostepena presuda u predmetu <i>Strugar</i>	<i>Tužilac protiv Pavla Strugara</i> , predmet br. IT- 01-42-A, Presuda, 17. juli 2008
Prvostepena presuda u predmetu <i>Strugar</i>	<i>Tužilac protiv Pavla Strugara</i> , predmet br. IT- 01-42-T, Presuda, 31. januar 2005.
Drugostepena presuda u predmetu <i>Tadić</i>	<i>Tužilac protiv Duška Tadića (zvanog "Dule")</i> , predmet br. IT-94-1-A, Presuda, 15. juli 1999.
Prva presuda o kazni u predmetu <i>Tadić</i>	<i>Tužilac protiv Duška Tadića (zvanog "Dule")</i> , predmet br. IT-94-1-T, Presuda o kazni, 14. juli 1997
Odluka o nadležnosti <i>Tadić</i>	<i>Tužilac protiv Duška Tadića</i> , predmet br. IT-94-1-AR72, Odluka po interlokutornoj žalbi odbrane na nadležnost suda, 2. oktobar 1995.
Druga presuda o kazni u predmetu <i>Tadić</i>	<i>Tužilac protiv Duška Tadića (zvanog "Dule")</i> , predmet br. IT-94-1-Tbis-R117, Presuda o kazni, 11. novembar 1999.
Drugostepena presuda o kazni u predmetu <i>Tadić</i>	<i>Tužilac protiv Duška Tadića (zvanog "Dule")</i> , predmeti br. IT-94-1-A i IT-94-1-Abis, Presuda o žalbi na kaznu, 26. januar 2000.
Prvostepena presuda u predmetu <i>Tadić</i>	<i>Tužilac protiv Duška Tadića (zvanog "Dule")</i> , predmet br. IT-94-1-T, Presuda, 7. maja 1997.
Drugostepena presuda u predmetu <i>Vasiljević</i>	<i>Tužilac protiv Mitra Vasiljevića</i> , predmet br. IT-98-32-A, Presuda, 25. februar

2004.

Prvostepena presuda u predmetu *Vasiljević Tužilac protiv Mitra Vasiljevića*, predmet br. IT-98-32-T, Presuda, 29. novembar 2002.

2. MKSR

Drugostepena presuda u predmetu <i>Akayesu</i>	<i>Tužilac protiv Jean-Paula Akayesua</i> , predmet br. ICTR-96-4-A, Presuda, 1. juni 2001.
Prvostepena presuda u predmetu <i>Bagosora</i>	<i>Tužilac protiv Theonesteza Bagosore i drugih</i> , predmet br. ICTR-98-41-T, Presuda, s presudom o kazni, 18. decembar 2008.
Drugostepena presuda u predmetu <i>Gacumbitsi</i>	<i>Tužilac protiv Sylvestrea Gacumbitsija</i> , predmet br. ICTR-01-64-A, Presuda, 7. juli 2006.
Drugostepena presuda u predmetu <i>Kajelijeli</i>	<i>Tužilac protiv Juvénala Kajelijelija</i> , predmet br. ICTR-98-44A-A, Presuda, 23. maja 2005.
Drugostepena presuda u predmetu <i>Kamuhanda</i>	<i>Tužilac protiv Jeana de Dieua Kamuhande</i> , predmet br. ICTR-99-54A-A, Presuda, 19. septembar 2005.
Drugostepena presuda u predmetu <i>Kayishema i Ruzindana</i>	<i>Tužilac protiv Clementa Kayisheme i Obeda Ruzindane</i> , predmet br. ICTR-95-1-A, Presuda, 1. juni 2001.
Prvostepena presuda u predmetu <i>Kayishema i Ruzindana</i>	<i>Tužilac protiv Clementa Kayisheme i Obeda Ruzindane</i> , predmet br. ICTR-95-1-T, Presuda, 21. maja 1991
Drugostepena presuda u predmetu <i>Musema</i>	<i>Tužilac protiv Alfreda Museme</i> , predmet br. ICTR-96-13-A, Presuda, 16. novembar 2001.
Prvostepena presuda u predmetu <i>Musema</i>	<i>Tužilac protiv Alfreda Museme</i> , predmet br. ICTR-96-13-T, Presuda, 27. januar 2000.
Drugostepena presuda u predmetu <i>Nahimana i drugi</i>	<i>Tužilac protiv Ferdinanda Nahimane i drugih</i> , predmet br. ICTR-99-52-A, Presuda, 28. novembar 2007.
Prvostepena presuda u predmetu <i>Nahimana i drugi</i>	<i>Tužilac protiv Ferdinanda Nahimane i drugih</i> , predmet br. ICTR-99-52-T, Presuda, 3. decembar 2003.
Prvostepena presuda u predmetu <i>Nchamihigo</i>	<i>Tužilac protiv Siméona Nchamihigoa</i> , predmet br. ICTR-01-63-T, Presuda, 12.

Drugostepena presuda u predmetu <i>Ndindabahizi</i>	novembar 2008. <i>Tužilac protiv Emmanuela Ndindabahizija</i> , predmet br. ICTR-01-71-A, Presuda, 16. januar 2007.
Prvostepena presuda u predmetu <i>Ndindabahizi</i>	<i>Tužilac protiv Emmanuela Ndindabahizija</i> , predmet br. ICTR-01-71-T, Presuda, 15. juli 2004.
Drugostepena presuda u predmetu <i>Niyitegeka</i>	<i>Tužilac protiv Eliézera Niyitegeke</i> , predmet br. ICTR-96-14-A, Presuda, 9. juli 2004.
Drugostepena presuda u predmetu <i>Ntagerura i drugi</i>	<i>Tužilac protiv Andréa Ntagerure i drugih</i> , predmet br. ICTR-99-46-A, Presuda, 7. juli 2006.
Drugostepena presuda u predmetu <i>Ntakirutimana</i>	<i>Tužilac protiv Elizaphana Ntakirutimane i Gérarda Ntakirutimanepredmeti</i> br. ICTR-96-10-A i ICTR-96-17-A, Presuda, 13. decembar 2004.
Prvostepena presuda u predmetu <i>Rutaganda</i>	<i>Tužilac protiv Georgesa Andersona Nderubumwe Rutagande</i> , predmet br. ICTR-96-3-T, Presuda, 6. decembar 1999.
Drugostepena presuda u predmetu <i>Seromba</i>	<i>Tužilac protiv Athanasea Serombe</i> , predmet br. ICTR-01-66-A, Presuda, 12. mart 2008.
Prvostepena presuda u predmetu <i>Seromba</i>	<i>Tužilac protiv Athanasea Serombe</i> , predmet br. ICTR-01-66-T, Presuda, 13. decembar 2006.

3. Ostali izvori

Konvencija o sprečavanju i kažnjavanju zločina genocida	Rezolucija 260A(III) Generalne skupštine Ujedinjenih nacija, 9. decembar 1948.
Ženevske konvencije od 12. avgusta 1949.	Ženevska konvencija za poboljšanje položaja ranjenika i bolesnika u oružanim snagama u ratu; Ženevska konvencija za poboljšanje položaja ranjenika, bolesnika i brodolomaca oružanih snaga na moru; Ženevska konvencija o postupanju s ratnim zarobljenicima; Ženevska konvencija o zaštiti građanskih osoba u vrijeme rata.